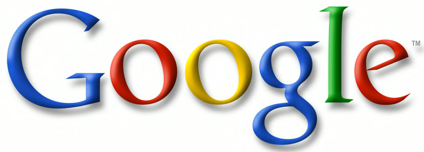
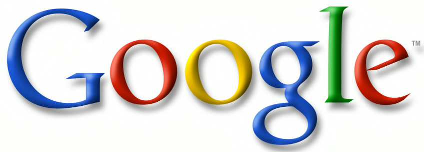
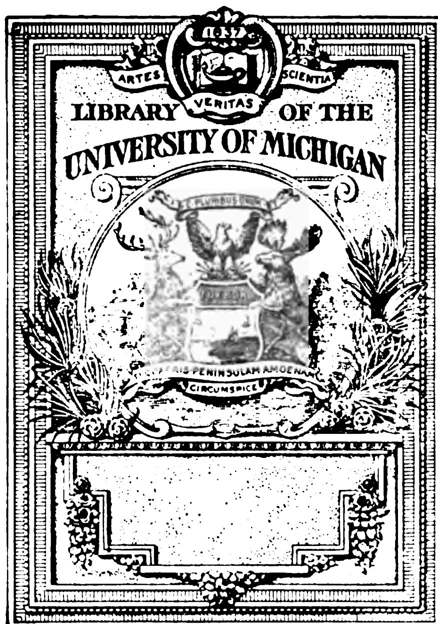

Google

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

FORENINGEN

TIL

NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING

AARSBERETNING FOR 1884

Hermed 5te Hefte af »Kunst og Haandverk fra Norges Fortid«
og »Gols gamle Stavkirke«

KRISTIANIA

C. C. WERNER & CO.'s BOGTRYKKI

1885

INDHOLD.

UNDERSØGELSER I NORDLANDS AMT I 1884.[1]

AF. O. NICOLAISSEN.

HADSEL PRESTEGJELD.

Nordvestkysten af Østvaagø, tilhørende Hadsel mod nord, Gimsø, anneks til Vaagen, i syd.

Paa en stor del af gaardene i Hadsels prestegjeld har hr. adjunkt Winther foretaget arkæologiske undersøgelser, og de mange oldtidsminder, som omtales i hans indberetning[2], samt flere oldfund, som dels er indsendt til oldsamlingen, dels bortkomne, viser, at bygden har været beboet i oldtiden. I den tidligste sagatid nævnes mænd fra denne bygd, bl. andre Othar Thorvaldsøn[3] som omkring aaret 964 udvandrede til Island og nedsatte sig i Vatndalen. Hans søn var den navnkundige Hállfred Vandrædeskald, som har besunget Olav Tryggvessøns bedrifter. En stor del af sognets gaarde ligger paa Østvaagø, og flere af disse vil i det følgende blive omtalte:

Paa handelsstedet *Hanø* ved indløbet til Raftsundet samt paa nabogaarden *Myrland* mod syd er neppe gravhauger, og oldsager vides ikke at være fundet her.

Holdøen, landfast med Østvaagø ved et lavt sandeide, som ved høivande overskylles. Paa pladsen Valen sees tæt ved husene 3 smaa gravhauger; i den ene, som bestod af sand og lidt sten, blev for mange aar siden ved kjeldergravning fundet

---

[1]) Undersøgelserne er foretaget for Tromsø museums regning. Indberetningen er dateret Tromsø 26 septr. 1884.

[2]) Trykt i aarsberetning f. 1875.

[3]) Olav Tryggvessøns saga.

menneskeben og nærved flere store røde og hvide perler. Af den anden haug er kun yderkanterne tilbage, den tredje er næsten urørt. Samtlige hauger har været lave og græsbevoksede.

Paa *Arnø* og *Selaatr* har man ikke fundet oldsager, og gravhauger er der neppe heller paa disse gaarde.

Fiskebøl. Paa en bakke ovenfor gaarden er en del lave stenrøser, som neppe er gravhauger, men snarere fremkomne ved rydning.

Strønstad (af fjeldet Strønna ovenfor gaarden), ikke Strømstad, som det af og til skrives. Paa indmarken har i sin tid været 3 rundhager og 1 langhaug; alle disse er nu bortryddede, og ager oplagt, hvor de har ligget; den mængde sten, som fra dem er kjørt ned i fjæren, viser, at de har været meget store. I alle fandtes kul og en mængde klinksøm. I den næststørste, som bestod af en mængde sten, laa nede paa bunden en stor helle, som endnu er at se; den er 2.35 mtr. lang, 85 centm. bred i den ene ende, næsten spids i den anden. Under hellen var sand, og i denne fandtes: et kranium af et menneske, et tveegget sverd, som var saa sterkt forrustet, at det gik i flere stykker, da det toges op, endvidere en liden sølvring, hvis ender ikke var loddede, men klinkede sammen, en dobbelt kam med tyndt metalbeslag over sidernes midtparti; et broncebeslag, et par andre broncegjenstande, formentlig dele af et beltebeslag, en pil, en øks med rester af træskaftet i skafthullet samt en beltesten af hvid kvarts; den er oval med flade sider, udmeislet langs smalsiderne for et jernbaand, som sad om den; disse sager var med undtagelser af beltestenen, som skjænkedes til Tromsø museum, bortkomne, og der er lidet haab om, at noget af det kan komme tilrette igjen. Stenen var bleven brugt til «søkje» og havde saaledes undgaaet de øvrige oldsagers skjebne. Fundet nævnes i aarsbr. 1875, pag. 114.

Sommerhus. Paa en plads i nord for gaarden er tæt nedenfor husene 2 runde gravhauger, den ene omtrent 50 skridt i omkreds og lidt beskadiget; den anden mindre haug er af pladsens

nuværende beboer bedækket med jord; ovenfor huset er en aldeles ødelagt haug af sten; i nord 3 gravhauger; af de 2 er lidt sten taget bort, den 3die er aldeles ødelagt. Paa stranden mellem denne gaard og Sande er et par forstyrrede gravhauger.

Sande (Nordsand). Østligst paa gaardens indmark er 3 gravhauger; de er græsbevoksede, byggede af sten og jord og lidt beskadigede. Vestenfor gaardens huse, nær stranden, er 4 store gravhauge, den ene er 70 skridt i omkreds, de andre af omtrent samme størrelse; i den ene er gravet en kjelder, de andre 3 er ubeskadigede. I en nu udgravet og borttaget haug fandtes det i N. Fornl. pag. 690 omtalte fund; i en anden, omkring 50 aarene, et par spyd, som skal være indsendte til en oldsamling. I en liden haug, som oplagdes til ager, fandtes ben og rustent jern; senere fandtes i denne ager en dobbelt hageknap af blegt guld. Finderen bor nu i en anden bygd, og hos ham har jeg seet knappen, som maaske senere vil blive indkjøbt til museet. I jorden er for længere tid siden funden en stenpokal, af kvilke kun en liden del af skaalen var borte; nu var kun »stetten« tilbage, og denne som har været benyttet til »lod« er kløvet i 2 stykker; den skjænkedes til museet. Paa gaarden har vistnok tidligere været langt flere gravhauger, som i tidens løb er bortryddede. Der har tidligere staaet et kapel, som nedlagdes i 1810.

Grundfør. Mellem denne gaard og Sande er den over en halv mil lange moræne, som nævnes i aarsber. 1875. Den gaar i retning fra nord mod syd, og lange partier af den er paa begge sider omgivne af sump og myr. Hvor morænen ovenfor gaarden gjør en skarp bøining mod øst ind mod Grundførfjord, er en lav gravhaug, 44 skridt i omkreds og delvis udgravet; i haugens midte staar den i N. Fornl. nævnte bautasten, Ræka kaldet, bred øverst, smalere nederst, omtrent 2.42 mtr. høi, 1,24 mtr. bred paa det bredeste. Sagnet siger, at fremmede fiskere har gravet i haugen og der fundet «en skat.» I toppen af «Ræka» er nu af en af opsidderne paa Grundfør nedsat en jern-

stang med vindfløi. Lidt nordenfor er paa moræнen en lav oprodet gravhaug. Nede paa Basaneset er den saakaldte Basahaug med stensatte kanter, 56 skridt i omkreds og 1,60 mtr. høi. Man har i den senere tid kastet endel smaasten fra ageren op paa den. Før dette skede, skal den have havt en liden fordybning i toppen. I øst for Jeviken er en større gravhaug, udkastet i midten. Tæt vestenfor de øverste huse paa gaarden er 2 store hauger af sten, den største 64 skridt i omkreds og urørt med lyngbevokset fod, den mindre er ødelagt; lidt nedenfor er 3 smaa delvis udgravede. Østenfor gaarden er en forstyrret gravhaug med grøft om samt flere smaa udkastede. Paa indmarken er mange smaa græsbevoksede rundhauger samt et par aflange; men det er ikke let at afgjøre, hvorvidt disse er gravhauger eller rydningsrøser. Midt imellem Jeviken og gaarden lod jeg udgrave en liden haug. Fra toppen til bunden var den omtrent 1,50 mtr. dyb; der blev gravet en gang, 3,50 mtr. bred, saa at kun segmenterne stod igjen; den var dækket af et tyndt jordlag og bestod forresten af sten. Paa bunden fandtes nogle smaa benstumper og kul, som har været strøet ud over en stor del af haugens bund; haugen havde intet gravkammer, og oldsager fandtes ikke i den. Ovenfor gaardens indmark er ogsaa flere smaa rundhauger; en af disse, som jeg lod udgrave, var 24 skridt i omkreds, urørt og dækket med jord. Hele haugens indre bestod af sten uden gravkammer; dens bund var bedækket af et kullag, hvori fandtes to stykker af et kleberstenskar og to smaa stykker hein. I en tredje liden haug, som blev udgravet, fandtes ogsaa kul. Samtlige hauger blev lagte igjen i samme form som før.

GIMSØ SOGN.

Paa *Delp* ligeoverfor Grundfør samt paa *Brænna* ved Gimsøstrømmen og paa nabogaarden *Festvaag* mod nord sees ikke gravhauger, heller ikke har man paa disse gaarde fundet oldsager.

Gjertsvold søndenfor Delp. Ovenfor søhusene er 4 gravhau-

ger af sten med lidt jord om den nederste kant; den største er 40 skridt i omkreds og næsten urørt; en er helt udgravet. Paa stranden mellem Gjertsvold og Strømnes er 2. Den ene er henved 50 skridt i omkreds, græsbevokset og over 1 mtr. høi; i midten er der gravet en stor fordybning; den anden er mindre og næsten ødelagt.

Strømnes mod vest. Nær skolehuset skal efter sikkert opgivende være en gravhaug med grøft om. Jeg havde ved mit besøg paa gaarden ingen paalidelig veiviser, og oplysning om ovennævnte haug fik jeg først senere af en mand, som har boet paa gaarden. Nogle uregelmæssige forhøininger paa indmarken er maaske rydningsrøser. For lang tid siden skal der i en ager være funden forrustede stykker af et par sverd. Nær pladsen Stænsvik mellem *Løkvik* og *Strømnes* er den i aarsber. 1871, pag. 161 omtalte bautasten, som i lang tid har været omkastet, men nu er opreist. Den staar paa en bakke, hvor der vistnok er nogle smaa uregelmæssige forhøininger mod nord, men ikke nogen tydelig betegnet gravhaug; den er 2,30 mtr. høi, 58 ctm. bred med spids top. Gamle folk mindes, at den tidligere stod paa samme sted, hvor den nu atter er bleven reist.

Løkvik. Paa den til gaarden hørende Koø er efter sikkert opgivende af en af gaardens eiere en større og en mindre gravhaug; den største er for nogen tid siden delvis udkastet, uden at oldsager er fundne. Gaarden, som i aarsber. 1871 er opført under Hadsel, hører til Gimsø sogn.

Sand[1] hvor kirken staar. Paa indmarken er et par gravhauger; den ene, 34 skridt i omkreds, har et lidet søk i midten. Paa pladsen Kleiven staar den i N. Fornl. pag. 689 og flg. nævnte bautasten, 1,54 metr. høi, 56 centm. bred; den staar paa en liden forhøining, som ei har gravhaugsform. Da veistien gaar tæt ved stenen, kan maaske jordsmonnet være noget nedtrampet. Tæt ved laa den anden med runer beskrevne sten, som

[1]) ogsaa kaldet Sørsand til forskjel fra Sande i Hadsel.

i 1868 indkom til Bergens museum. Længere fremme ved pladsens huse er 3 hauger af sand med grøft om blevne udpløiede; i den ene fandtes et nu bortkommet sverd. I nordøst for husene er en høi gravhaug, 73 skridt i omkreds og græsbevokset. Paa dens ene side er lidt græstørv taget bort og ager oplagt, forresten er den uskadt. Syd for denne er en næsten udjevnet haug, i hvilken er fundet menneskeben. I nord en mindre ødelagt. 30 skridt syd for disse 3 er en 4de gravhaug, 70 skridt i omkreds. Halvdelen af haugen skilles fra sletten ved en dyb, bred grøft, som formentlig helt har omgivet den, men er bleven udjevnet ved pløining. Denne haug har en vid, grund fordybning i toppen og er lavere end den ovennævnte nordre haug. Paa dens østside er mange smaa uregelmæssige forhøininger. Nær disse hauger har paa et sted, som nu er oplagt til ager, staaet i rad 13 spidse stene med et skridts mellemrum mellem hver; kun stenenes toppe stod over jorden. Paa sydsiden af husene er en gravhaug, omgiven af grøft og 48 skridt i omkreds. Den er græsbevokset, og dens ene kant er bortpløiet. Nordenfor denne er en anden rundhaug, noget forstyrret ved, at en smedje er bygget paa dens top.

Vinje. Vest for Robert Jensens huse er 3 store græsbevoksede gravhauger med grøft om, den største 66 skridt i omkreds; de ligger i retning fra nord mod syd og er kun lidet beskadigede. I retning fra øst mod vest ligeledes 3 store urørte gravhauger, græsbevoksede og omgivne af grøft. Længere mod vest ved den næste opsidders huse og næsten parallelt med de 3 førstnævnte er 3 store gravhauger, hvoraf den ene er urørt; af den anden er kun rudimenterne igjen, da den for en del aar siden udgravedes til kjelder, og der fandtes da oldsager i den, som skal være indsendt til oldsamlinger sydpaa. Længere mod vest er 2, hvoraf den ene er næsten hel; den anden, i hvilken er gravet en kjelder, er 74 skridt i omkreds.

Paa gaarden, hvor annekskirken indtil 1800 har staaet, og hvor murene om den gamle kirkegaard endnu er tilbage, vises

det kammer, som den bekjendte Hans Egede og andre prester til Vaagen boede i, naar de forrettede i annekset. Det er en lav bygning uden loft, 4 mtr. i hver kant. 2 ruder, hvori Hans Egede med en diamantring havde indridset tankesprog, er for en del aar siden borttagne af en fremmed og nu sandsynligvis bortkomne.

Saupstad. Nordvest for gaarden, nær stranden, er flere gravhauger; den første i retning fra sydøst mod nordvest er en rundhaug, 46 skridt i omkreds med et lidet søk i toppen; 6 skridt fra denne er en forstyrret langagtig haug; tæt ved en langhaug med spidse ender, 24 skridt lang og med èn udgravning i midten; 2 rundhauger af størrelse som førstnævnte og næsten urørte; ovenfor sidstnævnte en aldeles udgravet rundhaug; de er alle græsbevoksede og omgivne af grøft.

Hov. Ved gravning af en kjelder fandtes for mange aar siden et muret gravkammer med en flere alen lang helle over; ovenpaa hellen laa en stor benplade med indridsede forsiringer; under hellen laa skelettet af et menneske, over hvis bryst laa «2 knive (?) med tange» (sandsynligvis korte eneggede sverd), den ene over 1 alen lang; sagerne, som i lang tid havde været opbevarede, var nu bortkomne. Ved pløining og kjeldergravning findes ofte menneskeben. Flere af gaardens huse staar paa en lang bakke, i hvis vestligste kant sees en i midten udgravet langhaug, og yderkanterne af et par større rundhauger. Paa denne bakke har vistnok tidligere været flere gravhauger, som ved bebyggelse er bortryddede.

Vik. Nede ved stranden er en urørt haug; oppe i bakken nedenfor gaardens sydligste huse er en rundhaug, 38 skridt i omkreds og med en liden fordybning i midten. Paa sletten nedenfor denne 2 smaa rundhauger; af den ene er en del bortpløiet. Syd for de sydligste huse er ovenfor et lidet vand en urørt rundhaug, næsten helt omgiven af grøft. Ved Kleivmyren er en langhaug med grøft om og 25 skridt lang; 16 skridt nord for denne en rundhaug med et hul i toppen. I jorden er ved

pløining af nyland paa ubebygget tomt fundet et par broncehanker og brudstykker af et kar af samme slags metal, en større samt en mindre hein. Sagerne er indkomne til museet.

Paa *Sundklak, Jørgendal* og *Barstrand* vides ikke at være gravhauger og ingen oldfund er gjorte der.

VESTVAAGØ.

(Borge i nord og øst, Buksnes i syd og vest).

Borge. Paa prestegaarden er nedenfor kirken en liden udkastet rundhaug. Nogle uregelmæssige forhøininger paa indmarken er snarere gamle hustomter end gravhauger. Et sverd, som for længere tid siden fandtes paa gaarden, synes efter den beskrivelse, jeg fik af det, at være fra senere tider.

Paa *Rystad* skal efter sikkert opgivende være gravhauge; min knappe tid hindrede mig i at besøge stedet.

Skjerpen. Paa toppen af Brækhaugen i sydøst for gaarden er en stor rundhaug, over 50 skridt i omkreds, med flad top og skarp kant og bevokset med græs og lyng. Nedenfor denne mod øst er 3 langhauger, i hvilke er gravet lidt. I skogkrattet nedenfor gaarden er en ødelagt rundhaug.

Bøstad. Her er en større samling gravhauger, jeg talte 8; den største er 42 skridt i omkreds, og de fleste er omgivne af grøft. I nogle er en fordybning i toppen, forresten er de hele og græsbevoksede; de ligger paa indmarken paa den saakaldte «Bøstadtøa.»

Borgfjord ytre. Ovenfor søhusene er en urørt rundhaug og en skibshaug. Ovenfor Melkeneset er en forstyrret rundhaug og 2 næsten urørte langhauger. Paa gaarden fandtes den i aarsber. 1882. pag. 147 omtalte spænde fra Borge Den laa i mulden i en liden bakke, som udpløiedes til ager.

Eldstad. Paa indmarken tæt ved Steiropollen er 5 rundhauger og 1 skibshaug, samtlige urørte og omgivne af grøft. Søndenfor den sydligste opsidders huse er 2 langhauger, hvis ender er oplagte til ager. Paa eidet mellem Steiropollen og

Hauklandsvandet er en rundhaug, som for nogen tid siden er bleven udkastet, uden at oldsager fandtes.

Knutstad. Et stykke ovenfor strømmen mellem Steiropollen og Alstadpollen er 2 langhauger tæt ved hinanden; paa gaarden er desuden et par smaa forstyrrede rundhauger.

Alvestad (udt. Alstad). Her blev for flere aar siden i en ager fundet 1 sverd, der opgaves at være 1 alen langt, samt 1 spyd; begge dele var bortkomne. Paa gaarden er 3 smaa rundhauger; den ene er delvis oplagt til ager, og i de to andre er der gravet en del.

Paa *Sleteng, Risvik, Lyngdalen* og *Grundstad* mangler oldtidsminder, og ingen oldfund kjendes fra disse gaarde.

Steiro. Nær Steiropollen er et par rundhauger; en er helt borttaget af en af opsidderne, uden at oldsager fandtes. Længere frem paa nest er en rundhaug, 38 skridt i omkreds. Paa en liden moræne ved Alstadpollen er 4 gravhauger, den største 46 skridt i omkreds; de er lave og bevoksede med græs og lyng, og der er i den senere tid gravet lidt i et par af dem, uden at oldsager er fundne.

Hemstranden. Her skal efter sikkert opgivende være 2—3 gravhauger med grøft om, et stykke fra gaarden. Da folket paa stedet havde særdeles travlt med høaannen, havde jeg ingen, som kunde vise mig om, og min knappe tid hindrede mig i at opholde mig der længere tid.

Smedviken. Paa indmarken vest for gaardens huse er en græsbevokset, temmelig høi gravhaug, 76 skridt i omkreds og omgiven af grøft. Der er gravet lidt i dens top for lang tid siden; men arbeiderne maatte ifølge sagnet standse med udgravninger, da «de saa gaarden staa i lue.» Tæt ved denne er en mindre udkastet rundhaug. Nordenfor gaarden, nær en husmandsplads, er et par smaa ødelagte rundhauger.

Valle. Paa Langneset i nord er en gravhaug, som i mands minde er bleven udkastet, men oldsager fandtes ikke i den. Paa indmarken fandtes for længere tid siden i en liden haug,

som udpløiedes, et kranium af et menneske samt et spyd med tange. Sagerne laa i muret gravkammer uden dækheller over; spydet var nu bortkommet. Syd for gaarden er nær stranden en langhaug og 3 smaa rundhauger med grøft om; den ene har et hul i toppen.

Kvalnes. Paa «Auran» øst for gaarden er 5 store gravhauger, som ligger i rad fra nordøst mod sydvest. Den største er 75 skridt i omkreds og antagelig 2 mtr. høi; de andre er næsten lige store, 3 er saagodt som urørte, de 2 meget beskadelige; samtlige ser ud til at være byggede af sten og sand. De er græsbevoksede og for det meste omgivet af dybe grøfter. Paa indmarken er nede ved stranden 2 langhauger og 1 forstyrret rundhaug. I udmarken mellem denne gaard og Rækdal er 3 forstyrrede rundhauger.

Høines. Paa «Ryggan» er et par smaa gravhauger. En mand, som havde gravet i den ene, fortalte, at han fandt stykker af et sverdblad, en hein, en rund blyantssten («isenfarve») og nogle smaa stykker bronce. Paa indmarken er oppe under fjeldet en større udkastet rundhaug af sten, og paa en moræne nordenfor gaarden flere ødelagte gravhauger. Paa «Bøen» henimod gaarden *Bø* er flere smaa rundhauger, hvori der ved gravning er funden kul. Paa sidstnævnte gaard vides ikke at være gravhauger.

Sand. I en ager, hvor der før har været en rundhaug, fandtes et menneskekranium samt et jernredskab, som efter beskrivelsen maa have været en paalstav; den blev bortkastet. Der har været flere rundhauger af sand, som nu er bortpløiede, uden at oldsager er fundne i dem.

Vagle. Paa gaardens indmark er flere smaa gravhauger. I en langhaug, som nu er oplagt til ager, fandtes for lang tid siden en sølvring, som senere blev solgt til en handelskarl; den var saa stor, at «en barnehaand kunde stikkes igjennem den», fortalte manden, som i sine børneaar havde fundet den straks efter, at en stor del af haugen var bleven udgravet. Ved pløi-

ning findes ofte menneskeben, paa et sted endog 6—7 menneskekranier, samt kul og klinksøm. Paa et nes, som efter en af gaardens forrige beboere kaldes Pihlneset, er en lav rundhaug, 70 skridt i omkreds og omgiven af en grund grøft; i dens yderkanter har før staaet 4 opreiste stene med lige langt mellemrum mellem hver; de blev slaaede istykker af en tidligere opsidder paa gaarden, fordi han var kjed af, at saa mange fremmede vilde grave i haugen; kun af den ene staar en stump igjen; de skal have havt en høide af omtrent 1 meter over jorden. Ved siden af den store er en mindre rundhaug, som med undtagelse af yderkanterne er oplagt til ager, og hvori for nogle aar siden fandtes en bredbladet øks, som nu var bortkommen.

Paa *Haukland* mod syd skal være flere gravhauger.

Borgvær, handelssted. En flad plaine nordenfor gaarden kaldes «Thingvolden» og skal ifølge sagnet i gamle dage have været thingsted. 4 stene skal tidligere have staaet ved voldens yderkanter; gravhauger er der neppe paa gaarden.

Ramberg. Østligst paa indmarken paa en vold, som før har været ubebygget, er flere smaa gravhauger; i en af disse, som bortryddedes til gjerde, og hvoraf nu kun en yderkant er tilbage, fandtes et spyd med fal; størstedelen af det tveeggede blad var fortæret af rust; spydet er nu i Tromsø museum. Den største af disse gravhauger ligger nær huset og er 38 skridt i omkreds, urørt og høi. I nogle mindre bortryddede hauger er fundet kul og stykker af hein.

Paa *Nessjø* og *Hjeldvold* er ikke gravhauger, og intet oldfund kjendes fra disse gaarde.

Eggum. Syd for gaarden er paa en moræne 2 rundhauger med grøft om. Længere syd er ovenfor moræenen paa en slette, som kaldes «Utgar'en», en større samling rundhauger; jeg talte 15; den største er henved 30 skridt i omkreds og kun i et par er der gravet lidt; ingen er omgivet af grøft og alle er græsbevoksede. Det er ikke let at afgjøre, om det er gravhauger eller rydningsrøser; det sidste er imidlertid lidet rimeligt, da

de baade er for regelmæssige og ligger for nær hverandre til at være fremkomne ved rydning.

Undstad. Paa indmarken er ovenfor de østligste huse mange rundhauger samt et par langhauger. Der er ikke grøft om dem, men da der er pløiet rundt omkring haugene, kan grøften, som maaske tidligere har omgivet dem, være bortpløiet. I en af dem har man ved gravning fundet menneskeben. I en anden, som nu er helt bortryddet, fandtes et spyd med tange samt menneskeben. Et andet spyd med tange, som fandtes dybt nede i jorden i en forhøining, som udgravedes til kjelder, er nu i Tromsø museum. I en ager fandtes forrige aar en rundagtig broncegjenstand med flade sider og gjennembrudte smalsider, maaske dopsko til en sverdbalg, ligeledes skjænket til museet.

Sortland. Paa stranden østenfor gaarden er en liden opkastet rundhaug; tæt ved gaarden en anden, ligeledes udgravet. En uregelmæssig og delvis opgravet forhøining paa en bergknat syd for husene er neppe gravhaug.

Bjørnerø. Paa denne lille ø, som tidligere har hørt til en anden gaard, er flere gravhauger. Den nuværende eier har ladet flere bortrydde og i en af dem fundet menneskeben. I flere har der været muret kammer, og samtlige har været smaa og lave; andre bestaar af sten, som er lagte paa en berghelle og dækket med jord, og i disse findes kul, som er strøet ud over berghellen under haugens stene. Oldsager er ikke fundne.

Handelsstedet *Mervold.* Paa Mosbakken ovenfor gaarden er 4 rundhauger, den største 30 skridt i omkreds; en af disse er bygget ved kanten af en stor sten. Der er ligeledes 2 større og 1 mindre langhaug. Samtlige med undtagelse af den ene, hvori der nylig er gravet lidt, uden at oldsager er fundne, er saagodtsom urørte. De er græsbevoksede og flere af dem omgivet af grøft.

Paa gaardene *Saupstad, Tangstad* og *Osstad* vidste ikke beboerne af gravhauger, og oldsager er heller ikke fundne.

Kraaktoft. Paa gaarden stødte man for en tid siden ved

kjeldergravning paa et muret gravkammer uden oldsager; kammeret, som var uden dækstene, har formentlig tidligere været aabnet.

Elgtoft. Vest for gaarden er paa indmarken en stor gravhaug, 70 skridt i omkreds og henved 3 mtr. høi; dens nederste kant gaar skarpt ned mod den grunde grøft, som omgiver den. Med undtagelse af en grund fordybning i toppen er den urørt og græsbevokset. Lidt nordenfor denne er en langhaug med spidse ender og nedsunken i midten. I vest og syd for skolehuset er 5 større rundhauger, af hvilke den ene er over 40 skridt i omkreds; en er nylig oplagt til ager, men pløiningen er ikke dyb nok til at naa ned til den egentlige begravelse.

VALBERG ANNEKSSOGN.

Her besøgte jeg kun gaarden Haug, hvor ingen oldsager er fundne. Paa gaarden *Horn* skal ifølge Blom have staaet en 4 alen høi bautasten; jeg traf ikke sammen med folk, som var kjendte paa stedet, og kan saaledes ikke oplyse om, hvorvidt nævnte bautasten endnu er til. Maaske det senere vil blive mig muligt at faa underretning derom. Der er vistnok ogsaa andre gaarde i sognet, som har oldtidsminder; men min knappe tid, vanskeligheden med at faa baadskyds i den travle høaan og sognets afsides beliggenhed tillod mig ikke at foretage undersøgelser der.

BUKSNES HOVEDSOGN.[1]

Buksnes prestegaard. Paa Hestneset er 2 større gravhauger, den ene 65, den anden 50 skridt i omkreds, samt et par smaa uregelmæssige rundhauger. Ved «Kleppen» er tæt ved Klepageren en rundhaug med en liden fordybning i midten. Inde i ageren har der været en stor gravhaug, som nu er bortpløiet, uden at oldsager fandtes. Paa Trebuneset er et par smaa for-

[1]) cfr. N. Forml. pag. 689.

styrrede gravhauger. I nærheden af det sted, hvor den gamle skolebygning har staaet (stedet kaldes i daglig tale «Gammelskolen»), er en stor rundhaug, for det meste udpløiet, og dens høieste punkt er nu ikke meget høiere end volden rundt om den, hvorfra den adskilles ved en stor grøft, som helt omgiver den; den er mellem 60—70 skridt i omkreds. Et lidet stykke fra den er en høi uregelmæssig stenhaug, som skuffende ligner en gravhaug, hvis ene kant er borttaget; den er dog vistnok ikke andet end sten, som er bortført fra den nysnævnte udpløiede gravhaug. Nærved denne er et par uregelmæssige lange forhøininger, maaske skibshauger. I en stor rundhaug, som før har været delvis udgravet, er der under tilsyn af hr. pastor Berge bleven gravet endel, uden at oldsager er fundne.

Gjertstad. Paa indmarken ovenfor «Viken» er en større samling gravhauger, som ligger i saadan orden: Øverst i bakken mod sydvest en liden langhaug med spidse ender; sydøst for denne 4 rundhauger, hvoraf de 3 i rad; sydøst for disse 3 langhauger, de 2 parallele, den største 16 skridt lang. Den største rundhaug er 48 skridt i omkreds. Samtlige er græsbevoksede, hele og omgivne af grøft. I sydøst en delvis udgravet rundhaug. Nogle langagtige forhøininger nede ved stranden er maaske gamle nøsttomter. Paa bakken ovenfor den østligste opsidders huse er 1 urørt rundhaug. Paa «Halsen» mellem øvre- og nedre Gjertstad er 5 rundhauger, den største 35 skridt i omkreds; de er lave og omgivne af en grund grøft, og i de fleste er der gravet lidt. I en, hvori man nylig har gravet, men altfor grundt, fandtes smaa stykker rustent jern. Midt imellem disse er en lav rund forhøining med stensatte kanter, 38 skridt i omkreds uden grøft om.

Paa *Skotnes* vides ikke at være gravhauger, og heller ikke er oldsager fundne der.

Balstad. Her fandtes ved grustagning et sverd, som skal være indsendt til videnskabsselskabet i Throndhjem. Paa Bal-

stadø er enkelte udkastede stenhauger; i en af disse fandtes for længere tid siden en hvæssesten af kvarts, nu i Bergens museum.[1]

Storeide. De i N. Fornl. pag. 689 omtalte gravhauger findes i udmarken mellem denne gaard og Dønvold. Flere af dem er meget store, en er 55 skridt i omkreds; de er byggede af sten og meget beskadigede. Den i N. F. nævnte bautasten har jeg ikke kunnet finde, ligesom jeg heller ikke hørte den omtalt paa gaarden. En stor langhaug paa indmarken er bleven bortryddet af en af opsidderne. I haugen var et lidet muret kammer, som var firkantet, dækket med helle og med hvid sand paa bunden. Det var altfor lidet til at være gravsted for ubrændt lig, og ingen oldsager fandtes i det.

Dønvold. Nordenfor gaarden er nogle gravhauger. Den nordligste er en rundhaug, 36 skridt i omkreds og urørt; tæt søndenfor 2 lave rundhauger; længere mod syd en noget høiere rundhaug. Paa en søndenfor disse liggende bakke er 1 langhaug og 2 smaa rundhauger, alle smaa og delvis ødelagte.

Haug. Her fandtes for over 20 aar siden i en langhaug, som blev oppløiet til ager, en mængde ben samt et spyd eller sverd, som skal være indsendt til en oldsamling. Maaske er det dette fund, som nævnes i N. Fornl. uden at findested er angivet, pag. 689. Finderen var død, saa at nærmere oplysninger ikke var at erholde. Nær den udpløiede langhaug er 2 rundhauger, lidt beskadigede. Nedenfor den østligste opsidders huse er paa en bakke en lav urørt rundhaug, 45 skridt i omkreds og omgivet af grøft. Flere smaa runde forhøininger paa indmarken er snarere rydningsrøser end gravhauger.

Horn. Øverst paa Tahaugen er en gravhaug, 56 skridt i omkreds; der er ikke gravet i den; kun fra dens ene kant er nogle græstørv taget bort. Længere mod vest er en større grøftomgiven langhaug og vestenfor denne en mindre af samme

---

[1]) Cfr. Lorange »Norske oldsager i Bergens museum«, pag 115.

form. Nede ved stranden, nær den vestligste opsidders huse er en rundhaug, som for ikke længe siden er bleven udgravet, uden at oldsager fandtes.

Leknes. Paa Storhaugen nord for gaarden er et par rundhauger af sten. Ovenfor Haldsvaagen et stykke fra stranden ligger i en langagtig ring 15—16 langhauger, fra 10 til 16 skridt lange; deres ene kant vender ind mod en rundagtig flade. Nedenfor disse er nær ved en liden forstyrret rundhaug ved grustagning fundet et sverd, hvoraf nu kun indrehjaltet med lidt af klingen og haandtaget er tilbage; resten gik istykker, da det fandtes; det skjænkedes til Tromsø museum. Af ovennævnte langhauger er et par udgravede.

Bolle. Paa gaarden er funden et bensverd, som nu opbevares i museet; nærmere fundomstændigheder er ukjendte. Paa Burshaugen, nær gaardens huse, er en lav grøftomgivet rundhaug, 50 skridt i omkreds, i hvis midte er gravet endel. I den udgravede fordybning ligger en smal, fladagtig sten, 2,38 mtr. lang. Den har rimeligvis været bautastenen, som har staaet paa gravhaugens top, og er styrtet om ved udgravningen. Jeg anbefalede gaardens eier at lade den reise. Østenfor nysnævnte haug er en lav, urørt rundhaug, 34 skridt i omkreds; foruden disse 2 er der i nærheden 6—7 rundhauger og 3 langhauger, samtlige med grøft om og græsbevoksede.

Holand. Nær stranden er den saakaldte Guldhaug, der maa have været en særdeles vakker gravhaug, før dens top og siden udpløiedes til ager; den er omgiven af en bred grøft, som ikke er ødelagt ved pløiningen. Ageren er nu gjenlagt, og haugen græsbevokset; den er forresten altfor stor til, at pløiningen kan være naaet ned til den egentlige begravelse. Længere oppe paa gaardens indmark er for nogle aar siden et par langhauger udpløiede; i en af disse fandtes en saakaldt «trebandsring», som nu er bortkommen. Pigen, som fandt den, troede, den var af guld og skulde just sende den til Bergen for at faa den undersøgt, men mistede den saa og har ikke senere kunnet

finde den igjen. I en rundhaug af sten fandtes et spyd, som ogsaa var bortkommen.

Reppe. Paa indmarken nedenfor husene er en lav vid rundhaug med grøft om. Mellem denne gaard og Holand er nær veien en rundhaug, og paa den saakaldte «Haldshaug» skal tidligere have været gravhauger, som nu er bortryddede.

Skulbru. Paa en lyngmo østenfor landeveien er 1 rundhaug og 1 langhaug, begge omgivne af grøfter, lyngbevoksede og næsten urørte. Paa indmarken er et par urørte rundhauger uden grøft om. Paa bakken ovenfor søen er 2 rundhauger og 2 langhauger; i en tredje langhaug, som af en af de nuværende opsiddere er oplagt til ager, er fundet menneskeben.

Opdøl (udt. Ofdel). Paa gaardens indmark er en større og en mindre rundhaug, begge græsbevoksede og urørte. Paa Høgaasen øst for gaarden er flere smaa og en stor gravhaug; de bestaar af sten, og der er rodet lidt i de fleste. Paa aasen længere mod øst er 4 store gravhauger, den største 67 skridt i omkreds; i den ene, som er omgiven af en dyb grøft, er der gravet et dybt hul i midten; af de andre er kun nogle stene tagne bort fra siderne. Alle disse hauger er byggede af sten, og kun foden er lyngbevokset.

Farstad. Ved pløining er i en liden forhøining paa indmarken fundet kul og flere stykker brynesten.

Vold nedre. Nordenfor gaarden er en vid lav rundhaug, 94 skridt i omkreds og med en liden fordybning i midten; lidt nordenfor en langhaug. Desuden en haug med en stor rund grav i midten; graven, som er henved 2,50 mtr. dyb og har et tvermaal af ca. 5 mtr., er vistnok fremkommen ved, at man gang paa gang har gravet efter «skatten», som efter sagnet skal være nedsat i haugen.

Vold øvre. Nær indmarken syd for gaarden er 2 smaa rundhauger; nord for gaarden er, ogsaa nær indmarken, 1 stor langhaug med grøft om og et par smaa huller i midten; nær denne 1 rundhaug og 1 liden langhaug; i begge disse sidst-

nævnte er der gravet lidt. Nedenfor bakken, hvor disse ligger, er en langhaug og 3 rundhauger, alle med en fordybning i midten. Det bemerkes, at her, som overalt i Lofoten, har de store langhauger skarpe kanter og noget stumpe ender; de smaa langhauger har ogsaa skarpe kanter, men spidse ender.

Rise. Nord for gaardens indmark er den saakaldte «Himmelbjørgtoft»; den ligner en stor hustomt og er 34 skridt lang. Nær denne er mod vest 2 urørte langhauger, og længere ned mod elven en langhaug og 2 rundhauger. Gaarden ligger langt fra søen, og ovennævnte store tomt kan saaledes ikke være nogen nøsttomt. Sagnet beretter, at en smed engang i fortiden skal have boet her. Jeg er tilbøielig til at tro, at sagnet er opkommet ved, at man ved gravning i tomten eller nærliggende forhøininger har fundet kul. Det hænder ofte, at folk ved at træffe paa kul og jernstumper ved udgravningen af gravhauger indbilder sig, at de har truffet en smedjetomt, da de ikke kjender den sande grund til kullenes forekomst.

HOLS ANNEKSSOGN.

Sennesvig. Nordligst paa gaardens indmark er en stor gravhaug over 90 skridt i omkreds og ca. 2 mtr. høi; der er gravet endel paa den ene side; nær denne er 2 smaa græsbevoksede rundhauger. Noget søndenfor disse er en anden stor haug, af hvis ene kant en del grus er bortkjørt. Paa «Klubben» ovenfor søhusene er 6–7 gravhauger. Nederst i den ene, hvoraf en del er bortryddet ved husebygning, sees en kulrand; de er lave, græsbevoksede og for det meste urørte. Paa «Einangen»[1] et lavt fjeldskar mellem Sennesvik og Ramsvik, er en stor rundhaug, 56 skridt i omkreds, høi og urørt. Den ligger langt fra beboet gaard med vid udsigt til Vestfjorden paa den ene og Buksnesfjorden til den anden side.

Handelsstedet *Ramsvik.* Paa Pilbakken, som har sit navn

[1]) «Einangen» forekommer desuden som egenavn paa 2 steder i Flakstad præstegjæld; forresten forekommer det, saavidt vides, ikke i Nordland.

efter nedennævnte bautasten, der her som paa mange andre steder kaldes «pila», er en græsbevokset, urørt gravhaug med grøft om og stensatte kanter. I dens midte staar en bautasten, 1,42 mtr. høi, meget bred, men ganske tynd. I nordvest er en langhaug, 28 skridt lang med en liden fordybning i midten. Paa Baadneset er en skibshaug af noget større længde end ovennævnte langhaug med en liden fordybning i midten.

Paa *Petvik*, nabogaarden mod syd, er, saavidt vides, ikke gravhauger og heller ikke oldsager fundne.

Berg. Nær ved elvens udløb i viken er en stor langhaug, græsbevokset og urørt.

Hol, hvor sognets kirke staar. Paa den lille Holsø, som ved lavvande er landfast med Vestvaagø, er en større samling gravhauger; jeg talte 18; de er alle runde og byggede af sten, nogle med, andre uden jordlag over stenene, og flere er omgivet af grøft. De 2 største er 53 og 48 skridt i omkreds. Flere har havt murede gravkamre med overliggere, og i mange er endnu dele af kammeret dækkede af en helle; de fleste er forstyrrede. Ved gravning er der for lang tid siden fundet menneskeben og stykker af sverd i en af haugerne. Paa Koholmen nærved er efter sikkert opgivende ogsaa gravhauger.

Fygle. Paa en lav aas sydvest for gaarden er 4 store rundhauger; den største, 85 skridt i omkreds og meget høi, er noget oprodet i toppen, de andre er lidt mindre og urørte. Samtlige er byggede af sten og uden grøft, men gaar ned mod aasfladen med en skarp kant.

FLAKSTAD HOVEDSOGN.

Medens Østvaagø paa nordvestkysten har paa flere steder en bred kystrand med dyrkbart jordsmon, og Vestvaagø i det indre har smaa dalfører og noget sletteland, er Flakstadøen i det hele taget af et mere barskt udseende med vilde fjelde, som paa mange steder styrter steilt ned mod søen uden at levne plads til bebyggelse. Og dog har øen ogsaa i oldtiden været beboet;

det fiskerige hav, som overalt omgiver den, har da som nu skaffet beboerne næring, som landjorden har nægtet dem. Af øens gaarde merke vi os først:

Nap ved Napstrømmen, som adskiller Flakstadø fra Vestvaagø. Her er ved Napsholmen mellem Nap og Sandnes en større samling rundhauger; jeg talte 20; den største er 36 skridt i omkreds, og de fleste er mere eller mindre beskadigede; de har alle været byggede af sten, og i nogle staar gravkammeret aabent, i andre er det halvt dækket af en eller flere overliggere. Ved stranden øst for gaarden er 4 gravhauger, som er byggede af sten og neppe har havt gravkammer; de var delvis udkastede med undtagelse af den vestligste. Denne,, som var 30 skridt i omkreds, henved 1 mtr. høi, græsbevokset og omgiven af en grund grøft, lod jeg udgrave. Der blev gravet fra to sider, saa at arbeiderne mødtes midt i haugen, som bestod af sten, muld og grus; hele haugen var dækket af et græsbevokset jordlag, og dens indre var uden spor af kammer. Saavel nede paa bunden som længere oppe i haugen, især ved de nordligste og sydligste yderkanter, fandtes en mængde klinksøm. I midten, lidt til høire, fandtes et menneskekranium og begge kjævebenene med isiddende tænder, et stykke af benet i overarmen og det ene laarben. Liget har ligget med hovedet mod sydvest. Over ligets bryst, men høiere oppe, omtrent 36 centm. under haugens top, laa et spyd. Ved ligets side laa et tveegget sverd med tykke, rette hjalt; det har havt knap, men denne var nu kun en rustklump; det var brækket paa 3 steder og det længste stykke er, heftet iberegnet, omkring 50 centm. langt; klingens hele længde er 78 centm. Hvorvidt det har været brækket før nedlægningen, kan ikke med bestemthed afgjøres. Det saa snarere ud til, at det ved stenenes tryk var bleven brækket i graven, da stykkerne laa i rad med et lidet mellemrum. Endvidere laa paa høire side en liden øks og en kniv, af hvilken bladet er brækket, kun tangen sidder i resterne af træskaftet. Over halsen eller øverst paa brystet laa 5 farvede glasperler, hvis største

tvermaal er 1,5 centm.; den ene gik i stykker ved optagningen, den anden er næsten fortæret, den 3die har hvide bølgelinier paa sort bund, den 4de er sort med 3 ovale hvidringe paa siderne; i midten af de hvide ringe er en større hvid prik, omgivet af 8 mindre prikker af samme farve. Den 5te er grøn med 4 flerfarvede knopper paa siderne. Haugen blev efter undersøgelsen restaureret.

Lille-Sandnes. Paa indmarken er en langagtig forhøining, som dog er for uregelmæssig til med sikkerhed at kunne betegnes som gravhaug. Paa Store-Sandnes skal efter sikkert opgivende være en stor gravhaug.

Vareide. Paa bakkèn mellem de østligste og vestligste huse er flere rundhauger; de er græsbevoksede og uden grøft om; en er udkastet, de andre urørte. Syd for hegnet om gaardens indmark er ogsaa et par rundhauger, hvoraf den ene er helt udkastet.

Flakstad prestegaard.[1] Paa gaarden er ikke gravhauger og heller ikke oldsager fundne. Den ved kirkedøren staaende ligsten, omtalt i tidligere aarsberetninger, var af blaagraa kalksten og blev ved skjødesløshed knust og kastet ud af kirkegaarden. Den nuværende prest, hr. Grytnæs, har forsøgt at samle brudstykkerne, men størstedelen af stenen er bortkommet. Paa et større stykke af den kan læses, at Anderson, over hvem den var gravmonument, «bode paa Rafvenberg» (Ramberg), og der har tillige staaet, at han døde paa gaarden Sund den 13de Martius Anno 1588.» Billedet og indskriften har været omgivet af en smukt udmeislet rand. Sagnet fortæller, at ovennævnte Anderson skal være indvandret fra Skotland, og paa gaarden Ramberg lever endnu folk, som udleder sin herkomst fra ham.

Ramberg. Den i aarsber. 1874, pag. 174, og 1875, pag. 176 nævnte store haug, som ligger paa en lav aas ved veien fra

[1] Cfr N. Fornl. pag. 688, Aarsber. pag. 1868, pag. 188, 1874 pag. 174 og 1875, pag. 176.

prestegaarden til Ramberg, har af flere været anseet som gravhaug, hvilket den dog neppe er. Der er nemlig i den senere tid gravet endel i den, men man kommer ikke langt ned, før man træffer forvitret fjeld. Nogle smaa uregelmæssige forhøininger paa indmarken kan ikke med sikkerhed betegnes som gravhauger; de læderpenge, som man paa flere steder hører tale om, og som nævnes i aarsberetningen for 1875, har muligens været dele af et læderbelte.

MOSKENES ANNEKSSOGN.

Her besøgte jeg gaardene nordre og søndre *Valle*, *Hovden* samt indre og ytre *Sand*, hvilke gaarde ligger nordligst paa øen. Men her var ingen oldtidsminder, og ingen oldsager fundne. Navnene paa de nær hinanden liggende pladser, Korshavn, Patmoen og Presthusan eller Prestgaar'n skriver sig vistnok fra den kristelige middelalder.

Lofotøernes kyster med Vestfjorden har med sine vældige klippemasser, som steile og graa paa mange steder stiger lodret op af havet, et i det hele taget ugjestmildt udseende. Øerne adskilles fra hverandre ved stride strømme, hvor man i uroligt veir kun med fare kan færdes. Det fugtige havklima, som hersker paa øerne, er heller ikke gunstigt for udsæd. Men disse besværligheder har dog ikke hindret oldtidens folk fra at bosætte sig der. Og især er Vestvaagø heller ikke det golde, barske land, som den ved første øiekast synes at være. Øen gjennemskjæres af flere fjorde og polder, ved hvis bredder landskabet har en venligere karakter og er vel skikket til beboelse. I det sydlige gaar Buksnesfjorden langt mod nord, og saavel ved dens bredder som opover det lave land, som strækker sig nordover mod Borge kirke, er mange vakre gaarde med græsrige indmarker og god havnegang. Ligeledes er en del af Borge hovedsogn mod nord med sine vakre, græsklædte fjelde og smaadale, indsjølignende fjorde og velbyggede gaarde en ganske

pen bygd. Ogsaa Gimsø har ikke saa lidet fladt land og flere veldyrkede gaarde. Men øerne mangler skov, som kan give ly mod uvejret og havluften. At dette ikke altid har været saa, beviser den mængde trærødder, som findes i de store torvmyrer, som næsten overalt er stor nok til at forsyne gaardene med brændsel. Og overalt er der adgang til de rige fiskerier, der saavel før som nu spiller en saa vigtig rolle, og som vel i den graa oltid har lokket folk til at bosætte sig ude paa disse fjerne øer. I den tidligste sagatid nævnes de rige fiskerier i Vaagen og omtales stormænd, som har boet her, bl. andre, Olav Tvennumbrune, som af misnøie med Harald Haarfagres strenge styrelse udvandrede fra Lofoten, og paa Island tog land ved Thjorsaa paa Sønderlandet. I arkæologisk henseende frembyder øerne adskilligt af interesse, og oltidsminder forekommer her ligesaa hyppigt som paa andre steder i Nordland.

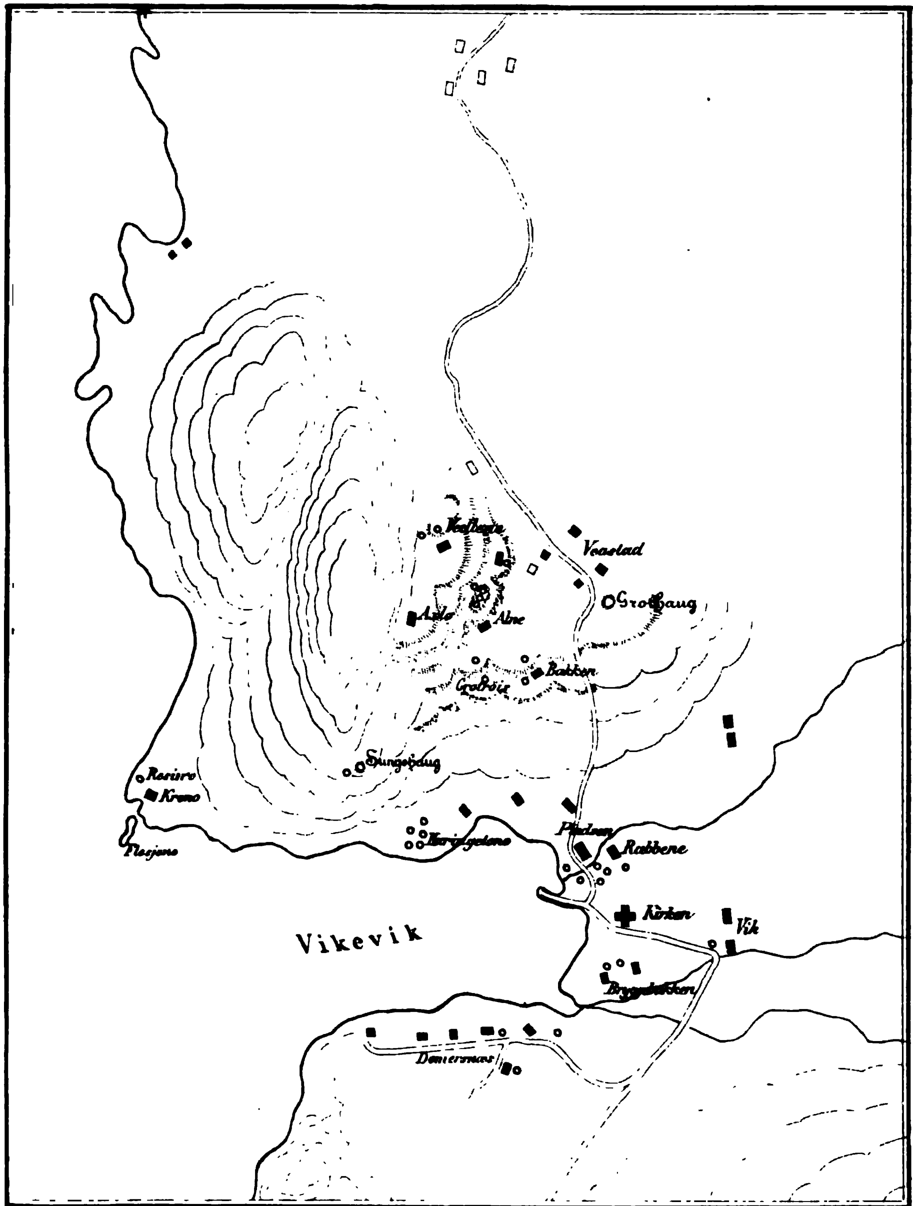
UNDERSØGELSER I SØND- OG NORDHORDLAND 1884.

AF I. ROSS.

SVEEN PRÆSTEGJÆLD.

Vikebygd Sogn. Fra *Aalfjord* gaar mod øst ind en bugt, Vikevik, til Vik kirke. Paa gaardene *Alne, Veastav, Vik og Domersnæs,* som ligger nogenlunde i en halvcirkel rundt denne bugt, findes adskillige gravhauger baade fra ældre og yngre jernalder. De fleste undersøgelser her foretog jeg paa gaarden:

Alne, der ligger paa en høi bakke ved foden af Alneaas, paa nordsiden af Vikeviken. Efter sagnet paa gaarden skulde den være «ældste gaard» ved Aalfjorden, med hvis navn enkelte ogsaa satte gaardsnavnet i forbindelse, men vel uden grund. Gravfundene viser ialfald, at den er gammel. Gaarden er nu udskiftet, og gravhauger findes paa alle parcellerne undtagen, som det syntes, den vestligste med kjendingsnavnet *Axlo,* hvilken ligger øverst, lige opunder Alneaasen. Lige op for de gamle hustomter og Thorstein Alnes hus, som nu alene staar tilbage her, er en rund jorddækket fjeldhaug, kaldet «Storhaug», der paa frastand viser sig som en mægtig gravhaug. Dens topflade har en udstrækning af omkr. 140 fod NS, og 100 ØV. Paa denne har været mindst 4 gravhauger, der imidlertid nu var næsten ganske udjævnede og bortførte, saa blot det nederste grundlag var tilbage; dog kunde endnu vidden nogenlunde sikkert bestemmes. De tre har ligget noget nær i en linie, fra SSV. til NNØ; den fjerde haug laa noget vestligere. Resterne af de tre førstnævnte lod jeg gjennemgrave.

Alne
Bakken
Rabbene
Kirken
Vik
Vikevik

1. Rundhaug (sydligste), diam. omkr. 20 fod. Omtrent i haugens midte laa en større kampesten; i en kreds af nogle fods gjennemsnit omkring denne sten strakte sig et kullag af henimod en tommes tykkelse. Kullaget gik ikke ind under stenen, der blev opbrudt. Ved nordsiden af stenen laa i kullaget nogle smaa brudstykker af, som det syntes, en liden bøileformet *broncespende*, muligens forsølvet; desuden stumper af *brændte ben*.
2. Rundhaug (paa Storhaugs høieste og midterste parti), 40 fod nordenfor no. 1, diam. 36 fod. For nogle aar siden traf eieren her paa tre heller, der laa i række efter haugens midtlinie Ø—V. Hellerne blev opbrudt og nedført til huset, hvor den største nu ligger indenfor døren i et lidet fjøs. Imidlertid blev der ikke foretaget nogen undersøgelse dengang af jordlaget under hellerne. Her gik jeg ind fra vest. Det viste sig snart, at her ikke havde været noget kammer med sideheller, men at dækhellerne havde ligget umiddelbart paa jordlaget over oldsagerne, eller ialfald kun støttet af mindre stene. 2½ fod fra haugens antagne centrum og omtrent et spadetag under overfladen traf jeg her en smukt udsiret *urteporformet lerurne*, der stod knust, nu kun fyldt med jord; ved siden af den en firsidet *spydspids*. Omtrent 1 fod til siden for denne (nordenfor) antagelig et lidet *træspand* med tynde *broncebaand*. Der kunde nu blot iagttages kredsen af broncebaandet, der maaltes i stilling, 5 tommer i gjennemsnit; optages kunde det blot i mindre brudstykker. 1½ fod paa anden side af centrum (østenfor) fandtes en smal *jernøx* af ældre jernalders form, en *spydspids* med modhager, et bundt sammenrustede, sylformede *pilespidser* med skaftholdere, en *bæltesten* med jernindfatning, en klump opløste *rester af sølv* (antagelig en bæltespende) og lidt tøi indimellem, en liden *sax* med eiendommelig holk, endelig en *pincet* af *bronce* med ring (brudstykker). Sagerne, alle meget sterkt medtagne, laa i den nævnte orden fra syd

mod nord tvert over gravfeltet, og var der fra øxen til pincetten en afstand af omtrent 2 fod. Henimod 1½ fod længer mod øst laa en *jernskjoldbule* med kort pig og jernhaandtag; bulen stod i noget heldende stilling med hulningen op. Noget østenfor centrum paa den nordre side af gravfeltet var *brændte ben* spredt udover i et par fods vidde samt nogle smaa brudstykker af en blank *lerurne*.

3. Rundhaug (den nordligste af de tre i række), 42 fod fra no 2, diam. 12 fod. I denne fandtes kun nogle *brændte ben* og kuijord.

4. Rundhaug (vestligste) 80 fod fra no. 3, diam. 28 fod; kun det nederste stenlag tilbage; undersøgtes ikke.

Paa den nordvestligste af Alnegaardene (kjendingsnavn «Vedlene»), tilhørende *Johannes Alne*, er der lige op for husene en jorddækket fjeldhaug med navnet *Øvre Varhaug*. Paa dens top laa:

5. en aflang- rund haug, 38 fod Ø—V, 44 fod N—S. En hel del sten var for længere tid siden bortført, og dens syd, vestlige side nylig udbrudt, hvorved man var kommen ned paa gravfeltet uden dog at iagttage oldsager. Fra den udbrudte side gik jeg ind. Omtrent i haugens midte, men et par stenhøider over gravbunden, fremkom i et lidet kullag en mindre samling *brændte ben*, hvoriblandt laa sex *bjørneklør*, nogle ganske smaa brudstykker af en *benkam*, nogle brudstykker af en velbrændt forsiret *urne* med øre og et *haandsneldehjul* af klebersten. I et kullag dybere nede, paa gravbunden, fandtes hist og her samlinger af *brændte ben*, men ellers intet.

Paa en lavere høide lige ved (øst for huset), hvilken kaldes «*Nedre Varhaug*», har været:

6. En rund stenrøs, diam. omkr. 40 fod; den er nu ganske borttaget og bunden opbrudt; intet bemærket.

Paa en flad vold («Hestavodlo») vest for Øvre Varhaug blev for en 40—50 aar siden afplaneret en rund haug, hvorved fremkom

en helle. Under denne stod en «krukke» og en «blikkop». Da rundingen af haugen endnu var ganske synlig, og en liden forsænkning indenfor i den østlige halvdel antydede, hvor hellen var bleven opbrudt, besluttede jeg at foretage en nærmere undersøgelse:

7. Rundhaug (50—60 skridt VSV for Øvre Varhaug), diam. 32 fod. Idet jeg gik ned i forsænkningen, traf jeg straks paa kuljord i et mindst 1 fod tykt lag, der bredte sig indover og til begge sider. Saasnart jeg var kommen til grændsen af forsænkningen ind mod haugens midte, viste der sig kanten af en helle, hvilende paa et stærkt kullag og omtrent 1 fod under grønsværet. Her fandtes at ligge 3 heller i række SØ—NV efter haugens midtlinie; de maalte i stilling 8½ fod. Den midterste helle var størst, slaaet aflang rund, 4 fod 6 tommer lang, 4 fod bred. Hellerne hvilede paa auren, i hvilken der viste sig at være nedskaaret en aflang, firkantet grav, 1 fod dyb; bredden var 2½ fod; længden kan ikke sikkert angives, da graven vel har strakt sig ind under den tidligere opbrudte helle; men hvis den er gaaet 2—3 fod ind under denne, har den hele længde været 10—11 fod. Graven var fyldt med kuljord med et par tommer tykt kullag øverst; i dette laa midt under den største helle to *spydspidser* (af ubestemmelig form), et bundt med sylformede *pilespidser* med skaftholdere, en stor *kniv* med skaft af træ, en ualmindelig smuk liden *bæltesten*, af hvid kvarts, 2 smaa *sølvknapper* til en bæltespende, *pincet* af bronce med ring samt nogle ubestemmelige *smaastykker*, en liden *jernsax* i balg af træ; desuden en *skjoldbule* af jern med kort pig og haandtag af jern. Under den næste helle laa blot nogle smaa *jernstykker* og 2 brudstykker af en, som det syntes, *urtepotformet lerurne*. Fundet er altsaa meget overensstemmende med det, som gjordes i haug no. 2 (paa «Storhaug»). Og hvis den tidligere fundne saakaldte

«blikkop» har vært et lidet broncebeslaaet træspand (eller muligens bronceskaal), bliver overensstemmelsen endnu større.

Nedenfor Anders Hansen Alnes hus (paa østsiden) lige ved havegjerdet er der:

8. en rundhaug, afplaneret, i hvis ene side er fundet brændte ben; ikke opmaalt eller videre uundersøgt.

Paa den sydligste af Alnegaardene (kjendingsnavn «Bakken») er der en liden høide ovenfor husene, kaldet «Pikhaug», hvorpaa levninger af:

9. en rundhaug, udkastet og gjennemrodet, diam. 26 fod.

Lidt nordligere, paa «Piken», synes ogsaa engang at have ligget en stenrøs, der i saa fald nu er ganske borttaget. Strax sydvest for laden paa samme gaard ligger:

10. en rundhaug, afplaneret, diam. 24 fod; et hul opbrudt i midten.

I Alnegaardenes udmark paa skraaningen af Alneaasen er der en liden slet vold, som kaldes «Gurigehaug-sletto». Her ligger — nogle skridt fra «Gurihaugen» (en rund fjeld-knat):

11. en liden lav rundhaug, 16 fod diam.; for en 10 aar siden gravede Thorstein Alnes fader lidt i dens midte, men standsede snart.

I samme udmark paa et næs, som stikker ud lige ved pladsen «*Krono*» (ogsaa kaldt «Viko»), er der nogle skridt fra søen:

12. en rund stenrøs, kaldet «Resuro» diam. 30 fod,; for en 40 aar siden kastede et par gutter ud en del sten af røsen og fandt da et «stenskrin» (liden hellekiste?), hvori en «krukke» med aske; bortkastet. Jeg besøgte stedet, men saa ingen spor af hellekisten, foretog ogsaa en lidt videregaaende undersøgelse uden resultat.

Paa et lavt næs, kaldet «Haringe-tono», hvilket stikker ud mod syd i Vikeviken, ligger i en gruppe levningerne af 4 udkastede mindre stenrøser. Lidt længere inde paa næsset laa:

13. en rundhaug, tilsyneladende urørt, diam. 16 fod. Jeg lod den udgrave; den bestod af smaa strandstene og grus, hist og her kul paa bunden; ellers intet.

I bakkeskraaningen et stykke nedenfor Thorstein Alnes huse ligger en stor rund stenrøs, kaldet Grotrøis (grjot-røis), hvilken jeg undersøgte uden synderligt resultat, men da jeg maaske kommer til at forsætte undersøgelsen noget videre til sommeren, vil jeg opsætte beskrivelsen.

Veastad. Nær ved det sydligste af husene er der en haug, som kaldes «Grot-haug» (grjot-). Det er en liden naturlig høide med opstikkende fjeld øverst; den ligger lige i en bakkekant, saa at, mens den til den ene side, mod vest, hæver sig ubetydelig over volden — kun fjeldgrunden i midten stiger omtrent lodret op en 4—5 fod — saa har den til de andre sider en betydelig skraaning, der er dækket af løse stene, som en ur; stenene er tildels adskillig over mandsløfte. Der synes ikke at være nogen grund til at tro, at der her har været en gravhaug; haugen minder i sin form intet derom, eller at stenene i tidens løb er sammenført her som rydningsstene; — folkene paa gaarden afviste den mening bestemt. — Havde haugens vidde været større, end den er, kunde man maaske tænkt paa en liden befæstning. — Hvis gaardens navn staar i forbindelse med «*ve*» (helligdom), kunde maaske paa denne haug have været den «hørg», som betingede navnet.

Nedre Vik. Paa «Pladsen», i senere tid fraskilt gaarden Nedre Vik, bortryddedes for nogle aar siden:

14. en rundhaug, imellem veien til kirken og stranden og ganske nær denne. Herved fremkom et yngre-jernalders fund, der blev indsendt til museet i Bergen.

Nogle skridt fra denne haug, paa den anden side af gjerdet mellem «Pladsen» og nabogaarden mod syd, ligeledes mellem kirkeveien og stranden, laa:

15. en rundhaug, diam. 22 fod, som ogsaa udgravedes. Endel

fyld var tidligere taget af den, saa dens oprindelige høide ikke kan angives; nu hævede den sig omtrent 2 fod over marken. Her fremkom en hel del *klinknagler*, liggende i et svagt kullag paa bunden uden nogen synlig orden, desuden en liden *sigd*.

Paa den anden side af veien, næsten lige overfor sidstnævnte haug, ligger:

16. en rundhaug, antagelig diam. 20 fod; den er gjennemskaaret af veien, der har borttaget omtrent halvdelen. Da man for nogle aar siden byggede den nye kirke og ryddede grunden, fremkom nogle jernsager, hvorom meddeleren ikke vidste mere besked. — Østenfor haugerne no. 14—16 syntes ogsaa at have været endel gravhauger — antagelig 3. — Længere mod syd paa parcellen «Bryggebakken» har været:

17. en rundhaug, afplaneret, diam. 16 fod, nogle skridt nordfor Eli Bryggebakkens hus, paa en liden dyrket vold mellem dette og broderen Knuts hus. Grundfladen gjennemgravedes; intet uden kul fremkom. — Paa samme vold nogle skridt østenfor synes at have været en lignende haug, ganske udgravet.

Omtrent 50 skridt nordvest for Ivar Viks hus ligger:

18. en større rundhaug (dimensioner desværre ikke noteret). hvori for omkring en menneskealder siden blev bygget en kjelder; derved fremkom nogle sager, hvorom jeg ikke fik nærmere underretning.

Domersnæs. Svage levninger af mindst tre gravhauger findes her inderst (østligst) paa bakkedraget, som optager dette næs, og hvor der ligger 5—6 gaarde i række.

Ulvebne, en veldyrket, vakker gaard, ligger omtrent ½ mil længere inde i fjorden, paa samme side som Vik. Af eieren Ole Ulvebne fik jeg en romersk-provinciel *broncefibula* af ældre form, som var fundet for 23 aar siden i et lidet hellekammer

i den sydøstre side af en rund stenrøs, der nu blev nærmere undersøgt:

19. Rund stenrøs, diam. 44 fod, — for største delen udbrudt og bortført. Den ligger i gaardens udmark, nogle skridt vest for bøgjerdet, som begrændser gaardens indmark mod vest, og 100—150 skridt fra stranden. Den bestod af større og mindre løftestene, kun det nederste lag var tildels større stene. Da man for 23 aar siden begyndte at tage sten her til veiter og ifyldning i myrer, traf man (6—8 fod fra sydøstre kant) paa et lidet hellekammer, hvori stod en «hvid» *skaal*, der efter sigende af konen paa gaarden, som da var tilstede, lignede noget en almindelig spilkum. Skaalen var hel, paa nær et lidet stykke, der laa ved siden; oppi skaalen, der blev bortkastet, laa den ovennævnte fibula. Denne tog konen vare paa og havde gjemt til nu. — Jeg undersøgte røsen videre og fandt bunden dækket med et tyndt kullag. Omtrent ved centrum laa i kullaget en større gul *lerperle*, en mindre *perle* af grønt *glas* og en *halv do.*, desuden nogle spredte *benstumper;* ellers intet. Jeg lod ogsaa søge rundt om mellem stenene efter mulige brudstykker af den bortslengte skaal: der fandtes vistnok to ganske smaa stykker af en hvid skaal, men da disse havde glassur og en mørkeblaa stribe rundt, skriver de sig vel fra nyere tid.

20. Aflang firkantet stenrøs, længde Ø—V 38 fod, bredde 17 fod, høide omkring 2 fod. Denne ligger et stykke længere vest end no. 19 og nærmere stranden. Paa tre steder var der udkastet af den en del sten, men ikke til bunden. Jeg lod den udkaste i et belte af omkr. 10 fods bredde tvertover. Bunden var i midtpartiet dækket med et tyndt kullag, omkr. 5 fod vidt; her laa, 20 fod fra østre kant og 17 fod fra vestre, 6 fod fra søndre og 10 fod fra nordre, paa et felt af omkring 1 fods vidde nogle smaa beslagdele af tynde *jernplader* og ganske smaa brudstykker af tynde *jernbaand*, hvoraf et med *broncebelæg*, ligesom nogle af de

øvrige bærer spor af lignende; desuden *brændte ben*. Ellers intet.

21. Rund stenrøs, diam. 23 fod, omtrent 300 skridt sydvest for no. 20, paa en lav aas ikke langt fra stranden.

22. Rund lav stenrøs, 20 fods diam., i indmarken nærved bøgejerdet, nogle skridt øst for no. 19.

23. En større udbrudt stenrøs nogle skridt nord for no. 22.

Længere mod nordøst og nærmere stranden fandtes for 44 aar siden en «skibs- eller baadkjøl» og en øxe.

24. Rund stenrøs, 26 fods diam., paa en sterkt skraanende vold strax vest for og nedenfor landeveien. — Det meste af den var bortkjørt, — kun et à to lag sten igjen. Omtrent midt i den i et kullag, der strakte sig flere fod til alle sider, laa brudstykker af en urtepotformet graa *lerurne*.

25. Rund stenrøs, 32 fods diam., nogle skridt nordvest for no. 24, bortryddet indtil sidste stenlag, smukt ringsat med større stene, der endnu forstørstedelen ligger igjen. I et sterkt kullag, der strakte sig vidt omkring en stor sten i grundfladens midte, men især var sterkt ved denne stens østre side, laa nogenlunde samlet i det tykkeste kullag flere smaa blaa *glasperler* og to gule *perler* — ligeledes af glas, — og brudstykker af to *urner*, samt *brændte ben*.

Den store sten i midten blev opbrudt, men kullaget viste sig ikke at gaa indunder; den hvilede paa auren.

HAUS PRÆSTEGJÆLD.

Arne sogn. Gaarden *Borge* i Langedalen har jeg besøgt to gange for at se, om der muligens skulde findes levninger af «borgen», men kunde ingen saadanne opdage, uagtet jeg foretog adskillige vandringer omkring, efter først at have udspurgt flere folk paa gaarden. Ovenfor husene — ved foden af nærmeste fjeld — er der en høi bakkeafsats, der kaldes «*Tjuahaugen*», et navn, som i det hele synes at være meget almindeligt, men hverken egnede den sig til befæstning, eller fandtes der

spor af en saadan. Et andet punkt længere oppe i udmarken har det eiendommelige navn «*Vørkene*», men frembyder — saavidt jeg kunde se — intetsomhelst særligt. — Selve *Borgeskaret* kunde vistnok let være spærret med mur; men det vilde være til liden nytte, da høiderne paa begge sider uden synderlig vanskelighed kan bestiges. Heller ikke er der spor af nogen mur, saavidt det kunde sees blandt urerne. — Omtrent midt i dalen, øst for husene, ligger en mindre aas med navnet *Borgeaas*. Denne undersøgtes særlig nøie, men intet spor af mure fandtes. Imidlertid skyder der sig ud mod syd fra denne aas en ved et lidet skar noget afsondret, mod sydvest og vest brat afstyrtende fjeldhammer, der frembyder ret gunstige betingelser for befæstning. Efter et sagn paa gaarden skulde hovedgaardens huse engang have ligget noget nærmere den elv, som kommer ned her, og man viste nogle større, halvovergroede stene, liggende nogenlunde i række, der skulde være grundstene efter bygningerne; men feltet forekom mig vel vidt dertil. Imidlertid er grunden omkring og ovenfor husene saa sterkt opfyldt af sten, at det hele næsten ser ud som en ur.

Gjerstad sogn. *Borge* i dette sogn paa Osterøen har jeg ligeledes undersøgt. Gaarden ligger paa en meget brat bakkeafsats ved foden af *Borgefjeldet*, der hæver sig mod øst og nord; lige nedfor husene mod sydvest er en trang dalkløft, mod sydøst Borgevandet. Man vidste intet om murlevninger, hverken nede paa gaarden eller paa fjeldet. Derimod fortalte man om et slag, som skulde have staaet paa den bratte skraaning ned mod vandet, hvilken kaldes «*Kalvskindet*». En gammel mand mente dog, at det var tvivl om, hvorvidt slaget havde staaet her eller paa «Kalvskindet» ved Seim (Hammer sogn). Rimeligvis er dette blot en forblanding med det bekjendte slag paa «Kalvskindet» ved Throndhjem. Ledsaget af to mand fra gaarden gik jeg op paa Borgefjeldet. Den nærmeste top: «*Turkletten*», frembød intet særligt og syntes helt uskikket til befæstning; en længere mod nord liggende top: «*Bjønkletten*», der imidlertid

nu tilhører nabogaarden *Greve* eller »Grøve», havde derimod meget gunstige forhold. Mod syd, vest og nordvest styrter den steilt ned, tildels lodret. Mod øst og nordøst er den bestigelig, om end noget tungt, — lettest paa nordsiden. Her — i et lidet skar -- fandt vi ved at støde med stokke i den høie ener og lyng en del stene, der laa i række. Eneren og lynget blev med besvær bortrevet, og der viste sig da her paa et kort stykke et enkelt lag af stene, der af mændene med bestemthed erklæredes «lagt af menneskehænder». Imidlertid kunde vi ikke finde nogen fortsættelse af stenlaget henad fjeldsiden; for at et saadant skulde kunne paavises — om det er der — maatte der være gjort et betydeligt bortrydningsarbeide, da eneren og lynget voxte ualmindelig tæt. Til et stort stengjerde, som nylig var opført nedenfor den øverste top, og som den ene af mændene havde været med at opføre, var der taget en hel del sten, der laa nedenfor toppens skraaning mod øst; dog havde ikke disse ligget saaledes eller i saa stor mængde, at det havde vakt nogen opmærksomhed. — Om *Bjønkletten* har været befæstet eller ikke, er saaledes endnu uafgjort.

Paa gaarden *Gjerstad* er der paa en bakke øst for husene, kaldet Grindbakken: 1) Rundhaug, diam. 24 fod. 2) Rundhaug, diam. 28 fod, lidt nordenfor no. 1. 3) Rundhaug, diam. 24 fod, et par skridt vest for no. 2. 4) Langhaug, længde 42 fod, bredde 26 fod, umiddelbart tilstødende no. 3 mod vest. Paa sletten nedenfor Grindbakken, omkr. 300 skridt øst for husene og nær bøgjerdet: 5) Rundhaug, diam. 44 fod. Paa en vold (kaldet «Vollene») længere øst, oppe paa fjeldsiden, skal være: 6) Rund stenrøs, diam. 40—50 fod, tildels bevoxet med birk.

OS PRÆSTEGJÆLD.

Under et 2—3 timers ophold paa *Borgen* søgte jeg efter mulige borglevninger, men kunde ingen faa opspurgt eller finde. Paa toppen af Borgefjeldet, hvorfra der er en vid udsigt syd- og vestover, er der en røs af løftestene (varde?), 32 fod N—S, 25 fod

Ø—V. — Jeg kunde intetsteds — nær ved husene eller oppe i fjeldet — se noget punkt, som af Naturen egnede sig til befæstning.

Tilslut vil jeg udtale som en formening — rigtigheden deraf, eller urigtigheden, vil senere undersøgelser vel afgjøre: at hvor gaardens navn har havt flertalsform, har befæstningen været mere vidtstrakte mure til forskansning af en eller anden gunstig fjeldhøide, mens derimod, hvor navnet har havt enkelttalsform, befæstningen har været en mindre *hjemmeborg*.

UDGRAVNINGER I HEDRUM 1884.

AF. N. NICOLAYSEN.

NODRE MELLØ (Anund Børresen).

De nedenfor omhandlede gravhauger ligge paa en sandaas, bevoxet med naaletræer, noget i nord for gaarden. Aasen har i midten en fordybning, hvori der fra vest til øst gaar en hovedsti. Der forefindes i det hele 38 hauger, hvoraf 10 paa højden søndenfor stien, de øvrige nordenfor denne. Af disse hauger bleve følgende 30 udgravne:

1. Langhaug, 10 minuters gang fra gaardens huse og ret i nord for disse; parallele sider, afrundede ender og en gjenstaaende «bro» af terrænet ved midten af hver langside, forresten omgiven med dyb grøft; 11,70 m. lang fra n.—s., 4 m. bred, 1,10 m. dyb. I midten og søndre ende tilforn udgravet en fordybning men ej tilbunds.

   Intet blev fundet.

2. Rund haug, 7 skridt i v. for no. 1, 8,80 m. i tvermaal, 1,50 dyb, med grøft omkring som alle de øvrige.

   Heller ikke her fandtes noget.

3. Rund haug, 5 skridt i nv. for no. 2, 5,40 m. i tvermaal 1,10 m. dyb, med et udgravet hul i midten næsten tilbunds.

   Omtr. 1,80 m. i ø. for midten og 0,30 m. over bunden blev truffet et forrustet *spydblad* (11853) med yngre jernalders form, smalt rygget blad og forholdsvis svær fal.

4. Rund haug, tæt i ø. for no. 3, 5,4 m. i tvermaal, 0,60 m. dyb, med en opgravet fordybning i midten, dog ej tilbunds.

   Intet fandtes.

5. Rund haug, tæt i sø. for no. 4, 11 m. i tvermaal, 2 m. dyb. Omtr. i midten laa nogle større kulstykker, ellers intet.

6. Rund haug, tæt i s. for no. 5, 7,80 m. tvermaal, 1,40 m. dyb, med en tilforn udgravet fordybning i midten, dog ej tilbunds.

Der blev kun truffet lidt kul og et lidet *jernstykke* med ubestemmelig form.

7. Rund haug, tæt i v. for no. 6, 5 m. i tvermaal, 1 m. dyb, lidt udgravet i midten.

Kun nogle ubetydelige *jernstykker* fandtes.

8. Rund haug, tæt i sv. for no. 7, 8,20 m. i tvermaal, 2,50 m. dyb. — Intet.

9. Rund haug, tæt i n. for no. 8, 10 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb, med en udhuling i midten men langt fra tilbunds.

Paa bunden blev omkring midten truffet et tyndt kullag; 1 m. i sø. for midten stykker (11854) af et *klebberstenskar* af middels størrelse og sedvanlig skaalform, med spor af jernhank og forsiret med to parallele linjer; 1 m. i nø. for midten endel mindre forrustede jernstykker (11855) nemlig 5 *klinknagler* og en liden overbrudt gjenstand med uvis bestemmelse.

10. Langhaug med parallele sider og afrundede ender, 13 m. lang fra n.—s., 2,8 m. bred over midten, søndre ende tæt i nv. for no. 9; paa tre steder udgravede dybe huller. I den ene side fandtes kun endel dyreben, som dog sandsynligvis vare udkastede ved de foregaaende udgravninger.

11. Langhaug ved nordre side af ovennævnte sti, 29 skridt i nnø for no. 10, 13 m. lang fra v.—ø., 4,6 m. bred, med afrundede ender og «bro» midt paa nordre langside, 0,60 m. dyb.

Noget østenfor midten blev truffet kul og et par forrustede, ubestemmelige *jernstykker*.

12. Rund haug, tæt i n. for no. 11, 9 m. i tvermaal, 2 m. dyb, med en udgravet fordybning i midten, dog ej tilbunds.

Hist og her fandtes nogle smaa forustede *jernstykker* eller nagler.

(Nogle faa skridt i nv. for no. 12 ligger en haug (no. 13) og i n. endnu en (14) samt dernæst efter hverandre i ø. for no. 12 tre store hauger (15—17). Disse 5 hauger, alle runde, bleve ikke rørt, fordi de enten vare saagodtsom udgravede eller bevoxede med større træer).

18. Rund haug, tæt i ønø for no. 17, 6,4 m. i tvermaal, 1, m. dyb.

Omtr. 0,50 m. under overfladen blev truffet flere *hestetænder*. Ved midten lidt over bunden fandtes *a)* et forrustet *øxeblad* (11856) med yngre jernalders form, navnlig spidse udspring over skaftet, *b)* et i begge ender afbrudt *bryne* (11858) af graa skifer, med firkantet tversnit, nu 9 cm. langt, og lidt dybere *c)* ben af en *hest* samt flere forrustede jernsager (11857) af forskjelligt slags, deriblandt 2 *hovbeslag* (jfr. aarsb. 1872 fig. 32, 1880, 192 note 1 og «Langskibet fra Gokstad» pl. X fig. 24).

19. Rund haug, tæt i sø. for no. 18, 6,3 m. i tvermaal, 1,40 m. dyb, noget udgravet i midten.

Paa bunden laa omkring midten *a)* en hel del *klinknagler* i rækker og med lige store afstande, udentvil hidhørende fra en kiste, og deriblandt flere andre jernsager (11860 a), mestendels levninger af *pilespidse* med spor af omvikling paa enkelte stifter samt nogle *beslag*, forenede med klinknagler og med mellemlag af træ; *b)* et stykke *flint* (11860 b), som det synes brugt til at slaa ild med, *c)* et firkantet *bryne* (11859) af graa skifer, 10,5 cm. langt, afbrudt i den tyndere ende og nær denne med paabegyndt boring af et hul.

20. Rund haug, tæt i sø. for no. 19, 2,20 m, i tvermaal, 1 m. dyb. — Intet.

21. Rund haug, tæt i s. for no. 19, 3,20 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden fandtes i haugens nordre kant *a)* en *skjoldbule* (11861, afbild. fig. 8), 14 cm. høj, af ældre jernalders form, nærmest lig NO. 217, men med lavere og meget tykkere

pig, til hvis top er naglet en halvkugledannet knap af bronse, forsiret med nogle linjer; *b)* et *beslag* (11862) af jern til skjoldets haandtag med bueformet tversnit, nu 21 cm. langt; overbrudt paa to steder og i enderne afbrudt ved begyndelsen af beslagpladerne; *c)* et *øxeblad* (11863), 14 cm. langt med yngre jernalders form og temmelig spidse udspring over skaftet; *d) beslag* af jern (11864 a), temmelig tyndt, aflangt, 6,5 cm. langt, rundt og konvext i den ene ende, tilsmalnet i den anden og her afbrudt; paa bagsiden spor af spæde nagler og træ, hvortil stykket har været fæstet; *e)* et cirkelrundt konvext *beslag* af jern (11864 b) med ganske smal flad rand, 4,5 cm. tvermaal og temmelig nøjagtigt svarende til den runde ende af *d* samt øverst paa oversiden forsynet med en sterk bueformet hempe.

Noget højere i haugen laa *f)* en beskadiget og temmelig mangelfuld *hovedskalle* (11865). Efter skallens stilling maatte den begravne have ligget paa ryggen med hovedet mod nord, skjoldbulen til venstre med piggen mod øst og øxebladet lidt vestenfor.

22. Rund haug, tæt i s. for no. 17, 4,2 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Lidt søndenfor midten fandtes paa bunden *a)* en forrustet *spydspids* (11866), 44 cm. lang, med ryg midt efter og ikke fuldt sammensveiset fal, bladet 26,5 cm. langt, temmelig smalt med størst bredde nær falen og buede kanter; noget dybere end dette *b)* et *sigdblad* (11867), omgivet af *c)* et firkantet, 8,5 cm. langt *bryne* (11868) med hul i den ene ende, og *d)* levninger af smaa *jernredskaber* (11869) med skaft, som det synes knive og syle og hvoraf en af de sidste lader til at have havt futeral af ben.

Omtrent 60 cm. nordenfor midten stod et hjulformet *jernstykke* (11870) paa kant, 12,5 cm. i tvermaal, dannet af et 1 cm. bredt, fladt jernbaand, og et dertil naglet retvinklet kors af flade jernstykker; tæt derved laa en smal, 22 cm. lang jernstang (11871), muligens et *bor*.

23. Rund haug, tæt i sø. for no. 22, 3 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden fandtes omkring midten *a)* en forrustet spydformet *vævske* (11872) af jern, 76,5 cm. lang; *b)* et glat, ringformet *sneldehjul* (11873) af kleber med afrundede kanter, 3,5 cm. i tvermaal; *c)* levninger af forskjellige *jernsager* (11874), hvoriblandt et sigdblad og stifter af en linhækle med spor af en bundplade; *d)* et par enkle ovale *skaalformede spender* og en *naal* (11875) af bronse med ring. Spenderne vise typen NO. 649, og ved den ene er jernnaalen tilstede; den er omviklet med tøj, hvoraf ogsaa en klump fandtes i spendernes huling.

24. Rund haug, tæt i s. for no. 19, 3 m. i tvermaal, 1.50 m, dyb

Paa bunden blev truffet lidt søndenfor midten *hesteben* og *a)* et *mundbid* (11876) med faste sideringe, dannede ved ombøining af enderne, og uden led, kun 7 cm. langt mellem ringene; *b)* et forrustet *knivblad* (11877), 15 cm. langt, af sedvanlig yngre jernalders form.

Omtr. 2 m nordenfor midten *c)* en enkel skaalformet *spende* (11878) med aabningen op og hvilende paa et stykke irret armben med retningen n.—s. Spenden er af typen NO. 647, dog med massiv rund knop midt i sidepartierne nedentil, jernnaalen omviklet med tøj.

25 cm. vestenfor nysnævnte spende og støttet mod levningen af en *hovedskalle* laa *d)* en dobbel *skaalspende* (11879) af typen NO. 652 med den konvexe side op og vedsiddende tøj samt nogle morkne ben, hvoraf et par ere stykker af ribben og *e)* endel *perler* (11880), en af rav med cylinderform og afrundede kanter, de øvrige af grønt glas med forskjellige former og størrelser, den ene med indlagt gul bølgelinje og 6 ganske smaa som moderne brodérperler. Begge spender vare omgivne med spredt liggende sager (11881) af forskjelligt slags: et lidet *flintstykke*, brugt som det synes til at slaa ild med, og nogle jernstykker, der ikke kunne nærmere bestemmes, det ene af form som en firesidet pyramide med en afbrudt

rund stift midt under grundfladen, af nogen lighed med en sporepig, hvad den dog neppe har været.

Efter dette har den begravne rimeligvis ligget paa ryggen med hovedet mod nord og med de to spender paa brystet.

25. Rund haug, tæt i nø. for no. 19, 3,20 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Omtrent i haugens sydkant fandtes *a)* et smalt og tyndt *spydblad* (11882), hvis fal har en bronsenagle fremstaaende til begge sider, og længer inde mod midten *b)* et *sigdblad* med almindelig form.

26. Rund haug, tæt i ø. for no. 19; 6 m. i tvermaal, 1,70 m. dyb.

Paa haugens bund fandtes 1 m. i n. for midten *a)* en *ringnaal* (11883), af bronse med sedvanlig form, ringen 2,8 cm. i tvermaal, *b)* flere sammenrustede *jernsager* (11884), hvoriblandt kan sikkert sees en temmelig stor paalstav, og *c)* en *skjoldbule* (11885) med sedvanlig yngre jernalders form.

1 m. i s. for midten ben, kjæver og tænder af en *hest.*

I selve bunden var midt i haugen en firkantet fordybning fra n.—s., 2 m. lang, 0,60 m. bred og 0,30 m. dyb. I denne grav laa temmelig omspredt *d)* et tyndt *spydblad* (11886) med ryg; *e)* et med fremmede bestanddele beheftet *jernstykke* (11887), som det synes den ydre del af et sigdblad; *f)* et *hammerhoved* (11888) af formen NO. 394 med levning af træskaft; *g)* en firkantet *jernbolt,* 13 cm. lang, og et par smaa, sandsynligvis sammenhørende, men ellers ubestemmelige *jernsager* (11889); *h)* en hel del mindre *jernstykker* (11890), hvoriblandt skjelnes et stykke af en sax og et par flintstykker til at slaa ild med; *i)* et *øxeblad* (11891), 19 cm. langt, 14 cm. bredt i eggen og 3,5 cm. foran skaftehullet; *k)* et *bryne* (11892) af violet skifer med den sedvanlige firkantede form, 30 cm. langt. Endvidere laa midt i graven med haandtaget mod nord *l)* et i sin balg nedlagt *sverd* (11893), med en 78 cm. lang klinge, et smalt, svagt buet nedrehjalt, og til hvis øvrehjalt er fastrustet flere mindre,

ubestemmelige gjenstande af jern. Endelig fandtes tæt under sverdet henimod dets od en mod vest fremstikkende *m) ring* (11894) af jern med form som en almindelig bidselring, 6,5 cm. i tvermaal, og omtrent ved sverdets midte *n)* en *remspende* og en *«smøigstol»* (11875), begge af bronse, den sidste med sedvanlig firkanttet form, den første ligeledes firkantet og flad undtagen paa den side, hvortil naalen har været fæstet, samt forsiret med 3 udspring i kanten paa paa den modsatte side.

27. Rund haug tæt i ø. for no. 20, 6,40 m. i tvermaal, 1 m. dyb. — Intet fandtes.

28. Langhaug, tæt i s. for no. 27,6 m. lang fra n.—s., 3,80 m. bred, 1,40 m. dyb.

Over bunden og 1,20 m. søndenfor midten blev truffet en samling af brændte ben.

Omtrent 60 cm. østenfor disse men paa bunden laa *a)* endel *jernnagler*. Ligeledes paa bunden og 1 m. i nord for midten fandtes *b)* en mængde temmelig store *klinknagler* (11900) med vedsiddende træ samt *c)* endel *jernstykker*, hvoriblandt nogle flade eller krumme beslag af jernblik med spor af træ paa indsiden og et fragment, som det synes, af et i eggen sagtændet sigdblad; noget dybere ned *d)* et ben, 2 store kjævestykker og endel af en *hovedskalle* (11896) formentlig af en *hund* samt derunder i en hob *e)* et par enkle ovale skaalformede *spender* af bronse (11897) af typen NO. 647 med tøjtrevler ved den bevarede jernnaal, desuden en hel del tøjstumper, der laa under og over spenderne tildels i flere lag og hvoraf nogle smaa ben stikke frem; *f)* et paa begge sider forgyldt *bronsestykke* (11898, afb. fig. 10), afbrudt af bøileroden af en meget stor bøileformet spende med irsk ornamentik lig NO. 639, og ved tilføjet beslag paa bagsiden og jernnaal indrettet til selvstændig brug som spende, det hele indballeret i tøj; *g)* en *mennesketand* og 5 *perler* (11899) af glas og en af bronse, den sidste liden og firkantet; blandt

de øvrige er en større med sort farve og indlagte hvide og røde striber, en tredobbelt med indlagt gul masse, en cylinderformet med grøn farve og 2 smaa ringformede med gul eller blaa farve; et par stumper af den oprindelige perlesnor er ogsaa tilbage.

Klinknaglerne vare tilstede i et tal af meget over hundrede, og af deres rækkemæssige beliggenhed maatte det aabenbart sluttes, at de havde tilhørt en trækiste, der var stillet efter haugens axe med en længde af noget over 2 m. og 1,20 m. bred.

(De runde hauger no. 29 og 30, den første tæt i sø. for no. 27, den sidste 5 skridt i ønø. for no. 29, bleve af samme grund som ved no. 13—17 ikke rørte).

31. Rund haug, tæt i øsø. for no. 29, 6,40 m. i tvermaal, 1,60 m. dyb. — Intet fandtes.

(Den runde haug, 32, tæt i nø. for no. 31 er bevoxet med store træer og blev derfor ikke rørt).

33. Rund haug, tæt i øsø. for no. 32, 2,60 m. i tvermaal, 1 m. dyb. — Intet fandtes.

34. Rund haug, tæt i ønø. for no. 33, 4 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb.

Lidt over bunden og 2 m. i v. for midten blev truffet kul, brændte ben og nogle *jernnagler.*

35. Rund haug, tæt i øsø. for no. 34, 4,60 m. i tvermaal 1,50 m. dyb.

I midten blev paa bunden truffet kul og brændte ben.

Ligeledes i midten men 0,45 m. under haugens overflade fandtes stykker af et *jernredskab,* som det synes af en af de undertiden forekommende spydspidslignende knive (jfr. aarsb. 1872 fig. 36), 23 cm. lang, hvoraf 5,5 i den bevarede del af tangen, med et 2 cm. bredt blad, endvidere et par *klinknagler* og en *spiger* med ombøjet spids (11901).

36. Rund haug, tæt i øsø. for no. 35, 6,80 m. i tvermaal.

37. Rund haug, tæt i sø. for no. 36, 7 m. i tvermaal.

38. Langhaug, tæt i øsø. for no. 37, 7,30 m. lang fra nø.—sv., 3,80 m. bred med afrundede ender.

I 36—38 fandtes intet.

II. VESTRE VESTRUM (Halvor Nielsen).

Paa brinken mod Laagen ligger vestenfor gaardens huse i en række fra nord til syd 7 store rundhauger, forenede med 2—2,50 m. lange «broer», men hvoraf den nordligste kun for den sydlige halvdel hører til denne gaard, da delemerket løber lige over haugen. Den sydligste er næsten aldeles udjevnet. Ogsaa i de øvrige havde der tidligere været gravet, dog i ingen som det syntes tilbunds. Af disse hauger bleve følgende udgravne af mig:

39. Den anden i rækken fra nord, 11,80 m. i tvermaal, 2,20 m. dyb.

Omtrent 0,30 m. over bunden var et tyndt kullag, hvori fandtes *a*) et *jernstykke* (11902), udentvil af et mindre knivblad.

Omtrent i midten af haugen var i dens bund en firkantet fordybning, ca. 1,90 m. lang fra n.—s., 0,90 m. bred og 0,55 m. dyb. I søndre ende af denne grav blev truffet *hesteben* sammen med *b*) endel *jernsager* (11903), hvoriblandt, som det synes, et par hovbeslag og stykker af en hadde til et mindre kar, og i gravens midte en *underkjæve* (11904), sandsynlig af en hund.

40. Nærmest søndenfor no. 39, 11 m. i tvermaal, 2,80 m. dyb.

I et tyndt kullag, 0,40 m. over bunden, fandtes ca. 1,25 m. i v. for midten nogle brændte ben.

I en fordybning i bunden lidt søndenfor midten blev truffet *hesteben*, og noget nordenfor disse et par *klinknagler* samt et stykke af en *skjoldbule* (11905) med yngre jernalders form.

Paa et sted udenfor graven laa et lidet stykke af et *kleberstenskar* (11905).

41. Nærmest søndenfor no. 40, 12 m. i tvermaal, 3 m. dyb, meget udgravet i midten, dog neppe tilbunds.

Noget over bunden blev truffet et tyndt kullag, ellers intet.

III. VESTRE VESTRUM (Ole Olsen).

42. Rund haug, 35 skridt i ø. for no. 39, 16 m. i tvermaal, 3 m. dyb, til forskjel fra alle de foran nævnte hauger stensat i kanten og omkring midten bestaaende for en stor del af større og mindre stene. I midten var et tilforn opgravet dybt hul, dog ej tilbunds.

Paa bunden og 3,20 m. østenfor midten fandtes *a)* en sammentrykket *lerurne*[1] (11906), som NO. 354, af betydelig størrelse og som det synes forholdsvis lav og vid, med løst brændt ler, bestaaende af den sedvanlige grove, med kiselkorn blandede masse; 4,30 m. i nnø, for midten *b)* et stykke af en *lerurne*, efter udseende hørende til det førstnævnte kar. 3,40 m. i nnø. for midten laa en *hestekjæve*.

Der blev saaledes udgravet 34 hauger, hvoraf 5 vare lange (1, 10, 11, 28, 38) og resten runde.

I 3 langhauger (1, 10, 38) og 9 runde (2, 4, 8, 20, 27, 31, 33, 36, 37) fandtes intet med arkæologisk interesse, i 5 runde (6, 7, 12, 34, 41) og 1 langhaug kun kul, brændte ben eller nogle faa forrustede og ubestemmelige jernstykker, i 7 runde (18, 24, 26, 28, 39, 40, 42) dyreben (af hund eller hest).

En langhaug (28) fremviste baade brændt og ubrændt lig, i 2 runde hauger (21, 24) var der kun ubrændt, hvilket maa antages at have været tilfældet ogsaa i en tredje rund haug (19) paa grund af den formodede trækiste, noget som ogsaa blev truffet i den førstnævnte haug (28).

---

[1]) Paa samme gaard blev for ca. 40 aar siden af den nuværende ejer ved pløining borttaget en haug, der ligeledes var stensat om kanten og hvori efter hans sigende fandtes et sverd, en øx og «en stor potte af brændt ler, fuld af ben.»

I 3 runde hauger (26, 39, 40) havde bunden en fordybning.

Paa grund af de fundne sagers beskaffenhed maa det antages, at der i 10 runde hauger (3, 18, 19 (?), 21, 22 (?) 25, 26, 35 (?), 39 (?), 40) var begravet *mænd*, i 3 runde hauger og (9 (?), 23, 24) og 1 langhaug (28) derimod *kvinder*.

Med hensyn til tiden kan, ligeledes efter de forefundne oldsager at dømme, kun den ene langhaug (42) henregnes til den *ældre jernalder*, medens 13 runde hauger (3, 9, 18, 19, 21—26, 35, 39, 40) og en langhaug (28) maa antages at hidrøre fra *yngre jernalder*.

Var saaledes som anført den ene langhaug (42) fra ældre jernalder, faaes derved en ny bestyrkelse paa, at gaarde, hvis navne ere sammensatte med ordet *heimr*, hidrøre fra denne tid, da Vestrum oprindelig udêntvil hed Vestrheimr.

FORTEGNELSE OVER DE TIL UNIVERSITETETS SAMLING AF NORDISKE OLDSAGER I 1884 INDKOMNE SAGER, ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF O. RYGH.

---

1. *Pilespids* af lys-violet *Skifer* (tilhørende den «arktiske» Stenalder), lig NO 88, 11,5 cm. lang, vel arbeidet og udmærket vedligeholdt. I Eggene er, nærmest ved Hagernes Spids, en Række smaa Indhak til Fæste for de Baand, hvormed Stykket har været bundet fast til sit Skaft (ligesom lignende Hak i samme Hensigt af og til findes anbragte paa Ryggen af saadanne Pilespidser). F. i Fjeldet ovenfor *Tinn* i Tellemarken (11709).
2. *Broncespænde* fra ældre Jernalder, af Typen NO. 247 og flg. Nederste Del mangler; nu 5,7 cm. lang. Knopperne smaa, flade paa Bagsiden; midt paa Overstykket en fordybet Dobbeltcirkel med et Punkt i Centrum. F. paa *Haugetuft* i *Hitterdal,* Tellemarken. (11710).
3. «*Tilhuggesten* fra Stenalderen», en kugleformet Rullesten af 7,3 cm. Tvermaal, hvori paa 2 modstaaende Steder er hugget runde Fordybninger for Fingerenderne. F. paa *Berg* i *Skiptvet,* Smaalenene. (11712).
4. *Slibesten* fra Stenalderen af rød Sandsten, flad, brugt til Slibning paa alle 4 Sider, hvorved Bredsiderne ere blevne svagt konkave, Smalsiderne konvexe i Tverlinien. Den ene Ende er tilspidset. Længde og Bredde 42 + 6—9 cm. F. sammesteds. (11713).
5. *Kvartsbryne* af vanlig Form (jvfr. Aarsb. 1878 fig. 11), 21 cm. langt, lidet slidt og alene paa Smalsiderne. F. paa *Skog* i *Skiptvet,* Smaalenene. (11714).
6. 2 andre *Kvartsbryner* af lignende Form, begge ufuldstændige, nu 11,5 og 10 cm. lange. Begge slidte paa alle 4 Sider; men paa det ene ere Bredsiderne desuagtet ganske plane. F., det ene paa *Laem,* det andet paa *Jonsrud,* ligeledes i *Skiptvet.* (11715. 11716).
7. *Stenøxe* med Skafthul, 19 cm. lang, væsentlig som NO. 32 (mere afrundet), sleben ved Eggen. F. ved Digegravning

paa *Hundstok* i *Sandeherred*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11717).

8. Gravfund fra ældre Jernalder fra *Lagmandsgaarden (Lille Gjerpen)* i *Gjerpen*, Bratsberg Amt.
   a) *Spænde* af *Bronce*, hvis ene Ende nu mangler, men som har Udseende af at have været lige i begge Ender (ligearmet). Bøilen baandformet med svag Udvidelse mod Midten; den har midtefter en Rad skjæve strierede Firkanter, der midt paa afbrydes ved en Dobbeltcirkel. Den bevarede Ende er en ganske kort horizontal Fortsættelse af Bøilen med lidt udvidet Bredde og tver Afskjæring; paa dens Bagside Charnier med Levning af en Naalspiral af Jern. I den afbrudte Ende et rundt Hul lige ved Bruddet. Nuværende Længde 4,3 cm. (11718).
   b) *Pincet* af *Bronce*, 7,4 cm. lang, med bevægelig Ring i Bøilen; ornamenteret med de vanlige Hak i Kanterne mellem Tverlinier. (11719).
   c) Et 40 cm. langt Stykke af et tveegget *Sværd* af *Jern* (den øvre Del af Klingen med lidt af Tangen). Klingen har været ganske usædvanlig bred (7,5 cm.), men tynd. I Rusten Aftryk af Træfibre efter Skeden. Et mindre Fragment af Klingen er ogsaa tilstede. (11720).
   d) To indbyrdes omtr. lige tveeggede *Spydspidser* af *Jern*, smalt og kort Blad med skarp Midtryg, 15—16 cm. lange. (11721).
   e) 2 ufuldstændige *Knivblad* af *Jern*, middels store og, saavidt sees, af ældre Jernalders Form. (11722).
   f) Forskjellige forrustede, fragmentariske *Jernsager*, hvoriblandt nogle 7 mm. brede Gjorder og andre Beslag til et *Trækar*. (11723).
   g) Fragmenter af *brændt Ler*, flade og tynde, glatte paa den ene Side og rue paa den anden. (11724).
   h) *Ubrændte Ben*, mest af Menneske. En *Hestetand*. (11725).
   i) Fragmenter af *Træ*, tildels forkullet. (11726).
   k) En *Spiralfingerring* af *Guld* paa noget over 2 Omgange, dannet af et i Enderne tilspidset fladt Baand, der paa Forsiden har to parallele brede Furer langsefter. Vægt 3,74 gr. Formen har sandsynlig Slægtskab med «Ormehovedtypen» (NO. 304). Af denne Ring, der er i privat Eie, har Samlingen ladet gjøre en Kopi. (11727).

Fundet gjordes 1883 ved Gravning i Tomten af en ødelagt rund Gravhaug af c. 13 m. Tvermaal. Under et Stenlag fandtes rød Jord, seende ud som en Mellemting mellem Aske og brændt Ler, og derunder et tyndt Lag Træ, der strakte sig over hele Haugen. I dennes Udkant, fornemmelig mod Ø., fandtes en Mængde smaa Fordybninger af høist

en Alens Tvermaal, hvori Spor af Brand med brændt Træ, men, som det syntes, ubrændte Ben, samt, ialfald i de fleste Fordybninger, brændte Skaar af Urner. I en af Fordybningerne, der var noget større end de andre, et Kranium med andre Ben og paa Skraa under Kraniet Sværdet, med Odden nedad, samt de øvrige Jernsager, undtagen Trækarbeslagene, der laa i en anden Fordybning. Guldringen og et Stykke af en Menneskekjæve fandtes omtrent i Midten, ikke i nogen Fordybning. Gave fra Ingeniør *J. Christie.*

9. 2 «*vævskyttelformede Stene*», fra ældre Jernalder, af violet Kvartsit, begge af den langstrakt-spidse Form, 10,8 og 9,8 cm.; Slidspor paa Oversiden. Den mest langstrakte og spidse af dem er ikke regelmæssigt buet i Kanterne, men disse danne næsten stumpe Vinkler. F. sammen i en Gravhaug paa *Aase* i *Eikabygden* i *Bø*, Bratsberg Amt. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten.* (11728. 11729).

10. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 36 cm. lang; Bladet bredt med stærkt fremtrædende Midtlinie. (11730).

11. *Øxeblad* af *Jern* fra samme Tid, 14,8 cm. langt og 9 cm. bredt i Eggen; Bladets Kanter næsten rette. (11731).

10 og 11 ere fundne, efter Sigende i Gravhaug, paa *Lensmandshaugen* i *Vang* Sogn og Pgd., Valders (om de ere fundne sammen, er ikke oplyst).

12. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Tveit* i *Hviteseid* Pgd., Bratsberg Amt.

a) Smaastykker af en større *Skaal* af *Klebersten* (= NO. 729) og af en *Kjedel* af *Jern* (NO. 731). Af disse Kar fandtes flere Levninger end de af Samlingen erhvervede. (11732. 11733).

b) En *Kastespydspids* af *Jern*, 13 cm. lang; Bladet af trekantet Omrids (jfr. NO. 526). Falen splitter sig nedentil i en Kløft (11734).

c) *Skjoldbule* af *Jern* af vanlig Form med Indknibning ovenfor Randen, 13,5 cm. i Tvermaal nedentil. (11735).

d) *Stegepande* af *Jern* = NO. 430. Skaftet vredet, undtagen paa et lidet Stykke inderst ved Pladen. Dennes Tvermaal er 17 cm.; Skaftets Længde udenfor Pladen 53 cm. (11736).

e) *Redskab* af ukjendt Brug af *Jern* (Bøile med ihængende dobbelt Rad af Ringe, af den almindeligste Form som NO. 460). Bøilens Længde 20,5 cm. (11737).

Fundet er gjort i en Røs.

13. *Spydspids* af *Jern*; 45 cm. lang; svært, men smalt Blad, hvis Tversnit er en skjæv Firkant; øverst paa Falen en liden rund Klump. F. paa *Hegtveit* i *Silgjord*, Tellemarken. (11738).

14. Gravfund fra yngre Jernalder fra *Ullershov* i *Nes*, Romerike.

a) Et Par dobbelte *ovale Spænder* af *Bronce* = NO. 652; delvis beskadigede af Ild og ufuldstændige. (11740).

b) Halvdelen af et kalotformet *Sneldehjul* af brændt *Ler*. (11741).

Fandtes i en Dybde af c. 20 cm., tilligemed et Mundbid, Glasperler m. m. Gave fra Kjøbmand *Johan Riser*.

15. *Flintdolk*, af lys leverbrun Flint, lig NO. 63, 16 cm. lang (Bladet stærkt afslidt). F. i en Veigrøft ved *Vestfossen* paa *Eker*, Buskeruds Amt. (11742).

16. *Armbøile* af *Bronce* fra yngre Jernalder, ornamenteret som NO. 721. F., tilligemed Jernsager og brændte Ben, i en Haug paa *Hovdebø* i *Sandsvær*, Buskeruds Amt. (11743).

17. «*Tilhuggesten*» fra Stenalderen, som No. 3 ovfr., 5,8 cm. i Tvermaal. Hullet fra den ene Side boret næsten til Gjennemslag; fra den anden Side er det, som det synes, blot indhugget. F. ved Grøftegravning i en Myr paa *Ringestad, Vestre Slidre*, Valders. Gave fra Gaardbruger *Ole Brandt* ved Cand. *Niels Brandt*. (11744).

18. *Stegepande* af *Jern* fra yngre Jernalder, som No. 12 *d* ovfr., noget større end vanligt. Pladens Tvermaal 23,5 cm.; Skaftets Længde udenfor Pladen 79 cm. I Skaftets ydre Ende en bevægelig Ring. F. i en Haug paa *Mørstad* i *Østre Slidre*, Valders. (11745).

19. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af hvid Kvarts, kort og tyk med noget tilspidsede Ender, 9 cm. lang. Begge Sider konvexe og med Spor af Slid. F. i Gaarden *Hegges* Skov i *Østre Slidre*, Valders. (11746).

20. *Slibesten* fra *Stenalderen*, af Kvartsit, 20 cm. lang, men afbrudt i begge Ender. Firkantet, næsten kvadratisk Tversnit (Sidernes Bredde 6 og 6,3 cm.). Slibeflader paa 2 Sider (den ene konvex, den anden konkav). (11749).

21. Kileformet *Øxeblad* af *Jern*, firkantet Tversnit som NO. 152, 18 cm. langt; udentvivl fra ældre Jernalder. (11750).

20 og 21 er fundne paa *Torp* i *Askim*, Smaalenene.

22. *Stenøxe* uden Skafthul, 12,5 cm. lang, firkantet med stærkt buede Bredsider; Bredden aftagende fra Eggen til Banen, og Eggen skjæv. Sleben ved Eggen og delvis ellers. F. paa *Smeby* i *Trøgstad*, Smaalenene. (11751).

23. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, noget lig NO. 29, men langtfra saa stærkt hvælvet paa Oversiden. Paa Undersiden Spor af en indhugget Grube, hvorfra Boringen af Hullet er begyndt. F. paa *Homstvet* i *Hærland* Sogn, *Eidsberg*, Smaalenene. (11752).

24. *Sneldehjul* af *Sten* (mørk Stenart med lyse Pletter), af Kalotform med afrundet Nederkant. Tvermaal 4,1 cm. F. paa samme Gaard. (11753).

25. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 12,7 cm. lang, lig NO. 538, f. paa *Risbraate* i *Trøgstad,* Smaalenene. (11754).
26. *«Vævskyttelformet Sten»,* lys violet Kvartsit, 10 cm. lang, stump i Enderne; Bredsiderne aldeles plane. Svage Slidspor paa den ene Side. F. paa *Lybæk* i *Enebak,* Romerike. (11755).
27. Fragment af en almindelig *Brynesten* af Skifer, fra yngre Jernalder, f. tilligemed en liden gjennemboret Brynesten som NO. 425 paa *Røra* i *Eidanger,* Bratsberg Amt, i en Gravhaug. Gave fra Lærer *Johannes Larsen.* (11756).
28. *Stenøxe* med Skafthul, 15,5 cm. lang, lig NO. 32. Sleben paa Sidefladerne; Spor af indhugget Grube omkring Hullet paa Undersiden. F. paa *Farset* i *Søndre Odalen,* Hedemarkens Amt. Gave fra Lærer *Ursin Borgen.* (11757).
29. *Vægtlod* af *Bronce* fra Middelalderen, af den hyppigt forekommende Form som en Hest, der er fremstillet sadlet og optømmet. Vægt 100 gr. (lidt af Oxydlaget er faldet af). F. paa *Østre Borge* i *Ske* Sogn, *Stokke* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11758).
30. *Kvartsbryne* af vanlig Form, afbrudt i den tyndere Ende, 11,7 cm. langt. Har ved Slid faaet ovalt Tversnit i den største Del af sin Længde. F. paa *Melløs* i *Sandeherred,* Jarlsberg og Larviks Amt. (11759).
31. *Spydspids* af *Flint,* lig NO. 69, 12,5 cm. lang og indtil 3 cm. bred; sleben paa en liden stærkt fremstaaende Flade. F. paa *Istre* i *Tjølling,* Jarlsberg og Larviks Amt. (11760).
32. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, lig NO. 30 (dog er Skafthullet større og anbragt nærmere ved Eggen); er helt sleben. F. paa *Bredvei,* ligeledes i *Tjølling.* (11761).
33. *«Vævskyttelformet Sten»,* 10 cm. lang, af graa Kvartsit, temmelig stumpe Ender; Undersiden ganske plan, Oversiden svagt konvex; Slidspor paa begge Sider, dog stærkest paa Oversiden. F. paa *Østre Borge* i *Ske* Sogn, *Stokke,* Jarlsberg og Larviks Amt.. (11762).
34. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 42,5 cm. lang; Falen prydet med afvexlende fordybede og ophøiede Ringe, jvfr. NO. 529. F., tilligemed Ben, i en Haug paa *Tørstad* i *Hurum* Sogn, *Vang* Pgd., Valders. (11763).
35. *Spydspids* af *Flint,* 16,7 cm. lang, lig NO. 68; nedre Kant indadbuet. Meget tynd, vel arbeidet. F. paa *Krosby* i *Rødenes,* Smaalenene. (11764).
36. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 14,5 cm. lang, smukt arbeidet; lig NO. 539. F. oppe i Høifjeldet i *Vestre Slidre* i Valders. (11765).
37. Levninger af et Gravfund fra ældre Jernalder (et lidet Stykke af en tynd *Betalingsring* af *Guld,* noget af Overdelen af en *Broncespænde* med 3 Knopper som NO. 247 og flge, og

Stumper af et *Sneldehjul* af *Ler)*. Fundet er gjort i en Gravhaug paa *Fevang* i *Sandeherred*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11766).

38. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 28, dog mere langstrakt, 22,5 cm. lang. Sleben ved Eggen. F. paa *Tveten* i *Tjølling*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11767).

39. *Halvmaaneformet Flintskraber*, 9,4 cm. lang, med stærkt indadbuet Eg, f. paa *Løveskogen*, ligeledes i *Tjølling*. (11768).

40. *Sneldehjul* af *Talksten*, af fladtrykt Kugleform; Tvermaal 3,2 cm. Prydet med nogle indskaarne Linier fra Hullets Kanter til Midten af Høiden. F. sammesteds, tilligemed flere Sneldehjul og endel Perler. Udentvivl fra ældre Jernalder. (11769).

41. *Stenøxe* med Skafthul, 12,5 cm. lang, noget lignende NO. 29, men af mere afrundet Form; helt sleben. Foran Skafthullet en ophøiet Stribe langsefter Midten af Oversiden. F. ved Digegravning paa *Skallist*, ligeledes i *Tjølling*. (11770).

42. *Kvartsbryne*, 13,5 cm. langt, stærkt slidt og afbrudt i den mest slidte Ende. F. sammesteds. (11771).

43. *a)* 12 *Spillebrikker* af den i yngre Jernalder vanlige Halvkugleform, som NO. 474, men af *Rav*, medens disse Brikker ellers pleie at være gjorte af Ben. De afvige fra den almindelige Form derved, at de ikke have noget Hul i Underfladen, og ere temmelig raat skaarne, uden Afpudsning. Størrelsen varierer fra 3,7—3,1 cm. i Tvermaal og 2—1,5 cm. Høide. Ravets Farve temmelig forskjellig; enkelte Exemplarer have hvidgule Aarer. (11772).

b) 5 smaa *Glasperler*, hvoraf 4 ensfarvede og 1 sort med indlagt grøn Bølgelinie. (11773).

c) Forrustet *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 18 cm. langt. (11774).

Disse Sager ere fundne paa *Østby* i *Tjølling*, tilligemed flere, tildels store Perler. Det ser ud til, at der paa Stedet har været en Grav fra yngre Jernalder.

44. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 14,2 cm. lang, noget lignende NO. 537. F. i Fjeldet nordlig i *Lille Elvedalen* i Østerdalen, i Fjeldet *Sandvikskletten* ved Søen *Sevalen*, liggende paa en Sten. Gave fra *Simen A. Straalsjøen*. (11775).

45. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 28, sleben ved Eggen. F. paa *Børgentajet* i *Hole*, Ringerike, efter Sigende i en liden rund Haug, tilligemed Skaar af Lerurner. (11776).

46. *Stenøxe* med Skafthul, 9,5 cm. lang, lig NO. 32, men forholdsvis kortere og tykkere; næsten helt sleben. F. paa *Bjerke* i *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11777).

47. To Sendinger af *Stenalderssager* fra det oftere i Oversig-

terne over Samlingens Tilvext omhandlede righoldige Værksted fra Stenalderen paa *Nøstvet* i *Aas* Pgd., Akershus Amt. Indholdet er det sædvanlige fra dette Findested (32 Øxer og Meisler af Typen NO. 4, fordetmeste ufuldstændige; en Mængde Brudstykker af flade Slibestene af Sandsten og endel Flintaffald, hvoriblandt nogle Stykker med Skraber-Eg). (11778. 11978).

48. Samlet Fund fra yngre Jernalder (sandsynlig Gravfund) fra *Nistu-Ophus* i *Rendalen*, Østerdalen (saaledes opgivet af Sælgeren; sandsynlig menes dog Ophus i Stor-Elvedalen).

a) Et lidet enegget *Sværd* af *Jern*, uden Hjalt; Klingen 53,5 cm. lang og lidt over 4 cm. bred. Mange Hak i Eggen, men disse synes ialfald for den største Del at være nye (anbragte efter Stykkets Optagelse af Jorden). (11779).

b) *Vævske* af *Jern* af vanlig Form, som NO. 440; nu ufuldstændig, da den ydre Del af Bladet mangler. (11780).

c) 3 *Sigdblad* af *Jern*, lignende NO. 384, af Længde mellem Enderne 22, 20 og 20 cm. To af dem have Spor af Sagtænder i Eggen. (11781).

d) 6 Stifter af en *Linhekle*, af *Jern*, og Bøilestykket af en middelsstor *Sax* af *Jern*. (11782).

e) 2 *Krognøgler* af *Jern*, den ene af almindelig Form som NO. 459, den anden (6,7 cm. lang) af den samme korte Form som Sv. forns. 497. (11783).

f) *Mundbid* af *Jern*; Sideringenes Tvermaal 6 cm. og Afstanden mellem dem 12,5 cm. (11784).

g) Et Par *Jernbeslag* til et Skrin af Træ, nemlig Laagets Haandtag, af Form som en Bidselring af 6 cm. Tvermaal, med Krampe til at fæste den i Laaget, og et i Slangebugter bøiet fladt Beslag af 2 cm. Bredde, tvert afskaaret i den ene Ende og afbrudt i den anden; har været fæstet med Klinknagler af vel 1 cm. Længde. Efter dette sidste Stykke kan det ganske lignende, fra Hadeland, som er beskrevet i Aarsb. 1875 S. 74. No. 38 *m*, bestemmes. (11785).

h) Et Par enkelte *ovale Broncespænder* af Typen NO. 647, dog med den Afvigelse, at der ogsaa til de nederste Knopper paa Siderne har gaaet fordybede Gange, som skjære Gangene fra Midtknoppen til de andre Sideknopper og støde sammen fra begge Sider midt i de to firkantede Felter paa Oversiden. Mindre Knopper have været anbragte i disse Sammenstødspunkter og i Gangenes Skjæringspunkter. — Beskadigede, tildels af Ild; paa Bagsiden Indtryk af Tøi. (11786).

i) En liden *Spænde* af *Jern* og *Bronce* af usædvanlig Form (ligearmet), afb. fig. 12. Bøilen, der danner et jevnt buet

fladt Baand af 4,8 cm. Længde, er af Jern. Til hver af dens Ender slutter sig et lidet, stærkt ophøiet Dyrehoved af broncebelagt Jern. Ogsaa Bøilens Overside synes oprindelig at have havt Broncebelæg. Den gjennemborede Tap øverst paa Bøilen har maaske været bestemt til deri at fæste en Kjede. Naalen har i øvre Ende en kløftet Udplatning, der griber om Charnieret. (11787).

49. Den midterste Del af en *Armbøile* af *Bronce* fra yngre Jernalder, afhugget i begge Ender efter Optagelsen af Jorden. Ornamentmønstret ligner det paa NO. 720. Er fra samme Gaard som foregaaende Fund, men tilhører ikke dette. (11788).

50. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 56 cm. lang, meget forrustet og beskadiget, f. tilligemed en Mængde *Klinknagler* af *Jern* og et Par Bensplinter i en Gravhaug i Bøgeskoven ved *Larvik*, hvor flere Fund fra samme Tidsrum ere gjorte tidligere. En Stump af Træskaftet sidder i Spydspidsens Fal. (11789).

51. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt, yderlig forrustet. Levninger af Skeden, der synes at have bestaaet af Træ, foret med Skind, ere fastrustede til Klingen. Dennes Længde 72 cm. (11790).

b) *Skjoldbule* af *Jern*, Form som NO. 562. (11791).

c) *Øxeblad* af *Jern*, 20 cm. langt, meget forrustet. (11792).

d) 3 *Vægtlodder* af *Bly*, af Form som en ret afskaaren Kegle (NO. 481); temmelig oxyderede. Nuværende Vægt 22,45, 11,47 og 3,5 gr. Intet nu synligt Mærke paa Oversiden. (11793).

e) 2 *Perler*, hvoraf den ene af rødlig Masse (brændt Ler eller Sten), den anden af Glas (lysgrøn, med en paalagt bugtet, stærkt fremspringende Traad af melkehvidt Glas med røde Striber). (11794).

f) *Ringnaal* af *Bronce* (NO. 682), 10,5 cm. lang; Ringen usædvanlig spæd, ufuldstændig.

g) 2 smaa *Skindlapper* (muligt hørende til Futteralet til en Broncevægt).

h) En Rest af et større *Knivblad* af *Jern*.

i) Nogle *Mennesketænder*.

Fundet i en anden Gravhaug i Bøgeskoven ved *Larvik*, tilligemed en Mængde *Klinknagler* af *Jern*, 3 *Bryner* og en «*Fiskesten*» (et Bismerlod som NO. 477?). Liget ubrændt; der var saa meget igjen af Benene, at det kunde sees, at det var nedlagt i Retningen Ø.—V., med Hovedet mod Ø. Sværdet & Skjoldbulen laa paa dets høire Side, Øxebladet paa venstre Side.

No. 50 og 51 ere Gaver fra Finderen, Hattefabrikant *O. V. Halvorsen* i Larvik.

52. *a)* Et Par dobbelte *ovale Broncespænder* fra yngre Jernalder, af Typen NO. 654 (med 9 faste Knopper). Af den•ene er kun Fragmenter tilbage; den anden beskadiget i Toppen. (11796).

b) *Smykkenaal* af *Bronce*, 10,5 cm. lang, med et lidet, med indtrykte Punkter prydet Hoved og derover en gjennemboret Udplatning. (11797).

Disse Sager ere fundne i en Gravhaug paa *Jordet* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave, dels fra ovennævnte Hattefabrikant *Halvorsen*, dels fra Skolediscipel *Fr. Hansen*.

53. *Kleberstens-Kar* fra yngre Jernalder, af den vanlige runde Form (NO. 729), 24,5 cm. i Tvermaal oventil, med Levninger af Hanker og Hadde af Jern. F. paa *Foldvik* i ovennævnte *Brunlanes* Pgd., paa et Sted, hvor der nu ikke er Spor af nogen Gravhaug, i Bakkeskraaningen ved Foldvikbækken. Tidligere vides her at have været flere spredt liggende Gravhauger.

54. *a)* Et Stykke af et ikke meget stort enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder; har havt Hjalt, hvoraf kun det nedre er bevaret (af Form omtrent som det tilsvarende Stykke paa NO. 489). Eggen skraat tilsleben. (11799).

b) *Spydspids* af *Jern*, hvoraf mangler Bladets ydre Del, beskadiget efter Optagelsen af Jorden; smalt, tykt Blad. (11800).

F., tilligemed et Øxeblad og flere Sager, paa *Svanejord* i Morgedal, *Hviteseid* Pgd., Tellemarken.

55. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 14,8 cm. langt. Øvre Kant af Bladet retliniet, nedre Kant buet; Bredde i Eggen 7 cm. F. i en Gravhaug paa *Otterholt* i *Bø*, Nedre Tellemarken. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten*. (11802).

56. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 32, dog afrundet i Banen. Sleben ved Eggen og delvis ellers. Fra *Ødemark* Sogn, *Aremark*, Smaalenene. (11803).

57. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 12,5 cm. lang. Bladets Kanter danne stumpe Vinkler. F. i en liden Røs paa *Engelaug* i *Løiten*, Hedemarken; Gave fra *A. Thingstad jr.* (11804).

58. *Røgelsekar* af *Bronce* fra Middelalderen, simpelt arbeidet og beskadiget; nedre og øvre Del synes ikke oprindelig at have hørt sammen. Har tilhørt *Svarstad* Hovedkirke i *Lardal*, Jarlsberg og Larviks Amt, og er foræret til Samlingen af Herredsstyrelsen. (11806).

59. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 32; synes forøvrigt formindsket ved Omhugning. F. i Fru Thorsens Have (Frognerveien No. 2) i *Christiania*. Gave fra Gartner *Rosengren*. (11807).

60. *Vægtlod* af *Bronce* fra yngre Jernalder (eller muligt fra den tidligere Del af Middelalderen), afbildet fig. 11. Har Form af en stærkt fladtrykt Kugle, med største Tvermaal 4,1 cm., forsynet med en ganske lav, rund Fod af 2,5 cm. Tvermaal. Midt paa Oversiden et fritstaaende Dyrehoved med stærkt markerede Øine og Øren. Paa Fodens Underside et indskaaret Mærke af uvis Betydning. Vel vedligeholdt, Vægt 211,2 gr. F. 3 Alen dybt paa *Dæleneng* i *Christjania,* nær Jernbanebroen over Oslo Gade. (11808).

61. *Spydspids* af *Jern* fra ældre Jernalder, tveegget, lig NO. 208, dog med længere Fal, 18 cm. lang. En liden buet Indskjæring i Bladets Kanter nederst ved Falen. F. i en Ager paa *Lien* i *Rakkestad* Pgd., Smaalenene; Gave fra Storthingsmand *Johs. Lien.* (11809).

62. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, hvoraf Klingens ydre Del og øvre Hjalt mangle. Hjaltene have havt Form som paa NO. 494, med riflet Belæg. F. i en Røs paa *Hen* i *Vang,* Valders, høit oppe i Røsen. Længere nede, under Røsens Bund, skal det eneggede Sværd No. 9946 (se Aarsb. 1880 S. 181) være fundet. (11812).

63. 2 *Paalstave* (Celter) af *Jern,* fra yngre Jernalder, Form som NO. 401, af 20 cm. Længde. F. med 3 andre Stykker af samme Slags under en flad Sten i en Ur paa *Leri, Lyster* i Sogn. (11813).

64. Gravfund fra yngre Jernalder fra *Lunde* i *Lunde* Pgd., Nedre Tellemarken.

a) Enegget *Sværd* af *Jern,* med Hjalt, ualmindelig vel vedligeholdt. Klingen 77,5 cm. lang, men kun 4,5 cm. bred, temmelig tyk; Eggen dannet ved Skraaslibning. Hjaltene, hvis indbyrdes Afstand er 10 cm., have Form som paa NO. 489. Der er ingen Knap og synes heller ikke at have været nogen fra først af. (11814).

b) *Øxeblad* af *Jern* af Formen NO. 561, 19 cm. langt og 15 cm. bredt i Eggen, ligeledes vel bevaret. (11815).

c) 4 *Pilespidser* af *Jern,* c. 15 cm. lange. (11816).

d) *Knivblad* af *Jern,* 19,5 cm. langt. (11817).

e) *Sigdblad* af *Jern,* af Formen NO. 384, med Tænder i Eggen. Bredden forholdsvis stor og Krumningen liden. Længde mellem Enderne 18,5 cm. (11818).

Fundet gjordes i en Gravhaug paa et Stykke Jord, der nylig blev indtaget til Udvidelse af Lunde Kirkegaard. Flere af de fundne Sager have Glødeskal. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten.*

65. *a)* En liden enegget *Flintkniv* = NO. 60, 5 cm. lang.

b) 3 *Pilespidser* af *Flint,* dannede af en Flekke ved Tilhugning af Od og Tange.

c) 1 hjerteformet *Pilespids* af *Flint* med stærkt indadbuet Nederkant.
d) En *Flintskraber*, der meget ligner Aarsb. 1879 fig. 8, men er mere langstrakt, 6,5 cm. lang.
e) *Flintaffald*. (11819).
F. paa *Öbrestad* i *Haa*, Jæderen (noget af Flintaffaldet fra *Aarre* i *Klep* sammesteds). Aabenbart tilhørende Værkstedfund. Flere af Stykkerne ere overtrukne med Kalkskorpe og bære Mærke af at have ligget i Flyvesand.

66. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 17,2 cm. langt, tyndt og bredt som NO. 560 (Eggens Bredde 14,5 cm.). F. ved Pløining paa *Hem* i *Lardal*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11820).

67. *Ljaablad* af *Jern*, sandsynlig fra yngre Jernalder (som NO. 386), 48 cm. langt mellem Enderne; f. under en Egerod paa *Hostvet* i *Hof* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, tilligemed et stort Bryne. (11821).

68. *Stenøxe* uden Skafthul (eller Meisel), 11 cm. lang, flad med skraasleben Eg paa den ene Side, paa den anden konvex og helt afrundet; Banen afrundet. Har vel oprindelig været helt sleben, men er nu forvitret paa Overfladen. (11822).

69. *Stenøxe* uden Skafthul, 12,5 cm. lang, noget beskadiget i den ene Ende, raat arbeidet. Hører til Typen NO. 4 (dog har den spidst ovalt Tversnit); synes at have havt Eg i begge Ender. (11823).
68 og 69 ere f. ved Pløining paa *Haltorp* i *Spydeberg*, Smaalenene.

70. *Kvartsbryne*, 12 cm. langt, afbrudt i den ene Ende, paa vanlig Maade afrundet ved Slid. Paa den ene Bredside en smal fordybet Slidfure, lig de paa de «vævskyttelformede Stene» sædvanlige. F. i et Grustag paa *Heiestad* i *Spydeberg*. (11824).

71. Et lidet rundt *Hængesmykke* af *Guld* af 1,9 cm. Tvermaal; Vægt 4,85 gr., med ringformet, glat Hempe. Paa den ene Side paa vatret Bund en raat præget, staaende menneskelig Figur, klædt i en kun til Lænderne naaende Underklædning og en vid Kappe, der rækker til Knæerne. Høire Haand oprakt til Velsignelse; i venstre Haand holder Figuren noget, der ser ud som en brændende Fakkel (maaske en Christusfigur). Bag Fødderne et meget raat fremstillet liggende Dyr med oprakt Hoved og Hale (synes snarest at skulle være en Drage). Den anden Side, der forøvrigt er glat, har i Feltet graveret IHS med Omskrift ADELIS : IORENS : DOTTER. Indskriften kan ikke være ældre end fra 16de Aarh. F. ved Pløining paa *Myrvold* i *Trøgstad*, Smaalenene. (11826).

72. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, treegget som NO.

546, 14 cm. lang. F. paa *Moen* under *Folkestad* i *Bø*, Nedre Tellemarken. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten*. (11827).

73. Endel meget forrustede Levninger af Jernsager fra yngre Jernalder (deriblandt en *Vævske* som NO. 440, en *Sax*, et *Mundbid*, Stifter af en *Linhekle*) og Stykker af *Hestetænder*, fundne i en Gravhaug ved *Løvdal* Kirke i *Holme* Pgd., Lister og Mandals Amt, da Haugen blev udjevnet i Anledning af en Udvidelse af Kirkegaarden. Der skal desuden være fundet et «Potteskaar» (?). I Haugen fandtes et Stykke over Bunden et «Askelag» af 0,5 m. Tykkelse, paa hvis Bund de nævnte Sager laa paa to førskjellige Steder (Hestetænderne ved Mundbiddet). Gave fra Skolelærer *B. Løvdal* gjennem Foreningen. (11828).

74. En *Betalingsring* af *Guld* fra ældre Jernalder, hvori hænger en mindre lignende Ring (Vægt 6,64 og 1,75 gr., 2 og 2¾ Omgange). F. paa *Lurø* Gaard, *Lurø* Pgd., Nordlands Amt. (11829).

75. *Flintøxe*, 13,5 cm. lang, tynd, med stærkt aftagende Bredde opad (2—4 cm. bred). Tversnittet firkantet med afskraanede Kanter; helt sleben. F. paa Pladsen *Myren* under *Gaaserud* i *Lardal*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11830).

76. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, af Typen NO. 559 (Skjegøxe), 16 cm. lang og 12 cm. bred i Eggen, f. for længere Tid siden i en Gravhaug paa *Bredvei* i *Tjølling*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11831).

77. *Øxeblad* af *Jern* fra samme Tid, stærkt forrustet, nærmest ligt NO. 555, 11 cm, langt, f. paa *Haatveit* i *Hjertdal*, Øvre Tellemarken. (11833).

78. *Dørring* af *Jern* fra Middelalderen. Har foruden Endeknopperne, der ere cylindriske med rundtomgaaende Tverfurer, 3 andre runde Knopper. Skal have tilhørt *Eidsborg* Kirke i Tellemarken. (11834).

79. *Stenøxe* med Skafthul, et udmærket arbeidet og bevaret Exemplar af Typen NO. 34, 18,5 cm. lang. Er af broget Stenart; begge Egge tvert afskaarne (den paa det smaleste Endeparti tykkest i Afskjæringen). Den sidste Omstændighed beviser, hvad man af andre Grunde maatte formode, at Stykket udelukkende har været bestemt til at bruges som Vaaben. F. paa *Huseby* i *Tjølling*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11836).

80. *Perle* af *Glasmosaik*, antagelig fra yngre Jernalder, tøndeformet, 1,8 cm. høi og 1,7—1,9 cm. i Tvermaal. Mønstret bestaar af firkantede Felter, der afvexlende ere ternede af gult og grønt med rød Indfatning, og blaa med en dobbelt hvid Kvadrat i Midten. Perlen har etsteds et temmelig dybt rundt Hul af 5 mm. Tvermaal, der sees at være oprindeligt og maa være fremkommet ved en Feil eller et

Uheld under Fabrikationen. Hullets Kant er afskraanet, efter at Perlen var færdig. F. paa samme Gaard som foregaaende No. (11837).

81. *Flintdolk,* af smuk gul Flint, 14,8 cm. lang, med Haandtag af spidst-ovalt Tversnit som NO. 64. Bladet stærkt afslidt, nu kun 8,5 cm. langt. F. paa *Vålby,* ligeledes i *Tjølling.* (11838).

82. *Stenøxe* uden Skafthul, 18 cm. lang, oprindelig af Typen NO. 11, men af større Bredde (indtil 7,7 cm.). Nu forvitret. F. paa *Bjørndal* i *Kodal, Andebu* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11839).

83. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, 11 cm. lang. F. sammesteds. (11840).

84. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Stærkt rustet; Knappen og den ydre Del af Klingen mangle. Hjaltene, hvis indbyrdes Afstand er 9,5 cm., af Form omtrent som paa NO. 495, men længere og med svagere Krumning. F. for længere Tid siden med andre Oldsager paa *Haugerød* i *Hedrum,* Jarlsberg og Larviks Amt. (11841).

85. *Ligearmet Broncespænde* fra yngre Jernalder, 10 cm. lang, af Typen NO. 658, dog uden paanaglede Knopper og med Enderne i Form af Dyrehoveder. Den ene Ende afbrudt, men tilstede; stærkt forgyldt. F. paa *Daletjernkaasa* under *Roslandsdalen* i *Bamle* Pgd., Bratsberg Amt. (11842).

86. 6 *Glasperler,* hvoraf 5 smaa ensfarvede og 1 større kulsort, af kuglerund Form, hvis Ælde synes tvivlsom. En af de smaa Perler har været i Ilden, og ét vedliggende Glasstykke synes at være af en smeltet Perle. F. paa *Fevang* i *Sandeherred,* Jarlsberg og Larviks Amt. (11843).

87. Et lidet *Topbeslag* af *Bronce,* kegleformet; øverst en Ring med et lidet Udspring opad. Den nedre Del delt i 6 Fliger, der synes at have havt Belæg af presset, forgyldt Sølvblik. Det heles Høide 4 cm. Vistnok fra hedensk Tid, men forøvrigt ubestemmelig. F. sammesteds. (11844).

88. *Stenøxe* uden Skafthul, 17,5 cm. lang, af Form lig NO. 8, dog med mere konvexe Bredsider og stærkere Afsmalning opad. F. paa *Farmen* i *Hedrum,* Jarlsberg og Larviks Amt; Gave fra Gaardbruger *Anders Martinsen* ved Antikvar *Nicolaysen.* (11845).

89. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, i Form staaende mellem NO. 29 og 32, forvitret, men oprindelig vistnok helt sleben. F. paa *Vestre Vestrum,* ligeledes i *Hedrum.* Gave fra Gaardbruger *Halvor Nilsen Vestrum* ved *Nicolaysen.* (11846).

90. Den ydre Del af Klingen af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Bruddet maa være bevirket enten ved Overhugning eller Sammenbøining; i Eggen sees nogle Hug, der synes gamle. (11850).

91. *Pilespids* af *Jern* fra samme Tid med smalt tveegget Blad

og Klump paa Stiften, forrustet, oprindelig vel 13—14 cm. lang. (11851).

92. *Øxeblad* af *Jern* fra samme Tid, 17,2 cm. langt, Form som NO. 553, dog afskraanet i Kanterne foran Skafthullet, saa at Stykket her faar ottekantet Tversnit. (11852).

90—92 ere fundne, paa forskjellige Steder, paa Gaardparten *Lunden* i *Nes* Pgd., Hedemarken. Paa Stedet skal være gjort en hel Del lignende Fund. Gave fra *Johan* og *Peter Senstad*.

93. 15 Gravfund fra Jernalderen (2 fra ældre og 13 fra yngre Jernalder), fremkomme i Juli 1884 ved Antikvar *Nicolaysens* Undersøgelse af Gravhauger paa Gaardene *Nordre Mellø* og *Vestre Vestrum* i *Hedrum*, Jarlsberg og Larviks Amt. (11853—11906). Disse Fund ere beskrevne paa andet Sted i denne Aarsberetning i Antikvar Nicolaysens Indberetning om Udgravningen.

94. *Paalstav* (Celt) af *Jern*, 13 cm. lang, muligt fra hedensk Tid og isaafald vel fra yngre Jernalder. Er helt igjennem af firkantet Tversnit, ogsaa i Falen, der er helt sammensluttet. F. paa *Blakkestad* i *Asker*, Akershus Amt, staaende ret op og ned i Lerjord under en Trærod. (11909).

95. *Mundbid* af *Jern*, i det væsentlige ligt det i NO. 227 afbildede Exemplar fra ældre Jernalder, hvorfra det dog adskiller sig ved Milestykkernes rundagtige Tversnit og derved, at disses Endeudspring, inde i Mundbiddets Sideringe, ere gjennemborede og i Hullet bære en mindre og spædere Ring. Dennes Tvermaal er 4,5 cm., Sideringenes 10 cm.; Afstanden mellem Ringene 10,5 cm. Efter Formen maa Stykket antages at være fra ældre Jernalder, hvis det tilhører den hedenske Tid; men der kan vistnok være Spørgsmaal, om det ikke er af forholdsvis ny Oprindelse. F. paa *Tjørhom*, høit oppe i *Siredalen*, Lister og Mandals Amt, efter Sigende i en Gravhaug. Samlingen har tidligere et sikkert ældre Jernalders Gravfund fra *Liland*, et Stykke længere ned i Siredalen (nævnt i N. Fornl. 288). Gave fra Student *Holmesland*. (11911).

96. *Slibesten* fra Stenalderen, af finkornet graa Sandsten, flad, kun slidt paa den ene Side. Længde 31 cm., Bredde indtil 18 cm. F. paa *Borge* i *Skiptvet*, Smaalenene. (11912).

97. Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul, der har været af ringe Størrelse. Hullet synes ikke at have været udslebet til fuld Vidde, og en Kant staar igjen ved dets ene Aabning, uagtet den yderst ringe Afstand fra Hullet til Eggen skulde synes at tyde paa, at Stykket tilhører et slidt og omhugget Exemplar. F. paa *Børud*, ligeledes i *Skiptvet*. (11913).

98. Halvdelen, kløvet efter Længden, af en middelsstor, tønde-

formet *Mosaikperle* af *Glas*, formentlig fra yngre Jernalder. Har i Mønstret megen Lighed med No. 80 ovenfor og er funden paa samme Gaard, *Huseby* i *Tjølling*. (11917).

99. En middelsstor *Perle*, af løs, graabrun *Sten*, fladtrykt Kugleform. F. i en Ager paa *Hverven* i *Stange*, Hedemarken. Gave fra Gaardbruger *P. Gjestvang* ved *A. G. Nordvi*. (11918).

100. Nogle stærkt forrustede Jernsager fra yngre Jernalder (en *Hammer* lig NO. 394, 10,5 cm. lang, en *Krog* lig NO. 466 og Stykker af en Ring, maaske hørende til et *Mundbid)*. F. paa *Romfoghjellen* i *Sundalen*, Romsdals Amt, hvor mange Fund fra yngre Jernalder tidligere ere gjorte. (11919).

101. 10 *Glasperler* af forskjellig Størrelse og Form, og 1 *Ravperle* (en af Glasperlerne skadet af Ild; en anden er et Fragment af en liden Mosaikperle). Ligeledes f. paa *Romfoghjellen*. (11922).

102. *Signet* af *Messing*, fra den senere Middelalder, rund Pladeform med kort Haandtag paa Bagsiden. I Feltet et Bomærke; Omskrift med Minuskler, der i Stykkets nuværende oxyderede Tilstand er ulæselig. F. paa *Vennevold*, ligeledes i *Sundalen*. (11923).

103. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 29. Nu stærkt forvitret, men enkelte haardere Lag i Stenen have bevaret den oprindelige Overflade og vise, at denne har været helt sleben. F. paa *Rinjul* i *Vestby*, Akershus Amt. (11925).

104. *Stenøxe* uden Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 8, men med ganske ubetydelige Smalsider, sleben ved Eggen. F. paa *Kalfoss*, ligeledes i *Vestby*. (11926).

105. *Slibesten* fra Stenalderen, af rød Sandsten, 25 cm. lang, neppe fuldstændig bevaret. Undersiden flad og ubearbeidet, de øvrige Sider afrundede ved Slid, der ligner det paa Kvartsbryner sædvanlige. Paa enkelte Steder Spor af Slid med et spidst Instrument. Tykkelse 6,5—8,5 cm. F. paa *Tunby* i *Spydeberg*, Smaalenene. (11928).

106. *Slibesten* fra Stenalderen, af graa Sandsten, pladeformet, slidt paa den ene Bredside og paa en af Smalsiderne; 13 cm. lang og 11,5 cm. bred. F. paa *Løken*, ligeledes i *Spydeberg*. (11929).

107. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Lunde* i Aalen i *Gran* Pgd., Christians Amt.

a) 2 Stykker af et tveegget *Sværd* af *Jern*, der tilsammen danne den største Del (60 cm.) af Klingen med noget af Tangen. Bredde oventil 5,7 cm. Har paa begge Sider tydelige Spor af damasceret Arbeide (som det synes, blot Ornamenter). (11930).

b) Størstedelen af et tveegget *Sværd* af *Jern* (76 cm. Længde

af Klingen og noget af Tangen uden Hjalt). Klingen synes at have været smal. (11931).

c) *Spydspids* af *Jern*, ganske lig NO. 530, 28 cm. lang. Falen har sexsidet Tversnit. (11932).

d) 2 *Øxeblad* af *Jern*, begge lignende NO. 558. Det største er 18 cm. langt og 11,5 cm. bredt i Eggen; det mindste er ufuldstændigt. (11933. 11934).

e) *Celt* (Paalstav) af *Jern*, lig NO. 401, 12,5 cm. lang, beskadiget i Eggen. (11935).

Fundet er gjort i en Gravhaug, efter Sigende i et Gravkammer af Sten af 1 Alens Længde; der fandtes brændte Ben og Kul. Flere af de fundne Sager vise Glødeskal.

108. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig. NO. 529, bøiet ved Nedlægningen i Jorden og beskadiget ved Forrustning. Nuværende Længde 43 cm. F. i en Gravhaug paa *Hov*, ligeledes i *Gran*. Har Glødeskal. (11936).

109. *Øxeblad* af *Jern*, noget beskadiget efter Optagelsen af Jorden, 15 cm. langt, ligt NO. 555. F. paa *Vestre Dynna* i *Gran*, i den Haug, hvorpaa den bekjendte Runesten stod i senere Tid,[1] efter Sigende tilligemed mange andre Jernsager og nogle udskaarne Bensager. (11937).

110. Gravfund fra den tidligere Del af ældre Jernalder, fra *Nordre Sau* i *Gran*.

a) *Krumkniv* af *Jern*, af Typen NO. 142; Spidsen mangler. Længde 12,3 cm. Haandtaget forholdsvis langt, stærkt krummet i Retning mod Eggen og endende i en Spiral. (11938).

b) *Krumkniv* af *Jern* som NO. 144; Skaftendens Spids noget bagudbøiet. (11939).

c) Smaa Stykker af to, vistnok halvmaaneformede *Kamme* af *Ben*. Brændte. (11940).

d) Smaastykker af diverse mindre *Jernsager*, hvoriblandt *Nagler* med flade, runde Hoveder, en meget liden *Sax* og et lidet *Hovbeslag* som NO. 591 (ellers hidtil kun truffet i Fund fra yngre Jernalder). (11941).

e) *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, i Bladets Form lig NO. 540. Endel af Stiften mangler; nuværende Længde 9 cm. (11942).

Fundet i en Gravhaug, under en svær, skraatliggende Sten, tilligemed en Mængde brændte Ben og Kul. Som det vil sees, ere et Par af de angivelig her fundne Stykker fra en yngre Tid; Fundberetningen er neppe heller meget paalidelig.

111. *Hammer* af *Sten*, lig NO. 46, meget liden og beskadiget

---

[1]) Runestenen er forøvrigt, som bekjendt, fra kristelig Tid og har følgelig intet at gjøre med Haugen.

paa den ene Side, 8,5 cm. lang. Hullet meget trangt i Midten, maaske ufuldendt. F. i *Vang* Pgd., Valders. (11946).

112. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, beskadiget i Bladet, nu 14 cm. lang. Ligner NO. 539, men Bladet har været ganske fladt. F. i en Ager paa *Belseim* i *Vang*, Valders (11947).

111 og 112 ere Gaver fra Student *G. Alfstad.*

113. *Stenøxe* med Skafthul, 13,2 cm. lang, lig NO. 28; forvitret Overflade. F. i et udtørret Bækkeleie paa *Evenby* i *Høland*, Romerike. (11952).

114. 5 *Glasperler*, hvoraf 3 mørkeblaa og 2 brunviolette. De 4 ere kugleformede, den 5te aflangrund. F. ved et menneskeligt Skelet i en gammel lappisk Grav ved *Rapnjask* i *Næsseby* Pgd. i Øst-Finmarken. Dette er, saavidt vides, det første Fund af Glasperler, som er gjort i Lappegravene i Finmarken. Disse Perler ere i Udseende temmelig forskjellige fra de, der træffes i norske Grave fra Jernalderen. Gave fra *A. G. Nordvi.* (11954).

115. 2 smaa *Glasperler*, den ene af orangegul, ugjennemsigtig Masse, den anden blaa med indlagte stribede Bølgelinier (hvide og røde Striber). F. i en Ager paa *Hybbestad* i *Tjølling*, Jarlsberg og Larviks Amt; Gave fra *Anders Hybbestad.* (11955).

116. *Stenøxe* med Skafthul, 16 cm. lang, lig NO. 32; sleben ved Eggen. F. paa *Ek* i *Hurum*, Buskeruds Amt. (11956).

117. *Flintdolk*, lig NO. 64, dog forholdsvis bredere og kortere. Odden mangler, nu 14 cm. lang. F. paa *Bøler* i *Ski* Sogn, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11957).

118. Fragment af en usædvanlig stor *Stenøxe* med Skafthul (bagre Del fra Skafthullet mangler). I Form lignende NO. 28, dog med den Forskjel, at ogsaa Undersiden og dens Kanter ere afrundede; helt sleben. En Grube har været indhugget paa Undersiden som Forberedelse til Hullets Boring. Brudstykkets Længde 18 cm. F. i *Hovinbygden* i *Granshcrred* Pgd., Øvre Tellemarken. (11958).

119. *Øxeblad* af *Jern*, muligt fra yngre Jernalder, beskadiget; har været lidet og tyndt; f. i *Vestfjorddalen* i *Tinn*, Øvre Tellemarken. (11959).

120. En liden *Jernbjelde*, lig NO. 592, 5,5 cm. høi; Spor af Belæg af Kobber eller Bronce. Skal ogsaa være f. i *Tinn*. (11960).

121. *Stenøxe* med Skafthul, 17,2 cm. lang; helt sleben. Form som NO. 32, men med den Særegenhed, at Stykket udvider sig stærkt baade opad og nedad henimod Eggen, medens Høiden forøvrigt er jevn. Kanterne meget skarpe. F. paa *Skustad* i *Asker*, Akershus Amt, ved Gravning af

en Isdam, 3 Alen dybt, liggende paa Lerbunden under et Stykke sumpig Jord. Gave fra *Anders Skustad*. (11961).

122. *Stenøxe* uden Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 8, men tyndere; sleben fra Eggen et Stykke op over Bredsiderne. F. paa *Lilleby* i *Tomter* Sogn, *Hobøl* Pgd., Smaalenenes Amt. (11962).

123. *Øxeblad* af *Jern*, 12,7 cm. langt, kileformet med firkantet Tversnit som NO. 152 og udentvivl fra ældre Jernalder. F. paa *Hogrum* i *Urskog* Pgd., Romerike. Gave fra Proprietær *H. Nordby*. (11963).

123. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder; Klingen meget beskadiget af Rust, og Knappen mangler. Klingens ydre Del lidt krummet forover baade i Ryggen og i Eggen. Hjaltene have lignet de paa NO. 502, men have ikke været afrundede i Kanten; Afstanden mellem dem knap 10 cm. Klingens Længde 82 cm., uagtet lidt mangler i Odden. (11964).

b) *Øxeblad* af *Jern* fra samme Tid, 14,2 cm. langt, ligt NO. 559 (Skjegøx). (11965).

F. sammen paa *Haugan* i *Sande* Sogn, Jarlsberg og Larviks Amt (Jakob Haugans Part).

124. *Stenøxe* uden Skafthul, oprindelig lig NO. 12, (rundagtigt Tversnit), men beskadiget, 13 cm. lang. (11966).

125. *Stenøxe* af samme Slags og samme Form, 12 cm. lang, ogsaa noget skadet. (11967).

126. En liden *Flintøxe*, 6,2 cm. lang, lig NO. 5, dog noget tykkere og uden Skraaslibning i Eggen; helt sleben. (11968).

124—126 ere fundne paa samme Gaard som No. 123, *Haugan* i Sande (sandsynligvis ikke sammen).

127. *a)* 2 Smaastykker af to forskjellige *Lerurner* fra ældre Jernalder (den ene af Form lig NO. 358 eller 363 og som disse af betydelig Størrelse, den anden lig NO. 364).

b) En liden *Perle* af ugjennemsigtigt rødt *Glas*, med Spor af hvidt og sort Indlæg. (11971).

F. paa *Syrrist* i *Tjølling*, Jarlsberg og Larviks Amt.

128. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, helt sleben, 13,5 cm. lang. (11973).

129. *Slibesten* fra Stenalderen, af graa Skifer, langagtig flad Form, afbrudt i den ene Ende, nu 39 cm. lang. Slid paa alle 4 Sider. Den bevarede oprindelige Ende er tilskjærpet til et Slags Eg. (11974).

128 og 129 ere opgivne at være fundne paa *Brune* i *Hedrum* Sogn, Jarlsberg og Larviks Amt (skal ligge ved Broen over Laagen i Hovedveien).

130. *Pilespids* eller *Spydspids* af blaagraa *Skifer;* Odstykket mangler. Form som NO. 88, altsaa med Agnorer, men bredere; nuværende Længde 10 cm. og Bredden over Agnorerne

2,5 cm. Strax ovenfor Tangen har den paa begge Sider 4—5 smaa Indhak i Ryggen, aabenbart bestemte til Støtte for de Baand, hvormed den var fastbunden til Skaftet. (11975).

131. *Flintdolk*, nogenlunde lig NO. 64, men af raat Arbeide. Odden mangler; nuværende Længde 12,5 cm. (11976).

130 og 131 ere begge fundne paa *Romundset* paa Skarsøen i *Aure* Pgd., Nordmør; Gave fra Kirkesanger *J. Mogstad*.

132. *Vævske* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 449, 71,5 cm. lang, hvoraf 14,5 cm. komme paa Falen. Bladet noget bøiet, som det synes tilfældigt. F. ved Opbrydning til Ager paa *Sitje* i *Fyresdal* Pgd., Øvre Tellemarken. (11977).

133. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 12, dog ikke skraasleben ved Eggen; 13 cm. lang. Sleben blot ved Eggen. F. paa *Nøstvet* i *Aas*, Akershus Amt, nær det Sted, hvor det betydelige Værkstedfund er gjort (jfr. No. 47 ovfr.). (11979).

134. *Flintdolk* med Form af Haandtaget som paa NO. 63; Bladet afslidt omtrent i samme Grad som paa NO. 67. Odden mangler; nuværende Længde 9,7 cm. F. paa *Nøkleby* i *Stange*, Hedemarken. (11980).

135. *a)* *Spydspids* af *Flint*, 14 cm. lang, lig NO. 69, men mere langstrakt og tilspidset ogsaa i Skaftenden; 3 cm. bred paa Midten og 1,1 cm. tyk. (11981).
b) Et Odstykke udentvivl af en lignende *Flintspids*. (11982).
F. paa *Aasland* under *Forberget* i *Bø*, Nedre Tellemarken. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten*.

136. Afslidt *Flintdolk* med Haandtag af Form som paa NO. 65, nu 15,5 cm. lang. Overbrudt paa to Steder. F. paa *Jarsenget* i *Hurum* Pgd., Buskerud Amt. (11989).

137. *Flintøxe*, af Form lig NO. 17, 16 cm. lang; sleben paa begge Bredsider. F. paa *Knalstad*, ligeledes i *Hurum*. (11990).

138. Gravfund fra yngre Jernalder fra *Jerstad* i *Kvinesdal* Pgd., Lister og Mandals Amt.
a) En liden, ganske simpel *Fingerring* af *Guld*, bestaaende af en tynd, rund Stang, der er sammenknyttet i Enderne; Vægt kun 0,9 gr. (11991).
b) Tveegget *Sværd* af *Jern*, sammenbøiet og forrustet; ydre Del af Klingen mangler. Hjaltene ere krumme og ligne NO. 495; dog er øvre Hjalts Knap mindre, og dens Overkant har to Indbugtninger paa Siderne af det høieste Punkt i Midten. Afstanden mellem Hjaltene knap 8 cm. (11992).
c) *Spydspids* af *Jern*, lig NO. 529, men meget større. Er bøiet, og mangler Odden; nu 52 cm. lang. (11993).

d) *Øxeblad* af *Jern*, af Formen NO. 561, 19 cm. langt og 13,5 cm. bredt, i Eggen. (11994).

e) Fragmenter af Jernsager, hvoriblandt flere *Pilespidser*, et *Knivblad* og 2 *Sigdblad*. (11995).

Fundet blev gjort Sommeren 1884 i en Gravhaug. Der er endnu 7 Hauger paa Stedet, hvoraf 3 runde og 4 Langhauger. En af de runde har Fodring af Stene og er c. 100 Skridt i Omkreds; den er sammenhobet af Stene, der dækkes af et omtr. 1 Fod tykt Jordlag. De øvrige runde Hauger ere lidt mindre. Langhaugerne have en Længde af omtr. 35 Skridt og aftage jevnt i Høide mod begge Ender; deres Høide paa Midten er 5—6 Fod. — Oldsagerne laa ved Siden af en større Sten, Sværdet og Spydet med Bøiningerne ind i hinanden; Øxen midt inde i dem, staaende med Eggen i Veiret.

139. *a)* 2 *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 561 og 555, 18 cm. og 17,5 cm. lange og 16 og 10 cm. brede i Eggen. (11996. 11997).

b) *Spydspids* af *Jern*, lig NO. 518, med trekantede Side-Udspring fra Falen og med samme Slags Ornamenter paa denne, som paa det i NO. afbildede Exemplar. 43 cm. lang. (11998).

c) *Ambolt* af *Jern*, lig NO. 392, men uden det runde Hul i Kanten; 10,3 cm. høi. (11999).

d) 2 *Celter* (Paalstave) af *Jern*, begge c. 12 cm. lange, lignende NO. 401 og 402. (12000).

e) *Plogjern* af vanlig Form (NO. 383), 8,5 cm. langt; synes formindsket ved Slid. (12001).

Disse Sager skulle være fundne paa *Koltjøn* i *Skafsaa* Sogn, *Mo* Pgd., Øvre Tellemarken, og i den samme Gravhaug, hvori de i Aarsb. 1883 S. 109 no. 65 omtalte Sager fandtes.

140. Fragment (den nedre Del) af en *Flintøxe* lig NO. 7, sleben. Har vel oprindelig været c. 15 cm. lang, 5 cm. bred i Eggen. F. paa *Vister* i *Skiptvet*, Smaalenene. (12002).

141. *Meisel* eller *Øxe* af Lerskifer, af en Form, der staar mellem NO. 14 og 15, altsaa med skraasleben Eg og med firkantet Tversnit, 8 cm. lang. F. paa *Berger* i *Trøgstad*, Smaalenene. (11003).

142. Haandtaget af en raat arbeidet *Flintdolk*, spidst-ovalt Tversnit. F. paa *Præstdalen* i *Spydeberg*, Smaalenene. (12004).

143. *Slibesten* fra Stenalderen, af rød Sandsten, 14 cm. lang. Tversnittet nærmer sig til en Kvadrat; de to af Siderne har konkavt Slid, de to andre ere ved Brugen blevne konvexe og ere stærkest slidte ved Midten af Længden, saa at Stenen her er indkneben. F. paa *Ødegaarden* i *Skiptvet*, Smaalenene. (12005).

144. *Slibesten* af samme Stenart, flad, tilspidset mod den ene

Ende. Nu forvitret paa Overfladen, saa at Spor af Slibning blot sees paa Sidekanterne, der, ligesom paa foregaaende No., ere konvexe og indadbuede efter Længden. Længde 36 cm., Tykkelse 2,7 cm., Bredde indtil 12 cm. F. paa *Nøtterø*, Jarlsberg og Larviks Amt. (12006).

145. Gravfund fra yngre Jernalder fra *Rimstad* i *Hedrum*, Jarlsberg og Larviks Amt.

a) Tveegget *Sværd* af *Jern*, bøiet og brudt i Bøiningen. Klingen 81 cm. lang, temmelig smal; Hjaltene ere af Form som NO. 494, med riflet Belæg, som det synes af Sølv (Knappen synes dog at have havt afvigende, tredelt Form). Deres oprindelige indbyrdes Afstand c. 8,5 cm. (12009).

b) *Pilespids* af *Jern*, lig NO. 539, 12,2 cm. lang. (12010).

c) *Skjoldbule* af *Jern*, lig NO. 564, 13,5 cm. i Tvermaal nedentil; øvre Del bortrustet. (12011).

d) *Sigdblad* af *Jern*. Tangen mangler, og den bevarede Del, det egentlige Blad, har mindre Krumning end vanligt. Det har Sagtænder i Eggen. (12012).

e) *Knivblad* af *Jern*, 12 cm. langt. (12013).

f) *Tang* af *Jern*, af den almindelige Form NO. 390, 391; nu i 2 Dele, da Naglen er gaaet af. Har ligesom NO. 391 bevægelig Stoppehage, med runde Huller i, paa Enden af den ene Arm; denne Hages ydre Del er afbrudt, saa at nu kun 2 Huller ere tilbage. Længde 26 cm. (12014).

g) *Hammer* af *Jern*, af Formen NO. 394, 13,3 cm. lang. (12015).

h) *Krog* af *Jern*, 9,5 cm. lang, som NO. 466, dog med den Forskjel, at Stiftens Flade staar lodret paa Krogens Plan. 1 Nagle. (12016).

i) *Mundbid* af *Jern*, af vanlig Form; Afstanden mellem Sideringene 12 cm. (12017).

k) *Redskab* af *Jern* af ukjendt Brug, som NO. 462; Falen bestaar alene af et ombøiet Stykke Jernblik, der ikke er sammensveitset. Den indre Rings største Diameter er 25 cm., de ydre Ringes 16 cm. (de sidstes Antal er, som paa det i NO. afbildede Exemplar, 3). (12018).

l) En oval *Spænde* af *Bronce* og Fragmenter af en anden lignende Spænde. Den første har enkelt Plade og hører til Typen NO. 649; den har Spor af Sølvbelæg, der synes at være smeltet. Den anden Spænde har været dobbeltpladet (Typ enten NO. 652 eller 654, snarest den første). De to Spænders Oxyd har saa forskjelligt Udseende, at man har Grund til at tvivle, om de virkelig ere fundne sammen. (12019).

Fundet er gjort i en Haug. Jernsagerne have Glødeskal,

og der har paa flere Steder fæstet sig Kul og brændte Ben i Rusten paa dem.

146. Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt (temmelig forrustet; Odden mangler). Klingens nuværende Længde 76 cm.; den har været bred, men ikke tyk. Hjaltene som paa NO. 491; Afstanden mellem dem 8,5 cm. Fundet paa *Bjerke* i *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12020).

147. Fragment (nedre Del) af en *Stenøxe* uden Skafthul, Form som NO. 11, men tykkere. Svagt slebet næsten overalt, bedre slebet ved Eggen. Fundet paa *Aarvold* i *Rygge* Pgd., Smaalenene. (12021).

148. *Stenøxe* med Skafthul, 17,3 cm. lang, lig NO. 29, helt sleben. F. paa *Skarberg*, *Eker* Pgd., Buskerud Amt. (12022).

149. *Stenøxe* uden Skafthul, 17 cm. lang, i Form lig NO. 6, men mere fladtrykt og simpelt arbeidet. Fundet paa *Digernes* i *Skodje* Pgd., Søndmøre. (12023).

150. Den ene Halvdel af en *Halsring* af *Guld* fra ældre Jernalder af Formen NO. 297, uden Ornamenter. Sammenbøiet, saa at den ligger i 3 Stænger jevnsides; paa det ene Sted har Bøiningen bevirket et Brud. Ringen bærer tydelige Spor af at være hamret og har en derved fremkommet skaalformet Fordybning i den tykke Ende. Guldet er blegt som Følge af stærk Legering med Sølv. Vægt 84,05 gr., Metalværdi 139 Kr. Funden for 15—16 Aar siden paa *Mortenstuen*, en Part af *Bardalen* i *Nordsinnen* Sogn, *Nordre Land* Pgd., Christians Amt. (12024).

FORTEGNELSE OVER SAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN, SOM I 1884 ERE INDKOMNE TIL VIDENSKABS-SELSKABETS OLDSAGSSAMLING I THRONDJEM.

AF K. RYGH.

---

1. 2 *paalstavspidser* af *jern*, den ene med lukket fal, 21 cm. lang og 6,5 cm. bred ved eggen, den anden med aaben fal, 19 cm. lang og 8,5 cm. bred ved eggen. F. ved oprydning af en stenrøs paa *Løvaas* i Langstensdalen i *Nedre Stjørdalen*. Jf. nr. 40. (3141. 3142).
2. 2 *halvmaaneformede skrabere* af *flint*, 18 og 18,5 cm. lange og omtr. 4 cm. brede; egkanten er noget konvex. Supplement til det i 1883 indkomne fund af skrabere af flint fra *Rød* i *Nesset* i Romsdalen, hvorved det samlede fund bestaar af 10 skrabere. Samtidig indkom den anden halvdel af den ufuldstændige skraber no. 2941. Indsendt af kapt. R. Ziegler. (3143. 3144).
3. En *sænkesten*, 21 cm. lang, med rundagtigt tversnit, 5—6 cm. tyk paa midten og noget smalere mod begge ender. Henimod den ene ende er et 1 cm. vidt hul, udboret fra begge sider, og fra hullet gaar en fure omkring stenens ende. Den anden ende viser merker af slidning ved stød. I samlingen haves tidligere flere lignende, men mere firesidede. F. «i gruset mellem tomterne af ødelagte stenkredse» paa *Gilsten* i Tomberfjorden, *Vestnes* pgd. Gave fra gaardbr. Peder Gilsten ved kapt. Ziegler. (3145).
4. Firesidet *hein*, 24 cm. lang, slidt paa alle sider, f. under veiarbeide i «tomten af en stenkreds» paa samme gaard *Gilsten*. Gave fra samme. (3146).
5. *Økseblad* af *jern*, sandsynligvis fra noget nyere tid. Fra *Røsberg* i *Bolsø* pgd., Romsdalen. (3147).
6. Brudstkr. af et tveegget *sverd* af *jern* med hjalter, som have været tykke og rette. Brudstkr. af et andet *sverd* af *jern*, nemlig et buet, smekkert nedre hjalt og stumper af klingen og tangen. F. paa *Nesje* i *Veø* pgd. i Romsdalen. Gave fra kommandersergeant P. Næsje ved kapt Ziegler. (3148. 3149).

7. *Økseblad* af *jern,* smalt og tykt, brækket ved skafthullet, som er gjennemrustet. Smaa brudstkr. af et enegget *sverd* af *jern.* F. paa *Thokle* i Isfjorden, *Grytens* pgd. i Romsdalen, under en stor bortsprængt sten. Indsendt af kapt. Ziegler. (3150. 3151).
8. Den nedre halvdel af en *økse* af *sten,* med skafthul brækket omtr. midt over hullet. Stykkets længde 7 cm., eggen 3 cm. bred. Bredsiderne flade. Ved fundet skal den have været hel og da ligedannet i begge ender. F. paa Bulungsneset under *Bulung* i *Sparbuen* nede ved Borgenfjorden. (3160).
9. Et par ovale *skaalspender* af *bronce* med enkelt plade, begge ufuldstændige. De har havt 9 løse knopper og paa hver side et hoved med udslaget haar af almindelig form. F. ved yderligere udgravning af den haug paa *Jussund* i *Aafjorden,* hvori tidligere er fundet sverdet no. 3050 og tre heiner. (3161).
10. *Økse* af *sten* uden skafthul af lignende form, som NO. 11, 17 cm. lang, 6 cm. bred i eggen; bredsiderne fladagtige, smalsiderne buede. En *slibesten* for *stensager,* en 4 cm. tyk helle, 52 cm. lang og 21 cm. bred. Den har paa den ene side en trugformet fordybning, 50 × 13 i tverm., frembragt ved slidning. F. paa *Lernes* i *Hevne.* Det vides ikke, om de ere fundne ganske paa samme sted. (3162. 3163).
11. Brudstkr. af et enegget *sverd* af *jern,* nemlig 45 cm. af klingen og det nedre hjalt. En firesidet *hein.* F. paa *Rognan* i *Sparbuen.* Gave fra Michael Rognan. (3164. 3165).
12. 7 *perler* af gul *glasmasse,* affladede paa begge sider og smaa. F. i tomten af en husmandsplads paa *Rød* i *Nessets* pgd. i Romsdalen, sandsynligvis i levningerne af en gammel gravhaug. Samtidig skal der paa samme sted være fundet 2 ringe af fint guld og en forrustet «jerngryde». Indsendt af kapt. R. Ziegler. (3166).
13. Tveegget *spydspids* af *jern* af ældre jernalders form, bred med skarp ophøiet kjøl efter midten. Meget beskadiget. F. paa *Eide* i *Hevne.* (3167).
14. Oval *sten* med dyb omgaaende fure efter længden. F. i søen udenfor *Holden* i *Hevne.* (3168).
15. Oval *skaalspende* af *bronce* med enkelt plade; har havt 7 løse knopper, 2 felter med firkantede fremspring i midten og paa hver side et hoved med udslaaet haar af almindelig form. To *perler* af *rav,* den ene flad kageformet med siderne dreiede i tre facetter, 2 cm. i tverm. Den anden fladtrykt kugleformet og mindre. F. paa *Tornes* i *Aafjorden* i en stor haug østenfor den vestre gaard. Det indre af haugen bestod af en stenrøs, som endnu ikke er udgravet, og sagerne fandtes i udkanten af den tilligemed nogle ben,

som antoges for at være ubrændte. (3171—3173). Tidligere haves fra samme gaard en meget stor perle af rav og to mindre perler af glas, f. i tre forskjellige hauger.

16. *Økseblad* af *jern* fra y. j. af en almindelig form, f. i en langhaug med nogle andre forrustede levninger af jern paa *Vaagan* i *Hevne*. (3174).

17. Vævskyttelformet *beltesten* af *kvartsit*, 14 × 3,5 cm., med omgaaende fure nærmere den øvre flade. Den undre plade omtrent plan, den øvre lidt convex med en skraa slidningsfure. F. paa *Skardet* i *Hevne* ved Hevnefjorden, ikke langt fra Holden. (3175).

18. *Hulmeisel* af sortgraa *sten*, 13 cm. lang, 3 cm. bred ved eggen, kun lidt smalere ved banen, der er tyk og tver. Hulslibningen er dyb og næsten 8 cm. lang. F. paa *Skardet* i *Hevne*. (3176).

19. *Spillebrikke* af brændt *ler*, kalotformet, 3 cm. i tverm., ikke fuldt 1,5 cm. høi. F. paa *Skardet* i *Hevne*. (3177).

20. *Spydspids* af graa *skifer* med agnorer, nu 11 cm. lang, men mangler et stykke ved odden, 3 cm. bred over agnorerne, som ere sterkt fremspringende. Tangen 2,5 cm. lang. Temmelig tyk efter midten og i det hele før. F. i myrland paa *Aaknes*, Stoksund sogn i *Bjørnør*. (3178).

21. Tveegget *spydspids* af *jern* med fal, nu 30 cm. lang, men der mangler et stykke af odden og falen. Bladet har sin største bredde (6—7 cm.) nærmest falen. F. paa vestre *Stenvik* i *Stjørdalen* i en stenrøs nedenfor gaarden. Gave fra Magnus Stenvik. (3179).

22. 2 *vævstene*, den ene af almindelig form, den anden halvmaaneformet med 2 hul ved den rette kant. F. i nyland paa *Velvangsaunet* i *Stjørdalen*. (3180).

23. *Knivskaft* af *træ* med en afslutning nedentil som paa endel sverdhaandtag fra broncealderen og omtrent ligt det i Arendals Museum opbevarede broncehaandtag fra Holt, Aarsb. 1868 fig. 10, dog uden nogen udvidelse oventil. Det synes at være gjort af en birkeknude. Saadanne Haandtag, hvoraf der ogsaa er fundet nogle i Oslo, maa antages at skrive sig fra Middelalderen. F. i den opmudrede sand paa trælasttomterne ved Merakerbanens station i *Throndhjem*. Gave fra consul H. F. Klingenberg. (3188).

24. En *chorstol* af *træ* fra *Vernes* Kirke i *Stjørdalen*. Det ene sidestykke (afbild. i Norske Bygn. f. Fort. 1ste række pl. 18 fig. 1) har paa den indre side en smukt udskaaret dragefigur med et menneskehoved. Vingen, der vender fremad, er ufuldstændig, rimeligvis fordi den ikke har været helt udført. Bagsiden af det samme stykke er glat. Det andet sidestykke er enkelt udskaaret til en volut. Gave fra Vernes sognestyrelse ved sogneprest Rode. (3193).

25. En liden *krukke* af brændt *ler* med flaskeform og to smaa ører, et paa hver side af halsen, 7 cm. høi, midt paa bugen 5 cm. i tverm. Meget haardbrændt og med gulgraa glasur udvendig. Den er ganske lig den nedenfor beskrevne fra Logtu paa Frosta og maa ligesom denne henføres til slutningen af middelalderen. F. paa *Finnanger* paa Otterøen i *Fosnes* pgd. i en stenrøs, hvori der syntes at være et lidet tildannet rum, som dog selvfølgelig ikke kan have været noget gravrum. Gave fra gaardbr. Melchior Finnanger. (3194).

26. *Økse* af *sten* med skafthul. Den synes at være meget opsleben, hvorfor indsmalningen til eggen nu er meget skarp, og hullet paa øksens midte. 12 cm. lang, 6 cm. bred over hullet, 3,5 m. tyk; bredsiderne omtrent flade. Hullet indboret fra begge sider og snevrest paa midten. F. i en grusgrav paa *Kirkenes* paa *Inderøen.* Gave fra lensmand Tønder. (3195).

27. Væuskyttelformet *beltesten* af *kvartsit* med fure, 9,5 × 3,5 cm. Den øvre flade temmelig buet, den nedre flad. Slidningsmerker paa den øvre flade. F. paa den store fundplads paa *Risegjerdet* i *Opdal,* hvorfra der ogsaa tidligere er kommet flere beltestene. (3196).

28. *Ringnaal* af *bronce* med 12 cm. lang naal, oventil rund, nedentil flad, paa det ombøiede stykke prydet med længdefurer og nederst med cirkler. Ringen 3 cm. i ydre tverm., prydet med vinkler. Et stykke af en bøileformet *spende* af *bronce* af den keltiske form, nemlig den runde ramme, der har været anbragt paa bøilens top, omtr. 3 cm. i tverm., paa udsiden prydet med indslaaede trekanter. 8 *perler* af uigjennemsigtigt *glas,* røde, gule, blaa og hvide, fladtrykte eller kugleformede. *Haandtenshjul* af *grøtsten,* kalotformet, 3 cm. i tverm. *Knivblad* af *jern* med tange, 17 cm. langt, temmelig slidt. Fra Ryggen smalner bladet ind mod tangen i 3 afsatser. Tveegget *pilespids* af *jern* med tange, 12 cm. lang. — F. paa den samme plads paa *Risegjerdet* i *Opdal* som nr. 27 og som samlingens nr. 3118—3139. Der er nu ingen spor af gravhauger paa stedet; sagerne findes dels spredte, dels samlede paa enkelte steder. (3197—3202).

29. *Klubbe af sten,* oprindelig spids i begge ender, men nu noget afslidt; nu 30 cm. lang, 11 cm. bred over hullet. Den har neppe været meget tyk, rimeligvis høist 4 cm., men den er nu adskilligt tyndere, da den paa den ene side er afflaget efter hele sin længde. F. i en muldbakke ved den inderste husmandsplads paa indre *Bardal* i *Nesne* pgd., Helgeland, omtrent 1 meter dybt nede i jorden. (3204).

30. To *eneggede knive* af *skifer.* Den ene, der er fuldstændig og af graa skifer, er 8 cm. lang fra bladets spids til dets

hæl, 3,5 cm. bred, tangen ned til hælen 5 cm.; tangen danner en vinkel med bladet af omtr. 45 grader. Af den anden er kun en stump af bladet og tangen, 5,5 cm. lang, bevaret. Formen kan ikke sikkert bestemmes. Rimeligvis har den havt kort, bredt blad omtr. som NO. 57. F. paa *Sandnessøen* i *Alstahaug* pgd., Helgeland, paa det samme jordstykke, hvorfra der tidligere er indkommet til Samlingen en hel del spydspidser og knive af skifer. Gave fra vagtmester Nergaard. (3205. 3206).

31. *Pincet* af *bronce*, 7,7 cm. lang, oventil 0,5 cm., nedentil 1 cm. bred, bøilen liden. Den synes ikke at have havt andre ornamenter end en fure over bøilen og et par brede fordybninger i sidernes kanter og en smalere lige under bøilen. F. i en haug i Mesterviken paa *Aakvik* paa Dønøen, *Herø* pgd. i Helgeland. Ved fundet hængte en stump af en kjæde af smaa bronceringe i bøilen. (3207).

32. *Hulmeisel* af sortgraa *sten*, 9 cm. lang, 3,5 cm. bred ved banen, 4 cm. ved eggen, hulslibningen gaar op til lidt over midten af stykket. Fuldstændig uskadt og vel arbeidet exemplar. F. paa Digerendet under *Solberg* i *Verdalen* paa samme sted som saml. nr. 2222 (hulmeisel af flint) og nr. 2223 (stenøkse med hul) og ikke langt fra findestedet for nr. 1570 (stenøkse med hul). (3209).

33. *Økse* af *sten* med skafthul af det baadformede slags, = NO. 35, men uden ophøiet rand efter ryggen og med kun liden udvidelse ved banen. Et stykke ved eggen, rimeligvis omtr. en trediedel af hele længden, er afslaaet og mangler. Nuværende længde 13 cm., bredden nedenfor hullet 6 cm. F. paa *Vest-Grunden* i *Verdalen* paa en plads ovenfor gaarden. (3210).

34. En liden *krukke* af brændt *ler* med to ører, ganske lig nr. 25, men noget mindre. Den er dækket med et laag af voks, der er trykt over halsen i blød tilstand. Den fandtes halv fyldt med endel relikvier: nogle smaa stykker ben, flere smaastykker tøi, deriblandt et stykke lysebrunt silketøi med en grøn snor, som det synes en liden trækpose, og nogle splinter træ. *Erkebiskop Gautes segl i voks*, rundt, 4 cm. i tvermaal med omskrift: S. GAVTONARCHIEPISCOPINIDROSIENs. I midten St. Olaf under en baldakin, siddende paa en bænk med økse i den ene, æble i den anden haand. Under billedet fundet et skjold med et knippe økser ligesom paa erkebispmynterne, men her med krydsende skafter. Gjennem seglets bagside har været trukket et baand, hvormed det utvivlsomt har været fæstet til krukken. F. sammen i et lidet rum under alterpladen i *Logtu* kirkeruin paa *Frosta*. Gave fra gaardbr. Kolbanus Logtu. (3211. 3212).

35. *Vægtlod* af *bly* og *bronce* (fig. 9). Blystykket er en kort cylinder, 12 mm. høi, 43 mm. i tverm., vægtig 182,5 gr., men har antagelig tabt noget i vægt ved forvitring. Den er paa oversiden dækket af en plade af bronce, som paa bagsiden har 2 nedgaaende flade tapper, som passer ned i fordybninger i blyet. Gjennem tapperne gaar hul, som med pladens nuværende anvendelse er hensigtsløse og viser, at den oprindelig har havt en anden bestemmelse (som rembeslag el. lign.). Pladen er rigt udstyret med ornamenter i keltisk stil og har i midten indfattet et rundt stykke af hvid glasmasse. Forøvrigt er oversiden belagt med presset tyndt guldblik. Et stykke af pladen paa den ene side mangler; veier nu 28,5 gr., men oprindelig vistnok 32—33 gr. Vægten af det hele har saaledes været mindst 215 gr. og har følgelig været et marklod. Lignende vægtlod med indfældt belæg, se Aarsb. 1876 (Vik i Fjære, med angelsachsiske mynter), Worsaae fig. 461 (Berg i Hurum) og Lorange s. 135 (Forland i Haa). — F. i en ager paa *Solstad* i *Børgseskogn*. (3213).

36. *Økseblad* af *Jern*, mulig fra hedenskabets tid, med lidt skraa eg, skafthullet forlænget til en kort fal. F. under veiarbeide paa aasen mellem *Byneset* og Throndhjems bymark. (3214).

37. Ottesidet *perle* af *karneol*, 2 cm. lang, hvidlig med røde flammer. F. ved pløining af nyland paa *Haugsrønningen* paa *Byneset*. (3215).

38. Enegget *kniv* af lys rødbrun *skifer*, ufuldstændig, idet skaftstykket mangler, 9 cm. lang, temmelig jevnt bred, indtil 2 cm., og ikke meget krum. F. i jorden paa *Ørsnes* i *Flatanger*. (3218).

39. Et stykke af en *stenhelle* med indskurede furer, der blev funden som dækhelle i et gravkammer. 3 parallele furer, som maaske har gaaet efter hellens længde; lodret paa disse 11 furer, der ende i en grube, 9—10 cm. lange, og paa den anden side en gruppe af lodrette furer, som ere ufuldstændige paa grund af brud; parallelt med de tre længdefurer, ere to bølgeformede furer. Hellen blev slaaet istykker, og de øvrige stykker bortkastede. F. paa *Stene* paa *Byneset*. (3219). I gravkammeret selv skal intet være fundet.

40. To *paalstavspidser* af *jern*, 19 og 17 cm. lange, omtr. 8 cm. brede i eggen, falen sammensluttende, men dog ikke fuldstændig lukket. F. paa *Løvaas* i *Stjørdalen*, sandsynligvis paa samme sted som nr. 1 (3220. 3221).

41. Enegget *kniv* af graabrun *skifer* af typen NO. 55, som sedvanligt nærmende sig til den tveeggede form. Nu 14,5 cm. lang, men lidt ufuldstændig i begge ender, bladets bredde bagtil 3,5 cm. De fremstaaende knopper mellem blad og skaft

ere her dannede ved, at der er gjort et hak i bladets kant og ved at skaftet er lidt smalere ved roden end bladet. F. i en bakke paa en part (Sommerhvile) af *Hægg* i *Ørlandets* sørbygd. Længere oppe i den samme bakke er tidligere fundet en spydspids af flint (3222).

42. *Økse* af grønlig *sten* uden skafthul, nærmest af typen NO. 6, men med mere rundt tversnit, meget beskadiget paa siderne ved afslaaning. Omtr. 16 cm. lang, eggen, som er temmelig skjev, mindst 5 cm. bred, ualmindelig tvert tilsleben især paa den ene side. F. i en have i *Aalesund*, men maaske i tilført jord. Gave fra hr. politimester Berner. (3223).

43. Tveegget *spydspids* af *jern* af y. j. form, 26,5 cm. lang, hvoraf omtr. halvparten kommer paa falen; bladet ikke over 3,5 cm. bredt. F. paa *Røsbjørgen* i *Støren* i en jordrab, hvori der tidligere er fundet et par gjenstande fra stenalderen. (3224).

44. *Økse* af *jern* med paabegyndt skafthul, nærmest af formen NO. 32, men forholdsvis længere og mere indsmalnende mod banen, 18 cm. lang. Hullet er boret 1 cm. ind fra den ene side, 4 cm. i tverm., fladt i bunden uden spor af nogen tap i midten. Boringen synes derfor ikke at være udført paa den almindelige maade. F. under jordarbeide paa *Faaren* i *Aasen*. (3225).

45. *Yngre jernalders* fund fra *Bjerka* i *Stjørdalen:*

a) Enegget *sverd* af *jern*, sterkt sammenbøiet; klingen bevaret i sin fulde længde, 82 cm. omtr., 6 cm. bred; øverst oppe findes levninger af en træslire og af et mundblik. Tangen afbrækket, men tilstede, 13 cm. lang. (3226).

b) Tveegget *spydspids* af *jern*, nu 37 cm. lang, men et langt stykke af odden mangler, falen 12 cm. lang. Bladet 6 cm. bredt nedentil, svagt bøiet; men rimeligvis har der været en sterkere bøining der, hvor det er brækket. (3227).

c) Brudstkr. af et *sigdblad* af *jern*, navnlig ufuldstændigt i den bagre ende, nu 15 cm. langt. (3265).

d) Brudstkr. af et *knivblad* af *jern:* et stykke, 9 cm. langt af blad og tange, et 5 cm. langt odstykke, og to stykker, som kunne være af tangen. (3266).

e) *Hængelaas* af *jern* med *nøgel*. Laaset er firesidet med afrundede hjørner og med en afrundet fremstaaende stiver langs sidens midte, 2,5 cm. i tverm., 3 cm. høit. Bøilen er hel, men fastrustet. Nøglen, der sidder løst i, har en ved ombøining frembragt løkke til haandtag og flad stamme. Akset eller krogen mangler. (3267).

f) En liden *hvirvel* af *jern* med spigerhoved i den ene ende, løkke i den anden. (3268).
g) En firesidet *hein,* 34 cm. lang. (3269).
h) En større *vævsten* af almindelig form. (3270).
Fundet er gjort i en haug sammen med kul og brændte ben.

46. *Christusbillede* af *træ,* 132 cm. høit og ligesaa bredt mellem fingerspidserne; korset, hvortil det har været fæstet, mangler. Føddeme tæt sammensluttende og den ene hæl lidt ind paa den anden fod, men de har dog været fæstede med særskilte nagler; hovedet noget foroverbøiet og dækket med et slags hætte, armene svagt hængende. Har tilhørt *Singsaas* nu nedlagte kirke. Gave fra Singsaas heredsstyrelse ved hr. ordfører Mahlum. (3228).

47. To ufulstændige *økser* af *sten* med skafthul. Begge ere brudte i skafthullet. Af den ene er egstykket bevaret, 7 cm. langt, 5 cm. bredt ved eggen, bagsiden flad, forsiden buet; synes at være opsleben. Den anden, af hvilken hammerstykket er bevaret, har været noget mindre. Hammerens spidst afrundet. F. i et bekkeleie paa *Tuset* i *Verdalen.* (3229. 3230).

48. Et par ovale skaalformede *spender* af *bronce* med dobbelte plader med 5 faste og 4 paanaglede knopper, dobbelt charnier, naalen har været af jern. Et brudstk. af underpladen af en oval *spende* af *bronce.* Det bevarede er et stykke ved den ene ende med en paa undersiden befæstet bøile for naalspidsen af samme form som paa skaalspenderne; men pladen er nu omtrent flad og kan ialfald kun have været meget svagt skaalformet. Den har en tyk kant ganske forskjellig fra den almindelige, som paa sin ydre skraa side er prydet med 2 rader tæt indtrykte punkter. Lige udenfor kanten et naglehul, fyldt med et stykke af en broncenagl. Nogle brudstkr. af et *bidselmundbid* af *jern.* F. paa *Nesset* i *Sparbuen* ved Borgenfjorden. (3231—3233).

49. Brudstkr. af et tveegget *sverd* af *jern* med bevaret nedre hjalt. Et brudstk., som det synes, af et enegget *sverd* af *jern.* En firesidet *hein,* nu 15 cm. lang. F. paa *Steiro* i *Alstahaug* pgd. i Helgeland ved bortrydning af en hob sten paa en bergknaus. Det første sverd gik istykker under optagningen, heinen laa ved siden af dette, det andet sverdstykke omtr. 2 m. derfra. Gave fra hr. gaardbr. Waldem. Steiro. (3234—36).

50. *Yngre jernalders* fund fra *Rise* i *Opdal:*
a) *Sigdblad* af *jern,* nu i det hele 23 cm. langt, men odden mangler; bagtil 2,5 cm. bredt. I den bagre del er der en 2 cm. lang nagl med stort hoved, som har fastholdt træskaftet. Bagtil ender bladet i en smal tange, som

er bøiet omtr. vertikalt mod bladets plade og maa have gaaet ind i skaftet. (3237).

b) *Sigdblad* af *jern*, nu 19 cm. langt, men der mangler et stykke af odden. Bagtil ender ogsaa dette i en smal tange, retvinklet bøiet. Istedetfor nagl er der ovenfor tangen en bred bøile, hvori spidsen af skaftet har stukket ind. (3238).

c) Brudstk. af et *ljaablad* af *jern*, afbrækket i begge ender, nu 24,5 cm. langt, indtil 3 cm. bredt. (3239).

d) Brudstk. antagelig af klingen af et smalt enegget *sverd* af *jern*, 19 cm. langt, indtil 3 cm. bredt. (3240).

e) *Økseblad* af *jern* af skjegform, 17 cm. langt, 10 cm. bredt i eggen, med mindre fremspring ved skafthullet. (3241).

f) *Paalstavspids* af *jern* med aaben fal, 12 cm. lang, 5,5 cm. bred i eggen. (3242).

g) *Hammer* af *jern*, 10 cm. lang, aflangt skafthul, knap 2 cm. bred eg paa den ene side, smal hammerplade paa den anden. (3243).

h) Brudstk. af et *knivblad* af *jern* med lang tange; af bladet kun en stump bevaret, tangen, der er omtr. fuldstændig, 10 cm. lang. (3244).

i) Brudstk. af et andet, endnu mere ufuldstændigt *knivblad* af *jern*; paa tangen findes resten af et træskaft. (3245).

k) *Kniv* af *jern*. Bladet, der kun mangler lidt af odden, 5,5 cm. langt, skaftet, 4,5 cm. langt, er vel 1 cm. tykt, er yderst belagt med bly eller tin. (3246).

l) Brudstk. af et *knivblad* af *jern*; af bladet kun 3 cm. bevaret. (3247).

m) Brudstk. af en *pilespids* af *jern* med tange af almindelig form og den bagerste del af en anden *pilespids* af den sjeldne form med kløftet blad. (3248. 3249).

n) 2 led af et *bidselmundbid* af *jern*, der har været dobbeltledet; en *ring* af *jern*, 6,5 cm. i tverm., hører vistnok ogsaa dertil. (3250).

o) En smeker *ring* af *jern*, 7,5 cm. i tverm. Har rimeligvis hørt til et af de bøileformede redskaber med ringe. (3251).

p) 2 *ildstaal*, begge 7,5 cm. lange. Paa det ene mødes de tilbagebøiede ender midt over pladen, afsluttede i spiraler; paa det andet, som har bredere plade, ere enderne afbrækkede og have rimeligvis ikke sluttet sammen. (3252. 3253).

q) *Hestesko* af *jern*, lidt ufuldstændig; liden og med smal bue. Har intet græv havt fortil; 5 sømhul og levninger af 2 søm med aflange firkantede hoveder. (3254).

r) Flere stykker af en eller flere *lænker* af *jern* og en *hvirvel* med spigerhoved. (3255).

s) Flere usikre brudstk. af *jern*, deriblandt antagelig af en skjoldbule, af nogle knivblade og af en dopsko til en sverdslire. (3256).

t) Et sæt kalotformede *spillebrikker* af *ben*, indtil 3,5 cm. i tverm., omtr. 1,5 cm. høie. De have været paa baalet, saa at kun faa af dem ere hele. Der har været mindst 12. De have alle et hul paa undersiden og paa oversiden af de fleste findes en dobbeltring om en grube. Denne art spillebrikker er saavidt vides, ikke tidligere fundne i det nordenfjeldske Norge. (3257).

u) 4 smaa *perler* af rød og 1 af gul *glasmasse* og 1 af hvid *bergkrystal*, den sidste rund, de øvrige med flade poler. (3258).

v) 2 smaa *vævstene*, den ene aflang med hul ved den ene ende, den anden firkantet med hul ved den ene side. (3259).

x) Brudstk. af en bred *brynesten*, antagelig kvartsit, 8 × 7 cm., har paa begge sider hulslibning efter den hele længde; synes at have været brugt til slibning af økser eller meisler af sten. (3260).

y) Et nogenlunde helt *bryne* af kvartsit af almindelig form med ovalt tversnit. (3261).

z) Brudstkr. af 2 lignende *bryner* af kvartsit. (3262).

æ) Et 23 cm. langt brudstk. af en firesidet *hein* og flere brudstkr. af mindre *heiner*. (3263).

Sagerne ere fundne paa gaardparten *Risegjerdet* paa samme jordstykke som de tidligere indkomne samlinger nr. 3118—3139 og 3197—3202. Ligesom tidligere ere de ogsaa nu fundne paa forskjellige steder af stykket. Denne gang medfulgte en samling *brændte ben*, hvori spillebrikkerne vare indblandede, — et tydeligt bevis paa, at der har været et gravsted.

51. *Vævskyttelformet beltesten* af kvartsit, 11 × 3,5 cm., den ene halvdel lidt længere end den anden, begge fladsider lidt hvælvede. Almindelig fure. Kun ubetydelige slidningsmerker. F. paa det samme jordstykke paa *Risegjerdet* som det foregaaende fund. (3264).

52. Brudstk. af en firesidet *hein*, slidt paa alle sider; efter opgivende fundet i en gravhaug paa *Fikse* i *Verdalen*. Gave fra hr. Oscar Petersen. (3274).

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER, INDKOMNE TIL TROMSØ MUSEUM I 1884.

AF O. NICOLAISSEN.

---

1. *Retmeisel* af graa *lerskifer*, 10 cm. lang, 4,5 cm. bred, med afrundet eg og buede bredsider, f. i en ager paa *Ramfjordnes* i *Tromsøsundets* pgd. (599).
2. *a) Kristusfigur* af alm, uden tornekrone, 64 cm. høi; *b)* 2 bedende *kvindefigurer* af alm i folderige klæder; underarmene er fremstrakte, haandflader og fingre berører hverandre, ansigterne er opadvendte; *c) biskopsfigur* af ek, 82 cm. høi, armene mangler. Billederne har været malede paa Kridtgrund og er indsendte fra *Hammerfest* kirke.
3. *Økseblad*, 14 cm. langt, 6 cm. bredt over skafthullet, 7 over eggen, f. i en ager sammen med menneskeben paa gaarden *Østnes* paa Bjarkø. (606).
4. *Spyd*, hvoraf kun en del af bladet er tilbage, tilligemed falen 24 cm. langt og tveegget, f. i gravhaug paa gaarden *Ramberg* i *Borge* i Lofoten. (607).
5. Rund *bronsering* med flade sider, drageslyngninger paa den ene, utydelige streger paa den anden side; ringens tverm. henved 7 cm. F. i en grushaug paa gaarden *Røstnes* i *Bø* i Vesteraalen; nærmere beskrivelse af haugen mangler. (608).
6. Et par *bronsehanker* , 1 *kljaasten*, brudstkr. af et *kleberstens kar* m. m., f. i jorden paa gaarden *Vik* paa *Gimsø* i Lofoten. (609).
7. Rund *bronsegjenstand* med flade sider, maaske dopskoen af en sverdbalg, f. i jorden paa *Undstad* i *Borge* i Lofoten. (610.
8. *Spyd*, tveegget og løbende ud i en smal spids, 5 cm. bredt ved falen, som er 8 cm. lang; bladets hele længde er 24 cm. F. paa *Hadsels prestegaard* inde paa tunet under et dybt lag muld. (611).
9. Brudstkr. af et *kleberstenskar* og et par smaa stykker *hein*, f. i udkastede gravhauger paa gaarden *Grundfør* i *Hadsel*. (612).

10. «Stetten» af en *stenpokal,* som for lang tid siden er funden paa gaarden *Sande* (Nordsand) i *Hadsel,* og som da var hel med undtagelse af, at et lidet stykke af skaalen var borte; den er siden bleven kløvet, og dens underdel benyttet til lod. (613).
11. Fra *Leknes* i *Buksnes* pgd. i Lofoten: et *svedrhefte* med brudstk. af klingen; det er 10 cm. langt, har ret underhjalt, som ogsaa er 10 cm. langt. F. i jorden nær en liden gravhaug. (614).
12. Oval *beltesten* af hvid *kvarts* med flade sider og udmeislet langs smalsiderne for et jernbaand, som sad om den, da den fandtes sammen med flere andre, nu bortkomne gjenstande; dens længde er 10 cm., største bredde 4 cm. (615). F. paa gaarden *Strønstad* i *Hadsel* i en gravhaug.
13. *Spyd,* 28 cm. langt, med tange og but spids og af jevn bredde, f. ved kjeldergravning paa gaarden *Undstad* i *Borge* i Lofoten. (616).
14. Bensværd *(vævske)* fra *Balle* i *Buksnes* i Lofoten; den tilbageværende del af det afbrudte blad er 12 cm. langt, 6 cm. bredt ved haandtaget; nærmere fundomstændigheder ukjendte. (617).
15. *a) Øks,* 15 cm. lang; størstedelen af bladet afbrækket; den jernbeslaaede skaftende sidder endnu i skafthullet, hvor øksen er 6 cm. bred; *b)* flad *bronsegjenstand* med 4 smaa runde huller igjennem. F. paa gaarden *Volden* (Bygd) i *Sortland* i Vesteraalen i en gravhaug, som bestod af sten og grus uden spor af kul eller menneskeben. (618—619).
16. *a)* Tveegget *sverdklinge,* 78 cm. lang, brækket i 4 stykker; største bredde ved hjaltet 7 cm. Indre hjaltet 10 cm., ydrehjaltet 9 cm. langt. Afstanden mellem begge hjalt, som er tykke og rette, er 10 cm. Rester af en træskede sidder tilbage paa klingen. (620). — *b)* Tveegget *spyd,* blad og fal 33 cm. langt tilsammen; bladet, som har en jevn bredde af 4 cm., er 14 cm. langt. (621). — *c)* Liden *øks,* 13 cm. lang, 5 cm. bred over skafthullet, 6 over eggen. (622). — *d) Kniv,* hvis blad er afbrudt nær tangen, som sidder i rester af et træskaft, samt en mængde *klinksøm* og smaa stykker af jernredskaber, hvoriblandt rester af *knivblade.* (623). — *e)* 4 *glasperler,* den ene er næsten fortæret, den anden har hvide bølgelinjer paa sort bund; den tredje sort med 3 ovale hvide ringe paa siderne; i midten af disse er en større hvid prik, omgiven af 8 mindre af samme farve. Den 4de er grøn med 4 flerfarvede knopper paa siderne. Perlernes største tvermaal er 1,5 cm. (624).

    Fundet paa gaarden *Næp* i *Flakstad* i en gravhaug, som udgravedes for museets regning.

17. *Hulmeisel* af grøn *lerskifer*, 8 cm. lang, 3,5 cm. bred, f. paa gaarden *Strømmen* i *Tromsøsundet*. (626).
18. *Kniv* af graa *lerskifer*; bladet 8 cm. lang, 2,5 cm. bredt, funden i jorden paa gaarden *Finvaag* i *Øksnes*. (628).
19. *a)* Flere stykker flade riflede *stene*. *b)* 3 *kljaastene*, den ene istykkerbrækket. *c)* Flere stykker *hein*, brudstykker af flere *kleberstenskar;* 2 stykker af det ene er sammenklinkede med broncenagler; flere stykker af en *lerurne*. *d)* 3 langagtige *kleberstene*, de 2 langrunde; den 3die spids i den ene ende, tyk i den anden, har nogen lighed med et fuglehoved med langt neb. Fra stenens tykkeste del, som er gjennemboret, gaar udmeislede furer paa dens sider til spidsen. *e)* Kort, tveegget *spyd* med fal, hvori rester af et brændt træskaft med geirnagle stod, da det fandtes. Bladet, hvis spids er afbrækket, er 12 cm. langt, 3,5 cm. bredt (633). *f) Skaalformet broncespænde*, henved 10 cm. lang, 5 cm. bred og noget beskadiget. (634). *g)* 2 *haandsneldehjul* af *klebersten*. *h)* 2 *pilespidser*, den ene med bredt blad og kort tange, den anden smalt blad, ophøiet midtrand og lang tange. (636). *i)* Brudstykke af et *broncekar*. (637). *k) Angel*, hvis leg ender i en ring til at fæste snoren i. (638). *l)* Liden *hammer* med stump af et jernskaft i skafthullet. F. tilligemed brudstykker af forskjellige jernredskaber i en «jordbanke» sammen med fint kul og aske paa gaarden *Rabben* (Klak) i *Hadsel* og forærede til museet af hr. statsraad *Arctander*.
20. *Retmeisel* af graa *lerskifer*, 21 cm. lang, 4 cm. bred over eggen, som er dannet ved slibning fra den ene side. Den er rundsleben efter sin hele længde og aftager i tykkelse opad. — F. i jorden paa *Andsnes* i *Malangen*. (643).
21. Bensverd *(vævske)*; bladet, hvis spids er afbrudt, har en længde af 30 cm,; dets største bredde er 5,5 cm. Haandtaget er rundt og 20 cm. langt; bladet har nærmest haandtaget nogle forsiringer. — F. i jorden paa *Borkenes* i *Kvedfjord*. (644).
22. Tveegget *spyd* med afbrudt fal. Bladet er 34 cm. langt og meget spidst, 4 cm. bredt, lidt smalere ved falen, bredest ovenfor midtpartiet, hvorfra det jevnt smalner af mod spidsen; partiet ovenfor bladet er tilligemed det resterende af falen 16 cm. langt. — F. ved kjeldergravning 1,33 m. under jorden paa gaarden *Haugen* paa *Andøen*. (645).
23. Stor model af et *skib* fra *Lenvik* kirke, som nu ikke længere bruges; har aarstaltet 1716. (647).

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER INDKOMNE TIL STAVANGER MUSEUM I 1884.

AF T. HELLIESEN.

---

1. *Spydblad* af rødlig gul *flint*, 115 mm. langt, 42 mm. bredt og 10 mm. tykt, f. i *Klep*, Jæderen. (1536).
2. *Spydblad* af graa *flint*, 70 mm. langt, 24 mm. bredt og 8 mm. tykt, f. i *Klep*, Jæderen. (1537).
3. Fire *haandsneldehjul* af *klebersten*, 3 ringformige, 1 konisk. (1538—1541).
4. Emne til en stor *kniv* eller et spydblad af mørkegraa *flint*, 175 mm. langt, 85 mm. bredt og 20 mm. tykt, f. paa *Varhaug* i *Haa*, Jæderen. (1542).
5. *Sværd* af *jern*. Bladet i stykker og mangelfuldt. Bredden 50 mm. Hæftets længde 93 mm. F. i Aardal i *Hjelmeland*, Ryfylke. (1543).
6. Stykke af en *skægøks* af *jern*. Langs eggen 70 mm. Længden fra eggen til øjet 90 mm. F. i Aardal i *Hjelmeland*, Ryfylke. (1544).
7. *Skægøks* af *jern*. 155 mm. lang. Langs eggen 86 mm. F. i *Klep*, Jæderen. (1545).
8. Liden *lerurne*. 95 mm. høj, 105 mm. vid aabning. F. paa *Varhaug* i *Haa*, Jæderen. (1546).
9. 3 *haandsneldehjul* af *speksten*, to koniske og en ringformet. F. paa *Nærbø* i *Haa*. Jæderen. (1547—1549).
10. *Kniv* af *hornsten*, 112 mm. lang. Bladet 24 mm. bredt, skaftets mindste bredde 17 mm. F. i *Klep*, Jæderen. (1550).
11. *Pilespids* af *flint*, 66 mm. lang, 12 mm. bred. F. paa *Sole* i *Haaland*, Jæderen. (1551).
12. Tre *pilespidser* af *flint*, fra 34—44 mm. længde. F. paa *Nærbø* i *Haa*, Jæderen. (1552—1554).
13. Fem blaa *glasperler* omtr. 8 mm. i diameter. F. paa *Varhaug* i *Haa*, Jæderen. (1555).
14. Stor *broncering*. Diameter 225 mm. Tykkelse 5,5 mm. F. i *Højland*, Jæderen. (1556).
15. Oval *broncespænde*, 102 mm. lang og 60 mm. bred. Lidt

afslaaet paa den ene side. Ornamenteret og forsynet med 10 ophøjede smaa halvkugler. F. ved siden af en opkastet grav paa gaarden *Helland* i Hausken s., *Renneso* pgd., af skolelærer Salvesen. (1557).

16. Oval *broncespænde*, 96 mm. lang og 56 mm. bred. Ornamenteret. F. i *Klep*, Jæderen. (1558).

17. Korsformet *bøjlespænde* af *bronce*. F. i *Varhaug* i *Haa*, Jæderen. (1559).

18. Brudstykke af en liden korsformet *bøjlespænde* af *bronce*. F. i Time, *Ly* pgd., Jæderen. (1560).

19. *Bæltestene* af graa *skifer*, 75 mm. lang og 18 mm. bred. F. paa *Revem*, Jæderen. (1561).

20. 2 *haandsneldehjul* af ædel *serpentin*, begge af konisk form. F. i *Klep*, Jæderen. (1562. 1563).

21. *Hammer* af *sten*, 130 mm. lang. Langs eggen 68 mm. Den største tykkelse 72 mm. F. paa Talgø, *Finø* pgd., af Knud Myre. (1564).

22. En *flintpil* af hvid *opal*, forsynet med agnorer. 15 mm. lang, 18 mm. bred. F. i Nærbø i *Haa*, Jæderen. (1565).

23. *Flintpil*, 31 mm. lang og 10 mm. bred. F. i Nærbø i *Haa*, Jæderen. (1566).

FORTEGNELSE OVER DE I 1884 TIL BERGENS MUSEUM INDKOMNE OLDSAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF. A. LORANGE.

---

1. *Vægstensgryde,* f. paa Hatlestad ved Fjærlandsfjorden i *Sogn* i en rund Gravhaug. Karret indeholdt brændte Ben og var dækket med en Helle; Fundomstændighederne forresten ubekjendte. Bunden er buet og Siderne hvælvede, Høiden 0,11, den indvendige Diameter 0,21. Ydersiden er mere glat end Indsiden, hvor Tilhugningsmærkerne tydeligt sees. Gryden har havt to Ører af Jern og Jernhadde, hvoraf Rester ere tilstede. Kanten er noget beskadiget af Finderen. (4240).
2. *Stenøx* af finkornet haard Stenart, velformet og ubeskadiget, Længden 0,155, Bredden over Eggen 0,05. Eggen er buet, ligesaa Langsiderne, og alle Sider ere slebne, kun paa Smalsiderne sees Mærker efter Tilknakningen. F. under en liden fremspringende Fjeldknat paa *Ljoshaugen* nær den nye Kirke i Birkelands Sogn, *Fane* Pgd. ved Bergen. (4241).
3. Brudstykker af en liden *Hankeurne* (NO. 361) og to ufuldstændige bøileformede *Broncespænder* af meget gammel Form (se Fig 1), f. sammen med brændte Ben i en lav Rundhaug nær Havstranden paa *Aakre* Gaard i Strandvik S., *Fuse* Pgd., Søndhordland. Spænderne ligne nærmest NO. 233, men ere større og har Krave ogsaa paa Spidsen ligesom NO. 231, cfr. No. 4280, ogsaa fra Søndhordland. (4242).
4. Fem og tredive smaa *Glasperler,* f. for lang Tid siden i en Gravhaug paa *Bremsnæs* i Bremsnæs S., *Kværnæs* Pgd. ved Christiansund. Otte ere af blaa Farve med slebne Sider, to blaa ere ringformede med stort Hul, fem ere græsgrønne og uregelmæssigt runde, femten ere af rødbrun ugjennemsigtig Masse og fem gule. (4243).
5. Ringbøiet *Guldstang* af Vægt $6\frac{3}{10}$ Gram, f. i Ruinerne af en Rundhaug paa *Ræge* i *Haaland,* Jæderen. Stangen er firesidet med Hugmærke i den ene Ende. (4244).
6. Ualmindelig smuk *Pilespids* af *Flint* med takkede Egge og med Tange, klar og af graa Farve, 0,031 lang og aldeles ubeskadiget; f. i Jorden paa *Kleps* Prestegaard, Jæderen (4245).

7. Hjerteformet *Pilespids* af niat graa *Flint*, ligeledes med Tange, 0,025 lang, f. paa *Solesanden*. (4246).
8. 4 hjerteformede *Pilespidser*, den ene af gul *Flint* og med udhulet Skaftende; den anden ligesaa med ulige Hager og beskadiget Od; den tredie af graa ugjennemsigtig Flint, ubeskadiget; den fjerde ufuldstændig — alle fundne paa *Sole*. (4247).
9. *Pilespids* af mørk graa *Skifer*, 0,043 lang, velarbeidet, glat og ubeskadiget, Eggene rette med afrundet Od, Tangen dannet ved smaa Indsnit; f. paa Ølbørsanden nær «Thingstedet» paa *Solestranden*. (4248).
10. do. af samme Stenart og Hovedform men noget kraftigere og med afbrudt Od; f. paa *Solesanden* ved «Teltpladserne», cfr. Aarsb. 1874, S. 85 og Aarsb. 1879, 222. (4249).
11. Liden *Hvæssesten* af rødviolet *Sandsten* eller Skifer, *flad*, firesidet og med Remhul; f. paa *Solesanden*. (4250).
12. Tre smaa *Pilespidser* af *Flint* og to *Skrabere*, f. paa *Solesanden*. (4251).
13. *Spydspids* af graagrøn *Skifer*, ualmindelig lang og velformet, f. tilfældigvis ved Gravning i *Aalesund*. Odden blev desværre knækket af Jordhakken og er tabt. Nuværende Længde er 0,282, hvoraf kommer paa Tangen 0,03. Bredden er 0,03 over Hagerne og svagt aftagende fremover; Hagerne, der ere dannede ved korte, men spidse Indsnit, ere beskadigede fra gammel Tid. Tangen er firesidet og med Forsæt ujævn, medens Siderne forresten ere blankslebne. (4252).
14. *a)* *Ringspænde* af *Bronce*, nærmest lig Mont. 586, men noget mindre, største indv. Tværmaal er 0,048, Kuglerne ere afplattede paa Undersiden og har et rudet Ornament paa Oversiden. Naalen er tyk, 0,105 lang med flad Spids, der nu er knækket. Smykket synes at have været overdraget med et sølvlignende Metaldække.
    b) Forrustet — næsten oprustet *Øxeblad*.
    c) Brudstykker af en *Vægstensbolle*, der var knust, da den fandtes omtr. midt i men noget over Bunden af en Rundhaug med Bautasten paa *Fosse* Gaard nær Frækhaug paa Holsenø, Meland S., *Hammer* Pgd. (4253).
15. *a)* Brakteatformet *Hængesmykke* (Fig. 2), 0,026 i Tværmaal, af *Bronce* med Guldbelæg. Guldpladen er tynd, men godt fæstet til Underlaget og har indstemplede Ornamenter. Indenfor den ophøiede Rand er først en Ring af spidse Dobbeltvinkler, der alle vende Spidsen mod Centrum, dernæst en firestribet Cirkel omkring en Kreds af rudede Firkanter. Indenfor disse er sex uregelmæssigt indstemplede Halvcirkler omkring fire korsstillede Dobbeltvinkler, lig dem i den yderste Ornamentsring. Hempen er liden og glat, fæstet til Pladen ved en vin-

kelformet Tunge, der har to fordybede Streger langs Kanterne.

b) Bøileformet *Broncespænde* med korsformet Overstykke, hvis Arme og Topstykke har kugleformet Afslutning. Bøilen har tagformet Tværsnit med skraa Fosiringslinier ved begge Ender. Spidsen er flad med lang Naaleskede. Hele Længden 0,077.

c) Bøileformet *Broncespænde* med tre Knopper ved Overstykket; firkantet Plade midt paa Bøilen, der fortsætter sig som en vinkelformet Tunge ud over Spidsen, der har bueformet Afslutning ligesom NO. 246. Længden 0,065.

d) Bøileformet *Broncespænde* af Hovedform som NO. 243, Længden 0,056. Spidsen er gjennemboret.

e) To smaa bøileformede *Broncespænder*, der synes at have været Par. Bøilen er jævnbred med Tværrifler. Endestykkerne med Naaleskeden ere beskadigede.

f) En ufuldstændig «rævesaxformet» *Broncespænde* med lang Spids og lang Naaleskede Paa Spidsen nær Bøilen er to Cirkler med Midtpunkt.

g) Guldbelagt *Bronceknap* til en Beltespænde, flad med skraa Sider. Paa Pladen er indstemplet et Kors eller fire korsstillede Blade indenfor en punkteret Ring.

h) *Haandsneldehjul* af blank *Sten* med inddreiede Linier paa begge Sider og ophøiet Ring rundt Skafthullet.

F. paa *Obrestad* i *Haa* paa Jæderen, utvivlsomt i Gravkammer, men Fundomstændighederne ukjendte. (4254).

16. Brudstykke af en *Pilespids* af *Skifer*, f. paa *Solesanden*. (4255).

17. *Kobberkjedel* med næsten rette Sider, hvælvet Bund, udoverbrettet Kant og trekantede Ører, hvori ovale Huller. Bundvinkelen er fortæret, saaledes at Bunden er løs. Den indvendige Diameter ved Randen er 0,27. Kjedelen fandtes i en Rundhaug paa «Skaret» ovenfor *Bøgevold* i Sæims S., *Alversund* Pgd., Nordhordland. Den indeholdt nogle Haandfuld smaa hvide Benstykker, altsaa brændte Ben, samt Brudstykker af en urtepotteformet Lerurne, af en rød buget Urne og af to Jernspyd. Den urtepotteformede Urne har havt en forsiret Borde, men uregelmæssige Baandornamenter paa Siderne. Den anden Urne synes at have været glat. Det ene Spyd har havt Modhager og Form omtr. som NO. 202, det andet har havt størst Bredde strax ovenfor Skaftholderen og svagt indad buede Egge. Begge ere knækkede i Oldtiden og meget ufuldstændige. Haugen bestod væsentlig af Sten, men var grønklædt og omtr. to Meter høi. Om Gravens Indredning savnes Oplysning, men sandsynligvis har den været som i Nabohaugen, hvorfra en lignende Kjedel (B. M. 4003) indkom i 1882, se Aarsb. 1882, 101 og i Hau-

gen paa Eknæs i Hosanger, hvorfra Kjedelen B. M. 3990, se Aarsb. 1882, 99. (4256).

18. *a)* Firearmet *Beslagstykke* af *Bronce* med ældre irske Ornamenter. Paa Midten er en tom Indfatningsramme, omkring denne tre ophøiede ornamenterede Rundinger, adskilte ved stribede Figurer. Denne ornamenterede Kreds er omsluttet af en ophøiet glat Ring, hvorfra de fire, korte, men brede, tvært afskaarne Arme udgaar. Den ene Arm er spaltet og har to Fliger paa Undersiden, hvori Naalens Axe er fæstet. Paa den modsatte Arm, hvorunder Naaleskeden har været anbragt, sees et Ansigt «en profil» ufuldkomment udført, medens der paa hver af de andre Arme sees et Ansigt «en.face» med Haaret delt midt i Panden, store Øine og spids Hage og med et Valknudeornament ved hver Side. Omkring Hovederne er brede Rammer, der synes at have fremstillet Fuglehoveder. Ogsaa under disse Arme sees Rester af Hemper. Stykket, der er noget krummet og beskadiget ved Ligbrændingen, har sandsynligvis været forgyldt. Naalen er af Jern og af Form som paa de skaalformede Spænder. Naaleskeden har været klinket fast. Hvilken Bestemmelse dette fremmede Stykke oprindelig har havt, er uvist, men af sin sidste Eierinde har det altsaa været brugt som Spænde og Smykke.

b) Et Par dobbelte *skaalformede Spænder,* begge beskadigede og tildels smeltede. Underskaalens Rand har været uden forsiret Borde. Dækpladen har havt ni Knopper forbundne med Sølvbaand. Størrelsen som almindelig. Naalen har paa begge været af Jern.

c) Et lidet *Knivblad.*

d) *Stegepande* med flad rund Skaal, 0,2 i Tværmaal, bevægelig om en Midttap, der er fæstet til Skaftenden. Skaftet er firesidet, 0,67 langt og jævnbredt.

e) *Vævske,* forsætligen bøiet som en Krog. Bladet er forholdsvis smalt.

F. en Fod dybt i en Forhøining af haard Muldjord paa en Agerflek i en Fjelddal omtr. 1 Mil fra Søen paa Gaarden indre *Eide* i *Norddalen* paa Søndmøre. (4257).

19. *a)* *Guldbrakteat,* temmelig overensstemmende med Fig. 138 Tab. VII i Atlas f. n. Oldk. Fremstillingen er den samme, et Hoved i Profil over et firebenet Dyr, omgivet af en perlet Ring og paaloddet riflet Rand, men Ansigtet og Dyrets Hoved er kortere og bredere, Benene noget tykkere og paa Toppen af Dyrets Ører sees smaa Kugler. Hempen er tværriflet men afrevet af Finderen.

b) og *c)* To indbyrdes overensstemmende *Guldbrakteater* med samme Fremstilling som den foran nævnte, kun at

Dyret mangler høire Bagben og Tunge. Størrelsen er som Atlas No. 133 Tab. VII. Begge har kort, men forsiret Hempe med tilloddede smaa Guldkugler.

d) *Guldbrakteat*, der viser samme Fremstilling og har samme Størrelse som Atlas XII. Fig. 242. d — dog med enkelte smaa Afvigelser; Hempen er kort og tværriflet.

e) Tre Brudstykker af et af Finderen ødelagt Exemplar med samme Præg som sidstnævnte.

f) *Guldbrakteat*, nærmest svarende til Atlas VI. Fig. 108, men mindre og uden dennes perlede Ring.

g) *Stang* af blegt *Guld*, 0,045 lang, tykkere i den ene Ende, noget buet og med Hugmærker. Vægt Gr. 6,5.

h) En do., der ligesom foregaaende maaske er Rester af en Spiralarmring.

i) Ensfarvet *Perle* af grønt *Glas*.

k) *Guldbarre*, liden, firesidet og hamret, 0,024 lang, af blegt Guld, cfr. Univ. Saml. No. 11528, f. sammen med Guldbrakteater. Beslag og Ringguld se Aarsb. 1883, 102 og 103.

Gaardbruger Hegheim, Ordfører i *Jølster*, har om Fundet godhedsfuldt indberettet: «Guldsagerne ere f. paa «Gaarden *Høivik*, der ligger øverst i Stardalen, omtr. 6 «Klm. fra Justedalsbræen og paa nordre Side af den Dalen «gjennemstrømmende Elv. Tæt under Gaardens Tun paa «èn svag Bakke ligger en Agerlap paa omtr. ½ Maal. Paa «den ene Side af Ageren gaar Veien til Tunet langs Ager«renen, og i denne Ren laa en større Sten i Veien for Pløi«ningen, hvorfor den en Aften forrige Høst blev fjærnet af «Eieren. Næste Morgen fandtes de indsendte Plader liggende «paa en af de Understene, man Kvælden forud havde hæ«vet op paa Agerkanten. Under Gravningen i Høst under«søgtes Mulden omkring Stenen uden at man fandt mere. «Derimod fandtes senere i nogen Frastand i den løse Muld «nogle Stykker. Dette tyder paa, at Gjenstandene maa have «lagt saaledes, at Plogen har spredt dem. Paa Bunden af «Agerens ene Side saaes en lang smal Stensætning, der «kan tænkes som Grundlag for en Bygningsmur; indenfor «var Bunden, saavidt den blev undersøgt, dækket med Træ«kul, hvorunder laa graa Askejord. Det ligger derfor nær «at antage, at her har staaet en Bygning, der er brændt i «Aske, og at det fundne har været skjult i Muren.» (4258).

20. *a)* *Broncekjedel* af den sædvanlige Form, 0,11 høi; i de trekantede Ører har været fæstet en rund Jernhadde, hvoraf Rester ere tilbage. I Kjedlen var brændte Ben, der faldt ud, da den blev optaget, idet Bunden var løs. En Del Ben blev atter opsamlet og indsendt, blandt hvilke laa: *b)* *Spilbrikke* af *Ben*, skiveformet med hvælvet Overside, men beskadiget og ufuldstændig. *c)* *Bjørneklo*. *d)* Brudstykker

af en graablaa *Lerurne*. *e)* Smaastykker af *Birkenæver*, *f)* *Svovelkiskugle*, sandsynligvis benyttet til at slaa Ild med.

Kjedelen fandtes i en Rundhaug paa *Sæle* i *Naustdal* i Søndfjord. Haugen var omtr. 10 Fod høi og grønklædt, «men under Torven var over hele Haugen et Tag af Heller.» Haugens Kjerne var af Sten, men i Midten nær Bunden, saaledes at der endnu var Røs under, kom man til løs fin Muld, og i denne Muld stod Kjedelen. Maaske har altsaa her oprindelig været opført et lidet Gravkammer af Træ, som er bleven fyldt med Rester af Ligbaalet og hvori Kjedelen er bleven nedsat. For mange Aar siden skal være f. nogle Jernvaaben i den ene Kant af Haugen nær Foden. (4259).

21. *Øxeblad*, sandsynligvis fra den senere Middelalder, f. ved Foden af en ryddet Haug paa *Thingnæs* i *Utne*, Hardanger. Bladet er 0,205 langt, ganske tyndt og let og med smalt Skafthul, hvis Over- og Underkant har fortsat sig som smale Baand nedover Øxeskaftet. (4260).

22. *Øxeblad* af alm. y. Jernalders Form, f. ved Rydning paa *Bakke* i *Jondal*. Længden 0,145. I Skafthullet er en rustgjennemtrængt Stump af Skaftet. (4261).

23. *Øxeblad* af ældre Jernalders Form, 0,19 langt med firesidet Hals og 0,078 bred Eg. Skafthullet ovalt med brede Sidefliger; f. paa indre *Bleie* i *Ullensvang* sammen med en Spydspids og en Lerurne, denne sidste i nogen Afstand fra Jernsagerne. Urnen og Spydspidsen ere tabte. (4262).

24. *a)* Stort og velformet y. Jernalders *Øxeblad*, 0,185 langt og 0,145 bredt over Eggen, og *b)* et noget mindre *Øxeblad*, f. sammen paa *Rogde* i *Ullensvang* noget søndenfor Husene, hvor der er Ruiner af Gravhauger. Ved samme Anledning skal ogsaa være f. Stykker af en Skjoldbule, Pilespidser og 2 eller 3 Bidselringe. (4263).

25. *Meisel* af haard *Sandsten* med firesidet Tværsnit og skraa Tværslibning ved Eggen. Oversiden er flad og ret, Undersiden buet og hvælvet, Banen noget skjæv, men sleben ligesom de andre Sider. Længden 0,09, Bredden over Eggen 0,045, f. ved Grøftegravning omtr. tre Fod dybt paa *Hougse* i Kinserviks S., *Kinserviks* Pgd. (4264).

26. Liden firesidet *Hvæssesten*, temmelig slidt og buet paa Midten, f. paa *Sexe* i *Ullensvang* i en ryddet Haug lige ved Søen sammen med et enegget Sværd, der har broncebelagt tætriflet Hjalt, tresidet Knap og 0,74 lang Klinge, der ved Roden er 0,05 bred. Desuden fandtes et Øxeblad og et beskadiget Spyd. Oldsagerne laa over og ved Siden af et Hellekammer, hvori intet blev bemærket. Sværdet og Spydet synes forsætlig bøiede. Jernsagerne har Finderen endnu ikke villet sælge. (4265).

27. Ved Rydning af en Haug, 30 Fod i Tværmaal, paa en Flade mellem to smaa Elve vestenfor Husene paa *Utne* i *Kinservik* f. en Række store *Klinknagler* med isiddende Rester af Træ i en Længde af omtr. 20 Fod. Nær den ene Ende laa et *Øxeblad* af almindelig Form og «længer nede» en næsten fortæret *Broncebolle*, der gik itu ved Optagelsen og hvoraf Finderen kun opbevarede:

a) et lidet Sidestykke med tilklinket *Øre* (Fig. 3), der har Form af en stribet Ring, fra hvis Overkant udgaar en halvcirkelbøiet Hals, der ender i et lidet Dyrehoved, hvis Mund har grebet over Karrets Rand. Paa den bøileformede Hals har hængt en glat Ring. Paa det ringformede Understykke er der i lige Afstand fra Halsen og midt paa Underranden smaa Plader, hvorigjennem Klinknagler, der har holdt Øret fast. Disse Nagler har paa Indsiden af Karret havt store halvrunde Hoveder. Ringen har omsluttet en svagt hvælvet Bronceskive, der har passet i en Fals i Ringen, og som er prydet med Emaille i indgravede Fordybninger. Emaillen, der nu er grønlig, har oprindelig vistnok været gul. Mønstret danner fire korsstillede Bladornamenter eller Bøiler, der udgaar fra og omsluttes af en Ring. Paa Midten mellem Bøilerne er en firesidet Plade.

b) Ringen med tre vedsiddende Klinknagler af et lignende Øre.

Sandsynligvis har Karret havt tre Ører i Lighed med Møklebustbollen, se Aarsb. 1874, Fig. 39, Broncebollen B. M. No. 322 fra Fane, hvor Bøilerne ligeledes ere formede som Fugle- eller Ormehalse. Endvidere B. M. 328: Broncebolle fra Hoprekstad i Vik, der igjen ligner den i Aarsb. 1871, S. 141 beskrevne fra Lyngdal, cfr. ogsaa B. M. 327: bolleformet Broncekar med tre fugleformede Ører f. i Romsdalen, ligesom den i Aarsb. 1869, Fig. 19 afb. store Bronceskaal med «tre dyrehalsformede Ører» fra det store Gravkammer i Kroshaug paa Jæderen. Paa dette Kar sees imidlertid ikke de karakteristiske indvendige store Naglehoveder. Paa de i en Gravhaug paa Eikanger i Hammer fundne Brudstykker af en Broncebolle (se N. Fornl. 405 og L. Katalog 85) har derimod Ørene været fæstede, hvert med tre Klinknagler, hvis store halvrunde Hoveder har været anbragte indvendig i Karret. Univ. No. 3571 «en liden Ring», «en liden cirkelrund Plade» samt en tynd Messingskaal, der smuldrede hen ved Optagelsen (se N. Fornl. 792), f. i et Gravkammer af smaa Stene paa Østvold i Høiland ved Stavanger, hører tydeligvis til et lignende Fund, idet Ringen og Pladen er et af Messingskaalens Ører; Pladen har paa den ene Side en dyrehalsformet Bøile, der meget ligner den fra

Utne, og er prydet med samme Slags Emaille eller Indlægning, dog i forskjelligt Mønster, nemlig tre Buer eller Halvkredse. De tilhører altsaa visselig den yngre Jernalder, cfr. Undset Jernalderens Begynd. i Nordeuropa 427. 2, hvor der i Anledn. Østvoldfundet udtales Muligheden af, at de maaske ere meget ældre og af galloromersk Oprindelse. Ringspænden fra Molland i Arendals Museum, der viser samme Slags Emaille, er ogsaa funden sammen med sikre y. J.'s Sager, se Fornl. 246. (4266).

28. Et lidet øseformet *Kar* af *Vægsten* med kort Skaft, f. sammen med 70 Kljaastene paa *Moldestad* i *Bredem*. Skaalen er halvkugleformet, omtr. 0,07 i Tværmaal. I Randen nær Skaftet er en Indskjæring, der gjør det sandsynligt, at Øsen har været benyttet for Vægen. (4267).

29. Yngre Jernalders Gravfund fra *Bø* ytre i Stryn:
a) Enegget *Sværd* med bar Tange, Klingen er ret, 0,78 lang, men beskadiget ved Odden. Bredden 0,04. *b) Spydspids*, 0,35 l., temmelig tyk og smal, men næsten opløst af Rust. Bladet er fortsætligen buet. *c)* Smuk *Skjægøx*, 0,155 lang, med 0,13 bred Eg, Skafthullet er stort og med Fliger. *d) Tværøx*, beskadiget ved Skafthullet. *e)* Sammenbøiet *Mundbidt* med Hjørneringe. *f) Bor*, 0,26 langt med firesidet Hals og skeformet Spids. *g) Ljaablad*, beskadiget. *h)* Smaa Rester af en *Skjoldbule*. *i) Knivblad* med afbrudt Tange. *k)* Brudstykker af en *Sax*. — Fundomstændighederne ubekjendte. (4268).

30. *Spydspids* fra yngre Jernalder med kraftigt Blad, 0,22 lang; f. paa *Sæten* Gaard i *Loen*, Nordfjord. (4269).

31. Stenalders *Slibesten* af hvid *Kvarts*, 0,2 lang og 0,046 bred med fem Slibeflader. Paa den ene Bredside er hul Slibeflade, ligesom paa den ene, 0,043 brede Smalside. Paa den anden Smalside har været slebet Redskaber med ret Eg. Paa «Undersiden» er to Slibeflader, en hul og en ret, men smal. Alle Flader ere glatte, næsten blanke; f. paa et Næs ved Nødtrunvandet i *Søndfjord* under et tyndt Jordlag, bevoxet med Furuskog. (4270).

32. *Skiferspids*, 0,06 lang, med firesidet Tværsnit og spids Od, men afbrudt Skaftende, temmelig forvitret paa Overfladen, f. paa *Solesanden*. (4271).

33. 4 hjerteformede *Pilespidser: a)* af graa mat *Flint*, 0,025 lang, med udhulet Skaftende; *b)* af mat graa Flint, velformet og med blank Overflade, men afbrudt Od; *c)* af brun *Flint*, liden; *d)* af gulrød *Flint* og med næsten ret Skaftende; *e)* to *Pilespidser* med Tange. F. paa *Sole* i Bakken mellem den gamle og nye Kirke. (4272).

34. *Flintespids*, 0,088 lang, med ovalt Tværsnit og med størst Bredde ved Skaftenden. Siderne ere svagt indad buede og

Odden er tildannet ved Slibning. Sandsynligvis er Stykket i sin nuværende Form en ligetil ind paa Skaftet udslidt og udnyttet Dolk eller Kniv; f. ved Markarbeide paa *Hauge* i *Klep*. (4273).

35. *a)* Otte hjerteformede *Pilespidser* af *Flint; b)* Brudstykke af en kraftig *Spydspids* af mørk brun *Flint,* der paa den ene Bredside viser Slibningsmærker; *c)* tolv *Pilespidser* med Tange; *d) Skrabere,* hvoraf en Hulskraber, Flækker og enkelte paa alle Sider tilknakkede Knuder; alt indsamlet paa *Holeheiene* i *Klep*. (4274).

36. Yngre Jernalders *Spydspids,* f. i en Myr paa *Loen* i *Vossestrandens* Pgd. Bladet har størst Bredde paa Midten og er noget beskadiget ved Odden, Længden 0,36. Paa Skaftholderen er Længderifler, der omslutter fordybede tungeformede Rænder af ulige Længde. (4275).

37. Brudstykker af en æ. J.'s *Sax,* der har været nedlagt i Træskede; f. i en vid Rundhaug paa *Obrestad* i *Haa,* et Stykke i Syd for Fyrtaarnet. (4276).

38. En Del forrustede *Klinknagler* og Brudstykke af en *Sigd,* f. i en skadet, lidt aflang og lav Haug ved Stranden strax i Vest for Veien mellem Vikebygdens Kirke og Landhandlerstedet Vikevik i *Søndhordland*. (4277).

39. Smaa Brudstykker af to *Lerurner,* en urtepotteformet og en Hankeurne, Resten af br. Ben, nogle smaa ensfarvede blaa *Glasperler,* tildels smeltede til Klumper, en violet Dobbeltperle og to smaa gule, f. i en liden Rundhaug et Stykke fra Stranden paa *Ulvebne* i *Vikebygd,* Søndhordland. (4278).

40. Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne,* forsiret med graa Overflade, f. omtr. midt i en Rundhaug nær foregaaende. (4279).

41. Bøileformet *Broncespænde,* af gammel Form (Fig. 4) nærmest lig NO. 231. Spiralen og Spiraldækket ere imidlertid afrevne, ligesom Naaleskeden er beskadiget og Bøilen selv noget vreden og skrabet. Dog sees Rester af Sølvtraade, som har været indlagte i de dobbelte Rænder paa hver af Bøilens tre Tværkamme. Naaleskeden har været høi og prydet med indridsede i Zizaklinier (cfr. Montelius 320); Længden 0,045. F. for 23 Aar siden i et lidet Hellekammer i den søndre Side af en stor Rundhaug eller Røs i Udmarken paa *Ulvebne* i *Vikebygd,* Søndhordland. Den laa efter Sigende i en liden hvid Skaal, som ikke blev bevaret. I Midten af samme Røs f. i et tyndt Kullag; en blaa *Glasperle* med stort Hul, en gul af ugjennemsigtig Masse og Halvdelen af en liden grøn *Glasperle*. I Kullaget var spredte br. Ben, cfr. B. M. 4242 fra Strandvik. (4280).

42. Smaa Brudstykker af tynde baandformede *Jernbeslag,* hvoraf et sees paa Fremsiden at have været dækket med en tynd

Bronceplade; f. sammen med enkelte skiveformede Jernbeslag spredte i et Lag af Kul og Ben i en aflang firkantet Røs paa *Ulvebne*, et Stykke vestenfor foregaaende. (4281).

43. For omtr. 40 Aar siden udplaneredes en Rundhaug paa «Hestevolden» paa *Alne* i *Vikebygden*, Søndhordland, og blev da f.: en Helle, hvorunder stod en Urne og en «Blikkop». Ved en i Aar foretagen Undersøgelse fandtes, antagelig i Flugt med den nævnte Helle tre ved Siden af hverandre liggende Heller, hvis samlede Bredde var 8 Fod og 6 Tom. Under disse bemærkedes en i Auren gravet Fordybning fyldt med Jord og Kulstykker og hvori var nedlagt:

a) en stor *Kniv* med Træskaft.

b) to *Spydspidser* (sandsynligvis en med Modhager og en fireegget).

c) en Bundt *Pilespidser*, sylformede med Skaftholder, hvori sees Rester af Skafterne.

d) en *Skjoldbule* med kort spids Pig og skraa Rand.

e) Jernbeslag til *Skjoldhaandtaget*, baandformet, hvælvet, lidt udvidet ved Enderne. Gjennem hver Ende gaar en Klinknagle, der endnu holder Rester af Træ. Afstanden mellem disse to Nagler er kun 0,1.

f) Ubetydelige Rester af en *Beltespænde* med smaa Klinkknapper af Sølv.

g) *Beltesten* af hvid *Kvarts*, 0,07 lang og 0,037 bred med spidst ovalt Lændesnit og rundtløbende Fure. Fremsiden er flad med Slagmærker og Striber, Undersiden er ujævn og hvælvet (krum).

h) Svage Rester af en *Pincet* af *Bronce* med bevægelig Ring.

i) *Jernsax*, 0,167 lang med tilrustede Rester af Træskede.

k) Ubestemt Jern- og Ruststykker.

l) To smaa Brudstykker af en, som det synes, urtepotteformet *Lerurne*.

Jernsagerne ere alle næsten ganske opløste, derfor brudte ved Optagelsen og af tildels ukjendelige Former. Kun Saxen er hel. Dog har det lykkes at sammenlime Skjoldbulen og tildels Pilespidserne. (4282).

44. I en Rundhaug paa en Fjeldhøide paa *Alne* Hovedgaard *Vikebygd* i Søndhordland optoges et med foregaaende næsten overensstemmende Fund. Graven var under Jorden og dækket med Heller.

Under første Helle laa: *a)* Brudstykke af en forsiret urtepotteformet *Lerurne* og af et lidet *Træspand* med Broncebeslag samt en *Spydspids* med fireegget Od. Under næste Helle laa: *b)* en *Jernøx*, *c)* en *Spydspids* med Modhager, 0,215 lang; *d)* *Pilespidser* med sylformet Od og Skaftholder;

e) opløste Rester af *Sølv* i Forbindelse med Rester af *Tøi*, vistnok en *Beltespænde* med Sølvknapper; *f)* en liden *Sax*, brudt og ufuldstændig; *g)* Rester af en *Broncepincet; h) Beltesten* af gulhvid *Kvarts*, 0,095 lang med buet Fremside, ret Underside og med Rester af Jernbaand i Furen; *i) Skjoldbule*, med kort Spids; *k)* baandformet Beslag til *Skjoldhaandtaget*, 0,11 langt mellem Klinknaglerne.

Alt er forrustet og opløst med Undtagelse af Beltestenen, Skjoldbulen og Haandtaget. Paa et andet Sted i samme Haug fandtes smaa Brudstykker af en sort, blank *Lerurne*. (4283).

45. *a) Haandsneldehjul* af Vægsten. *b)* Smaa Brudstykker af en forsiret *Hankeurne*. *c)* Ubetydelige Stykker Ben med indridsede Linier, sandsynligvis Rester af en *Kam*. *d)* Sex *Bjørneklør* og en liden brændt Flintflække. F. sammen med brændte Ben i «øvre Varhaug» paa *Alne* i *Vikebygd*, Søndhordland. (4284).

46. Gravfund fra *Eken* i Eken Sogn, *Hægebostad*, Lister og Mandals Amt.

a) Hankurne omtr. lig NO. 361, men med sort blank Overflade. Rundt Siderne gaar kun to trestribede Baand, derimod er Bundskaalen prydet med fem ophøiede Ringe, alle med tætte Tværhak. Urnens Høide 0,12. Udvendigt Tværmaal over Mundingen 0,137. Den har været nedsat hel, men er nu noget beskadiget i Kanten og Bunden.

b) Kopformet *Urne* med Øre, der udgaar fra Randen. Siderne ere skraa med Rækker af Skraahak. Bunden flad. Høiden 0,1, indvendigt Tværmaal over Mundingen 0,105. Simpel, men ubeskadiget.

c) Brudstykke af et *Broncekar*, sandsynligvis en romersk Broncevase. Brudstykket viser inddreiede Forsiringslinier ligesom NO. 344.

d) Bøileformet *Broncespænde*, lig NO. 243, men noget mindre og med en rund Knop paa hver Side af Spiralen.

e) Tre smaa *Spillebrikker* af fin glat *Vægsten;* de har Størrelse og Form som de almindelige smaa Benbrikker.

f) Smuk *Perle* af klart grønt *Glas* med tre Ringe af rødbrun Farve og to gule Zikzaklinier. Hullet er forholdsvis stort. Perlens Diameter 0,022.

g) Tvæegget *Sværd*, der har været nedlagt i Balg, men nu gjennemrustet og i mange Stykker. Klingens oprindelige Længde kan derfor nu ikke angives. Bredden ved Roden er 0,048. Af Balgbeslag sees ingen andre Rester end en hesteskoformet Dopsko af Jern. Derimod sees, at Haandtaget har havt et 0,015 bredt Indrehjalt og et noget smalere Ydrehjalt, begge af Træ eller Ben. Af-

standen mellem dem er 0,09. Grebtangen har Rester af Træbelægget. Til Yderhjaltet har sluttet sig en halvrund *Bronceknap* (Fig. 5), der forestiller 4 korsstillede Ansigtsmasker. Alle fire Ansigter har Mundskjæg og Haaret delt midt i Panden. Fremstillingen har meget tilfælles med Ansigtet fra Vendelgraven I og med flere fra Porskjær Mose, Aarb. 1881, 130, cfr. Svensk antikv. Tidskr. Del 8, 39. Knappen er hul, 0,042 lang og har været klinket til Grebtangens Spids.

Fundet kom for Lyset, ved at Gaardens Eier Høsten 1883 lod bortkjøre en temmelig stor Rundhaug, der væsentlig bestod af Rullesten. Han kom da til et stort Gravkammer, der havde Længderetning Ø.—V. Hver Langside dannedes af tre store flade «solide» Stene, en smuk Helle lukkede for begge Gavlender, og 5 Heller dækkede Graven, der var «aldeles fri for Grus, fire Alen lang, 1¼ Alen bred og ¾ Alen høi». Om Oldsagernes Plads i Graven kunde ingen Oplysninger erholdes. Fundet blev henlagt paa et Loft, og meget er gaaet tabt. De bevarede Rester indkjøbtes paa Stedet af Hr. Skolebestyrer Salvesen, der selv opmaalte Kammeret, og som af Folkene paa Gaarden hørte, at der af Broncekarret var fundet temmelig store Stykker, men som efterhaanden kom bort, fordi de viste Guldfarve, naar man skrabede paa dem. (4285).

47. Gravfund fra et stort Gravkammer under en Langhaug paa «Spanskslottet» ved Lundevaagens Bund i *Vanse* Pgd., Lister, cfr. Aarsb. 1877 S. 99. Undersøgelsen ledededes af Hr. Skolebestyrer Salvesen. Først blev Langhaugen gjennemskaaret paa flere Steder, uden at noget blev fundet. Kun bemærkedes «i den ene Kant en Del Smaasten og et Par smaa, men pene Heller». Ved fortsat Undersøgelse kom man her til Graven, som laa under Kanten af Haugen og vel to Fod dybt under Jordoverfladen, cfr. Aarsb. 1877 S. 98. Da Jorden var noget løs, var Dækhellerne faldne ned paa den ene Side. Over den østre Ende af Graven laa to mindre og en meget stor og bred Helle. Under denne store Helle stod:

a) to kopformede *Lerurner* af rødbrun og graa Farve, begge med et lidet Øre, hvis Overkant udgaar fra Urnens Rand. Paa den ene er tre rundtløbende Rækker af Hak frembragte ved et Tryk af Neglen. Paa den anden er samme Slags Forsiring, men svagere og mere uregelmæssig. Høiden 0,9 og 0,95.

Omtr. over Gravens Midte laa en stor og tre mindre Dækheller. Under disse fandtes i et Lag af sort Muld:

b) en *Broncespænde* med tre Knopper ved det firesidede Overstykke, med en firkantet Plade midt paa Bøilen og

ligesom NO. 250 med halvrund Afslutning, der har havt Sølvbelæg. Længden 0,09.

c) Bøileformet *Broncespænde* med dyrehovedformet Spids og tre Knopper ved Overstykket. Bøilen er bredest paa Midten, Naalen er af Bronce, og Længden 0,08. Den hele Spænde er ualmindelig kraftig.

d) Bøileformet *Spænde* af *Sølv* og af Form som foregaaende, men meget finere udført. Knopperne ere mangekantede og støbte i et med Overstykket, der er aflangt firkantet, og hvis Overside er prydet med fire guldbelagte Spiraler indenfor en ophøiet Ramme. Bøilen har ophøiet Midtribbe og ophøiede Sidekanter, Fladerne mellem disse ere forgyldte med perlede Rammer og Rækker af smaa dobbelte Halvcirkler. Dyrehovedet har spidse bagoverliggende Ører og lange smale Øine. Over og under disse Øine er tætte Rækker af smaa dobbelte Halvcirkler. Naalen er ogsaa af Sølv og endnu bevægelig. Spænden er 0,066 lang og udmærket bevaret.

e—g) Tre aldeles overensstemmende bøileformede *Broncespænder* med tre Knopper og Dyrehoved. Bøilen er ualmindelig høi og med «Hak mellem parallele Linier» ved hver Ende. Alle tre har Naal af Jern, hvortil hefter Rester af Tøi. Længden 0,058.

h) Bøileformet *Broncespænde*, 0,062 lang. Overstykket er fladt, korsformet med Tværlinier og dobbelte Halvcirkler. Bøilen jævnbred med Dobbeltfure langs Midten. Spidsen er halvrund med Hak mellem parallele Linier og ender med en tvært afskaaret flad Plade.

i) Brudstykke af en liden bøileformet *Broncespænde* med halvrund udvidet Spids.

k) *Broncenaal*, 0,075 lang, ornamenteret med rundtløbende Baand. Den har fladt, gjennemboret Hoved, hvori en bevægelig Ring.

l) *Broncenaal*, glat og afbrudt ved Hovedet.

m) *Ringspænde* af *Bronce*, lig den i NO. 163 afbildede. Naalen er tilstede. I Udspringet paa den ene Side er en Klinknagle. Ved Naalen hefter endnu Rester af to Sorter Tøi. Ringens udvendige Tværmaal er 0,032. Af Nøgler fandtes ingen Spor, derimod er smaa Klinkstifter i Tøi vistnok Rester af en Bæltespænde.

n) En næsten rund *Bronceskive* med stort Midthul, gjennem hvilket var stukket en Skindhempe. Rundt Kanten er tætte Dobbeltcirkler.

o) *Haandsneldehjul* af tung grønagtig *Vægsten*.

p) Et do. af Tværnsnit som NO. 170, ogsaa af tung blank Sten. Paa hver Side er indridset korsstillede Dobbeltlinier.

q) En liden *Stenskive* med gjennemboret Hul.
r) To *Ravperler* af ulige Størrelser, den ene flad kugleformet, den anden uregelmæssig skiveformet.
s) En sylformet *Jernspids*.
t) Opløste Rester af to *Tolleknive*, hvoraf den ene har havt Messingholk ved hver Ende af Skaftet.

I Graven fandtes ogsaa nogle større uformelige *Rustklumper*.

Over Gravens Ende mod Vest dækkede en meget stor Helle. Under denne stod

u) tre *Urner*, en urtepotteformet og to Hankeurner med sort blank Yderflade. Den urtepotteformede er 0,105 høi med tyk Kant og buede Sider, forsirede med regelmæssige Baandornamenter. Den ene Hankeurne er næsten hel, af den anden mangler større Stykker, men begge har været nedsatte hele og begge har havt Form som NO. 361.

Graven var over fire Meter lang. Under sidste Helle bemærkedes «Foringskit», og under Midthellen «flere hensmuldrende Skeletdele samt Rester af Tøi». Af disse Skeletdele indsendtes fire Tænder, hvis Emaille er grønfarvet af Ir. (4286).

48. Tæt ved forannævnte Langhaug saaes en Samling Sten som en lav liden Røs; under disse fandtes en Hob brændte Ben og Brudstykker af en *Lerurne*. Nogle Skridt derfra var ligesom brolagt med Sten i en Firkant: «her har visselig været nedsat en Trækiste eller Skrin, da der fandtes en Del Klinknagler og Baandjern omkring de brændte Ben. Her fandtes ogsaa i selve Begravelsen en smuk *Pilespids* af *Flint*. Den er 0,038 lang med buede Sider og kort udhulet Skaftende. Den er fint tilknakket og af graabrun Flint. Desuden fandtes tre uregelmæssige Stykker Flint og smaa Stykker Foringskit». (4287. 4288).

49. *Knivblad* af *Jern* og tre smaa Brudstykker af et ensfarvet grønt *Glaskar*, der sandsynligvis har havt samme Form som B. M. No. 2893 fra Blindheim paa Søndmøre, cfr. Aarsb. 1874 S. 80; f. paa *Aaseral* i Lister og Mandals Amt i en smuk rund Haug, «som Præsten Schübeler ofte havde talt om at lade udgrave». Omtr. ½ Fod over Jordoverfladen var et gjennemgaaende Lag af Kul og brændte Ben. I dette Lag fandtes endnu et *Knivblad* og et *Kvartsbryne*, der er 0,245 langt, firesidet og meget slidt. (4289).

50. *a)* Tvæegget *Sværd*, der har været nedlagt i Balg, men nu meget forrustet og brudt ved Optagelsen. Klingen er 0,755 lang, Tangen er ufuldstændig. Balgen synes ikke at have havt Beslag. *b) Øxeblad* af alm. ældre Jernalders Form,

ogsaa stærkt forrustet. F. ved Rydning af en Haug paa *Østevold* i *Fane*, søndre Bergenhus Amt. (4290).

51. *a) Haandsneldehjul* af *Vægsten* med korsstillede Dobbeltlinier.

b) Sølvknop med guldbelagt Plade og Klinkstift. Randen danner en Ring omkring Pladen, der er prydet med to mod hverandre vendte S-formede Dobbeltspiraler, cfr. de ornamenterede Knopper paa Dalumspænden NO. 259 og Montelius 441. Knappens Tværmaal er 0,015.

F. i Ruinerne af en Rundhaug paa *Hartvet* i *Haus* Pgd., s. Bergenhus Amt. Tidligere vides Jernredskaber at være f. i samme Haug. (4291).

52. *Broncenaal* med fladt, gjennemboret Hoved, forresten uden Ornamenter, 0,083 lang, f. i *Vang* i Valders. (4292).

53. Jernspids til en *Ard* og to paalstavformede *Jordhakker*, f. sammen under en jordfast Sten i *Vang* i Valders. (4293).

54. *a)* Tvæegget *Sværd*, forsætligen bøiet i en Halvcirkel. Klingen er nu 0,74 lang, men Odden mangler. Bredden ved Indrehjaltet 0,048. Midtranden er damasceret og er dannet af to kantsveitsede Stykker med stærkt snoet Kr[illegible]-damas. Eggene ere særskilt tilsveitsede. Paa den ene Side er Hulranden nær Hjaltet i en Længde af 0,15 dækket med en glat Staalplade, hvori som Fabrikmærke er anbragt et liggende Kors og mellem dette og Hjaltet en kort ret Streg. Disse Mærker ere 0,004 brede og dannede af flettet Jerntraad. Indrehjaltet er ret, jævnbredt og 0,07 langt. Tangen er knækket og ufuldstændig. Yderhjaltet er 0,06 langt, af samme Form og med tresidet flad Knap.

b) Øxeblad med næsten ret Eg og med brede, afrundede Fliger ved Skafthullet. Længden 0,177, Bredden over Eggen 0,103.

c) Paalstav med 0,065 bred Eg. Skaftholderen dannes af to sammenbøiede Sideflige, der kun saavidt berøre hverandre.

d) Fil, firesidet og 0,228 lang, bredest paa Midten.

e) Ljaablad med afbrudt Od og 0,026 bredt Blad. Tangen er kraftig, forholdsvis lang og med retvinklet Endehage.

f) Firesidet *Skiferbryne*, meget slidt. Af disse Gjenstande viser kun Sværdet Mærker efter «forsætlig Ødelæggelse», men alle Jernsagerne har Glødningsskal.

F. paa *Strømme* i Søkelven, *Ørskogs* Pgd., Romsdals Amt. (4294).

55. *Kvartsbryne* med dyb Hulrand langsefter, f. af Flintsamlere paa *Holeheien* i *Klep*. Det er nu 0,135 langt, men synes afbrudt; tilhører maaske Stenalderen. (4295).

56. Ældre Jernalders Vaabenfund fra en Haug paa *Øvrevold* i *Lærdal* i indre Sogn:

a) *Spydspids*, 0,54 lang med mangekantet Skaftholder, tynd rund Hals og med Modhager, af Form altsaa som NO. 211, kun at Odstykket er smalere. Den er forsætligen bøiet i en uregelmæssig Bue, ligesom den ene Hage mangler.

b) *Spydspids* af samme Form, men kortere paa samme Tid som Odstykket er større. Længden 0,38. Spidsen af den ene Hage er brudt og Odden bøiet.

c) *Spydspids*, 0,39 lang (Fig, 6.), af Form omtr. som No. 20 paa Tavle X i Nydam Mosefund. Bladets største Bredde er 0,045. Den skarpe Ryg langs Midten af Bladets Bredsider fortsætter sig ligesom Eggene i Form af Vinkelkanter lige ned til Skaftholderens Rand. Spydspidsen er forsætligen bøiet i en uregelmæssig Bue og af Finderen noget beskadiget paa Midten.

d) *Spydspids*, 0,225 lang, nærmest lig NO. 206.

e) *Spydspids*, 0,224 lang, nærmest lig NO. 209, men beskadiget af Finderen.

f) Stor *Kniv* (Fig. 7) med 0,18 langt Blad, hvis Od ligger i Bladets Midtlinie, idet baade Ryg og Eg ere buede. Bladets største Bredde er 0,029. Siderne ere udhulede og Ryggen meget kraftig, 0,007 bred. Ved Tangeroden sidder en oval Jernflade som Holk. Under- og Overkant gaar i én Linie med Bladets Ryg og Eg. Paa Overkanten er indstemplet en Bølgelinie i en firesidet Ramme og paa Ryggen i umiddelbar Fortsættelse med dette et liggende Kors mellem rette Tværlinier, fire eller fem paa hver Side (Fig. 7 *b*). Yderholken er ogsaa oval, men lidt større end den indre og med firesidet Klinkplade. Afstanden mellem begge Plader er 0,059.

g) *Beltespænde* af *Jern* af Form som NO. 320, men 0,095 bred, beskadiget; Naal og Axel mangler.

En oval Jernring af samme Størrelse som Spænden har sandsynligvis tjent som Smøigstol paa Beltet.

Af Fundomstændighederne kjendes: Oldsagerne fandtes i en Rundhaug liggende tæt sammen paa Haugens Bund ikke netop i Centrum, men noget til Siden og sammen med Kul og brændte Ben. Samtlige Gjenstande har Glødningsskal, viser udprægede Nydamformer og slutter sig til de af Dr. Undset i Aarb. 1880, S. 167 o. f. omhandlede Fund (cfr. fra Randsfjorden op Valders til Vang — derfra til Lærdal — derfra til Vos og ud Sognefjorden til Vik). (4296).

56. *a)* En ualmindelig stor og tung *Spydspids*, 0,53 lang og 0,067 bred med forholdsvis kort Skaftholder, der ved Halsen har firesidet Tværsnit. Paa hver af disse fire

Sider er to paralelle Længderænder. Spydspidsen har været fæstet til Skaftet med to korte Nagler, der har store, runde ovenpaa flade Hoveder.

b) *Spydspids,* 0,295 lang. Skaftholderen er 0,055 lang og tragtformet. Bladet svinger strax ud til sin største Bredde, 0,045, og har langs Midtlinien paa begge Sider et damasceret Belæg, hvis Kanter svarer til Bladets. I Skaftholderen sad Toppen af Skaftet, der har været nøiagtig tilpasset og omviklet med Lintøi.

c) Liden tynd *Bronceskaal* med indbrettet Rand, 0,075 i Tværmaal. Under Randen sees et Par indridsede Linier. Den ser ud som en Vægtskaal, men har ingen Huller for Ringe eller Snore.

F. tilfældigvis ved Gravning i en Rundhaug paa *Bø* i *Stryn,* nordre Bergenhus Amt. (4297).

57. *Vikingesværd* fra *Maakestad* i Ullensvang Pgd. Klingen er tvæegget, 0,05 bred ved Roden, damasceret i Midten og og med tilsveitsede Egge, 0,78 lang, men Odden mangler Det indre Hjalt er 0,128 langt og buet, det ydre har samme Form, men er noget mindre. Afstanden mellem begge er 0,088. Sværdets hele Længde er 0,895. Da det indkom, var det helt over belagt med et haardt, af Rust gjennemtrængt tykt Skal af Lerjord. Det synes imidlertid at have været brændt før Nedlægningen og altsaa høre til et Gravfund, idet Klingen er fortsætligen bøiet i Form af en lang S, og begge Hjalt ere noget forskudte fra sin oprindelige Stilling. Maaske er ogsaa Odden fortsætligen afhugget. Paa Yderhjaltet kan sees Spor efter tværriflet Metalbelæg. (4298).

Endvidere er indkommet: 58) et Vaabenfund fra en Haug paa *Arnelund* i Lomen i *vestre Slidre* Pgd.: tvæegget *Sværd,* to *Spyd* og *Kniv* — alt af Nydamformer, samt Brudstykker af en *Lerurne;* 59) En klinket *Jernkjedel,* sandsynligvis fra Middelalderen og 60) nogle *Pilespidser* af *Jern.* Men paa Grund af manglende Underretning fra Eieren, har der ikke været Anledning til at indføre disse Sager blandt Aarstilvæxten.

- - -

I forrige Aarsberetning er ved en Afskrivningsfeil S. 74 udeladt følgende Beskrivelse over Aarsberetningens Fig. 12 *a* og *b* henhørende til Gravfundet fra Gansel i Hetland ved Stavanger:

Sølvspænde i Form af en oval, forsiret, noget hvælvet Plade med udtunget, nedoverbrettet, glat Kant. Midt paa Pladen er fastklinket en fritstaaende Dyrefigur, sandsynligvis forestillende en Løve. Hovedet er bagovervendt og Halen bøiet opover Ryggen, saaledes at Dyret bider sig selv i Halen. Som Øine ere indlagte to smaa runde klare Stene med rødviolet Glands.

Ved hver Langside staar to lignende, men mindre og noget ufuldkomnere Dyrefigurer. Tværs over Pladen mellem de to ligeoverfor hverandre staaende Dyrefigurer gaar ét trestribet buet Baand. Midt paa hver Langside har nær Kanten været fastklinket en høi snoet Knop med indfattet rød klar Sten paa Toppen. Kun den ene af disse Knopper er nu tilstede. Pladen afsluttes til begge Sider i et Dyrehoved med bred Pande, store Øine, kort Snude òg lange spidse Ører. Mellem Ørespidserne har været fastklinket en Knop ligesom ved Langsiderne, men ogsaa af disse Knopper er kun en tilbage.

Pladen selv er udsiret med flade Ornamenter: langs Midtlinien er tre vredne, men tydelige Dyrefigurer med fire Gribehænder, og paa hver Side af Midtfiguren er to «flagermuslignende» Hoveder.

De fritstaaende Dyrefigurer minder om de fritstaaende Dyrefigurer paa de to korsformede Pragtspænder B. M. No. 3045 (se Aarsb. 1875) og B. M. No. 4000 (se Aarsb. 1882), men bør vel nærmest sammenholdes med Dyrefigurerne paa enkelte skaalformede Spænder, se f. Ex. Fig. 43 i Aarsb. 1874 og Fig. 13 paa Pl. XL i Sehested 1ste Bind. De store Hoveder ligner Dyrehovederne paa den runde Spænde B. M. 2017 NO. 668, medens de flade Ornamenter stemmer overens med de vredne Dyrefigurer paa flere skaalformede og kløverbladformede Spænder, se f. Ex. NO. 673.

Med mange skaalformede Spænder har den ogsaa den Overensstemmelse, at Undersiden viser tydeligt Aftryk af Tøi, hvormed Støbeformen har været dækket.

Længden er 0,08, største Bredde 0,037. Naalen mangler, men Hængsel og Naaleskede er tilstede og ere støbte i ét med Pladen. Oversiden har været svagt forgyldt, og har lidt ved at skrabes og pudses af en Sølvsmed, der skulde undersøge «Materien».

ANTIKVARISKE NOTISER.

AF N. NICOLAYSEN.

HEDEMARKENS AMT. — Rendalen p., Øvre Rendalens s. I *kirkens* skib hænger en lysekrone af messing fra forrige hundredaar med god form. Paa alterbordet staar to messingstager af den sedvanlige snoede form og med udpuklet arbeide. I sakristiet forefindes to stole med gjennembrudt arbeide, den mindre af sedvanlig lænestols bredde, for presten, den anden bredere, begge fra det 17de hundredaars midte.

Ytre Rendalens s. I *kirken* hænger en lysekrone af messing, men ikke med saa god form og saa rig som den ovennævnte i hovedsognets kirke.

Kvikne p. Kvikne s. Efter hvad hr. kjøbmand F. B. Buck i Throndhjem har havt den godhed at underrette mig om skal der ifølge meddelelse til ham fra gaardbruger Rambeck Knoff i sognet være mindst 80 gravhauger, hvoraf endel ere undersøgte men kun ufuldstændig, undtagen den ene fra yngre jernalder, som blev aabnet paa *Frengstad* af sogneprest G. Øverland i 1877 (aarsb. f. samme aar s. 41). Navnlig er der paa søndre *Brattebolstad* to nærliggende hauger, som ere meget større end alle de andre og vise sig at være aldeles urørte.

KRISTIANS AMT. — Faaberg p., Faaberg s. Den gamle gravsten (N. Fornl. 103) ved *kirken* har i længere tid staaet opimod dennes søndre væg, men indskriften er nu saa udslidt, at den neppe kan sees. Ifølge Arendt's bemerkning i kaldsbogen, dat. i marts 1805, kunde han efter «*anima*» ikke læse mere end de to første bogstaver MC af aarstallet. — Det i N. F. 104 omtalte kapel, der oprindelig stod paa Øren ved Laagens udløb, blev ifølge kaldsbogen i 1759 flyttet til prestegaarden, hvor det siden har tjent som forraadsrum. Fra den tid hidrører tagverket og de øverste vægstokke. Den gamle del er opført af runde ringhuggede, ikke meget tykke stokke (kun 16 cm. i tvermaal) med udstaaende nover i hjørnene og

uden bordklædning. Det har indvendig en længde af 6,90 m. og en bredde af 4,10 m. Der findes i væggene kun to aabninger, begge firkantede, den ene for døren midt paa den oprindelige vestre side, kun 1,57 m. høj, den anden som lysaabning paa den oprindelige nordside nær østre ende. Der sees ikke nogetsomhelst tegn til, at rummet har været delt i skib og kor, og da der heller ikke findes spor af tvertræer, maa kapellet have udgjort et udelt rum med aabent loft. Beteskierne ved døren ere gamle og have som sedvanlig en fals for de afskraanede stokender. Selve døren er fra nyere tid, men dertil er fæstet den gamle ring med de sedvanlige dyrehoveder. Indskriften (jfr. anf. st.) staar i én linje indvendig paa en stok i den oprindelige nordre langvæg og i mandshøjde, og fremviser gotiserede majuskler, som ere indskaarne. Det sidste er ogsaa tilfældet med de vielseskors af sedvanlig form, som findes paa væggene, dog ikke, som anført i N. Fornl., paa alle 4 sider men kun paa de to langvægge og den ene smalvæg. Ovenover døren og i kanten af det oprindelige tømmerverk er der firkantede indhugninger med skraa retning, udentvil for sperrer over en svalgang, der har været foran døren. Rimeligvis har da denne svalgang midt paa havt en gavl, for at der kunde tilvejebringes højde nok for de indgaaende. Forresten er bygningen ganske simpel uden spor af forsiringer, men da den, som indskriften viser, var viet 1459, knytter der sig dertil i dobbelt henseende en merkelighed. For det første er det noget nær enestaaende (jfr. aarsb. 1879, 284), at man fra en saa sen tid af middelalderen, hvorom her handles, træffer anvendt majuskler i en indskrift, hvilket dog mulig kan have sin grund deri, at minuskelskriftens bogstaver, som ellers bruges ved denne tid, ere vanskeligere at skjære i træ. Dernæst danner dette kapel paa grund af sin konstruktionsmaade tilligemed kirken paa Flø i Stjørdalen (N. Fornl. 618) og mulig det gamle hus paa Skea i Sørum (anf. st. 47) de eneste bekjendte undtagelser fra, hvad vi ellers se overalt her i landet, at kirkelige træbygninger før reformationen bleve opført af stavverk.

Vestre Thoten p., Aas s. I *kirkens* skib hænger et portræt af provst C. Magelsen, kaldets sogneprest 1842—1876, og i koret et billede i fuld figur og naturlig størrelse af en prest fra forrige hundredaar (Borchgrevink).

Kolbo s. I *kirken* er et portræt af nysnævnte Magelsen. — Den tomt, der indtoges af stavkapellet paa *Dyste* (N. Fornl. 109), har i over 100 aar tildels været dækket af et skur, hvis tag dog nu er gjennemraadnet ved vanrøgt og har store aabninger. I skuret forefindes endnu paa sit sted kapellets alterbord, der er opmuret af kalkstenskvadre og 1,05 m. bredt fra nord—syd; bordet er dækket af en, paa tre sider lidt udspringende plade

med afskraanede underkanter og en firkantet fordybning i midten til relikviegjemme. Bordets forside har været dækket af en af de sedvanlige antependiumstavler af furetræ, hvilken nu hænger paa væggen og i sit maleri fremstiller korsfæstelsen, men er meget ramponeret; udførelsen er ualmindelig raa og tydeligvis indenlandsk. Desuden forefindes som levninger af selve bygningen: 1) et gavlkors; 2) en halvsøile, 1,57 m. lang, øverst med et vulstkapitæl og nederst afsluttet med et dyrehoved med nedvendende snude, som i Borgunds kirke; 3) endel af kapellets dør, der nu gjør samme tjeneste i skuret og især omkring nøglehullet har tydelige merker efter rigt jernbeslag.

Søndre Aurdal p., Renlid s. Foruden en døbefont i romansk stil (Kunst og Haandv. fra Norg. Fortid s. 1) er der i *kirken* en ramponeret levning af et alterskab med fløje, bemaling og forgyldt grund, hvorpaa har været fæstet udskaarne helgenfigurer, der nu mangle. Det er nu igjen anbragt paa alteret og danner med fløjdørene 4 hovedafdelinger, hvoraf hver efter højden ere delt i to, saa at der i det hele har været 8 rum og ligesaa mange figurer. Rimeligvis indtoges skabets midte af den tavle, som nu hænger paa korvæggen og er 70 cm. bred, men afsaget i sin nederste del, dog kan det sluttes, at den ikke har været delt efter højden, som nu er 85 cm. Mulig har der oprindelig foran denne tavle staaet et Mariabillede. Forresten er den, ligesom den førstnævnte, af furu, hvad der kan tyde hen paa norsk oprindelse; den er ligeledes krideret og bemalet paa forgyldt bund, som har smaa indridsede ruder, 5 cm. i kvadrat, og disse igjen rosetter. Øverst afsluttes den med en gesims med forsirende rosetter, og derunder er en tredelt eller kløverbladformet rundbue; under dennes midtre del er en roset med 8 blade, afvexlende forgyldte, røde eller grønne; nedenfor denne roset ere tavlens ophøjede kanter bemalede med ovale forsiringer i lighed med ædelstene.

Nordre Aurdals p., Svennes s. Paa *kirkens* alterbord staa to af de sedvanlige messingstager med drevet arbeide og snoede stammer.

JARLSBERG og LARVIKS AMT. — Sæm p., Slagn s. I *kirkens* taarn forefindes endnu den gamle klokke med indskrift (N. Fornl. 183). I skibet hænger en lysekrone af messing fra 18de hundredaar. Prækestolen er kantet, med snoede søiler i hjørnerne, og panelet mellem søilerne har, saaledes som i Nykirkens forrige prækestol (aarsb. 1882, 198), udskaarne folder i Tudorstil; den er følgelig ikke meget yngre end reformationen; stykket nedenfor søilerne er fra nyere tid. Døbefonten er af ek og i rokokostil, kantet med udskaarne karyatider og frugter i hjørnerne. Den er nu malet med ensfarvet oljemaling, men har fra først af dels været forgyldt, dels malet med

rød eller grøn farve, hvilket kan sees af dens fod, som er borttaget og nu ligger paa kirkens loft. Døbefadet er af messing, meget stort, med drevet arbeide, som dog er meget udslidt ved rengjøringen: paa randen sees de ofte forekommende hjortefigurer, i bunden Marias bebudelse, omgivet af den mystiske indskrift. Altertavlen er skjænket for ca. 20 aar siden af minister Adam Løvenskiold; den fremstiller Christi gravlæggelse og er en hollandsk kopi efter en gammel hollandsk original.

Vallø s. I *kirkens* skib hænger en liden net lysekrone af messing fra forrige hundredaar og med stor kugle nederst. I sakristiet forefindes en omtrent samtidig højrygget lænestol for presten med læderbetræk og udskjæringer, hvoraf en krone paa tverstykket mellem forbenene.

Stokke p., Ske s. I *kirkens* skib hænger en liden lysekrone af messing, og i sakristiet er en simpel stol fra 17de h. med form fra Kristian IVdes tid og skindbetræk i ryg og sæde. Kirkens døbefad er meget stort, af messing med drevet arbeide, af god virkning men noget plumpt i figurerne: paa randen sees firføddede dyr og frugter, i bunden Christofer, vadende gjennem et vand og med stav i haanden og Kristusbarnet paa skulderen.

Thjølling p. I *kirkens* skib hænger en model af en orlogsfregat, ifølge indskriften i agterspeilet «King David 1672», og paa væggen ved prækestolen to lampetter af messing med drevet arbeide. I koret er en større lysekrone af messing fra forrige hundredaar og et portræt af en prest fra 19de hundredaar, uden tvil Bech. Paa alteret staar to svære og plumpe støbte messingstager, ifølge deres latinske indskrifter skjænkede i 1632, den ene, med paafæstet vaabenskjold, hvori som merke en fisk, af den bekjendte Ove Gedde til Thomerup († 1660), den anden, med lignende skjold og merket en ørnefod, af hans hustru Dorothea Urne. I sakristiet henstaar en lænestol fra 17de eller 18de hundredaar af god form med høi firkantet ryg, læderbetræk og udskjæringer paa lænerne og tverstykket mellem forbenene. Selve kirken er nu i det ydre meget lidet tiltalende, men har ganske vist, som formodet i N. Fornl. 198, oprindelig havt form af en tredelt basilika.

Hedrum p., Hedrum s. Paa *Nes* (Severin Paulsens part) er der nederst paa det af Laagen dannede fremspring ret i nø. for Kvelde Kirke levning af en stor haug, der blev udgravet i 1881 og hvis da fundne oldsager (skjoldbule, spyd o. s. v.) indsendtes til universitetet. Nede i graven ligger en 9 fod lang sten, der efter ejerens sigende oprindelig stod i heldende stilling paa haugen og kun med en liden del over jorden. Rimeligvis har den været en bautasten og er lidt efter lidt sunket dybere ned, da den manglede fundament. — Paa *Farmen* er der ca. 40 runde hauger langs Laagen, deraf 20 i række fra sø.—nv.

Hedrum s. Paa *Nordrum* ligger omtrent et snes gravhauger i nv. for gaardens huse. — Paa vestre *Vestrum* (Helge Vestrum) er der østenfor aasen i en række nogle runde lave hauger, hvorover vejen til Nordrum nu gaar og for fremtiden, som udstikningen viser, skal gaa. Det var i en af disse hauger det fund fra ældre jernalder (en liden lerurne m. m.) blev gjort i 1885, som indkom til universitetets oldsagsamling Noget vestenfor denne haug laa ifølge en paalidelig mands udsagn en trekant, som da ogsaa blev bortryddet; der fandtes intet, men opmærksomhed derpaa var heller ikke henvendt. Denne trekant er altsaa en af de yderst faa, som kjendes her paa østlandet (aarsb. 1870, 141). — Paa den lille part af gaarden *Hem*, som ejes af Johan Anton Hansen, er endnu den i aarsb. 1869, 130 omtalte ejendommeligformede haug samt en anden sedvanlig rund gravhaug tilstede, men ejendommen til disse to hauger er ved skjødet udtrykkelig forbeholdt gaardens forrige ejer eller nu hans enke eller dennes søn Ole Kristian Olsen, der er ansat som formand ved et af kammerherre Treschows brug.

Larvik p., Larvik s. I *kirkens* skib hænger to rige lysekroner af messing, begge ifølge indskrifterne skjænkede i 1676, den vestligste af Peter Børting og hans hustru Sophia Speht, den anden af F. P. S og A. H. D. samt C. B. S. og A. L. D. I koret er en noget lignende, men fattigere krone, skjænket 1674 af Søfren Mørck og hustru Mette Ollvesdaatter. Døbefonten er af hvid marmor med graa flammer og i renæssansestil, skjænket af «borger i Laurvigen Jacob Søfrensøn og hustru Lehne Hansdaater 1705». I koret hænger følgende malerier: paa nordre væg et paa træ, som forestiller Kristus, der velsigner børnene, et andet paa søndre væg, ligeledes malet paa træ med fremstilling af engelens bebudelse til Manoah's hustru om, at hun skulde føde en søn (Samson, Dommernes bog kap. 13); formodentlig skjænket af «Abraham Bøckman og Ursula Catharina Mow», hvis navne findes paa rammen. Mere betydning have de to malerier, der sees paa korets østre væg og begge ere malede paa guldgrund, dog ikke i middelalderen, det ene med fremstilling af Maria, det andet af Kristus med korset. Altertavlen gjengiver Kristi nedtagelse af korset og er malet af «E. Løffler Ao. 1752.»

Langestrands s. Paa *kirkens* alterbord staa to temmelig plumpe støbte og afdrejede messingstager fra 1706. Døbefadet er af messing, rundt, meget stort (65 cm. i tvermaal) og med drevet arbeide; i bunden fremstilles Marias bebudelse, omgiven først af den oftere omtalte mystiske indskrift og derudenom igjen af løbende dyr, navnlig hjorter; fadets rand er ganske smal og ornamenteret med en ubetydelig borde.

Brunlanes p., Tanum s. Paa den part af *Tvetene*, som

ejes af Jørgen Johannesen, er der i skoven søndenfor husene 16 gravhauger, flere meget store og nogle udgravede i toppen, men neppe tilbunds.

NEDENES AMT. — Dypvaag p., Dypvaag s. *Kirkens* døbefad er af messing med drevet arbeide men simpelt; i bunden sees Marias bebudelse, omgivet af den mystiske indskrift, som næsten er udslidt. Alterstagerne ere ogsaa af messing med egen form og 3 kuglelignende fødder. I rummet bag alteret forefindes et par messingstager med sedvanlig form fra 17de eller 18de hundredaar.

Holt p. I *kirkens* skib hænger en model af en orlogsfregat fra 1768 og en messingkrone med god form, skjænket 1789 af Magnus Helling og Anna Maria Helling; den har øverst den norske løve og nederst som sedvanlig en kugle, dog her uforholdsmæssig stor. I den gamle døbefont (afbild. i Kunst og Haandverk pl. VI fig. 1) er anbragt et messingfad, 35 cm. i tvermaal, med et drevet bladornament i bunden, omgivet med den bekjendte næsten udslettede mystiske indskrift. Alterbordet har et par nette messingstager fra forrige hundredaar og en noget ældre armstage til to lys med god form. Altertavlen, en gave fra afdøde jernverksejer Jacob Aall, fremstiller Kristus i Gethsemane og er malet 1837 af Adam Müller. I sakristiet forefindes en lænestol fra begyndelsen af det 18de hundredaar med læderbetræk og nogle temmelig raat udførte udskjæringer paa ryggens overdel samt paa tverstykket mellem forbenene.

LISTER og MANDALS AMT. Bjelland p., Finsland s. Paa *Mandflaa* skal der ifølge meddelelse fra brigadelæge C. Arbo endnu være en ljorestue i sin gamle skik og som benyttes til sommerstue.

Lyngdals p., Austad s. I *kirkens* skib hænger en lysekrone af messing med sedvanlig form fra forrige hundredaar.

Kvaas s. *Kirkens* alterbord har et par messingstager med drevet arbeide og snoede stammer. — Paa *Moi* er endel gravhauger.

Hegebostad p., Hegebostad s. I *kirkens* kor er en lænestol med træsæde, drejet understel og kors i ryggen, paa hvis øverste tverstykke sees raat udskaaret 3 hoveder samt saavel der som flere andre steder geometriske forsiringer i lighed med dem, som træffes paa manglebrætter; bag paa det nævnte tverstykke er udskaaret «T G S Anno 1781.» Paa alterbordet staa to store nyere flaue messingstager og to mindre med god form; de sidste ere støbte og afdrejede med profilerede vaseformede stammer og aattekantet plade et stykke ovenfor foden; begge have paa foden indskriften L. C. S. — L. P. D. 1647 og paa den aattekantede plade N. L. S. — H. I. D. F. 1700. — Paa *prestegaar-*

den og *Skrumoen* er der nogle gravhauger. — Paa en gaard, hvis navn dog ikke er opgivet, traf man ifølge lensmandens fortælling til brigadelæge Arbo i en gravhaug et skelet med fuld dragt; denne var dog, da lensmanden kom til, ødelagt, men han kunde tydelig se, at den hauglagte person havde havt en vams af bjørneskind.

Herod p., Spind s. I *kirkens* skib hænger en liden messingkrone fra forrige hundredaar.

Kvinesdal p., Fedde s. I *kirkens* skib er en net lysekrone af messing fra forrige eller 17de hundredaar. Paa alterbordet staa to par messingstager med indbyrdes forskjellige former af lighed med de sedvanligste fra 17de hundredaar, det ene par med drevet arbeide og snoet stamme, det andet støbt med profileret vaseformet stamme og fod med plade noget ovenfor underkanten af denne. Paa østre korvæg hænger et stort epitafium med portræter af en mand, hans hustru og 3 voxne børn, 2 piger og en søn. Tavlen hænger saa højt, at dens indskrift, der findes nedenunder portræterne, ikke kunde sees, da der ikke var nogen stige at faa. Som det blev sagt, skulde de fremstillede personer være en sorenskriver med hans familje. Tavlen er fra 17de eller 18de hundredaar.

Ekersund p., Ogne s. De i N. Fornl. s. 291 ved *Kvasheim* omtalte hauger ere endnu for største delen tilstede og udgjøre efter en af amtsagronom I. Anda til universitetets oldsagssamling indsendt kortskitse med ledsagende bemerkninger i det hele 136, hvoraf 69 (52 runde og resten langhauger) ligge søndenfor elven, og 67 (37 runde og resten langhauger) nordenfor denne. Alle ere sammenlagte af mindre rullestene. De følge i sin rækkemæssige beliggenhed væsentlig strandlinjen. Søndenfor elven findes de fleste i selve stranden, nordenfor derimod træffes alle mellem strandbakken og postvejen. Langhaugene ere i regelen 4 m. brede, 1—2 m. høie og 6—70 m. lange. Enkelte langhauger have en retlinjet kantsætning af større stene baade i langsiderne og for enderne, og i hjørnerne er der tildels anbragt opreiste stene med en højde af 0,6—0,8 m. Nogle af dem have været aabnede, og deres gravkammere bleve da befundne at være 3—4 m. lange og noget under 1 m. brede. Kamrenes sider ere dannede af større kampesten, men af dækheller sees intet spor, hvilket vel rimeligst maa forklares saaledes, at hellerne efter udgravningen ere borttagne for at benyttes paa en eller anden maade.

Haa p. Ligefra gaarden *Stavnems* nøst i Varhaug sogn til *Grøtelands* nøst i Nærbø sogn eller paa en strækning af ca. 7 km. findes ifølge bemeldte kortskitse en næsten fortløbende række af runde hauger eller langhauger af samme slags materiale samt form og med samme størrelse, som de ovennævnte

i Ogne. De ligge under en brat strandbakke, 6—14 m. høj, paa en lav skraaning ned mod havet. Der er saaledes paa *Stavnem* og *Aarsland* 35 runde og 14 langhauger, mellem *Matlands* stø og *Husvægs* nøst 31 runde og 15 lange, mellem dette nøst og søndre *Varhaug* 17 runde og 13 lange, paa nordre *Varhaug* 39 runde og 16 lange, endelig paa *Grøteland* 16 runde og 4 lange, altsaa tilsammen 138 runde hauger og 62 langhauger.

Nærbø s. Paa en flad mo paa øde *Motland* sees en lignende samling af elliptiske gravhauger som den paa Hauge i Klep (N. Fornl. 300, aarsb. 1879, 60 ff.), hvilken sidste hidtil ansaaes for enestaaende i sit slags, dog ere begge indbyrdes lidt forskjellige. De have noget nær samme retning eller med længdeaxen omtrent i vest og øst, og begge have paa den indre flade en rundhaug, som dog paa Motland ikke ligger i midten, som paa Hauge, men noget østenfor midten. Derimod har samlingen paa Motland kun 16 radierende hauger mod 24 paa Hauge, og dernæst er ogsaa dens omfang mindre end den sidstes, idet, naar man regner fra yderkanten, den længste og korteste diameter er henholdsvis 80 og 55 m. (paa Hauge ca. 90 og 60 m.), og den indre flades længste og korteste diameter 50 og 25 m. mod 62 og 33 paa Hauge. De enkelte hauger have elliptisk basis, men ere delt efter midten ved en fordybning. Tæt udenfor nordsiden af gruppens østre ende ligger en cirkelrund forhøjning, 25 m. i tvermaal, hvis flade reiser sig 0,80 m. over marken og er kantsat med sten. To mindre forhøjninger af samme slags ligge vestenfor ellipsens vestre ende og ere 12,5 m. i tvermaal. Noget vestenfor de sidste igjen sees en stor langhaug og ud til siderne nogle mindre rundhauger.

Ly p., Time s. I *Bryne's* udmark findes paa en lynghei ifølge oftnævnte kortskitse levninger af gamle hustomter med gjærder og gjel. Paa højden i syd for gaardens huse er der 5 rundhauger, paa højden i sø. en rund haug og paa højden i ø. 2 runde og 2 langhauger. — Paa *Sæland*, østenfor kirken, sees paa en forhøjning de saakaldte «Kongetufter», der, som det synes, ere levninger af to i samme retning gaaende og 10 m. fra hinanden fjernede aflang firkantede hustomter, enhver af dem ca. 2,50 bred, og den ene 35, den anden 22,50 m. lang; i forbindelse med hustomterne sees ogsaa fundamenter af gamle gjærder med mellemliggende «gjeiler».

Klep p., Bore s. Den samling af hauger mellem *Refve* og *Hodne*, der omtales i N. Fornl. 302, ligger ifølge den nævnte kortskitse paa en strækning af 2,800 km. mellem Orrevandet og havet og omfatter 33 runde hauger og 12 langhauger. De runde ere mestendels af det store slags, 10—20 m. i tvermaal. Af hele samlingen danne 3 runde hauger og 9 langhauger en gruppe henimod feltets sydvestre hjørne; langhaugene ere der

4 m. brede og ca. 1,8 m. høje, medens længden er meget forskjellig; den længste er 150 m. lang, de øvrige betydelig kortere.

SØNDRE BERGENHUS AMT. — Strandebarm p., Jondal s. Ifølge B. E. Bendixen (aarsb. 1883, 31) er indskriften paa *kirkens* gamle klokke *Benedictus*, hvori det 3dje bogstav er det rent romerske N, ikke det gotiserede n. Heraf maa der kunne sluttes til klokkens alder. Paa alle de norske mynter (se Schives verk) træffes nemlig N, dog kun rent undtagelsesvis, endnu paa Magnus lagabøters og Erik Magnussøns tid (1263—1299), medens alle Haakon Magnussøns mynter have n ligefra han overtog sit hertugdømme (1284) og til hans død (1319). Paa de svenske sigiller (se B. Hildebrand's verk) er forholdet saaledes, at n træffes første gang i 1247 (anf. st. 2den serie pl. 1 no. 11), medens N forekommer sidste gang 1303 (2den serie pl. 9 no. 150). Af alt dette skulde fremgaa, at den omtalte klokke er ældre end det 14de hundredaar og rimeligvis fra tiden 1250—1300. Forresten maa den anden indskrift paa klokken vistnok gjengives paa norsk med: Benedikt klokkestøbers merke, da det for det sidste ord anvendte latinske *sigillum* her neppe kan forstaaes som segl.

Vikør p., Vikør s. Den gamle stue paa *Norheim* (aarsb. 1868, 156) med udskjæringer om dørene er senere kjøbt af genremaler Carl Hansen i Kjøbenhavn og nedsendt til ham. Ifølge hans meddelelse har det ikke været muligt at opdage de runer, der efter de seneste beboeres udsagn skulde forefindes omkring ljoren.

Ullensvang p., Ullensvang s. *Kirken* (N. Fornl. 373) er i senere aar restaureret efter arkitekt Christie's plan, saaledes at den er bleven forlænget mod vest og her tilføjet et taarn, hvori det gamle portal, som før stod i vestre gavl, nu er indsat. Den ligsten med minuskeliudskrift, som Bendixen omtaler (aarsb. 1880, 70), staar nu ved kirken. Ifølge et rids deraf i foreningens arkiv er der forsiringer i hjørnerne, men af indskriften kan nu kun læses: *anno domini millesimo tricentesimo octuagesimo* . . . . . . *derus olai orate pro eo.*

SØNDRE BERGENHUS AMT. — Voss. p., Vangens s. I *kirken* er der en ualmindelig rig og velformet lysekrone af messing, ifølge indskriften udført af van der Harst 1614.

Vossestrandens p., Vinjes. Østenfor elven er der dels paa *Drægsvoll* og dels paa *Vinje* (Knut Larsen) ca. 20 runde gravhauger, hvoraf de paa førstnævnte gaard mestendels ere ganske lave, dog mulig affladede ved pløining; nogle af dem ere sandsynligvis fra ældre jernalder, da der i en skal være fundet en lerpotte.

BERGEN. — Bergenhus. Som det kunde formodes af ældre beretninger (N. Mag. II, 599 jfr. III, 518) var der lidet eller intet, kun nogle faa fundamentstene, igjen af den store *Kristkirke*, da det saakaldte Ahlefeldts batteri, hvori kirken stod, for ca. 20 aar siden, blev planeret, efter hvad chefen for det bergenske ingeniørdetachement major Mohr har sagt mig.

NORDRE BERGENHUS AMT. — Lærdal p., Borgund s. Paa min reise i 1885 undersøgte jeg *kirken* noget nærmere og gjorde derved følgende iagttagelser. Skjønt der af svalgangens grundplan kunde ventes en indgangsdør paa skibets nordside ligesom paa dets sydside, sees dog intet spor af dør, ja omstændighederne ere endog saa, at der ikke kan have været nogen indgang paa nordsiden. — Paa skibets langvægge er der indvendig tydelige levninger af malede vielsestegn med samme form som i flere andre stav- eller stenkirker, nemlig et græsk kors, omgivet af en cirkel, og hvis arme fra udgangspunktet jevnt tiltage i bredde mod periferien. — De retvinklede nedskjæringer, som findes i kanten af vægbænkene, hidrøre vistnok fra nyere tid, og hensigten dermed maa være at tilvejebringe et stødt leje for enderne af de planker, der for at vinde flere siddepladse have været lagt tvers over rummet fra bænkene af eller i retning syd—nord. — Hvad endelig korets halvrunde apsis angaar, viser den, som allerede forlængst udtalt af nuværende stadskonduktør Bull, der i 1853 optog tegning af kirken, tydelige spor til, at den i sin nuværende stand er yngre end den øvrige kirke, hvad der ogsaa styrkes ved den maade, hvorpaa den er forbundet med korfirkanten. Heraf kan dog ingenlunde sluttes, at koret oprindelig var uden apsis eller retvinklet mod øst. Vistnok har dette været tilfældet i mange af vore ældre enskibede stenkirker og mulig ogsaa i enkelte stavkirker, skjønt sikkert bevis herfor ikke haves. Men paa den anden side findes mange exempler paa apsis i stenkirker, saaledes i de 42 kirker, som opregnes s. 73 i det «register», som medfulgte foreningens aarsberetning for 1875, hvortil kan lægges Hvaløernes kirke (aarsb. 1883, 127), Maridals k. (N. Fornl. 43), Hamars domkirke, Roko k. (aarsb. 1881, 158), den ældste Olafs k. i Bergen (smsts. 1882, 109), og ligeledes i stavkirker (Lom, Renlid, Hedal, Flesberg, Nes (Hallingdal) Flaa, Gol, Torpe, Aal, Hemsedal, Hiterdal, Tønjum og, som det nedenfor vil sees, Fortun) samt ikke usandsynlig Hoperstad. Der er ogsaa flere beviser for, at man i den senere midddelalder ved udvidelse af korene baade i sten- og stavkirker har borttaget apsis og givet koret ret afslutning. Men der findes ikke hos os og neppe heller andetsteds noget exempel paa, at man, naar kirken oprindelig var ret afsluttet mod øst, senere i middelalderen har tilføjet en halvrund apsis. Det

kan derfor neppe være tvilsomt, at koret i Borgunds kirke allerede fra først af har havt et halvrundt udspring, der senere ved en reparation er ombyttet med det nuværende. — Bygningen trænger i høj grad til at tjærebrædes, og dette maa ske om sommeren, naar træet i nogen tid er bleven stærkt hedet af solen, og ved hjelp af opvarmet tjære, da den neppe ellers vil trænge tilstrækkeligt ind, og efterat de store begklumper ere afbankede. Man vil da vistnok ogsaa kunne faa aftegnet den drageslyngning, der viser sig i det gjennembrudte arbeide paa siden af tagrytteren. Der tiltrænges ogsaa en gjengivelse i tegning af det vestre indgangsportal; i hovedsagen har det samme mønster, der ellers oftest forekommer, men det viser dog en afvigelse derved, at dragerne over buen ikke indtage samme stilling ligeoverfor hinanden som ellers. Ogsaa detaljerne maa aftegnes i større maalestok end tilforn, da flere af dem ere noget nær enestaaende, navnlig den oprindelige mønekam paa skibets vestre del og dragehovederne paa gavlerne. — I det trykte opslag paa kirkens ydre væg burde det strengelig forbydes besøgerne at kradse sine navne paa væggene, hvilket nu i høj grad er tilfældet i det indre, og navnlig i koret gjør et alt andet end behageligt indtryk. — Tæt vestenfor *Hæg* er det ved postvejens søndre side et par gravhauger; paa den ene af dem er i senere tid af gaardens ejer gjenreist en bautasten, som ogsaa oprindelig stod der, men senere faldt ned under en gravning i den tid, da den nye chausse blev anlagt, og hvorved man i haugen skal have truffet flere heller samt en øx og nogle andre mindre jernsager.

Lyster p., Fortun s. Ved borttagelsen af sognets gamle stavkirke, der nu er opsat paa Fantoft ved Bergen og restaureret, viste det sig ifølge konservator A. Lorange's meddelelse, at koret oprindelig havde havt halvrund apsis, da grundmuren af denne var bevaret under gulvet. Omtrent midt paa skibets nordre væg fandtes indridset en tydelig runeindskrift med samme indhold som den latinske legende paa døringen fra Tønjum kirke: *Ave Maria gratia plena* o. s. v. Paa en solpe i skibet var indridset: ᚭᛋᚴᛆᚢᛏᚱ (Asgautr), hvor der saaledes som det tredje bogstav er anvendt, ligesom ellers oftere f. ex. i Borgunds kirke (N. Forml. 450, jfr. aarsb. 1881, 78), det latinske K istedetfor den tilsvarende runestav. Ligeledes var der indridset flere andre tegn og figurer, hvoriblandt en figur med sverd og trekantet spidst skjold. Kirkens døbefont, af klebersten og med simpel firkantet form, fandtes paa nærmeste gaard, hvor den blev brugt til grisetraug.

Vik p., Vik s. Den gamle merkelige stenkirke paa *Hove*, der efter nedlæggelsen blev kjøbt af arkitekt P. Blix for 100 spd., er af ham senere underkastet en omhyggelig restauration, som dog endnu ikke er fuldført. I bygningen er anvendt

en hel del klebersten, som vise sig at hidrøre fra forskjellige gamle gruber udenfor prestegjeldet, hvori denne stenart ikke findes. — Restaurationen af *Hoperstad* stavkirke, der ejes af foreningen, blev paabegyndt i sommeren 1885 under arkitekt Blix's ledning. Ifølge hans rapport om arbeidet lod det sig ikke med sikkerhed afgjøre, om koret oprindelig havde havt halvrund apsis, dog var dette paa grund af enkelte fundamentstenes retning sandsynligst. Saaledes vil spørsmaalet formodentlig ogsaa have staaet for flere af de borrtagne stavkirkers vedkommende, fordi man ved udvidelsen af deres kor har benyttet apsens grundstene under de nye vægge, hvad der ogsaa her var forbundet med ulige mindre vanskelighed end i stenkirkerne, hvor fundamentsmurene gik dybere ned og vare sterkere sammenbundne.

Gloppen p., Vereid s. Ifølge velvillig meddelelse fra sognepresten findes der paa *Lote* en gammel stuebygning, der har aarstallet 1777 paa beten eller tvertræet, hvilket skal sigte til, at den da blev noget formindsket i omfang og tilføjet en kaave. Naar derimod et andet aarstal paa det anførte sted er læst som 1069, maa dette hidrøre fra en mindre rigtig opfatning istedetfor 1669, da de arabiske taltegn vare ukjendte hos os i middelalderen.

Selje p., Hove s. Af de omfangsrige og interessante ruiner, som forefindes paa øen Seljes vestkyst ud mod havet, er den nederst liggende kirke, der var helliget Albanus, med tilstødende klosterlevninger for største delen istandsat i 1885 ved besørgelse af arkitekt P. Blix. I sin rapport om arbeidets udførelse gjør han opmerksom paa, at taarnet i kirkens vestende og følgelig ogsaa den deri anvendte marmorsten med en utydelig runeindskrift (N. Forml. 504) er en yngre tilsætning, og allerede for flere aar siden har nuværende brigadeintendant O. Krefting paavist (Selje Klosterlevn. s. 10), at kirken østenfor taarnet har været ombygget og forlænget mod øst med samme slags daarligt murverk, som er anvendt i klostret; endelig har Krefting paa grundlag af de forefundne levninger ogsaa fremstillet kirkens oprindelige grundplan. Af alt dette fremgaar med sikkerhed, at Albanuskirken oprindelig stod frit og var en tredelt søilebasilika uden tverskib og taarn og med et udelt smalere kor og vægpilastre; derimod fortjener det en nærmere undersøgelse, om koret, saaledes som Krefting formoder, har været ret afsluttet mod øst uden tilføjet halvrund apsis, hvad der i saa fald vilde afvige fra basilikernes sedvanlige form. Det er forresten tydeligt, at de omtalte forandringer ved kirken ere foretagne samtidig med og paa grund af, at den blev tilføjet et kloster. Naar dette stiftedes, er ikke sikkert, men rimeligvis skede det, som paavist af Lange (Klosterhistorie s. 345), i Sigurd Jor-

salafarers tid (1103—1130) men ikke før; ialfald maa det være oprettet inden hundredaarets slutning, da det nævnes i Odd Munks Olaf Trygvessøns saga, som antages forfattet efter 1170 men tidligere end 1200. Heller ikke naar Albanuskirken blev opført, siges nogetsteds, men da den, som ovenfor bemerket, i sin oprindelige form var adskilligt ældre end klostret, tilhører den højst sandsynligt det 11te hundredaar og er mulig endog ikke meget yngre end den oppe paa den øverste terrasse liggende Sunnivakirke, da begge bygninger, som Krefting har oplyst (s. 11), ere ensartede saavel med hensyn til murenes tykkelse og deres bygningsmaade som i soklernes profiler. Om Sunnivakirken fortæller sagaen, at den tilligemed de to stenterrasser, hvorpaa den hviler, blev opført af kong Olaf Trygvessøn efter mødet paa Dragseid (996) og altsaa inden 1000, da kongen døde. Den er saaledes sikkert nok den ældste kirkebygning og overhovedet det ældste bygverk her i landet, hvoraf der endnu findes synlige levninger. Af disse sees, at den var uden stentaarn, og alene bestod af et aflang firkantet og udelt langhus og et ligedant men smalere kor uden halvrund apsis, altsaa den samme form, som oftere træffes i mindre kirker baade hos os og andetsteds. Disse hovedformer finde vi ogsaa anvendt i Mosters gamle kirke (aarsb. 1872, 137), og naar denne i sin helhed og detaljer sammenholdes med Sunnivakirken, kan man derved faa en ikke ringe støtte for, at dens nuværende bygning er den samme som den, der ifølge sagaens udsagn ligeledes blev grundlagt af kong Olaf i 996. — I sin ovennævnte saga anfører Odd Munk (P. A. Munchs udg. s. 26) følgende: «I Selje ere fem kirker, og der er fylkeskirke og kristkirke og Mariakirke og Mikaelskirke, Albanuskirke og Sunnivakirke.» Dette sted synes noget forkludret. Enten maa der istedetfor «fem» læses sex, eller ogsaa maa to af de opregnede kirker slaaes sammen til én. Det sidste antager ogsaa Munch (anf. st. 94), men naar han i denne henseende sætter fylkes- og kristkirken som identiske, synes dette i sig selv lidet rimeligt, og desuden er der hos os hverken noget exempel paa en saadan kombination fra først af eller paa, at en kristkirke senere tillige blev fylkeskirke eller omvendt. Meget mere har det efter min mening for sig, at den Sunniva helligede kirke var kristkirke eller for biskopen, der ogsaa som bekjendt residerede paa Selje, inden hans sæde blev overført til Bergen sammen med flytningen i 1170 af Sunnivas skrin fra Selje til den da færdige store kristkirke, der ogsaa var indviet til Sunniva og saaledes fra først af beregnet paa at afløse den lille ubetydelige kirke paa Selje. Albanuskirkens og Sunnivakirkens plads er allerede nævnt ovenfor. Mikaelskirken og Mariakirken henlægges af Krefting (anf. st. s. 15) og V. Koren (aarsb. 1868, 11) med nogen sandsynlighed til oppe ved hillerne, og særlig Mariakirken af den sid-

ste til «salen» eller hulen mod øst ovenfor Sunnivakirken. Alt dette gjør det ogsaa sandsynligere, at kristkirken havde sin beliggenhed her mellem en klynge af hellige rum end paa den ensomme gaard Bø, hvor sognekirken, der var af stavverk og efter min antagelse tillige var fylkeskirke, stod (N. Forn. 501) indtil 1654, da den flyttedes over paa fastlandet. Hertil kan føjes, at den lille bygning, der betegnes paa Kreftings kort med D og ligger oppe i bakken omtrent midt imellem Sunniva- og Albanuskirken, ifølge Kreftings udsagn (s. 11) ved sine mures beskaffenhed viser sig ældre end klostret, og den kan saaledes oprindelig have tjent biskopen til bolig.

Hvad der kan styrke den ovenfor udtalte mening, at Albanuskirken hidrørte fra det 11te hundredaar, ere to ejendommelige kapitæler, som udentvil have tilhørt denne kirke, og hvoraf det ene sees afbildet hos Krefting (anf. st. pl. IV fig. 1) og det andet fremkom ved den omtalte reparation i 1885. Ialfald maa disse arkitekturdele vistnok ansees for de ældste i sit slags, som ere trufne her i landet, og saaledes ældre end dem, som fandtes i Munkelivsklostrets kirke (aarsb. 1860 s. 74 og 75), der som bekjendt blev opført af kong Eystein Magnussøn 1107—1110.

AARSBERETNING

FOR 1884 FRA DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

Den 15de Januar indgik Bestyrelsen med Andragende til Regjeringen om fornyet Statsbidrag til Haakonshallens fortsatte Restauration. Storthinget bevilgede det forlangte Beløb Kr. 20,000 foruden, hvad som maatte være i Behold af den tidligere Bevilgning. Da denne er urørt, udgjør altsaa det for nærværende disponible Statstilskud Kr. 40,000 hvortil kommer de i Forbindelse med første Statstilskud af Bergens Sparebank bevilgede Kr. 20,000. Efterat de paa forrige Generalforsamling meddelte Underhandlinger med Ingenieur Blitx om Overtagelse af Haakonshallens fortsatte Restauration ikke havde ført til nogen Overenskomst, besluttede Bestyrelsen i Møde den 8de Marts at indbyde til offentlig Konkurrence. Ligesom Konkurrence var bleven anbefalet af forrige Generalforsamling, som det under de forhaandenværende Omstændigheder rimeligste Middel til at tilveiebringe de for Restaurationsarbeidets Gjenoptagelse nødvendige Restaurationstegninger med Plan, saaledes fandt Bestyrelsen, at man paa den Maade ogsaa bedst vilde kunne opfylde det ved kongl. Resolution af 19de Juni 1883 til Bestyrelsen givne Opdrag: at indstille paa Valg af Architect. Den 6te August samledes paa Bergenhus den af Bestyrelsen opnævnte Kommitté, bestaaende af fire Architecter, DHerrer Schirmer sen., Thorsen, Nissen og Giovanni Müller, der godhedsfuldt havde paataget sig at bedømme de indkomne tre Konkurrencearbeider. Den 15de samme Maaned afsluttede Kommittéen sit Hverv, hvorefter Bestyrelsen den 19de Sept. gjennem Centralforeningens Direktion tilstillede Kirkedepartementet sin ærbødige Indstilling. Ved kongl. Resolution af 6te December er denne Sag bragt til en for Restaurationsarbeidets Fremgang ligesaa heldig som for Hallen som Statseiendom naturlig Afslutning, idet «Administrationen af den gjenværende Del af disse Restaurationsarbeider henlægges under Kirke- og Undervisningsdepartementet.»

Bestyrelsens Andragende til Bergens Samlag om Bevilgning af de manglende Kr. 2000 i Overslagssummen for Hoprekstadkirkens Flytning og Restauration paa den af Parkselskabet godhedsfuldt overladte Tomt nær Museet blev desværre ikke ind vilget. Bestyrelsen besluttede i den Anledning at fortsætte den private Subskription for paa denne Maade at tilveiebringe den hele Sum, saaledes at Arbeidet skulde kunne sættes i Værk Vaaren 1885, saasnart den ved Fortunskirken anvendte og opøvede Arbeidsstok var bleven ledig. Denne gamle Stavekirke, der saaledes som meddelt i Aarsberetningen for 1879, af Herredsstyrelsen var solgt til Nedrivning, blev nemlig kjøbt af Consul F. G. Gade og er af ham besørget flyttet, gjenreist og restaureret paa gaarden Fantoft ved Bergen. Bygningens ydre Restauration vil være færdig om et Par Maaneder. Den 12te December ankom imidlertid en Skrivelse, der meldte, at Centralforeningens Direktion havde besluttet at indgaa paa et til en Subskription af cr. Kr. 300 støttet privat Andragende om, at Hoprekstadkirken maatte blive staaende paa sin gamle Plads.

Urnæskirken, der i 1882 blev overdraget til Foreningen, har i det forløbne Aar modtaget en Udbedring især for Tagets og Taarnets Vedkommende. Omkostningerne hermed har udgjort Kr. 345, hvoraf Kr. 287,90 ere bevilgede af Centralforeningens Direktion. Hr. Bugge paa Urnæs har med sædvanlig Godhed havt Tilsyn med Arbeidets Udførelse.

I den i Borgundkirken opstillede Bøsse til Indsamling af Bidrag til Bygningens Vedligeholdelse er i det forløbne Aar indkommet Kr. 78 og nogle Smaamynter, hvilket Beløb er indsat paa Bygningens Bankbog, der nu viser en Beholdning af Kr. 220,28. (Renter 5,21). Efter velvillig Meddelelse fra Sognepresten vil denne Kirke tiltrænge et Eftersyn næste Sommer.

Da Eieren havde bestemt sig til at nedrive den paa Pl. XI i «Kunst og Haandværk fra Norges Fortid» afbildede gamle Stue paa Landsvik i Herlø, indledede Bestyrelsen efter Opfordring fra Direktionens Formand Underhandlinger om Kjøb af den i flere Henseender mærkelige Bygning. Handel blev afsluttet mod en Kjøbesum af Kr. 200, hvoraf Halvdelen udrededes af Centralforeningen. Med Stuen følger et gammelt Langbord. Kjøbekontrakten er besørget thinglæst.

Stiftsdirektionen har godhedsfuldt indmeldt, at Førde Kirke skal rives. Bestyrelsen har i den Anledning henvendt sig til Førde Formandskab med Anmodning om, at alle Inventariesager, der maatte fortjene at opbevares, skulde blive overdragne til Bergens Museum. Ligesaa har Bestyrelsen gjennem Bergens Stiftsdirektion anmodet Ørskogs Formandskab om at afstaa til Museet en gammel Altertavle, som man ikke længer havde Brug for i Kirken. Filialafdelingens Henvendelse til Sæbø Herredsstyrelse om ved den gamle Kirkes Sløifning at overdrage til Museet den

i tidligere Indberetninger omhandlede store Døbeskaal af Vægsten var forgjæves. Fonten blev solgt paa Auctionen, men af Kjøberen Hr. Metalstøber Ingebretsen godhedsfuldt afstaaet tilligemed et Timeglas og en gammel Skibsmodel.

Efter Forslag fra Hr. Skolebestyrer Bendixen har Bestyrelsen i Sommer befaret forskjellige Kjældere og gamle Bygninger i Bergens By for at undersøge, hvorvidt der var Bygningsrester, der fortjente at afbildes, og som hidtil ikke var tegnede.

Da Hr. Kirkesanger Christie ønskede at udtræde af Bestyrelsen, anmodede Bestyrelsen i Henhold til Foreningens Love § 4 Hr. Bankchef Henriksen om at indtræde.

Til Udgravninger oversendtes fra Centralforeningen iaar Kr. 100, hvoraf Kr. 74,25 ere anvendte af Hr. Cand. Ross, der i Sommer har fortsat sine Undersøgelser af faste Oldtidsminder i Søndhordland. I Vikevik blev gjort flere interessante Fund saavel fra ældre som fra yngre Jernalder. Udbyttet er som sædvanligt tilstillet Bergens Museum.

Med Beretningen følger Regnskab for 1884. Filialafdelingen har for nærværende 117 Medlemmer.

Bergen den 12te Januar 1885.

A. Lorange. **B. E. Bendixen.** **Fr. von der Lippe.**
Ross.

AARSBERETNING

FOR 1884 FRA DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

De arbeider til udbedring og forstøtning af murene i ruinerne af klosterkirken paa Tautra, som blev paabegyndte i 1879, ere blevne fortsatte i den forløbne sommer. Forstøtningen af portalen i den vestlige væg er bleven fuldstændiggjort, paa enkelte andre punkter er der ogsaa bleven anbragt støttemure, revner ere blevne udfyldte med cement, og det vestlige parti af muren dækket med et lag af cement, sand og smaasten. Forøvrigt henvises om dette arbeide til den vedlagte specielle indberetning af medundertegnede arkitekt Christie.

Den ifjor paabegyndte afvaskning af kalken paa kleberstensindfatningerne om nogle vinduer paa den nordre side af erkebispegaarden, er iaar bleven fortsat i større udstrækning med de øvrige vinduer i begge etager af den ældre bygning og med kleberstenspartierne i hovedindgangsporten. Ved undersøgelser i de nærmeste rum paa begge sider af porten har man gjort iagttagelser af interesse med hensyn til bygningens struktur og historie. Paa den vestre sidebygnings indre og ydre side blev grundmuren undersøgt ved gravning paa forskjellige steder. Ogsaa med hensyn til disse arbeider henvises til den udførlige beretning af arkitekt Christie.

Da Singsaas gamle kirke skulde nedrives, blev ved direktionens mellemkomst erhvervet for oldsagsamlingen et Christusbillede af træ fra den tidligere middelalder. Det blev overladt som gave af Singsaas heredsstyrelse.

I anledning af den forestaaende nedrivning af Mosvikens kirke har direktionen gjort henvendelse for at erhverve et Mariabillede af træ, der opbevares i kirken.

Da man fra stiftsdirektionen havde faaet meddelelse om, at altertavlen i Nypens kirke i Melhus agtedes borttaget, har direktionen ladet den besigtige. Det viste sig, at den var et af de almindelige arbeider fra midten af det 17de aarh., hvoraf det

ikke kan ansees hensigtsmæssigt at opbevare flere end de, som allerede haves i videnskabsselskabets samling.

Af gravundersøgelser blev der paabegyndt nogle paa Bell i Selbu. Men de maatte snart indstilles af mangel paa arbeidsfolk uden at have ledet til noget væsentligt resultat.

Aarets regnskab viser en udgift af kr. 739,46, hvoraf omtr. 450 kr. medgik til arbeiderne paa Tautra og omtr. 250 kr. til erkebispegaarden. Indtægterne have været kr. 1089,90, iberegnet en kassebeholdning fra 1883 af kr. 515,76. Ved aarets slutning havdes saaledes i beholdning kr. 350,44.

Throndhjem den 6te marts 1885.

K. Rygh. **Chr. Christie.** **K. Lossius.**

ARBEIDE UDFØRT I SOMMEREN 1884 I KIRKERUINEN PAA TAUTRA OG I TRONDHJEMS KONGSGAARD (DEN FORRIGE ERKEBISKOPSGAARD).

Paa den nordre Side af Indgangsaabningen i Tautra Kirkes Vestgavl blev opført en lignende Støttemur, som den, der i 1879 blev opført paa Sydsiden af samme Aabning, i hvilken nu blev muret en Bue, for at støtte den øverste Del af Vestgavlen og de endnu levnede Kleberstene i den ene Side af den indre Portalbue. De store Revner i den indvendige Skraaning af det store Gavlvindu, som staar lige over Portalbuen, blev udfyldt med Cement. Vestgavlens indre Side, som endnu er i god Stand, er opført af stor utilhuggen Graasten, og de tildels meget store Fuger mellem Stenene ere udfyldt med horizontalt lagte og tæt sammendrevne Skiferstensstykker. Af Gavlens indvendige Vægflade staar nu kun en meget liden Del igjen paa den nordre Side af det store Gavlvindu, hvis udvendige Kleberstensindfatning ogsaa er forsvunden. Man ser saaledes her den indre Murmasse, som bestaar af uregelmæssigt sammenkastede Sten og Kalkmaterial. De mindre Stene ere nu sprængt ud, de større staa igjen og danne store Fremspring og Afsatser, som ere meget udsatte for at sprænges af Vand og Frost. Ganske at

forebygge dette, vilde blive meget bekosteligt. Nu blev kun de største og mest udsatte Huller udfyldt med Cement og Sten. Under det eneste endnu helt bevarede Vindu i den nordre Væg nær ved Vestgavlen vare Stenene af den indre Murflade sprængt ud og for lang Tid siden taget ud af Ruinen. Ogsaa her blev opført et Stykke ny Mur, for at beskytte det beskadigede Murverk og tillige støtte den oventil endnu godt bevarede Mur. Oventil blev Vestgavlen og de nærmeste Murdele ved den dækket med et Lag af Cement, blandet med Smaasten og grov Sand. Den til de nævnte Arbeider anvendte Graasten blev sprængt ud af de store nedstyrtede Murmasser, som ligge udenfor Kirkens Sydside overvokset med Græs og Buske. Dette Arbeide var meget besværligt, fordi Murbruget endnu var saa haardt og saa fast forbundet til Graastenene, at mange af dem gik i Stykker under Sprængningsarbeidet, medens Murbruget forblev fast med Stenen. Ved at rense Grunden langs med Foden af den indre Side af Kirkemuren, kom frem megen Sten, som ogsaa blev anvendt i den nu opførte Støttemur. Foran Alterets Grundstene blev gravet omtrent fire Fod dybt i Grunden. Her fandt man to Menneskeskeletter i Uorden henkastede mellem Sand og store Stene. Længere ud i Kirken blev Grunden ligeledes undersøgt. Grunden bestaar her ligesom udenfor Kirkens Sydside af fin løs Sand. Langs med Foden af den østre Væg af Kirken og Sakristiet blev Gruset udgravet, hvorved den fulde Længde af Kirkens østre Endevæg blev synlig. Kirken har foruden Vestportalet sandsynligvis kun havt endnu en Indgang fra Klostergangen paa Sydsiden paa et Sted i Nærheden af den vestre Gavl, hvor indtil nu har været et stort Hul i Muren. Her kunde man oppe i Aabningen se Spor efter en Bue, som har været opført af Graastensheller. For at støtte Murpartiet over denne Aabning, blev denne nu tilmuret med Graasten.

Paa den udvendige Side af Kongsgaardens nordre Væg blev Kalken vasket af Kleberstensindfatningerne om alle de ældre Vinduer i begge Etager og om Hovedindgangsporten. Vaabensalens Vinduer have fra først af været noget smalere end de nu ere. I nogle af de øverste Buestene er den oprindelige Størrelse af Kleberstensindfatningen endnu bevaret. De tre spidsbuede Vinduer i Salens østre Gavlvæg bleve renset for Kalk, hvorved det eiendommelige Stenforband om disse Vinduer er bleven synligt. I Salens søndre Væg kom ved Afhugning af Kalkpudsen frem Levninger af Siderne til to Vinduer, som have havt samme Form, som de Vinduer, der nu staa i den nordre Væg. Denne sydlige Væg har Spor efter at have været ombygget og forandret. Under Salen er det udvendige Murverk meget svagt og har buget sig udover, hvorfor man formodentlig for lang Tid siden har støttet det med store Pillarer. Den ene af disse

Pillarer er opført foran og i den oprindelige Indgangsdør til det østligste af de to hvælvede Rum under Vaabensalen. Under Kalkpudsen kan man indvendigt se Sporene af den spidsbuede Døraabnings Kleberstensindfatning. En ny Dør er brudt gjennem Murverket ved Siden af den gamle tilmurede Dør. Lidt ovenfor denne Dør fandt man, ved at afhugge Kalkpudsen, de daarligt tilhugne og sammenføiede Kanter af Kleberstensindfatningen om en tilmuret firkantet Fordybning, 21″ høi og 15″ bred. Ved at bryde ud Murverket mellem Kleberstenene kom man ind i et lidet med Kalkgrus og løs Sten opfyldt Rum med afpudsede Sider, og oventil dækket med et lidet Tøndehvælv og Mursten. Den indvendige Side af dette Rum danner Bagsiden af Hvælvstenene i det store hvælvede Rum indenfor. I Hvælvkappen har der været en Aabning ind til det lille Rum i Muren. Aabningen er nu tilmuret og har oventil været dækket med en stor Bjelke. Tøndehvælvet begynder ved den østre Ende af den firkantede Aabning og er der støttet af en meget forkullet Tverbjelke. Rummet er omtrent 3′ 3″ bredt og nu synligt fire Alen langt. Det er afbrudt af Buen over den senere gjennembrudte Indgangsdør. Det lille Tøndehvælv stiger noget opover og er nu afbrudt af Salens Gulvaaser og Gulv. Maaske har man her Levninger af en Gang, som har været anlagt fra det østligste hvælvede Rum op til Salen. Ved at bryde Sten ud af en Fordybning i Hvælvkappen i det sydvestre Hjørne i det andet Rum under Salen kom man ind i en omtrent 3′3″ bred Trappegang, som nu var aldeles tilfyldt med Sten og Kalkgrus. I den ydre Vægflade fandt man en i Klebersten udhugget liden spidsbuet Lysaabning, gjennem hvilken Gangen er belyst. Den øverste Del af Gangen er tilligemed den tilstødende Del af Salens Mur ødelagt. Nogle af de til Lysaabningens indre Skraaninger benyttede Kleberstene have været tilhugne til andet Brug, da de have Skraaning til 2 Sider. — I Portrummet blev Kalken vasket af Kleberstenslisterne under Tøndehvælvet og af Endebuens Siksakprofiler. I det lille hvælvede Rum med Indgang fra Portrummet blev ved begge Endevægge undersøgt om de er opført i Forband med Langsiderne. Rummet har ikke været større, og derfra har sandsynligvis ikke kunnet være nogen Gang i Muren op til 2den Etage. I den søndre Væg over Porthvælvet kom ved Afhugning af Kalklaget frem en lodret Kleberstenskant med afskraaet Hjørne af et oventil fladt overdækket Vindu af samme Form og Størrelse som de, der staa i de to hvælvede Rum i første Etage paa den vestre Side af Porten. Lodret over det østligste Vindu paa denne Side fandt man Kanten af et lignende Vindu i 2den Etage. — I det første Rum paa den vestre Side af Portgangen blev Kalken hugget bort paa et Stykke lodret Mur mellem de to fint tilhugne Kleberstens Gurtbuer, som ere byggede ud fra den søndre og den nordre Væg

og oppe i Toppen af Hvælvet forbindes med 2 mindre Tverbuer af Klebersten saaledes, at der dannes en af huggen Klebersten indfattet Firkant, omtrent 2′ 4″ paa hver Side. Da den lille af gul Mursten opførte Mur nede ved Foden af Gurtbuerne blev nedrevet, kom man ind i en 2′ 4″ bred og 4′ 6″ dyb Skorstenspibe, i hvis Sider der endnu er Spor efter Sod og Røg. Pibens Bund ligger netop i Høide med Overkanten af de raa Graastenskonsoler, paa hvilke Gurtbuerne nu hvile. Aabningen ind til Piben dækkes oventil af en Klebersten, ovenover hvilken Piben efterhaanden bliver smalere og øverst kun har 12″ i Firkant. Den tilsvarende Mur mellem Gurtbuerne paa den nordre Side blev ogsaa nedrevet, hvorved man kom ind i en Pibe aldeles lig den i den søndre Væg. Denne er 15′ 6″ og den nordre Pibe 22′ 6″ aaben indvendig, fra Bunden op til hvor den nu formodentlig er tilmuret. Piberne staa omtrent 12″ indenfor den udvendige Murflade, hvorfor man sandsynligvis har fundet det nødvendigt at have Pillarer i Muren foran Piberne. Det er sandsynligt, at der er lignende Piber i det hvælvede Rum ved Siden af dette, hvilket er opført aldeles paa samme Maade. Dette Rum kan dog ikke blive undersøgt, saalænge det tjener til Opbevaring af Amunition m. m. Men det har i ethvert Fald en lignende Pibe i den nordre Væg, thi da man udenfra huggede ud et Hul i denne Væg paa et Sted, hvor Murpillaren er nedrevet, kom man 12″ indenfor Vægfladen til en 12″ Skorstenspibe. I den vestre Væg er et Vindu tilmuret, ligesom alle de øvrige Vinduer i disse 2 Rum, og af samme Form og Størrelse som de. Der har saaledes fra først af været en aaben Plads mellem denne Bygning og den lange lave Bygning paa Gaardspladsens Vestside. Den vestre Gavlvæg har havt store fremtrædende Pillarer paa begge Hjørner. Ved at grave i Grunden ved begge Hjørner fandt man de nederste Stene af Pillarerne, hvis Hjørner bestaa af huggen Klebersten. Til hvert af disse to hvælvede Rum i første Etage har der været en Indgangsdør paa Sydsiden. Under de nu staaende Indgange fandt man Kleberstenskanterne til de ældre noget smalere Indgangsdøre. Ved Siden af Døren til det vestlige Rum kom frem en tilmuret firkantet Aabning i Muren, oventil afdækket med en Marmorsten, hvis afskraanede Kant synes at vise, at den ikke er tilhugget til at benyttes i denne Aabning, som er 23″ lang og 11″ høi. Den har paa Siderne en 2″ dyb Fals og udvider sig indad i Muren. Indenfor denne Aabning er der paa Indsiden af Muren en Fordybning, horizontalt afdækket, og med Hjørner af Klebersten. For at faa vide, om Hvælvene i disse to Rum have havt en Aabning i Midten, blev Trægulvet i 2den Etage over det vestligste Rum opbrudt og Hvælvet undersøgt. Over dette laa et tykt Lag fin Sand og nærmere Hvælvstenene Kalkgrus, Aske og Kulstykker. Ved at bryde op nogle af de

øverste Stene stødte man paa to lange horizontalt liggende Klebérstene, som hvile paa den ene Gurtbue og ere glat tilhugne paa den Side, som vender ind mod Midten af Hvælvet. Denne indvendige Side var sort og sodet. Fra først af har der antagelig været lignende Stene paa de øvrige Sider af den af de nedenunder staaende Gurtbuer dannede Firkant, som sandsynligvis senere er bleven udfyldt med de nu ovenfra synlige diagonalt i Hvælvkappeforband murede Graastensheller. Der vil forhaabentlig til Sommeren blive Anledning til at faa undersøgt Midten over Hvælvet i det andet Rum. Hidtil har man ikke fundet Spor til, at disse to med Tøndehvælv overdækkede Sale have havt Kaminaabninger ud til Skorstenspiberne i de ydre Vægge.

I den vestre Sidebygnings østre Væg har man fundet en lignende liden flad afdækket Aabning, som den før beskrevne i det vestligste Hvælvrum. Aabningen er 6½" høi, 15" lang, og har en bred afskraanet Kleberstenskant om alle fire Sider. Denne Sidebygnings Grundmure blev undersøgt paa flere Steder. De ere omtrent 4 Fod dybe under den gamle Jordoverflade eller omtrent 6 Fod dybe under den nuværende opfyldte Grund. Murene ere opførte af store ujevne Graastene, mellem hvilke Aabningerne ere udfyldte med smaa Pindingsstene. — Omkring de to Pillarer, som bære de af Mursten opførte Hvælv under det saakaldte «Vægthus», blev Grunden udgravet, indtil man kom ned til Pillarernes Sokkel og Klebersten. Den ene Pillar bestaar af sammenstillede store Rundstave. Stenene er antagelig hentede fra Domkirken, hvor der findes Rundstaver fra Pillarer af omtrent samme Størrelse. — Foran Hovedindgangsporten blev Grunden undersøgt, men man fandt her ingen Grundmur længere udenfor Bygningen. Grundmurene under Vaabensalen ere opførte paa samme Maade som de under Bygningerne mod Vest. I den lave Bygning østenfor Vaabensalen blev Grunden undersøgt fra Midten af den nordre Mur indtil det østre Hjørne. Grundmuren er her 8' dyb og opført af meget større Stene end man har fundet paa nogen af de undersøgte Steder i Kongsgaarden. Stenene i den 6 Fod tykke Mur har paa den indvendige Side mod Rummet lidt megen Skade ved Ild. De smaa Vinduers indvendige Sider ere antagelig bleven ombyggede. Væggen paa Sydsiden af dette Rum er fra en ny Tid. Forhaabentlig vil man senere faa Anledning til at undersøge Resten af den nordre Mur, og samtidig ved Gravninger forvisse sig om, hvorvidt der i Grunden endnu findes Levninger af Grundstene til en Mur, som har afsluttet dette Rum paa Sydsiden.

CENTRALFORENINGENS AARSBERETNING FOR 1884.

I Sommerens Løb blev under Tilsyn af Direktionens Formand paa Gaardene Mellø og Vestrum i Hedrum Sogn undersøgt tilsammen 34 Gravhauger, som viste sig at hidrøre fra den ældre eller yngre Jernalder og for hvis Indhold er gjort nærmere Rede paa et andet Sted i nærværende Aarsberetning. De ved Udgravningen fremkomne Oldsager, omfattende 56 Numere, bleve som sædvanligt overdragne til Universitetets Samling i Forbindelse med nogle andre jordfundne Sager, som ellers erhvervedes af Formanden. Den øvrige Del af hans Reisetid anvendtes til at undersøge 52 Kirker, for det meste i Bratsberg og Nedenes Amter, og ere de derved gjorte Iagttagelser allerede omtalt paa sit Sted i foregaaende Aarsberetning.

Fra endel af disse Kirker blev gjennem Anmodninger til Vedkommende senere erhvervet for Universitetets Oldsagsamling et Røgelsekar (Svarstad Kirke), en Dørring fra Middelalderen med nyere Runeindskrift (Romenes K.), en gammel Lysestage af Træ med særegen Form (Søndeled K.), samt ligeledes for Kunstindustrimusæet et Døbefad og to Lysestager af Messing (Hvaløernes K.) og 3 Stole fra 17de eller 18de Hundredaar (Sigdal, Froland og Eide K. i Nedenes). Derimod blev Direktionens Anmodning ikke imødekommet med Hensyn til et Par Messingstager i Varteig K., forskjellige Sager i Nykirke (Borre), et Røgelsekar i Hæms K. (Jarlsberg), nogle Sager i Komnes K. og et Par Lysestager i Vraadals K., da disse Sager ønskedes bibeholdt, skjønt der ikke mere haves noget Brug derfor i vedkommende Kirker.

Foreningens Samling af Tegningerne forøgedes med 39 Blade. Heraf modtoges 5 Fotografier og 15 Tegninger af Taarnet paa Bergenhus som Gave fra Arkitekt P. Blix i Forbindelse med en udførlig Beskrivelse af den nævnte Bygning, og 5 Pauser fra Arkitekt A. Ottesen. Disse gjengive endel middelalderske Detaljer paa Akershus, Grundplanen af Haslum Kirke i Bærum, et Krucifix i Hovs Kirke i Jarlsberg og en Trægesims

paa det i sin Tid af Professor Skjelderup ejede Hus ligeoverfor Kristiania Sparebank. De øvrige 14 Blade udførtes efter Direktionens Opdrag af Arkitekt H. Thorsen; deraf fremstille 5 Blade gamle Døbefonter i Sel, Gausdal, Ringebo, Kvam og Hedals Kirker, 5 Blade knytte sig til Ringebo Stavkirke samt dens Klokkestøpel, og 4 Blade gjengive det gamle merkelige Loft paa søndre Rolstad i søndre Fron.

De interessante Ruiner af Hamars gamle Domkirke og den daarlige Forfatning, hvori de befandt sig, maatte sterkt opfordre til deres Udbedring. Direktionen har ogsaa allerede siden 1877 dels ved Ansøgning om Statsbidrag og da dette, som anført i Aarsberetningen for 1880, blev afslaaet, ved Henvendelse til Private, men ligeledes forgjæves, søgt at faa tilvejebragt de fornødne Midler. Først da Storthinget fra 1 Juli 1881 bevilgede Foreningen et aarligt Bidrag særlig til Bevaring af merkeligere Bygninger og Ruiner, blev Direktionen ved af denne Bevilgning lidt efter lidt at opspare en Beholdning sat istand til at paabegynde det omhandlede Foretagende, skjønt man forgjæves henvendte sig til Hamars Brændevinssamlag for at faa tilvejebragt det for hele Arbeidets Udførelse manglende Beløb. Under disse Omstændigheder kom det meget beleiligt, at der fra Bestyrelsen for Selskabet til Hamar Bys Vel blev fremsat et Tilbud om at ville sørge for Udførelsen af Arbeidet mod at ogsaa Foreningen ydede Bidrag dertil. Efterat dette Tilbud var modtaget, blev derfor Arbeidet sat i Gang om Vaaren 1884 under Tilsyn af det nævnte Selskabs Viceformand Ingeniør J. Didrikson, og har Foreningens Tilskud for 1884 udgjort 800 Kroner.

Den i 1883 paabegyndte Istandsættelse af Bamble Kirkes Ruiner blev i 1884 under Tilsyn af Arkitekt W. Hansteen fortsat og mestendels fuldført med en Udgift af Kr. 441,90.

Efterat de gamle Dele af Gols Stavkirke, som anført i Aarsberetningen for 1881, vare kjøbte af Foreningen, bleve de, saasnart Omstændighederne tillode det, hvilket først indtraf i 1883, nedtagne og transporterede til Bygdø, hvor Kirken blev opsat paa den indrømmede Plads og restaureret, med enkelte Modifikationer i den tidligere udarbeidede Plan, under Tilsyn af ovennævnte Arkitekt Hansteen. Da Foreningen imidlertid ej saa sig istand til at overtage de betydelige Udgifter ved Restaurationen, blev denne udført for Hans Majestæt Kongens Regning. Paa Grund heraf og da der selvfølgelig var fuld Garanti tilstede for, at Bygningen vilde blive bevaret i Fremtiden, fandt Direktionen det passende at overdrage Kirken til den, der til enhver Tid er Landets Konge og saaledes har Disposition over Bygdø Kongsgaard. Som en særlig Gunst mod Foreningen fra Hans Majestæt Kongens Side blev det Udlæg, som Foreningen havde havt i Anledning af Kirkens Erhvervelse og Transport, med

Fradrag af hvad der var indkommet ved den aabnede Privatsubskription, refunderet Selskabet med 602 Kroner.

Af Arkitekt P. Blix blev fremsat Tilbud om at ville yde 500 Kroner og derhos uden Godtgjørelse overtage Ledningen af Hoperstad Kirkes Restauration paa Stedet efter saadan Plan, som maatte bifaldes af Direktionen, og da der ligeledes af flere Privatmænd i og udenfor Bygden subskriberedes et Beløb i samme Øjemed, besluttede Direktionen at modtage disse Tilbud og forøvrigt at tilskyde af Foreningens Midler, hvad der udenfor de subskriberede Bidrag maatte paakræves til Udførelsen af Restaurationen. Denne tænkes fordelt paa tre Aar og er paabegyndt i 1885.

Direktionen har flere Gange i foregaaende Aarsberetninger udtalt og nærer fremdeles den Overbevisning, at saalænge der ikke hos os som i flere andre Lande, og navnlig i Danmark siden 1861, ved Lovgivningen tilvejebringes et sagkyndigt Tilsyn med Kirkerne, kan det fremdeles ligesom hidtil neppe undgaaes, at endog de af dem, som have større Betydning, uden Nødvendighed nedrives eller forvanskes eller at kirkelige Inventariesager af arkæologisk Interesse ødelægges eller komme i Privates Hænder for maaske at vandre ud af Landet. For dog, om muligt, at bidrage sit til en Forbedring af den nuværende Tilstand, og da de ældre Forføjninger havde vist sig lidet virksomme, indgik Direktionen atter med et Andragende i den Retning til Kirkedepartementet. Dette viste ogsaa Foreningen den Imødekommenhed, at det i et Cirkulære af 22 April 1884 anmodede enhver af Landets Stiftsdirektioner om:

«1. at give den nævnte Forenings Direktion snarest mulig Underretning, naar endelig Beslutning er fattet angaaende Restauration, Ombygning eller større Reparation af nogen Kirke (jfr. Departementets Cirkulære til Provsterne af 3 August 1876, af hvilket Aftryk er tilstillet Stiftsdirektionen med Skrivelse fra Departementet af 4de s. M.),

2. at opfordre Stiftets Sognepræster til at gjøre vedkommende Heredsstyrelser, private Kirkeejere og Kirkeværger opmerksomme paa, at Inventariesager ligesaalidt som andre Ejendele maa fraksilles en Kirke uden Stiftsdirektionens Samtykke.»

Ved Foreningens Regnskaber for 1884 har Revisionen kun til Regnskabet for den bergenske Filialafdeling gjort en Udsættelse, hvilken dog vil bortfalde ved Besvarelsen fra Filialafdelingens Direktion.

Ogsaa i den Mellemtid, som er forløbet siden forrige Aarsberetning blev afgivet, har Foreningen tabt et af sine ældste Æresmedlemmer, idet den af Nordens Arkæologi højt fortjente Museumsdirektør Kammerherre Worsaae i Kjøbenhavn afgik ved Døden den 15de August 1885.

Foreningens Hovedregnskab udviser følgende Indtægter:

Hs. Maj. Kongens Bidrag for 1884 . .	Kr.	250,00	
Et Medlem	-	40,00	
Kontingent og Restancer	-	3168,00	
Regnskabsførerens Udlæg	-	985,96	
Laan i Akers Sparebank	-	4500,00	
			Kr. 8943,96

Udgifterne vare:

1.	Til den throndhjemske Filialafdeling	Kr.	456,21	
2.	- - bergenske	-	238,00	
3.	Trykning, Litografering og Indbinding	-	1738,10	
4.	Tegninger	-	4069,91	
5.	Kommissionsgebyr, Fragt, Porto og Inkassation	-	269,67	
6.	Kassereren	-	301,44	
7.	Revisor	-	40,00	
8.	Sekretæren	-	160,00	
9.	Regnskabsførerens Forskud fra forrige Regnskab	-	1487,96	
10.	Renter af ovennævnte Laan	-	112,50	
11.	Kassebeholdning	-	70,17	
				Kr. 8943,96

Det antikvariske Reisefond havde ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . Kr. 90,30

Statens Bidrag for 1884 . .	-	1600,00	
			Kr. 1690,30
Derimod anvendt til Reiser og Undersøgelser			- 1441,28
Kassebeholdning 31 Decbr. 1884 . . .			Kr. 249,02

Kontoen til Udgivelse af Plancheverket «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid» viste ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . . . . Kr. 795,35

Statens Bidrag for 1884	-	1400,00	
			Kr. 2195,35
Derimod anvendt til Lithografering, Trykning og Indheftning			- 772,00
Kassebeholdning 31 Decbr. 1884			Kr. 1423,35

Kontoen for «Bevaring af Landets merkeligere Bygninger og Ruiner fra Fortiden» viste ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . . . Kr. 1963,73
Statens Bidrag for 1884 . . . . . . - 1500,00
Indkommet ved Subskription for Gols Kirke . . . . - 423,00
Kr. 3886,73

Udgifterne vare:

1. Bidrag til Indkjøb af Landsviksstuen Kr. 100,00
2. Reparation af Urnes Kirke . . . - 287,90
3. Bidrag til Udbedring af Hamar Domkirkes Ruiner . . . . - 800,00
4. Reparation af Bamble Kirkes Ruiner - 441,90
5. Udgifter i Anledning af Gols Kirke - 825,12

- 2454,92

Kassebeholdning 31. Decbr. 1884. . . . Kr. 1431,81

Kristiania 24 Novbr. 1885.

N. Nicolaysen. O. Rygh. H. Huitfeldt-Kaas.
H. Thrap-Meyer. I. Undset.

FORTEGNELSE
OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL
TEXTEN.

ÆLDRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER eller MIDDELALDER.

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. — § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontigent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen.[4] — § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlandske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat være revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

---

[1] **Ordene „en Kasserer og" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1853.**

[2] **Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.**

[3] **Ordene „og en Sekretær" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847.**

[4] **Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.**

[5] **Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1854 forandret til „Marts eller April"**

FORTEGNELSE
OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL TEXTEN.

ÆLDRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER eller MIDDELALDER.

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. — § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontigent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen.[4] — § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlandske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat være revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

---

[1] Ordene „en Kasserer og" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1858.

[2] Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.

[3] Ordene „og en Sekretær" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847.

[4] Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.

[5] Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1854 forandret til „Marts eller April"

eller nogen anden af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Diskussion. Direktionen kan ogsaa til andre Tider sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger, naar den finder saadant hensigtsmæssigt. — § 9. Direktionen lader aarlig trykke og uden særskilt Betaling uddele til Foreningens Medlemmer en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger Afbildning og Beskrivelse af en eller anden merkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning om Fædrelandets Fortidsmindesmerker til Gjenstand. — § 10. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages, efterat være benyttede, til en af Rigets Oldsamlinger eller andre offentlige Samlinger, eftersom Foreningens Direktion maatte finde det mest passende.

J. Frich. R. Keyser. J. Nebelong. Chr. Holst. A. Tidemand.

LOVE
FOR DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 18 Oktober 1851.)

---

§ 1. Den Throndhjemske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Throndhjem og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i søndre og nordre Throndhjems Amter. — § 2. Afdelingens Øjemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralafdelingen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Throndhjem værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfælde af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at modtage og forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutning fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening.

LOVE
FOR DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 5 Juli 1871.)

---

§ 1. Den Bergenske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Bergen og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i Bergens Stift. — § 2. Afdelingens Øiemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralforeningen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Bergen værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfældet af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutninger fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening. — § 7. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddele, overdrages til Bergens Museum.

Foreningens Medlemmer.

Udgangen af December 1885.

Beskytter:

Hans Majestæt Kongen.

Hendes Majestæt Dronningen.
Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Victoria.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Eugenie.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Therese.
Hans Kongelige Højhed Kronprins Gustav.
Hans Kongelige Højhed Prins Oscar.
Hans Kongelige Højhed Prins Carl.
Hans Kongelige Højhed Prins Eugen.

Hans Kongelige Højhed Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach.

Direktører:

Antikvar N. Nicolaysen, Formand og Sekretær.
Professor O. Rygh.
Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt-Kaas.
Arkitekt H. Thrap-Meyer.
Dr. I. Undset.

Arkivfuldmægtig Otto Gr. Lundh, Kasserer.

Æresmedlemmer:

Museumsdirektør Justitsraad C. F. Herbst, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. F. Stephens, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. A. F. Strunk, i Kjøbenhavn.
Rigsantikvar Dr. H. Hildebrand, i Stockholm.
Dr. O. Montelius, i Stockholm.

Aall, Diderik, Cand. juris. Kristiania.
— H., Justitssekretær. —
— N. B. Egeli ved Porsgrund.
Aarflot, M. A., Bogtrykker. Ekset.
Aars, H., Universitetskvæstor. Kristiania.
— J., Skolebestyrer. —
Aas, Guldsmed. Throndhjem.
— J., Handelsmand. Sparbu.
— L., Byfoged. Kristianssund.
Alstad, Arkitekt. Throndhjem.
— A. S., Bager. —
— Conrad, Bager. —
Ameln, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Andersen, R. O., Kjøbmand. Sandefjord.
— S., Generalkonsul. Kristiania.
— V. C. H., Overlærer. Fr.hald.
Andresen, Aug., Grosserer. Kristiania.
— N., Grosserer. —
Antiqvitets-Akademien. Stockholm.
Antonisen, P. J., Kjøbmand. Bergen.
Arboe, P. N., Genremaler. Kristiania.
Arbuthnott, Mstrs. Sundalen.
Arentz, H., Protokolsekretær. Kristiania.
Arkiv, det antikv.-topogr. Kjøbenhavn.
Arnesen, A., Kjøbmand. Bergen.
— Kr. A., resid. Kap. V. Toten.
Arnstädt, Postbetjent. Bergen.
Aschehoug, H., Boghandler. Kristiania.
— T., Professor. —
— W., Toldkasserer. —
Aschenberg, S., Provst. Namsos.
Astrup, H., Stadshauptmand. Kristiania.
Aubert, L. M., fhv. Professor. —
— Otto, Advokat. —
— Otto, Amtmand. Bodø.

Baars, H., Kæmner. Bergen.
Bachke, A. S., Geschworner. pr. T.hjem.
Bacher, L., Trælasthandler. Larvik.
Balchen, F., Institutbestyrer. Kristiania.
Bang, J. G., Dyrlæge. Throndhjem.
Bang, T. C., Borgermester. Drammen.
Barmann, O. R., Skrædder. Thr.hjem.
Bay, N. K., Ingeniør. Kristiania.
Becker, Gabr., Kjøbmand. Kristiania.
Beer, J., kgl. Fuldmægtig. —
Behrens, A. T., Seilmager. Bergen.
Bendixen, B., Skolebestyrer. —
Benneche, H. A., Kjøbmand. Kristiania.
Berg, F., Handelsmand. Syd-Krokø.
— Gustav, Arkitekt. Kristiania.
— J. F., Kjøbmand. —
— J. H., fhv. Byfoged. Fredriksstad.
— J. H., Sogneprest. Ullensaker.
Bergens Haandverkerforening.
— offentlige Bibliothek.
Bergersen, B. K., Overretssagf. Thr.hjem.
Bergh, Ingeborg, Frue. —
— Joh., Advokat. Kristiania.
— Karl, Overretssagfører. Bergen.
Bergseng, A., Kjøbmand. Lillehammer.
Bergstrøm, Axel, Landshøvding. Ørebro.
— W., Bygmester. Throndhjem.
Bergwitz, C. H., Kjøbmand. Kristiania.
Berner, H. E., Bankdirektør. —
— K., Direktør. Bergen.
Berstad, Kjøbmand. —
Berven, F., Grosserer. Kristiania.
Bessesen, T., Kjøbmand. Mandal.
Bibliothek, det Deichmanske. Kristiania.
— det store kgl. Kjøbenhavn.
Bing, Fr., Politimester. Fredriksstad.
— Ingeniør. Kristiania.
Birch-Reichenwald, C., Sorenskr. —
Birkeland, L. H., Træskjærer. Mandal.
— M., Rigsarkivar. Kristiania.
Biørn, Henr., jun., Kjøbmand. Kragerø.
Bjelke, O., Proprietær. Strømmen.
Bjerck, A., Cand. mag. Kristiania.
Bjørnebye, H., Grosserer. Fredriksstad.
Bjørnson, P., Bureauchef. Kristiania.
Blaauw, H., Kjøbmand. Bergen.
Blehr, Th., Redaktør. —
Blich, C., Høiesteretsassessor. Kristiania.
Blix, P., Arkitekt. Bergen.
Blom, Enkefru. Moss.
Boe, C. A., Sagfører. Arendal.
Boeck, Th., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.

Bomhoff, K., Direktør. Throndhjem.
Bommen, L., Grosserer. Kristiania.
Bonnevie, Dr. Drammen.
— N., Amtmand. Arendal.
Borgen, F., Advokat. Kristiania.
— G. A., Sogneprest. Throndhjem.
— H. P., Kjøbmand. Kristiania.
Borthen, Læge. Throndhjem.
Bostad, John, Bager. —
Brandt, Bundtmager. Bergen.
— Fr., Professor. Kristiania.
Breda, F., Mægler. —
Bredal, P. E., Sorenskriver. Ringsaker.
Bredsdorff, P., Kjøbmand. Kragerø.
Brinch, Chr., Verftsejer. Kristiania.
Broch, H. H., Kjøbmand. Horten.
— H. H., Læge. Throndhjem.
— O. J., Professor. Kristiania.
Brodtkorb, Chr., Past. emerit. Thr.hjem.
— L. O. Vardø.
Brun, A., Boghandler. Throndhjem.
— J., Apotheker. —
— J. N., Bundtmager. —
Brunius, A. W., Kaptejn. Stockholm.
— C. G., Dr. —
Bruun, Lina, Frue. Gausdal.
— N. H., Ingeniør. Bergen.
Bryde, J. M., Skibsreder. Sandefjord.
Bryn, Knud, Ingeniør. Throndhjem.
Brækstad, C. F., Boghandl. —
Brøgger, I. W., Overretssagfører. Aalesund.
Buaas, Ingv., Overretssagfører. Thr.hjem.
Buch, S. A., Fiskeriinspektør. Bergen.
Buck, Fr. B., Kjøbmand. Throndhjem.
Budde, Chr., Læge. Kristiania.
Bugge, J., Kasserer. Bergen.
— J., Seilmager. Mandal.
— K., Advokat. Throndhjem.
— S., Professor. Kristiania.
Bull, A. S., Generalkrigskom. —
— C., fhv. Expeditionssekr. —
— E., Dr. med., Overlæge. —
— G., Stadskonduktør. —
Bäckström, C. C. J., Ingeniør. Kr.sund.
Bøckmann, M., Læge. Throndhjem.
Bødtker, F., Læge. —
— J. D., Sorenskriver. Fetsund.
— J. D., Rektor. Kristianssund.
Bøgh, V., Stiftsarkivar. Throndhjem.
Børseth, R. Kristiania.

Cammermeyer, A., Boghandler. Kristiania.
Capjon, Thv., Kjøbmand. Fredriksstad.
Cappelen, Diderik, Kjøbmand. Skien.
— H., Ingeniør. Gimsø Kloster.
Carstens, C. W., Overlærer. Throndhjem.
— M. C., Overlærer. —
Caspary, J., Kjøbmand. Kristiania.
Castberg, Kapt., Hjertnes v. Sandefjord.
Christensen, H., Advokat. Kristiania.
— H. O., Byfoged. Stavanger.
— Joh. F. Kristiania.
— N., Murmester. Throndhjem.
— O. M., Prest. —
— Th., Toldkasserer. Arendal.
Christiansen, Chr., Konsul. Larvik.
— H., Restauratør. Thr.hjem.
Christie, Chr., Arkitekt. —
— J., Byfoged. Kragerø.
— J., Ingeniør. Skien.
— J. A., entl. Prest. Bergen.
— W., Cand. theol., Klokker. —
Christophersen, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.
Collett, J., Amtmand. —
Corneliussen, C. L., Skrædder. Thr.hjem.
Coucheron, P., Skoledirektør. Kristiania.

Daae, A., Sogneprest. Throndhjem.
— L., Dr., Professor. Kristiania.
— L., Statsraad. —
— Wilh., Smed. Throndhjem.
Dahl, C., Stadsingeniør. —
— Chr., Handelsfuldm. Vardø.
— Erik. Throndhjem.
— G. F., Adjunkt. Aalesund.
— H., Overretssagfører. Throndhjem.

Dahl. L., Medicinal-Direktør. Kristiania.
Dahll, Tellef, Bergmester. Kragerø.
Dahm, E., Korpslæge. Kristianssand.
Danielssen, D. C., Overlæge. Bergen.
Dedekam, Andr., Skibsreder. Mandal.
Dekke, A., Skibsbygmester. Bergen.
Delgobe, Ch., Generaldirektør. Ødegaardens Verk v. Brevik.
Dessen, H., Boghandler. Tønsberg.
Devold, O. A., Fabrikeier. Aalesund.
Didrikson, J. F., Ingeniør. Kristiania.
Dietrichson, J. L. W., Overlærer. Molde.
— L., Professor. Kristiania.
Digre, Jac., Bygmester. Throndhjem.
— Joh. P., Arkitekt. —
Dircks, Vagtmester. —
Domaas, O., Sogneprest. Kristiania.
Dons, C. C. M., Provst. Maasø.
Drammens offentlige Skole.
Dreyer, Christen, Kjøbmand. Tromsø.
— H. N., Mægler. Throndhjem.
Drolsum, A., Universitetsbibliothekar. Kristiania
Due, C. S., Artillerikaptejn. Thr.hjem.
— P., Arkitekt. Kristiania.
Duus, O. F., resid. Kap. Throndhjem.
Dybvad, Maler. —
Dørum, P. G. O., Adjunkt. Kristiania.

Ebbell, O. F., Arkitekt. Throndhjem.
Ebbesen, J. B., Sogneprest. Stangviken.
Eckhoff, Arkitekt. Kristiania.
Ege, C., Kjøbmand. Bergen.
Egeberg, J. H., fhv. Sorenskr. Kr.ania.
— W., Grosserer. —
Eger & Co. —
Eger, Agent. --
— Chr., Distriktslæge. Vaagen.
Eide, Bogtrykker. Bergen.
— Overretssagfører. —
Ellertsen, Skibsmægler. —
Ellingsen, Th., Kjøbmand. Kristiania.
Engelsen, H. T., Handelsfuldm. Vardø.
Engelstad, J., Jernbanebestyrer. Kr.ania.
Engvig, Olaf K., Fotograf. Throndhjem.
Erichsen, E., Konditor. —
Ericsson, E., Skrædder. —
Eriksen, A. E., Rektor. Tromsø.
— E. M., Verksejer. Kristiania.
— Edv., Grosserer. —
Essendrop, B., fhv. Stiftsprovst. Kr.ania.
— C. P., Biskop. —
Evans, Joh., Nash Mills Hemel Hempsted, London.
Evjen, Kontorbetjent. Throndhjem.

Falch, Chr., Fuldmægtig. Drammen.
— S., Fuldmægtig. Fredriksstad.
Falkenberg, L., Kjøbmand. Kristiania.
Fandrem, O. C., Komagfjord, Finmarken.
Fasting, Ingeniør. Bergen.
Faye, F., Kammerherre. pr. Kristiania.
Fearnley, C., Professor. —
— Th., Agent. —
Finne, H., Sagfører. Stavanger.
— J., Cand. juris. Throndhjem.
— P. N., Grosserer. —
Fleischer, B., fhv. Konsul. Kr.ania.
Flood, J., Sogneprest. Molde.
Fredriksen, B. J., Hotelvert. Sandefjord.
Fredrikshalds lærde Skoles Bibliothek.
Fridrichsen, E. H., Sogneprest. Frosten.
Friele, Herm., Dr. philos. Bergen.
— Math. P., Skomager. —
Frisak, H., Distriktslæge. Grimstad.
Fritzner, J., Dr., fhv. Provst. Kristiania.
Furu, O., Overretssagfører. Kristianssund.
Fürst, V., Kjøbmand. Kristiania.
Færden, M., Sogneprest. Røken.

Gabrielii, G., Kjøbmand. Kristiania.
Gad, G. E. C., Boghandler. Kjøbenhavn.
Gade, F. G., Konsul. Bergen.
Gamborg, E., Politimester. Drammen.
Garmann, Chr., Handelsfuldmægtig. Throndhjem.
Geelmuyden, Civilingeniør. Kristiania.
— Johan, Kjøbmand. Bergen.

Gerner, C., Konsul. Moss.
— F., Grosserer. —
Gerold & Co., Boghandlere. Wien.
Getz, Carl, Cand. pharm. Throndhjem.
— N. J., Kontorfuldmægtig. —
Gjertsen, Fr., Skolebestyrer. Kristiania.
Gjessing, A., Adjunkt. Kristianssand.
— A., Rektor. Arendal.
— M. D., Kasserer. Kristiania.
Godager, H., Justermester. Throndhjem.
Gogstad, Olaf, Agent. Sandefjord.
Goverud, P., Gaardbruger. Hof, Jarlsberg.
Gram, F. Throndhjem.
— Generalinde. Ringerike.
— H., Sorenskriver. Sarpsborg.
— J., Konsul. Drammen.
— W., Boghandler. Kristiania.
Gran, Alb., Kjøbmand. Bergen.
— Christen, Kjøbmand. —
— Jens, Kjøbmand. —
Greve, Jens, Cand. theol. —
Grieg, J. jun., Konsul. —
Grimelund, A., Biskop. Kristiania.
Grosch, H., kgl. Fuldm. —
Grundtvig, O. J., Apotheker. Lillehammer.
Grüner, H. F., Brugsejer. Kristiania.
Guldahl, Paul, Handelsbetjent. Thr.hjem.
Gundersen, Klasselærer. Bergen.
— M., Kontrollør. Grimstad.
Guttormsen, O. C., Kjøbmand. Sandefjord.

Haanshus, O. A., Apotheker. Kr.ania.
Hagelsten, C., Brugsejer. Bergen.
Hagemann, C. F., Sagfører. Namsos.
Hagen, A., Premierløitnant. Thr.hjem.
Hals, K., Fabrikejer. Kristiania.
Halvorsen, O. A., Kjøbmand. —
— P. G., Disponent. Bergen.
Hansen, Gartner. Throndhjem.
— C., Genremaler. Kjøbenhavn.
— C. A., Sogneprest. Strinden.
— C. M., Advokat. Kristiania.
— F., Overretssagfører. Kristianssand.
Hansen, G. Armauer, Overlæge. Bergen.
— Kr., Toldbetjent. Vardø.
— Lars, Kjøbmand. Throndhjem.
Hanson, Th., Kjøbmand. —
Hanssen, J., Kasserer. Arendal.
— Klaus, Læge. Bergen.
Hansteen, W., Arkitekt. Skien.
Harbitz, G. P., fhv. Sogneprest. V. Aker.
— J., Konsul. Tønsberg.
Hartmann, C., Læge. Throndhjem.
— G. A., Direktør. —
Hauan, T., Bager. —
Hauge, A., Provst. Skien.
— C., Grosserer. Kristiania.
— E., Grosserer. —
Haurowitz, W., Konsul. Throndhjem.
Havig, C. M., Lensmand. Vefsen.
— J. J., Lensmand. Namsos.
Heftye, J. H., Ritmester. Kristiania.
— Th. J., Konsul. —
Hegdahl, H., Bager. Throndhjem.
Heiberg, H., Overretssagfører. Drammen.
— H., Proprietær. Amble i Sogn.
— J. A., Distriktslæge. Ørlandet.
Helland, G. J., Klasselærer. Bergen.
Helseth, P., Verksmester. Throndhjem.
Henrichsen, C., Rektor. Bergen.
— J., Kasserer. Kristiania.
Henriksen, F., Kaptein. —
— G., Overretssagfører. —
— J. H., Kjøbmand. Tromsø.
Henrikssen, O. E., Bankchef. Bergen.
Henze, W., Bygmester. Throndhjem.
Hesselberg, A., Grosserer. Kristiania.
Heyerdahl, H., Fabrikejer. —
Hiorth, L. K., Postexpeditør. Horten.
Hirsch, C., Læge. Throndhjem.
— R., Apotheker. —
— W., Banckchef. —
Hoell, P., Kjøbmand. Skien.
Hoff, N. E., Generalmajor. Throndhjem.
— S., Uhrmager. —
— Wilh. —
Hofflund, P. D., Prest. —

Hofgaard, G. C., Sorenskriver. Stavanger.
Holan, O., Overretssagfører. Throndhjem.
Holbeck-Eriksen, A., Boghdl. —
Holfeldt, M. K., Overlærer. Stavanger.
Holst, A. T., Fattigforstander. Drammen.
— Chr., Overintendant. Kristiania.
— E. Dr., Univ.-Stipendiat. —
— J. M., Kjøbmand. Throndhjem.
— P. Th., Maler. —
Holter, A. R., fhv. Oberstløitnant. Skien.
— Adolf, Kjøbmand. Kristiania.
— H., Grosserer. —
Holtermann, A., Kjøbmand. Throndhjem.
— P., Pastor emerit. —
Homann, H., Advokat. Kristiania.
Horn, H., Expeditionssekretær. —
— J. O., Toldkasserer. Moss.
Hornemann, H., Forstander. Throndhjem.
— R. N., Justitiarius. —
Horst, H., Adjunkt. Tromsø.
Horstman, Chr., Dr. Celle.
Hoy, A., Kjøbmand. Stavanger.
Huitfeldt, H., Konsul. Throndhjem.
— Ivar, Konsul. —
Huitfeldt-Kaas, H. J., Arkivfuldmægtig. Kr.ania.
Hval, A., Fængselsprest. Throndhjem.
Hvoslef, J., Stiftamtmand. Kristianssand.
Høiem, S. O., Maler. Throndhjem.
Høitomt, G., Premierløitn. —
Hørbye, J. C., Forstmester. Kristiania.
Høst, F., Kjøbmand. Sandefjord.

Ihlen, J., Advokat. Kristiania.
Ingens, Harald, Kjøbmand. Bergen.
— Jørgen, Kjøbmand. —
Isaachsen, O., Genremaler. Kristianssand.
Isdahl, Joh., jun., Kjøbmand. Bergen.

Jacobsen, J., Farvehandler. Kristiania.
— J. F., Grosserer. Fredriksstad.
— J. N., Grosserer. —
Jahn, Tandlæge. Throndhjem.
James-Hansen, J. M., Premierløitnant. Bergen.
Jarmann, J. S., Ingeniør. Kristiania.
Jebsen, P., Konsul. Bergen.
Jelstrup, H., Brugsejer. Levanger.
— H., Sagfører. Throndhjem.
Jensen, Halvor, Kjøbmand. —
— Olaus, Orgelbygger. —
Jenssen, A., Konsul. —
— C., Kjøbmand. —
— Hans, Kjøbmand. —
— Hans P., Ritmester. —
Jentoft, O. C., Sagfører. Vadsø.
Jessen, P., Fabrikejer. Bergen.
Johannesen, Kjøbmand. —
Johannsson, J., Grosserer. Kristiania.
Johansen, Erik, Gjørtler. Throndhjem.
Johnsen, A., Prest. —
— B. C., Kjøbmand. —
Jonasen, Gabriel A., Kjøbm. Stavanger.
Juel, N., Gaardbruger. Halsnø Kloster.
— Nils, Marinekaptein. Bergen.
Juell, H. A., Inspektør. Kristiania.
Just. Aug., Kjøbmand. —
— J. C., Kjøbmand. —
Jürgensen, P., Læge. Bergen.
Jørgensen, Kjøbmand. Throndhjem.
Jørstad, Th., Skattefoged. —

Kahrs, C. A., Overlæge. Bergen.
Kallevig, I., Konsul. Arendal.
Kaurin, C., Ingeniør. Throndhjem.
Kavlie, A., Kjøbmand. —
Kensington Museum. London.
Keyser, C., Skolebestyrer. Kristiania.
Kielland, J., fhv. Kapteinløitn. Stavanger.
Kiær, A., Grosserer. Kristiania.
Kjelland, A. C., Kjøbmand. Stavanger.
— G., Stadsingeniør. Fredrikshald.
Kjær, H. S., Telegrafist. Throndhjem.
Kjøsterud, A., Kjøbmand. Drammen.
Klem, Kjøbmand. Throndhjem.
Klincksieck, C., Boghandler. (2 Expl.) Paris.

Klinge, Underfoged. Throndhjem.
Klingenberg, H., Kjøbmand. —
— H. F., jun. —
Knobelauch, O., Boghandler. Kristiania.
Knoff, Albrigt, Kontorchef. Throndhjem.
— C. S. —
Knudsen, Anton, Kjøbmand. —
— H. C., Bogbinder. —
— K., fhv. Overlærer. Kristiania.
— M., Smed. Throndhjem.
Knudtzon, B., Brugsejer. Bergen.
— C. A., Konsul. Throndhjem.
— N. H., Konsul. Kristianssund.
Knutzen, S. S., fhv. Rektor. Kragerø.
Koller, T., Kjøbmand. Throndhjem.
Kolstad, A. S., Bogtrykker. —
Kongsbergs Middelskole.
Konow, H., Cand. jur. Kristiania.
— Joachim, Ingeniør. Bergen.
Kooter, Bankbogholder. —
Kraft, Th., Læge. Kristianssand.
Kragerø kommunale Bibliothek.
Kramer, J., Kjøbmand. Bergen.
Krefting, O., Brigadeintendant. Thr.hjem.
Krieger, fhv. Minister. Kjøbenhavn.
Kristiania Haandv.- og Industriforening.
— kgl. Tegneskoles Bibliothek.
— Kunstindustrimuseum.
Kristianssands Almueskole.
— Haandverkerforening.
Krog, A. Pless. Apotheker. Sandefjord.
Krogh, Georg. Kristianssund.
— J. C., kgl. Fuldm. Kristiania.
Krogness, O., resid. Kapellan. Thr.hjem.
Krohn, Jens, Mægler. Bergen.
— Optikus. —
Krøepelien, J., Kjøbmand. —
Kunig, H., Ingeniør. Throndhjem.
Køckeritz, Kjøbmand. Kristiania.

Lampe, J. F., Sogneprest. Bamble.
Langaard, Chr., Grosserer. Kristiania.
— M., Grosserer. —
Langberg, C. H., Myntmester. Kongsberg.
Lange, Chr., Sogneprest. Sandehered.
Larsen, A. B., Adjunkt. Throndhjem.
— Konrad, Kjøbmand. Bergen.
— L. G., Skibsreder. Sandefjord.
— N. A., Kjøbmand. Kristiania.
Lassen, W., fhv. Bureauchef. —
Lehmann, H., Statssekretær. —
Lehmkuhl, Chr., Kontorfuldm. Bergen.
Lichtlé, katholsk Prest. Odense.
Lind, V. T., Børs-, Kjøbmand. Bergen.
Lindboe, J. A., Bankdirektør. Thr.hjem.
Lindeman, L. M., Organist. Kristiania.
Lindgaard, L., Materialforv. Thr.hjem.
Lindholm, J. N. K., Korpslæge. Bergen.
Lippe, von der, F., Stadskonduktør. —
Lofthus, O., Redaktør. —
Logen. —
Lorange, A., Konservator. —
Lorck, Karl, Kjøbmand. Throndhjem.
Lossius, K., Adjunkt. —
— Oberstløitn. Lade pr. —
Lothe, J., Apotheker. Bergen.
Ludwigsen & Schjelderup. Kristiania.
Lund, A. D., Forstmester. Stenkjær.
— Corn., Bagermester. Vardø.
— H. P., Sorenskriver. Drøbak.
— Jac., Overlærer. Drammen.
— John, Agent. Bergen.
— K., Ingeniør. Throndhjem.
— L. M. —
— O., Overretssagfører. Hammerfest.
— Otto, Læge. Kristiania.
— P. L., Konsul. Arendal.
— T., Kommandørkapt. Kristiania.
Lundgren, Helm., Konsul. Throndhjem.
Lundh, O. Gr., Arkivfuldm. Kristiania.
— S. H., Ingeniør. —
Lundqvist, Alb., Kasserer. Tønsberg.
Lyche, August, Kjøbmand. Drammen.
— C. A., Læge Kristiania.
— E., Skolebestyrer. —
Lyng, M., Lithograf. —
Lynge, H. H. J., Boghandler. Kjøbenhavn.
Lysholm, O., Konsul. Throndhjem.

Løberg, H., Bankadministrator. Bergen.
Løchen, Olaf, Overretssagf. Thr.hjem.
Løken, K., Brugsejer. N. Stjørdalen.
Løvenskiold, C., fhv. Statsminister. Kristiania.

Madsen, L., Kjøbmand. Aalesund.
— S., Læge. Bergen.
Magelssen, T. L., Politimester. —
Magnus, Chr. Kjøbmand. Kristiania.
— J., Foged. Grimstad.
Malmstrøm, A., Professor. Stockholm.
Mariboe, W. A., fhv. Assessor. Kristiania.
Martens, D., Korpslæge. Bergen.
— J., Papirhandler. —
— Joh. B., Kjøbmand. —
Mastrup, L., Raadmand. Kristiania.
Matheson, Jac., Kjøbmand. Throndhjem.
Mathiesen, A., Kjøbmand. Kristiania.
— H., Agent. Kjøbenhavn.
— H. C., Kjøbmand. Kristiania.
Matzow, G., Mægler. Throndhjem.
— H., Kjøbmand. —
Maurer, Konrad, Dr., Professor. München.
Meidell, D., Redaktør. Kristiania.
Meincke, H., Proprietær. Strinden.
Meinich, H., Adjunkt. Throndhjem.
— J., Fabrikejer. Kristiania.
Mejdell, N., Bergmester. —
Meldahl, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Meyer, F., Grosserer. Kristiania.
— Gert, Kjøbmand. Bergen.
— Thorvald, Grosserer. Kristiania.
Michelsen, J. A., Konsul. Bergen.
— Joh., Jernhandler. —
— N. J., Kjøbmand. —
— Chr., Overretssagfører. —
Modenstrøm, Kjøbmand. Drammen.
Moe, Andreas, Kjøbmand. Throndhjem.
— Jens, Kjøbmand. —
Moestue, Thv., Kjøbmand. Kristiania.
Mohn, A., Kjøbmand. Bergen.
— E., Adjunkt. —
— Th. W., Korpslæge. —
Mohr, Conr., Konsul. Bergen.
Monrad, M. J., Professor. Kristiania.
Monsen, H., Telegrafinspektør. Thr.hjem.
Morgenstierne, B., Bureauchef. Kr.ania.
Motzfeldt, C., Stiftamtmand. Throndhjem.
— P., Politifuldmægtig. —
Mowinckel, Carl, Overretssagf. Bergen.
Müller, W., Distriktslæge. Dovre.
Munch, P. A. R., Cand. mag. Th.hjem.
Møller, H., Konsul. Porsgrund.
— H. G., Overretssagf. Thr.hjem.
Mønniche, K. A., Overretssagf. Molde.
Mørch, Otto. Kongssagenes Brug, Modum.

Nerstad, Chr., Kjøbmand. Kristiania.
Neuhaus, C., Kjøbmand. Bergen.
Nickelsen, N., Skolebestyrer. Kristiania.
Nicolaysen, Aug., Ingeniør. —
— L., Landskabsmaler. —
— N., Antikvar. —
— N., Kjøbmand. Bergen.
— N. A., Advokat. Kristiania.
— P., Jernbanekasserer. T.hjem.
Nielsen, Aug., Fotograf. —
— J., Bankkasserer. Kristiania.
— L., Politimester. Tromsø.
— Y., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Nilsen, Lærer. Bergen.
Nissen, Jens, Kjøbmand. Throndhjem.
Noodt, Uhrmager. —
Norbye, Julius, Kjøbmand, Kristiania.
Nordtømme, A. R., Lensmand. Meldalen.
Norgren, Kjøbmand. Bergen.
Nygaard, M., Rektor. Fredrikshald.
Næser, F., Generalmajor. Kristiania.
Næss, Guldsmed. Throndhjem.
— H. S., Skomager. Kristiania.
— Ludolph, Kjøbmand. Bergen.

Odland, Cand. theol. Bergen.
Olrog, C. C., Toldinspektør. Kr.sand.
Olsen, Dyrlæge. Arendal.
— A. C., Kjøbmand. Drammen.

Olsen, E., Fotograf. Throndhjem.
— G. O., Bygmester. —
— H. Bergen.
— J. P., Bankadministrator. Kr.ania.
— Kr., Redaktør. Throndhjem.
— Rhoar, Cand. juris. —
— Rob. J., Cand. theol. —
Onsum, O., Verksejer. Kristiania.
Opmaalingskontor, det geografiske. Kristiania.
Ottesen, Arthur, Arkitekt. —
Oxaal, G., Direktør. —

Parelius, Gram. Kristianssund.
— N. R., Kjøbmand. —
Paulsen, Jul., Murmester. Kristiania.
Pedersen, P. C., Kjøbmand. Sandefjord.
Petersen, A. B., Byskriver. Kristiania.
— C., Kommandør. Tromsø.
— H. H., Rektor. Throndhjem.
— P., Generalkonsul. Kristiania.
— P., Sektionschef. —
— R., Fængselsdirektør. —
Peterson, Th., Konsul. Moss.
Pettersen, Emil, Kjøbmand. Bergen.
— P., Coiffeur. —
Piene, J. C., Kjøbmand. Throndhjem.
Pihl, H. M., Kjøbmand. Bergen.
— O., Direktør. Kristiania.
Platou, C., Borgermester. Bergen.
— P., Overretssagfører. —
Poulsen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Poulsson, J. T., Korpslæge. —
— P. H., Kjøbmand. —
Prahl, F. C., Politifuldmægtig. Bergen.
Prebensen, N., Cand. juris. Kristiania.
— P. D. Risør.
Printz, H. C., Distriktslæge. Vestre Slidre.

Qvale, B. F., Kasserer. Throndhjem.
Qvam, Fredrikke, Frue. By v. Stenkjær.

Ramm, H., Foged. Balestrand.
— W., Ingeniør. Throndhjem.
Rasch, G., Korpslæge. Fredrikshald.
Regenburg, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Reimers, Henr., Kjøbmand. Bergen.
Richter, O., Statsminister. Stockholm.
Rigsarkivets Bibliothek. Kristiania.
Rise, O., Proprietær. Stjørdalen.
Rode, K. T., Sogneprest. —
Rogneby, Adolf, Gaardbruger. Ø. Thoten.
Rolfsen, M., Mælter. Bergen.
Roosen, Herman, fhv. Postmester. Larvik.
Rosenkilde, P. W., Kjøbmand. Stavanger.
Roshauw, A. E., Kæmner. Kristiania.
Ross, Im., Skolebestyrer. Bergen.
Rostad, Chr., Toldbetjent. Throndhjem.
Ruprich-Robert, V., Arkitekt. Paris.
Ruud, F., Kjøbmand. Kristiania.
Rygh, K., Adjunkt. Throndhjem.
— O., Professor. Kristiania.
Rynning, Lorentzo. Kongsvinger.
Ræder, G., Generalmajor. Kristiania.
Rønneberg, R., Konsul. Aalesund.
Rønning, G. F., Lensmand. Strinden.
— Henr., Overvejer. Throndhjem.

Salvesen, Th., Premierløitn. Kristiania.
Sandborg, Grosserer. Aalesund.
Sars, J. E., Dr., Professor. Kristiania.
Saxegaard, A. N., Sogneprest. Flatanger.
Saxlund, E., Højesteretsassessor. Kr.ania.
Schaanning, Chr., Overretssagfører. Throndhjem.
Schanche, C. F., Byfoged. Sandefjord.
Schare, Chr., Kontorfuldm. Thr.hjem.
Schirmer, H., Arkitekt. Kristiania.
Schiøtt, C. T., Brigadelæge. —
Schiøtz, J., Forstmester. Throndhjem.
Schjelderup, W., Sagfører. Bergen.
Schjøth, H. K., Adjunkt. Kristiania.
Schnelle, Mægler. Bergen.
Schnitler, M., Overlærer. Throndhjem.
Schrøder, H., Theaterchef. Kristiania.
— O., Byfoged. Arendal.
Schultz, J. C., Skattefoged. Kristiania.
Schulz, Karl, Adjunkt. Throndhjem.

Schwartz, Alb., Garver. Throndhjem.
Schweigaard, C., Advokat. Kristiania.
Schübeler, G. F. L., Sogneprest. Inderøen.
Schøning, S., Telegrafstationsbestyrer. Namsos.
Schøyen, A., Direktør. Throndhjem.
— O. B., Distriktslæge. Nærø.
Sejersted, J., Kaptejn. Throndhjem.
Selmer, J. J., Assessor. —
Semb, L., Kjøbmand. Kristiania.
Sevaldsen, O. R., Bogholder. Thr.hjem.
Sibbern, G., fhv. Minister. Stockholm.
Siem, I. L., Kjøbmand. Throndhjem.
Simonsen, O. K., Stiftskapellan. Tromsø.
— P., Kjøbmand. Kristiania.
Sinding-Larsen, A., kst. Auditør. —
Sjødal, I. M., Methodistprest. Thr.hjem.
Skaar, Cand. theol. Bergen.
Skavlan, S., Sogneprest. Askøen.
Smith, L., Oberst. Kristiania.
Smitt, J. S., Biskop. Kristianssand.
Soelberg, Tugthusinspektør. Throndhjem.
Sollie, C., Guldsmed. —
Sommerfeldt, H. C., Krigskommissær. Throndhjem.
Sommerfelt, G. A., Kaptein. Kristiania.
Sommerschield, H. J., Kaptein. Verdalen.
Sommerschild, Chr., Overkontrollør. Throndhjem.
— Edv., Kjøbmand. —
Spørck, A., Premierløitnant. —
Stabell, Fr., Læge. Kristiania.
— G., Cand. philos. Throndhjem.
— W., Læge. Bergen.
Stang, E., Advokat. Kristiania.
Steen, A., Cand. juris. Kristianssand.
— C. J., Lensmand. Lurø.
— Daniel, Fabrikant. Kristiania.
— E., Kjøbmand. —
— Fr., Sorenskriver. Førde.
— J. W., Rektor. Stavanger.
— Th. Throndhjem.
Steenstrup, H., Toldinspektør. Skien.

Steinarson, H., Redaktør, Lac qui parle Co. Minnesota, N. A.
Stenersen, L., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Stockholms kongelige Bibliothek.
Stoltz, Kjøbmand. Bergen.
Storjohann, J. W., Kjøbmand. —
Storm, G., Dr., Professor. Kristiania.
— H., Skolebestyrer. Lillesand.
Strøm, Enkefru. Kristiania.
— C. A., Lensmand. Throndenes.
— Eduard, Snedkermester. Thr.hjem.
— H. J., Murmester. —
— Ludv. Wilh., Kjøbmand. —
— S. C., Borgermester. —
Stub, P., Foged. Ullensaker.
Stymoe, Proprietær. Drammen.
Sundt, G., Kjøbmand. Bergen.
— I. L., Bogtrykker. Throndhjem.
Sunne, Skibskaptein. Arendal.
Sveaas, A. Drammen.
Svegaard, P. Kagerup i Danmark.
Svendsen, H., Assurancekasserer. Bergen.
Swensen, S. H. H., pers. Kap. Thr.hjem.
Swenson, P. G., Kjøbmand. —
Sæhlie, A., Verkseier. Vang.
Sømme, Jacob, Konsul. Stavanger.
Sørensen, B., Smed. Throndhjem.
— S., Cand. Sandefjord.
— C. M., Assessor. Kristiania.

Tandberg, G. E., Gaardbruger. S. Land.
Tangen, H. von, Kjøbmand. Bergen.
Tharum, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Thauloff, A. H., Restauratør. —
Thaulow, Chr., Konsul. —
Thesen, J., Kjøbmand. Bergen.
Thilesen, G., Overretssagfører. Drammen.
Thomasen, T., Skolebestyrer. Sandefjord.
Thomesen, O., Sorenskriver. Thelemarken.
Thomsen, Jess, Kjøbmand. Kristiania.
Thomle, I. S., Justitiarius. —
Thorgrimsen, T., Bestyrer. Throndhjem.
Thorne, Chr. Aug., Fabrikant. Moss.

Thorsen, Axel, Urmager. Throndhjem.
Thrap-Meyer, H., Arkitekt. Kristiania.
Throndhjems Haandverkerforening.
— tekniske Institut.
Throne, J., Bankbogholder. Throndhjem.
Thue, E. D., Toldinspektør. Kristianssund.
Thuesen, J., Sorenskriver. Bergen.
Thune, A. L., Smed. Kristiania.
Tofte, C. L., Frisør. Throndhjem.
Torin, K., Bibliothekar. Skara.
Torkildsen, R. R., Læge. Bergen.
Tostrup, J., Guldsmed. Kristiania.
Tromholt, S., Stipendiat. —
Tromsø kommunale Bibliothek.
— offentlige Skole.
Trøgstad, Dyrlæge. Ørlandet.
Tønsberg, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.

Udbye, M. A., Organist. Throndhjem.
Udvorden, Hans O., Handelsm. —
Undset, I., Dr., Stipendiat. Kristiania.
Undseth, H., Forstander. Throndhjem.
Unger, A., Arkitekt. Kristiania.
— C. R., Dr., Professor. —
Upsala Universitetsbibliothek.

Wallem, Fr., Fiskerikonsulent. Bergen.
Wallendahl, E., Fuldmægtig. —
Wang, P. O., Sadelmager. Kristiania.
— S., Apotheker. Throndhjem.
Warmuth, Carl, senior. Kristiania.
— Carl, kgl. Hofmusikhandler. Kristiania.
Vauvert, Louis. Porsgrund.
Wedel-Jarlsberg, H., Baron. Bogstad.
— H., Baron. Bærum.
— P., Greve. Jarlsberg.
Vedeler, Theodor, Kjøbmand. Bergen.
Welring, M. I., Sogneprest. Throndhjem.
Weidemann, Sofus A., Ingeniør. T.hjem.
Weisse, J. P., Professor. Kristiania.
Wennberg, S., Lensmand. Balsfjorden.
Werner, C. C., Bogtrykker. Kristiania.
— W., Tømmermester. —
Wesenberg, J. Chr., Kjøbmand. Bergen.
Veseth, J. O., Lensmand. Haus pr. Bergen.
Wessel, H., Lensmand. Verdalen.
— P. M., Ingeniørkaptein. Kr.ania.
Wessel-Berg, A., Sorenskriver. Kgs.vinger.
Videnskabernes Selskab i Throndhjem.
Widerberg, N., Kaptein. Kristiania.
Wiel, A. M., Konsul. Fredrikshald.
Wiesener, J., Læge. Bergen.
Wille, A., Kaptein. Throndhjem.
Willumsen, H., Kjøbmand. Kristiania.
Wilse, Th., Læge. —
Winckler, H., Rørlægger. Throndhjem.
Winge, E., Professor. Kristiania.
Winther, H. T., Adjunkt. Skien.
Wisbech, C. W., Kapt. i Marinen. Horten.
Wittlock, J. A., Dr. Vexiø.
Wognhild, Urmager. Throndhjem.
Vogt, C. J., Oberstløitn. Kristianssand.
— L. J., Toldinspektør. Fredrikshald.
— P. H., Dr. med., Overlæge. Bergen.
Worsøe, C. N., Amtmand. —
Voss, P., Skolebestyrer. Kristiania.
— V., Rektor. Aalesund.
Woxen, A. M., Læge. Kristiania.
Væringsaasen, Helge. Elverum.

Young, N. O., Brugseier. Kristiania.
Ytteborg, Fabrikeier. —

Ziegler, R., Kaptein. Molde.

Øien, Seilmager. Throndhjem.
Øverland, G. A., resid. Kap. —
Øyen, Ludv., Kontorfuldmægtig. —

Ifølge foranstaaende Liste ere Medlemmerne saaledes fordelte:

Udlandet.

Stockholm	7
Upsala	1
Skara	1
Ørebro	1
Vexiø	1
Kjøbenhavn	8
Odense	1
Kagerup (Danmark)	1
London	2
Paris	3
Celle	1
München	1
Wien	1
Minnesota	1
	30

Kristiania Stift.

Kristiania	219
Drøbak	1
Moss	6
Fredriksstad	5
Sarpsborg	1
Fredrikshald	7
Drammen	16
Kongsberg	1
Horten	3
Tønsberg	3
Sandefjord	13
Larvik	3
Landsbygderne	14
	292

Hamar Stift.

Kongsvinger	2
Lillehammer	2
Landsbygderne	8
	12

Kristianssands Stift.

Kristianssand	12
Skien	9
Porsgrund	2
Kragerø	6
Risør	1
Arendal	10
Grimstad	3
Lillesand	1
Mandal	4
Stavanger	11
Landsbygderne	3
	62

Bergens Stift.

Bergen	120
Aalesund	7
Landsbygderne	6
	133

Throndhjems Stift.

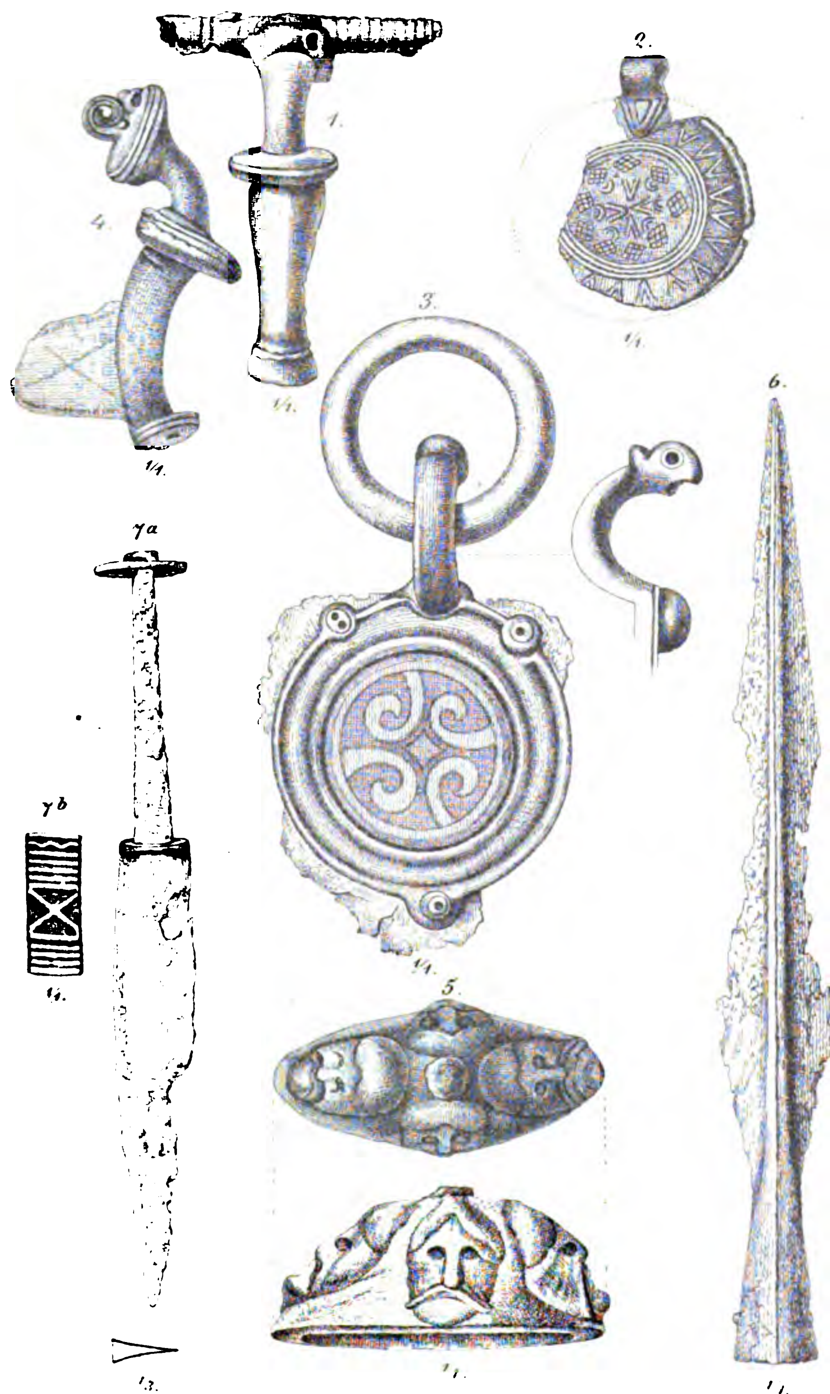
Throndhjem	203
Molde	4
Kristianssund	8
Levanger	1
Stenkjær	2
Namsos	4
Landsbygderne	19
	241

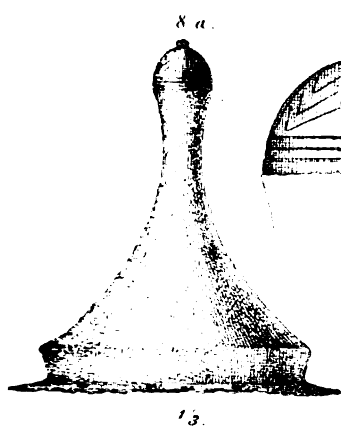
Tromsø Stift.

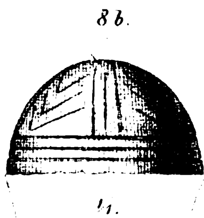
Tromsø	9
Bodø	1
Vardø	5
Vadsø	1
Hammerfest	1
Landsbygderne	8
	25

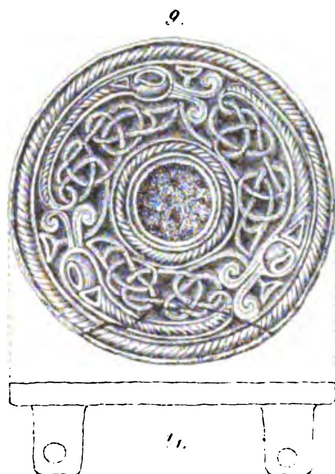
Tilsammen	795
hvoraf i Landsbygderne	58

I.

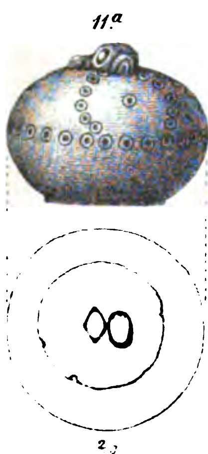

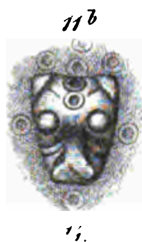

8 a. 1/3.

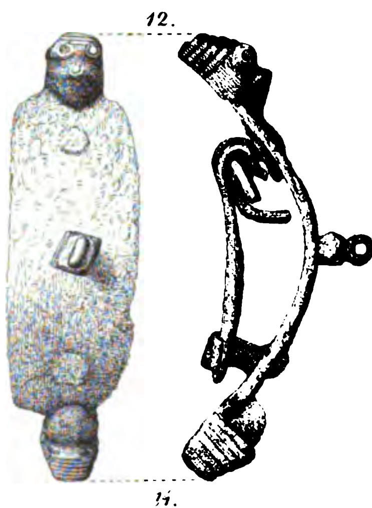

8 b. 1/1.

9. 1/1.

10. 1/1.

11.a 2/3

11 b 1/1.

12. 1/1.

FORENINGEN

TIL

NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING

AARSBERETNING FOR 1885

Hermed 6te Hefte af »Kunst og Haandverk fra Norges Fortid«

KRISTIANIA

C. C. WERNER & CO.'s BOGTRYKKERI

1886

INDHOLD.

*) Ved Trykfeil staar S. 44: 1886 og ligeledes S. 52 L. 3 ovenfra «Sundeøen» istedetfor Lundeøen.

UNDERSØGELSER I NORDLANDS AMT I 1885.[1]

AF O. NICOLAISSEN.

BODØ PRESTEGJELD.[2]

Allerede i den graa oldtid maa bygden have været tæt bebygget; mindesmerker fra den hedenske tid paa størstedelen af gaardene og de ikke faa oldfund er sikre vidnesbyrd herom. Sagaerne ved ogsaa at berette om *Sálpti*, det gamle navn paa Saltenfjorden, som bred og dyb skjærer sig ind i bygden. Allerede under Olav Trygvessøns kongedømme tog folket her ved kristendommen, efterat kongen havde dræbt dets mægtigste høvding, Raud hin ramme, og saaledes berøvet hedenskabet dets sterkeste støtte.

Paa fastlandet.

Bodø by. Indenfor bygrænsen er for en tid siden under en stenrøs fundet et muret gravkammer med dækhelle over; i kammeret var et menneskeskelet. Flere stenrøser ovenfor byens sydligste del er vistnok gravhauger.

Bodø prestegaard. Nede ved stranden paa prestegaardens og Bodø gaards grund ligger i rad 5 gravhauger; de er af rund form og græsbevoksede helt til toppen, og de fleste er omgivne

---

[1]) Undersøgelserne er foretagne for Tromsø museums regning.

[2]) cfr. «Norske Fornlevninger» pag. 684 og aarsberetning fra «foreningen til norske fortids mindesmerkers bevaring» for 1868 pag 188, 1874 pag. 173, og 1875 pag. 87.

af en dyb bred grøft; den største er ca. 70, den mindste 50 skridt i omkreds. Kun den ene ser ud til at være urørt, de andre er mere eller mindre beskadigede. Længere oppe paa sletten har været en rundhaug, hvoraf nu kun segmenterne er tilbage. I denne er formentlig det i N. Fornl. pag. 684 nævnte økseblad fundet. Paa pladsen Vaagøen[1] er de i N. F. pag. 684 nævnte oldsager fundne sammen med et menneskekranium. Tæt nordenfor pladsen er i udmarken 3 uregelmæssige forhøininger, delvis omgivne af grøft. Syd for pladsen er i Kjøndalen nær Vaagølien 3 græsbevoksede rundhauger, omgivne af dybe grøfter; de 2 største har hver en omkreds af 60 skridt og er temmelig høie. Der er gravet en del i alle tre, men udgravningerne maa være foretagne for lang tid siden, da de udgravede fordybninger er bevoksede med krat og buske. Paa toppen af Skarhaugen ved Vaagøskaret nær pladsen Vaagønes er en ujevn, kratbevokset forhøining. Her ligger med 10 skridts mellemrum 2 omstyrtede bautastene. Der er gravet temmelig dybt rundt om dem, og disse udgravninger er formentlig aarsag til, at stenene er omstyrtede; den største, hvis nedre ende er dækket af jord, har en længde af over 4 meter; bredden ved toppen er 50 centimeter; den mindre er 2,90 meter lang. Sydvest for prestegaardens huse, ved den øvre ende af en skogaas, som strækker sig nedover imod søen, er en rundhaug med grøft om.

Hernes. Paa Kalvhaugen nord for gaarden er en græsbevokset rundhaug med en liden fordybning i toppen. Paa Troldhaugen mod nord er en anden rundhaug, som i de senere aar delvis er oplagt til ager; oldsager er ikke fundne i den. I udmarken langs stranden ligger paa et høidedrag 8 rundhauger af sten med lyngbevoksede kanter, den største ca. 70 skridt i omkreds. Samtlige disse gravhauger er noget beskadigede, men ingen helt udgravet. Af de hos Kraft omtalte «mange bauta-

---

[1]) Pladsen ligger langt fra søen; navn af ø har den faaet, fordi den paa flere sider omgives af en elv.

stene», som skal have været paa gaarden, er nu ingen tilbage. Den sidste bautasten stod ved en af de nysnævnte 8 gravhauger ved stranden, den saakaldte Kvitrørhaug; stenen er nu nedtaget og ligger inde paa gaardspladsen hos en af opsidderne paa Hernes; den er omtrent 2 meter lang, dens største bredde 42 cm., og den er 12 cm. tyk. Tæt ved indmarken fandtes for flere aar siden en hel del mynter, dansk-norske og tyske, samtlige fra det 16de aarhundrede.

Jensvold. I en nu udgravet haug nær veien er tidligere fundet en øks, stykker af et kleberstenskar samt af et sverd; sagerne er bortkomne.

Hundstad. I udmarken skal efter sikkert opgivende af en opsidder paa gaarden være 3 smaa beskadigede rundhauger.

Mørkved. Paa neset nedenfor gaarden er en rundhaug, 57 skridt i omkreds, græsbevokset og helt omgiven af grøft, Artuva[1] kaldet. I denne har der tidligere været gravet, og en hel del grus er bortkjørt af den for at bruges til fyld. Under mit tilsyn blev en stor del af haugen udgravet, men der fandtes ikke oldsager; formentlig er alt, som har været nedlagt, tilintetgjort ved tidligere udgravninger. Paa høidedraget vestenfor Lille-Løvholten er 2 rundhauger, den ene af disse er forstyrret. Nedenfor samme er en urørt langhaug samt en rundhaug, omgiven af grøft. Haugen er ca. 35 m. i omkreds og henved 1 m. høi, der var et hul i dens ene kant, sandsynligvis fremkommet ved tidligere udgravning. Denne haug lod jeg udgrave; den var bygget af sand og sten; især var der en mængde sten i den kant af haugen, som tidligere har været aabnet; der fandtes hverken ben eller oldsager. Haugen, blev restaureret. Paa gaarden er tidligere fundet en øks af sort lerskifer med skafthul igjennem; dens sider er lidt beskadigede ved at den har været brugt til hein; øksen opbevares nu i Tromsø museum.

---

[1]) Navnet har vistnok sin oprindelse fra det oldnorske *ari* ɔ: ørn; en naturlig forhøining nærved kaldes Ørntuva; men gravhaugen har beholdt det ældre navn.

Bertnes. I Bertsviken under gaardparten Lien har tidligere været en langhaug, som nu er oplagt til ager; den er paa alle sider omgiven af myr og var bygget af sand og sten. Pløiningen er ikke dyb nok til at være naaet ned til den egentlige begravelse. Nærved denne er i en liden udkastet haug for længere tid siden funden 2 guldringe, den ene «tynd som en traad», den anden af almindelig tykkelse, begge havde rundt tversnit.

Fenes. Paa en liden slette øst for gaarden har tidligere været flere gravhauger, dels af langagtig og dels af rund form. Samtlige er bortryddede og stedet oplagt til ager; muligens er flere langagtige forhøininger i nærheden gravhauger.

Valle. Ovenfor husene er en udkastet rundhaug, hvori fandtes kul, ben og brudstykke af et jernredskab, vistnok spydspids, som bortkastedes.

Vik indre. Ovenfor søhusene er en lav græsbevokset rundhaug, ca. 40 skridt i omkreds; den er urørt og helt omgiven af grøft.

Leding øvre. I en liden udkastet rundhaug blev for flere aar siden fundet en perle af farvet glas. Ved en lav, nu helt udgravet rundhaug laa tidligere en tilhuggen sten, 2,50 m. lang; den er nu borttagen og brugt til husebygninger.

Leding nedre. Ovenfor søhusene er en stor rundhaug, omtrent 56 skridt i omkreds og bygget af grus og lidt sten. Halvdelen er bortkjørt til fyld. Der er ikke fundet oldsager i den. Nogle skridt syd for denne er en mindre rundhaug med en fordybning i toppen; begge er omgivne af grøft. Nær disse er en næsten trekantet forhøining, delvis omgiven af grøft. Paa gaardene *Oddan* og *Hopen* er ikke gravhauger og ingen oldsager fundne der.

Elstad. Ovenfor Tømmerviken er 5 rundhauger, den største 60 skridt i omkreds med et hul i toppen, samt 3 langhauger af omtrent 20 skridts længde og med næsten helt tilspidsede ender; saavel langhaugerne som de af rund form er alle omgivne af grøft. Den ene langhaug og den næststørste

rundhaug, som er 47 skridt i omkreds, er urørt; i de andre er der fordybninger og huller, som vistnok er fremkomne ved tidligere forsøg paa at grave efter «skatte». Paa Kajersvolden paa gaardens indmark fandtes i en nu udpløiet langhaug brudstykker af et par kleberstenskar; ligeledes er paa indmarken fundet haandtaget af et sverd; det var omvundet af metaltraad; sagerne er bortkastede.

Gadønes[1] (udt. Gaunes). Paa Osstranden nedenfor Osbakken er en langhaug, 57 skridt lang og af betydelig høide og bredde. Der er gravet i den paa flere steder og skal være fundet ben, brudstykker af kobbergjenstande samt en klebierstensbolle.[2] I øst for denne, omgiven af myrlændt terrain, er en liden urørt langhaug. Paa Lerosbakken er en grøftomgiven rundhaug, 60 skridt i omkreds og delvis udgravet. Paa indmarken fandtes dybt nede i nyryddet mark en hvæssesten af hvid kvarts; den skjænkedes til Tromsø museum.

Skaalbunes. Paa en rab vest for gaarden er 2 stenrøser, den ene er meget stor og helt udoverkastet, den anden mindre og lavere. Paa indmarken er en rundhaug, som bestod af sand og grus, bleven udgravet til 2 kjeldere; der fandtes ikke oldsager i den.

Løkeng og *Evjent* har, saavidt vides, ikke oldtidsminder, og oldsager er ikke fundne der.

Tuv. Nede ved stranden er nogle lave stenrøser, som neppe er fremkomne ved rydning; i en af disse blev der for flere aar siden fundet brudstykker af et sverd. Paa Langberget mellem denne gaard og Kodvaag er 5 rundhauger uden grøft om; de er meget beskadigede. Ved den ene ligger en lang, spids sten, som enten har staaet opreist eller tjent til dækhelle over et gravkammer.

Kodvaag. Paa neset nedenfor gaarden er 1 større og 2

[1]) Gadønes er en forvanskning af gaardens gamle navn, Gautenes.

[2]) Haugen er omtalt af provst Schanke i en indberetning til antikvar N. Nicolaysen.

mindre rundhauger, samtlige udgravede. I Bunesviken øst for gaarden er flere lappiske begravelser. Begravelsesmaaden er forskjellig fra Nordmændenes. Ingen haug, intet gravkammer er bygget for den døde; men liget er blevet stukket ind under stenene i en stor ur; der findes næver inde i graven, men intet gravgods. Næveren har formodentlig lagt over ligets ansigt. Jeg saa dele af et skelet samt et helt kranium; disse ben var forholdsvis smaa, og min ledsager oplyste, at de andre skeletter ligeledes er smaa; de viser sig saaledes at tilhøre en folkestamme med smaavoxede individer. I den af en stor ur opfyldte dalrevne i Knuskdalen ved Skaalland skal være flere af det slags begravelser; et lig er nedsat i en trækasse; formodentlig har Lapperne langt ned igjennem tiderne vedblevet med at begrave sine døde i vildmarken.

Gillesvaag. Paa indmarken i øst for gaardens huse er nær elven en rundhaug. Endskjønt der har været oplagt ager over den, er den endnu meget høi; dens ene kant er udgravet. I en stenrøs er for lang tid siden fundet en liden øks, et spyd og en stor alenlang kniv (?). Sagerne er forkomne.

Aaselid. Paa gaarden er ikke gravhauger; men der er funden en stenøks af sort skifer med skafthul igjennem samt en større kniv af grønagtig lerskifer. Disse gjenstande blev af bygmester Hansen Gillesvaag skjænkede til Tromsø museum.

Gaardene *Fjeld, Valnes, Gjælen* og *Skaalland* er uden oldtidsmindesmerker, og oldfund vides ikke at være gjorte her.

Løpsmark. Nedenfor gaarden er en langhaug med spidse ender, skarpt nedfaldende kanter og meget høi, kaldet Sjøakerhaugen. Der er gravet i den, men intet fundet. Nær ved denne er en liden rundhaug med grøft om; ved gravning i dens ene kant er der fundet kul samt en stor hein. Paa Kvitberget er en græsbevokset rundhaug, hvis ene kant er udgravet. Paa Storvolden er en næsten urørt rundhaug, og den saakaldte Lillehaug paa indmarken er vistnok ogsaa en gravhaug.

Løp. Paa Bremneset sydvest for gaarden er 2 store rund-

hauger; i begge er der for en del aar siden gravet en del, uden at oldsager er fundne. Paa Sjøhaugen nedenfor gaardens indmark er en rundhaug, 44 skridt i omkreds høi, og græsbevokset; en mindre udgravning i den har ikke givet noget resultat. Længere ned mod søen er 3 smaa rundhauger; af disse blev den ene, som bestod af sten og grus og laa paa en flad bergknat, udgravet, men intet fandtes i den. Ovenfor søhusene er 3 langhauger, den største 28 skridt lang; samtlige er omgivne af grøft og næsten urørte. Nær disse er en større grøftomgiven rundhaug. Nogle ujevne store forhøininger nedenfor er muligens gravhauger. De 3 langhauger ligger nær hverandre med de spidse ender i retning af nordnordøst til sydsydvest, den nordligste af disse lod jeg udgrave; græstørven var tidligere tagen bort, og henimod midten var en liden nedsænkning; forresten var den urørt; dens længde var over 17 m., høide 1,35 m., største bredde 6,34 m. Gjennem hele haugens længde blev der gravet en bred gang. I haugen var der overalt kul, især var disse tilstede i stor mængde henimod enderne; en hel del klinksøm var spredt rundt omkring i gruset, og omtrent midt i haugen fandtes kraniet samt hoftebenene af et menneske tilligemed nogle andre ben; hvor ligets fødder har ligget, fandtes skelettet af en hund. Haugen var bygget af sand og grus samt en del flade stene; den blev atter restaureret. Paa høidedraget nord for «Gravene» er 2 rundhauger, den ene er 43 skridt i omkreds og ubeskadiget, den anden er udgravet. Paa Sjaaneset nordenfor pladsen Gjeitvaag er et par sterkt beskadigede rundhauger.

Myklebostad. Paa «Staangen» nedenfor gaarden er en rundhaug, 82 skridt i omkreds og vistnok henved 3 meter høi; den er meget beskadiget. Nær den nordligste opsidders huse er en rundhaug, ligeledes meget beskadiget. Paa Sjøhaugen er en temmelig høi haug, 60 skridt i omkreds. Sydligst paa indmarken er ligeledes en gravhaug, 76 skridt i omkreds; begge disse, især sidstnævnte, er meget beskadigede, da der i den er foretaget udgravning til grundmurene af et hus. I en nu borttaget

haug er for længere tid siden fundet kraniet af et menneske. Syd for indmarken er ved stranden en rundhaug af middels størrelse og urørt; ingen af disse gravhauger er omgivet af grøft.

Kløkstad. I en sandhaug, som nu er bortblæst af stormen, fandtes for lang tid siden et sverdhefte, klinksøm samt en vægt med skaaler af sølv. Nedenfor husene var tidligere en gravhaug, som nu er bortryddet. I udmarken nord for gaarden nær Skiftningshaugen er et par lave rundhauger, begge delvis udgravede.

Skaug. I en stor rundhaug, Lille Sjøhaugen kaldet, som nu er ødelagt, da stormen tid efter anden har blæst bort sanden, hvoraf haugen bestod, fandtes forskjellige oldsager. Efter hvert som sanden blæstes bort, blottedes flere stenringe, og i disse fandtes flere menneskeben, der siges 5—6 kranier. Haugen maa saaledes have tjent til begravelsessted for flere og har vistnok været en saakaldt ættehaug. Der fandtes af gravgods 2 skaalformede spænder, som for omtrent 15 aar siden leveredes til en ingeniør for af ham at bringes til et museum; saavidt jeg af fortegnelser og kataloger kan se, er de ikke indkomne til nogen videnskabelig samling. Endvidere fandtes en liden guldnaal, som er bleven oparbeidet til en ring, baadsøm, et spyd, samt et knivskaft af bronce med en større og en mindre menneskefigur paa den ene side. Knivskaftet opbevares nu i Tromsø museum, men hidrører fra nyere tid. En anden mindre gravhaug paa indmarken er delvis udgravet.

Mulstrand. Paa et nes nedenfor gaarden er en rundhaug, delvis udgravet.

Mjelde. I en rundhaug nær elven er ved gravning fundet kul. Ved at elven har ført bort grus fra den, er flere benstumper gledne ud. Paa Bremneset nord for gaarden er 2 svære stenrøser. Siderne er murede af flade stene. Det er vanskeligt at afgjøre, om disse stenrøser er forstyrrede gravhauger eller fundamentet til en af de gamle «viter» eller varder. Hustom-

ter er det ikke, da den høie bergodde, hvorpaa de ligger, er aldeles ubeboelig.

Paa øerne.

Vaagø. Nordligst paa øen blev forrige aar en rundhaug af sten udoverkastet, uden at oldsager fandtes. Paa den ligeover gaarden liggende mindre ø er en helt udkastet rundhaug.

Godø (udt. Gøya) paa Knaplundø, som ved den smale Godøstrøm adskilles fra fastlandet og ved den bekjendte Saltstrøm fra Strømø. Godø nævnes i Olav Trygvessøns saga som bolig for den mægtige høvding Raud hin ramme. Det kan dog være tvivl underkastet, om netop gaarden Godø har været Rauds herresæde.[1] Paa gaarden er nu ingen oltidsmindesmerker. Ifølge Kraft og N. Fornl. skal der tidligere (1790) have været «levninger af gravhauger», men disse er nu helt forsvundne; muligens har de ligget paa den saakaldte «Slotholmen» nedenfor gaarden.

Paa nabogaarden *Knaplund* er derimod i udmarken ovenfor husmandspladserne langs Saltstrømmen flere gravhauger. Saaledes er paa Høvlvoldsletten 2 lave rundhauger, den største 25 skridt i omkreds; begge er omgivne af grøft og noget beskadigede. Længere nede en tredje uden grøft om; den har været bygget af sten og grus og er helt udkastet. Søndenfor disse er paa en fjeldknaus en rundhaug af sten, 46 skridt i omkreds og delvis udkastet; der skal i den være fundet ben. Paa moen nordenfor Vestvikhaugen er et par rundhauger, den ene helt udkastet. Paa Gangvolden ovenfor pladsen Ripnes er 5 lave stenrøser,

---

1) Sagaens beretning er nemlig noget uklar, idet der først staar: *Rauðr hin rammi er nefndr bondi einn, er bjó i firði þeim, er Sálpti hét, i Goðey*», og senere: «*Eyar, þær er Rauðr bygði, heita Gylling ok Hæring, en allar saman heita þær Goðeyar, ok Goðeya straumr fyrir norðan, milli ok meginlands.*» Gylling har muligens været det gamle navn paa Knaplundø, og Hæring navnet paa Strømø; navnet Rangset paa en gaard paa sidstnævnte ø synes at minde om de gamles Hæring. Munchs formodning i «Norske Folks Historie» I, 2, pag. 323 anm. 4, at gaarden Gillesvaag skulde være Gylling, er neppe rigtig, da denne gaard ikke ligger paa nogen ø, men paa fastlandet, et godt stykke vei fra øerne.

vistnok gravhauger. Paa volden, hvor den nye annekskirke opføres, er 3 rundhauger, noget beskadigede. Paa toppen af Baksundhaugen er Knaplundøens største gravhaug; den er 57 skridt i omkreds og meget beskadiget. Flere smaa stenrøser, som ikke er medtagne her, er muligens rydningsrøser.

Strømø.

Strøm. Paa pladsen Hellevik er paa indmarken nær hinanden 2 rundhauger, den største meget høi og 64 skridt i omkreds, begge omgivne af grøft og noget beskadigede; de er byggede af grus og sten og græsbevoksede til toppen. Paa neset vest for bækken, men paa gaarden Seivaags grund er en stor rundhaug af sten, over 70 skridt i omkreds og noget beskadiget. I udmarken mellem Strøm og Hellevik er en delvis udgravet rundhaug.

Slivaag. Paa en liden bakke nord for elven nær søhusene er et par mindre, delvis udkastede rundhauger. Paa gaardparten Skagen er nede ved stranden en langhaug med spidse ender, omgiven af grøft og smukt stensat langs en stor del af kanterne. Ved dens nordligste ende staar en kegleformet sten. Haugen er, med undtagelse af en liden udgravning i midten, ubeskadiget og over halvanden meter høi. Paa rabben ovenfor er en svær rundhaug, over 70 skridt i omkreds og synlig i lang frastand. En liden udgravning i dens top maa være foretaget for lang tid siden, da buske og krat er voksede op i fordybningen. Nord for denne er en liden urørt haug. Nærmere søen mod nordvest er 2 rundhauger, begge med dybe udgravninger i midten. Ved veien til søhusene er en lav rundhaug, græsbevokset og helt omgiven af grøft.

Slines, sydligst paa øen. Paa Kvalvikhaugen nordvest for gaarden er et par rundhauger af sten; den største, som er noget oprodet i toppen, er 60 skridt i omkreds og temmelig høi. Paa Kraakhaugen nede ved stranden er en mindre rundhaug af sten, helt udkastet. Paa moen nordenfor gaardens indmark er en

stor rundhaug, 83 skridt i omkreds, henved 2 meter høi, lyngbevokset og helt omgivet af grøft; den er urørt og ser ganske imponerende ud. Længere mod syd er en langhaug, 54 skridt lang, ca. 2 meter høi og adskilt fra bakken ved en dyb grøft; den er bygget af grus og sand og noget beskadiget. Syd for denne er en liden rundhaug, delvis udgravet. Nær denne har tidligere været en anden liden rundhaug, som nu er borttaget, i denne fandtes en øks af jern, som af finderen skjænkedes til Tromsø museum. Paa Sjøvolden ovenfor søhusene er en rundhaug, over 60 skridt i omkreds og omgiven af grøft; der er pløiet opad dens sider, men pløiningen er for grund til at være naaet ned til den begravede. Ved «Skyttehaugen» er en langhaug med spidse ender og noget beskadiget. Paa indmarken er tidligere fundet 2 pilespidser af sten, som nu er bortkomne. Nede ved stranden syd for gaarden er 3 langhauger, samtlige omgivne af grøft; den ene af disse, Troldhaugen kaldet, er 60 skridt lang og vistnok et par meter høi. Flere smaa rundagtige forhøininger i nærheden er maaske gravhauger.

Paa nabogaarden *Ersvik* skal efter sikkert opgivende være flere runde stenrøser i udmarken.

Gaardene *Hellen, Rangset* og *Skivik* paa øens sydøstside er uden oltidsminder.

Stensø paa øen af samme navn. Her er paa indmarken ovenfor søhusene en langagtig forhøining, Risen kaldet, som muligens er en sammensunken og forstyrret gravhaug.

GILDESKAAL PRESTEGJELD.[1]

Paa fastlandet.

Gildeskaal. Kirken, som er beskreven i N. F. bruges nu ikke længere til gudstjeneste; det er endnu ikke afgjort, hvorvidt den skal nedtages eller vedligeholdes. Dens inventar er

[1]) cfr. N. Fornl. 684.

yngre end 1710, i hvilket aar kirken brændte. Det i N. F. omtalte alterklæde, som dog tilhører et tidligere tidsrum, er indsendt til Tromsø museum. — I udmarken nord for gaarden er ovenfor stranden 3 rundhauger; den største, som ligger paa en bergflade, er 44 skridt i omkreds, alle tre er beskadigede.

Sund. Her skal tidligere have været nogle smaa rundhauger, som nu er bortryddede. For flere aar siden fandtes sammen med skelettet af et menneske et benhaandtag til et sverd eller en stor kniv; sammen med et andet skelet fandtes ildstaal og flint.

Indyr. Ved «Gammelgaarden», en vold, som tidligere har været gaardstomt for hele Indyr gaard, men nu er ubebygget, er en stor rundhaug, bygget af sten, sand og jord; der er gravet paa et par steder i den og fundet ben. Paa Solvikvolden er en noget beskadiget rundhaug. Paa Olderviken, en del af Indyr, fandtes for flere aar siden i en haug med muret gravkammer, over hvilket laa en dækhelle, menneskeben. I en anden rundhaug, som nu er borttaget, var ligeledes gravkammer med helle over; i kammeret fandtes kraniet af et menneske. Paa Langskogneset i udmarken er 2 smaa rundhauger, den ene udgravet; mod vest en langhaug, 44 skridt lang, omgiven af en dyb grøft og med en liden udgravning i midten; den bestaar af sand og er græsbevokset. Paa Langholmen, som ved et lavt eid er landfast med fastlandet, er 2 rundhauger; hver af disse er over 60 skridt i omkreds og omgiven af dyb grøft; de ligger nær hinanden, adskilte ved en liden forhøining, som maaske ogsaa er en gravhaug; begge er lidt beskadigede. Ovenfor eidet ved Langholmen er en meget beskadiget langhaug. Paa Natmaalshaugen og neset nedenfor er flere smaa udkastede gravrøser. — Indyr gaard var i nogen tid en adelig sædegaard og residens for lehnsherrerne over Nordlandene. En af disse, Frants Kaas, eiede i den første halvdel af det 17de aarhundrede gaarden tilligemed en stor del jordegods i Salten og paa Helgeland, ialt 122 vog 2 pund og 6 mark. Men hans enke, fru Anna Hun-

dermark, maatte i 1641 sælge gaarden med alt tilhørende jordegods til kongen, da hendes mand var bleven skyldig en stor sum penge paa de kongelige indtægter, som han havde at indkræve, og for hvilke der skulde aflægges regnskab til kronen.

Dal. Ovenfor gaarden er nær elven en høi, rundagtig haug, 64 skridt i omkreds og adskilt fra bakken ovenfor ved en bred fordybning; ovenfor denne er en anden haug af samme form. Det er vanskeligt at afgjøre, om disse er naturdannelser eller menneskeverk.

Skougvold. Oppe under fjeldet er en stor haug, som af gaardens beboere kaldes «Dødmanden»; den er adskilt fra fjeldet ved en stor fordybning, som dog ikke er nogen opkastet grøft. Haugen er neppe gravhaug, men snarere en græsbevokset moræne.

Opsal. Paa indmarken er flere stenrøser og uregelmæssige forhøininger, som dog neppe er andet end gamle rydningsrøser.

Seljeset. Nær indmarken nord for gaarden er en rundhaug, 34 skridt i omkreds og urørt. En udkastet forhøining mellem stranden og et lidet vand er neppe gravhaug.

Finset. Ovenfor Maliberget er 4 rundhauger uden grøft om; yderkanterne om 2 af disse dannes af runde stenringer. I Throndhjems videnskabsselskabs samlinger findes en stenkniv fra Finset i Gildeskaal. Om denne er funden paa Sør-Finset, som her er nævnt, eller paa Nordre Finset paa Sandhornø i samme prestegjeld, har jeg ikke kunnet faa rede paa.

Høisetdal, Valle, Fore, Novik, Storvik og *Mevik* er uden mindesmerker, og intet oldfund kjendes paa disse gaarde.

Vigdelen (udt. Vikteln). Paa Hamnbuneset nord for gaarden er et par smaa rundhauger, begge beskadigede.

Finnes. Til gaarden hører Leikvolden mod nord, som tidligere skal have været beboet gaard, men forladt formedelst sten- og sneskred. Nogle smaa forhøininger, som findes her, er neppe gravhauger. At en berghelle paa Leikvolden skal være bedækket med skrifttegn, er kun en fabel, som formodent-

lig har sin oprindelse fra, at en bergknat, som bestaar af en haardere og en blødere stenart, er bleven forvitret, saaledes, at en mængde smaa forbybninger og ridser paa kryds og paa tvers er opstaaede.

Grimstad. Paa gaardens indmark er 4 gravhauger den største over 60 skridt i omkreds; de ere alle mere eller mindre beskadigede; i en af dem er der for længere tid siden fundet et nu bortkommet sverdhefte.

Kjelling østre ved Beierfjorden. Paa gaarden er flere gravhauger. I en af disse[1] fandtes ivaar en meget fortæret ring; finderen har ladet den undersøge af en guldsmed, og det har vist sig, at den var af messing (bronce?). I aviserne meldtes, at ringen var af guld (!). Endvidere fandtes et sverd og et spyd, som er indsendte til universitetets samlinger. Haugen, hvori sagerne fandtes, ligger paa en vold ovenfor søhusene; den er ca. 42 skridt i omkreds, græsbevokset og bygget af grus og endel sten; oldsagerne laa omtrent 1 meter under haugens top, og der var spor af kul rundt omkring i gruset. — Længere nede mod søhusene er 6 rundhauger, flere omgivne af grund grøft; de to største er henholdsvis 52 og 42 skridt i omkreds. En lav grøftomgiven rundhaug, 34 skridt i omkreds, er urørt, de andre har større og mindre fordybninger; vestenfor disse er en delvis udgravet langhaug.

Kjelling vestre. Paa Buvolden er en rundhaug med en fordybning i toppen; den er græsbevokset og omgiven af grøft; en fordybning i dens top hidrører formentlig fra en tidligere udgravning. Nær denne er mod sydøst en langhaug af over 40 skridts længde. Sydvest for disse er 2 rundhauger, den ene er over 60 skridt i omkreds, omgiven af grøft og urørt, den anden udgravet til kjelder. Adskiit fra disse ved en liden dalsænkning ligger i sydøstlig retning 2 delvis udgravede rund-

---

[1]) Finderen af nedennævnte oldsager var med mig ved haugen og fortalte, hvad der her meddeles om fundet.

hauger, omgivne af grøft. I udmarken i nordvest for gaarden er i Kresjerviken en stor rundhaug af sten med lyngbevokset fod.

Paa øerne.

Femris. Paa pladsen Volden, af hvilken den ene part hører til gaarden *Femris* søndre, en anden part til Sandnes, er for flere aar siden fundet et sverd, som skal være indsendt til Bergens museum, en hein samt menneskeben. En broncenøgel af ældre form, fundet paa samme plads, er nu i Tromsø museum. Paa pladsen er 2 smaa rundhauger, delvis udgravede, og paa odden nedenfor mod sundet mellem øen og fastlandet et par stenrøser.

Femris nordre. I en langhaug «Kjæmpen» kaldet,[1] som nu for det meste er oplagt til ager, fandtes for flere aar siden et sverd, som nu er bortkommet. Paa Einvolden nord for gaarden er en stor gravhaug, 76 skridt i omkreds og mindst 2 meter høi, omgivet af grøft og urørt. Nærmere søen er paa en lav bergknat en udkastet rundhaug af sten. Ved pladsen Havnen er et par rundhauger, den ene helt, den anden delvis omgiven af grøft; begge er urørte. Paa Gaashaugen syd for gaarden samt paa en lavere bergryg syd for nævnte haug er et par udkastede stenrøser.

Sandnes. Paa Nøsthaugen er en lav langhaug, 15 skridt lang, uden grøft om og med stensatte kanter; en liden fordybning i den er vistnok fremkommen ved tidligere udgravning. Nord for denne er en lav rundhaug, omgiven af en stenring, som er ca. 40 skridt i omkreds. Kun stenens kanter stikker op igjennem jordskorpen. Syd for husene er paa en bergrab en liden rundhaug.

Fuglø besøgte jeg ikke; her skal efter sikkert opgivende være en stor gravhaug af rund form paa gaarden nordre Fuglø.

---

[1]) En part af gaarden kaldes «Kjæmpen» efter ovennævnte haug.

Arnøerne

nævnes i Haakon Haakonssøns saga som bopæl for en af kongens skutilsvende, Asbjørn Nebba, som blev dræbt af varbelgerne paa disses plyndringstog til Haalogaland og alt hans gods plyndret. Paa Buøen skal være endel smaa stenrøser, som maaske er gravhauger. Paa Stangholmen under søndre *Arnø* er 5 rundhauger; de er byggede af sten og delvis dækkede med jord; kun en er ødelagt, de andre urørte; samtlige er smaa og ikke omgivne af grøft; nogle smaa ujevne forhøininger i nærheden er muligens begravelser fra den hedenske tid.

Fleinen. Her har sandsynligvis været gravhauger paa gaardens indmark; men disse er blevne bortryddede, og nu er ikke en eneste levning fra oldtiden tilbage. Paa et eide, som gjennemskjærer øen, er en flade, som kaldes Kongsgaarden. Navnets oprindelse er uvis, og stedet bærer heller ikke spor af bebyggelse. Maaske har en «søkonge» i oldtiden havt sit tilhold her.

Sandhornø.

Paa gaardene *Telnes*, *Ødejord*, *Klubstein*, *Vaadevik*, *Kransvik* og *Sandnes* paa øens østside samt *Følvik*, *Sæter* og *Grytvik* paa vestsiden er ikke gravhauger, og oldfund kjendes ikke fra disse gaarde, som formodentlig er blevne ryddede og beboede efter kristendommens indførelse.

Sandviken. Paa indmarken er nedenfor «Hønehalten» en lav rundhaug, delvis omgiven af grøft og ca. 60 skridt i omkreds. Ikke langt derfra er en mindre haug bleven udgravet til kjelder; i den fandtes menneskeben. Nogle langagtige forhøininger nede ved bugten Sandvaagen er vistnok gamle nøsttomter; men de ligger langt fra søen, og der er vist hengaaet mange aarhundreder siden der kan have staaet baadnøster.

Mornes (fordum Morgunes). Paa indmarken nær veien er 2 rundhauger af anselig høide og størrelse; den ene er 95 skridt i omkreds og mindst 3 meter høi, den anden henved 90 skridt

i omkreds og kun lidet lavere. Der er gravet i dem begge to; af den ene er kanten taget bort og brugt til veifyld, og de er byggede af sand og lidt sten. Flere mindre gravhauger er blevne helt borttagne, og i en af disse fandtes ben. Længere ned imod søen er et par mindre rundhauger; ogsaa i disse er gravet runde huller i toppen, og her har været brugt mere sten til bygningsmateriale end i de førstnævnte. I udmarken nær Korsviken er et par udkastede stenrøser.

Vaag. Paa neset ovenfor Dybviken er 2 runde, delvis udkastede stenrøser; af stenene i den ene er bygget en liden varde. Tæt ved gaardparten Haugens indmark er en liden udkastet rundhaug, ligeledes af sten. Paa Einvoldhaugen er en stor udkastet rundhaug, 52 skridt i omkreds og bygget af sten. Ved dens kant ligger en fladagtig sten, 1,80 m. lang, 54 cm. bred, smalere opover mod den ene ende; den har muligens været dækhelle over et gravkammer eller snarere en bautasten. Paa rabben mod syd er 3 udoverkastede runde stenrøser. Paa Asphaugen er ligeledes en udoverkastet rundhaug; alle disse hauger ligger i udmarken. Paa indmarken blev for flere aar siden i en liden rundhaug, som udgravedes til kjelder, fundet et kranium samt et nu bortkommet sverd.

Lekanger (fordum Leikvangr). I udmarken nord for gaarden er en rundhaug, 46 skridt i omkreds, meget høi og helt omgiven af grøft; en nedsænkning i haugens øvre kant er formentlig en gammel udgravning. Nogle skridt fra denne er en langhaug, ligeledes omgiven af grøft og med en liden fordybning i midten.

Mellem Horsdal og Husstad er paa Moskeneset flere runde stenrøser, den største henved 60 skridt i omkreds; de er ikke omgivne af grøft, og de fleste er udoverkastede; alle disse stenrøser er vistnok gravhauger.

Husstad. Paa øen udenfor gaarden er ovenfor stranden en rundhaug, omgiven af grøft og urørt. Denne lod jeg udgrave; den var omkring 40 meter i omkreds, og der blev fra haugens

yderkanter gravet en gang, 3 meter bred og 2,40 dyb. Hele haugens bund var dækket af en sortbrun masse, og længere oppe i haugen fandtes nogle ben samt spor af kul; haugen bestod af sand og nogle faa sten uden gravkammer, og intet gravgods fandtes. Paa moen ovenfor denne er en stor rundhaug, 80 skridt i omkreds og omgiven af grøft; et par smaa fordybninger i den hidrører fra udgravninger. Paa en høide mod syd staar en varde, som er bygget af stenene af en stor, helt udkastet rundhaug. Længere mod syd er en mindre stenrøs. Nær de to førstnævnte er en rundhaug med en liden fordybning i toppen. Paa Husstad er tidligere under nogle stenrøser, som borttoges tæt ved gaardens indmark, fundet 3 økseblade og en spydspids af jern; de er nu i Tromsø museum.

Melø, anneks til Rødø.

Det meste af Helgeland er undersøgt af hr. adjunkt K. Lossius, som med understøttelse af videnskabsselskabet i Trondhjem i flere aar har foretaget arkæologiske undersøgelser i den sydlige del af Nordlands amt. Resultaterne af hans fortjenstfulde arbeide er trykte i videnskabsselskabets skrifter for 1883 og flg. a. Kun de nordligste gaarde i Melø blev ifølge hans ærede meddelelse til mig ikke undersøgte, og jeg tog dem derfor med, da jeg i sommer besøgte de tilgrænsende dele af Gildeskaal.

Paa fastlandet.

Dalen. Paa indmarken staar den i en tidligere aarsberetning omtalte bautasten. Den er omgiven af en liden rundhaug og er 3,60 meter høi, 82 centm. bred, smalere øverst, og 14 cm. tyk; haugen, hvori den staar, er ikke omgiven af grøft og har uregelmæssige kanter; disse har vistnok seet anderledes ud, men er blevne medtagne og afslidte derved, at veien og en gangsti gaar tæt forbi haugens sider. Nogle utydelige smaa streger paa den ene af stenens fladsider kan neppe have været runeindskrift; ialfald er nu intet tydeligt merke af en saadan at se. Nogle skridt fra

denne, paa den anden side af veien, er en rundhaug, hvori er gravet en del, og hvor der ifølge et sagn skal være fundet «kostbarheder». Længere mod nord, nær et gjerde, er en helt udgravet rundhaug. Ovenfor søhusene ved Reipaaen er 3 rundhauger, alle beskadigede, og nærmere stranden flere lange, uregelmæssige forhøininger, som er altfor høie til at være gamle nøsttomter. Nordvest for gaarden er i udmarken et større gravfelt; gravhaugerne, som alle har rund form, ligger dels i rad paa en lav bakke, dels paa moen nedenfor; der er mindst 18, og den største er 75 skridt i omkreds, en anden 52. De fleste er meget beskadigede, og der er rodet i dem paa forskjellige steder baade i ældre og nyere tid. Nedenfor disse nær ved en mølle er paa gaarden Øisunds grund 4 smaa rundhauger, omgivne af grøft.

Øisund. Paa indmarken er paa gaardparten *Øren* 3 grøftomgivne rundhauger; 2 af disse er udgravede. Mod syd er en 4de rundhaug, omgivet af grøft og urørt med undtagelse af et skar i den ene kant. Nedenfor gaardens sydligste huse er en grøftomgiven rundhaug. 4 runde forhøininger i nærheden er muligens rydningsrøser. — I forbindelse hermed kan nævnes, at en af gaardens eiere, hr. P. Tostrup, eier en stor signetring af guld, hvori bogstaverne T. B. S. og et familievaaben er indgravede; ringen har været i familiens eie i mange slægtled og siges at have tilhørt adelsmanden Thrond Benkestok, der i fortiden har boet paa Melø, som i det 15de, 16de og den første halvdel af det 17de aarhundrede var en adelig sædegaard. Thrond Benkestok den ældre, hvis fader Anders B., gift med en datter af Peder Gran, var en søn af Anbjørn Gran, en tidligere eier af Melø, døde 1558; hans sønnesøn hed ligeledes Thrond Benkestok og levede i den første halvdel af det 17de aarhundrede. Af «norske rigsregistranter» sees Thrond Benkestok den ældre at have været indstevnet af den bekjendte fru Inger til Østeraat, enke efter Nils Henriksen Gyldenløve, til en herredag i Bergen for «Øren(?) og Øren gods» samt for «Mellen

(Melø) og Mellen gods», hvortil den efter jordegods saa begjerlige frue vel har ment sig at være arveberettiget. Det er sandsynligt, at det omtvistede «Øren gods» netop er Øren ved Øisund med omliggende gaarde; største delen af sidstnævnte gaard kaldes endnu Øren af alle omkringboende.

Kunna. Syd for gaarden nær søhusene er de saakaldte Kobberhauger, 3 gravhauger, af hvilke den største, som ligger i midten, er 60 skridt i omkreds, bygget af sten og næsten aldeles ødelagt; en mindre mod syd er ligeledes udkastet; den nordligste er lyngbevokset med et lidet «søk» i midten. Nærmere gaarden er ved stranden 2 langhauger, begge beskadigede. Nordenfor gaarden er paa en lyngmo en langhaug, 50 skridt lang, omgivet af grøft og delvis udgravet.

Fore. I udmarken vest for gaarden samt ved Hornneset er et par udgravede rundhauger. Ved «Einkjønen» er en rundhaug af sten, 45 skridt i omkreds og udgravet. Paa gaardspladsen har i mands minde staaet en bautasten, omgiven af en stenring; den er nu nedtagen. I en torvgrøft fandtes for flere aar siden en spydspids af lerskifer, som nu er bortkommen.

Moen. Ovenfor indmarken er en rundhaug, 50 skridt i omkreds og delvis udgravet. I øst for gaarden er ligeledes et par beskadigede gravhauger.

De arkæologiske undersøgelser, som i det sidste tiaar har været foretagne i Nordland, strækker sig over det beboede belte mellem 65 og 69½ n. br. Hele den sydligste og mellemste del af Tromsø amt samt størstedelen af Vesteraalen er bereist af dhrrer Horst og Winther, som med stipendium af det offentlige har undersøgt disse distrikter. Helgeland er undersøgt af hr. Lossius for det trondhjemske videnskabsselskabs regning. I Salten, Lofoten, dele af Vesteraalen samt paa nogle gaarde i Helgeland er der for Tromsø museums regning foretaget undersøgelser. Indberetningerne om disse undersøgelser er for

Helgelands vedkommende aftrykte i Trondhjems videnskabsselskabs skrifter, for de øvrige distrikter i aarsberetningerne fra foreningen til norske fortidsmindesmerkers bevaring for 1874, 75, 76, 77 og 78 samt for 1883 og 84. I fjordbygderne Ofoten, Tysfjorden, Foldens hovedsogn samt Værø i Lofoten har ikke undersøgelser været foretagne, dels af mangel paa tid og midler, dels fordi det kan antages, at de indre fjorde i Nordland kun har været meget sparsomt bebyggede i den hedenske tid. Dette sidste gjælder dog ikke for bygderne omkring Saltenfjord og dens fortsættelse Skjærstadfjord, som i oldtiden har havt en tæt befolkning. Hovedhensigten med undersøgelserne har især været at faa en samlet oversigt over de faste fornlevninger inden stiftet; en mere videnskabelig bearbeidelse af det indsamlede stof maa være fremtidens opgave. En gavnlig følge af disse undersøgelser er, at oldsager, som findes tilfældigt, naar jord ryddes til ager og eng — og paa denne maade kommer vel de fleste oldgjenstande for dagen — ikke bortkastes, men indsendes til offentlige samlinger, samt at kjendskabet til oldtidens liv, folk og kultur udbredes mere og mere blandt Nordlands befolkning.

Tromsø, den 19de september 1885.

UDGRAVNINGER I KVELDE (HEDRUM) 1885.

AF N. NICOLAYSEN.

NES (Severin Paulsen.)

Et blik paa kortet over Jarlsberg og Larviks amt viser, at Laagen lige i øst for Kvelde kirke gjør to skarpe bøininger, hvorved det mellemliggende strøg antager formen af et fra øst til vest fremstikkende nes. Dette har saaledes givet navnet til den derværende samling af gaarde. Naar undtages levningen af en udgravet haug paa en af disse gaarde og den i aarsb. f. 1884, 105 omtalte haug paa den her omhandlede gaardspart, forefandtes der kun gravhauger paa denne sidste men her i stort tal. Alle disse bleve undersøgte af mig i sommeren 1885, og skal jeg her gjøre nærmere rede for det arkæologiske udbytte af denne undersøgelse.

1. Rund, 70 skridt i nv. for stuehusets nordvestre hjørne, 8 m. i tvermaal, 2 m. dyb.

   Hist og her fandtes enkelte kul, og blandt noget, som det syntes ved tidligere gravning opkastet, grus: *a)* et stykke (12407) af en efter længden kløvet *stenøx* med skafthul; øxen har været henimod 12 cm. lang og af form som NO. 32 men sterkt afrundet og som det synes med sleben eg.

   Ved haugens bund blev i dens midte truffet en firkantet fordybning eller grav, 3,30 m. lang fra n.—s., 1,70 m. bred og ca. 0,45 m. dyb, hvori laa skeletter af 2 heste, det ene

med hovedet mod nord, det andet i modsat retning. Sammen med det første skelet fandtes: *b)* en mængde *klinknagler* og *spigre* af *jern* (12408) med vedsiddende træ og af forskjellig størrelse, dog ingen særdeles store; *c)* forskjellige meget forrustede jernsager (12409), hvoriblandt et *sigdblad,* 4 *hovbeslag* som NO. 591, et stykke af et fladt, korsformet beslag, og ringe af runde eller firkantede rembeslag. I gravens nordende fandtes sammen: *d)* et glat, cylinderformet *sneldehjul* (12410) af fin rød *skifer,* 3 cm. i tvermaal, 1,3 cm. højt, med afrundede kanter; *e)* en firkantet meget irret *remspende* af *bronse* (12411, afbild. fig. 9) med trekantet bagstykke og forsiret med et dyrehoved i relief med opstaaende ører, der danne spendens nedre hjørner; *f)* et stykke *læder* med bronsebeslag, udentvil hørende til samme rem som spenden *e.*

2. Rund, tæt i vest for no. 1, 12 m. i tvermaal, 2,30 m. dyb.
Over bunden hist og her kulstumper.

I midten paa bunden fandtes samlet: *a)* en liden *remspende* af *jern* (12412), ca. 5 cm. i tvermaal, af formen med 3 kugler som NO. 680; *b)* 5 smaa *klinknagler* af *jern* (12413), knap 2 cm. lange mellem hovedet og klinkpladen og med vedsiddende træ; *c)* et tyndt og fladt stykke (12414) hvid *vox.*

3. Rund, 7 skridt i sv. for no. 1, ca. 10 m. i tvermaal, 2 m. dyb.
Paa bunden blev 1,60 m. fra midten truffet et rundagtigt lag, ca. 1 m. i tvermaal, af *brændte ben* og svære tæt pakkede, tildels kun halvbrændte *kul,* hvoriblandt fandtes: *a)* et tveegget *sverd* af *jern* (12415) af sedvanlig yngre jernalders form, med bøjet klinge og afbrækket haandtag, hvis hjalter have en noget større bøining end NO. 495; *b)* en *spydspids* af *jern* (12416) med form som NO. 518, bladet sterkt bøjet; *c)* et *knivblad* af *jern* (12420), 18,4 cm. langt og med dyb fure langs ryggens begge sider; *d)* en *krog* af *jern* (12423) som NO. 467, 14 cm. lang; *e)* en *krog* af *jern* (12424) lig NO. 466, 11,5 cm. lang; *f)* en *skjoldbule*

af *jern* (12417) lig NO. 562 med hug i toppen og paa randens underkant; *g)* en *skjoldbule* af *jern* (12418) med usedvanlig form, lig NO. 563 men uden indknibning over randen og meget videre, desuden er der, som det vil sees (fig. 10), rundt om i randen tætstillede nagler med smaa kuglerunde hoveder og fæstede ved ombøjning paa undersiden af brættet, der har været ca. 1 cm. tykt; *h)* forskjellige *jernsager* (12426): et stykke af et *mundbid*, 2 *remgjængere*, ulige store, og en *krampe; i)* en *klinknagle* og en *spiger* af *jern* (12425); *k)* et af de paa østlandet ofte forekommende redskaber af *jern* med vedhængende ringe (12422), lig NO. 463; falen tvekløftet og endende i to spiraler, den ene med vandret den anden vertikal stilling; 3 ovale ringe; *l)* et *sigdblad* af *jern* (12421) som NO. 384 og med sagtænder i eggen; *m)* et *øxeblad* af *jern* (12419) med form som NO. 561; *n)* en temmelig stor *ringnaal* af *bronse* (12428), afbrudt ved begyndelsen af naalens flade del; ringens tvermaal 2,3 cm. og det bevarede stykke af naalen 8 cm. langt; paa ringen 4 smaa fremspring udad foruden 2 lidt større paa hver sin side af naalehovedet; *o)* en *remspende* af *bronse* (12427) som NO. 605 og ornamenteret i samme stil.

Sagerne laa i en halvrunding og i den orden, som opregningen viser. Sverdets nedre hjalt laa mod syd og det afbrækkede haandtag ca. 60 cm. i vest derfor, ringredskabet længst mod nord paa en flad sten, den eneste, som fandtes i haugen. Skjoldbulerne laa med aabningen op, og spydspidsen var lagt midt over aabningen af den ene *(g)*.

4. Langhaug, tæt i sv. for no. 3, 12 m. lang fra nv.—sø., 6 m. bred, stensat i kanten, tilforn næsten udgravet.

Der fandtes kun lidt kul og et par ubetydelige *jernsager*.

5. Rund, tæt i nv. for no. 3, 12 m. i tvermaal, 0,95 m. dyb.

Paa bunden laa skelettet af en *hest* og en aflang *rullesten* (12429), 11 cm. lang, 6,6 cm. bred, 4,7 cm. tyk, med en indhugget fure rundt om midten.

6. Rund(?), tæt i nø. for no. 5, usikkert tvermaal, ca. 0,95 m. dyb.

I haugens bund og antagelig i dens midte var en firkantet grav, 2 m. lang fra n.—s., 1 m. bred og 0,60 m. dyb. I denne grav fandtes levning af en *hovedskalle* af et menneske samt: *a)* forskjellige smaa jernsager (12430), hvoraf med sikkerhed kun kan bestemmes et *knivblad; b)* en *ringnaal* af *bronse* (12431), hvis ring er 2,5 cm. i tvermaal og naalen 10,2 cm. lang; *c)* 3 ringformede *glasperler* (12432), den største lysegraa, den anden sort i bunden med en indlagt gul siksaksstribe mellem to røde horisontale linjer, den tredje lysviolet med takkede kanter; *d)* et *sigdblad* af *jern* (12433) som NO. 384; *e)* en *vævske* af *jern* (12434; *f)* en *krognøgel* af *jern* (12435), 14,5 cm. lang med én tand; *g)* et *sneldehjul* af brændt *ler* (12436), 3,3 cm. i tvermaal.

Hovedskallen laa i gravens nordende sammen med *a*, *b* og *c*, *d* ved det fortærede skelets højre side og *e* ved dets venstre side, med spidsen mod skallen, endelig *f* og *g* der, hvor den begravnes fødder antagelig maatte have ligget.

7. Rund, tæt i nv. for no. 5 og 6, 10 m. i tvermaal med tydelige merker af en tidligere udgravning, der sandsynlig havde strakt sig tilbunds.

Der blev ikke truffet noget med arkæologisk betydning.

8. Rund, tæt i nø. for no. 7, 4,40 m. i tvermaal, 0,95 m. dyb, noget udgravet tilforn men ikke tilbunds.

I bunden var en firkantet grav, 2,30 m. lang fra n.—s., 1 m. bred og 0,50 m. dyb. Deri fandtes omspredt en hel mængde (ca. 300) af de sedvanlige *klinknagler* samt: *a)* en *dobbeltperle* af grønt *glas* og en *ravperle* af sedvanlig form (12437); *b)* et *beslag* af *bronse* (12438, afbild. fig. 11) i form af en travende hest med sadeltøj, antydet ved nogle indridsede streger, 3,8 cm. langt og 2,8 cm. bredt; *c)* en *vævske* af *jern* (12439) som NO. 440; *d)* et *kar* af *klebersten* (12440) som NO. 729 med levning af jernhanken og sodet paa

ydersiden; *e)* et *sneldehjul* af brændt *ler* (12441), 3,5 cm. i tvermaal.

Perlerne *(a)* og beslaget *(b)* laa i gravens nordende, vævskeen *(c)* stod i dens sydende med spidsen ned. Lidt nordenfor denne stod kleberstensbollen *(d)*, og deri laa sneldehjulet *(e)*.

9. Rund, tæt i nv. for no. 8, 6 m. i tvermaal, 1,25 m. dyb.

Over bunden fandtes kul hist og her og *a)* et stykke af en *vævske* af *jern* (12450) som NO. 440.

I bunden var en firkantet grav, 3. m. lang fra n.—s., 1,30 m. bred og 1 m. dyb. I gravens sydende fandtes tænder og ben af en *hest* og ellers spredt: *b)* en *krog* af *jern* lig NO. 466, 9,7 cm. lang, og et i begge ender afbrudt fladt, i kanterne ombøjet *jernbeslag*, 2,7 cm. bredt, der har indsluttet en gjenstand af træ (12442); *c)* en *syl* af *jern*, 8,7 cm. lang, og et fladt aflangt *jernstykke*, som er afbrækket i den ene ende og ved en klinknagle har været fæstet til en gjenstand af træ (12443); *d)* en tynd *skaal* af *bronse* (12444), 5 cm. i tvermaal over aabningen, uden huller i randen og derfor neppe hørende til en vægt.

Sylen *(c)* laa ved gravens østre side lidt nordenfor dens midte, og tæt nordenfor sylen stod bronseskaalen *(d)*, hvori der var stumper af træ, næver og tøj, maaske levninger af et futteral, da deres krumning passer til skaalens udvendige bøining. Under skaalen fandtes jernstykket *(c)* og levning af noget træ. Sandsynligvis havde skaalen været omsvøbt med næver, da smaa levninger af dette stof dækkede dens kanter.

10. Rund, tæt i nø. for no. 9, 8 m. i tvermaal, med et dybt og vidt hul i midten og derfor sandsynligvis udgravet. Der fandtes ikke noget af arkæologisk interesse.

11. Levning af en rund haug, tæt i ø. for no. 10.

Her fandtes ca. 100 af de sedvanlige *klinknagler*, stumper af brændte ben og *a)* nogle smaasager af *jern* (12445)

nemlig et *knivblad,* 5,5 cm. langt, en stump af et *sigdblad* og en *ring* med et stykke af milen af et *mundbid; b)* halvdelen af et *sneldehjul* af brændt *ler,* et stykke af en liden *klinknagle* og 2 stykker af ledender af *ubrændte ben* (12446).

12. Rund, tæt i nø. for no. 10, 8 m. i tvermaal, 1,25 m. dyb.
Det eneste, som fandtes, var et par ubetydelige *jernnagler.*

13. Rund, 10 skridt i n. for no. 10, 8,80 m. i tvermaal, 2 m. dyb.
Langs bunden var et lag af kul og aske. I dette lag blev 3 m. i vest for midten truffet brændte ben og en flis af et *skiferbryne,* en sidering af *bronse,* 4 cm. i tvermaal, et *mundbid* med et vedheftende stykke af jernmilen samt et *jernstykke* med uvis bestemmelse (12447).

14. Rund, tæt i sv. for no. 13, ca. 10 m. i tvermaal, 2 m. dyb.
Langs bunden kul, aske og brændte ben. I midten *a)* en liden *jernring* (12448), vel 3 cm. i tvermaal, med rest af et gjænge, der har drejet sig derom; *b)* en omtrent kugleformet *perle* af brændt *ler,* og et lidet stykke *flint* (12449).

15. Rund, tæt i nv. for no. 14, 8,50 m. i tvermaal, 1,25 m. dyb.
Paa bunden omkring midten brændte ben og kul, tildels meget store. I dette lag fandtes ca. 4 m. i sv. for midten: *a)* et *bryne* af fin violet *skifer* (12450), 12,5 cm. langt og gjennemboret i den ene ende; *b)* en *skjoldbule* af *jern* (12451), i sin formen lig nogle buler fra ældre jernalder (jfr. NO. 217), men med overmaade høj afsats over randen, stor pul i toppen, kort spæd pig samt ganske smal rand (afbild. fig. 12); *c)* et *sigdblad* af *jern* (12452), som NO. 384, med stærke sagtænder i eggen; *d)* en *sax* af *jern* (12453) som NO. 442, 27 cm. lang; *e)* et stykke brændt *flint,* samt nogle jernstykker (12454), hvoriblandt et fragment af en *krog* som NO. 466 og nogle større og mindre *spigre.*

16. Rund, tæt i ø. for no. 15, liden, men tvermaal ubestemmeligt.
I bunden en firkantet grav, 2,50 m. lang fra nnv.—ssø., 1,20 m. bred, 1 m. dyb. Deri laa omspredt over 100 *jern-*

nagler og forøvrigt fandtes *a)* 5 *perler* (12455), hvoriblandt en mangekantet af bergkrystal og 4 ringformede af glas; *b)* et *knivblad* af *jern* (12456) med levning af træbelæg; holken har havt en omvinding af sølvtraad; *c)* en *krognøgel* af *jern* (12457), 12,3 cm. lang, formodentlig kun med én tand, som dog er afbrækket; *d)* 2 *jernringe* (12458), den ene rund, 2,3 cm. i tvermaal, den anden oval, længste tvermaal 5,5 cm., og hørende til en remspende; *e)* et *sneldekjul* af *klebersten* (12459), 3,4 cm. i tvermaal, 1,4 cm. tykt, med afrundet kant; *f)* et *sigdblad* af *jern* (12460) som NO. 384, 21 cm. langt mellem enderne; *g)* et stykke af et graaviolet *skiferbryne* (12461), 17 cm. langt.

De under *b—d* nævnte sager fandtes henimod nordenden af graven, *e—g* derimod nærmere dens sydende.

17. Rund, tæt i s. for no. 15, 12 m. i tvermaal, 2 m. dyb.

I midten af haugens bund var et rundt tykt lag, ca. 2 m. i tvermaal, bestaaende af brændte ben og store, tildels kun halvbrændte kul. I vestre kant af dette lag fandtes følgende *jernsager: a)* et tveegget *sverd* (12462) med en forsætlig bøjet klinge, 80 cm. lang; hjalterne som NO. 494 med riflet bronsebelæg; *b)* en *spydspids* (12463), forsætlig bøjet, som NO. 529 og med lignende forsiringer paa falen; *c)* et *sigdblad* (12464) som NO. 384 med spor af sagtænder i eggen; *d)* en *skjoldbule* (12465) som NO. 562, 4 naglehuller i randen med stumper af nagler; *e)* et *øxeblad* (12466) som NO. 561; *f)* en *krog* (12467), 14,5 cm. lang, som NO 467, falen ikke lukket; *g) krog* (12468), 9 cm. lang, som NO. 466, dog ikke som denne fæstet til skaftet ved nagle, men saaledes at dens nedre spids er spaltet i to fliger, der have været ombøjede hver til sin side; *h)* 11 *pilespidser* (12469), alle med form som NO. 539, fra 13—15,3 cm. lange; *i)* et *mundbid* (12470) som NO. 566; *k)* et *knivblad* (12471) med almindelig form, 30,11 cm, langt, deraf tangen 10,6 cm; *l)* en ankerformet *knap* (12472) som NO. 468, dog afvigende

fra den sedvanlige form derved, at den ikke har 4 arme men kun 3; *m)* en rundagtig *stang* (12473) med en kort udplatning i hver ende, gjennemboret af en nagle, og mellemstykket med to bøjninger, maaske hank til et skrin, 9,5 cm. lang mellem enderne; *n)* en *bøjle* (12474), 5,3 cm. i tvermaal. — Endelig fandtes i nordre kant af det omtalte lag *o)* et af de oftere paa østlandet forekommende *redskaber* af *jern* med ukjendt bestemmelse (12475), ligt NO. 463, med 3 ovale ringe, af størst tvermaal ca. 13,7 cm.; bøjlens indvendige flade dannet som en huling, der maaske, som ellers ofte, har været belagt med vredne jernstænger.

18. Langhaug, et par skridt i nv. for no. 17, 14,40 m. lang fra nv.—sø., 6,40 m. bred paa midten og derfra jevnt afsmalnende mod begge de afrundede ender, 1,50 m. dyb.

Her fandtes kun stumper af kul og brændte ben og i midten 2 *beslag* (12476) af tyndt ombøjet *bronseblik*, sammenføjede med jernnagler og fæstede til stumper af jernsager samt forsirede med smaa opdrevne buler.

19. Rund, 2 m. i vest for nordvestre ende af no. 18, 8,60 m. i tvermaal, ca. 1 m. dyb, men i midten med en stor grube efter en tidligere gravning, der maa have strakt sig til haugens bund.

Der blev kun truffet kul, brændte ben, et ubetydeligt *jernstykke* og et fladt *bryne* af graa *skifer* (12477), afbrudt i den ene ende, 12,5 cm. langt.

20. Rund, tæt i vest for no. 19, 6 m. i tvermaal, ca. 1 m. dyb, men ligesom den foregaaende med en stor huling i midten efter tidligere gravning.

Kun kul og brændte ben fandtes.

21. Langhaug, 2 m. i syd for no. 19, parallel med no. 18 og ca. 4 m. sydvest for denne, længden usikker men ialfald over 10 m., 6 m. bred paa midten, (jfr. aarsb. 1883, 130). Ved den udgravning, som ejeren havde foretaget i 1880 fra haugens nordvestre ende omtrent til midten var der, som det

saaes, over bunden fremkommet et rum, ca. 1,80 m. bredt, som i den anførte ende gik i en halvrunding og paa siderne var afsluttet med 0,50 m. høje kantsatte bergstene med fladsiden indad. Efter hans sigende var intet fundet, dog blev der lidt fra enden truffet en tvert over graven liggende bergsten af 2 m. længde og varierende brede, paa det bredeste 0,70 m., og paa stenens underside sad der levninger af kul. Ved den fuldstændige udgravning, som jeg foretog af den endnu ikke aabnede del af haugen, fandtes kun kul og et ubetydeligt *jernstykke*, men det viste sig fremdeles, at rummet var kantsat paa samme maade, som anført, undtagen i dets sydøstre ende, hvor der ikke fandtes nogen saadan væg eller begrænsning. I sin helhed fik jeg det nævnte rum til at have været 10 m. langt og 1,80 m. bredt.

22. Rund, tæt i øst for sydøstre ende ende af no. 21 og ca. 1 m. i syd for sydøstre ende af no. 18, saa at der viste sig et næsten symmetrisk anlæg med en aaben plads i midten, begrænset i nordvest af no. 19 og i sydøst af no. 22, medens langsiderne dannedes af no. 18 i nordøst og 21 i sydvest; 5,30 m. i tvermaal, ca. 0,60 m. dyb. Tilforn meget udgravet.

I midten af bunden var et tyndt lag af kul og brændte ben, hvoriblandt laa et lidet ubestemmeligt *jernstykke*.

23. Langhaug, tæt i syd for no. 22 og liggende paa en lav ryg af terrænet, der begyndte ca. 5 skridt fra sydenden af no. 21, gik i retning fra nv.—sø. og afsluttedes med no. 24; 11 m. lang, i ryggens retning, 3,40 m. bred og noget over 1 m. dyb; forresten ligesom no. 21 noget indenfor begge langsider og nordre smalende forsynet med paa kant stillede flade stene, ikke derimod i sydenden, hvor rummet saaledes ligesom no. 21 var uden begrænsning.

Paa bundens midte og 4 m. fra nordre ende var et lidet lag af kul og brændte ben, hvoriblandt laa *a)* et stykke af en *bøjlespende* af *bronse* (12478), nemlig halvdelen af bøjlen

og den ene ende af spenden; denne har paa grund af omstændighederne mulig været ligearmet, hvilket styrkes derved, at dens forsiringer ligne dem, som sees paa 3 saadanne spender, der i sin tid bleve fundne paa Tuv i Klep (N. Fornl. 789), og paa Sv. forns. 530; dog ere forsiringerne paa det her omhandlede stykke rigere og fremvise blandt andet rader af dobbelte cirkler og halvcirkler; i tilfælde af, at spenden var ligearmet, har dens længde været mindst 5 cm.; under enden sees spor af charnier og jernnaal; *b)* en *nagle* af *jern* med fladt hoved, hvorunder en ejendommelig bøjning til siden, lig den paa flere naale fra tidlig jernalder, nuværende længde 6 cm., samt 2 flade *jernstykker*, det ene muligt hoved af en lignende nagle (12479).

24. Rund, 5 m. fra sydøstre ende af no. 23, 5,40 m. i tvermaal, 1 m. dyb og ligesom no. 21 og 23 noget indenfor periferien forsynet med kantsatte stene.

Der fandtes kun omtrent i midten paa bunden endel hesteben.

25. Rund, 80 skridt i nv. for no. 20 lige ved skigaarden mod nabogaarden, 10 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb, omgivet med randstene og under torven belagt ligeledes med sten.

Tyndt kullag langs bunden, ellers intet.

26. Rund, ca. 140 skridt i ssv. for stuehuset, 10 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb, som ellers af sand, naar undtages en stor bergsten, 1,80 m. lang, 0,40 m. bred og 0,25 m. tyk, der fandtes i midten lidt over bunden, men var uden nogetsomhelst merke.

I selve bunden var ved haugens midte en firkantet grav 3,60 m. lang fra n.—s., 1,60 m. bred og 0,70 m. dyb med spor af raadnet træ ved kanterne. Som det heraf maa formodes, havde den begravne været nedlagt i en trækiste, der dog ikke har indtaget hele længden af graven, da dennes sydligste del bestod af et 1,10 m. langt rum, hvori laa et hesteskelet. Ellers fandtes *a)* 3 kugler af *bronse*

(12480) af en *ringspende* af jern lig NO. 687; *b)* et sterkt forvitret kageformet *vægtlod* af *bly* (12481); *c)* en *spydspids* af *jern* (12482) med ophøjede rygge paa bladet; *d)* endel mindre *jernsager* (12483), hvoriblandt nogle *nagler* af forskjellig størrelse, stykker af en stang, der i den ene ende er ombøjet til en løkke og i den anden har en spids, som har været drevet ind i træ, samt et *hovbeslag* som NO. 591 og et stykke af en *krog* lig NO. 466. Ved et af stykkerne er fastrustet noget temmelig grovt tøj.

Af de opregnede sager laa *a* og *b* i gravens nordende, *c* og *d* derimod tæt nordenfor hesteskelettet.

27. Rund, tæt i nø. for no. 26, 7,60 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden blev truffet spredte kul, brændte ben og de sedvanlige *klinknagler* samt: *a)* et *sigdblad* af *jern* (12484), ligt NO. 384 og som det synes med sagtænder i eggen; *b)* et lidet *bryne* af violet *skifer* (12485).

I selve bunden var en fordybning eller grav, ca. 0,40 m. dyb, 6 m. lang fra nnø.—ssv., 0,90 m. bred paa midten, men derfra jevnt afsmalnende mod begge de spidse ender, hvis bund havde en skarp kjøl som i en spidsstevnet baad. Hele dennes øverste kanter adskilte sig ogsaa klart fra haugens lyse, hvidagtige sand dels ved *jernsøm*, liggende i rækker paa hver side, dog med indbyrdes noget forskjellig afstand, 10—20 cm., og dels ved en mørkegul stribe af hensmuldret træ mellem sømmene. Ved gravens eller baadens midte og i dens østside saaes tydelige spor af et tverbaand og 1,55 m. nordenfor dette af et lignende baand i vestre side. Lige ved det første tverbaand og midt imellem gravens eller baadens midte og dens østside laa *c)* levningen af en *hovedskalle* (12486) af et menneske, der maatte have ligget paa ryg eller snarere noget paa højre side, medens der af den øvrige krop og navnlig af benene ikke fandtes noget levnet, men kun saaes mørkere striber i sanden fra hovedet af og mod baadens søndre ende. Ellers

fandtes i baaden *d)* en *brynesten* af blaagraa *skifer* (12487), omhyggelig tildannet og gjennemboret i den ene ende som NO. 425, 9,5 cm. lang; *e)* to *vægtlodder* (12488), det ene, som det synes, af bly med bronsebeklædning og med sedvanlig form, som en paa to modsatte sider afplattet kugle, vægtigt 9,2 g.; det andet, vægtigt 10,9 g., er helt af bronse, har en afplattet flade, ligeoverfor denne et med hinanden skjærende skraastreger forsiret parti samt paa to andre sider vide men korte, i enden tvert afskaarne runde udspring; det ligner ganske en knop til en ringspende og har muligt kun sekundært været brugt som vægtlod; *f)* et *kleberstenskar* (12489) med sedvanlig form, som NO. 729, og levning af jernhadde samt endelig *g)* de ovennævnte *jernsøm* (12490). Disse ere ikke forsynede med klinkplader, men have istedet derfor været ombøjede i den spidse ende for at holde træet fast, aldeles paa samme maade, som endnu sees anvendt i baade flere steder paa østlandet oppe fra kysten f. ex. i Trysil og ligeledes i Sverige.

Brynestenen *(d)* og vægtlodderne *(e)* fandtes paa det sted, hvor den begravnes bækken omtrent maatte have hvilet, og kleberstenskaalen *(f)* tæt nordenfor skallens isse, lidt paa skraa mod baadens vestre side og med aabningen op.

Ikke usandsynlig have de ovennævnte klinknagler *(a)* tjent til at fæste bordene i et dæksel eller en flage, som har ligget over graven eller baaden.

28. Rund, tæt i sø. for no. 26, 8 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb.

I bunden en firkantet fordybning, 3,50 m. lang fra nv.—sø., 1,30 m. bred, 0,90 m. dyb. Ingen nagler eller andre spor af kiste. I søndre ende af graven laa et *hesteskelet* og strax nordenfor dette en *spydspids* af *jern* (12491) med smalt rygget blad, 40 cm. lang, hvoraf 15 cm. paa falen.

29. Rund, 5 skridt i øst for no. 28, 8 m. i tvermaal, 2 m. dyb.

I bunden en firkantet grav, 3,10 m. lang fra n.—s., 1,20 m. bred, 0,50 m. dyb, men delt efter længden ved en af

det faste grus gjenstaaende mellemvæg i to smale rum, hvert 0,40 m. bredt. Søndenfor disse grave fandtes hesteben og tæt derved: *a)* levninger af 8 *blybeslag* (12492) med spor af sølvbelæg, lig de, som fandtes paa Haugen i Tune og Gokstad i Sandehered, og de fleste med samme mønstre som disse (NO. 609, 610); *b)* endel jernsager, *klinknagler*, med 6 cm. fri aabning, et par *spigre* og flere, mestendels ubestemmelige *smaastykker* af *jern* (12493), hvoriblandt som det synes resten af en liden firkantet *remspende* med rembeslag. I den vestre grav fandtes intet, i nordenden af den østre derimod *c)* hovedskallen (12494) af et menneske, der havde ligget paa ryg.

30. Langhaug, tæt i nø. for no. 28, 10,60 m. lang fra nv.—sø., 4 m. bred, 0,65 m. dyb, med en udgravet huling ved midten som det syntes tilbunds.

I haugens nordvestre ende var i dens bund en fordybning eller grav med samme retning som haugen, 3,30 m. lang, 1,30 m. bred og 0,60 m. dyb. I denne grav fandtes omtrent 30 cm. nordenfor søndre ende *a)* følgende *jernsager:* en *krog* som NO. 466, en liden *ring* og hovedet af en *klinknagle* (12495); *b)* et *knivblad*, 13 cm. langt, en *ring* med krampe og et andet stykke, alt ligeledes af *jern* (12496).

31. Rund, 36 skridt i ssø. for no. 30, 12 m. i tvermaal, 0,60 m. dyb, men meget afskivet ved overpløjning.

Kulsamlinger et par steder, ellers intet.

32. Rund, tæt i ssø. for no. 31, 14,80 m. i tvermaal, 0.60 m. dyb.

Her blev kun truffet et stykke skarpkantet *flint* og et par spredte ubetydelige stykker af en *lerurne* (12497), som det synes af formen NO. 354.

33. Rund, 85 skridt i syd for no. 32, 12 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Som ellers bestod haugen af sand, naar undtages, at der i midten var en rund røs, sammenlagt af bergsten og ca. 1,25 m. i tvermaal. Øverst i denne røs blev truffet en

samling af brændte ben, et andet sted et lidet stykke af en *lerurne* og under røsen et kullag.

34. Rund, tæt i ssv. for no. 33, 10 m. i tvermaal, 1,25 m. dyb.

I midten fandtes to stene og mellem dem endel kul og brændte ben.

Medens alle de ovenomtalte hauger vare beliggende længer oppe fra Laagen, laa de efterfølgende nær elven paa dennes øverste gamle mæle.

35. Rund, 190 skridt ret i sydvest for gaardens stuehus, 12 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb.

Paa bunden fandtes i en runding om midten, ca. 2 m. i tvermaal, et lag af kul og brændte ben, hvoriblandt laa *a)* en trekantet *sverdknap* af *bronse,* (12498 afbild. fig. 13) af den tidlige yngre jernalders type (jfr. Montelius Sv. forns. 411, 412) som det synes paa siderne med belæg af tynde sølvplader, hvis sammenføjninger se ud som et slags efterligning af saadant stenbelæg som paa guldknappen i Sv. forns. 407 *b)* forskjellige ufuldstændige *beslagstykker* af *bronse* (12499) deriblandt et trekantet endebeslag til en rem; *c)* en mængde smaa *nagler* af *jern* tildels *klinknagler,* enkelte med flade eller konvexe hoveder af bronse, samt nogle andre jernstykker, deriblandt en liden oval *remspende* med størst tvermaal 2 cm. (12500).

36. Rund, 15 skridt i syd for no. 35, 8 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden omkring midten var et lag af kul og brændte ben, ca. 1 m. i tvermaal. I dette lag fandtes følgende jernsager: *a)* et tveegget *sverd* (12501), hvis klinge er 83 cm. lang og sterkt bøjet, medens haandtaget er afbrudt og mangler knappen, hjalterne som NO. 502; *b)* en *spydspids* (12502) af form som NO. 521, omhyggelig arbeidet og med 10 bronsenagler, hvis ender stikke frem til begge sider gjennem falen; *c)* en *skjoldbule* (12503), lig NO. 562, med flere dybe hug i toppen; har havt 4 nagler og er nedentil 14,5 cm. i tvermaal; *d)* et *spydblad* (12504), ligt NO. 555

men med forholdsvis smalere eg; *e)* et *knivblad* (12505), 20,4 cm. langt, hvoraf 10,8 paa tangen; *f)* et *sigdblad* (12506) som NO. 384; om det har havt tænder i eggen, kan ikke sikkert sees; *g)* et *mundbid* (12507) som NO. 567, dog ej med ulige lange led paa milen; *h)* et *redskab* med ringe (12508) som NO. 460, ringenes tal i øvre række 4, i nedre nu kun 3; *i)* et *ildstaal* (12511) som NO. 426, 8,7 cm. langt; *k)* en *krog* (12512) som NO. 466; endvidere *l)* et *vægtlod* af *bronse* og *jern* (12509) af sedvanligt slags, som NO. 478, men med meget tilrustet fremmedt jern; paa den ene afplattede side istedetfor perlering et af de trearmede merker; og *m)* en rund, i begge ender afhugget *bronsestang* (12510) med en fure langs efter og sammenbøjet, nu 10,5 cm. lang, stangens tvermaal 6 mm.

37. Rund, tæt i øst for no. 36, 5,60 m. i tvermaal, 0,50 m. dyb.

Ved bunden fandtes foruden kul og brændte ben forskjellige smaa *jernsager,* hvoriblandt et *knivblad,* nogle *klinknagler* og *spigre,* en stift af en *linhekle,* et stykke af en *skrinhank,* samt desuden et *skiferbryne,* en *ring* af bronsetraad, ca. 2,2 cm. i tvermaal og med om hinanden knyttede ender (12513).

38. Rund, tæt i syd for no. 37, 5,60 m. i tvermaal, 0,50 m. dyb.

I haugens bund var en firkantet grav, 2 m. lang fra nv.—sø., 0,60 m. bred og 0,40 m. dyb. Graven indeholdt et næsten opløst skelet med hovedet mod nordvest og armene langs siderne, føddeme rent forsvundne, det hele 1,70 m. langt. Mellem skelettets ben laa omtrent ved knæerne: *a)* et større *knivblad* af *jern* (12514), 20,2 cm. langt, hvoraf 8,3 cm. paa tangen; *b)* en *remspende* af *jern* med *rembeslag* af *bronse* (12515), fæstet med 3 nagler, den første firkantet med afrundede hjørner, største længde 4 cm.; beslaget trekantet med stumpvinklet afslutning.

39. Rund, tæt i sv. for no. 37, 5 m. i tvermaal, 0,50 dyb.

I bunden en firkantet fordybning, 2,40 m. lang fra nv.—

sø., 1,10 m. bred, 0,40 dyb. I denne grav fandtes levninger af træ, som det syntes hidrørende fra en kiste, men tillige hist og her kul, skjønt der var et ubrændt lig, dog saa godt som fortæret, 1,50 m. langt og med hovedet mod nordvest. Ellers fandtes *a)* overkjæven og den ene underkjæve samt ben af en temmelig stor *hund* (12516); *b)* en *ringnaal* af *bronse* (12517) med sedvanlig form, ringen ca. 3,5 cm. i tvermaal, naalen 9,4 cm. lang; *c)* et *sigdblad* af *jern* (12518) som NO. 384; *d)* levninger af et sigdblad med samme form som nysnævnte og af en liden *kniv* af *jern* (12519); *e)* 11 smaa ensfarvede *glasperler* (12520) tildels med et ejendommeligt, hvidt belæg.

Af disse sager laa ringnaalen *(b)* og perlerne *(e)* ved skelettets hals og bryst, den ene sigd og kniven *(d)* ved dets højre side omtrent ved knæet. Hunden *(a)* laa ved skelettets fødder, og under den fandtes den anden sigd *(c)*.

40. Rund, tæt i v. for no. 38, 14 m. i tvermaal 2 m. dyb.

Paa bunden et tyndt lag af kul med spredte brændte ben. Ellers paa forskjellige steder udenfor midten truffet foruden enkelte *nagler* endvidere følgende jernsager: *a)* en *meisel* (12521) som NO. 400, men større, 10 cm. lang med jevn bredde af lidt over 2 cm.; *b)* flere mindre tildels ufuldstændige gjenstande (12522) deriblandt en *ring* med krampe, en *ring* uden krampe, rester af to *knivblade*, et krumt *beslag* med en nagle i hver ende; *c)* et ubekjendt *redskab* (vævske?) (12524), ca. 36 cm. langt, bestaaende af et tyndt, ikke rygget og ikke synderlig spidst blad, paa det bredeste 3,7 cm. og med en længde af ca. 24 cm., samt et 12 cm. langt haandtag, der begrænses af to klumper, hvoraf den nederste paa enden har et lidet udspring med hul, aabenbart bestemt for en snor til ophængning af redskabet. Desuden fandtes *d)* et rundt kageformet *stykke af brændt ler* og fragmenter af et par lignende (12523). Da det første paa to sider og tilsvarende steder viser merker af slid efter en

traad, have alle 3 stykker formodentlig tjent som vævlodder.

41. Rund, tæt i sø. for no. 40, 7,60 m. tvermaal, 1. m. dyb.

Ved bunden et lag af kul og brændte ben og dels i dette dels omspredt paa andre steder: *a)* 2 stykker eller noget over halvdelen af en rund *slibesten* af graagul *sandsten* (12525) med vor tids sedvanlige form, 26 cm. i tvermaal, ca. 6 cm. tyk, og axelhullets tvermaal ca. 6 cm.; *b)* endel forskjellige *jernsager* (12526) tildels af uvis bestemmelse, deriblandt et *gangjern*, en *hvirvel*, en *krog* som NO. 466, et *rembeslag* som NO. 577, et stykke af en *fil(?)*, en *skrinhank(?)*, et *knivblad; c)* en mængde stykker af *brynestene* (12527), sønderspræengte af ild; *d)* en *nøgel* (12528) til et laas, som no. 12371 (omtalt nedenfor under universitetets tilvæxt af oldsager i 1885), 26 cm. lang, afbrudt i haandtaget, gjort af en tynd og flad *jernstrimmel*, 1,7 cm. bred, i den bevarede ende indrettet til nøgel i begge kanter, hvoraf der paa den ene er 4 og paa den anden 2 indhak af ulige bredde.

42. Rund, tæt i øst for no. 41, 6 m. i tvermaal, henimod 1 m. dyb.

Kul, brændte ben og, foruden et par ubetydelige *jernnagler*, den ene ende af et *kvartsbryne*, 7,5 cm. langt, slidt rundt om, og et stykke brudt *jernbaand*, 1,7 cm. bredt, med et hul i den ene ende men ufuldstændigt i den anden ende (12529).

43. Rund, tæt i nord for no. 42 og tæt i øst for no. 38, 9 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Her fandtes kun kul og brændte ben.

44. Rund, tæt i syd for no. 43, 8 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Over bunden omspredt kul, brændte ben og *a)* endel ufuldstændige smaasager af *jern* (12530), hvoriblandt et stykke af et *knivblad*, et *gangjern (?)*, et beslag omtrent i lighed med et vertikalt snit af et timeglas, og en *krognøgel.*

Paa bundens midte et tyndt lag af kul og brændte ben, hvoriblandt laa 9 ensfarvede *glasperler* (12531), men af indbyrdes forskjellige farver, de fleste skadede af ild.

45. Rund, tæt i ssv. for no. 44, 7,20 m. i tvermaal, 150 m. dyb.

Paa bunden kul og brændte ben, især ved midten, samt *a)* et glat *sneldehjul* af brændt *ler* (12532), cylinderformet med udbuget side, 3,1 cm. i tvermaal; *b)* 2 *glasperler* (12533), den ene grøn, den anden af mosaik med grøn, gul, rød og hvid farve og tildels ternet mønster; *c)* et *knivblad* af *jern* (12534), 21,5 cm. langt, hvoraf 8 cm. paa tangen; *d)* et *sigdblad* af *jern* (12535) som NO. 384, 25 cm. langt mellem enderne og med sagtænder i eggen; *e)* en *krognøgel* af *jern* (12536), hvis nedre del med tanden er afbrækket, nu 11,7 cm. lang; *f)* forskjellige smaa jernsager (12537), deriblandt et *knivblad*, 13 cm. langt, et stykke af en liden *sax*, en *krognøgel* med 1 tand.

46. Rund, tæt i øst for no. 44, 7,40 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Der blev kun truffet spredte kul og et par stumper af brændte ben.

47. Rund, tæt i nø. for no. 44, 6,60 m. i tvermaal, 0,60 m. dyb.

Intet med arkæologisk betydning fandtes.

48. Rund, ca. 40 skridt i vest for no. 35, 6 m. i tvermaal, 0,90 m. dyb.

Paa bunden ca. 1,50 m. i nord for midten et lag af kul, aske og brændte ben, hvoriblandt *a)* et *kvartsbryne*, 13,5 cm. langt, sterkt afrundet ved slid og paavirket af ild, samt 2 mindre stykker af et almindeligt *bryne* af graa *skifer* (12538).

Ligeledes paa bunden men 1,50 m. i syd for midten var et andet lag af kul og brændte ben, og i dette lag: *b)* forskjellige smaa *jernsager* (12539), hvoriblandt en *knap* som NO. 468, en aflang firkantet *remspende* og 2 svære nagler med store hoveder, det største omtrent firkantet med 4 cm. side; *c)* en *kniv* af *jern* (12540), 11 cm. lang og med tykt

blad, der er skraat afskaaret ud mod odden i ryggen; *d)* smaastykker af en med jernnagler sammensat *benkam*, meget ramponeret, en 7,5 cm. lang *jernstift* og et andet lidet *jernstykke* (12541).

49. Rund, tæt i vest for no, 48, 8 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden var et rundt lag med kul og brændte ben, hvoriblandt fandtes omspredt *a)* 6 *glasperler*, den ene grøn, de andre af ugjennemsigtig rød eller gul masse, samt en *bronseperle* (12542); *b)* forskjellige smaasager af *bronse*, deriblandt 2 hule, kugleformede, smale stykker, henholdsvis 1,6 og 2,3 cm. lange, det mindste ret afskaaret i den smalere ende, samt en spæd *krog*, i sin nedre afbrudte ende omviklet med bronsetraad (det hele et endebeslag af en haandsnelde?), endvidere stykker af en stor firkantet *remspende* og af et større fladt *beslag*; desuden nogle smaa *jernstykker* (12543); *c)* et fladt, gjennemboret, i kanten afslebet stykke af graasort *skifer* (12544), maaske brugt som hængesmykke.

50. Rund, tæt i vest for no. 49, 4,40 m. i tvermaal, ca. 0,50 m. dyb.

Ogsaa her var i midten paa bunden et lag af kul og brændte ben og deriblandt *a)* endestykket af en *armbøile* af *bronse* (12545) med typen NO. 721, beskadiget og bøjet af ild; *b)* nogle smaa *jernsager* (12546), hvoriblandt flere mindre *klinknagler* og *søm* med ombøjede spidser og et lidet overbrudt *knivblad* med samme form som no. 48 *c*.

51. Rund, tæt i vnv. for no. 50, 9,20 m. i tvermaal, 1,25 m. dyb.

Her fandtes kul, brændte ben samt *a)* to *kvartsbryner* (12547), ildskjørnede og ufuldstændige; *b)* endel middelstore *klinknagler* af *jern* og et par smaa stykker af fladt *bronsebeslag* (12548).

52. Rund, tæt i nv. for no. 51, 4 m. i tvermaal, ca. 0,50 m. dyb.

Foruden kul og brændte ben blev truffet nogle *klinknagler* og *søm* med forskjellig størrelse, en flis af et graat *skiferbryne* og en ringformet grøn *glasperle* (12549).

Af de udgravede 52 hauger laa kun no. 25 alene, medens de øvrige dannede 6 større eller mindre grupper eller flokker, bestaaende af no. 1—24, 26—30, 31 og 32, 33 og 34, 35—47, 48—52.

Efter sin form vare 47 hauger runde og 5 langhauger (no. 4, 18, 21, 23, 30). Ved de sidste kan merkes, at de, som ogsaa ellers i regelen iagttaget, havde samme retning som dalen eller elven (Laagen) eller omtrent fra n.—s.

Alle haugene vare oplagte udelukkende af sand, naar undtages no. 21, 26, 33 og 34, som tillige indeholdt enkelte bergstene, hvortil kommer, som noget eget, at no. 21, 23 og 24 et stykke indenfor periferien, dog over bunden, vare udforede med tæt i tæt og paa kant satte flade stene.

Med undtagelse af 6 hauger (no. 5, 7, 10, 12, 24, 47), hvori der ikke blev truffet noget, som kunde kaste lys over begravelsesmaaden, var denne derimod ellers tydelig nok. Saaledes havde ligbrand fundet sted i 34 hauger (no. 2—4, 11, 13—15, 17—23, 25, 27, 31, 33—37, 40—46, 48—52), medens der i 4 andre hauger (no. 1, 9, 27, 39) vel ogsaa fandtes kul, men, merkeligt nok, tillige, som det saaes eller maatte formodes, var nedlagt et ubrændt lig (jfr. aarsb. 1881, 74, 76). Forøvrigt fremhæves, at i 3 hauger (no. 3, 15, 17) var kullenes mængde og størrelse saa stor, at ligbranden rimeligvis ikke, som ellers muligt i regelen hos os, var foregaaet paa et andet sted, men der, hvor haugen siden blev oplagt.

Som allerede antydet, var liget i flere tilfælde nedlagt ubrændt. Dette har i den yngre jernalder, hvortil alle de undersøgte hauger paa grund af omstændighederne og navnlig de fundne sagers beskaffenhed maa henregnes, i senere tid ogsaa vist sig oftere at have fundet sted hos os, end engang blev antaget. Men hvad der især maa fremhæves ved den her omhandlede undersøgelse fremfor de tidligere, som bleve foretagne under sagkyndig ledning og særlig under min, er, at der i forholdsvis mange tilfælde (no. 1, 6, 8, 9, 16, 26—30, 38, 39) blev truffet

grave i haugens bund. Ved disse grave viste der sig ogsaa en stor regelmæssighed. For det første havde alle væsentlig samme retning, nemlig 6 n.—s., 4 nv.—sø., 1 nnv.—ssø., 1 nnø.—ssv. Naar undtages ved no. 27 var heller ikke gravenes indbyrdes størrelse synderlig forskjellig, idet længden viste sig at være 2—3,60 m., bredden 1—1,70 og dybden 0,40—1 m. I no. 27 var graven udfyldt med en baad, 6 m. lang, 0,90 bred og 0,40 dyb, i to hauger (no. 26, 29) med trækister, og det sidste har vel været tilfældet ogsaa i de øvrige grave. De klinknagler, som fandtes, have maaske tjent til at forbinde bordene i et dæksel over graven. Enestaaende var det, at graven i haug no. 29 ved en mellemvæg efter længden var delt i to. Forøvrigt har vistnok den begravne ligesom i no. 6, 27, 29, 38, 39 saaledes ogsaa ellers ligget med hovedet i gravens nordende, medens der i søndre ende tre gange (no. 9, 28, 29) ogsaa blev truffet hesteben eller i haug no. 39 levninger af en hund.

I regelen kan der ikke have været begravet mere end én person i hver haug. En undtagelse herfra dannede kun haugerne no. 27 og 48, hvori mulig var nedlagt to mennesker.

Hvad de begravnes kjøn angaar, kan dette som oftest bestemmes ved beskaffenheden af de forefundne sager. Sneldehjul, perler, vævske, vævlodder, kamme, linhækler o. s. v. pege saaledes paa kvinder, medens sverd, spyd, øx og overhovedet vaaben og smederedskaber vise hen til mænd. Efter dette maatte der ialfald have været begravet mænd i 5 hauger (no. 15, 26, 28, 35, 36), derimod kvinder i 12 hauger (no. 6, 8, 9, 14, 16, 17, 23, 37, 39, 40, 44, 45).

Antallet af de fremkomne oldsager var ikke synderlig stort, og heller ikke havde de i regelen noget merkeligt ved sig. Herfra danne dog følgende sex gjenstande en undtagelse ved sine hos os hidtil enestaaende former, nemlig: remspenden (no. 1 *e*), de to skjoldbuler (no. 3 *g* og 15 *b*), bronsebeslaget (8 *b*), sverdknappen (35 *a*) og det ubekjendte redskab (40 *c*). Naar undtages det sidste, hvorom man vil kunne danne sig en forestilling

af beskrivelsen, ere derfor de øvrige gjengivne i afbildning paa de anførte steder. Saavidt bekjendt er der heller ikke før hos os truffet vox (se no. 2 *c*) i en gravhaug, da den lille lysestump af dette stof, som fandtes i en haug paa Ramsum i Stokke (aarsb. f. 1872, 114 no. 5) vel neppe hidrørte fra gammel tid.

Som en slutningsbemerkning i anledning af de mange grave, som her bleve trufne i haugenes bund, tilføjes, at der fra dens side, som leder undersøgelserne, ikke kan gives strænge nok paalæg til arbeiderne om at være opmerksomme paa, hvad der lader formode tilværelsen af saadanne grave. Det vil endog i mange tilfælde bero alene paa arbeideren, om alt det, som er nedlagt i haugen, skal komme for dagen eller delvis blive liggende igjen. Er gruset nemlig nogensteds i haugens bund løsere end ellers, saa vil ogsaa arbeideren ved det første spadestik, han gjør deri, strax blive opmerksom paa denne omstændighed, der kan tyde hen paa en grav. Selv har jeg engang været i det tilfælde, at der først da en haug (aarsb. 1881, 74 no. 10) skulde gjenkastes, som fuldstændig undersøgt, fremkom mistanke om, at den mulig havde en grav i bunden, og dette blev ved undersøgelsen ogsaa fuldkommen bestyrket.

UNDERSØGELSER I SØNDHORDLAND OG RYFYLKE 1886.

AF I. ROSS.

I. SØNDHORDLAND.

Stordø prestegjeld. *Høiland.* Paa en liden høide sydøst for husene har der været to rundhauger, af hvilke især den sydligste er sterkt udjævnet. I den nordligste fandtes vinteren 1884 et smukt broncefad med «perlerand», der indkom til Bergens museum (4301). Det stod i et lidet kammer lidt vestligere end haugens midtpunkt. Haugens tvermaal 44 til 46 fod. Den anden haug synes at have været af omtrent samme størrelse.

Langland. Noget sydvest for de nævnte hauger, et ganske kort stykke indenfor bøgjerdet mod Høiland paa en liden høide ligger en rund haug, som kaldes «Sandaakerhaugen»; tvermaalet 40 fod, høiden omkring 3 fod. Jeg lod den udgrave: SSV. for midtpunktet og kun *8 fod* fra randen i en liden forsænkning i jordsmonnet var et lidet kammer, 18 tom. hver vei, dækket med en tynd helle. I dette kammer fandtes levninger af et træspand med broncebaand og smaabeslag og ét bronceøre til hadden, brudstykker af en urne med øre, benbrikker, endel foringskit, foruden brændte ben, kul og aske. I haugens midte intet.

Søndre Bjelland. I udmarken — straks nedenfor et større skar i aasen indenfor, hvilket kaldes Store-Ramsdalen — ligger

en rund stenhaug af omkring 30 fods tversnit og 5—6 fods høide. — Paa «Rindagjeldssletto» i samme udmark — 140 fod fra søen og antagelig 8—10 fod over middelvandstand — er nogle større murlevninger, der gaar under navnet «Thorsteins kjørkjo» og ansees for at være ruiner af en kirke. Efter sin form og beliggenhed maa det have været et skibsnøst. Det bestaar af to parallele mure, der gaar omtrent retvinklet paa strandlinien og i den øvre ende forbindes med hinanden ved en paa hjørnerne noget afrundet tvermur. Mod søen er rummet mellem langmurene aabent. De sidstes længde er 100 fod. Da murene er betydelig nedramlet og væsentlig ligger som røs — med 14—15 fods bredde og omkring 3 fods høide, kan ikke nøstets ydre og indre tvermaal angives sikkert. Murene synes at have havt en tykkelse af 6—7 fod; nøstets tvermaal fra den ene murs yderkant til den andens do. (hvis murkanterne er rigtig trufne) har været 37 fod; dets indre tvermaal (hvis murstykkerne er rigtig anslaaet) bliver altsaa 23—25 fod. Udenfor stranden er en lang grunding, omsluttet af en fremskydende odde og skjær paa sydsiden. Hvis imidlertid vandet i hin tid har gaaet nogenlunde op til nøstet, har der været tilstrækkelig dybde for et langskib og da en meget sikker havn undtagen i nordøstlig vind. — Ved «Naustsletto» i samme udmark paa en liden fjeldknat nede ved søen er der en rund stenrøs 23 fod i tvermaal, 4—5 fod høi.

Nordre Bjelland. Paa en bakke ret op for og sydvest for husene ligger 3 større, noget udjevnede rundhauger. Da jeg paa grund af veiret ikke kom til at undersøge mere end en af dem, fik jeg heller ikke maalene paa flere end denne. Den undersøgte haug ligger øverst med udmerket fri udsigt og har navnet «Høgaste Párishaugen». Den har et tvermaal af 40 fod. Ved gjennemgravningen fandtes intet uden en dobbelt kulrand over størstedelen af haugen, den ene nær ved fjeldbunden, den anden omkring en fod høiere oppe. Høiden over fjeldet var ved midtpunktet omtrent 4 fod.

Hystad. Paa Isak Hystads eiendom nede ved stranden blev for flere aar siden af eieren bortryddet en rundhaug, 46 fods tvermaal. Han paastod, at der midt inde i den havde været to «mure» af 16 skridts længde og med 6 skridts afstand fra hinanden. Han viste mig et par stene, der stak op gjennem græstorven, hvilke skulde have tilhørt denne mur, og mente endnu ved stauring at skulle kunne forfølge murens grundstene; men da dette blev forsøgt, viste disse stene sig nu at ligge ganske enkelt. Ingen oldsager var fundet ved bortryddelsen. Jeg lod grave en liden firkant i midten, men bemerkede intet, ikke engang kul. — Paa det sydligste næs paa samme gaard, — kaldet Smalaskjæret efter et lidet skjær af samme navn lige udenfor — laa en stenrøs, sterkt udkastet især mod sydøst; skuder havde oftere ligget der og taget ballast. Røsens tvermaal 41 fod. Jeg lod den videre udkaste og traf da et kammer, muret af mindre, flade stene, dækket af en større og en mindre helle. De øverste stene rundt kantene var i det hele større end de underste. Det viste sig nu, at man her tidligere havde været nede paa kammerets østligste ende, idet den mindre helle laa halvt aftrukket. Den aabning ned til kammeret, som fremkom, naar man tog denne mindre helle af, var ikke mere end en kvadratfod i vidde, men kunde muligens have været stor nok til, at man gjennem den kunde have borttaget en eller anden gjenstand, som maatte have ligget langt henimod den østre ende. Den store helle og kammerets vægge var urørt. Der fandtes nu intet nedi uden nogle stykker ubrændte ben, liggende paa opløst svaberg. Kammeret var 6 fod 4 tom. langt, 12 tom. bredt ved fodenden (SV) og 16 tom. paa det bredeste, henimod hovedenden, eller der, hvor ligets skuldre maa have været; dybden 12 tom. Kammeret havde ved sin form og bygningsmaade en egen karakter, som jeg ikke før har iagttaget. Da jeg imidlertid kort efter besøgte Nordhuglen for at tage i øiesyn et kammer, som der for en tid siden var aabnet i en større stenrøs, og hvori var fundet en broncedolk, der er ind-

kommet til Bergens museum (no. 4299), blev jeg slaaet af den lighed i form, som der var mellem dette og det omtalte paa Smalaskjæret; kammeret paa Nordhuglen var vistnok af lidt større maal baade i længde og endmere bredde. Jeg fik det bestemte indtryk, at begge skriver sig fra samme tidsafsnit, og at altsaa ogsaa røsen paa Smalaskjæret har indeholdt en begravelse fra broncealderen (cfr. aarsberet. 1879, s. 73 og 1045). Straks nedenfor og nordøst for Smalaskjæret er en vig, der heder «Aslaksviko»; paa en liden slette, nogle skridt fra stranden, er her en 116 fod lang og 18 fod bred lav stenrøs, retning Ø—V, med ligesom en ryg af større stene. Jeg lod stenene rydde væk paa et lidet stykke midt paa og her grave ned et par fod uden at træffe andet end grus og sand (strandsand), ingen kulrand. Hvad denne stenrøs har været, har jeg ingen mening om, hvis det ikke alligevel har været en begra velse, men da af en underlig lang og smal form. Havde der været spor af en med denne røs parallelt løbende mur, vilde jeg antaget den for levninger af et skibsnøst, da den strækker sig lige ned mod en liden vig, der gaar tvers ind mod Aslaksviko og bærer navnet: «Tjuaviko». Paa fjeldknatten straks nordøst for Aslaksviko og begrænsende Tjuaviko mod nord er der en rund stenrøs, lav og noget udkastet i midten; tvermaalet er 20 fod. Længere mod nord paa et næs: «Russaklubben» udkastedes en rund stenrøs af antagelig omkring 40 fods tvermaal. I midten — i en kreds af vel 5 fods tvermaal — et tommetykt, sterkt kullag paa fjeldgrunden. I dette lag spredte brændte ben, en jernklubbe, brudstykker af en lerurne og en spiger; intet kammer.

Nord-Huglen. Den runde stenrøs, hvori broncedolken (BM. 4299) fandtes, ligger henimod et par tusinde skridt fra gaardens huse paa et næs, der stikker sig ud mod syd og heder «Hommandenæsset». Dens tvermaal er 50 fod. Midten af røsen optages af en fjeldknat, ovenpaa hvilken var sten til en 3—4 fods høide. Vestlig for denne fjeldknat, i en kløft i fjeldgrun-

den, 14 fod fra røsens vestre kant, var kammeret indrettet: 7 fod langt og 2 fod 14 tom. bredt, bygget som det foran nævnte kammer paa Smalaskjæret; den smale ende var her mod nord, — retning N—S — broncedolken omtrent midt i kammeret. Lige vest for og ind til gjerdet mellem bøerne og Lars Knudsens enkes udmark ligger en smuk rundhaug: «Grønhaug» kaldet. Den har en meget fremtrædende beliggenhed og benyttes som udsigtshaug, hvorfor kvinderne ikke syntes om, at den blev udgravet. Da jeg — baade af denne grund og for haugens egen skyld — lovede at pynte den til igjen, fik jeg tilladelse til at undersøge den, en undersøgelse, som imidlertid gav saare lidet resultat. Haugens tvermaal er 62 fod, høiden var 12 fod. Paa to steder var merker efter tidligere gravninger, og en af gaardmændene vidste at fortælle, at i hans første tid var der givet to «Austmænd» tilladelse til at undersøge den, men at de snart var blevet trætte af arbeidet og havde standset. Der var heller intet, som tydede paa, at de var naaet længere ned. Ved min undersøgelse stødtes der snart paa toppen af en stor sten, der viste sig at gaa lige tilbunds, at være jordfast og at optage hele haugens midte som en mægtig kjerne. Stenens høide over auren er godt og vel 9 fod, længden (NV—SØ) 16 fod, bredden 8 fod. Mod vest gik der en «hiller» ind under stenen; hverken her eller andetsteds fandtes noget kammer; kun var bunden af hele haugen dækket med brændt jord og kul. Ingen oldsager fremkom; heller ikke viste den store sten ved kunst frembragte merker. Haugen var en velbygget røs af løftestene med to fod jord ovenpaa. Ved den tilstelning, den atter fik efter undersøgelsen, blev den afplattet, saa at midtstenen, der tidligere havde været dækket af vel et par fod jord, nu rager omkring 2 fod op; men endnu er haugen et smukt mindesmerke, der tager sig godt ud baade i vid afstand og nær ved. — Paa det samme bakkedrag, hvorpaa Grønhaug ligger, — længere vest og nord for den, — ligeledes i udmark, er der flere mindre lave hauger

eller stenlægninger: 1) 100 skridt vest for Grønhaug, 20 fods tverm.; 2) 30 skridt nordvest for no. 1, 15 fods tverm.; 3) 50 skridt N—V for no. 2, 12 fods tverm.; 4) nogle skridt nord for no. 3, 20 fods tverm.; 5) lige nordøst for no. 4, 20 fods tverm. Omkring 50 skridt nord eller nordøst for no. 5 er der en mængde smaa stenrøser, to à tre stenlag, tvermaalet varierende mellem 10 og 20 fod. Jeg talte 16 stykker, men maaske er der flere inde mellem buskene. Endel nordligere paa bakken er et par hauger til, hvis tvermaal ikke er noteret, ligesom der paa næsset lige ved stranden skal være en eller to udkastede røser. En af de 16 smaa stenlægninger undersøgte jeg; 1 fod under øverste stenlag (der var kun to lag) fandtes kulrand over hele bunden, ellers intet. — Inde paa bøen, straks sydøst for Johannes Samsonsens lade er to stærkt afplattede rundhauger; den sydligste ligger halvveis inde paa Øistein Hansens grund, og denne halvdel er ganske udkastet; derved var fremkommet nogle brudstykker af lerurner. Haugens tvermaal 65 fod. Den nordlige haug 50 fods tverm. Begge kaldes «Liarhaugarne».

Tysnæs prestegjeld. Straks nord for Huglen ligger *Skorpø*. Denne løber i sin sydligste ende ud i en meget steil fjeldhøide, paa hvilken hæver sig en top, der kaldes «Løkhammersaato». Denne styrter sig brat ned paa de tre sider; kun østsiden er bestigelig, men selv her er det vanskeligt at komme op paa de allerfleste punkter. Alligevel har næsten hele østsiden haft en forskansningsmur; denne er imidletid ganske nedstyrtet, saa man kun kan se svage — om end sikre — spor af, hvor den har gaaet. Meget sterk har denne mur vist aldrig været; men det behøvedes heller ikke. Det er den af naturen sterkest befæstede borg, jeg hidtil har seet, og med en skjøn fri beliggenhed. Den øverste tops længde er 200 fod N—S, bredden 80 fod; murens længde, saalangt den nu kan forfølges, har været 128 fod. Fjeldtoppens sydligste hjørne løber ind i terrasser, af hvike den nederste synes at have været forsynet med mur i omtrent en 30—40 fods længde. At faa kvæg op indenfor den øverste mur maa

have været meget vanskeligt; kanske har kvæget maattet standse paa nævnte terrasse. Fra «saatens» øverste flade, indenfor muren, hæver sig to ved nogle skridts mellemrum adskilte, 10—12 fod høie knatter. I et retvinklet, 4—5 fod dybt indhak i den sydligste af disse knatters vestside er der en vandsamling med særdeles godt drikkevand. Løkhammersaato's høide antagelig 600—800 fod.[1]

Fra Nordhuglen af blev jeg opmerksom paa en i øinefaldende fjeldtop inde paa *Tysnæsøen*. Paa mit spørgsmaal om navnet paa den, svaredes: «Sals-børjo». Til sommeren tænker jeg at faa undersøgt denne.

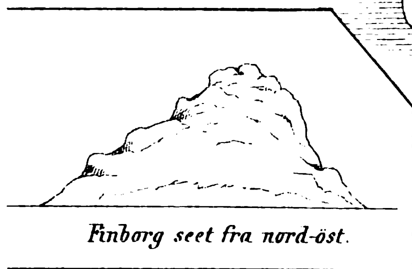
II. RYFYLKE.

Nærstrand prestegjeld. — *Borgøen* ligger midt i Skjoldefjorden, med sin østre halvdel i Nærstrand pgd., den vestre i Tysvær. Den er væsentlig opfyldt af et fjeld af betydelig høide (omkr. 2000 fod?). Paa gaarden Borgø var jeg inde; men ingen kunde her give mig oplysning om tilstedeværelsen af gamle mure, enten nede paa gaarden eller oppe i fjeldet, eller i det hele paa øen. Derimod vidste man at fortælle om en hule i fjeldet. Ledsaget af en gut fra gaarden begav jeg mig derhen. Hulen findes i en ur af svære stene under nuten paa sydøstsiden af øen, henimod pladsen «Svarstabba» (paa kartet »Svarteba»). Den er ikke af stor udstrækning i nogen retning; dog er der temmelig sikre spor af, at den har været spærret med en liden mur ved en snevring et stykke indi. Den bestaar af et lidet forrum af 4—5 fods vidde, med snever indgang; saa kniber rummet sig sammen til en 2—3 fod, og her er murresterne, over hvilke man kryber ind i hulens indre. Jeg havde kun en gammeldags «kola» til at lyse op for mig, og det var daarligt nok;

---

[1]) Da jeg desværre ikke var forsynet med barometer, kan jeg ikke angive med nogenlunde sikkerhed, hvor høi Løkhammersaato er, — det bliver kun efter et løst skjøn; det samme gjælder de senere høideangivelser for fjeldtoppe. Til sommeren haaber jeg at faa det nødvendige høidemaalingsinstrument.

Finborg i Sjærnerö.

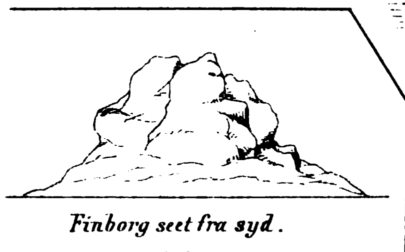

Finborg seet fra nord-öst.

Nordre havn

Søndre havn

Lundö

Finborg seet fra syd.

0 50 100 200 300 Fod.

dog saa jeg, at hulen delte sig i to korte arme, den ene af omtr. 15 fods dybde, den anden omtr. 10 fod dyb med høide til at kunne staa opret. Der var fugtigt og koldt.

Uden at søge nærmere efter borglevninger der paa øen dengang, satte jeg over fjorden ind i den vig, som aabner sig lige mod og kaldes *Borgenvig*. Flere timers ophold paa gaarden af samme navn, under hvilket jeg dels selv undersøgte terrainet omkring, dels udfrittede gaardens folk, bragte mig dog ingen oplysninger om mulige borglevninger; heller ikke saa jeg naturlige situationer, der egnede sig særlig for anlæg af befæstning. Der er vel mulighed for, at Borgø og Borgenvig hører saaledes sammen, at det er *én* befæstning, som har givet dem begge navn.

Derpaa gik jeg over fjeldet til *Vik* ved Nærstrandfjorden. Øverst i overgangsskaret paa den side, som vendte mod Borgenvig, mente man, der engang havde været en gaard, da der viste sig spor af en banet vei og rydning og et gammelt stengjerde, der dog ikke laa saaledes, at det kunde opfattes som levninger af nogen befæstning.

Saa drog jeg over fjorden til *Kirkeøen* (Sjærnerø sogn), ved siden af hvilken ligger den lille holme: «Finborg», med ret interessante borglevninger (se ridset). — Hele holmens længde er 950 fod N—S; bredden 400 fod. Størstedelen af den er optaget af en især mod vest og syd brat opstigende fjeldhøide; mod nord og endmere mod øst hæver den sig tildels terrasseformig; høiden antagelig 80—100 fod. — Den øvre del af fjeldet er ubestigelig paa de fleste punkter; kun paa et omkr. 20 fod bredt strøg mod vest og et større parti mod øst er der anledning til at komme op, om end ikke med lethed, og her har været mure. Naar vi betragter holmen nærmere i dens forhold fra søen af, frembyder sig først paa østsiden grundstenene af to skibsnøster, der har ligget lige ved siden af hinanden inderst i den lille vig, der aabner sig mod syd, dog med dækning af smaaholmer og frembydende en udmerket havn; den fører endnu navnet «Søndrehavnen». Nøststenene ligger saa langt inde, at det nu synes

at have været en noget ubekvem plads, men vandet har — som man kan forstaa — dengang gaaet høiere op i den grunde rende mellem Finborgholmen og «Sundeøen» ved siden og dannet en forbindelse mellem «Søndrehavnen» og «Nordrehavnen». Nøsterne har været omkring 60 fod lange og 18—19 fod brede. — Fra den ydre del af Søndrehavnen har der gaaet en, væsentlig af naturen, men ogsaa tildels ved kunst banet, bred og bekvem vei, der fører opad skraaningen til det nordøstre hjørne af borgen. Noget før man er naaet op den halve del af veien, træffer man paa et 26 fod langt *muret* veistykke; fra støtningsmuren mod øst ind til fjeldet er her 6 fod, som vel da maa tages som veiens egentlige bredde. Hvor veien har bøiet om borgens nordøstre hjørne, er den nu afbrudt; det sidste stykke opad en steil skraaning og ind gjennem aabningen i forskansningen har ligget paa mur, der nu er nedstyrtet og viser sig som en ur nedenfor. — Borgmuren her mod nord er 50 fod lang og strækker sig fra en brat styrtning ret mod øst til terrassens retvinklede hjørne, hvor den bøier mod syd, strækker sig sydover 10 fod, afbrydes derpaa ved en steil styrtning, 20 fod lang, fortsættes saa sydover og opover omkring 50 fod, til den har naaet sit høieste, og vedbliver derpaa sydsydvest over, sagte faldende i 50—60 fods længde. Muren — nu blot 2 fod høi paa det høieste, paa de fleste steder lavere — har neppe nogensinde været meget høi, da fjeldskraaningen eller rettere fjeldstyrtningen udenfor er saa brat, at den vanskelig kan bestiges. Indgangen har været midt paa muren mod nord og, saavidt jeg kunde se, omtr. 4 fod bred. — For at bestemme nøiere murens bredde lod jeg ved den østlige mur paa et sted kaste tilside de løse, nedramlede stene og grave ned; murbredden befandtes da mellem 4 à 5 fod. Blandt murens stene laa en halv haandkvernsten af almindelig form. Ganske uventet stødte jeg ved denne leilighed paa en begravelse: 1½ fod under grønsværet laa et lag af tynde heller et par tommer over fjeldgrunden. *Ovenpaa* disse, der strakte sig i en firkant fra muren 6 fod hver

Borgaraas,

Kindingstad, Finnö.

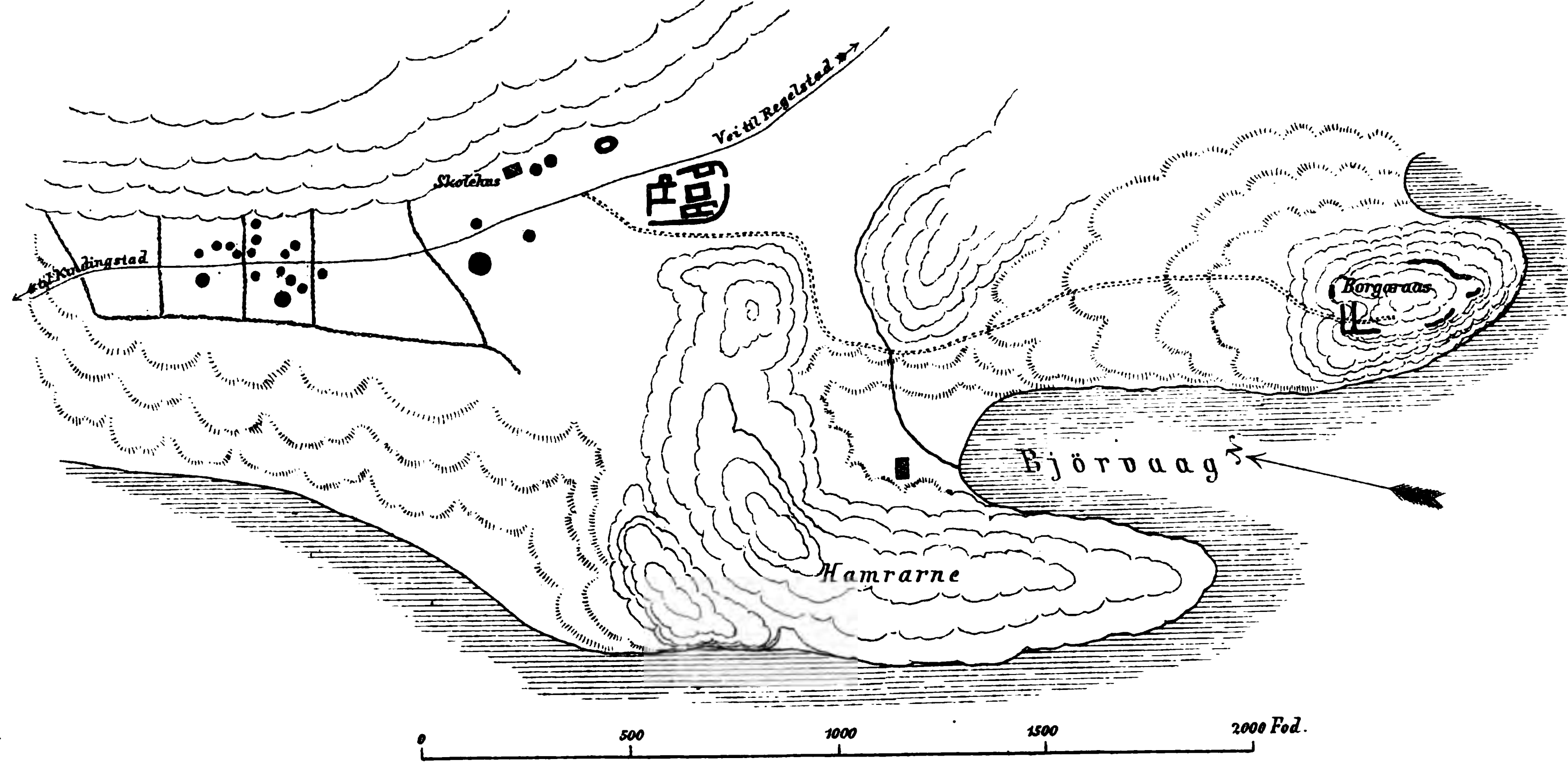

vei, laa et tommetykt kullag, hvori hist og her laa nogle jernklumper (ubestemmelige, dog ligner en et spænde); hele kullaget var dækket af fladere stene, der især laa bestemt lagvis indved muren, og her fandtes da kullaget tykkest og deri *brændte ben*. Gravningen foregik desværre ikke fra først af saa forsigtig, som den skulde gjort, hvis jeg havde havt nogen tanke om at træffe paa en begravelse; da vilde muligens ogsaa resultatet blevet fyldigere. Jorden indenfor muren her var fed madjord. — Omtrent midt paa høiden, mellem to smaa fjeldknatter, er en vandsamling, 6—7 fod lang og 4—5 fod bred, dannet ved en dæmning mod syd. — Paa vestsiden er en 20 fod lang mur tversover et der bestigeligt strøg.

Finnø prestegjeld. *Kindingstad.* Paa Finnø, henimod en mil syd for Kirkeøen i Sjærnerø, undersøgte jeg derpaa *Borgaraas* (se ridset) sydligst paa øen under gaarden Kindingstad. Aasen stikker ud mod sydøst mellem to smaa vaager, hvoraf den vestligste, der er længst og danner en ret god havn, heder *Bjørvaag*, vel efter den gamle *bø* (gaard), som viser sig at have været her. — Befæstningerne paa Borgaraas er temmelig vidtstrakte; murenes samlede længde 860 fod; største længde af det befæstede rum (nord—syd) 580 fod. Opgangen er mod nordvest i et skar, der fører nogenlunde jævnt op til midten af aasen. Nederst, tversover dette skar er trukket to mure, af hvilke den yderste og nederste, der er 40 fod adskilt fra den øvre, ved en tverarm længst mod vest stiger op til og forener sig med den øvre, efterat denne er bøiet af og har gaaet 38 fod sydover; murlængden over skaret er 150 fod, tverarmens længde 78 fod. — Den indre og øverste af disse to mure har havt større dimensioner end de almindeligste, bredden ved 10 fod og største høide af det nu staaende 6 fod; antagelig har den været noget høiere. I sin største længde er den nu nedrevet, og store stenmasser ligger til begge sider. — Den nederste mur synes derimod at have været hverken høi eller bred og ikke at kunne have havt synderlig betydning som egentligt dækningsmiddel. Det faldt

mig ind, at den slet ikke har været dækningsmur, men en *hindringsmur*, til at standse angriberne i stormløbet, og det netop i virkningsfuldt skudmaal fra den indre, sterke skanse. Dækning bag — eller rettere foran — den ydre mur kunde *fienden* ikke finde, da hele strøget udenfor saavel som indenfor kan beskydes fra den bratte, befæstede høide, til hvilken murene støtter sig mod nordøst. — Fra det punkt, hvor den indre tvermur over skaret bøier mod syd langs aasens vestlige skrænt, fortsætter den sig i nogenlunde lige linie gjennem et rum af vel 100 fod. Saa er der et 120 fod langt strøg med næsten lodret styrtning, hvor der ingen mur har været; dernæst omkr. 100 fod mur; saa et stykke uden mur (omkr. 80 fod), saa mur 40 fod; atter uden forskansning henimod 100 fod. Her er den sydligste ende af aasen, som styrter brat ned næsten lige til søen. Derpaa begynder igjen mur, bugtende sig nordover langs aasens østre skraaning i en strækning af 350 fod, hvorpaa der kommer et brat, ubefæstet stykke af samme længde, og endelig en henimod 50 fod lang mur, afsluttende befæstningen mod nord. Kun af murene *ved opgangen i skaret* og paa *den østlige side* af aasen er dele endnu staaende eller ialfald som røs paa sin *oprindelige* plads; paa de andre steder er murenes stene kastede udfor styrtningen og kun spor tilbage. Murenes bredde er forskjellig: i skaret tildels 10 fod, ellers vekslende mellem 6 og 4 fod. Paa en afsats nær toppen er et lidet tjern, dannet ved kunst ved en dæmning mod sydvest; bredden Ø—V 11 fod; længden N—S 19 fod; dybden til fjeldgrunden vel 2 fod. Jeg lod det udgrave; det var tilvokset med brændtorv, henimod to fod mægtig. Ingen oldsager fandtes; men paa sandet et par tommer over fjeldgrunden var en tydelig *kulrand* med sikre *kulstykker*. Fra aasens top er en vid udsigt mod øst, syd og vest; man kan derfra ogsaa se til borgen i Tou og borgen paa Hovde (Rennesø).

Et par tusinde fod nordvest for Borgaraas viser sig gamle hustomter, omgivne af en 480 fod lang tungard. Den gamle

Vei til Regelstad
Skolehus
Borgaraas
Björvaag
Hamrarne
0
500
1000
1500
2000 Fod.

gaard, som her har været, og af hvis agre og rydninger man endnu ser spor, ligger nu som «hage» under Kindingstad; især paa den sagte skraanende slette ned mod Bjørvaag langs «Hamrarne» ligger lange og brede røser, som vel nærmest maa betragtes som rydningsstene. Hvad denne gamle gaards navn havde været, vidste man ikke med sikkerhed; nogle havde hørt: «*Berghyl*», andre «*Nedre Børje*» (udtalt nærmest «Borjo»). I dette sidste mente jeg at høre det rette navn, nemlig *Borgen* efter den nær liggende befæstning. Omkring hundrede fod vest for de gamle hustomter begynder et gravfelt, der strækker sig vestover under fjeldet vel 1000 fod paa begge sider af veien gjennem hagen og indeholder 22 gravhauger. — Den nærmeste er en aflang haug af antagelig 25 fods længde og 18—20 fods bredde. Her er et for ubestemt tid siden aabnet 14 fod langt kammer, retning SV—NØ; hellerne ligger ved siden, tildels ovenpaa. Dette maa altsaa henføres til ældre jernalders senere tid. Et andet fund i en nærliggende rundhaug havde — efter de ubestemte meddelelser, jeg fik — nærmest, som det syntes, ældre jernalders karakter («brudstykker af lerkrukker»). De fleste af de øvrige hauger, som paa et par undtagelser nær er meget smaa, har et meget alderdomligt udseende: smaa, lave stenrøser eller stenlægninger. Eiendommeligt er det, at den vestligste del af gravfeltet er inddelt i 2 firkantede stykker (200 fod N—S, omkr. 150 fod Ø—V), begrænsede af øiensynlig ældgamle stengjerder, der nu ligger nedstyrtet og ligesom nedsunket i jorden. 300 fod østligere er et lignende gjerde, der gaar i en bøining mod øst. Den største haug er en rundhaug, 50 fods tverm., der ligger noget mere for sig selv, omkr. 600 fod vest for hustomterne. Der synes mig at være grund til at sætte disse tre i forbindelse med hverandre: *gravfeltet*, *hustomterne* og *borgen*, og saaledes ogsaa at henføre den sidste til den ældre jernalder.

I «*Leiraa*», en flad slette mellem nogle lave aaser lidt nord for Borgaraas, hvilken slette gaar ned til en liden vaag, er der levninger af et skibsnøst, 100 fod langt, 19 fod bredt; afstanden

fra stranden 150 fod, høiden over søen ant. 8—10 fod. Resterne er i den sidste tid sterkt bortført. «Leiraa» hører under gaarden *Regelstad* («Relsta»).

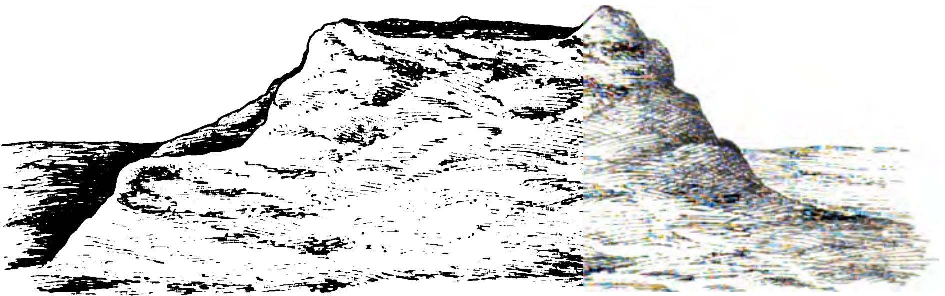
Rennesø prestegjeld. Paa *Hodne* (Rennesøen), antag. omkr. 1000 fod høit, har været to mure, der imidlertid nu for størstedelen er bortført til gjerder; paa lange stykker længst mod nord ser man kun ganske svage spor af, hvor de har gaaet. Fjeldets top er steil og ubestigelig paa sydsiden og vestsiden, skraaner temmelig jævnt ned mod øst og nord. *Her* er murene, der strækker sig nogenlunde i en halvcirkel, den øvre mur med en længde af 375 fod, den nedre af omkr. 700 fod. Nutens største længde indenfor øvre mur er 250 fod, bredden 150 fod; afstanden mellem murene omkr. 400 fod. Disse sammenhængende, udstrakte mure synes at maatte have krævet et stort antal forsvarere, og borgen kan vel aldrig have været synderlig sterk. De største stenmasser er nu paa østsiden ved nedre mur der, hvor den egentlige opgang synes at have været; imidlertid kan man uden vanskelighed komme op overalt paa øst- og nordsiden. Vandsamling saa jeg intetsteds; grunden var i det hele tør og klippefuld.

Strand prestegjeld. Paa fastlandet, ret øst for Hovde, paa den anden side af Hillefjorden, ligger *Borgaas* (se ridset) under gaarden *Tou.* Aasen hæver sig som en nogenlunde regelmæssig afkortet kegle fra den omgivende fjeldmark og falder stærkt i øinene, naar man med dampskibet passerer langs kysten ind til Tou; da ser man ogsaa muren paa dens topflade. Den er visselig en af de mest maleriske «borge» hos os; men paa samme tid har den nok altid været en forholdsvis svag borg. Den østre, mod land vendende side, hvor man ikke kan se spor af mure, er paa flere punkter bestigelig, omend med vanskelighed, et punkt her er nu let bestigeligt, og den almindelige sti til toppen fører op der; skjønt jeg ikke kunde se spor af forskansning paa det sted, kan der vel have været, og den behøvedes ikke at have havt stor udstrækning. Befæstningsmuren er paa vestsiden — ud mod fjorden — og strækker sig langs fjeldbrynet, der

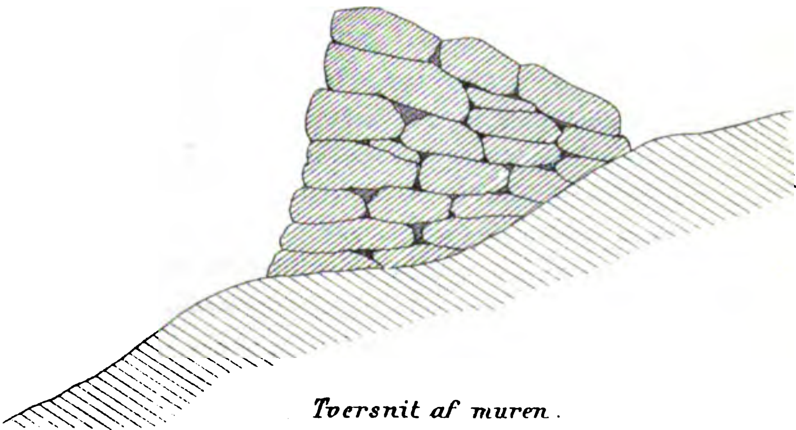
Borgaas ved Tou.

Seet fra öst, Rennesö med Hovde i baggrunden.

Seet fra nordvest.

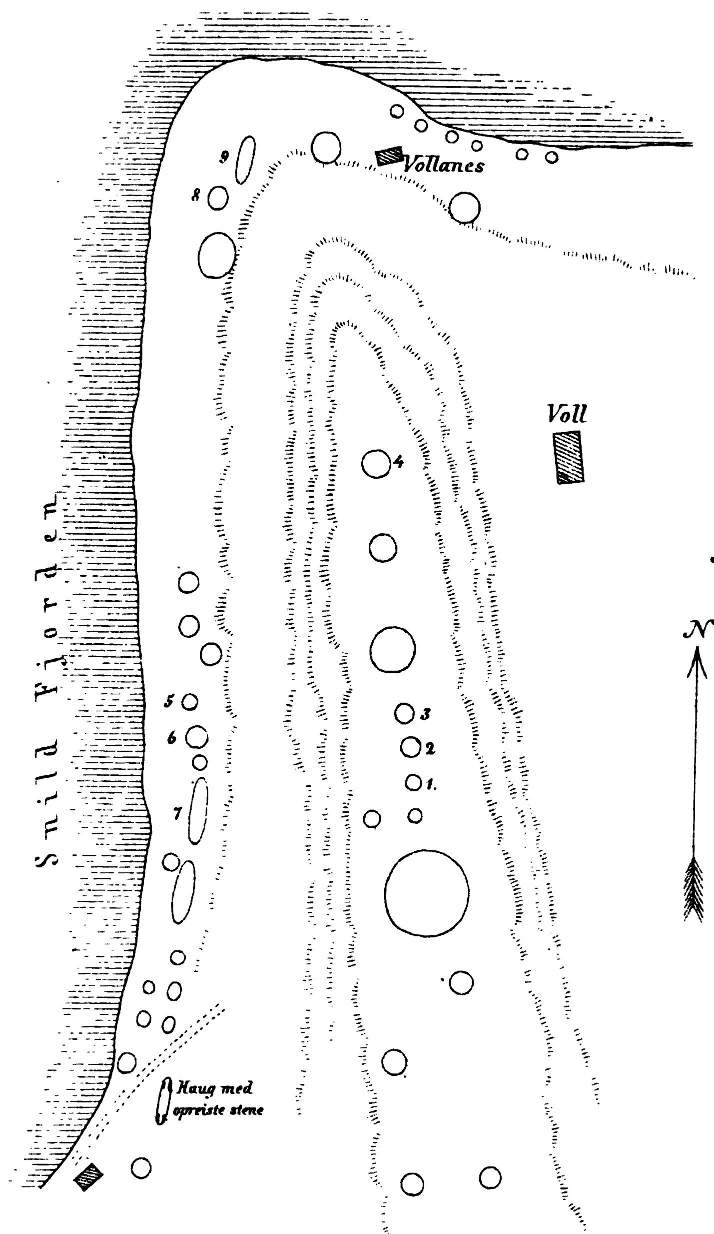
Tversnit af muren.

ikke træder skarpt frem, i en længde af 150 fod og med retningen NNØ—SSV. Ved dens sydligste ende er en 2 fod bred indgang mellem en opstikkende fjeldknat og en stor sten, der begynder muren. Stenen har flad side mod aabningen; dens største længde er 6 fod 6 tom. i retning tvers over muren; høiden 3 fod 6 tom.; bredden 3 fod. Muren synes endnu paa det nærmeste at staa i sin oprindelige høide og bredde; høiden udad 4 fod eller lidt mere: bredden omkr. 4 fod. Kronen skraaner indad, saa at den inderste rand tildels gaar i marken. Ogsaa ved andre mure, der staar nogenlunde til sin oprindelige høide, er jo gjort den samme iagttagelse (ligeledes ved opgangsmuren paa Borgaraas, Finø, synes det at være tilfældet). Saaledes maatte det vel ogsaa være, naar forsvarerne skulde kunne se angriberne over murkronen og skyde eller kaste ned paa dem. Hvad den mindre betydelige høide af muren angaar, saa er det at bemerke, at grunden udenfor skraaner, saa muren frembyder sig høiere, end den egentlig er. Ved den nordre ende er der et 70 fod langt, svagt, ubefæstet strøg, hvor man ikke kan se spor af mur, hverken paa stedet eller nedenfor klippen. Fjeldtoppens største længde indenfor befæstningen er 200 fod (N—S), bredden 150 fod. Nogen egentlig vandsamling kunde ikke iagttages, men paa flere steder er der vaad myrgrund. Borgaasens afstand fra Tougaarden er en ¾ à 1 times gang. Den syntes meget lidet bekjendt for folk paa stedet; men da jeg ved ankomsten spurgte om den, henvistes jeg til forhenværende gaardbruger Frederik Hjelm Ugelid, der «kjendte til alt sligt». Han var ogsaa straks villig til at følge mig derhen. Da jeg fra Borgaas vilde begive mig til *Marshovde* for at undersøge den borglevning, som efter de Fine skal være der, erklærede Fredrik Hjelm, at saadanne levninger ikke fandtes der, — han kjendte stedet ud og ind; derimod var der længere nede mod søen under Marshovde to runde stenrøser, af hvilke den ene var næsten ganske udkastet; de var af samme art, sagde han, som en rund almindelig stenrøs, som vi fra Borgaas kunde se nede paa Borgaasnæsset.

Da jeg troede at kunne stole paa hans kjendskab til stedet, undlod jeg at gaa derhen.

Jeg havde tænkt, at en videregaaende undersøgelse af Borgaraas i Etne skulde blevet det væsentligste af mit arbeide i sommerferierne; men det særdeles uheldige veir, som indtraf, efter at jeg havde tilbragt en 8 dage med borgundersøgelserne nord for Stavanger, forhindrede mig aldeles fra at tage fat paa *det* arbeide; imidlertid haaber jeg at kunne faa det udført i kommende sommer.

Kroki over Voll og Vollanesset.

UDGRAVNINGER I HEVNE 1885.

AF K. LOSSIUS.

Paa gaarden *Voll* ved Snildfjorden i *Hevne* prestegjeld er der en samling af over 40 gravhauger udover det saakaldte Vollanes v. og s. v. for gaarden. De ligge dels ude paa selve nesset, dels paa en høideryg, der fortsætter sig derfra op forbi gaarden, og her baade paa høiden og nede ved søen paa aasryggens vestside (se vedføiede kroki og K. Rygh: faste fornlevninger etc. i søndre Throndhjems amt i det kgl. norske videnskabers selskabs skrifter for 1879 p. 35). Da der blandt disse findes forskjellige former, baade runde og lange, af hvilke første enkelte ere ganske lave, saa at de ligne de brolagte kredse, og da de tillige lod til at være urørte, fandt jeg det her indbydende at forsøge en udgravning. Jeg valgte da 9 hauger paa forskjellige steder: 1—4 paa høiden af aasryggen, 5—7 ved dens fod og 8—9 paa nesset; videre kunde jeg ikke komme, da slaataannen lagde beslag paa al arbeidskraft.

1. Rund haug, flad og ganske lav, 0,3 m. høi, 9,1 m. i tvermaal, beliggende noget s. v. for husene oppe paa den ovenfor nævnte høide n. for en lignende gravring, der ligger ved siden af en stor, rund haug midt paa aasen, og i hvis top en mængde sten sees at være opkastet, uden at noget fund skulde være gjort. Haugen bestod af aursand tilligemed endel løftestene, der især fandtes ved midten. Hist og her langs bunden saaes ***kulblandet jord***.

2. Lignende haug strax n. for 1, 6,3 m. i tvermaal, bestod væsentlig af jord; hist og her fandtes noget *kul.*
3. Rund haug ved siden af og n. for 2, 12,2 m. i tvermaal. Ogsaa denne var lav, skjønt noget høiere end 1 og 2. Den bestod af jord og en mængde sten. I midten fandtes en hel del *brændte ben* i et *kullag* noget over bunden. Ogsaa paa sydsiden var der noget kul.
4. Rund haug længere mod n., lige vest for husene, 12,6 m. i tverm.; den var betydelig nedfaldt i midten. Ved den søndre rand fandtes endel *kulblandet* jord tilligemed ildskjørnede stene og et par smaa stykker rødt brændt ler, tildels noget nedgravet i auren. Ogsaa paa østsiden saaes 2 lignende med kul fyldte fordybninger, omtr. 0,5 m. og 0,08 m. dybe.
5. Rund haug ved foden af den høideryg, hvorpaa 1—4 ligge; omtr. ret v. for 1—3. Den var 4,4 m. i tverm. og bestod af grov grus tilligemed endel sten; hist og her fandtes ubetydeligt *kul.* Oppe i bakken var der fundet et y. j. spydblad med fal, 0,28 m. langt, i en ager.
6. Rund haug ved siden af og s. for 5, 6,8 m. i tverm., bestod af ganske samme materiale som foregaaende; paa bunden var der et *kullag* over en stor del af haugen.
7. Langhaug, s. for 6 med en liden rund haug imellem, 24 m. lang, 5,3 m. bred; den blev kun udgravet i en længde af 16 m. Over auren var der nærmest et ca. 12 cm. høit lag fin, brun sand, der maatte være didtransporteret et ikke saa ganske kort stykke oppe fra bakken; derpaa kom et *kullag,* 5 cm. tykt, saa atter sand, hvori der paa en strækning fandtes nok et kullag. Tvers over midten af haugen var der en tæt sat stenrøs af løftestene, hvoraf enkelte vare temmelig svære, og under denne var der en fordybning, 0,6 m. og 0,3 m. dyb, hvori fandtes endel *klinknagler* af jern, tildels med fastsiddende træ.
8. Rund haug, 7,8 m. i tverm., 0,8 m. høi, ligger nede paa

nesset v. for husene paa pladsen Vollanesset; den bestod af jord over en tæt muret kjerne af løftestene; midt i haugen fandtes paa bunden *kul* og *brændte ben*.

9. Langhaug ved siden af og n. for 8, 9,6 m. lang og 4 m. bred, bestod af grus. Intet fund.

Jeg foretog dernæst nogle udgravninger paa gaarden *Sunde* ligeoverfor øen Hevnskjel ved indløbet til Hevnefjorden. Gaarden selv med sine bedste jorder ligger paa vestsiden af Sundevandet, der ved en kort bæk staar i forbindelse med fjorden; langs denne ligger derimod de til gaarden hørende husmandspladse. Her findes adskillige gravhauger og røser paa forskjellige steder: 1) Paa berget ovenfor pladsen *Rødviken*, nordligst paa gaarden ligeoverfor store Skogø (paa kartet benævnet Høgholmen) ligge to røser, hvoraf den ene skal have havt kammer af heller. 2) Ved pladsen *Ola* (udtalt med enstavelsesbetoning) ɔ: Urden synes der ogsaa at være endel lave, runde røser tæt ovenfor husene. 3) Paa pladsen *Skjelnesset* er for faa aar siden 2 langhauger udkastede, uden at noget væsentligt fund blev gjort. 4) Paa *Malnesset*, længere i s. v., saa jeg 3 temmelig store stenrøser; men der findes nok et par til, saaledes som angivet i K. Ryghs ovenfor citerede fortegnelse over fornlevninger i søndre Thjems amt p. 34. 5) I den skovbevoxede skraaning paa nordsiden af bækken, der kommer fra Sundevandet, en strækning, der kaldes «Aune», har man mindst 9 runde hauger, og flere skal der have været længere nedover mod bækken, hvor der nu er dyrket land. — Paa den anden side af bækken er der i bakken nedover mod vandet fundet et raat tilhugget *emne til en kniv af rød skifer* af sedvanlig arktisk form; saavidt jeg erindrer, blev ogsaa den *stenkølle*, der opbevares i videnskabsselskabets samling (no. 3000, aarsberetn. 1883 p. 86), fundet i samme strøg; endel af dette parti bestaar af myr, og her er fundet en firkantet og en flad hein; den sidste smalner af mod den ene ende og ligner en meisel med skjev eg; de sidstnævnte

tilligemed skiferkniven erholdt jeg som gave. 6) Ved enden af den gamle hovedbygning paa gaarden var der en større haug, som blev udjevnet, da der skulde tilføies en sidebygning; den indeholdt adskillige forrustede jernsager. 7) Søndenfor husene er der flere røser ovenfor og muligens ogsaa et par nedenfor veien. 8) Paa *Dalavoldhalsen* i s. v. ligger der 4 à 6 hauger.

Af disse gravhauger undersøgtes følgende:

1. Vestligst paa Malnesset (se ovenfor no. 4.) opkastedes en røs, der bestod af løftestene og mindre stene, uden at noget af arkæologisk interesse bemerkedes. Den er 12,4 m. i tvermaal og indtil 2 m. høi; ved midten var der et par fordybninger i stenmassen, som dog ikke saa ud til at være frembragte ved tidligere forsøg paa udgravning.

2. Af haugerne paa Dalavoldhalsen udgravedes 3. — Rund haug omtrent midt paa halsen, 5,9 m. i tvermaal, bestod af jord og sten. Noget v. for midten fandtes endel *kul* nedgravet i et hul i auren, ligesom mindre kullag ogsaa forøvrigt saaes hist og her. Under den sedvanlige forsænkning paa haugens midte fandtes endel *klinknagler* af jern og forrustet træ, samt henover og øst for midten et *spyd*, hvoraf falen desværre blev afslaaet, da det ligesom de følgende gjenstande laa lige under græstørven, hvor haugen var grundest; længden af spydbladet og falen tilsammen er 0,4 m. og bladets bredde 0,06 m.; endelig paa samme sted 4 sammenhørende brudstykker af en *sverdklinge*, fra odden af i en længde af 0,42 m. næsten helt dækket af balgens træ, samt 4 andre brudstykker af jern; deriblandt muligens af en kniv. Fundet sees at tilhøre yngre jernalder.

3. Rund haug ved siden af og vest for 2, 7,1 m. i tverm. bestod af jord og sten. Her fandtes kun lidt *kul* samt nogle *klinknagler* og raaddent, rustet træ, som det som sedvanlig ikke lykkedes at faa frem i dagen i nogenlunde hele stykker.

4. En ganske liden haug ved siden af blev ogsaa undersøgt, men gav intet udbytte.
5. Denne og følgende hauger laa i den ovenfor under no. 5 omhandlede li, kaldet Aune, samtlige i én række fra s. ø. til n. v.; i samme række ligger endnu 2, og ovenfor ligesaa mindst 2. Rund haug, 5,3 m. i tverm., 0,6 m. høi, bestod af jord og sten.
6. Rund haug, 4,3 m. i tverm. Som foregaaende.
7. Rund haug, 5,3 m. i tverm. Lignede ogsaa de 2 foregaaende. Her fandtes en meget smuk *glasperle*, 3,5 cm. i tvermaal; den er delt i 4 rader med kvadratiske felter af 2 mønstre, der stadig alternerer: schakbræt med gule og sorte ruder og en stjerne med rødt centrum og hvide straaler paa blaa bund.
8. Rund røs, 5 m. i tverm., bestod næsten blot af sten. Ved midten fandtes et par *ubrændte ben*, et stykke af hjerneskallen og en ryghvirvel samt ørebenet (?).
9. Rund røs, 7,8 m. i tverm., indtil 1 m. høi. Intet af interesse iagttoges.

NOGLE ARKÆOLOGISKE NOTISER FRA UNDERSØGELSER I TRONDHJEM.

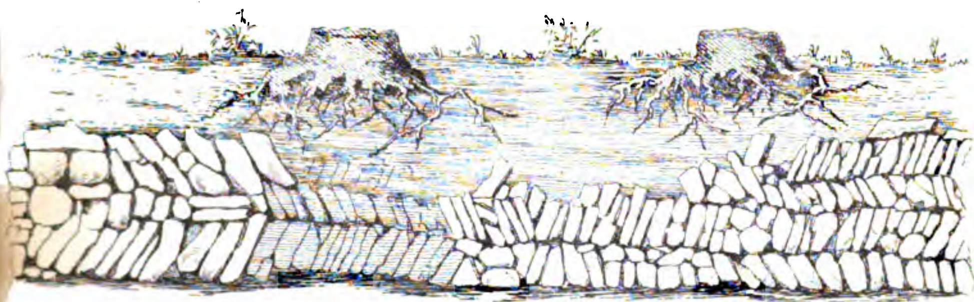
AF O. KREFTING.

Ved Opførelsen af en ny Bygning i Vor Frue Gade stødte man i 1885 omtrent 2 Fod under Jordoverfladen paa noget gammelt Murværk, som Filialafdelingens Bestyrelse antog maatte være af middelaldersk Oprindelse. De fornødne Undersøgelser bleve derfor her strax satte i Gang, hvor det for de omgivende Huse og Gadebrolægningen var muligt at anstille Udgravninger.

Det nævnte Murværk viste sig nu at udgjøre en Del af en nogenlunde vel bevaret Grundmur for en gammel Kirke af omtrent 96 Fods Længde og 46 Fods Bredde med et omtrent 30 Fod bredt Kor, der var ret afskaaret mod Øst. Kirken, hvis Vestgavl laa 36 Fod vestenfor Gadelinien, strakte sig østover under Gaden og endte paa den anden Side af denne inde i en Have. Ved Korets Østgavl saa det ud, som om man her i en senere Periode havde tilføiet et lidet Korudspring eller en Absis; dog kunde dette ikke sikkert konstateres.

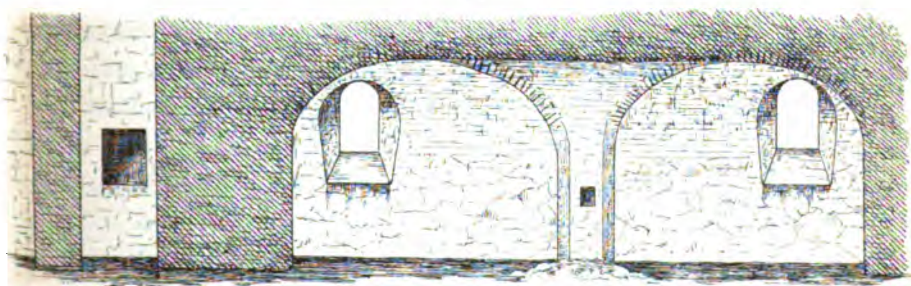
Grundmuren (Pl. 1 a) var af den eiendommelige Konstruktion, som man benævner Sildebensmure, hvor Stenene ere satte lagvis paaskraa mod hinanden og som før er beskrevet i Aarsberetningen for 1872 Side 9. Sammenligner man de her fundne Grundmure med lignende fra Trondhjems Domkirke, maa det antages, at de have været opførte omkring Midten af det 12te Aarhundrede. Af Kirkens Vægmure fandtes ingen Levninger;

a.

0 1 2 3 4 8 12 16 20 Fod.

b.

0 1 2 3 4 5 10 15 20 Fod.

men efter det Klæberstens Grus at dømme, som fandtes rundt dens Grundmure, maa den have været opført af Klæber, eller i alle Fald maa denne Stenart have været anvendt til Indfatning om dens Dør- og Vindusaabninger.

Rundt Kirken fandtes overalt Menneskeben. Den har været opført omtrent paa Midten af en Haug, som endnu er synlig, skjønt den siden er bleven udjevnet, saaledes at den nu kun viser et svagt Fald til alle Sider. Paa dens søndre Side, hvor Vestre Gade nu er, har man ved Gravninger fundet, at der oprindelig maa have været et lidet Dalføre, der nu ganske er udfyldt. Dette begyndte omtrent ved den nærværende Munkegade og udmundede ved Elven. Paa nordre Side afsluttedes Haugen forhen med en liden brat Mæl, der fortsattes videre mod Vest lige til Skandsen og dannede Afslutningen for et Høideplateau, der endnu paa flere Steder er synligt. Mod Nordøst derimod gik Haugen brattere ned, og mellem denne og Elven laa et lavt og tildels sumpigt Terræn omtrent, hvor Norges Bank[1] nu ligger; dette kaldtes *Saurhlið*.

Omtrent 100 Al. i Nord for de før omtalte Kirkelevninger blev Mariakirken (nu Vor Frue Kirke) anlagt paa samme Haug i Slutningen af det 12te Aarhundrede, og omtrent 150 Al. i S. Ø. har man i 1854 fundet Grundmure med Klæberstens Sokkel af en Kirke, som Munch har antaget at være Korskirken.[2]

Der har saaledes i Middelalderen ligget 3 Kirker paa denne Haug, der siges at have været kaldt Munkehaugen, maaske efter Reformationen. En liden Gade, som fører derhen fra Munkegaden, kaldes endnu Munkehaugsveiten. Disse Navne har derfor ledet Tanken hen paa, at der maatte have staaet et Kloster her; men efter hvad der er bekjendt om disses Beliggenhed her i Byen, er der neppe Grund for en saadan Antagelse.

---

[1]) Da denne blev bygget, maatte man efter Sigende her for at tilveiebringe fast Grund nedramme 18 Al. lange Mastetrær.

[2]) Ved Gravninger her ihøst (i Borgerklubbens Gaardsrum) fandtes dog ikke disse Levninger, som derfor antageligt maa være opbrudte og anvendte til Bygningssten.

Paa Nordsiden af det før nævnte gamle *Saurhlið* har Munch vistnok med fuld Grund antaget, at man maatte søge den af Magnus den Gode (1035—47) opførte «Olafskirke», som han lod opføre til Ære for sin Fader, Olaf den Hellige, tæt ved det Sted, hvor Bonden Torgils Hjalmessøn først bragte hans Lig i Land efter Slaget ved Stiklestad. Saurhlið var da ovenfor Byen, der imidlertid snart udvidede sig saa, at da Snorre skrev sin Saga (c. 1225) laa dette Sted midt i Byen.

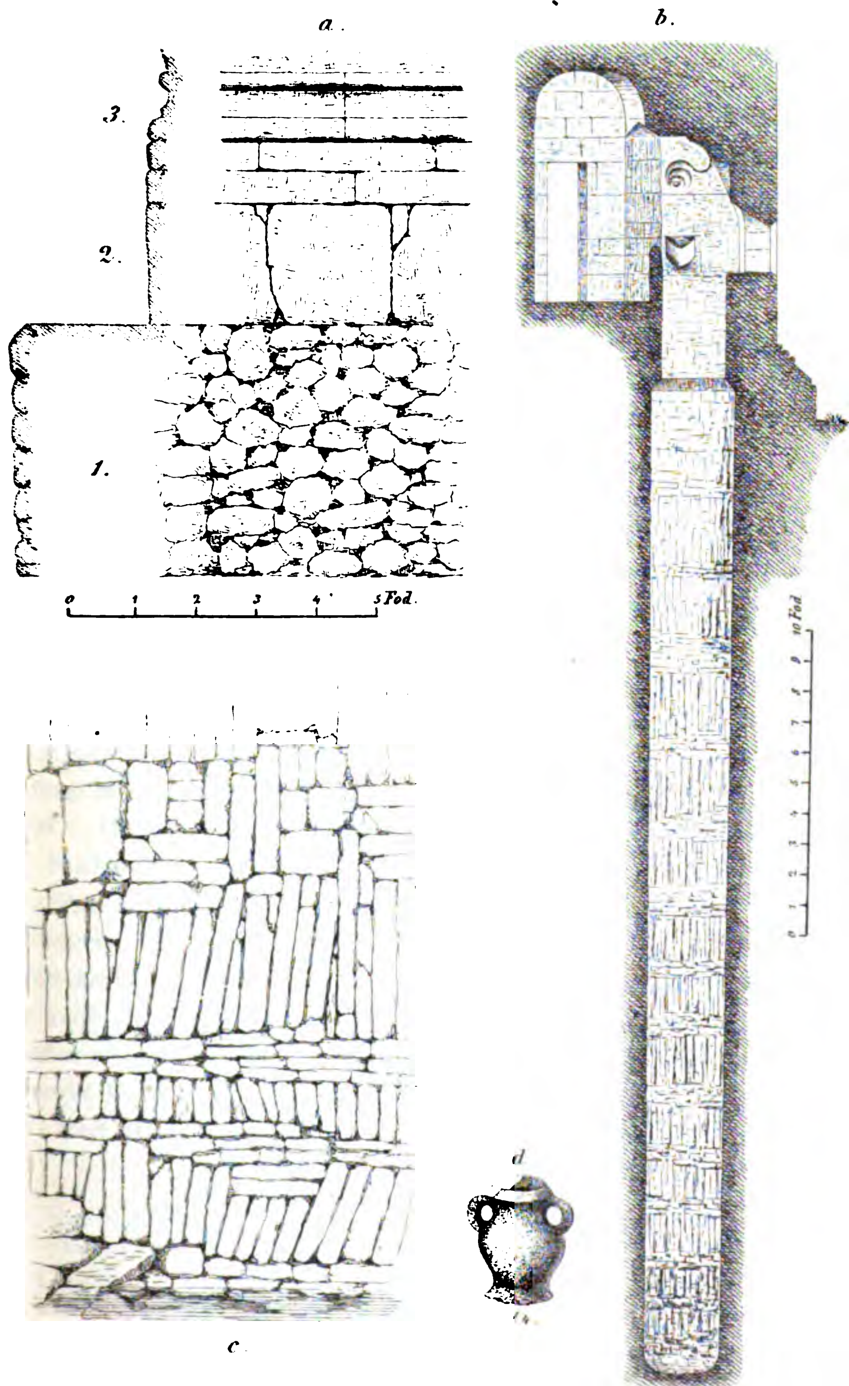
Under Trondhjems nærværende Raadhus, der maa antages at ligge strax nordenfor det gamle Saurhlið, findes Levninger af en Stenkirke med romansk Klæberstens Sokkel, og det vises, at Raadhuset tildels er opført paa den gamle Kirkes Mure.

Ved en Udgravning i 1885 bleve disse undersøgte, hvor man havde Adgang dertil. Kirkens Grundmur (Pl. 2 a. 1) saaes at have været opført i omtrent 5 Fods Dybde under den daværende Jordoverflade som Røsmur af mindre Brudstene og Kuppelstene (Løftingstene) uden Kalkforbindelse omtrent som i de Grundmure i Trondhjems Domkirke, som man antager at hidrøre fra Olaf Kyrre (Aarsberetning f. 1866, Side 18). Ovenpaa denne Grundmur og 1 Fod indenfor dens Overkant var opført en Mur i 2 Fods Høide af store veldannede Graastene (a. 2) og derpaa en 2½ Fod høi tidlig romansk Sokkel af huggen Klæbersten (a. 3). Ovenpaa denne var Raadhusets Mur sat.

Ved Siden af Grundmurens Overkant (a. 1), der nu ligger omtr. 6 Fod under nærværende Gadelinie, fandtes Spor af gammel Brolægning, og 4 Fod under denne fandtes Jordbegravelser.

I Olafskirken stod i nogle Aar Olaf den Helliges Skrin over Alteret, og her var ogsaa Magnus den Gode begravet, indtil begges Lig flyttedes til Kristkirken. Endnu i det 13de Aarhundrede var Olafskirken Sognekirke for Byen; men i Aaret 1252 blev dens Jordegods henlagt til Bordhold for Kanikerne ved Domkirken, og omtrent 1309 blev den overdraget til Fransiskanerne (Minoriterne eller Graabrødrene) som Kirke for deres Klo-

Pl. II.

ster, som antagelig maa have været opført strax vestenfor, hvor der endnu findes Levninger af svære Mure i Grunden.

Saavel Kirken som Klosteret brændte tilligemed Byen den 5te Mai 1531 i den store Brand, der ogsaa ødelagde Domkirken. I 1559 fik Lagmanden Søfren Pederssøn Kirkens Levninger og den Del af Jorden omkring, som var ubebygget, «mod derpaa at opføre en god Kjøbstadsgaard, og den altid at holde ved Magt». (Norske Rigsregistr. II. 641).

Ved de forskjellige Gravninger, som ere udførte i Trondhjems By, viser det sig, at den vestlige Del af Halvøen, hvorpaa det gamle Nidaros var bygget — eller Strøget fra nærværende Munkegade til Nidelven —, maa oprindeligt have dannet 3de ved større eller mindre Mælkanter begrændsede Høidepartier, som alle høinede sig svagt mod Syd. Det nordligste og laveste af disse Partier begyndte ved Fjorden og gik omtrent til nærværende Strandgade.[1] Det var de saakaldte Ører, hvor Ørething *(Eyraþing)* allerede fra de ældste historiske Tider blev afholdt. Det midtre Parti, hvorpaa den ældste Del af Nidaros blev anlagt, endte ved nærværende Kongens Gade. Det 3die eller søndre Høideparti, der ligger omkring 40 Fod over Fjorden, strakte sig videre mod Syd indtil Elven, som her gaar omtrent fra Øst til Vest. Hvert af disse Partier havde igjen sine smaa Dalfører og Forhøininger.

Paa Østsiden af de gamle Ører gik en liden Bugt ind fra Nidelven. Det var den i vore Sagaer saa ofte omtalte »Skipakrok», hvor der allerede i Olaf Trygvessøns Dage var en god Skibshavn, og hvor «Kongens Brygge» blev opført. Denne Bugt er ligesom Terrænet rundt om bleven opfyldt efter de store Ildebrande, som overgik Byen i 1531 og 1599.

Ved Strandgadens østre Ende findes endnu dybt under Ga-

---

[1]) Ved Kloakgravningen her saaes Terrænet at være opfyldt i 10 à 12 Fods Høide i Strøget mellem Søndre og Nordre Gade.

den og i dennes Retning en Række af nedrammede ualmindeligt svære Pæle, hvis øverste Ender ere brændte. De antages at have tilhørt et Bryggeanlæg ved den gamle Skipakrok.

Terrænet nordenfor denne Skibshavn og Fjorden dannede en Landtunge «Øreodden» eller «Skagen», der endte med en brat Mælkant mod Nidelven, som her gik saa dyb, at Skibe kunde lægge til. Dette Sted kaldtes Bratøren *(Brøttueyri)*.

Strax søndenfor det Sted, hvor Skipakroken fordum var, findes under Gaarden No. 3 ved Strandgadens Sydside[1] mærkelige Levninger af en gammel Kjælder eller Stenhal (Pl. 1. b), 25 Fod i Firkant og med en Klæberstens Søile i Midten, som bærer dens Korshvælv. Dens Gulv, der nu ligger 6 Fod under Gadelinien, har oprindeligt ligget over Jorden, og den er bygget omtrent i Lighed med en hvælvet Stenhal i Trondhjems Erkebispegaard (nu «Kongsgaarden»).

St. Olafs Brønd i Trondhjems Domkirke (Pl. 2 b. c.) opkom som bekjendt ifølge Sagaen i Nærheden af det Sted, hvor Olaf den Helliges Lig først blev begravet. Den har maaske oprindeligt staaet isoleret og med et eget Brøndhus udenfor Kristkirkens Kor, da dette blev opført af Olaf Kyrre; men ved Erkebiskop Eysteins Ombygning og Udvidelse af Kirkens østre Korsarm (1185) blev Brønden indbygget i Ottekantens Omgang og fik Plads inde i dennes sydøstre Stræbepillar.

I Høst blev denne Brønd renset i Bunden og opmaalt. Den er ialt 37 Fod dyb, og dens øverste Del er opført af huggen Klæbersten. Ved Mundingen er den 2 Fod i Diameter, men 4 Fod dybere udvides denne til 2 Fod og 10 Tommer og fortsætter med denne Diameter som et lodret Rør lige til

[1]) Omtrent paa dette Sted maa Olaf Trygvessøns og Olaf den Helliges Kongsgaard have været opført. Denne var af Træ, men blev vel senere efter de mange Brande, som i Middelalderen hjemsøgte Byen, ombygget af Sten. Kongsgaarden blev antageligt af Olaf Kyrre foræret til den engelske Jarl Tostigs Søn, Skule, og siden benævnt Skulegaarden (Magnus Barfods Saga Kap. 2).

Bunden. Dens Vægge ere opførte meget omhyggeligt af flade Stene, der ere satte paa Høikant og murede med Kalk samt med en Udjevning af mindre Stene mellem hvert Murskifte. I de nederste Lag (c) sees dog ingen Kalkforbindelse; men om disse oprindeligt ere opførte saaledes for her at give Vandet lettere Tilløb, eller om Kalken er bortført ved Vandets Tryk, er uvist.

Over Brønden sees at have været en Vinde, hvormed Vandet kunde heises op fra Bunden. Da Brønden blev renset af Schøning i 1760 var den fyldt til Randen med Stene og Grus; men paa Bunden fandt han Levningerne af et omtr. 1½ Fod høit Kobberkar, sammenklinket af en Plade, hvilket han antog var bleven brugt til Vandets Ophentning.

Ved en nøiagtig Undersøgelse af Bunden fandtes nu kun en omtrent 3 Tommer høi Relikviekrukke (d) af haardbrændt og gulglaseret Ler, saaledes indkilet mellem Bundstenene, at den var undgaaet Opmærksomheden ved de foregaaende Udrensninger. Den har maaske tilhørt et af Kirkens Altere. I Trondhjems Oldmusæum findes en lignende Krukke, der i alle Enkeltheder er saa lig den før omtalte, at man maa antage, at de ere udførte af samme Haand. Sidstnævnte Relikviekrukke fandtes i et eget Gjemme under Alterpladen i den gamle Logtu Kirke paa Frosten. Den var fyldt med smaa Ben og Tøistykker og tillukket med en Voxprop, der igjen havde været overbundet med en Snor igjennem Krukkens 2 Hanker, og hvori der til Bevis for Relikviernes Ægthed havde været fæstet Erkebiskop Gautes Segl (1473—1510), der laa ved Siden i Voxaftryk og i velbevaret Stand.

I Muren ved Siden af Brøndens Munding findes et skaalformet Klæberstens Bækken af 1 Fods Diameter — maaske et Vievandskar —, fra hvis Midte der fører et Rør nedover i Muren.

Gjennem en 2 Tommer bred og 1 Fod høi Glugge i Stræbepillaren faar Brønden sit Lys, og foran den har man opført

i Muren et lidet hvælvet Forkammer, 3 Fod i Firkant og 8 Fod høit. Til dette kommer man ind fra Ottekantens Omgang igjennem en 4½ Fod høi og 1½ Fod bred Dør, og foran denne findes som Gulvflise i Omgangen en 2½ Fod bred og 4 Fod lang Marmorhelle, hvori 2de skaalformede Fordybninger med Hul i Midten, hvorfra der førte Rørledning ned igjennem Gulvet.

Trondhjem i Marts 1886.

FORTEGNELSE OVER DE i 1885 TIL BERGENS MUSEUM INDKOMNE OLDSAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF A. LORANGE.

---

1. *Dolk* af *Bronce* (afbild. Fig. 4), f. paa *Nordhuglen* paa *Stordøen*, Søndhordland. Haandtaget er støbt i et med Bladet. Knappen er firesidet med afrundede Hjørner og med en liden ophøiet Top paa Midten. Mellemkavlen er rund og forholdsvis tynd men massiv og udvider sig halvmaaneformet ned mod Bladet, der ved Roden er 0,033 bredt og 0,137 langt. Dolkens hele Længde er 0,205. Hverken paa Haandtaget eller paa Bladet sees Ornamenter, dog har der maaske været nogle omløbende Linier paa Undersiden af Knappen. (4299).

   Den blev udtaget af et stort Gravkammer, som tilfældigvis blev opdaget i en Stenrøs i Gaardens Udmark paa et Næs udimod Fjorden. Graven var vel to Meter lang, 0,5 bred i den ene og 0,4 bred i den anden Ende. Høiden var 0,43. Som Tag laa to Heller, af hvilke den ene og største har Form som en Møllesten og var stor nok til at dække Gravens Bredde og ¾ af dens Længde. Gravens Bund bestod af Kampesten som Underlag, ovenpaa tiljævnet og bestrøet med Fjæresand, og var fuldstændig tør. Sidevæggene var godt murede og saa tætte, «at neppe en Mus kunde trænge ind.» Længderetningen var S—N. Graven laa i Røsens vestre Kant nærmest mod Søen og «ganske ud i Dagen.» (Cfr. Aarsb. 1882, S. 86, Fig. 6.) Paa Bunden eller Gulvet fandtes foruden Dolken kun lidt ubrændte Ben. For omtrent 40 Aar siden fandtes paa samme Gaard i en mindre Røs et lignende Gravkammer, hvori et «Sabelhefte», der var meget fortæret, og som nu er forsvundet. (Jfr. Aarsb. 1885, S. 47.)

2. Brudstykker af en *Broncekjedel* af sædvanlig vestlandsk Form med indbuede Sider og spidse Ører, f. i et lidet Gravkammer i en Røs paa *Højland* paa *Stordøen*. Graven var firkantet, fyldt med sort Jord og netop saa stor, at

Kjedelen fik Plads. Denne gik itu ved Optagelsen, og da saaes enkelte hvide Benstumper. (4300).

3. *Broncefad,* aldeles ligt B. M. No. 2892 (f. paa Blindheim paa Vigerøen ved Aalesund, afb. i Aarsb. 1874, Fig. 34 og i R. N. O. Fig. 348, cfr. ogsaa Aarsb. 1878, S. 301, 286). Ogsaa Ringen under Bunden er tilstede, men var ligesom paa Blindheim løs, da Karret udtoges af Graven. Fadet fandtes i et lidet firesidet Gravrum i en Røs paa samme Gaard som forannævnte Kjedel og stod frit, idet Graven var fri for Jord, men «i Fadet var et Slags Muld, hvori kunde opdages smaa Benstumper». (4301).

No. 2 og 3 ere skjænkede af Finderen, Gaardbruger *Ole Olsen Højland.*

4. I Aarsb. 1877, S. 99 er beskrevet en Gravplads paa *Lunde* i *Vanse* paa Lister. Ved Jordtag fandt Eieren Lars Lunde i Udkanten af Rundhaugen VIII en Helle, «der ganske lignende den, der havde dækket over det lille Gravkammer i Nabohaugen IV (se Aarsb. 1877, S. 79), hvori fandtes Broncebøtten R. N. O. 350.» Hellen laa omtr. i Høide med Jordoverfladen og viste sig at dække over en liden firesidet Gravkiste, «der paa alle Sider var forsynet med fine, flade Heller. Paa Bunden laa ogsaa en flad Sten, hvorpaa flere Lag Næver.» I Graven stod en *Broncekjedel* af sædvanlig vestlansk Form, hvorover som Laag var hvælvet et *Broncefad* med perlet Rand, ganske ligt det ovenfor beskrevne fra Stordøen og Blindheimsfadet. Kjedelen var halvfyldt med brændte Ben, blandt hvilke bemærkedes et Brudstykke af en forsiret Benkam og tre uregelmæssige papirtynde Guldplader, maaske Rester af Smykkesager, forsætligen beskadigede ved Fladhamring.

Kjedelen har haft Jernhadde og er ganske godt bevaret. Fadet er derimod svagt og mangler Ringen under Bunden. Kjedelens Sider er dækkede med Sod. (4302).

5. Stor *Spydspids,* ualmindelig godt vedligeholdt. Skaftholderen er kegleformet og gaar et Stykke op paa Bladet. Den har to store Naglehuller og har været belagt med Sølv. Bladet er fladt og har sin største Bredde, 0,078, nær Skaftholderen. Ved Bladets Rod er to smaa kugleformede Udspring. Paa begge Sider af Bladet er damasceret Arbeide: et langs Midten indfældt mod Spidsen aftagende Baand med skraatstillede Hager, der er anbragte i lige stor Afstand fra hverandre. Odden er afrundet. Spydspidsens Længde 0,47. Den har tilhørt Samlingen i det gamle Museum, men har aldrig været opført i Fortegnelsen. Ingen ved derfor, naar eller hvorfra den er kommen — men efter al Sandsynlighed er den fra etsteds i Bergens Stift og til-

hører Tiden ved Vikingetogenes Begyndelse — cfr. Antikv. Tidskr. 8. Del, S. 7 og 27: «Vendelfyndet». (4303).

6. *a) Flintøks*, 0,107 lang med 0,06 brede slebne Egflader. Eggen selv er stærkt buet og forsætligen tværsleben (cfr. B. M, No. 73 fra Vinje paa Vos og B. M. No. 74 fra Opedal i Kinservik og Månadsbl. f. 1877. 490). Halsen har spids-ovalt Tværsnit, aftagende i Bredde mod Toppen. *b)* stor, langagtig uregelmæssig Skraber, 0,105 lang og jævnbred 0,065. *c)* do. med smalere Skaftende og noget buet. *d)* do. skiveformet, dannet ved to heldige Tværslag, saaledes at Flintbollens Skorpe sees rundt hele Randen. *e)* tyk tresidet Flække.

F. ikke langt fra *Farsund* i en liden Røs ved Veien udover til Lunde. Efter Finderens Opgivende var de nedlagte i et mellem Stenene bygget lidet firesidet Rum, der dækkedes af en Helle eller mindre flad Sten. (4304).

7. *Sænkesten* af *Vægsten*, pæreformet, 0,35 lang, med en Fure langsefter, et gjennemboret Hul og et Hul boret paa skraa ved Topenden. F. i en Ur paa *Bakke* i *yttre Holmedal.* (4305).

8. *a) Økseblad* af eiendommelig Form — meget ligt en frankisk Øks f. Ex. Bilen fra «Childerichs Grav», buet jævnbredt, uden Fliger ved Skafthullet, men med lidt udsvinget Eg. Længden 0,165. *b) Spydspids* ligeledes af ualm. Form, idet Bladet er 0,09 bredt, 0,207 langt med 0,07 lang kegleformet Skaftholder, der fortsætter sig som en ophøiet Rand langs begge Sider af Bladet ligetil Odden. *c)* Stort *Knivblad* forholdsvis smalt, men beskadiget og ufuldstændigt. Bladet selv er 0,2 langt, men mangler Od.

F. under en stor jordfast Sten, der blev bortmineret Høsten 1884 paa *Bø* i Hoprekstad i *Vik.* Stenen laa i Indmarken nær Husene, og efter Beretningen var Oldsagerne dækkede med Trækul. (4306).

9. *a) Sværd* med tvæegget Klinge uden Od, 0,68 lang. Bredden ved Hjaltet er 0,052. Hjaltet er ret, jævnbredt men med spids-ovale Tværsider. Begge disse har været dækkede med glatte Bronceplader, medens Langsiderne er forsirede med et uregelmæssigt Trappe- eller Rudemønster i Sølv. Til Befæstelse af Sølvet har Jernfladen tætte parallele Tværrifler, der paa Bunden synes at være fyldte med Kobber. Dette sees paa flere Steder, hvor Ornamenterne er blevne beskadigede af Finderen ved at slibes. Tangen er kraftig, men brudt paa Midten. Yderhjalt mangler. I Hulranden paa den ene Side af Klingen sees et indlagt Mærke af S-Form eller som et stort liggende Ottetal. Mærket er 0,035 langt og dannet af et indlagt jævnbredt Jern- eller Staalbaand; ligner altsaa Mærket paa Univ. No. 902 fra Bø i Sandsvær. *b)* Enegget *Sværdklinge* med ret Ryg, Tangen er anbragt som paa de tvæeggede Sværd, 0,11 lang, men bar. Klingen er

0,78 lang og 0,045 bred. *c) Spydspids* af Middelsstørrelse med fladt, smalt Blad, meget forrustet.

F. paa *Nordnæs* i *Sogndal* i Ruinerne af en Haug. (4307).

10. Tvæegget *Sværd*, f. paa *Rugesæter* i *Sogndal*. Fundomst. ubekjendte. Klingen mangler Od og er 0,7 lang. Bredden ved Roden er 0,052. Klingen er ualmindelig let og tynd. Indrehjaltet er jævnbredt, skyttelformet og kun 0,082 langt. Tangen er kraftig. Yderhjaltet er buet, 0,057 langt med tvær afskaarne Ender. (4308).

11. Y. Jernalders *Økseblad* af alm. Form, kun at Eggen synes at være temmelig slidt og formindsket; f. paa øvre *Stedje* i *Sogndal*. (4309).

12. *Stenøks* af haard *Sandsten*, temmelig stor og med slebne Sider, men brudt ved Skafthullet og senere beskadiget ved Eggen; f. ved Markarbeide paa *Lunde* i *Vanse*. (4310).

13. *Stenhakke* af haard finkornet Sten, jævnbred, med ovalt Tværsnit og fordybet Fure for Skaftet (cfr. N. O. 16). Længden 0,15. Siderne slebne, men Eggen noget beskadiget; f. paa *Lunde* i *Vanse*. (4311).

14. *Spydspids* af hvidflekket brungraa *Flint*, 0,145 lang, bredest paa Midten; f. paa *Haarknipmoen* ved Lundevaagen i *Vanse*. (4312).

15. En halv *Kværnesten* og en gjennemboret *kugleformet Sten* af Størrelse som et Barnehoved; f. ved Markarbeide paa Gravfeltet paa *Lunde* i *Vanse*. (4313).

16. Pæreformet *Sænkesten* med fordybede Korsrænder; f. paa *Sæten* i *Loen* efter Sigende i Gravhaug. Længden 0,14. (4314).

17. Brudstykke af en *Beltesten* af graabrun *Kvarts*; f. i en Ager paa *Loen* i *Loen* Sogn, Nordfjord. Stenen har Fure rundt Smalsiderne og er sleben paa *begge* Bredsider, der ogsaa viser Mærket efter Slid: en dyb Rand langsefter paa den ene Side, flere stribeformede paa den anden. (4315).

18. *a) Spydspids*, forholdsvis liden med jævnbredt Blad, stærkt forrustet og afbrudt saavel ved Odden som ved Skaftholderen. *b)* Tvæegget *Sværd*, stærkt forrustet og nu i mange Stykker. Et Brudstykke af Klingen har ved Rensning vist damasceret Midtrand og tilsveitsede Egge. Indrehjaltet er ret, jævnbredt med spids-ovalt Længdesnit; Yderhjaltet er af samme Form, men mindre og har stor tresidet Knap, der ligesom Hjaltenes Bredsider har været prydet med tætriflet forgyldt Messingbelæg, Tværsiderne har derimod været dækkede med glatte Bronceplader. Furen mellem Yderhjalt og Knap er dækket med et perlet Baand af forgyldt Messing.

F. i Haug paa *Hansten* paa Hamnæsøen i *Nesne* i Helgeland. (4316).

19. *a) Broncekjedel* af samme Form og Beskaffenhed som N. O. 352, men meget mere fortæret. Dog er Randen hel tilstede, 0,3 i Tværmaal. To Par i Randen borede Huller har tjent som Ører eller til Befæstelse af Ører. Siderne har været i betydelig Grad lappede med paanittede Smaaplader. I Kjedelen var brændte Ben, blandt hvilke fandtes: *b)* Fodstykket af en *Lerurne* af ualm. Form, omtr. som Fig. 21 i Aarsb. 1880, men endnu mere lig Fodstykket paa den i Aarsb. 1882, Fig. 20 afbildede fugleformede Urne. Den er af rødbrændt Ler, udhulet paa Undersiden og med Stregornamenter. Af Karret er desværre intet mere bevaret. *c) Jernstykke,* nærmest lig Skaftholderen til en Spydspids 0,14 lang, men aaben langsefter.

Kjedelen stod i et lidet Gravkammer i en før beskadiget Rundhaug paa *Stadem* i Hove sogn i *Vik.* (4317).

20. Sølvfund fra Gaarden *Vela* i *Sand* i Ryfylke.

a) Ti arabiske (kufiske) *Sølvmynter;* fire synes at have samme Præg som Montelius 629, altsaa at være prægede i Begyndelsen af det 10de Aarh., to har fælles Præg, medens alle de fire andre synes at have hver sit Præg. Fem er godt bevarede, en er brudt af Finderen, men fuldstændig og med tydeligt Præg; af en anden, der ligeledes er brudt af Finderen, mangler derimod et Stykke. Kun en er egentlig medtaget af Tiden og kan antages at have været ufuldstændig allerede ved Nedgravningen. Den 10de er noget beskadiget af Finderen, men har ellers udmærket tydeligt Præg paa den ene Side, hvorimod der paa den anden fra gammel Tid er ridset en Mængde Streger, der danner et uregelmæssigt Rudemønster.

b) Tynd *Haandledsring* (Fig. 18 a), baandformet, bredest paa Midten; med et Stempel, hvori en Række smaa kugleformede Fordybninger, er Ydersiden bleven tværriflet, idet en glat Tværstreg adskiller hvert Stempelindtryk. Midt paa Ringen er med samme Stempel dannet en uregelmæssig Firkant, der firdeles af et Andreaskors. Paa Undersiden er Enderne forenede ved en slynget Knude (Fig 18 b). Største indv. Tværmaal 0,07. En ringbøiet Sølvtraad er indheftet paa Armringen.

c) Haandledsring, dannet af to dobbelte mod hverandre vredne Sølvstænger, der paa Undersiden er sveitsede sammen til to forsidede Spidser, forenede ved en Knude; ligner altsaa Mont. 617, dog at denne bestaar af tre Dele.

d) En næsten cirkelformet *Haandledsring,* dannet af en hamret rund Ten, aftagende mod Enderne, der er slyngede om hverandre. Største indv. Tværmaal 0,073.

e) En do. noget spædere.

f) En do. lig sidstnævnte, men sammenbøiet.
g) En do. do. sammenbøiet og med afhuggede Ender.
h) En do. med firesidet Tværsnit og sammenslyngede Ender, men sammenbøiet.
i) Otte afhuggede Stumper af *Ringe*, lig ovennævnte sammenflettede *(c)*.
k) En af fine Sølvtraade flettet *Kjæde* (Fig. 16 a, b) cfr. Mont. 628, nu afrevet i flere Stumper. Begge Ender er fæstede til forsirede Slutstykker, der danner en Hempe, hvori hænger en Ring; begge disse Ringe er tværriflede, men af ulige Størrelse.
l) To ualm. smaa «hammerformede» *Hængesmykker*, tildannede af en baandformet Sølvplade (Fig 17). Den ene er 0,021 lang, den anden 0,025. Skaftenden er ringbøiet, det hammerformede Tværstykke er 0,009 langt paa den korteste og 0,01 langt paa den anden. Begge er ganske glatte og altsaa næsten saa smaa som Fig. 39. S. 103 i Månadsbl. for 1882. Det eneste her fra Landet tidligere kjendte Exemplar (Univ. No. 1931 N. O. 679) er ogsaa ganske glat og fra samme Landsdel, f. 1854 paa Braatveit i Suledal, Stav. Amt, sammen med en ganske liden Haandledsring af Sølv og to angelsaksiske Sølvmynter fra Ethelred II. cfr. Ann. 1842—1843, Tab. 11, Fig. 15 b, Aarbøger 1877, 134 og Aspelin 2. D. No. 1014.
m) Fire Stykker af ottekantede *Sølvstænger* eller Barrer, alle hamrede.
n) Brudstykke af en firkantet *Stang*.
o) En uregelmæssig støbt *Barre* med Mærker af Hammerslag.
p) Topstykke af en støbt *Barre*.
q) To uregelmæssige skiveformede *Klumper*.
r) Brudstykker af en *Sølvperle* med Filegranornamenter, af den flettede *Kjæde* og af *Sølvringe*, som sandsyndligvis har forbundet Kjædens Enderinger og hvori de hammerformede Smykker har hængt.
s) En rørformet *Mosaikperle* med tavlet Mønster, 0,018 lang; en rørformet graa med rød Ring ved hver Ende og indlagte røde Prikker med hvide kanter; 10 Mosaikperler, hvoraf en med regelmæssig tavlet Mønster paa graa Bund og en med græsgrøn stribet Bund; en ensfarvet blaa flad Perle; en hvid af mat *Glas;* to af gult *Ler;* en firesidet af rødt *Ler;* to af *Agat* med slebne Flader og en af klart, hvidt *Glas* med Striber længsefter; desuden Halvdelen af en mørk blaa Perle med hvide eller blaadvide indlagte Traade.

Om Fundomst. har Hr. Sogneprest Holst godhedsfuldt indhentet og meddelt følgende Oplysninger, der imid-

lertid ikke er fra Finderen selv, men fra en Kammerat, der havde hørt Finderen forklare, «at han først blev opmærksom paa nogle Mynter, som laa blandt nogle Stene lige ved en gammel Furuorod; ved at rydde denne afveien fandt han Resten. Der var ikke Spor af Muring eller af nogetsomhelst Opbevarelseskar. Derimod laa Sagerne under en hul Sten. Det var i Udmarken, ikke langt fra Søen, at Sagerne blev fundne.» (4318).

21. *Guldbrakteat* (Fig. 6), f. i en Røs paa *Røgenæs* i Vats Sogn, *Skjolds* Pgd., Ryfylke. Den er 0,033 i Diameter, og mangler den sædvanlige Indfatningsramme og Hempe. Præget er eiendommeligt: Midtfiguren er en hest- eller hindlignende Figur. Mellem Skjægget paa Dyrefigurens Underkjæve og det høiere opløftede Forben sees et Hagekors og en dobbeltstribet Vinkel mellem tre Punkter. Under Dyrets Bug sees en mindre Dyrefigur med forkrøblede Bagben. Over Dyrets Hoved er en lignende, og mellem denne og Midtfigurens Ryg sees en af de paa Brakteaterne sædvanlige Fremstillinger af et Menneskehoved. Alt er omgivet af en perlet Ring. Brakteatens øverste Kant er afrevet. Maaske har her engang været Hempe. Nu er paa begge Sider af det manglende Stykke boret to Huller i Randen. (4319).

22. Broncealders Gravfund fra *Vigrestad* paa Jæderen:

a) *Diademformet Smykke* med Længderifler, altsaa nærmest ligt Mont. 122, temmelig beskadiget baade af Tiden og af Finderen. De finere Ornamenter kan derfor ikke sees, ligesom Endefligerne mangler; dog sees Længderiflerne afbrudte ved tværgaaende Ornamentsbaand. Største Bredde paa Midten er 0,04.

b) *Tutulus,* 0,188 i Diameter, altsaa ualm. stor, dertil forholdsvis ubeskadiget og rigt ornamenteret lig Mont. 111 med tre Spiralkredse, adskilte ved tætte Baand af concentriske Cirkler, der dels er glatte, dels tværriflede og næsten perlede. Spidsen er 0,027 høi. Hempen paa Undersiden er tilstede.

c) Et Smykke (Fig 3), sandsynligvis et *Pandebaand,* bredest paa Midten, aftagende mod begge Ender, der løber ud i en firesidet, naalformet Spids. Forsiden er rigt udsmykket med Linieornamenter, der gaar parallele med Sidekanterne og omslutter en spids-oval glat Midtplade. Mellem disse Linier er tre Zikzakbaand. Ved Ornamentsbaandets Overgang til den naalformede Spids er en betydelig Udvidelse i Tykkelsen. Igjennem denne Udvidelse er et Hul, hvorigjennem er stukket en mod Enderne afsmalnende Broncetraad, der paa begge Sider danner en firedobbelt udadvendt Spiral. Den naalformede Spids

er for nærværende bøiet og danner en Krog, men sandsynligvis har den af Finderen faaet denne Form. Smykkets ene Ende er afbrudt og mangler.

Fundomstændighederne er ubekjendte, men svarer formentlig ganske til Fundet fra Ræge i Haaland, se Aarsb. 1881, S. 125, fra Braud i Klep, Aarsb. 1881, S. 126 og fra Særheim i Klep, Aarsb. 1879, S. 230. (4320).

23. Kile eller *Øks* af flammet *Lerskifer*, 0,2 lang med firesidet Tværsnit. Alle fire Sider er slebne, ligesom Eggen synes forsætligen tværsleben; f. i Jorden paa *Bakke* i *yttre Holmedal.* (4321).

24. Feltspatkrystal, 0,04 lang, gjennemboret i Rodenden, altsaa vistnok engang benyttet som *Hængesmykke;* f. i Jorden paa *Mosterø* i *Renneso* Pgd. (4322).

25. *Spydspids* af grøn *Skifer;* cfr. N. O. 86; f. paa *Kvalheim* i *Selø* Pgd. Tangen er kraftig og firesidet. Odden beskadiget, ligesom den ene Modhage. Paa den ene Side sees tre Tværhak eller Indsnit i den ophøiede Midtlinie, paa den anden Side to. Længden 0,1, Bredden over Hagerne 0,028, (4323).

26. Urtepotteformet *Lerurne* med forsirede Sider, tyk Rand og af graagul Masse. Ornamenterne er adskilte ved perpendiculære firesidede Baand og indbyrdes temmelig forskjellige. Høiden 0,115. Bunden mangler. F. i et lidet af Heller bygget Rum i en Røs, nær Stranden paa Gaarden *Sebbe* i *Bukken.* I Urnen var br. Ben og Klumper af smeltet Glas. (4324).

27. *Lerurne* med flad Bund, hvælvet Bug, svagt udbrettet Rand og uden Forsiringer; f. fyldt med brændte Ben i et lidet Gravkammer i en Røs paa *Sebbe* i *Bukken.* Høiden 0,12. Finderen knuste Urnens ene Side og bortkastede Stykkerne. (4325).

28. *a)* Stump af et tvæegget *Sværd:* Tangen og Klingeroden. Et Indrehjalt ret og jævnbredt, 0,124 langt, men ved Forrustning eller forsætligen sprængt i den ene Ende. *b) Spydspids* med 0,28 langt Blad, 0,03 bredt ved Roden; Skaftholderen mangler næsten ganske, og Bladet er meget opskallet. *c)* Øksebiad med 0,108 bred Eg, men med afrustet Bane. F. ved Agerrydning i en Røs paa *Molde* Gaard i *Os* Pgd. (4326).

29. *a)* Tvæegget *Sværd* med smaa rette Hjalt. Klingen er forsætligen bøiet med tre Knæk: først er Grebet bøiet ind til Klingen, derefter Odden bøiet op til Indrehjaltet. Tangen er 0,114 lang. Det indre Hjalt, der er jævnbredt med afrundede Kanter, er 0,086 langt; det ydre har samme Form og er kun 0,06 langt. *b) Spydspids* med afhugget eller afvredet Od, nu 0,32 lang, hvoraf kommer paa Skaftholderen 0,12. Denne har været prydet med ophøiede flerstribede Ringe. Bladet har havt størst Bredde nær Roden og aftaget jævnt mod Odden. *c) Økseblad* af alm. Form. *d)* En liden og smal

stærkt buet *Sigd.* *e)* Smaa Stykker af en *Jernsaks.* *f)* *Stegepande* med rund, noget forrustet Plade og firesidet Skaft, der er forsætligen bøiet som en stor Krog. *g)* Rester af en sammenklinket *Jernkjedel* med hempeformede Ører og Jernhadde. *h)* Brudstykke af en *Skjoldbule.*

F. paa *Hønsi* i *Vik* i Sogn. Haugen var rund og opført af Jord over en Røs. I denne fandtes to smaa kisteformede Rum i omtr. 2 Alens Afstand fra hverandre. I det ene, største Rum, der var omtrent $\frac{5}{4}$ Alen i Firkant og omtr. 1 Fod høit af Sten med Helle over, var en Mængde Aske, der omsluttede en stærkt opløst Lerurne, hvori brændte Ben. Nordvest for denne Kiste fandtes det andet og mindre Rum, hvori ovennævnte Jernsager laa tæt sammenpakkede. (4327).

30. Jernbeslag til en *Hjelm,* sandsynligvis fra den senere Middelalder: til en bred Jernring er fæstet i Korsform to i Halvcirkler bøiede Jernbaand. Ved hver Forbindelse er en stor Nagle med halvkugleformet Hoved. Tværbaandenes Ender er noget udvidede og oprullede. F. i en Ager ved Rydning paa *Djønne* i *Kinservik* sammen med Rester af en Dobbeltslidre. (4328).

31. Nysnævnte *Slidre* har været af forsiret *Læder* omkring en Ramme af Jern, der øverst har en bevægelig Hvirvel. I hvert Siderum er en *Kniv* med smalt Blad og lang Tange. Den ene Tange er bar, men med en Messingplade paa Spidsen; den anden har forsiret Haandtag af Træ med lange Messingholker. Slidrerammen er 0,27 lang. Den ene Kniv er lidt større end den anden. Bladet paa den største er 0,12 langt med 0,105 langt Haandtag. (4329).

32. *Meisel* af mørk haard *Sten* med firesidet Tværsnit, 0,215 lang. Alle Sider ere slebne. Oversiden og Smalsiden er rette, Undersiden hvælvet. Ved Banen er et Stykke afskallet eller har manglet paa Emnet. Eggen er noget skadet; f. paa *Slinde* i *Sogndal.* (4330).

33. *Meisel* af gul *Lerskifer* med firesidet Tværsnit og slebne Sider. Længden 0,090, Bredden over Eggen 0,044; f. i en Myr paa *Høiland, Stordøen.* (4331).

34. Brudstykket af en *Vægstenskop,* der har været omtr. 0,1 i Tværmaal; f. paa *Djønne* i *Kinservik.* (4332).

35. Ualmindelig velformet *Stenøks* af tætspettet Porfyr, slebet helt over. Eggen er forsætligen tværsleben, og Skafthullet betydeligt videre i den ene end i den anden Ende. Formen nærmest lig N. O. 37. Banen danner en rund Flade. Længden 0,102; f. paa *Gullerud?* i *Norderhov* paa Ringerike. (4333).

36. Et Par skaalformede *Spænder;* f. paa *Hallanger* i *Ulvik.* Formen er meget lig N. O. 657, altsaa med glat Underskaal og gjennembrudt Dækplade, der har havt ni Knopper, men

temmeligt uklart Mønster. Saavel Underskaal som Dækplade viser Rester af Forgyldning. Længden 0,112. Den ene har Jernnaal, men afbrudt. (4334).

37. *Beltesten* af graa *Kvarts*, spidsoval med Fure langs Siderne; 0,115 lang og 0,035 tyk; f. i en Mark, hvorpaa sees Rester af mange Gravhauger (jfr. Aarsb. 1884, 110) paa *Drægsvold* i *Vossestranden*. (4335).

38. *a)* Rester af en lang *Benkam*, der har havt forsirede Sideskinner.

b) *Fyrstaal* med Haandtag af støbt Bronce (Fig. 14), forestillende to Ryttere. Over Rytternes Hoveder er en Hempe. Staalet er buet og indfeldt mellem to forsirede Bronceskinner, 0,07 langt. Stykket svarer ganske til Fig. 1380 i Aspelin: Antiquités finno-ougrien.

F. sammen med Rester af en Baad i en Langhaug paa *Aase* i *Dvergbergs* Pgd. (se Rygh: om den y. J. i Norge, Aarb. 1877, S. 105 og 106). Baaden havde Størrelse og Form som en Firaaring, det vil sige, den var 5 à 6 Meter lang og 2½ M. bred paa Midten. Træværket viste sig fuldt tydeligt i Gruset, og Klinknaglerne laa i Rækker. Haugen laa N—S. paa en Slette, 50 Favne fra Stranden. Kammen, Fyrstaalet og et ubestemt Jernredskab fandtes i Baadens Sydende. Kul fandtes næsten overalt indvendig i Baaden. (4336).

39. Firesidet *Hvæssesten*, 0,166 lang, 0,02 bred og 0,015 tyk; f. ved Udgravning af en stor Haug eller Røs, dækket med tyndt Torvlag, 50′ i Tværmaal, 5′ høi, beliggende paa nordligste Ende af en høi Terrasse paa Gaarden vestre *Eide* i Ølen i *Fjælberg*. I Røsens sydligste Del laa fire mindre Heller, den største 3′ 6″ lang og indtil 1′ 8″ bred, en anden 3′ 8″ lang og 1′ bred, lagte saaledes, at der nederst laa en liden Helle, hvilende paa Stene i Auren, og ovenpaa den de tre andre Heller, støttede af mindre Stene. Paa nederste Helle fandtes Heinen. Hellen laa 13½′ fra Kanten. I Midten af Røsen fandtes store Stene, i Syd mange smaa Heller; tydelige Randstene paa en Del af Røsen. Intet blev ellers f., ikke engang Kul. (4337).

40. Dyrehovedformet Endestykke af en bøileformet *Broncespænde*; f. i en lav Røs eller brolagt Kreds paa *Angestadsanden* i Jondals S. *Strandebarms* Pgd. Røsen havde tildels store Randstene, var 15½′ i Tværmaal og holdt knapt 2′ i Høiden. Straks indenfor Randstenene var et Kullag, som dækkede Røsens hele Bund, tildels af meget store Kul. I Midten laa Spændestumpen i et tykt Kullag mellem to Heller. Brændte Ben bemærkedes ikke. Spændestykket er 0,055 langt. Fremstillingen er nærmest som to efter hverandre stillede noget ulige Dyrehoveder. (4338).

41. *a) Hankeurne* lig N. O. 364, men med Negleindtryk i rundtløbende Rækker. *b)* Brudstykker af en finere *Hankeurne* nærmest lig N. O. 361, Bundstykket helt. *c)* Brudstykker af en, maaske to forsirede *Urner* af Form som foregaaende. Under Bunden er indridset et todelt noget skjævt Kors indenfor en punkteret Ring. *d)* Stykker af *Foringskit*. *e)* Broncespænde med tre Knopper ved den øverste Ende og med dyrehovedformet Spids, 0,09 lang. Naalen af Jern; hele Spænden er dækket med Rester af Tøi. *f)* Den ene Arm af en *Saks* af *Jern*. *g) Haandsneldehjul* af fed tung Sten. Hver Side er afdelt ved tre Dobbeltstreger. *h)* Brudstykke af et do. *i)* Ubestemte Rester af Jern og *Benredskaber*. *k) Næverstykker*, hvorpaa Rester af Dyrehud og Tøi.

F. i et Gravkammer i en Rundhaug paa *Vemmestad* i Kvas, *Lyngdals* Pgd. Graven laa i Haugens vestre Side N—S, dækket med to Heller, en 3 Fod lang, en 5 Fod. Gravkammerets indv. Længde var 7 til 8 Fod, Bredde omtr. 3 Fod og Høiden lidt over en Alen. Bunden var omhyggeligt stensat med smaa Rullesten, og saaledes som oftere bemærket i samme Landsdel, har Liget været nedlagt paa en Dyrehud. Indstyrtet Grus vanskeliggjorde nøiagtige Iagttagelser. (4339).

42. Brudstykker af to forbrændte *Hankeurner*, den ene med Neglehak, den anden med indridsede Linieornamenter, f. sammen med br. Ben i en stor Rundhaug paa *Vemmestad* i Kvas i *Lyngdal*. Haugen var oplagt af Jord med store Stene imellem, især i Midten; blandt de br. Ben fandtes en *Jernnaal*, en liden *Fyrflint* og en udmærket bevaret liden *Remspænde* af Bronce. (4340).

43. *a) Hankeurne*, meget lig No. 4339 *a*. *b)* To store Stykker af en velbrændt forsiret *Hankeurne* af rød Farve. *c)* Kvartsstykke eller egentlig en *Rullesten* af *Kvarts* af Form som en stor noget flad Potet med dybe Striber eller Slagmærker, lig dem, der ofte sees paa Beltestene; f. i et næsten ottekantet Gravkammer i en Haug paa Heiegaarden *Barstad*, ret op for Kvas Kirke i *Lyngdal*. (4341).

44. Trefliget *Spænde* af *Sølv* (Fig. 22 a—c) massiv og kraftig, næsten flad og med Bladranker paa Overfladen. I Rankerne og i den ophøiede Rand er indlagt Niellolinier. Ornamenterne selv er i Sølv paa Guldgrund og med Forgyldning i alle Fordybninger. Bundfladen mellem de yderste Ranker er dækket med Guldfilegran. Midtpartiet optages af flere concentriske Kredse, der omslutter en perlet forgyldt Ring og en flad Ring af Guld med Guldfilegran. Den yderste Ring og Fligernes Kantlinier danner ved hvert af de tre Hjørner eller Vinkler smukke Slyngknuder. Midt paa Spænden er fastnittet en tyk Stang eller Søile, fra hvis Top udgaar tre nedadbøiede Blade (Fig. 22 b), hvis Spidser hviler paa de

forannævnte Slyngknuder, medens Bladstilken danner en Valknude, omsluttet af en Ring. I hvert af Valknudens Hjørner har været anbragt et lidet Flagermushoved. Dette ophøiede Midtornament er forresten af Finderen beskadiget ved Filning, men har ligesom Spænden selv været prydet med Niellolinier og Forgyldning i alle Fordybninger. Under den ene Flig er et dobbelt Naalgjænge, under den anden en Hage, medens der paa Spidsen af den tredie har været en liden Ring. Ogsaa paa Undersiden er Randlinien ophøiet, og i hver Vinkel sees (Fig. 22 c) et Flagermushoved med store Øine og Ører (cfr. Månedsblad 1882, 105, Fig. 44). Spændens største Bredde er 0,08. Vægten 76 Grammer; f. i Jorden paa Gaarden *Mosnæs* i *Fister* i Ryfylke. (4342).

45. Fibulafund fra *Nærbø* i *Haa*, Jæderen, alle af *Bronce:*

a) Bøileformet *Spænde*, 0,095 lang. Bøilen har spidse Sidetunger, Overstykket danner en firesidet Plade med Tunger omkring en ophøiet Ramme, der er fyldt med ubest. Figurer. Spidsen er korsformet, ornamenteret og med et Dyrehoved paa hver Arm; det nederste er større end de to andre. Spænden er noget beskadiget paa Kanterne, nærmest lig N. O. 261.

b) Bøileformet *Spænde*, 0,1 lang og af Form som N. O. 247, angrebet af Ir.

c) Bøileformet *Spænde*, 0,12 lang, nærmest lig N. O. 252, kun at de tre Knopper har havt Dyrehovedform; af disse er kun en tilstede.

d) Bøileformet *Spænde*, lig N. O. 252, men mindre. Dyrehovedets Snude er afbrudt og mangler.

e) Bøileformet *Spænde* af samme Type, men med flade Knopper og flad Spids; knækket i Bøilen.

f) Bøileformet *Spænde*, Parstykke til foregaaende, men mangler Spidsen.

g) Det øverste Stykke af en tilsvarende *Spænde*.

h) Bøileformet *Spænde*, nærmest lig N. O. 246, men med firesidet Topstykke, 0,046 lang.

i) Bøileformet *Spænde* med fladt Topstykke, lav og bred Bøile og flad tungeformet Spids, 0,066 lang.

k) Bøileformet *Spænde*, der midt paa Bøilen har en firesidet Plade, prydet med fire fordybede Punkter indenfor en Ramme. Endestykkernes Form ubestemt.

l) Parstykke til foregaaende.

m) Brudstykker af en liden bøileformet *Spænde* med tre Knopper ved Topstykket.

n) Bøileformet *Spænde* med fladt tretunget Topstykke, ufuldstændig.

o) Brudstykke af en liden bøileformet *Spænde*.

p) Brudstykke af en do.

q) *Broncering*, 0,031 i Tværmaal, men ufuldstændig.
r) Øverste Del af en *Broncepincette* med vedhængende Ring.
s) En klar grøn *Glasperle* med Længderifler, en liden graablaa do. og en hensmuldrende Ravperle.
t) *Spydspids*, nærmest lig N. O. 207, men med mere fremstaaende Sidefliger. Skaftholderen mangler. (4343).

46. Fibulafund fra *Obrestad* i *Haa*, Jæderen.
a) Stor bøileformet *Broncespænde* med tre Knopper ved Topstykket. Bøilen er flad paa Midten, altsaa med Profil som N. O. 254. Spidsen danner en foran afrundet, til Siderne udsvinget Plade, lig N. O. 250. Længden 0,092.
b) Bøileformet *Spænde*, 0,086 lang og af Form som N. O. 247, kun at Dyrehovedet er længere og med stærkt ophøiede Linier.
c) Bøileformet *Spænde*, 0,063 lang og spæd, men med Eiendommeligheder. Af de tre Knopper ved Topstykket er kun den øverste rund og af alm. Form; de to paa Siderne er runde Skiver, hver prydet med en Cirkel med Midtpunkt. En lignende Cirkel er anbragt midt paa Topstykket. Spidsen er dyrehovedformet med en Cirkel paa Halsen og en paa den runde skiveformede Snude.
d) Bøile-*Spænde* af usædvanlig Form, se Fig. 5. Bøilen er baandformet, bredest paa Midten. Topstykket danner en tresidet Plade, og under denne er fæstet to parallele fine, 0,033 lange Spiraler. Til den anden Side gaar Bøilen over i en hvælvet spids Plade, der omtr. paa Midten har to fordybede Punkter, der maaske skal forestille Øine. Spændens Længde er 0,081.
e) *Spænde*, 0,065 lang, med lav Bøile, angrebet af Ir.
f) Liden bøileformet *Spænde* med fire fordybede Punkter midt paa Bøilen, 0,05 lang.
g) Brudstykke af en do.
h) To Brudstykker af en større *Spænde* med Knopper ved Topstykket.
i) *Haandsneldehjul*, næsten kugleformet og med indridsede Linier.
k) En liden firesidet *Hvæssesten*, som det synes forsætligen tildannet i en eiendommelig Form: firesidet Spids med næsten rundt Skaft. Længden 0,085. (4344).

Fundomstændigheder for No. 45 og 46 kjendes ikke. Beretningen lyder kun paa, at begge Fund er fra Stengrave, altsaa vistnok fra store Gravkammere, hvori har været nedlagt ubrændte Lig.

47. Liden bøileformet *Spænde*, 0,047 lang. Bøilen er usædvanlig lav. Topstykket er beskadiget ved Forvitring, hvorimod Spidsen er ubeskadiget med tvær Afslutning, lig N. O. 253. Paa denne Plade er anbragt to Kredse med Midtpunkt, lige-

som der ved Bøileroden er fordybede Tværlinier; skal være f. i *Frolands* Sogn ved Arendal. (4345).

48. Yngre Jernalders Gravfund fra en Rundhaug paa *Gautetun* i Næs i *Suldal*, Ryfylke: *a)* Halvkugleformet *Bolle* af *Vægsten*, ubeskadiget, velarbeidet og med Rester af Jernører og Jernhank. Ydre Tværmaal over Mundingen 0,29. *b)* Tvæegget *Sværd*, nu brudt i mange Stykker. Hjaltene rette med riflet Sølvbeslag ligesom den femtungede Knap. Af Klingen mangler det meste. *c)* Enegget *Sværd* med usædvanlig spids Klinge. Hjaltene er udadsvingede. Klingens Længde fra Indrehjaltet er 0,76, men Odden mangler; sees at have været nedlagt i Balg. *d) Spydspids*, smal, men tyk, 0,39 lang. *e) Økseblad* med 0,12 bred Eg, men usædvanlig let og fint. *f)* Mindst 6 *Pilespidser*, brudte. *g) Bidselringe* af Jern. *h)* En stor *Jernring* med vedhængende Jernhempe. *i) Fyrstaal*, knækket af Finderen, saaledes at kun et Stykke nu er tilstede. *k)* Flere ubestemte *Jernstykker*. *l)* Ft Par skaalformede *Spænder* med forsiret Borde og forsiret Dækplade, lig N. O. 652. Paa Undersideu af den ene sees et ved Støbning frembragt ophøiet ligearmet Kors. *m)* Fn Hestetand.

Da ingen af Gravgodsets Oldsager viser Spor af Ild eller af forsætlig Beskadigelse ved Nedlægningen, har der i Haugen sandsynligvis været ubrændt Lig — en Viking begravet med Vaaben og Hest. (4346).

49. *a)* Tvæegget *Sværd* med ret Indrehjalt, ret Ydrehjalt og høi tretunget Knap. Af Klingen er kun et 0,23 langt Stykke tilstede. Den sees at have været forsætligen knækket og brændt paa Baal, idet Kulstykker overalt er fastrustet saavel til Klingen som til Hjaltene. *b) Økseblad* af alm. Form.

F. paa *Skodje* Prestegaard i Romsdals Amt. Ifølge Aarsb. 1883 S. 147 fandtes Sværdet ved Pløining i en Ager, hvor der tidligere var en liden Rundhaug. Gave fra Sogneprest *S. Sten*. (4347).

50. *a)* Spidsen af en enegget *Sværdklinge*, 0,33 lang, forsætligen afbrudt i Oldtiden. *b) Spydspids*, 0,45 lang, med kraftig Skaftholder. Bladet 0,045 bredt med hvælvede Bredsider. *c) Økseblad*, 0,165 langt, med 0,068 bred Eg og stort ovalt Skafthul. F. paa *Fladekval* i Exingedalen, *Hosanger* Pgd. paa flad Mark i Rødmuld, hvorunder træffes Trækul i Mængde. Stedet kaldes fra gammelt «Kolobakken», og Jernsager vides ogsaa før at være fundne ved tilfældige Gravninger i Bakken. (4348).

51. *a) Fyrstaal* af sædv. Form med tilbagebøiede, spiralbøiede Ender. *b)* Tresidet Stykke *Flint*, fastrustet paa Fyrstaalet. *c)* Brudst. af et *Økseblad*, der fandtes helt, men hvoraf nu kun Banen er bevaret. *d)* Odstykket af en *Pilespids*. F.

i Ruinerne af en Rundhaug paa *Hirt* i Mørkedalen, Vossestranden paa Vos. (4349).

52. *Kljaasten,* hvori er udskaaret flere Ringe og Mærker, der sandsynligvis har tjent som Støbeformer; f. i Udkanten af samme Haug paa *Hirt.* (4350).

53. Skaalformet *Spænde,* lig N. O. 647, men med indstemplede Triangler langs Randen; noget beskadiget paa den ene Side; f. i Ruinerne af en Rundhaug paa *Vinje, Vossestranden.* (4351).

54. Dobbelt skaalformet *Spænde,* nærmest lig N. O. 652; f. ved Gravning i en forlængst udgravet Haug paa *Vinje* paa *Vossestranden.* Naalen er af Jern. Baade paa Over- og Undersiden sees smaa Rester af grovt vævet Tøi. (4352).

55. Bøileformet *Broncespænde,* 0,105 lang, med tre Knopper ved det firesidede flade Overstykke. Bøilen er jævnbred, Spidsen kraftig formet som et Slags Dyrehoved med kegleformede Øine og store Næsebor. Langs enkelte Kantlinier er Rækker af indstemplede Halvkredse. Spænden er kraftig og af god Bronce med smuk Patina; f. paa *Drægsvold* paa *Vossestranden.* Her er et stort Gravfelt; mange Hauge er imidlertid ved Rydning og Jordarbeide nu næsten udplanerede. I en oval 18 Meter lang Haug laa nærmest ved nordøstre Ende en Helle og under denne et «Naglebelte» af tredobbelt grønt Vadmel, og i dette Belte var Spænden fæstet. Naglerne var af Kobber og dannede tre tætte Rækker. Beltet var helt, men skjørt og blev desværre opplukket. Desuden fandtes et Kvartsbryne, 0,19 langt og meget slidt, forrustne Jernstykker og «brændte Ben». (Jfr. No. 37). (4353).

56. *a)* Otte udskaarne *Planker,* henhørende til fire Portaler i *Tønjums* gamle Kirke i Lærdal, se N. Fornl. 447, Aarsb. 1880, S. 77 og Aarsb. 1881, 32. *b)* Udskaaret *Plankestykke,* der har havt Plads over Buen i den ene Portal; Stykket er afkortet i begge Ender. *c)* To gamle *Døre* fra samme Stavekirke. Til den ene af disse Døre har hørt den i Urda, II. 49—51 beskrevne Jernring med Runeindskrift. Laasen synes at være oprindelig og lader sig aabne og lukke med en 0,115 lang Nøgel af Jern.

'Den i N. Fornl. 447 nævnte Kristusfigur er indkommet ligesom en Mariafigur og en ubest., men alle er uden Betydning. (4354).

57. *a)* En liden *Skifermeisel,* 0,055 lang, beskadiget ved Eggen, men med firesidet Tværsnit og spids Bane, lig N. O. 84. *b)* En liden *Skiferspids* med afrundet Skaftende og afbrudt Od. *c) Skrabere* og *Flækker;* f. paa *Ogne* paa Jæderen. (4355).

58. *a)* En halv *Kværnesten* af sædv. Form; f. af Hr. I. Ross i «Finborg» i *Nærstrands* Pgd. Stavanger Amt, cfr. Aarsb. f. 1882, 57 No. 144 og f. 1885 S. 52. (4356).

«Den øvre Del af Borgen, af Naturen stærk, har været befæstet og med bred vei optil, tildels hvilende paa Mur.» For at bestemme Forsvarsmurens Bredde lod Hr. Ross rydde tilside en Del nedgledne Stene og grave for at komme til sikre Grundstene. Det første, han da blev forundret over, var den fede Madjord, som strakte sig ned henved ¾ Alen — ikke en Sten iblandt; dernæst traf han paa Heller, hvoraf nogle smaa blev brudte op, forinden han blev opmærksom paa, at de laa i Lag. Under disse laa Kullag og under dette igjen et Hellelag. «Min første Tanke», skriver Hr. Ross i Brev af 30 Juli 1885, «var, at jeg her havde truffet paa en Kogeplads, men snart viste sig svage Spor af brændte Ben, og jeg forstod, at det var en Begravelse. Med stor Forsigtighed afdækkedes nu hele Hellelaget, 6 Fod den ene Vei og 6 den anden. Over det hele var Kullag, Benstykker hist og her og Klumper af meget forrustet Jern. Idet vi ryddede væk de nedrasede Murstene, fremkom den halve Kværnsten.»

59. *Stenøks* med Skafthul af samme Form og Stenart som N. O. 37, cfr. Thr. Vidensk. 1881, S. 81, hvorefter der i Videnskabselskabets Oldsamling er ikke mindre end 7 Eksemplarer af samme Type; f. paa *Hole* i *Klep*. Længden er 0,116. Overfladen er forvitret. (4357).

60. *Flintekniv*, nærmest lig N. O. 53; f. paa *Vashus* i *Klep*. Længden 0,115. Den ene Eg er næsten ret, den anden danner en Bue, saaledes at det ene Hjørne er længere end det andet; graa Flint. (4358).

61. Odstykket, 0,074 langt, af en vel tilhugget *Spydspids* af brun *Flint*; f. paa *Holeheien* i *Klep*. (4359).

62. *a)* Fem hjerteformede *Pilespidser* af *Flint* med udhulet Skaftende; de fire er ubeskadigede, den femte mangler den ene Modhage. *b)* To større bladformede med bred ret Skaftende. *c)* Tolv *Pilespidser* med Tange. *d)* Otte *Skrabere* og andre tildannede *Flintflækker*. Alt fra *Holeheien* i *Klep*. (4360).

63. Brudstykker af en *Vægstensbolle*, f. i en Haug med Bautasten paa *Vorre* i *Avaldsnæs*, Karmøen. Den har havt Ører af Jern. (4361).

64. *a)* Y. Jernalders *Sværd*, tvæegget med kort, tykt og ret Indrehjalt, der har havt tætriflet Metalbeslag. Sværdet er stærkt forrustet, knækket og ufuldstændigt. *b)* Økseblad, ualm. stort med 0,15 bred Eg. F. i Haug paa *Rennesø*, Stavangers Amt. (4362).

65. *Øks* af *Sandsten*, 0,11 lang, med ovalt uregelmæssigt Tværsnit og slebne Sider; f. paa *Sole*, Jæderen. (4363).

66. *a)* Bladformet *Pilespids*, 0,042 lang, af graa, mat Flint. *b)* *Skiferbryne*, 0,07 langt, med Remhul ved den ene Ende, til-

spidset ved den anden, firesidet, svagt buet og glat paa alle Sider, cfr. No. 4250 fra Sole. *c)* 15 *Pilespidser* med Tange. *d) Skrabere* af Smaaflint. F. paa *Holeheiene*. (4364).

67. En ualm. stor *Saks*, f. selv anden i Udkanten af en rund Gravhaug paa *Bø* i Tykkebygden paa *Vos*. Eggens Længde er 0,09, men hele Saksens 0,31. (4365).

68. *a)* Smaa Rester af et *Træspand* med Broncebeslag: Randbeslag, tynde baandformede Gjorder eller Ringe, et Øre med brede, buede Arme, en Bøile og smaa Udbedringsplader. *b)* Store Stykker *Foringskit;* fundet i en Haug paa *Langeland* paa *Storøen*. *c)* En hel og tre ufuldst. skiveformede *Benbrikker*, der har fordybet Hul paa Undersiden. (4366).

69. 5 *Bjørneklør*, smaa Rester af en *Benkam;* f. sammen med br. Ben i en Gravhaug paa *Alne* i *Vikevik*. (4367).

70. Firkantet Vægstensskaal, før benyttet som *Døbefunt* i *Sandnæs* Kirke i Masfjorden, Nordhordland. Kanten er meget beskadiget og Stykker af Siderne mangler. (4368).

71. Omtrent Halvdelen af en *Vægstens Skaal*, c,16 i ydre Tværmaal; f. i Udkanten af «Troldhaug» paa *Soldal* i *Østensø*. (4369).

72. En liden *Nøgel* af *Jern* fra Middelalderen; istedetfor Pibe har den en rund Tap, der har tjent som Aksle ved Omdreiningen. Skjæret eller Skjægget er fladt med to mod hverandre vendte korsformede Indskjæringer. Halsen er kort, tyk og med ovalt Tversnit; Haandtaget har Form som en flad Ring. Længden 0,045; f. paa *Øyne* i *Vang* i Valders. Samtidigt indkom Stykker af en Laas, der imidlertid neppe har hørt sammen med Nøglen, og Bladet af en Tollekniv.

Saks, 0,27 lang, med udvidet Bøile nærmest som N. O. 443; knækket. Fire Tinder af en *Linhekle;* f. i Gruset i det store Gravkammer i Rundhaugen paa *Bryn* paa *Vos*, altsaa hørende til det rige Fund B. M. 3987, se Aarsb. 1882. S. 95. (4370).

73. Y. Jernalders *Spydspids* af Form som N. O. 532 og med Sølvbelæg paa Skaftholderen. Den er nu 0,3 lang, men Odden er afbrudt og mangler. Skaftholderen er temmelig forrustet og beskadiget, men Bladet har ladet sig rense. Det er smedet paa den Maade, at der til Skaftholderens Fortsættelse, der danner Bladets Midtstamme, er paa hver Smalside lagt en Skinne af en egen Sort Jern, hvortil saa de to Egge er kantsveitsede. Disse forskjellige Sammensætninger danner regelmæssige Linier og viser afvigende Farver. Midtpartiet er lysgraat, de to. Skinner er brune, medens Eggen er mørkegraablaa. Skaftholderens Ornamenter har været omtr. som paa N. O. 532, kun at de vredne Ringe har været afdelte ved glatte Ringe, og at de

flettede Mønstre mangler. F. ved Jordarbeide i en rund Gravhaug paa *Hauge* i *Vossestranden* ved Opheimsvandets øverste Ende. (4371).

74. *a)* Tre Brudstykker af et bredt enegget *Sværd,* som har været nedlagt i Balg. Klingens Bredde er 0,06. *b) Økseblad* med alm. Form, knækket i Skafthullet, cfr. N. O. 561. *c) Paalstav,* cfr. N. O. 401. *d)* Rester af en *Skjoldbule* med indknebet Baand ovenfor Randen, cfr. N. O. 564. *e) Mundbid* med ret Stang og Hjørneringe, cfr. N. O. 566. *f)* Tyk *Jernring,* 0,1 i Tværmaal. *g)* To Brudstykker af en *Sigd.* *h)* To Stykker af en *Fil.* F. ved Markarbeide paa *Stedje* i *Sogndal.* Alle Stykker er stærkt forrustede, de fleste desuden beskadigede. (4372).

75. *Dolk* fra den senere Middelalder. Klingen er enegget, glat paa den ene Side, men med to dybe Hulrænder langs den anden. Odden er afbrudt og Eggen stærkt beskadiget. Parerstangen er kort fremoverbøiet med forsiret Knæk paa hver Ende og med en hvælvet Bøile paa den ene Side. Knappen er kugleformet med indridsede Linier. Haandtaget er af sort Træ, meget tykkere paa Midten end ved Enderne, forsiret med Længderænder og omsluttes ved den øverste Ende af en i fire bladformede Tunger tildannet Jernholk. Afstanden mellem Parerpladen og Knappen er 0,065. Dolkens hele nuværende Længde 0,28. (4373).

76. Ualm. *Celt* af *Jern,* 0,2 lang og tung. Skaftaabningen er lukket, noget oval og 0,045 i største indre Tværsnit. Siderne skraaner jævnt ligesom paa en Kile ned mod Eggen, der er 0,09 bred og stærkt buet. Den har ingen Lighed med de alm. y. J. Redskaber af samme Slags og kan vistnok henregnes til æ. J., cfr. N. O. 151, hvortil ogsaa Fundomstændighederne synes at henpege, idet den fandtes under en stor Sten, der blev bortmineret paa *Møklebust* i *Olden,* Nordfjord. (4374).

77. *Perle* af graahvidt *Glas* med indlagte uregelmæssige Ornamenter af rødbrun Farve; f. paa *Frette* i *Etne.* (4375).

78. *a)* Urtepotteformet *Lerurne,* nærmest lig N. O. 377, men med endnu finere og skarpere Ornamenter og med Jernring rundt Randen. Høiden 0,14, indvendigt Tværmaal ved Mundingen 0,158. Noget beskadiget ved Optagningen, saaledes at Bunden og enkelte andre Stykker mangler. *b)* Urtepottef. *Lerurne* i Form og Ornam. meget lig foregaaende, men noget mindre og ufuldstændigere. *c)* En liden *Broncering,* hvis Ender mødes, uden at være loddede. *d)* Brudstykker af tre *Pilespidser* med Skaftholdere. *e)* Jernstykker af en *Kniv,* af Hadderne til de to Urner o. s. v.

F. paa *Lekve* paa *Vossevangen.* Ved et Veiarbeide igjennem en vid rund Forhøining paa Indmarken traf man

paa, hvad man antog for fast Fjeld. Ved Minering viste det sig imidlertid at være en meget stor Helle, der dækkede over et aflangt firesidet Gravkammer, opmuret af flade Stene og med reiste Heller rundt alle fire Vægge. Af Fundomstændighederne forresten kjendes kun, at de to Urner stod i hver sin Ende af Graven, at Dækhellen laa i Høide med den omgivende Jordflade, og at Graven straks skal være bleven fyldt med Veigrus. (4376).

79. *a)* Tvæegget *Sværd:* Hjaltet omtr. som paa N. O. 508, men spædere og uden Metalbelæg. Tangen er kraftig. Klingen 0,05 bred ved Roden med dyb Hulrand langs begge Sider. Odden er forsætligen afhugget, ligesom der i den ene Eg sees langt Snit. Sværdets nuværende Længde er 0,815. *b)* *Økseblad,* velformet, nærmest ligt N. O. 561, med stort Skafthul, men let og tyndt. Eggens Længde er 0,12. Fra Banen til Eggen er 0,168. F. i *Strands* Pgd. Ryfylke. (4377).

80. Et 0,2 langt, tykt rundslidt *Kvartsbryne;* f. ved Markarbeide paa *Lunde* i *Vanse.* (4378).

81. *a)* En smuk bladformet *Pilespids* af klar *Kvarts,* 0,035 lang, tildannet ved smaa forsigtige Slag. *b)* 20 *Pilespidser* med Tanger. *c)* Et lidet *Drilbor* af graa, mat *Flint.* F. paa *Holeheiene* i *Klep.* (4379).

82. *a)* En smal, 0,068 lang *Spydspids* af graabrun *Flint.* *b)* En 0,05 lang stærkt buet *Flække,* tildannet med Tange i den ene Ende og som en tvæegget Spids forresten. F. paa *Sole,* Jæderen. (4380).

83. *a)* *Vævske* af Jern med afbrudt Blad. *b)* Paalstavformet *Hakke,* 0,15 lang. F. i en forlængst udgravet Haug paa *Hoprekstad* Gaard i *Vik* i Sogn. (4381).

84. *Kvartsbryne,* fladt, firesidet og med Slidningsmærker paa alle Sider, 0,16 langt; f. paa *Vashus* i *Klep.* (4382).

FORTEGNELSE OVER DE TIL UNIVERSITETETS OLDSAGSAMLING I 1885 INDKOMNE OLDSAGER FRA TIDEN FØR REFORMATIONEN.

AF O. RYGH.

---

1. *Stenøxe* uden Skafthul, 18,8 cm. lang, lig NO. 11, men bredere i Forhold til Længden. Forvitret, saa at Slibning ikke kan sees. Funden i Myrjord paa *Lambersæter* i *Østre Aker* ved Christiania. (12030).
2. *Stenøxe* med Skafthul, nærmest lig NO. 28, sleben ved Eggen, 16 cm. lang. F. paa *Løkken* i *Fiskum* Pgd. paa Eker, Buskerud Amt. (12031).
3. *Øxeblad* og *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, det første smalt, men svært og tykt, ligt NO. 557, 16 cm. langt, den sidste treegget (NO. 546). F. sammen paa *Svartdal* i *Flatdal* Sogn, *Siljord* Pgd., Bratsberg Amt. (12032. 1233).
4. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, noget lig NO. 29, men af næsten firkantet Tversnit, oprindelig helt sleben, men nu delvis beskadiget. F. i Omegnen af *Sandefjord* By. (12035).
5. *Hestesko* af *Jern*, maaske fra yngre Jernalder, tvert afskaaret i den ene Ende, men tilspidset i den anden, uden Hager. F. paa *Vik* i *Vestre Slidre* Pgd., Christians Amt. (12038).
6. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, af den sjeldne Form med kløftet Blad som NO. 551, 10,4 cm. lang, slank Form. Er glødet og hamret efter Optagelsen af Jorden, hvorved dens Form maaske har undergaaet nogen Forandring. Endvidere Overhjaltet af et *Sværd* (uden Knappen), med ovale Fordybninger som paa NO. 492, og Stykker af en stor *Vævske*, lig NO. 440, begge af *Jern*. F. i en Gravhaug paa *Revne* i samme Pgd., *Vestre Slidre*. (12041. 12042).
7. Egstykket af en større, sleben *Flintøxe*, 7,5 cm. bredt. F. omtr. 1877 paa *Tukun* i *Rømskogens* Sogn, *Rødenes* Pgd., Smaalenene; Gave fra Gaardbruger *Gjul Tukkun* ved Sognepræst *Brochmann*. (12043).

8. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, vel bevaret. Klingens Længde 84,5 cm., dens Bredde oventil 5,1 cm. Hjaltene af Form som paa NO. 494, med riflet Belæg af Bronce; Afstanden mellem dem 9 cm. F. for 30—40 Aar siden, tilligemed Ben, under en Røs ved Brydning af Nyland, paa *Skagnes* i *Aadalens* Pgd., Buskerud Amt. (12044).

9. *Kastespydspids* af *Jern*, 13,3 cm. lang, lig NO. 524, men med længere Blad og kortere Fal. F. i Fjeldet ved *Ole* Sæter, S. for østre Ende af Bygdin, i *Vang* Pgd., Christians Amt. (12045).

10. Et større Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Allum* i *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.

a) Tveegget *Sværd* af *Jern*, overbrudt paa 2 Steder (som det synes, overhugget med Forsæt før Nedlægningen i Jorden). Klingens Længde 77 cm. (lidt af Odden mangler); Bredde oventil 5,7 cm. Hjaltene som paa NO. 494, med riflet Broncebelæg. (12046).

b) *Spydspids* af *Jern*, 65,6 cm. lang, med Hensyn til Bladets Form nogenlunde lig NO. 521. Falen er aaben (ikke sammensveitset) i hele sin Længde; den har 1 Nagle ved Enden og 4 andre længere oppe, 2 fra hver Side. (12047).

c) *Skjoldbule* af *Jern*, lig NO. 562, forhugget før Nedlægningen og yderligere beskadiget ved Forrustning; Tvermaal nedentil 14,5 cm. (12048).

d) *Øxeblad* af *Jern*, 15,8 cm. langt og 12,3 cm. bredt i Eggen, af «Skjægform» (NO. 559). (12049).

e) *Celt* af *Jern* som NO. 401, 15 cm. lang, stærkt udvidet ved Eggen, der er 8,8 cm. bred. (12050).

f) *Bor* af *Jern*, 26,5 cm. langt, af den almindelige Form som NO. 418. (12051).

g) *Hammerhoved* af *Jern*, 11 cm. langt, ligt NO. 394. (12052).

h) 2 *Knivblad* af *Jern*; det enes Skafttange stærkt bøiet. (12053).

i) *Gaffelformet Redskab* af *Jern* med 3 Grene, ligt Ant. Tidskr. f. Sverige VIII S. 8 fig. 4; sønderbrudt. (12054).

k) En svær firkantet *Stift* af *Jern*, c. 14 cm. lang, tilspidset i den ene Ende og i den anden ombøiet til en Løkke, som er anbragt lodret paa Stiftens Længde. (12055).

l) *Skiferbryne* af vanlig Form, 18,5 cm. langt, afsmalnende mod Enderne. (12056).

m) Stykke af en *Vævsten* (Kljaasten) som. NO. 437. (12057).

n) Brudstykker af en af smaa Plader sammenklinket *Kjedel* af *Jern*, lig NO. 731, med Hadde (den sidste forbøiet). (12058).

o) En Mængde *Klinknagler* og *Spiger* af *Jern* af forskjellig Størrelse. (12059).

Fandtes ved Udpløining af en Gravhaug. Fundet er allerede omtalt i Aarsberetn. 1883 S. 130 (hvor det under *i* omtalte Stykke ved Misforstaaelse er opført som en Spænde).

11. *Dolk* af *Flint,* omtrent lig NO. 64, overbrudt paa 3 Steder; nedre Ende af Haandtaget mangler. Nuværende Længde 19 cm. F. for omtr. 40 Aar siden paa *Sønsteby* i *Modum,* Buskerud Amt. (12060).

12. *Stenøxe* med Skafthul, 17,5 cm. lang, lig NO. 28, sleben ved Eggen. F. sammesteds for omtr. 10 Aar siden. (12061).

13. Et Par dobbelte *ovale Broncespænder* fra yngre Jernalder, lig NO. 652 (af den ene kun noget af Overpladen tilstede). Jernnaalen til den ene Spænde bevaret. F. paa *Østby* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt, paa et Jorde, kaldet Lille Traanaas, i Nærheden af en større Gravhaug. Spænderne vare omgivne af noget, der «lignede Kul». Den omtalte Gravhaug ligger paa en Høideryg midt i den beboede Bygd. Der har engang været gravet et Hul midt i dens Top, hvor der var optaget svære Stene og udkastet meget Fyld. For en 10 Aar siden blev Stenene væltede ned i Hullet og Toppen planeret; den derved dannede Flade har et Tvermaal af c. 15 Alen. Spænderne kunne enten være komne ud af Haugen ved en tidligere Gravning eller skrive sig fra en anden, ved Dyrkning udjevnet Haug. Gave fra *Anton Østby,* efter hvis Meddelelse desuden paa Gaarden er fundet Stykker af 2 *Stenøxer* med Skafthul, afbrudte over Hullet. (12062).

14. *Hulmeisel* af *Flint* (Bredmeisel), lig NO. 22, men med svagere Hulslibning, 19 cm. lang, 5,2 cm. bred i Eggen. Ikke helt sleben paa den øvre Del. F. Oktbr. 1884 i en liden Myr nær Husene paa *Kattevold* i *Vang* Pgd., Christians Amt; laa omtr. 30 cm. dybt, 20—30 Alen fra Vangsmjøsens Bred. (12061 a).

15. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af lys violet Kvartsit, 9,5 cm. lang, temmelig stumpe Ender. Paa Oversiden svage Slidspor. F. paa *Bjørtuft, Tinn* Pgd., Bratsberg Amt. (12062 a).

16. En lignende *Sten,* af graa Kvartsit, 9,3 cm lang. Sidekanterne danne stumpe Vinkler, Enderne spidse. Oversiden stærkt konvex, uden kjendeligt Slid. F. paa *Maarum,* ligeledes i *Tinn.* (12063).

17 *a)* En forrustet *Jernkrog,* 8 cm. lang, hvis ombøiede Ende har Formen af et Dyrehoved (nærmest Hestehoved). Nedentil fæstet i eller mulig blot fastrustet til en nu ubestemmelig Gjenstand af Jern. (12064).

b) *Vægtlod* af *Bronce*, af Form som en af de vanlige halvkugleformede Spillebrikker (NO. 474), men med et lidt ophøiet rundt Parti paa Toppen. Loddet er 2,2 cm. høit og 3,1 cm. i Tvermaal. Overhugget af Finderen, hvorved noget er gaaet tabt; nuværende Vægt 87 gr. (12065).

Disse Sager, der vel ere enten fra yngre Jernalder eller fra den tidligere Middelalder, ere f. i en Hustomt i *Vestfjorddalen*, ligeledes i *Tinn*.

18. 2 *Kvartsbryner*, 14 og 11,5 cm. lange, stærkt fortyndede ved Slid paa Midten (det største blot i Sidekanterne). F. paa *Dal* i *Vang* Pgd., Valders. (12066. 12067).

19. Endel Smaasager, f. i forskjellige Hauger paa *Opstad* i *Tune* Pgd., Smaalenene, dels fra ældre, dels fra yngre Jernalder.

a) Henved 30 *Perler*, de fleste af *Glas*, deriblandt adskillige Mosaikperler. Nogle Brudstykker ere af *Bergkrystal*, hvorhos der findes et Stykke af en ubearbeidet Bergkrystal. En enkelt Perle er af hvid *Agat*, og en af *Bronce*; desuden et Stykke af en Spiralperle af *Bronce*.

b) 2 Stykker af en liden *Broncespænde* fra ældre Jernalder.

c) Stykker af et *Sneldehjul* af *Klebersten*, af et *Skiferbryne*, og et fladt, noget bearbeidet *Skiferstykke* af uvis Bestemmelse.

d) Stykker af en *Naal* og et *Knivblad* af *Jern* samt et brændt *Flintstykke*. (12068).

Gave fra Gaardbruger *Simen Opstad*. Mange Spor af Brand paa Sagerne.

20. *Stenøxe* med Skafthul, 16 cm. lang, nærmest lig NO. 32, sleben ved Eggen og delvis ellers. F. paa *Nordre Veberg* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12069).

21. *Stenøxe* med Skafthul, 20 cm. lang, lig NO. 28, men af raaere Arbeide. Sleben ved Eggen; ellers forvitret. F. paa *Jørentvet* i *Trøgstad* Pgd., Smaalenene. (12072).

22. *Stenøxe* med Skafthul, 17 cm. lang, lig NO. 32. Overfladen forvitret. F. paa *Rud*, *Hovin* Sogn, *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (12073).

23. *Slibesten* fra Stenalderen, af rød Sandsten, flad firkantet, dog temmelig tyk, slidt paa alle 4 Sider. Smalsiderne ere rundslidte, som paa Kvartsbrynerne. Afbrudt i den ene Ende, nu 23 cm. lang. F. paa *Skøien*, ligeledes i *Spydeberg*. (12074).

24. *Dolk* af *Flint* som NO. 63, kun 15 cm. lang, tyndt og omhyggeligt arbeidet Blad, der imidlertid vanzires ved en Nyre af »umoden» Flint paa den ene Side. F. ved Brydning af Nyland paa *Bergsrud* i *Gran* Pgd., Christians Amt. (12075).

25. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Vestgaarden* paa Øen *Veierland* i *Stokke* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.
a) Tveegget *Sværd* af *Jern*, forrustet og bedækket med fastrustet Sand; den ydre Del af Klingen mangler. Har været nedlagt i sin Skede, af Træ med ydre Belæg af Jern. (12076).
b) *Spydspids* af *Jern*, 51,4 cm. lang; Bladet ligt NO. 520, dog ikke saa svært. En Rest af Træskaftet stikker i Falen. (12077).
c) *Øxeblad* af *Jern*, som NO. 558, 17 cm. langt og 12 cm. bredt i Eggen. (12078).
d) Stykker af en *Skjoldbule* af *Jern*. (12079).
e) *Kvartsbryne*, 16 cm. langt, af oprindelig kvadratisk Tversnit, afrundet og noget indknebet paa Midten ved Slid. (12080).
f) *Skiferbryne*, 30 cm. langt, kun slidt paa den ene Bredside. (12081).
g) Et mindre *Skiferbryne*, slidt paa alle 4 Sider, afbrudt i den ene Ende, nu 10,7 cm. langt. (12082).
h) Et *Flintstykke*, der synes brugt til at slaa Ild med. (12083).
F. i en af Jord og Sten oplagt Haug. Flere saadanne findes paa Gaarden. Gave fra Skibsfører *A. S. Paulsen*.

26. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 32, sleben ved Eggen. F. paa *Sand, Nordre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. (12084).

27. 2 *Kvartsbryner*, 10 og 11,8 cm. lange, det ene fladt med stærkt indknebne Kanter, det andet helt afrundet ved Slid. F. paa samme Gaard. (12085. 12086).

28. Stykker af flere *Lerurner* fra ældre Jernalder, hvoraf de fleste, sikkert 3—4, have tilhørt Formen NO. 354 (en af disse har været usædvanlig liden). Et enkelt Stykke findes af en Urne, som ligner NO. 364. F. tilligemed brændte Ben i en Gravhaug paa *Lundestad* i *Berg* Pgd., Smaalenene. Gave fra *P. B. Anker*. (12089).

29. *Stenøxe* med Skafthul, 8 cm. lang; oprindelig vel lig NO. 32, men er i gammel Tid gaaet af i Skafthullet, hvorefter nyt Skafthul er indboret foran det gamle. F. paa *Hærset* i *Trøgstad* Pgd., Smaalenene. (12093).

30. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, som NO. 554, dog bredere i Eggen, 16,3 cm. langt. F., efter Sigende i en Gravhaug, paa *Holvik, Mjøsstrandens* Sogn, *Rauland* Pgd., Bratsberg Amt. (12094).

31. *Pilespids* af *Jern* fra samme Tid, lig NO. 539, 15,5 cm. lang, f. paa *Belbakken* i *Flesberg* Pgd., Buskerud Amt. (12095).

32. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, omtr. som NO. 553, 15,5 cm. langt. F. i Udmarken paa *Mørdre* i *Udenes* Sogn, *Nes* Pgd., Akershus Amt, tilligemed Tænder («en Tandgard») og «Aske». Der skal ikke have været nogen Gravhaug. (12097).

33. Gravfund fra yngre Jernalder fra *Raanaas* i samme Sogn og Pgd.

   a) Stykker af to *Sværd* af *Jern*, det ene tveegget, det andet sandsynligvis enegget. Blandt de bevarede Stykker ere de to Nederhjalt, af Form som paa NO. 501 og 490. (12098).

   b) *Spydspids* af *Jern*, 38 cm. lang, lig NO. 519. (12099).

   c) *Øxeblad* af *Jern*, meget beskadiget, saa at dets oprindelige Form ikke sikkert kan bestemmes; ikke meget stort. (12100).

   Fundet er gjort i en Sandhaug.

34. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Lille Sundby* i *Nes* Pgd., Akershus Amt.

   a) Enegget *Sværd* af *Jern*, nedlagt i sammenbøiet Tilstand og tildels som Følge deraf nu brudt i 4 Stykker. Knappen og Odden mangle. Hjaltene som paa NO. 489; Afstanden mellem dem vel 10 cm. Til eet af Stykkerne flere andre Jernstykker fastrustede, hvoriblandt synes at være Levninger af 2 mindre *Spydspidser*. (12102).

   b) *Spydspids* af *Jern*, bøiet, ufuldstændig, smalt Blad med stærkt fremtrædende Midtryg. (12103).

   c) *Øxeblad* af *Jern*, som NO. 555, 15,5 cm. langt. (12104).

   d) *Hammerhoved* af *Jern*, ligt NO. 394, 9 cm. langt. (12105).

   e) *Skiferbryne*, ufuldstændigt; synes sprængt af Ild. (12106).

   f) Brudstykker af forskjellige Jernsager (*Skjoldbule* lig NO. 562, flere *Spydspidser*, 2 *Pilespidser*, et *Mundbid*, en *Hvirvel* m. m.). (12107).

   g) Et *Kleberstenskar* af den vanlige Skaalform, som NO. 729, sodet udvendig, 26 cm. i Tvermaal oventil. (12108).

   F. i en Gravhaug tilligemed en Mængde brændte Ben og Kul.

35. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, beskadiget, nu 11 cm. lang. F. for omtr. 30 Aar siden i en Myr paa *Fosserud* i *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12109).

36. Gravfund fra ældre Jernalder, fra *Skiaker* i *Østsinnen* Sogn, *Nordre Land* Pgd., Christians Amt.

   a) Tveegget *Spydspids* af *Jern*, lig NO. 208, dog med smalere Blad, der er meget stærkt indviget i Kanterne; 30 cm. lang. (12110).

   b) *Spydspids* af *Jern* med Agnorer, lig NO. 211, 28 cm. lang, tolvkantet Fal. Odden ufuldstændig og den ene Agnor afbrudt. (12111).

c) *Knivblad* af *Jern*, vanlig ældre Jernalders Form, 19,5 cm. langt. (12112).
d) *Skjoldbule* af *Jern*, som NO. 221, 17 cm. i Tvermaal nedentil. (12113).
e) *Skjoldhaandtagbeslag* af *Jern*, som NO. 222, 12 cm. langt; altsaa usædvanlig lidet. (12114).

Fandtes i en liden Røs, der neppe hævede sig over Jordfladen, c. 1 Alen dybt. Der fandtes under Oldsagerne nogle Kul, lidt «Aske» og 2 smaa Benstykker. Paa Jernsagerne spores Glødeskal.

37. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Bjertnes* i *Nes* Pgd., Akershus Amt.
a) Et Par enkelte *ovale Broncespænder*, som NO. 647, begge ufuldstændige; have enkelt Charnier. (12115).
b) En enkelt *oval Broncespænde* og nogle Smaastykker af dens Par-Spænde. Den første er stærkt forbøiet, af Form bred, rund og kort. De noget utydelige Ornamenter synes at tilhøre en Variant af NO. 648. (12116).
c) *Sneldehjul* af *Klebersten*, som NO. 434, 4,3 cm. i Tvermaal. (12117),
d) Fragmenter af forskjellige Gjenstande (et *Kleberstenskar*, et *Knivblad* og et *Sigdblad* af *Jern*, et Stykke af et smalt, bøiet Baand af *Bronce*, maaske tilhørende en *Armbøile*, og et Par Smaastykker af *Skind*, sammenlagt i flere Lag). (12118).

F. for 2 Aar siden i en Haug, tilligemed brændte Ben, hvoraf nogle indsendtes.

38. *a)* *Stenøxe* med Skafthul, som NO. 32, 13 cm. lang, sleben paa den største Del af Overfladen. (12119).
b) *Stenøxe* af samme Slags, nærmest lig NO. 28, men kort og tyk, 15,5 cm. lang, beskadiget; sleben ved Eggen. (12120).

Fandtes for mange Aar siden i en Myr paa *Maarud* i *Søndre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt.

39. *Slibesten* fra Stenalderen, af rødlig Sandsten, flad, Længde og Bredde indtil 26 og 15 cm. F. paa *Torp* i *Heli* Sogn, *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (12121).

40. 3 *Pilespidser* af Formen NO. 540, 12 cm. Længde, og et *Knivblad*, 13,2 cm. langt, af *Jern* fra yngre Jernalder. Fundne paa *Nedre Bilbenmoen* i *Hedalen*, *Vaage* Pgd., Christians Amt. (12122. 12123).

41. *a)* *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 26 cm. lang, i Bladets Form lignende NO. 529. 530. Øverst paa Falen indridset nogle Linier rundt om og nogle hinanden krydsende Skraastreger mellem disse. (12124).
b) *Pilespids* af *Jern*, beskadiget i Odden; Bladet, der har jevnt buede Kanter, noget lidet i Forhold til Stiftens Længde. Nuværende Længde 11 cm. (12125).

Fundne tilligemed Kul, ved Agerbrydning paa *Bækimellemløkken*, ligeledes i *Hedalen*.

42. *Øxeblad* af *Jern*, 18,8 cm. langt, kileformet og af firkantet Tversnit, ligt NO. 556; snarest vel fra yngre Jernalder. F. ved Agerbrydning paa *Øvre Bilben*, ogsaa i *Hedalen*. (12126).
43. *Knivblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, som NO. 406, 18 cm. langt, hørende til Fundet No. 9959—9961 fra *Øvre Harsem* i *Skiaker* Pgd., Christians Amt (se Aarsb. 1880 S. 182 No. 34). (12127).
44. 4 *Vævlodder* af *Jern*, som NO. 438, 25—27 cm. lange; f. ved Agerbrydning paa *Skiaker-Ødegaarden* i samme Pgd. (12128).
45. *Hjaltene* af et Sværd af *Jern* fra yngre Jernalder, Form som NO. 494, beskadigede efter Optagelsen af Jorden. F. paa *Hugustaden* i *Bøverdalens* Sogn, *Lom* Pgd., Christians Amt. (12129).
46. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, ligt NO. 555, 13,7 cm. langt. F. paa *Kvamme*, ligeledes i *Lom*. (12130).
47. *Pilespids* af *Jern* fra samme Tid, lig NO. 539, stort og vel bevaret Exemplar, 21 cm langt. F. ved Fjeldvandet *Tyen*, *Vang* Pgd., Christians Amt. (12131).
48. *Pilespids* af *Jern* af samme Form, men kortere, beskadiget. F. i Fjeldet *Heimdalshøen*, *Vaage* Pgd., Christians Amt. (12132).
49. *Pile-* eller *Kastespydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder eller Middelalderen, noget lignende NO. 539, men mere but i Odden og med stærkere buede Kanter, 18,7 cm. lang. F. mellem *Tessevand* og *Sønstelien* i *Vaage*. (12133).
50. 2 *Pile-* eller *Kastespydspidser* af *Jern*, begge lidt over 14 cm. lange, lignende NO. 547; den ene f. paa *Maurstad* i *Skiaker*, den anden paa *Viste* i *Vaage*. (12134. 12135).
51. Urtepotteformet *Lerurne* fra ældre Jernalder, 10 cm. høi, af gulagtigt Ler, stærkt blandet med Asbestfliser, noget beskadiget oventil. Ornamenter i samme Stil som paa NO. 377, men med indtrykte langagtige Huller istedetfor de smaa ophøiede Firkanter. F. 1882 paa *Breidablik* i *Stryn* Pgd., Nordre Bergenhus Amt, i en meget stor Røs, kaldet «Myrrøsen», der indeholdt c. 1000 Læs Sten. Urnen var «pent indmuret» i Bunden af Røsen, med «smaa forbrændte Ben under». Efter en anden Meddelelse bestod «Indmuringen» af 6 Heller af 3 Tommers Tykkelse. Røsen var dækket med Jord. (12137).
52. *Sværdknap* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig den paa NO. 490. F. paa *Geilo* i *Skiaker*. (12142)
53. Den forreste Del (fra midt paa Skafthullet) af en *Stenhakke* som NO. 43, men af kortere og plumpere Form end de hidtil bekjendte Exemplarer af dette Slags. Skafthullet

meget videre i Aabningerne end i Midten. F. paa *Fostvet* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt; Bagstykket, der ogsaa fandtes, men ikke til samme Tid, er senere forkommet. (12143).

54. Raat arbeidet *Stenøxe* af Typen NO. 4, 20 cm. lang, oprindelig vel af spidst-ovalt Tversnit, men nu forvitret. F. for 2 Aar siden paa *Hagen*, ligeledes i *Sande* Pgd. (12144).

55. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, 7,2 cm. lang, butte Ender. Lidt Slid paa Oversiden, der er næsten plan og kortere end Undersiden. F. paa *Nordre Lærum*, ligeledes i *Sande*. (12145).

56. En liden *Spydspids*, meget beskadiget, formodentlig fra yngre Jernalder, og et *Knivblad* med stærkt bagoverbøiet Od-Parti, 11,5 cm. langt, begge af *Jern*. F., antagelig sammen, paa *Erikstein* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten*. (12165. 12164).

57. *Stenøxe* uden Skafthul, 32 cm. lang, lig NO. 11, men noget bredere og mere tilspidset oventil; Overfladen noget forvitret, saa at Slibning ikke kan sees. F. paa *Kalsrud* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12166).

58. *Flintøxe*, 18,5 cm. lang, helt sleben, lig NO. 7, men afsmalnende opad. Banen er skraat afskaaret og viser Flintblokkens naturlige Overflade. Er kommen fra *Skien* og er antagelig f. i Omegnen der. (12168).

59. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 555, 20 cm. langt. F. paa dyrket Mark paa *Dramsrud*, *Eker* Pgd., Buskerud Amt. (12169).

60. *Processions-Lysestage* af *Træ* (Bøgetræ) fra Middelalderen, dreiet, 45 cm. høi, afbildet fig. 23. Foden forholdsvis liden; den indvendige Huling naar lige ned til denne og er indsat med Harpix. Et Haandtag af Egetræ er senere paanaglet. Spor af Vox paa flere Steder paa Ydersiden. Bevaret i *Indre Søndeled* Kirke, Nedenes Amt, og foræret af Herredsstyrelsen. (12170).

61. Et større Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Albjørk* i *Sigdal* Sogn og Pgd., Buskerud Amt.

a) Enegget *Sværd* af *Jern*, uden Hjalt, vel bevaret; Klingen 85 cm. lang og 4,7 cm. bred, temmelig tyk. Der synes at være ialfald eet gammelt Hug i Eggen. (12171).

b) 6 *Pilespidser* af *Jern*, de fleste ufuldstændige, 9,5—13 cm. lange. De 4 ligne NO. 538 (dog noget bredere); de øvrige have jevnt buede Kanter. (12172).

c) *Øxeblad* af *Jern*, ufuldstændigt i bagre Del, i Form ligt NO. 559 (Skjegøxe). Bredde i Eggen 9,5 cm. (12173).

d) 6 *Knivblad* af *Jern*, alle ufuldstændige. 2 af dem have stærkt afskraanet Ryg ud imod Odden; det ene af disse,

der er næsten helt bevaret, er kun 7,4 cm. langt. (12174).

e) *Celt* af *Jern*, lig NO. 401, 13,2 cm. lang. (12175).

f) *Sax* af *Jern*, lig NO. 442, 16 cm. lang. (12176).

g) *Ildstaal* af *Jern*, beskadiget, oprindelig c. 8 cm langt. (12177).

h) *Sigdblad*, ligt NO. 384, og et Stykke af et *Ljaablad*, af *Jern*. (12178. 12179).

i) 2 *Meisler* eller *Skavejern*, Form som NO. 413, noget beskadigede, 18 og 13,5 cm. Længde. (12180).

k) 2 *Krognøgler* af *Jern* (NO. 459), 9 og 14,5 cm. Længde; have begge kun 1 Tand. (12181).

l) *Mundbid* af *Jern*, dobbelt Led; Sideringene som paa NO. 567. (12182).

m) En *Hvirvel* af *Jern* og nogle ubestemmelige Fragmenter af samme Metal. (12183. 12184).

n) 5 *Glasperler*, hvoraf 2 af Mosaik; den ene af disse cylinderformet. (12185).

o) *Kvartsbryne*, 19,5 cm. langt, med 2 ved Slid fremkomne Indknibninger. (12186).

Fundet fremkom ved Pløining over en ganske lav Forhøining i Ageren; Ploven rev nogle Stene op, hvorved de anførte Sager tilligemed 2 Benknokler kom tilsyne.

62. *Stenøxe* med Skafthul, 13,8 cm. lang, lig NO. 29, helt sleben, beskadiget paa Undersiden. F. i en Myr, i omtr. 1 Alens Dybde, paa *Nordre Varhaug*, *Haa* Pgd., Stavanger Amt. (12188).

63. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af chokoladefarvet Kvartsit, 11,2 cm. lang i Underfladen; øvre Flade kortere; Enderne spidse. Slidspor paa begge Flader. F. ved Opkastning af en Grav paa *Moland* Kirkegaard, *Fyresdal* Pgd., Bratsberg Amt. Gave fra Sognepræst *J. L. Qvisling*. (12189).

64. *Stenøxe* med Skafthul, 10,5 cm. lang, men nu stærkt beskadiget ved Eggen. Nærmest lig NO. 28, dog meget fladere ovenpaa. Ufuldstændigt sleben overalt. F. paa *Sækkebæk* i *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12190).

65. *Flintøxe* af Typen NO. 7, helt sleben, 10,5 cm. lang, beskadiget. F. paa *Skistad* i *Hobøl* Pgd., Smaalenene. (12191).

66. *Stenøxe* uden Skafthul, 15,5 cm. lang, af Typen NO. 12, dog med ovalt Tversnit; Spor af Smalsider. Sleben ved Eggen. F. paa *Gylder* i *Vaaler* Pgd., Smaalenene. (12192).

67. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 14, af blaagraa Lerskifer, helt sleben, 8 cm. lang. F. paa *Stensrød* i samme Pgd. (12193).

68. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af mørk violet

Kvartsit, 11,8 cm. lang i Underfladen, der springer adskil. ligt frem i begge Ender. Dybe Slidspor paa begge Flader- Formen langstrakt, men Enderne temmelig stumpe. F. paa *Li* i Frolandsgrænden, *Mo* Pgd., Bratsberg Amt. (12195).

69. Nye Fund fra Stenaldersværkstedet paa *Nøstvet* i *Aas* Pgd., Akershus Amt (jvfr. Aarsb. 1879 S. 192 og 1884 S. 65). Bestaa af 24 Øxer eller Meisler af Sten af de her vanlige Former, adskillige Fragmenter af pladeformede Slibestene af Sandsten og en Del Flintaffald, hvoriblandt en liden oval Flintskraber med Eg rundtomkring. (12196).

70. Et Par *Stigbøiler* af *Jern* fra yngre Jernalder, som NO. 590, ikke ganske lige i Størrelse (26 og 25 cm. Høide). F. ved Grustag i en Gravhaug paa *Asak* i *Skedsmo* Pgd., Akershus Amt., liggende i nogen Afstand fra hinanden med Hesteben imellem. (12198).

71. Stykker af to *Lerurner* fra ældre Jernalder af Formerne NO. 361 og 368, begge af anselig Størrelse, samt et lidet *Jernsøm*, f. i en Gravhaug paa *Tjortedal* i *Holme* Pgd., Lister og Mandals Amt. Haugen laa paa Fjeld og havde c. 30 Fods Tvermaal og 5 Fods Høide over Fjeldbunden. Den indeholdt 2 Gravkamre af Sten, hvoraf det ene var anbragt paa Haugens Bund; i dets ene Ende fandtes Urnefragmenter og en Mængde «Aske», i den anden Ende Ben. Det andet Kammer laa høiere oppe i Haugen og var af ringe Størrelse; deri fandtes ei andet end Ben og «Aske». (12199. 12200).

72. Smaa Fragmenter af en *Lerurne* fra ældre Jernalder, som det synes, af Formen NO. 361, en *Rullesten* af Kvarts med Slid, som det paa de «vævskyttelformede Stene» sædvanlige, sprængt istykker af Ild, og en *Hestesko* af *Jern*, med Hager blot i Enderne. F. i en anden Haug paa samme Gaard *Tjortedal*. Denne Haug var aflang rund, omtr. 12 Fod i Tvermaal; foruden de nævnte Sager fandtes Ben og «Aske». Ogsaa her var et Gravkammer, tækket med Heller. Hesteskoen, der vistnok er adskilligt yngre end de øvrige Sager, laa c. 1 Alen fra Kammeret og noget høiere end dette. (12201—12203).

73. *Stenøxe* med Skafthul, 18,7 cm. lang, som NO. 28, sleben ved Eggen. F. paa *Tangen* i Sørkedalen, *Vestre Aker* Pgd., Akershus Amt. (12204).

74. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 11, 17 cm. lang. Smalsiderne ubetydelige. Af blaagraa Lerskifer med haardere Aarer; helt sleben, men nu noget forvitret. F. paa Pladsen *Makrelbækken* under *Smedstad*, ligeledes i *Vestre Aker*. (12205).

75. *Stenøxe* uden Skafthul, 10,2 cm. lang, af Form som foregaaende

No., sleben kun ved Eggen (ikke skraasleben). F. paa *Strømsbraaten* under *Bogstad*, ligeledes i *Vestre Aker*. (12206).

76. 2 *Flintøxer*, Form som NO. 7, 15,5 og 14,2 cm. lange, helt slebne (den største dog kun ufuldstændigt paa Smalsiderne). Begge f. paa *England* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12207. 12208).

77. *a)* *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, lig NO. 32, forvitret paa Overfladen. (12209)
b) *Stenøxe* med Skafthul, 18 cm. lang, lig NO. 29, dog mindre hvælvet paa Oversiden, sleben ved Eggen. (12221).
F., efter Sigende sammen, paa *Gjerdal*, ligeledes i *Røken*.

78. *a)* *Hængesmykke* af *Guld*, af Form som en rund Skaal med lodret Væg, forsynet med Hempe og i den flade Bund gjennemboret med 9 Huller, stillede i Form af et retvinklet Kors. Stemmer i et og alt med det mindste af de to Stykker af samme Form, som findes i det bekjendte store Fund af Guldsager og andre Smykker fra Hoen paa Eker (et af dem afbildet i Holmboes Beskrivelse af Fundet pl. II fig. 30). Et ganske lignende Smykke haves i det danske Thorsbjergfund fra ældre Jernalder (Engelhardt, Thorsbjerg Mosefund pl. 4 fig. 14). Det er derfor rimeligt, at disse Stykker, ligesom enkelte andre i Hoenfundet, ere meget ældre end Fundets Nedlægningstid (c. 900 e. Chr.). Vægt 2,1 gr. (12210).
b) En ringformet *Glasperle*, lys violet Grundfarve med Spor af en indlagt Zikzaklinie af graa Farve. Ligner ogsaa meget flere af Glasperlerne i Hoenfundet. (12211).
Disse Sager ere indkjøbte fra *Eker*. Overensstemmelsen med Stykker i Hoenfundet gjør det saagodtsom sikkert, at de ere efterblevne Levninger af dette.

79. 2 *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 554 og 553, 15,5 og 16,5 cm. lange, det største nu stærkt beskadiget. Ogsaa fundne paa *Eker*. (12212. 12213).

80. Den bagre Del af en *Stenøxe* med Skafthul, baadformet som NO. 35, af rødlig Sandsten. (12214).

81. Bagstykket af en anden *Stenøxe* med Skafthul, meget beskadiget; har været helt sleben. Øxens Tversnit sexkantet. (12215).

82. *Broncespænde* fra ældre Jernalder af Typen NO. 247, 12,5 cm. lang, Knopperne halvkugleformede og hule paa Bagsiden. Bøilen har paa Midten en svag Udvidelse i Bredden og fortsættes som en lav Ophøining paa Overstykkets Midtparti, hvori er indtrykt en Cirkel med Punkt i Centrum. (12216).

No. 80—82 ere indkomne uden Oplysning om Findestederne.

83. Den øvre Del af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder; Hjaltene nærmest lignende NO. 501. Afstanden mellem dem 10 cm. Spor af Træskede. F. i *Sandeherred*, Jarlsberg og Larviks Amt. (12217).

84. *a)* *Flintøxe*, 12,5 cm. lang, lig NO. 7; helt sleben. (12218).
b) *Flintøxe* (eller Meisel), 14,5 cm. lang, lig NO. 17, sleben ved Eggen. (12219).
c) *Flintøxe* (eller Meisel), sandsynlig oprindelig af samme Form, men Banepartiet mangler. Er nu 20 cm. lang, altsaa oprindelig af betydelig Størrelse. (12220).
Fundne (om sammen, vides ikke) i *Røken* Pgd., Buskerud Amt, sandsynligvis paa Gaarden *England*.

85. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 12, 16,5 cm. lang, sleben ved Eggen. (12222).

86. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 15, dog ikke med skraasleben Eg, 16,5 cm. lang, af løs, gulgraa Skifer. (12223).
85 og 86 ere begge f. paa *Trogstad* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.

87. En saakaldet «*Proberstein*» fra Stenalderen (som Sv. forns. 4, jvfr. Aarsb. 1877 fig. 3), af rød Lerskifer, kun 5 cm. lang, uden Ornamenter og uden Spor af Gjennemboring. F. paa *Nøstvet* i *Aas* Pgd., Akershus Amt, paa eller i Nærheden af den her værende store Værkstedsplads fra Stenalderen (se ovfr. No. 69). (12225).

88. Et større Gravfund fra ældre Jernalder, fra *Nordre Rør* (Syver Olsens Part) i *Rygge* Pgd., Smaalenene.
a) En stor og smuk *Fingerring* af *Guld* af Typen NO. 309, afbildet fig. 7. Den midterste Sten er en fladsleben Karneol, de to ydre konvexe blaa Glasflusser. Vægt med Stenene 24,8 gr. (12226).
b) *Fingerring* af *Guld*, baandformet, af Typen NO. 305, men kun med een Fure og 2 ophøiede Ribber. Sammenklemt, men ellers vel vedligeholdt. Vægt 5,15 gr. (12227).
c) 2 Stykker af *Guldnaale*, runde, temmelig spæde, uden Ornamenter, begge af c. 4 cm. Længde. Vægt tilsammen 3,25 gr. (12228).
d) Levninger af en større *Sølvspænde* med paalagte Ornamenter af presset forgyldt Sølvblik, hørende til samme Klasse som NO. 236, Sv. forns. 320 etc. De fleste Stykker tilhøre det forgyldte Belæg, Naaleskeden (der har indridsede Rudeornamenter) og Naalen med dens Spiral. (12229).
e) Stykker af flere (antagelig 3) *Smykkenaale* af *Sølv*. En af dem har lignet NO. 278, forsaavidt som den øvre

Del har været firkantet, den nedre rund, men har været rigere ornamenteret (med Baand rundtom af Linier og Indhak i Kanterne mellem disse). Paa et af de øvrige Fragmenter sees Begyndelsen til en Kløftning, paa et andet en Rest af en flad horizontal Endeplade. (12230).

f) Nogle Fragmenter af *Broncesager*. Deriblandt er Bundstykker af en *Sil* (jvfr. NO. 342. 343) og Stykker af en liden Hadde til et Kar (formodentlig hørende til et Træspand). (12231).

g) En Mængde smaa Fragmenter af et *Glaskar*, af lyst grønligt Glas, med Fod, ligt NO. 338. Paa de bevarede Stykker sees kun horizontale paalagte Traade. (12232).

h) Stykker af mindst 2 *Lerurner*. Den ene har været af Typen NO. 364, 11 cm. høi; den anden har været et større og tykkere Kar med Hank. Begge sortfarvede. (12233).

i) Endel *Perler*, tildels blot Fragmenter. C. 25 er af *Glas*, ganske simple, af blaa Farve; c. 50 af *Rav*, deraf flere tvedelte med Hullet anbragt i den mindre Halvdel. Endelig er der nogle faa Dobbeltperler af Glas med en i Massen indstøbt gul Substants. (12234).

k) Nogle meget forrustede *Jernstykker*, hvoriblandt en nogenledes bevaret *Krumkniv*, lig NO. 142, men større (12 cm. mellem Enderne), samt Fragmenter af en større *Sax* og af et *Knivblad*. (12235).

Fandtes i Juni 1885. Omtr. 200 m. i Øst for Gaardens Huse var der indtil ifjor en stor flad Røs, c. 30 Skridt i Tvermaal, hvorpaa der tidligere stod en Ladebygning. Røsen blev i 1884 og 1885 udkjørt og Stenene anvendte til Gjerder. Den bestod af Løftinger og mindre Kampestene, oplagte omkring en svær jordfast Sten i Midten. Denne afgav, efter at den ved flere Skud var mineret istykker, en 6—7 Læs Sten. Ved Bortfjernelsen af disse Stykker fandtes den store Guldring, hvorefter man foretog en Eftergravning i Grunden og fandt de øvrige Sager. Graven syntes at have været c. 1 m. Ø. for den store Sten. Her fandtes de 2 Lerurner staaende nede paa Lergrunden, som her kun var dækket af et ganske tyndt Muldlag. I den ene Urne stod Glaskarret. De øvrige Sager laa «i og omkring» Urnerne. (Efter Oplysninger, samlede paa Stedet af Dr. Undset).

89. *Stenøxe* med Skafthul, 15,5 cm. lang, nærmest lig NO. 29, sleben ved Eggen. F. for omtr. 10 Aar siden ved Rydning paa *Søndre Brekke* (E. Hansens Gaard) paa *Eker*, Buske-

rud Amt. Der skal være fundet 2 Exemplarer, hvoraf det ene tidligere er solgt til en Privatmand, (12236).

90. *Stenøxe* med Skafthul, 17,2 cm. lang, noget lig NO. 28, men bredere, mindre afrundet ovenpaa og af simplere Arbeide; sleben ved Eggen. Ligeledes f. paa *Søndre Brekke* (Enkens Gaard). (12237).

91. *Stenøxe* med Skafthul, hvoraf den største Del af Partiet bagenfor Skafthullet mangler, nu 12 cm. lang; ser ud til at have lignet NO. 28, men har været helt sleben. F. paa *Nordre Brekke* i *Eker*. (12238).

92. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af hvid Kvarts, 7,6 cm. lang, med stumpe Ender; stærkt Slidspor paa Overfladen. F. paa *Spæren* i *Eker*. (12239).

93. Den ydre Del af Klingen af et *enegget Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, af 58 cm. Længde; Bredde 4,2 cm. Rester findes af Træskeden. Er «draget ud af Jorden» i en Haug, som man har begyndt at udgrave, paa nysnævnte *Nordre Brekke*. (12240).

94. *Øxe* eller *Meisel* af *Flint*, ufuldstændig i øvre Ende, liden. Den ligner NO. 19 og 21, er helt sleben og dens nuværende Længde er 7,8 cm. F. paa *Rydningen*, *Nordre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. (12241).

95. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, meget forrustet og mangelagtigt. Hjaltene som paa NO. 490. 491. Spor af Skedens Træværk. (12243).
b) *Spydspids* af *Jern*, lig NO. 522, men med bredere Blad og stumpere Od, 30 cm. lang. (12244).
c) Fragment af et *Ljaablad* af *Jern*. (12244).
F. 1885 i en Gravhaug paa *Kjelling* i *Gildeskaal* Pgd., Nordlands Amt. Desuden fandtes et Bryne og en Gjenstand, der efter Beskrivelsen muligt kunde være en Armbøile af Bronce. Paa et andet Sted i samme Haug skal der for adskillige Aar siden være gjort et andet Fund i en stensat Grav. Gave fra Skipper *Johan Helgesen* ved Sagfører *R. Theisen*.

96. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, nærmest lig NO. 32, saagodtsom helt sleben. F. paa *Præstby* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (12245).

97. 2 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, 15,5 og 10 cm. lange, i Form lignende NO. 535 og 539. F. i en Røs paa *Strand* i *Siljord* Pgd., Bratsberg Amt. (12246).

98. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, stærkt rustet. Klingens nuværende Længde 78 cm. Afstanden mellem Hjaltene 9—9,5 cm. F. paa *Fossesholm* i *Eker*, Buskerud Amt. (12251).

99. *a)* *Øxeblad* af *Jern*, noget lignende NO. 555 og 558, maaske fra yngre Jernalder, 13,5 cm. langt. (12252).

b) Et andet, noget større *Øxeblad* af *Jern*, lignende Form, beskadiget. (12253).

F. ved Pløining paa *Røkeberg* i *Eker*.

100. *Øxe* eller *Meisel* af *Flint*, lig NO. 17, men paa det nærmeste helt sleben. 14 cm. lang. F. for flere Aar siden i Veifyld i Nærheden af *Grefsen*, *Vestre Aker* Pgd., Akershus Amt. Gave fra Maler *Eilif Petersen*. (12255).

101. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Borre* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.

a) *Kleberstenskar* af den vanlige runde Skaalform som NO. 729, sodet udvendig, 18—19 cm. i Tvermaal oventil og 9 cm. høit. Har havt Hanker, udentvivl ogsaa Hadde, af Jern. (12256).

b) Et andet, mindre *Kleberstenskar* af Form som de urtepotteformede Lerurner fra ældre Jernalder, 5,8 cm. høit og 8,3 cm. i Tvermaal oventil. Paa 2 ligefor hinanden liggende Steder er der gjennemborede Fremspring ved Randen paa ydre Side, aabenbart til en Bæresnor. (12257).

c) *Mundbid* af *Jern* med Sidestænger, der ere rette, 15,5 cm. lange og have en stor oval Aabning, hvori Bidstængerne ere fæstede. Disse ere vredne. Afstanden mellem Stængerne er 9,5 cm. (12258).

d) *Stigbøile* af *Jern*, lig NO. 590, 19 cm. høi med Rembøilen. (12259).

e) *Bøile med Ringe* af *Jern*, som NO. 460; af Ringene nu kun 2 af den øvre Rad tilbage (Tvermaal 11 + 9 cm., altsaa noget ovale). Bøilens Længde 21 cm. (12260).

Fundet er efter Sælgerens Beretning gjort for omtr. 16 Aar siden «i en Gravhaug paa en stor Gaard ved Kirken ved den første Jernbanestation S. for Horten». Kirken maa være Borre Kirke, og Haugen er maaske en af de bekjendte store Hauger paa Vold og paa Borre Præstegaard (se N. Fornl. S. 179). Flere andre Sager, der siden ere bortkomne, skulle være fundne ved samme Leilighed.

102. *Spydspids* af *Flint*, nærmest lig NO. 68, dog med Tilnærmelse til egen Skaftdel, 12,8 cm. lang (lidt beskadiget i nedre Ende). F. paa *Rød* i *Modum* Pgd., Buskerud Amt. (12262).

103. *Stenøxe* med Skafthul, 17,5 cm. lang, lig NO. 32, dog afrundet i Kanterne og lidt konvex paa Oversiden. F. paa *Gulsrud*, ligeledes i *Modum*. (12263).

104. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 29, men med den Forskjel, at Oversiden og Sidekanterne danne en Ryg (cfr. NO. 35). Helt sleben. Beskadiget baade i Eggen og ved Banen,

nu 13,8 cm. lang. F. paa Pladsen *Urp*, i *Modum* (½ Mil fra Vikersund Station, oppe i Aasen). (12264).

105. 2 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, som NO. 539, omtr. 16 cm. lange. F. i en Haug paa »*Funne*» (Fure?) i *Modum*, efter Sigende sammen med en Kobberkjedel med brændte Ben. (12265).

106. *Stenøxe* med Skafthul, 11,1 cm. lang lig NO. 32, helt sleben. F. paa *Føsker*, *Nordre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. (12269).

107. *Stenøxe* med Skafthul, 14,3 cm. lang, lig NO. 27, dog uden Midtryg paa Oversiden. F. paa *Randum* i *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12270).

108. *Stenøxe* med Skafthul, 10,8 cm. lang, som NO. 32, ufuldstændigt sleben overalt. F. paa *Huseby*, *Trøgstad* Pgd., Smaalenene. (12271).

109. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 32, sleben ved Eggen. F. paa *Skotvet* i *Svindal* Sogn, *Vaaler* Pgd., Smaalenene. (12272).

110. *Stenøxe* med Skafthul, 10 cm. lang, i Form lig NO. 30, dog kortere og bredere, helt sleben. Skafthullet adskilligt trangere i Midten end i Aabningerne. F. paa *Kjeldaas* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12273).

111. *Stenøxe* med Skafthul, 17 cm. lang, lig NO. 27, sleben ved Eggen. F. paa *Foss* i *Eidsberg* Pgd., Smaalenene. (12274).

112. *Stenøxe* med Skafthul, 12,3 cm. lang, lig NO. 32, forvitret paa Overfladen. Skafthullet trangere i Midten. F. paa *Skog* i *Skiptvet* Pgd., Smaalenene. (12275).

113. *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, nærmest lig NO. 29, dog mindre afrundet, sleben ved Eggen. F. paa *Østenengen* i *Modum* Pgd., Buskerud Amt. (12276).

114. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af hvid Kvarts, stumpe Ender, 7 cm. lang, flad paa begge Sider og med dybe Slidspor paa begge. F. paa *Skotvet*, ligesom No. 109. (12277).

115. En liden *Bronce-Dopsko* til et Sværd, fra uvis Tid, i Omrids lig den i NO. 516 afbildede fra yngre Jernalder, naar man tænker sig dennes ornamenterede Midtparti borttaget og Piggen nedentil noget forlænget. Ingen Ornamenter; Naglehuller i øvre Ende af Sidearmene. F. efter Opgivende paa *Raumaal* i *Fladdal*, *Siljord* Pgd., Bratsberg Amt (maaske Feil for *Røimaal* i *Flaabygden*, samme Amt). (12278).

116. Den nedre Del af en stor forgyldt *Broncespænde* fra senere Del af ældre Jernalder, af Typen NO. 257—262. Er allerede i gammel Tid overbrudt øverst paa Bøilen og er bleven sammensat igjen ved Paanagling af en tyk Broncelap paa

Bagsiden, men er paany gaaet af paa samme Sted, hvorefter Overstykket er gaaet tabt. Ligner meget den bekjendte Runespænde fra Fonnaas (afbildet i Aarb. f. nord. Oldk. 1878 pl. 1 og i Stephens's Old Northern Runic Monuments III S. 101); den har ogssa været af samme Størrelse. Længden af den nu bevarede Del er 13 cm., største Bredde over Nederstykket 8,5 cm. Som væsentligere Afvigelser fra Fonnaas-Spænden kan mærkes, at nærværende Expl. er af noget slankere Bygning, og at de tre Fremspring paa Nederstykket hér have Form af skjæggede Mandshoveder. Naaleskeden paa Bagsiden, der vel har været tilloddet, mangler. Fra *Skrautvaal* (Gaarden eller Sognet?), *Nordre Aurdal* Pgd., Christians Amt. (12280).

117. Et Gravfund fra ældre Jernalder fra *Aares* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.

a) *Glasbæger* af Typen NO. 335, men af meget langstrakt Form, næsten som NO. 337, brudt tvers af midtpaa, men ellers særdeles vel vedligeholdt. Høide 25 cm., Tvermaal i Aabningen 7,4 cm. Der er indslebet 4 Rader meget langstrakte ovale Fordybninger paa Ydersiden, og over disse, lidt under Randen, et rundtomløbende Baand af 4 parallele Linier. Slibningen er meget raa. (12281).

b) Staver og et enkelt Brudstykke af et *Træspand* med Broncebeslag, der sees at have havt 4 brede Gjorder af Bronce. Stavernes Høide 20,5 cm. (12282).

c) Levninger af 2 eller 3 *Lerurner*. De fleste Stykker ere af et stort, udvendigt sortfarvet Kar, ligt Aarsb. 1871 fig. 6, men med adskilligt høiere Randparti; det er paa den øverste Del af Bugen prydet med rundtomgaaende horizontale Ribber, tildels skraariflede. Et andet mindre Kar synes at have lignet det i Aarsb. 1879, S. 39 nederst, omtalte fra Spangereid (No. 9412). (12283).

Fundet gjordes i Sommeren 1885 i en Gravhaug med Stenkjerne, liggende c. 400 Alen S. for Gaardens Huse. Oldsagerne fandtes midt i Haugen; under dem laa en stor, flad Stenhelle, der viste sig at være lagt paa den oprindelige Madjord. Omkring og over Oldsagerne var der kun Jord, der dog var af en anden Sort end den, der findes paa den omgivende Mark. Jordlaget over Oldsagerne var af en Fods Tykkelse. Sydligst fandtes Trækarret, staaende, derpaa Glasset, i liggende Stilling paatvers med Enderne mod V. og Ø., og nordligst Lerurnerne, hvoraf een da var nogenlunde hel; den var fyldt med fed, sortagtig Jord. Brændte Ben saaes ikke. I en Haug ved

Elvekanten paa samme Gaard, c. 100 Skridt fra den omtalte, fandtes for nogle Aar siden et lignende Træspand, dækket med en Stenhelle.

118. *Stenøxe* uden Skafthul, 15 cm. lang, lig NO. 12, dog med ovalt Tversnit, sleben ved Eggen. F. paa *Tvedalen*, ligeledes i *Brunlanes* Pgd. (12284).

119. *Ravperle*, ringformet, f. paa *Gudem* i *Brunlanes*. (12286).

120. *Stenøxe* med Skafthul, kun 9 cm. lang, lig NO. 31; dog er Undersiden plan, Banen noget bredere, og Sidekanterne danne stumpe Vinkler. Oprindelig helt sleben, nu forvitret. F. paa *Søndre Ullershov* i *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12287).

121. En meget liden og tynd *Hammer* af *Sten*, Form som NO. 46, 7,7 cm. lang. Skal være f. sammesteds. (12288).

122. Fragment af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder (Haandtaget med Undtagelse af Knappen og lidt af Klingen). Hjaltene af Form som paa NO. 508, noget mere udvidede i Enderne; Afstanden mellem dem 9,8 cm. F., sammen med et Øxeblad, paa *Nordre Helgeneset* i *Brandvold* Pgd., Hedemarkens Amt, i et Skred nede ved Glommen. (12289).

123. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 27, 14,8 cm. lang, sleben ved Eggen. I Skafthullet flere Afsatser, der tyde paa, at Boringen flere Gange har været ansat i urigtig Retning. F. paa *Brunla*, *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12290).

124. 2 Fragmenter af et enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder (2 Klingestykker, det ene med nedre Hjalt, der synes at have havt samme Form som paa NO. 490). F. i en af Naturen dannet Banke paa *Manvik* i *Brunlanes*. Tilstedeværelsen af Kul og Rustlevninger af andre Jernsager tydede paa en Begravelse. Gave fra Kirkesanger *Solheim*, Brunlanes. (12291).

125. Et mindre Fragment af et færdighugget skaalformet *Kar* af *Klebersten* og større Stykker af to ufuldendte, blot grovhugne Kar af samme Slags. F. paa *Vatne* i *Vestre Moland* Pgd., Nedenes Amt, ved og i det i Aarsb. 1875 S. 230—233 omtalte gamle Kleberstensbrud. Det førstnævnte Fragment er fundet i en Myr i Nærheden, de øvrige i selve Gruben. Gave fra Lærer *L. Hageland*. (12292).

126. *Stenøxe* med Skafthul, 9,3 cm. lang, lig NO. 29, dog ikke krummet efter Længden. Forvitret paa Overfladen. F. paa *Paule* i *Nykirke* Sogn, *Borre* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave fra Lærer *Svenkerud*. (12293).

127. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 15,5 cm. lang, lig NO. 539, men noget bredere i Bladet. F. i Høifjeldet, paa *Hallingskarvet* i *Hol* Pgd., Buskerud Amt. (12294).

128. Treegget *Pilespids* af *Jern* fra samme Tid, som NO. 546, beskadiget efter Optagelsen af Jorden, nu 11 cm. lang, f. paa Pladsen *Lunde*, ligeledes i *Hol*. (12295).

No. 127 og 128 ere Gaver fra *Sander Thomassen Raaen* i Hol.

129. 2 smaa *Spydspidser* af *Bronce* fra Broncealderen, i Form lignende Madsen, Broncealderen, I, pl. 13 fig. 13, dog uden Ring om Falen og med Bladets største Bredde lidt længere nede. Længde 10 og 11,5 cm. I hver af dem 2 forholdsvis meget store Naglehuller til Skaftet, paa den største Spydspids cirkelrunde, paa den mindste aflangrunde. F. paa *Aase* i *Saude* Sogn og Pgd., Bratsberg Amt, i Torv, der var taget fra et myrlændt Bækkedrag omtr. 200 Alen S. for Gaardens Huse. (12297. 12298).

130. *a)* Et helt *Mundbid* af *Jern* fra yngre Jernalder og Halvdelen af et andet. Det hele er som NO. 567 (Afstanden mellem Ringene 11,8 cm.); det andet har havt flade, temmelig brede Ringe. (12299).

b) Et lidet beskadiget *Knivblad* af *Jern* fra samme Tid. (12300).

c) En blaa *Glasperle* med langsad gaaende Furer. (12301).

Disse Sager ere fundne i en af Haugerne paa *Røimaal* i *Flaabygden*, *Lunde* Pgd., Bratsberg Amt (jvfr. Aarsb. 1883 S. 107).

131. En *Væveske* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 440, stærkt forbøiet og beskadiget i Spidsen, nu 61 cm. lang, og to ufuldstændige *Knivskafter* (?) af *Jern* (det ene cylinderformet, det andet fladtrykt, begge hule, men af temmelig tykt Jern). Opgives at være f. sidste Vaar i en Haug paa *Aarnes* i *Nes* S., *Saude* Pgd., Bratsberg Amt. De to sidste Stykkers Ælde synes tvivlsom. (12302. 12303).

132. *Spydspids* og *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder. Den første, hvis Fal er ufuldstændig, er nu 32 cm. lang og ligner nærmest NO. 530, men er mere langstrakt og har rund Fal. Øxebladet, 15,5 cm. langt, omtr. som NO. 555. F. i «et stensat Gravsted» paa *Askelaunet* i *Skage* Sogn, *Overhallen* Pgd., Nordre Trondhjems Amt. Gave fra *Paul Jakobsen* ved *Jørgen Rygh*. (12304. 12305).

133. *Broncecelt*, fra Broncealderen, 6 cm. lang, spids-oval Aabning, men udvendig sexkantet, uden Hempe, noget udvi det i Eggen. F. paa *Lundeby*, *Raade* Pgd., Smaalenene. (12306).

134. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 19 cm. langt, ligt NO. 561. Opgives fundet paa *Tomt* i *Gran* Pgd., Christians Amt, tilligemed Fragmenter af en Kniv med bronce-

beslaaet Skaft, der imidlertid synes at være fra meget senere Tid. (12307).

135. Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul, bestaaende af et efter Længden udkløvet tyndt Stykke, der gaar lidt ind paa Skafthullet, 13 cm. langt. F. paa *Øvre Tanberg*, *Norderhov* Pgd., Buskerud Amt. Gave fra *Gulbrand O. Tandberg*. (12310).

136. *Sneldehjul* af *Klebersten*, Tvermaal 4,4 cm., konvext paa Oversiden og lidt konkavt paa Undersiden, efter Formen rimelig fra ældre Jernalder. F. paa *Korsmoengen*, *Søndre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. (12315).

137. *Stenøxe* uden Skafthul, af graa Lerskifer, 10,5 cm. lang, flad, sleben ved Eggen; Sidekanterne noget afrundede ved Tilhugning, Eggen stærkt buet. (12317).

138. *Hakke* af *Sten* med Skafthul, nu 14 cm. lang, muligt ufuldstændig i Enderne. Den er flad, af rødlig Sandsten, 8,2 cm. bred over Skafthullet, der er anbragt omtrent paa Midten. I Kanterne raat tilhugget, i den bredere Ende saaledes, at den kan siges at danne et Slags Eg; den er ogsaa her tilslebet lidt i skraa Retning. Skafthullet meget trangere i Midten. (12318).

No. 137 og 138 ere f. ved Pløining paa *Fostvet* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.

139. *Bjelde* af *Jern* fra yngre Jernalder, jvfr. NO. 592, 12 cm. høi med Bøilen. F. paa *Skjønsberg* i *Øier* Pgd., Christians Amt, paa et Sted, hvor der før er fundet Vaaben fra yngre Jernalder (se N. Fornl. 747). Gave fra *Simen Skjønsberg*. (12319).

140. Gravfund fra ældre Jernalder, fra *Hafsø* i *Ekersund* Pgd., Stavanger Amt.

a) Fragmenter af en urtepotteformet *Lerurne*, stærkt sodede paa begge Sider. Leret graat, blandet med en Mængde Glimmerblade. Ornamenterne bestaa af slyngede Liniebaand (jvfr. NO. 374), et horizontalt Liniebaand over disse og flere vertikale under dem (jvfr. NO. 371). (12321).

b) *Broncespænde* af Formen NO. 247 etc., beskadiget. Den er overbrudt midt paa Bøilen, og af Overstykket er ikke stort mere end Midtpartiet bevaret. Nedre Spids mangler, men synes at have havt Formen af Dyrehoved. Spor af Jernnaal. Nuværende Længde 8,5 cm. (12322).

c) En mindre *Broncespænde*, der synes at have været ligearmet, meget skadet. (12323).

Fundet blev gjort Sommeren 1885 i en Stenhaug paa Høiden lidt Ø. for Jakob Tønnesens Huse, i et aflangfirkantet, med en stor Helle dækket Kammer; Kul og

brændte Ben fandtes. Der indsendtes som hørende til Fundet et Par smaa Jernstykker, et Endestykke af en smal Læderrem med 2 Naglehuller og et Par smaa ubrændte Ben. Gave fra *Jakob Tønnesen Hafsø* ved Antikvar *Nicolaysen*.

141. *Stenøxe* med Skafthul, baadformet som NO. 35, 16,5 cm. lang, af graa Lerskifer. Den ophøiede Linie langs Ryggen mangler. Forvitret paa Overfladen. F. paa *Mørk* i *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12326).

142. *Stenøxe* uden Skafthul, 18,5 cm. lang, noget beskadiget i Banen, lig NO. 12, dog ikke skraasleben i Egpartiet og mindre regelmæssig formet. Sleben ved Eggen og hist og her ellers. F. paa *Skjolden* i *Hobøl* Pgd., Smaalenene. (12327).

143. *Stenøxe* uden Skafthul, 21 cm. lang, ogsaa lig NO. 12, uden Skraaslibning og mere tilspidset opad; sleben ved Eggen. F. paa *Hole* i *Bærum, Asker* Pgd., Akershus Amt. (12333).

144. *Stenøxe* med Skafthul, nu 8,8 cm. lang, beskadiget; har lignet NO. 32. F. paa *Stovi*, ligeledes i *Bærum*. (12334).

145. Forstykket af en *Stenøxe* med Skafthul, der synes at have havt samme Form, 10 cm. langt. F. paa *Rud* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12335).

146. Et dopskoformet Stykke af *Jern* (som Aarsb. 1868 fig. 42) og et Fragment af en større *Jernlænke*, med en Hvirvel i den ene Ende. F. paa *Aarhus* i *Fyresdal* Pgd., Bratsberg Amt, i samme Gravhaug, hvori Sværdet No. 11451 (Aarsb. 1883 S. 109 no. 72) er fundet, men noget dybere i Haugen. (12338. 12339).

147. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Utsund* i *Hviteseid* Pgd., Bratsberg Amt.

   a) Stykker af Klingen af et tveegget *Sværd* af *Jern*. (12340).

   b) 6 *Pilespidser* af *Jern*, lig NO. 539, 11,2—15,5 cm. lange. (12341).

   c) 2 *Mundbid*, lig NO. 567, det ene kun bevaret i Fragmenter, og et Stykke af et *Sigdblad*, alt af *Jern*. (12342).

   Fandtes under en liden Røs, strax under Jordskorpen. I en stor Haug paa samme Gaard fandtes for længe siden en Skaalvegt og en «Kaffekjedel». Paa et andet Sted, i en Hustomt, er f. en klinket Jernkjedel og en kort «Sabel». Gave fra Student *Svenkesen*.

148. *Pilespids* af *Jern*, oprindelig som NO. 547, nu ufuldstændig. F. paa *Øien* i *Vestre Slidre* Pgd., Christians Amt. Gave fra *Torger O. Øien*. (12343).

149. 2 smaa flade Stykker af rødlig Sandsten, benyttede som

Slibestene i Stenalderen. F. paa *Hov* i *Søndre Land* Pgd., Christians Amt, efter Sigende sammen med Øxen No. 11534 (Aarsb. 1883 S. 114 no. 114). Gave fra Stationsholder *Martin Eid* ved Universitets-Stipendiat *Dr. Elling Holst.* (12344).

150. *Flintøxe*, usleben, af den i Norge sjeldne Form med spidsovalt Tversnit som NO. 2. Er stærkt rygget (ophøiet mod Midten) paa den ene Side, hvorfor Eggen her er skraat tilhugget. Rester af Flintblokkens Kridtskorpe paa og ved Banen. F. paa *Dale* Præstegaard, *Skoger* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12345).

151. *Stenøxe* uden Skafthul af Typen NO. 8, 10,3 cm. lang, sleben ved Eggen. F. paa samme Gaard. (12346).

152. *Stenøxe* uden Skafthul af samme Typ, noget fladtrykt, 12 cm. lang, sleben ved Eggen. F. paa *Holmen*, ligeledes i *Skoger*. (12347).

153. 2 saakaldte *Tutuli* af *Bronce* fra Broncealderen (NO. 135—137). Den ene ligner NO. 136, ogsaa i Ornamenter, men har været betydelig mindre. Hempen er en Tverstang dybt inde i Bagsidens Huling. Den anden svarer til NO. 137. Begge ere stærkt beskadigede; deres nuværende Tvermaal 4,3 og 7,5 cm. De ere f. ved Agerbrydning paa *Vigrestad* i *Haa* Pgd., Stavanger Amt, sammen med adskillige andre Broncesager, der solgtes til en Opkjøber. Gave fra Professor *R. Collett.* (12349. 12350).

154. *Stenøxe* med Skafthul, 10,3 cm. lang, lig NO. 30, dog med Skafthullet nærmere Midten; synes at have været helt sleben. F. paa *Øvre Vold* i *Aas* Pgd., Akershus Amt. (12351).

155. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 518; er stærkt forrustet og mangler den ydre Del af Bladet. Nuværende Længde 26 cm. F. paa *Nordre Vold*, ligeledes i *Aas*. (12352).

156. *a)* Smaastykker af 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder, den ene urtepotteformet, af rødligt, glimmerblandet Ler, den anden vel af Typen NO. 361.

b) 2 større *Jernnagler* af 7 cm. Længde, den ene med bevaret rundagtig, fladt Hoved.

c) En sønderbrudt *Krumkniv* af *Jern* af Typen NO. 142, meget tynd.

d) *Sneldehjul* af *Klebersten*, 4 cm. i Tvermaal, simpelt, uden Ornamenter, med Indhak paa begge Sider af Skafthullet paa Underfladen, ligesom paa en Møllesten. (12353).

F. ved overfladisk Gravning i en Haug paa *Erikstein* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt, ikke dybt i Haugen.

157. *Pilespids* af rødbrun *Flint* af mindre sædvanlig Form, bladformet med et Indhak paa begge Sider i Kanterne for Befæstelse af Skaftet, noget beskadiget paa den ene Side, 2,3 cm. lang. F. paa *Revaug* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12354).
158. *Flintøxe*, 15 cm. lang, lig NO. 17, men tyndere, delvis sleben. Banen danner i sin nuværende Skikkelse et Slags Eg. F. i *Norderhov* Pgd., Buskerud Amt. (12356).
159. *Stenøxe* med Skafthul, 10 cm. lang, lig NO. 32, men med stærkt afrundet Bane. Synes formindsket ved Omhugning; sleben ved Eggen. F. i samme Pgd. (12357).
160. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 32, næsten helt sleben. F. paa *Elstad* i *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12358).
161. Levninger af 2 *Broncekjedler* fra ældre Jernalder. Af begge er øvre Del bevaret i sammenhængende Tilstand; desuden findes Fragmenter af Bundene. De have havt ret, omtrent vertikal Sidevæg og flad Bund og have været forsynede med Jernhadder, fæstede i tilklinkede Hanker af Jern. Den enes Tvermaal er 31—32 cm.; den anden er ubetydeligt mindre. F. i en meget stor rund Haug paa *Berg i Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Haugen var 120—130 Skridt i Omkreds og vel 3 m. høi. Kjedlerne fandtes i dens sydvestlige Del, som hidtil alene er udgravet, staaende i hver sin lille Hellekiste (af 6 Heller) tilligemed brændte Ben. (12360).
162. 2 Sæt *Vævlodder* af *Jern* som NO. 438, af forskjellig Størrelse, og et Slags *Øxeblad* af *Jern*, 17 cm. langt, hvis Bagparti er en lang, firkantet Spids; Eggens Bredde 5 cm. Det største Sæt Vævlodder, hvoraf er bevaret 35 Stykker, har en Længde af 25—34 cm., det mindste (160—170 Expl. bevarede) af 12—15 cm. Opgaves f. i en Gravhaug i *Norderhov* Pgd., Buskerud Amt; men Øxebladets Form viser, at Fundet maa tilhøre Middelalderen. (12361—12363).
163. *Stenøxe* uden Skafthul, 25 cm. lang, lig NO. 11, dog mere jevnt bred og mere konvex paa Bredsiderne; synes at have været sleben i Eggen. F. paa *Nedre Solstad, Asker* Pgd., Akershus Amt. (12364).
164. *Stenøxe* med Skafthul, 8,8 cm. lang, af Typen NO. 32, men afrundet i Banen og i Kanterne, sleben ved Eggen og delvis ellers. F. paa *Sannaall* (Sandholt) i *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12365).
165. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder; Knappen mangler. Klingen 75 cm. lang, oventil 5 cm. bred. Hjaltene som paa NO. 489; deres Længde 11,7 og 8,5 cm.

og Afstanden mellem dem 9,3 cm. F. ved Pløining over en Haug paa *Styri* i *Eidsvold*. (12366).

166. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra samme Tid; Odstykket, nedre Hjalt og Knappen mangle. Hjaltene som paa NO. 489. Har været usædvanlig lidet, da Klingen kun er 56,5 cm. lang, uagtet ikke meget synes at mangle. Afstanden mellem Hjaltene kan ikke have været stort over 7 cm. (12367).

b) *Sax* af *Jern*, lig NO. 443, 18 cm. lang. I Armenes Eg er øverst to til hinanden svarende bueformede Indskjæringer. (12368).

Fundet er gjort i en Gravhaug paa *Maa* i *Eidsvold* (jvfr. Aarsb. 1881 S. 157).

167. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 539, beskadiget. F. tilligemed flere Pilespidser og et Øxeblad paa *Brevik* i *Sylling* Sogn, *Lier* Pgd., Buskerud Amt. (12369).

168. *Stenøxe* med Fure rundtomkring til Befæstelse af Skaftet (jvfr. NO. 16), bred og flad og i Omrids mere lig Hamre som NO. 46, 16,7 cm. lang, 12,2 cm. bred i den ene Halvdel og 10,8 cm. i den anden; Tykkelse indtil 5 cm. Furen 3,9 cm. bred og temmelig dyb. Synes at have havt et Slags Eg ogsaa i Enden af den smalere Halvdel, men derom kan intet vist siges, da denne er beskadiget. For at give en Forestilling om dette Slags Stykker afbildes som fig. 1 et bedre bevaret Exemplar, No. 5334, fra *Bredtvet* i *Aker* (jvfr. Aarsb. 1871 S. 70 no. 5, hvor Stykket er urigtigt bestemt). F. i en Røs paa *Varlo* i *Eker* Pgd., Buskerud Amt. (12370).

169. *a)* *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 16,3 cm. langt, ligt NO. 561. (12373).

b) *Mundbid* af *Jern* som NO. 567, ufuldstændigt. (12374).

Disse Sager faldt i Vaaren 1885 ved Elvebrud ud af Kanten af en Haug ved Laagens Bred paa *Gjønnes* i *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave fra Gaardbruger *Paul Larsen Gjønnes* ved Antikvar *Nicolaysen*.

170. *Broncenøgel* til en Hængelaas, lig NO. 456, 11,5 cm. lang. F. i Vaaren 1885 paa en Ager paa *Nes* i samme Pgd. (12375).

171. Gravfund fra ældre Jernalder, fra *Vestre Vestrum*, ligeledes i Hedrum.

a) Urtepotteformet *Lerurne*, 11 cm. høi, lidt beskadiget oventil, mod Sædvane uden Ornamenter og forsynet med Hank, der dog nu er afbrudt. Den er ogsaa af sædvanlig Lermasse, ikke af den ellers til urtepotteformede Lerurner anvendte. (12376).

b) *Broncespænde* af Typen NO. 247 etc., stærkt oxyderet. Oprindelig Længde 7 cm. (Dyrehovedets nedre Ende

mangler nu). Bøilen har bueformet Tversnit; Knopperne og Partiet mellem dem meget smaa. Spor af Jernnaal med kort Spiral. (12377).

c) 12 ringformede *Glasperler* og 1 beskadiget *Dobbeltperle* af *Rav*, med Hul gjennem den mindre Halvdel. (12378).

d) 2 *Sneldehjul* af brændt *Ler*, af Formen NO. 170, Tvermaal 4 og 3,2 cm., det mindste prydet med Streger, udgaaende som Radier fra Aabningerne af Hullet. (12379. 12380).

F. i Vaaren 1885 ved Bortrydning af en Gravhaug tilligemed brændte Ben og flere større, knuste Lerurner.

172. *Pilespids* af *Flint*, bladformet som NO. 79, med næsten retliniet Nederkant. Længde 4,4 cm., Bredde indtil 2,1 cm. F. paa *Fridheim* ved *Flekkefjord* By; Gave fra Handelsgymnasiast *Sigvart Olsen* ved *Dr. I. Undset*. (12383).

173. *Flintøxe*, lig NO. 17, sleben ved Eggen, 16 cm. lang; paa den ene Side et dybt Hul, som har været i den som Emne benyttede Flintblok. F. i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12384).

174. *Stenøxe* af Formen NO. 32, dog mere langstrakt og afrundet, 23,5 cm. lang. Skafthullet ikke begyndt. F. sammesteds. (12385).

175. *a)* *Stenøxe* med Skafthul, 16,5 cm. lang, meget forvitret, vel oprindelig af Formen NO. 32. (12386).

b) Den forreste Del af en *Stenøxe* af samme Form, 6,5 cm. lang til Midten af Skafthullet; synes formindsket ved Omhugning. (12387).

c) Den bagerste Del af en *Stenøxe* med Skafthul af den temmelig sjeldne Form NO. 36, af graa Sandsten. Stykket er 8 cm. langt. (12388).

d) *Stenøxe* uden Skafthul, af ovalt Tversnit, hørende til den ved NO. 4 og Aarsb. 1879 fig. 2 repræsenterede Klasse, 12 cm. lang. Synes at have været sleben ved Eggen. (12389).

e) Nedre Del af en lignende *Stenøxe*, af Tversnit som en halv Oval, sleben ved Eggen. (12390).

f) *Flintspids*, meget lig en Spydspids af Formen NO. 69 og maaske ogsaa oprindelig gjort til en saadan, men isaafald forandret i Odden, der har faaet en stump, buet Form. Længde 14,5 cm., Bredde indtil 3,8 cm. (12391).

g) En liden *Spydspids* af *Flint* af Formen NO. 69, 8 cm. lang. (12392).

h) Halvmaaneformet *Flintskraber*, lig NO. 50, noget beskadiget i Enderne, oprindelig vel 12 cm. lang; Bredde 4,7 cm. (12393).

Om disse Sagers Findested haves ingen Oplysning,

men da de ere kjøbte af en Mand i Fredrikstad, er der Grund til at formode, at de ere f. i Smaalenene.

176. *Stenøxe* med Skafthul, 11,7 cm. lang, et temmelig afrundet Exemplar af Typen NO. 32. Skafthullet sidder saa langt fremme, at den forreste Del maa antages at være forkortet ved Omhugning. F. for 8—10 Aar siden i en gammel Gaardtomt paa *Hien* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (12394).

177. *Slibesten* fra Stenalderen, af Kvarts, af firkantet Tversnit, 26 cm. lang. Har 4 Slibeflader, hvoraf den ene er plan, de tre andre lidt konkave. Tykkelse 4,5 cm., Bredde 5—7,5 cm. F. ved Digegravning i en Myr, i en Dybde af 1¼ Alen, paa *Stikle* i *Ødemark, Aremark* Pgd., Smaalenene. (12395).

178. Halvmaaneformet *Flintskraber,* lig NO. 51, 11,8 cm. lang og indtil 5 cm. bred. F. for 20 Aar siden i en Myr paa *Strøm* i *Aremark,* Smaalenene. (12396).

179. *Flintdolk,* lig NO. 63, dog slankere; 23,6 cm. lang. F. paa dyrket Mark paa *Bøen* i *Ødemark.* (12397).

180. Den forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, i Form staaende nær NO. 32, sleben ved Eggen. F. paa samme Gaard, i Gaardens Have. (12398).

181. *Stenøxe* uden Skafthul af graa Lerskifer, lig NO. 15, 11 cm. lang, helt sleben; temmelig tynd og stærkt afsmalnende mod Banen. F. 1885 ved Optagning af Poteter paa *Fange* i *Aremark.* (12399).

182. Et Par *Flintstykker,* det ene maaske Halvdelen af et *Bor,* det andet en flad og bred *Flekke* med Flintens oprindelige Kridtskorpe paa den ene Side. Ligeledes f. paa *Fange,* jvfr. det i Aarsb. 1878 S. 252 No. 98 omtalte Fund derfra. (12400).

183. Egstykket af en *Stenøxe* uden Skafthul af Typen NO. 11, slebet; Bredde i Eggen 6,5 cm. F. paa dyrket Mark paa *Søndre Volen* i *Ødemark.* (12401).

184. Fragmenter af en baadformet *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 35 (Stykket fra midt paa Hullet til nær Knappen). Af graa Sandsten med sorte Tyter. F. paa *Haagaas* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (12402).

185. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af lyst-chokoladefarvet Kvartsit, 9,9 cm. lang; spidse Ender og dybt Slidspor paa Oversiden. F. sammesteds. (12403).

186. 37 Gravfund fra Jernalderen (deraf 1 fra ældre Jernalder, Resten fra yngre Jernalder), fremkomne ved Gravninger, foretagne af Antikvar *Nicolaysen* paa *Nes* i *Kvelde* Sogn, *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave fra Gaardbruger *Severin Paulsen Nes.* Disse Fund ere beskrevne

særskilt paa andet Sted i nærværende Aarsberetning. (12407 —12550).

187. *Stenøxe* med ufuldendt Skafthul, 20 cm. lang, i Form noget lignende NO. 27, men uden ophøiet Midtlinie og med noget tilspidset Bane. Hullet begyndt alene fra Oversiden, med hult Bor. Usleben. (12551).

188. *Stenøxe* med Skafthul, 10,5 cm. lang, flad paa Undersiden og afrundet ovenpaa; Banen ligeledes stærkt afrundet, og Høiden betydeligt tiltagende fra Banen til henimod Eggen, hvor den igjen aftager noget. (12552).

189. Et i begge Ender beskadiget *Redskab* med Skafthul af *Sten*, sandsynlig af et lidet Exemplar af en *Kølle* lig NO. 43. Udspringene paa Siderne af Skafthullet kun svage. Helt sleben, den forreste Del sleben i Facetter. Nuværende Længde 12 cm. (12553).

190. *Stenøxe* uden Skafthul, 9 cm. lang, lig NO. 15, men uden Skraaslibning; helt sleben. (12554).

No. 187—190 ere kjøbte af en Mand i *Ødemark* Sogn, *Aremark* Pgd., Smaalenene, og ere udentvivl fundne der eller i nærmeste Omegn.

191. *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, lig NO. 27, dog uden ophøiet Midtryg; sleben ved Eggen. F. i den sydlige Del af *Ullensaker* Pgd., Akershus Amt. (12560).

192. *Stenøxe* med Skafthul af samme Form, 13 cm. lang, sleben ved Eggen. Boringen oprindelig begyndt skjævt fra begge Sider. F. ved Grøftegravning i *Ski* Sogn, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (12561).

193. Endel af Mennesker bearbeidede *Flintstykker*, hvoriblandt adskillige Flekker og Flekkeender, en liden *Skraber* og et konisk Stykke ligt det hos *Evans, Stone implements* S. 247 fig. 118 afbildede (jvfr. Aarsb. 1875 S. 87 no. 107). Desuden et 7,5 cm. langt Stykke *Skifer*, ligt et Bryne fra Jernalderen, men aftyndet mod den ene Ende og der dannende et Slags Eg. Disse Stykker ere fundne ved *Mulerudbækken* sydligst i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene (jvfr. de tidligere fra denne Grænd indkomne, paa Tilstedeværelse af Stenaldersværksteder tydende Fund i Aarsb. 1881 S. 154 no. 133, 1882 S. 151 no. 31 og S. 179 no. 197, 1883 S. 113 no. 100 og S. 122 no. 190). (12562).

194. *Stenøxe* med Skafthul, 11,5 cm. lang, lig NO. 32, oprindelig maaske helt sleben. Bag det fuldendte og ubeskadigede Skafthul er paa Oversiden gjort Begyndelse til at indbore et andet, lige ved Kanten af Banen (hult Bor anvendt). F. paa *Minnestranden, Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12563).

195. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Ringnes* i *Stange* Pgd., Hedemarkens Amt.

a) Tveegget *Sværd* af *Jern*, af hvis Haandtag hele øvre Hjalt mangler. Klingen har været flere Gange bøiet og er gaaet af paa flere Steder i Bøiningerne. Stykkerne maale nu tilsammen 67 cm., men noget mangler sandsynligvis. Hjaltene synes at have været som paa NO. 489. (12564).

b) *Sigdblad* af *Jern* som NO. 384, 21 cm. langt mellem Enderne; meget tydelige Sagtænder i Eggen. (12565).

c) *Sigdblad* som NO. 385, beskadiget, sagtandet i Eggen, c. 25 cm. mellem Enderne, og et forrustet Fragment af et *Sigd-* eller *Ljaablad*, af *Jern*. (12566).

Fundet er gjort i en Haug i Sommeren 1885; der fandtes desuden et Øxeblad.

196. Gravfund fra den tidligere Del af ældre Jernalder, fra *Tingvold* i *Tune* Pgd., Smaalenene.

a) Levninger af et stort *Broncekar*, hvoraf Overdelen er bevaret i nogenlunde sammenhængende Tilstand, medens der af Resten findes en Mængde større og mindre Brudstykker. Overdelen ligner meget det tilsvarende Stykke paa de almindelige Broncevaser (NO. 344), men Randen er skraat udadbøiet (2,3 cm. bred), Karrets Væg noget udadbuget, og der har været Hanker af Jern fæstede paa Indersiden af Randen. Karret har ikke havt Fod. Det er tyndt. Høide antagelig mindst 30 cm., Vidde over Randen c. 20 cm. (12567).

b) Levninger af en *Øse* («Kasserolle») af *Bronce*, jvfr. NO. 341—343. Bunden og Haandtaget løse, den første i Brudstykker og ikke fuldstændig tilstede. Bunden har paa Indersiden inddreiede koncentriske Cirkler. (12568).

c) Rester af *Broncebeslag* til 2 *Drikkehorn*. Der findes 2 Endebeslag af Formen NO. 340, 4,5 cm. lange. De ende nedentil ikke, som det i NO. afbildede Expl., i en flad Plade, men ere der stærkt konkave og have i Bunden en Aabning, som synes at have gaaet igjennem det hele Beslag. Det ene har desuden i Siden en Aabning, der kommunicerer med den langsigjennem gaaende, maaske bestemt til Anbringelse af en Snor, hvori Hornet kunde ophænges. Desuden haves nogle Stykker af Randbeslaget til et Horn. Ved dette og inde i Endebeslagene sidde Smaastykker af selve Hornene. (12569).

d) Smaastykker af en større, meget tyk *Lerurne*, sortfarvet og ornamenteret med Stregezirater lige ned til Bunden.

e) 4 smaa Jernstykker, hvoraf to høre til Tangen af et *Knivblad* og et tredie er Hanken af et Kar med en

Stump af Hadden (synes ikke at have hørt til det under *a* beskrevne Broncekar). (12570).

Fundet gjordes for omtr. 3 Aar siden paa flad Mark, under en Helle, der hvilede paa 2 andre Stene, ikke meget dybt i Jorden. Brændte Ben fandtes. — Drikkehornbeslag af den her forekommende Form synes at være meget sjeldne i Norge (vides kun at være fundne een Gang før, i en Grav paa *Løken* i *Raade*, se Texten til den nævnte Afb. i NO).

197. Et andet ældre Jernalders Gravfund fra samme Gaard, *Tingvold* i *Tune*.

a) Mindre Stykker af et *Broncekar*. Det synes at have været en Kjedel af den østlandske Form (NO. 352). (12571).

b) 15 *Glasperler*, mere eller mindre skadede af Ild, deriblandt en firdobbelt Perle af grønt Glas. Desuden nogle Smaastykker af en spæd *Kjede* af Broncetraad. (12572).

Ogsaa dette Fund er gjort paa flad Mark, i Sommeren 1885, og indeholdt brændte Ben.

198. *a)* Et lidet aflangt, ganske tyndt *Broncebeslag* fra Middelalderen, afb. fig. 21, med pressede Ornamenter, bestemt til Fastnagling paa et Underlag, 3,5 cm. langt. (12573).

b) *Nøgel* af *Jern*, 13 cm. lang, smukt arbeidet, med Pibe. Inde i det cirkelrunde, aabne Greb et fremspringende liljeformet Ornament. (12574).

c) Cylinderformet *Spillebrikke* af *Ben*, 3 cm. i Tvermaal og 1 cm. høi, farvet med et rødt Farvestof, uden Mærke eller Ornament. (12575).

Disse Sager ere fundne under Chorgulvet i *Hopperstad* Kirke i *Sogn* under det nu foregaaende Restaurationsarbeide. Gave fra Foreningen.

199. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, stærkt forrustet, men helt bevaret. Klingen 79 cm. lang; adskillige fastrustede Levninger af Skedens Træværk. Haandtaget som paa NO. 494, med Spor af riflet Sølvbelæg. Afstanden mellem Hjaltene 9,5 cm. F. i Høsten 1885 paa *Vegstenen*, *Vega* Pgd., Nordlands Amt, sammen med endel ubrændte Ben, af hvilke «nogle med Sikkerhed antoges at være Menneskeben og lod formode, at den begravede havde været en Mand af ualmindelig Størrelse». Findestedet ligger tæt ved Søen. Gave fra Sognepræst *H. Marstrander*. (12576).

200. *a)* 3 *Glasperler* og nogle Fragmenter af saadanne, tildels skadede af Ild. Af de tre hele er den ene en klar gulhvid Perle, der hænger i en af sammensnoet Sølvtraad dannet Ring, og de andre en liden blaagrøn

Dobbeltperle og en større blaa Perle med rødt og hvidt Indlæg.

b) Et beskadiget Endestykke af en *Armbøile* af *Bronce*, ornamenteret i samme Stil som NO. 721. (12577).

F. paa den bekjendte Gravplads paa *Romfokjellen* i *Romfo* Sogn, *Sundalens* Pgd., Romsdals Amt (jvfr. især Aarsb. 1873 S. 74—77).

201. *Stenøxe* uden Skafthul, 14 cm. lang, lig NO. 8, af smuk lysegrøn Stenart, sleben ved Eggen. F. paa *Katterud* i *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12578).

202. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af rød Kvartsit, 11,8 cm. lang. Formen temmelig slank, men Enderne tvert afskaarne; Oversiden buet, med Slidspor, Undersiden plan. F. paa *Kviljo* i *Vanse* Pgd., Lister og Mandals Amt. (12579).

203. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, i Bladets Form lignende NO. 517, men spædere, beskadiget i begge Ender; nuværende Længde 30 cm. F. for omtr. 40 Aar siden i en Gravhaug paa *Vøien* i *Asker* Sogn og Pgd., tilligemed flere siden forkomne Sager. Gave fra *Eivind Koren*. (12582).

204. Fragmenter af en *Skjoldbule*, lig NO. 563, og en *Pilespids* med Fal (NO. 535) af *Jern* og fra yngre Jernalder, f. ved Agerbrydning i en Røs paa *Aakeren* (Aakre), *Laardal* Pgd., Bratsberg Amt. (12583. 12584).

205. *Stenøxe* uden Skafthul af fin og haard, graasort Skifer, 13,5 cm. lang, næsten helt sleben. Bredsiderne konvexe; Smalsiderne paa Grund af Emnets Beskaffenhed skraa og ufuldstændigt slebne. Bredden 4,1—5,8 cm., Tykkelse indtil 3 cm. F. i Myrjord paa *Kvedalen* i *Søndre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. (12585).

206. *Stenøxe* med Skafthul, 12,3 cm. lang, lig NO. 28, sleben ved Eggen og delvis paa Undersiden. F. paa *Svennebyeiet* i *Nordre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. (12586).

207. En liden smuk *Flintøxe* (NO. 62), 4,3 cm. lang. F. paa *Bunes* under *Svenneby* i samme Pgd. (12587).

208. *Stenøxe* med Skafthul, 12,3 cm. lang, lig NO. 32, helt sleben. Er et meget smukt Exemplar, af Talk, mørkegraa med lysere Pletter. F. paa *Grimstad* i *Torsnes* Sogn, *Borge* Pgd., Smaalenene. (12589).

209. Forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, noget lignende NO. 32, temmelig stor. F. paa samme Gaard. (12590).

210. *Stenøxe* uden Skafthul, 11,2 cm. lang, Form som NO. 12, sleben ved Eggen. F. 1885 paa dyrket Mark paa *Holt* i Skjebergdalen, *Skjeberg* Pgd., Smaalenene. (12591).

211. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, formindsket ved Omhugning, nu 12 cm. lang. Sleben ved Eggen og delvis

paa Oversiden. F. ved Digegravning paa *Skalle i Torsnes* Sogn, *Borge* Pgd., Smaalenene. (12592).

212. *Stenøxe* med Skafthul, 13,5 cm. lang, lig NO. 29, dog med stærkt aftagende Høide bagover, næsten helt sleben. F. paa samme Gaard og paa samme Maade. (12593).

213. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Sunde* i *Saude* Sogn og Pgd., Bratsberg Amt.

a) Tveegget *Sværd* af *Jern*, sammenbøiet, saa at Odden ligger ind til den øverste Del af Klingen. Hjaltene som paa NO. 490, 491 (øvre Hjalt af et Stykke). Nedre Hjalt fastrustet et Stykke ovenfor sin oprindelige Plads. Afstanden mellem Hjaltene har været c. 9 cm. Klingens Længde 82,5 cm. (lidt mangler i Odden). (12596).

b) *Øxeblad* af *Jern*, ligt NO. 559 (Skjægøxe), 17,5 cm. langt og 13,5 cm. bredt i Eggen. (12597).

c) *Ljaablad* af *Jern* (NO. 386), 48 cm. langt mellem Enderne. (12598).

d) *Sigdblad* af *Jern* af Formen NO. 384, med Spor af Sagtænder i Eggen, 26,5 cm. langt mellem Enderne. (12599).

e) *Bidselring* af *Jern* med et Stykke af selve Mundbiddet, 8 cm. i Tvermaal. (12600).

Fundet gjordes 1885 ved Gravning af Kjelder til en ny Hovedbygning, i omtrent 1 Alens Dybde. Der var intet Spor til Gravhaug; derimod findes 65 Alen længere i N. 3 runde Gravhauger og paa den anden Side af Postveien, omtr. 30 Alen fra Bygningen, 1 rund Haug. Desuden indsendtes som fundet sammesteds 2 Klumper Myrmalm.

214. Stykker af 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder af Formerne NO. 361 og 364 og nogle smaa *Jernstykker*, hvoriblandt synes at være Levninger af en *Sax*. F. paa *Kolbensrød* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, i en Langhaug, 18 m. lang og 12 m. bred, c. 2 m. dybt, mellem en Hob Stene, tilligemed Kul (efter Sigende var der ingen Ben). (12601).

215. Flad *Slibesten* fra Stenalderen af *Glimmerskifer*, brugt paa begge Sider. Længde 31 cm.; i den ene Ende 32 cm. bred, i den anden smalere; Tykkelse c. 6 cm. Paa den ene Side to ovale Fordybninger, hvoraf den største har en opstaaende Ryg i Midten (jvfr. Aarsb. 1879 fig. 3). Mellem disse bredere Fordybninger er der to dybe, smale Slidspor, 1,4 og 1,7 cm. brede, og ved Stenens bredere Ende tre lignende, ganske korte Spor, der med uformindsket Bredde gaa ud i Kanten. Paa den anden Side er der et stort og bredt ovalt Slidspor og ved Kanten af

dette et langt, smalt, der dog er noget bredere og har noget mere heldende Sidevægge end de tilsvarende paa den først omtalte Side. Desuden er ogsaa her i den ene Endes Kant et kort og smalt, dybt Spor, der gaar skraat ned over Kanten. F. paa Pladsen *Buer* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (12602).

216. *Slibesten* af rød *Sandsten*, ligeledes flad, slidt paa alle 4 Sider, dog kun delvis paa Smalsiderne. Stenen har, ligesom enkelte tidligere indkomne Exemplarer af denne Klasse, afsmalnende Form mod den ene Ende og er temmelig stærkt krummet til Siden i denne Ende. Længde 36 cm., Bredde 4—16 cm., Tykkelse 3 cm. Paa den ene Bredside findes ved den brede Ende 2 ganske smale, dybe Slidfurer. F. i *Aasmosen* (en Myr) i *Aas* Pgd., Akershus Amt. (12603).

217. En anden flad *Slibesten* af samme Stenart, ligeledes slidt paa alle 4 Sider, afbrudt i den ene Ende, nu 22 cm. lang, 13 cm. bred og 2 cm. tyk. F. paa *Vestby* Præstegaard, Akershus Amt. (12604).

218. *Stenøxe* uden Skafthul, 9,5 cm. lang, lig NO. 8, dog forholdsvis tykkere, sleben ved Eggen. F. paa *Todammen,* ligeledes i *Vestby* Pgd. (12605).

219. *a)* *Bor* af *Flint,* dannet af en bred, i den ene Ende tilspidset Flekke, tilhugget i begge Kanter, 7 cm. langt. (12606).

b) *Flintkniv,* lig NO. 60, 5,2 cm. lang. I den som Eg benyttede Kant ere mange Smaafliser sprungne af. (12607).

c) Forskjellige Smaastykker fra Stenalderen; deriblandt Egstykker af 2 *Stenøxer* uden Skafthul af Typen NO. 4, det ene slebet ved Eggen og af halvrundt Tversnit, og et Fragment af Bladet af en *Spydspids* eller bredbladet *Dolk* af *Flint.* (12608).

Disse Sager ere fundne paa en af Gaardene nærmest *Skiptvet* Kirke, Smaalenene (vistnok ikke fundne sammen).

220. *a)* Et stærkt forvitret Exemplar af en *Stenøxe* uden Skafthul af Typen NO. 4, 9,8 cm. lang, halvrundt Tversnit. (12609).

b) Et Stykke bearbeidet *Skifer,* ligt det under No. 193 beskrevne, tilspidset i den ene Ende og maaske afbrudt i den anden, nu 12 cm. langt. (12610).

c) En hel Del *Flintaffald,* hvoriblandt et Endestykke af et *Bor* og, som det synes, en *Flintkniv* lig NO. 60. (12611).

Alt f. paa *Præstdalen* i *Spydeberg* Sogn og Pgd., Smaalenene, opsamlet efterhaanden hist og her paa Gaardens dyrkede Jord.

221. Nogle ubetydelige Sager fra ældre Jernalder, f. i en Gravhaug i *Spydeberg* Pgd., sc. et Hankestykke af en rød *Lerurne*, et Randstykke af et *Kleberstenskar* med udoverskydende Kant og nogle *Jernfragmenter*. (12612).

222. *Stenøxe* med Skafthul, 16,5 cm. lang, lig NO. 32, men afrundet i Banen og Kanterne, sleben ved Eggen. Skafthullet paa Oversiden oprindelig begyndt paa urigtigt Sted, med hult Bor. F. paa *Bø* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12613).

223. Dreiet *Sneldehjul* af *Klebersten*, af Form som en ret afskaaret Kegle, noget afrundet i Kanten oventil. Tvermaal 3 cm., Høide 2,2 cm. Sandsynlig fra ældre Jernalder. F. ved *Varhaug*, *Haa* Pgd., Stavanger Amt. Gave fra Kirkesanger *Hougstad*. (12616).

224. 2 simpelt arbeidede *Sneldehjul* af *Sten*, lave, 3,5 og 2,5 cm. i Tvermaal, muligt fra yngre Jernalder. Det største af dem bedækket med Jernrust. F. sammesteds. Gave fra *Martin Reiestad*. (12617).

225. 2 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, som NO. 539, 13,5 og 12 cm. lange. F. paa *Teige* i *Eggedal* Sogn, *Sigdal* Pgd., Buskerud Amt. (12618).

226. Haandtaget af en *Flintdolk*, som det tilsvarende Stykke paa NO. 63, f. paa *Fraagot* i *Sigdal* Hovedsogn, i Stranden ved Vandet. (12619).

227. Prøver af et *Værkstedfund* fra Stenalderen, af fuldstændigt samme Charakter som det bekjendte fra Nøstvet i Aas (jvfr. No. 69 ovfr.). Det indsendte omfatter: a) 9 *Øxer* eller *Meisler* af den i disse Fund sædvanlige Typ (NO. 4), tildels slebne ved Eggen. b) 4 Fragmenter af *Slibestene* af Sandsten, 2 pladeformede og 2 tykke; af de sidste er 1 af gul Sten, de øvrige af rød. Desuden indkom sammen hermed den forreste Del af en liden *Stenøxe* med Skafthul, der sandsynligvis ei hører til Værkstedfundet. F. ved Opbrydning af Nyland paa *Hasledalen* under *Kil* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (12622).

228. *Kvartsbryne*, 17,5 cm. langt, firkantet Tversnit med afrundede Sideflader, noget slidt paa alle 4 Sider. F. paa *Hisingby*, ligeledes i *Raade*. Har nogle Pletter af Jernrust. (12623).

229. *Flintredskab*, der synes at være gjort af det afbrudte Blad af en Dolk; er i Bruddet nedentil rundt tilhugget med Skrabereg. Længde 11,7 cm., største Bredde 4,6 cm. F. i en Jernbanekutting paa *Fossum* i *Blaker* Sogn, *Urskog* Pgd., Akershus Amt, i 4 Alens Dybde. (12624).

230. *Stenøxe* med Skafthul, 16 cm. lang, meget forvitret, synes oprindelig at have havt Form som NO. 29. F. paa *Falla* i *Fet* Pgd., Akershus Amt. (12625).

231. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af graa Kvartsit, langstrakt Form med middels spidse Ender, 10 cm. lang. Meget dybt skraat Slidspor paa Oversiden, ubetydeligt Slid paa Undersiden. F. paa *Einerud* i *Blaker* Sogn, *Urskog* Pgd., Akershus Amt. (12626).

232. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 42,5 cm. lang, temmelig lig NO. 530. F. i en Gravhaug paa ovennævnte Gaard *Falla* i *Fet*, hvor der skal være en hel Del Hauger i Udmarken. (12627).

233. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, helt sleben, noget lignende NO. 30, men har Skafthullet længere fremme. F. paa *Gjuvstul* i *Vinje* Pgd., Bratsberg Amt. (12628).

234. *Stenøxe* uden Skafthul, 15,5 cm. lang, lig NO. 7, sleben ved Eggen og tildels ved Banen. F. ved *Bryn* i *Østre Aker* Pgd., Akershus Amt. (12629).

235. *Flintdolk*, lig NO. 66, oprindelig et stort og smukt Exemplar, men Bladet formindsket ved Omhugning. Nuværende Længde 19 cm., hvoraf 11 cm. falder paa Bladet. Grovt sleben paa Ryggen af begge Bladets Sider i dets ydre Del. F. paa *Hval* i *Gran* Pgd., Christians Amt. (12630).

236. *Stenøxe* med Skafthul, 18 cm. lang, lig NO. 28. 29, men af raaere Arbeide; sleben ved Eggen. F. paa *Gamkinn*, ligeledes i *Gran*. (12631).

237. *Spydspids* af *Jern* fra ældre Jernalder, tveegget, i Form staaende mellem NO. 206 og 208, 36,5 cm. lang. Midtryggen temmelig skarp og høi. F. paa *Vøien* i *Gran*. (12632).

238. *Spydspids* af *Jern*, 36 cm. lang, sandsynlig fra yngre Jernalder, temmelig lig NO. 519, men bredere og kortere Blad. Skaftet har været fæstet med 2 Nagler, drevne ind ligeoverfor hinanden fra modsatte Sider. F. paa *Dynna* i *Gran*. (12633).

239. *Øxeblad* af *Jern*, fra yngre Jernalder, omtrent som NO. 554, 12,5 cm. langt og 8,5 cm. bredt i Eggen. F. paa *Bjørge* i *Gran*. (12634).

240. Endel *Vævlodder* af *Jern* som NO. 438, af to eller tre forskjellige Sæt. De mindste ere 15—16 cm. lange; af denne Størrelse findes c. 80 Expl. Af større Exemplarer findes 1 af 23 og 1 af 29 cm. Længde. De to sidste ere f. paa *Nordengen* i *Lunner* Sogn, *Jevnaker* Pgd., Christians Amt, de første paa *Mikkelsbraaten* i samme Sogn. (12635. 12636).

241. *Hængelaas* af *Jern* af Formen NO. 452, meget liden, 3,5 cm. bred og 3 cm. høi. (12638).

242. *Knivblad* af *Jern*, 17,5 cm. langt, ligt NO. 145, dog saaledes, at Ryggen gaar ind til Tangen i en regelmæssigt buet Linie; vel fra ældre Jernalder. (12639).

No. 241 og 242 ere f. i Røser paa *Søndre Lunner* i nysnævnte *Lunner* Sogn.

243. Et forrustet og ufuldstændigt *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, oprindelig vel ligt NO. 555, nu 19 cm. langt. F. i en Røs paa *Haukeli* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12641).

244. *Hængelaasnøgel* af *Bronce*, maaske fra yngre Jernalder, 12,5 cm. lang, lig NO. 456. Ukjendt Findested. Gave fra Kammerherre *Fr. Faye*. (12644).

245. *a) Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 42 cm. lang, lig NO. 517. (12645).
b) Celt af *Jern*, som NO. 401, 14,8 cm. lang. (12646).
c) Glasperle af gult Glas med omstøbt farveløst Glas, afbrudt i begge Ender og følgelig hørende til en flerdobbelt Perle. (12647).
F. for flere Aar siden i Kanten af en Ager paa *Lihjell* i *Sundalens* Pgd., Romsdals Amt.

246. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, uden Hjalt. Klingen 72,5 cm. lang, temmelig forrustet. (12648).
b) Øxeblad af *Jern*, ligt NO. 555, 18 cm. langt og 9,5 cm. bredt i Eggen. (12649).
c) Et lidet Stykke af den ene Ende af en oval *Broncespænde*, udentvivl af et Exemplar med dobbelt Plade. Beskadiget af Ild. (12650).
F. i en Røs paa *Aannerud* i *Lier* Pgd., Buskerud Amt.

247. Fragmenter af to *Kvartsbryner* og et *Sneldehjul* af *Klebersten*, af Form som en Kuglekalot, med Linieornamenter, 3,7 cm. i Tvermaal. Alt f. paa dyrket Mark paa *Auerud* i *Saaner* Sogn, *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12651—12653).

248. *Stenøxe* med Skafthul, 19 cm. lang, lig NO. 27; sleben ved Eggen. F. paa *Bruerhøgda*, ligeledes i *Saaner* Sogn. (12654).

249. Tveegget *Spydspids* af *Jern* fra ældre Jernalder, lig NO. 208, yderlig forrustet; oprindelig Længde 20 cm. F. paa samme Sted ved Brøndgravning. (12655).

250. *Stenøxe* med Skafthul, 9,5 cm. lang, noget lig NO. 30, helt sleben. F. ved Pløining paa *Nordre Bruer* i samme Sogn. (12656).

251. *Stenøxe* uden Skafthul, 10 cm. lang, lig NO. 8, men fladere og skraasleben fra begge Sider ved Eggen. F. paa *Lure* ved Hølen, i samme Sogn. (12657).

252. *Stenøxe* uden Skafthul, 8 cm. lang, lig den foregaaende, men endnu mere fladtrykt, sleben ved Eggen. F. paa *Grønlund-Ødegaarden* i *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12658).

253. Gravfund fra yngre Jernalder, fra *Aske* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt.

a) *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 17,5 cm. langt, oprindelig vel ligt NO. 558. (12659).

b) *Ambolt* af *Jern,* som NO. 392, dog meget sværere og uden Hul i Kanten. Høide 9,5 cm., Hammerfladen omtr. 7 cm. i Kvadrat. (12660).

c) *Hammerhoved* af *Jern,* ligt NO. 394, 10 cm. langt. (12661).

d) Levninger af et sandsynligvis tveegget *Sværd* af *Jern,* i mange Stykker. Hjaltene synes at have lignet dem paa NO. 494. (12662).

e) Levninger af en meget svær *Spydspids* af *Jern* af Formen NO. 418. (12663).

f) Fragmenter af Jernsager, af hvilke kan skjelnes en *Fil* med Spor af Træskaft, en *Linhekle,* et *Sigdblad* og *Klinknagler.* (12664).

g) Et Par Fragmenter af et forgyldt *Høvrebeslag* af *Bronce,* ligt NO. 595, samt et Stykke af en temmelig stærkt krummet *Jernstang* af rundagtigt Tvermaal, c. 1,8 cm. Tvermaal, med Spor af udvendigt Broncebeslag. De sidstnævnte Stykker høre maaske til Høvrets Bue. (12665).

h) *Skiferbryne,* 25 cm. langt, tyndt og smalt, stærkt slidt. (12666).

i) 2 *Fiskesænker* af *Bly,* støbte omkring en Jernstang ligesom NO. 427. Det ene har Form af en ret afskaaret Kegle, det andet ser ud som et efter Længden gjennemskaaret Æg. Det sidstes Jernstang synes i begge Ender at have havt en Løkke. Er det 3die i Norge gjorte Fund af Sænker af dette Slags fra yngre Jernalder (jvfr. NO. II S. 23 og Aarsb. 1879 S. 201 No. 155 c). (12667. 12668).

Gravhaugen bestod af Grus med Sten iblandt. Oldsagerne laa i den ene Side af Haugen ovenpaa en stor jordfast flad Sten. Jorden i Nærheden var kulsort.

254. *Stenøxe* uden Skafthul, i Form lig NO. 14. 15, dog tyndere, af fin, sort Stenart; 8,8 cm. lang, helt sleben. F. paa *Østre Eika, Bø* Pgd., Bratsberg Amt. (12669).

FORTEGNELSE
OVER GJENSTANDE ÆLDRE END REFORMATIONEN, SOM I 1885 ER INDKOMNE TIL VIDENSKABSSELSKABETS OLDSAGSAMLING I THRONDHJEM.

AF K. RYGH.

---

1. Tveegget *sverd* af *jern*, hvis od mangler, øvre hjalt og knappen afbrækket, men medfølger. Klingen nu 78 cm. lang, indtil 7,5 cm. bred, med levninger af en slire af træ, som indvendig har været foret med uberedt skind. Hjalterne rette og skyttelformede. Brudstk. af et *sigdblad* af *jern*, afbrækket i begge ender. Et brudstk. af *jern*, formodentlig af et *laasbeslag*. En 30 cm. lang, firesidet *hein*, jevnt slidt paa alle sider. F. paa *Rønne* paa *Ørlandet* sammen med et *skelet*, der forekom finderen at ligge med bøiede knæer. (3276—3279).
2. En liden *spende* af *guld*, rimeligvis fra middelalderen. 5 fra hinanden vendte buer danner et femkantet rum, hvorover der gaar en naal, hvis rod er bøiet om den ene bue. Buerne holdes parvis sammen ved smale ombøiede baand; deres ender er bøiede sammen og oprullede i en spiral, og den indvendige aabning af dem udfyldt med en sløife. Paa oversiden er alle kanter tverriflede; her og der er anbragt runde perler. Den er kjøbt af en antikvitetshandler med en usikker oplysning om, at den skal være funden ved en kirke i *Nordmøre*. (3281).
3. *Økseblad* af *jern* af formen med jevnbredt blad med en liden indbøining under skafthullet, 13 cm. langt, kun 5 cm. bredt ved eggen. F. ved opbrydning af nyland paa *Meland* i *Lensviken*. (3282).
4. Halvdelen af et *bryne* af brunrød *kvartsit*, som har været sterkt slidt. F. paa *Lutdal* paa *Frosta*, hvorfra samlingen tidligere har et lignende bryne. (3287).
5. Sexsidet *knivskaft* af *ben*, tilspidset mod den bagre ende, med en liden rest af et blad af jern. 10 cm. langt. F.

dybt i grunden ved gravning er mellem Frue gade og St. Jørgensveiten i *Throndhjem*. Sandsynligvis middelaldersk. (3290). Gave fra bygmester *Bergstrøm*.

6. Et par *islægger* eller skøiter af *ben* af den almindelige middelalderske form, 22 cm. lange. F. i grunden i en gaard i Kongens gade i *Throndhjem*. (3291).
7. Brdstk. af et *bryne* af *kvartsit*, 12 cm. langt, temmelig tyndt. F. under grøftegravning i en myr paa *Nesje* i *Veø* i Romsdalen. (3292). Gave fra *Knut O. Nesje* ved kaptein R. Ziegler.
8. *Økse* af *flint*, 12,5 cm. lang, 4,5 cm. bred ved eggen, 2 cm. ved den øvre ende. Bredsiderne kun nedentil fuldstændig slebne, smalsiderne ganske uslebne. F. under jordarbeide paa *Huseby* i *Øksendalen* i Nordmøre. (3293). Gave fra *Peder Valset* ved kaptein Ziegler.
9. *Spydspids* af brunlig *flint*, 22 cm. lang, indtil 3,5 cm· bred; har den største bredde noget ovenfor midten. F. under jordarbeide paa *Høgset* i *Kvernes*, Nordmøre. (3294). Gave fra *Knut Høgset* ved kaptein Ziegler.
10. *Økseblad* af *jern*, nærmest af formen NO. 556, 21 cm. langt, men noget afrustet i Eggen, som er 8 cm. bred. F. paa *Nesje* i *Veø* i en liden gravrøs «med kul og aske». (3295). Gave fra *Knut O. Nesje* ved kaptein Ziegler.
11. 3 *klinksøm* af *jern*, 3—5 cm. lange. Et brdstk. af *ben*, fladt paa den ene side, afrundet paa den anden, 5,5 cm. langt, 1,5 cm. bredt ved bruddet, indsmalnende mod den anden ende. I bruddet et naglhul med jernrust. Paa den runde side prydet med dobbelte ringe om et centrum. Rimeligvis en sideplade af en *kam*. F. i en gravhaug paa *Neraas* i *Vestnæs* i Romsdalen. Der medfulgte et par stumper brændte ben og et ubrændt ribben af et dyr. (3298. 3299). Gave fra *Anders A. Neraas* ved kaptein Ziegler.
12. *Pilespids* af *jern* med fal, 6 cm. lang. Odden fireegget med flade sider. Rimeligvis fra middelalderen. F. nede i gruset nær muren paa nordsiden af domkirkens vestre ende i *Throndhjem*. (3300). Gave fra bestyrelsen for restaurationsarbeidet.
13. Enegget *sverd* af *jern*; odden mangler, klingen nu 59 cm. lang, oventil lidt over 3,5 cm. bred. Tangen 11,5 cm. lang. F. i jorden nær *Trolla* brug ved *Throndhjem*. (3301).
14. *Fingerring* af *bronce*, paa bagsiden ganske smal, paa forsiden 0,5 cm. bred og prydet med skraa rifler. Uvis tid. F. i en ager paa *Kjellingen* i *Gildeskaal*. (3302).
15. En *kam* af *ben*, en *ring* og et *beslagstykke* af *bronce*, f. i den store, nu mere end halvveis udkjørte haug paa *Ophaug* paa *Ørlandet*. Kammen er af samme hovedtype som NO. 447, afbrækket ved begge ender og derfor nu kun 9 cm.

lang, men oprindelig sandsynligvis 14—15 cm. Sidepladerne er paa midten 2 cm. brede, prydede med 3 fine furer langs hver kant, 3 dobbelte cirkler om et centrum og forøvrigt med en mængde prikker. Af jernnaglerne er 4 bevarede og hullet for den 5te. Midtpladen med tinderne sammensat af 3 særskilte stykker, men der maa oprindelig have været 5. De bedst bevarede tinder er næsten 3 cm. lange. Ringen er 4 cm. i ydre tverm., glat og dannet af en ten med ovalt tversnit. Beslaget har form af et dyr, som med den ene fod hævet staar paa et smalt fodstykke. Hovedet, som mangler, har været bøiet bagud mod ryggen; halen kort og ret opstaaende. Dyrets længde er omtr. 4 cm. Bagsiden dels flad, dels svagt konkav; paa fodstykket er der en halvt afbrudt hempe, og en lignende har der maaske været paa det nu afbrækkede hoved. Stykket minder mere om middelalderen end om hedendommen. (3304—3306). Gave fra lensmand *Buaas.*

16. *Økseblad* af *jern* af typen NO. 552, 14 cm. langt, 9,5 cm. bredt ved eggen. F. paa *Gustad* i *Levanger* landsogn. (3307). Gave fra *Anton Lothe.*
17. Tveegget *spydspids* af *jern* med fal, 23 cm. lang. Nærmest lig NO. 523. F. paa *Monset* i *Orkedalen.* (3308). Gave fra *Ole Monset.*
18. *Mundbid* af *jern* med enkelt led. Ringene meget store, 9 cm. i ydre tvermaal. F. i jorden paa *Syrstad* i *Børseskogn.* (3309).
19. *Økseblad* af *jern,* lig NO. 560, 17 cm. langt, 16 cm. bredt i eggen, meget tyndt. F. i jorden paa *Sundland* i *Strinden.* (3312).
20. Et eller flere *yngre jernalders*-fund fra gravpladsen paa *Vang* prestegaard i *Opdal:*
    a) Et par skaalformede *spender* af *bronce* med dobbelt plade af formen NO. 657. Ualmindeligt vel bevarede, idet ogsaa de tvundne sølvtraade i de fordybede baand for det meste er tilstede. Naalene har været af jern. (3315).
    b) Brudstk. af en overplade af en *spende* af formen NO. 652 og nogle stykker af kanten af en underplade. (3316).
    c) *Sigdblad* af *jern* med afbrækket od, nu 17,5 cm. langt. Ved den bagre ende gaar bladet over til en smal, retvinklet bøiet ten; et lidet stykke foran den er en 2 cm. lang nagl med stort hoved. (3317).
    d) *Knivblad* af *jern* med tange, omtrent helt, 14,5 cm. langt, kun lidt over 1 cm. bredt, men adskillig slidt. Langs bladets midte i den bagre del en bred sterk fure. (3318).

e) Tveegget *pilespids* af *jern* med tange, nu 10,5 cm. lang, men der mangler lidt af tangen, indtil 2 cm. bred. (3319).

f) *Mundbid* af *jern* med dobbelt led, jvfr. NO. 569. I ringene hænger dobbelte rembeslag, brede paa den ene, smale paa den anden side, med nagler, hvis hoveder er belagte med bronce. (3320).

g) *Angel* af *jern*. Den yderste spids er afbrukket, saa at det ikke kan afgjøres, om den har havt modhage, hvilket dog ikke er sandsynligt. 10 cm. lang maalt efter krumningerne, afstanden mellem krogens spids og stammen 2,5 cm. Den øverste ende er tilbagebøiet og afbrukket; maaske har den dannet en løkke. (3321).

h) Firkantet *remspende* af *jern* med afrundede hjørner, 5,5 cm. lang, 3,5 cm. bred. Naalen er bevaret. (3322).

i) Oval *ring* af *jern*, 5,5 × 2,5 cm. i ydre tvermaal, rimeligvis hørende til et bidselbeslag. Et stykke i det ene hjørne afbrækket. (3323).

k) Rund *ring* af *jern* i 2 stykker, 4 cm. i ydre tvermaal (3324).

l) 2 brudstk. af et *rembeslag* af *jern*, paa den ene side belagt med bronceblik, aflangt firkantet, er paa den ene ende forsynet med 2 nagler; fra den anden ende udgaar en bøiet, afbrækket ten, der har dannet en krog eller en ring. (3325).

m) En *spiger* af *jern* og nogle brudstkr. af *søm* og *spiger*. (3326).

n) En *bolt* af *jern*, nu 9 cm. lang, men noget ufuldstændig. Stort kegleformet hoved og rund stamme. (3327).

o) *Krog* af *jern*, maaske hørende til seletøibeslag. Stammen, som er ufuldstændig, er snoet, krogens ende spiralformet oprullet. (3328).

p) Nogle brudstkr. af en *skjoldbule* af *jern*, som nærmest har havt formen NO. 564. (3329).

Ordentlige fundoplysninger mangler om disse gjenstande. Rimeligvis er det samlet fra gravninger i flere hauger. I haugerne paa prestegaardsmoen drives gravninger nu paa spekulation af husmænd og andre.

21. Brudstkr. rimeligvis af en stor *meisel* af sort *sten* og isaafald af dens øvre del, 7,5 langt, 4,5 og 2,5 cm. i tverm. Den ene bredside afrundet, den anden omtrent flad, smalsiderne noget affladede. F. ved et veianlæg under en fjeldvæg paa *Finnanger* paa Otterøen i *Fosnes*. (3330). Gave fra *Melchior Finnanger*.

22. *Beltesten* af *kvartsit*, 7,5 × 4,5 cm. Ingen særskilt omgaaende fure, men hele smalsiden er konkav. F. paa *Meland* i *Stadsbygden*. (3331). Gave fra *Mikael Meland*.

23. *Perle* af mørkebrun *sten* eller glasmasse, uregelmæssig flad, indtil over 2 cm. i tverm. med et meget stort hul. F. paa *Hognes* paa *Gjetestranden* under pløining. (3332). Gave fra *Lars Hognes.*

24. *Økse* af *sten* med skafthul, nærmest af formen NO. 28, men med mindre buet forside, 14 cm. lang, 5 cm. bred ved eggen. Forøvrigt noget skjev, idet den ene smalside er noget sterkere buet end den anden. F. paa *Furan* i Lunke sogn i *Stjørdalen.* (3333).

25. Yngre jernalders fund fra *Opdal,* antagelig fra gravpladsen paa *Vangs* prestegaard, men nærmere oplysninger har endnu ikke været at erholde:

a) Tveegget *sverd* af *jern,* temmelig bøiet, næsten fuldstændigt. Klingen 80 cm. lang, indtil 7 cm. bred med en bred fure. Rette, skyttelformede hjalter og en femdelt knap omtr. som NO. 511. (3334).

b) *Hadde* af *jern,* jvfr. NO. 731, snoet ved enderne, men ikke paa midten. Den ene krog afbrækket, nu 40 cm. lang, maalt efter krumningen. (3335).

c) 2 tveeggede *pilespidser* af *jern,* 14 cm. og 10,5 cm. lange. (3336).

d) *Knivblad* af *jern,* meget slidt og temmelig afrustet og ufuldstændigt, nu 14,5 cm. langt, jvfr. NO. 407. (3337).

e) *Knivblad,* jvfr. NO. 404, temmelig slidt og ikke ganske fuldstændigt, nu 11,5 cm. langt. (3338).

f) *Bidselmundbid* af *jern,* enkeltledet, ringene, hvoraf den ene er ufuldstændig, 5,5 cm. i tverm., biddet 12 cm. langt. (3339).

g) *Ring* af *jern,* 4 cm. i tverm. med et stykke af et led, der omslutter den med en løkke, (3340).

h) *Rembeslag* af *bronce* (afbild. fig. 19), 5,5 cm. langt, 2 cm. bredt. Bunden er fordybet og ornamenteret i samme stil som NO. 618—627. Ophøiede rammer danner i midten en kreds og ved hver ende en halvkreds med glat bund, i hvilke noget maa have været indfældt. Den ene ende gaar ud i to korte arme, gjennem hvilke der gaar en ten af jern. Nær den anden ende er to jernnagler, ved hvilke en rem har været befæstet, og et stykke indenfor er der paa bagsiden en bøile af bronce fra kant til kant, som har omsluttet remmen. (3341).

i) *Perle* af rød *glasmasse,* 11 × 7 mm. i tverm. (3342).

26. Baadformet *økse* af sort *sten,* lig NO. 35, men mangler den ophøiede rand paa forsiden, er noget mere krummet ovenfor skafthullet og noget mindre nedenfor det, 16,5 cm. lang. Hullet er næsten helt boret fra den indre side. Smukt og vel vedligeholdt exemplar. F. nogle alen fra søen paa

den lille ø *Rinderø* nær Gorsen udenfor Romsdalsfjorden i *Akerø* pgd. (3343).

27. To *hulmeisler* af graasort *sten*, nærmest lig NO. 26, den ene 18 cm., den anden 15 cm. lang, hulslibningen 5 og 4 cm. høi. F. ved grøftegravning i en myr paa *Smaage* i *Akerø* pgd. i Romsdalen, lige ovenpaa auren ved en stor sten, 3 alen under den nuværende overflade. (3344. 3345).

28. To brudstkr. af en *dolk* af *flint*, der i det væsentlige har havt samme form som NO. 63, men skaftet er noget mere udringet nedentil og ikke fuldt saa tykt. Det ene stykke er af skaftets, det andet af bladets bagre del. F. i en myr paa *Akerøtangen* i *Akerø* pgd. i Romsdalen. (3346).
No. 26—28 er indsendte af kaptein R. Ziegler.

29. *a)* *Kam* af *ben* (afbild. fig. 20), nu 19,5 cm. lang, men mangler et lidet stykke i begge ender. Den er sammensat paa sedvanlig maade af flere (7) stykker, sammenholdte ved sideplader, som paa midten er 2 cm. brede. Af tinderne, hvoraf mange er bevarede, er de længste 2,5 cm. lange. Pladernes midterste parti, paa hver side begrænset af 4 streger, er prydet med flettede baand. Endepartierne har yderst 4 tverstriber, en stribe langs kanten og i midten et spidst triangel, fyldt med brudte linier. 9 nagler af jern, hvoraf 7 bevarede. (3347).

b) *Kam* af *ben*, noget ufuldstændig i begge ender, nu 8 cm. lang. Sammensat af smaastykker, som holdes sammen ved sideplader, der er glat afrundede, indtil 1 cm. brede, 8 nagler af bronce bevarede. Tinderne er indtil 1,5 cm. lange. (3348).

c) *Pilespids* af *jern* med tange, 19 cm. lang, hvoraf 10 cm. kommer paa tangen. Fladt blad. (3349).

d) *Nøgel* af *jern* med rund løkke og pibe, 13 cm. lang. Aks med to indskjæringer. (3350).

e) *Haandtag* af *horn*, rimeligvis elgshorn, mulig haandtag til et høveljern. Oventil er der ved enderne to afskaarne horngrene, mellem hvilke der er plads for en haand. I den ene side er nedentil en dyb indskjæring, hvori en gjenstand har passet ind, som har været befæstet ved nagler, da der i den nederste afbrækkede kant sees to naglhul. I overkanten er der merker efter snorer el. lign., som formodentlig ogsaa har tjent til befæstelse. (3351).

f) 5 smaa *dyrehorn*, antagelig takker af ren, fint afsagede ved roden, men forøvrigt ubearbeidede, naar undtages, at det ene er retvinklet bøiet ved toppen, hvilket neppe kan været skeet uden ved kunst. (3352).

g) En liden *hein* (?) af rødbrun *skifer*, 6 cm. lang, fint sleben med omtr. kvadratisk tversnit. (3353).
h) En almindelig firesidet *hein*, sterkt slidt. (3354).
i) En *digel* af *grøtsten* med afbrækket skaft, grovt tilhuggen, omtr. 11 cm. i tverm. oventil. (3355).
k) Et skaft af en *digel* af *grøtsten* med en del af skaalens indre hulning, fint tilhuggen. Skaftet 8,5 cm. langt. (3356).
l) 3 *vævstene* af *grøtsten*, hvoraf den ene er ualmindelig stor. (3357).
m) En liden, meget grovt tilhuggen *bolle* af *grøtsten*. (3358).
n) Et brudstk. af et architektonisk ornament af grøtsten med en rosette i midten. (3359).
o) 4 *beslagstykker* af *jern*, deriblandt, som det synes, et par kistebeslag. (3360).

Disse gjenstande er fundne ved gravning for grundmure til det nye baptistkapel mellem Frue gade og St. Jørgensveiten i *Throndhjem*. De laa paa omtr. samme dybde, ca. 3 alen. Paa samme sted fandtes der betydelige levninger af middelalderske grundmure, hvorom henvises til indberetningen fra den throndhjemske filialafdeling. Nogle af sagerne, navnlig kammene, henviser bestemt til den ældre middelalder.

30. Enegget *sverd* af *jern*, sterkt sammenbøiet og ufuldstændigt, saa at der nu kun er 47 cm. tilbage af klingen; kortere og tykkere hjalter og en trekantet knap. Skjegformet *økseblad* af *jern*, hvis nedre del er afrustet, har været over 20 cm. langt. 2 brudstkr. af en tveegget *spydspids* af *jern*, det ene størstedelen af falen, det andet størstedelen af bladet, som er meget afrustet i kanterne og ualmindelig fladt. F. paa *Stjern* i *Aafjorden*. Nærmere fundoplysninger savnes. (3361—3363).

31. Tveegget *spydspids* af *jern*, noget ufulstændig i odden og afbrækket øverst paa falen. Begge stykker tilsammen 40 cm. lange og bladet 6 cm. bredt. Jvfr. NO. 522. Fire brudstkr. af klingen af et tveegget *sverd* af *jern*, tilsammen 40 cm. lange, indtil 5,5 cm. brede. En mindre samling *klinksøm* af *jern*, de fleste ufuldstændige. Et brudstk. af *jern*, krumt af form som skaftstykket af et sigdblad, men noget for tykt til at kunne være af et saadant. F. i en gravhaug paa *Sunde* i *Hevne*. Se adjunkt Lossius's indberetning. (3364—3367).

32. Nogle smaa brudstkr. af *klinksøm* og *spiger* af *jern*, fundne sammen med kul i en anden haug paa *Sunde* i *Hevne*, nær den foregaaende. (3368).

33. *Perle* af *glasmosaik* af ualmindelig størrelse, 3 cm. høi 3,5

cm. i tverm. Mønstret bestaar væsentlig af 2 slags kvadratiske ruder, det ene en sort og gul dambretrude, det andet har blaasort bund med en stjerne med rød midte og blaahvide straaler. Etsteds er der midt paa siden et rundt felt med sort bund og en lignende stjerne. F. i en af jord og sten bestaaende haug paa *Sunde* i *Hevne*. Jvfr. ovennævnte indberetn. (3369).

34. Ufuldendt enegget *kniv* af rødbrun *skifer*, nærmest af formen NO. 56, men med den forskjel, at den har sin største bredde nærmere tangen. Den er 18 cm. lang imellem spidserne af bladet og tangen, bladet 14,5 cm. langt, indtil 6 cm. bredt. Den er *kun tilhuggen, ikke sleben,* derfor indtil 1,5 cm. tyk og med ganske raa kanter. Saaledes er den et enestaaende exempel paa disse redskabers arbeidsmaade; dertil mærkelig som den sydligste, der er funden i Norge af denne type. F. paa *Sunde* i *Hevne* i bakkeskraaningen ned mod Sundevandet, formentlig omtrent paa samme sted som stenkøllen no. 3000. Gave fra gaardbr. *Otto Kaald* ved adjunkt Lossius. (3370).

35. Gjennemboret *kugle* af *sten,* 4 cm. i tverm., saaledes for stor til at have været haandtenshjul. Ligeledes f. paa *Sunde* i *Hevne*. Samme giver. (3374).

36. Brudstk. af en flad *hein,* afslidt paa midten, f. ved Sundevandet paa *Sunde* i *Hevne*. Samme giver. (3371).

37. Nogle brudstkr. af *klinksøm* af *jern,* f. i en langhaug paa *Voll* i *Hevne*. Se adj. Lossius's indberetning. (3372).

38. Tveegget *spydspids* af *jern,* ufuldstændig, nu 28 cm. lang, har været over 6 cm. bred i bladet. F. paa *Voll* i *Hevne* i en ager nær en samling gravhauger. Se samme indberetning. (3373).

39. Yngre jernalders fund fra *Oksvoll* i *Sparbuen:*
   a) Tveegget *sverd* af *jern*. Klingen er nu kun 43 cm. lang, idet den nedre del mangler, oventil omtr. 5 cm. bred. Skyttelformede hjalter og knap, belagte med metal. Øvre hjalt og knappen medfølger afbrækket. (3375).
   b) To sammenhørende brudstkr. af en tveegget *sverdklinge* af *jern,* som efter udseende og bredde ikke kan være en del af foreg. no., tilsammen 25 cm. lange, knap 4 cm. brede. (3376).
   c) Tveegget *spydspids* af *jern* af typen NO. 518, 33 cm. lang, men der mangler omtr. 1 cm. af odden. Bladet indtil 6 cm. bredt. (3377).
   d) *Økseblad* af *jern* af typen NO. 555, men med smalere hals og bredere blad, 21 cm. langt, 16 cm. bredt i eggen. (3378).
   e) *Skjoldbule* af *jern,* hvoraf den midtre del mangler, nær-

mest af formen NO. 562, med 4 naglhul, 14 cm. i ydre tverm. (3379).

f) *Knivblad* af *jern* med tange, jvfr. NO. 407, 17,5 cm. langt. men der mangler lidt af odden. (3380).

g) Et lidet *rembeslag* af *jern* af trekantet form med spor af bronceir. (3381).

h) 2 stykker af en almindelig firesidet *hein*. (3382).

Fundet er gjort i en skraaning nær ved en haug, i en stensætning af større stene paa begge langsider og den ene tverende, af størrelse som en almindelig grav, uden overdække. Omkring sagerne var jorden sort med levninger af næver og smaa stumper ganske skjøre ben, rimeligvis brændte. Gave fra *L. G. Strugstad.*

40. Gjenemboret kugle af brændt ler, 4 cm. i tverm., f. paa *Vaagan* i *Hevne*. (3383).

41. Et lidet brudstk. af overpladen af en *skaalformet spende af bronce*, for lidet til, at typen kan bestemmes. En ufuldstændig flad *ring* af *jern* og et stykke af en anden, noget tykkere *ring*. En oval, flad *ring* af *jern*, 6 cm. lang, hvori der hænger en afbrækket løkke. Nogle andre smaa brudstk. af jern. F. tilligemed stykker af en hein og hestetænder i en haug paa *Vang* i *Opdal*. (3386—89).

42. *Økse* af *sten*, nærmest af formen NO. 32, men sterkt opslebet. Nu kun 8,5 cm. lang. Hullet er boret fra begge sider og smalest paa midten. F. paa *Hogstadsveen* paa *Frosta*. Gave fra *Arnt Jakobsen Hogstad*. (3390).

43. Et par skaalformede *spender* af *bronce* med enkelt plade, nærmest af formen NO. 650, men med faste runde knopper uden midtribben og den buede ribbe paa siderne, knap 8,5 cm. lange. Indsendt fra *Sandsøen* paa *Søndmøre* som fundne ved oprydning af en hustomt, 1 alen dybt i jorden. (3393).

44. Brudstk. af et tveegget *sverd* af *jern*, nedre hjalt og 14 cm. af klingen. Hjaltet har belæg af sølv. Skjegformet *økseblad* af *jern*, afbrækket over skafthullet og bladet ufuldstændigt. F. paa *Grande* i *Verran*, formentlig i en gravhaug. Gave fra *O. L. Grande*. (3391—92).

45. *Spydspids* af *flint* af typen NO. 69, men lidt spidsere i den bagre ende, omtr. 17 cm. lang, lidt over 4 cm. bred. F. paa *Sveaas* i *Rissen*, en 400 alen oppe fra bugten Botn, i myrland ved siden af en gammel kavlevei. Gave fra *P. Nykvist*. (3395).

46. *Spore* af *jern* af middelaldersk form. Hjul med 8 pigger, 2 cm. lange, 5 cm. lang stang, bøile med rembeslag og remspende. Oprindeligt findested ukjendt. (3396).

47. *Yngre jernalders* fund fra *Re* i *Stjørdalen:*

a) Et par *skaalformede spender* af *bronce* med enkelt plade, af hovedform NO. 650, men med 13 istedetfor 9 knop-

per, idet de har 2 til paa hver side nede ved kanten, forsiringerne er finere og rigere og baandene skraariflede. (3397).

b) *Skaalformet spende* af *bronce* med enkelt plade af formen NO. 648 med 10 knopper, i det væsentlige overensstemmende i detaillerne, men noget finere i udførelsen. (3398).

c) 2 *plader* af tyndt *bronce*, retvinklet bøiede paa midten, 2,5 cm. lange, indtil 1 cm. brede. I den ene ende lidt afrundede og der forsynede med fint hul, der bærer merke af jernrust. Bestemmelse usikker. (3399).

d) *Perle* (?) af *bronce* i form af et rør, nu omtr. 2,5 cm. langt, men afbrækket, dannet af et spiralformet oprullet baand. Baandet selv er indtil 8 mm. bredt, afsmalnende mod den ene ende, forsiret med rækker af skraa hak. (3400).

e) En samling *perler* af *glas*. De har alle været sammensatte, men ingen findes i sin oprindelige længde. Den længste bestaar af 7 led og er 3,5 cm. lang. Fra 0,8 til 0,3 cm. tykke. Nogle er blaa, andre hvide med et gult belæg. (3401).

f) Brudstk. af et skjegformet *økseblad* af *jern*, som er afbrækket nedenfor hullet, og hvis øvre del mangler, nu 11 cm. langt og 12 cm. bredt i eggen. (3402).

Fundet er gjort i en agerrene, hvori der toges jord til gjødselblanding. Gave fra brugseier *O. Rise*.

48. Tveegget *sverd* af *jern*, bøiet paa midten i en skarp vinkel paa omtr. 50 grader. Øvre hjalt og odstykket mangler. Klingen nu 73 cm. lang, nedre hjalt skyttelformet og 10 cm. langt. F. paa *Ingstad* i *Øvre Stjørdalen*. Nærmere fundoplysninger mangler. (3406).

49. Endel større *stykker træ*, som er hugne med økse i enderne og en *tverøkse* af *jern* med delvis optæret skaft af træ.

F. i en jordryg, *Maakammen* i *Stjørdalen*. Efter et i rids medfølgende tversnit af kammen laa sagerne 20 fod under toppen, og over dem fandtes først et lag graaler, 2 fod tykt, og derover 18 fod blaaler i *skiktede* lag, hvorfor kammen neppe kan antages opstaaet ved jordskred. Øksen kan efter sin form være fra hedendommen. Gave fra Merakerbanens anlægsbestyrelse. (3407. 3408).

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER INDKOMNE TIL TROMSØ MUSEUM I 1885.

AF O. NIKOLAISSEN.

---

1. *a) Kalk* med fod af forgyldt kobber, skaal af sølv. (648). *b) Disk* af forgyldt kobber. (649). Saavel kalken som disken har tilhørt *Kjærringø* gamle kirke i Salten og er formentlig fra 16de aarhundrede.
2. *Prædikestol* fra samme kirke, udskaaret og malet. I en gammel kaldsbog fra Skjerstad findes omtalt, at kirken der i sognet opførtes 1633, og at prædikestolen blev skjænket kirken af en lensmand, som boede paa gaarden Kvikstad. Da samme kirke blev nedtaget 1759, overførtes dens prædikestol efter befaling af sogneprest til Bodø, titulær biskop Friis, til «Kjærringø kapel». Den til museet indsendte prædikestol er vistnok den samme, som i sin tid bortførtes fra Skjerstad. (650).
3. *Lysekrone* fra samme kirke, den er af jern med korte lysestager og nedhængende smaa jernplader. (651).
4. *Spydspids* af graa *lerskifer*, 7 cm. lang, største bredde 3 cm., funden paa *Aaknes* i Gratangen i Ibestad. (652).
5. *Ringspænde* af *bronce* med naal; ringens største diameter 3,5 cm.; naalen af samme længde ender i en fladtrykt plade, som er snoet om ringen; denne er aaben paa den ene side, og dens ender har smaa rødfarvede knopper; spænden er funden ved Almdalselven i *Vefsen*. Fra yngre jernalder og efter hr. professor Ryghs erklæring af finsk eller russisk oprindelse. (653).
6. *Øks* (afbild. fig. 2) af graa *lerskifer* af sjelden størrelse og form fra *Igeland* i *Ibestad;* bladet 16 cm. langt, 7 cm. bredt; haandtaget 16 cm. langt, 4 do. bredt. (655).
7. *Stenøks* med skafthul, 13 cm. lang, 6 cm. bred over skafthullet, størst lighed med NO[1] 31 a og b. Den er for lang

---

[1]) d. e. «Norske Oldsager» af O. Rygh.

tid siden funden i jorden paa *Mørkved* i *Bodø* landsogn; dens sider er noget beskadigede ved, at finderen har brugt den til hein. (656).

8. *a) Stenøks* med skafthul, 14 cm. lang, 4 cm. bred over skafthullet, smalere ovenfor, tiltager i bredde til nedenfor midtpartiet, hvor den er henved 5 cm. bred; største tykkelse henved midten 4 cm. (657). *b) Kniv* af grøn *lerskifer;* fra haandtagets øverste ende til bladets spids 16 cm. lang, største bredde 4,5 cm. (658). Begge fundne paa *Aaselid* i *Bodø* landsogn.

9. *Hvæssesten* af hvid kvarts, paa den ene side noget indhul, spids mod enderne, funden i jorden paa *Godønes* i *Bodø.* (659).

10. *Broncenøgel* funden i jorden paa pladsen Volden mellem Sør Femris og Sandnes i *Gildeskaal,* har størst lighed med NO. 454, er 7,5 cm. lang og blev brækket i to stykker ved optagningen. Nær ved stedet, hvor den fandtes, blev paa samme tid fundet et sverd samt menneskeben. (660).

11. *Knivskaft* af *bronce* funden i en gravhaug paa *Skaug* i *Bodø,* som er omtalt i min indberetning. Det tilhører ifølge hr. antikvar Nicolaysens erklæring senere tider og maa kun tilfældigvis være kommen ned i Gravhaugen. (661).

12. *a) Ringnaal* af bronce, lig NO. 682, kun er ringen glat. Ringens tvermaal 3 cm., naalens længde 14 cm. (662). *b) Hylster* af *bronce,* formentlig hylster til naalen. (663). Fundne i en Gravhaug paa *Finø* i *Hammerø* (Jfr. min indberetning i aarsber. f. 1883 s. 16.

13. *a) Øks,* 16 cm. lang, 7 do. bred over eggen. *b) Økseblad,* skafthullet bortrustet, 6 cm. bred over eggen 11 cm. langt. *c)* Lidet *økseblad* med bortrustet skafthul. *d) Spydblad,* falen fortæret af rust og bladet stærkt medtaget (664-667), alle af jern. Fundne i en stenrøs paa *Husstad* i *Gildeskaal.*

14. *Øks* af *jern,* fundne paa gaarden *Seines* i *Bodø* i en nu udkastet og borttaget gravhaug, lig NO. 556, 13 cm. lang, 4,5 cm. bred over eggen. (668).

15. *Pilespids* af hvidgraa *lerskifer,* fint sleben med ophøiet midtrand, 12 cm. lang, 2 do. bred, funden i en torvgrøft paa *Finkroken* i *Tromsøsundet.* (670).

16. *Øks* af *jern,* 19 cm. lang, 14 cm. bred over skafthullet, lig NO. 555, funden sammen med brudstykker af et sverd i jorden paa *Svindalen* paa *Andøen.* (671).

17. *Altertavle* fra *Ledingens* kirke, formentlig fra forrige aarhundrede og uden kunstnerisk værd. Paa det nederste felt er fremstillet nadverens indstiftelse, paa det øverste Kristus paa korset, paa sidevingerne udskaarne figurer; samtlige malede billeder er rene karikaturer. (673).

18. *a) Skibsfigur* med aarstal 1782; *b) Messingdøbefad* samt et

maleri med motiv apoc. 4—5. Fra *Gildeskaal* gl. kirke. (675—76).

19. *a)* Enegget *kniv* af graa *lerskifer*, størst lighed med NO. 57, men med mere ret eg spidsere blad, 8 cm. lang over eggen, skaftet 4 cm. lang (677). *b)* Enegget *kniv* af graa *lerskifer*, bladet 10 cm. langt, skaftet 5 cm. bredt, størst lighed med NO. 54, men har meget spidsere blad. (678). *c)* *Pilespids* af rød *skifer*, lig NO. 88; tangen mangler, 13 cm. lang. (679). Funden i jorden paa *Lille-Skaanland* i *Trondenes* sammen med flere stensager, som dels skal være solgte til Bergen, dels bortkomne; sammen med disse fandtes ogsaa en hel del dels istykkerbrækkede, dels ufuldførte stengjenstande, som er tabte.

20. *a)* *Retmeisel* af graa *lerskifer*, 13 cm. lang, 4,5 bred over eggen, som er sleben; dens øverste halvdel usleben rund og noget tilspidset. (683). *b)* *Retmeisel* af rød *lerskifer*, lig NO. 17, lidt smalere øverst end ved den slebne eg, hvor den er over 5 cm.; længden 11 cm. (684). *c)* *Retmeisel* af graa *skifer* og af form som *b*. Kun den ene side er glatsleben, 4 cm. bred, 7 cm. lang. (685). Fundne paa *Varmedal* i *Trondenes*.

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER INDKOMNE TIL STAVANGER MUSEUM 1885.

Af T. HELLIESEN.

---

1. En stor *flintkniv* af 225 mm. længde. Bladet 130 mm. langt og 50 mm. bredt. Skaftets bredde 25 mm. Funden i *Klep*, Jæderen. (1567).
2. En *kniv* af lysegraa *flint*. Flad paa den ene side og hvælvet paa den anden. Længden 157 mm. Bladets bredde 35 mm. Fundet paa gaarden *Haaland* i *Time*, Jæderen. (1568).
3. En *spydspids* af *bronce*, 110 mm. lang og 14 mm. bred. Funden i en gravhaug paa gaarden *Tjore* i nærheden af Tananger.
4. Oval *bæltesten* af *kvarts*, 75 mm. lang og 34 mm. bred; forsynet med en rundløbende fure. *Varhaug*, Jæderen.
5. En *skraber* af *flint*, 112 mm. lang, 50 mm. bred. *Klep*, Jæderen.

6—7. *Baandsnellehjul* af *klæbersten*. *Varhaug*, Jæderen.

8. En lysegrøn flad *glasperle*, 15 mm. i diameter. *Time*, Jæderen.
9. Oval *bæltesten* af *kvartsit*, 80 mm. lang, 45 mm. bred og 33 mm. tyk. Siden med en indsleben fure. *Revem*, Jæderen.
10. Brudstykke af en korsformet *bøilespænde*. Funden i en haug paa *Herigstad*, *Varhaug*, Jæderen.

11—13. 3 korsformede *bøilespænder* af *bronce* af 65—70 mm. længde. Fundne i *Obrestadmarken*, *Klep*.

14. En liden korsformet *bøilespænde* af *bronce*, 50 mm. lang. Funden i *Obrestadmarken*, *Klep*.

15—17. 3 aflange *pilespidser* af *flint*. Længde 32—35 mm. *Obrestadmarken*, *Klep*.

18. En sleben *Kile* af haard *skifer*, 75 mm. lang, eggens bredde 35 mm. *Sole*, Jæderen.
19. Et lidet *haandsnellehjul* af *klebersten*. 16 mm. i diameter. *Varhaug*.

20. Et fladt *haandsnellehjul* af *klebersten*, 32 mm. i diameter. *Obrestadmarken, Klep.*
21. Brudstykker af en korsformet *bøilespende* af *bronce*. *Sole,* Jæderen.
22. Brudstykke af en simpel *bøilespænde* af *bronce*. *Varhaug.*
23. 10 klare og 3 blaa *glasperler* fundne i *Varhaug.*
24. En *kniv* af *jern*, 180 mm. lang. Bladet 128 mm. langt og 23 mm. bredt, *Varhaug.*
25. En liden *spænde* af *jern*, 40 mm. bred, 30 mm. lang. Jæderen, *Varhaug.*
26. Et *spydblad* af *jern*. Odden afbrudt, 155 mm. lang, 50 mm. bred. *Sole.*
27. Et firkantet, 230 mm. langt *jernstykke*. Tværsnittets side 13 mm. *Klep.*
28. En *pilespids* af *flint* 32, mm. lang og 28 mm. bred. *Nærland,* Jæderen.
29. En *kniv* af *flint*, 117 mm. lang og 29 mm. bred. *Nærland.*
30. *Pilespids* af *flint*, 40 mm. lang, 16 mm. bred. *Sole.* Jæderen.

ANTIKVARISKE NOTISER.

AF N. NICOLAYSEN.

HEDEMARKENS AMT. — Elverum pr. I kirkens kor hænger paa søndre væg et portræt, knæstykke, af provst Sven Stenersen (sogneprest i Elverum 1839—1854), og malet af K. Bergslien. Paa sakristiets vestre væg er ophængt en stor tavle med figurmalerier, som ifølge kaldsbogen fremstille Maren Opdal og hendes tvende mænd, begge sogneprester i kaldet, nemlig Borch († 1670) og Christopher Knudsen Hammer (ordin. 1670 † 1688), samt hendes børn af begge egteskaber, 5 gutter og 5 piger. Paa østre væg er ligeledes anbragt en stor tavle med maleri, der forestiller Kristus paa korset og ved dettes fod tilhøire en knælende officer i uniform, selvfølgelig den samme person, som nævnes i rammens indskrift, hvori det heder, at tavlen blev skjænket til prydelse for kirken af «Frandz Wilhelm von Fölkersahm, bestalter Capitain über ein Compagnie Feuerröhrs den 20 Marts 1678» (jfr. N. Stift. III. 947 f.). Endelig hænger paa sakristiets nordre væg et portræt af sogneprest «Janus Ringius», død 1729 i sit 46de aar. Af andre inventariesager, som fortjene nogen omtale, kan merkes et par runde mindre tinstager fra 17de eller 18de hundredaar og med god form: mansjet for lyset, snoet stamme og vid fodplade, hvilende paa 3 løver.

Romedals pr., Romedals s. *Kirken* blev i sommeren 1886 nedrevet for at give plads for en større paa samme tomt og med benyttelse af den gamles materiale. Kirken var ældre end 1327 (se N. Fornl. 63. Da taarnet, som i sit murverk vistnok maatte antages yngre end skibet, havde et spidsbuet portal, og der tillige var to forenede spidsbuede vinduer i korets østre væg, maatte bygningen forsaavidt rimeligvis være yngre end ca. 1250. Ved nedrivelsen af taarnets tagverk fremkom et stykke af en gammel rende eller vindski med rige udskjæringer antagelig fra 13de hundredaar. Den er senere indlemmet i universitetets samling. Til kirkens inventarium hører en malet tavle, hvis

ramme har søiler og dermed stemmende arkitektonisk udstyr; den er bekostet til kirkens prydelse 1636 af dens sogneprest, den bekjendte Christen Stephensen Bang, og hans hustru Helene Hansdotter (jfr. N. Stift. III, 854), hvis portræter sees paa tavlen. Jeg har udtalt til vedkommende, at denne tavle ikke bør skilles fra kirken, men faa sin plads i den nye bygnings sakristi.

Vangs pr., Vang s. Ved den endelige udgravning af det gamle *Hamars* domkirkes ruiner, som i 1884 og 1885 blev foretaget af selskabet for Hamar bys vel med tilskud af foreningen og under ingeniør J. F. Didriksons tilsyn, fremkom der flere nye bidrag til bygningens historie og hvorved kan styrkes, berigtiges eller suppleres, hvad jeg har udtalt for noget over 20 aar siden (N. Fornl. 69 ff., 745). Dette fortjener en nærmere paavisning.

Der kunde for det første, hvad kirkens vestende angaar, paa grund af levningernes beskaffenhed opstaa en tvil, om bygningen her, som udtalt af mig, har havt et taarn i hvert hjørne. Men denne tvil maa vige for ældre sikre beretninger. Det fremgaar nemlig allerede af et kongebrev af 1 decbr. 1569 (N. Rigsreg.), at kirken havde flere taarne, da det i brevet heder, at den ved branden i 1567 var ødelagt blandt andet paa sine «taarne». Dernæst omtales i en beretning af 1623 (Thaarups Magazin II, 252), foruden et «lidet spir midt over koret» og «det store taarn» over kirkens kryds, endvidere «de to taarne», som følgelig have staaet i vestenden. Dette synes ogsaa at fremgaa af den af sogneprest Niels Sverdrup (født 1655 † 1712) forfattede beskrivelse, hvori der (anf. st. s. 296) siges følgende: «Nederst (d. v. s. vestligst) i kirken var et aparte kapel, hvorunder var en hvelving. hvis dør var i min ungdom, uanseet de mange nedfaldne stene af de øverste hvelvinger, en karls høide. Lige derover var kapellet, til hvilket man gik op igjennem en smal stentrappe paa den nordre side [med andre ord: i nordre sideskib], og ind i dette kapel faldt gangen af trappen, ligeledes paa den nordre side. En vel poleret altersten af marmor stod i muren fast i det sydøstre hjørne. Fra opgangen til dette kapel kom man paa det store galeri, der gik over den store vestre kirkedør hen i et andet kapel, som alt før min tid paa den søndre side af kirken var forfalden.» Forresten tilføjer han om det førstnævnte kapel, at det «faldt plat i grund 1686». Af hensyn til de anførte enkeltheder maa begge kapeller følgelig antages at have ligget i flugt med hinanden og derhos saa højt, at de hævede sig over kirkens sideskibes tage eller saaledes, at der ved hver side af mellemskibet var et taarn, hvoraf kapellerne udgjorde en del. Det var altsaa det nordre taarn, hvis levninger kom frem ved seneste gravning, og det maa ligeledes være dette taarn, hvortil der sigtes i nogle noti-

ser og et dermed forbundet rids fra ca. 1790 (se foreningens aarsber. 1876, 146). Paa dette rids er nemlig ved ruinernes nordvestre hjørne aflagt en firkant, og derom gjøres i notiserne følgende bemerkning: «her sees endnu kjendetegn af en trappe ned til kjelderen, i hvilken man for 30 aar siden kunde gaa et stykke ned og befandt bænke af hugne sten sluttelig til at sætte ligkister paa.» Antagelsen af kjelder og ligkister paa dette sted tiltrænger forresten ikke nogen imødegaaelse, da den kun var en uberettiget formodning.

Der kan ikke være nogen tvil om, at kirken oprindelig, ligesom ellers hos os, overalt undtagen i sakristiet havde træloft, dog var dette loft neppe fladt, hvorimod det rimeligvis, som i flere af vore ældre stenkirker og i alle stavkirker, fremviste en aaben tagstol. I senere tid derimod maa kirkens sideskibe have været hvelvede, at slutte fra de spor dertil, som vise sig paa den store gjenstaaende murs sydside, og det samme tør vistnok antages at have været tilfældet i mellemskibet og hele koret; ialfald bliver det sikkert for mellemskibets vedkommende, hvilket fremgaar af følgende. For det første siger sogneprest Sverdrup (Thaarups Magaz. II, 296), at der i kirkens vestre gavl var et stort vindu med saadan høide, at det naaede op mod «hvelvingen». Dernæst sees indvendig paa mellemskibets gjenstaaende mur ved siden af vindusaabningerne enkelte spor til, at der her har været noget tilsat i senere tid for en del med anvendelse af teglsten, altsaa fra bygningens seneste periode, og disse spor kunne neppe opfattes anderledes end som levninger af hvelving. Endelig ere de slutstene af rød sandsten, som fremkom ved de seneste gravninger og nu ligge i mellemskibet, ikke alene tydelige beviser for, at dette engang var dækket med krydshvelv, men ogsaa, at hvelvet hidrørte fra senere tid, da det omtalte slags materiale ikke findes anvendt i kirkens oprindelige dele. Forresten kan det bemerkes, at der paa en tegning af ruinerne i Sorø akademi, hvoraf en gjenpart forefindes i kildeskriftfondets samling (no. 177 a) i rigsarkivet, tæt over hver rundpilles kapitæl sees en konsollignende sten, hvis bestemmelse, om tegningen overhovedet er rigtig, ikke skjønnes, da disse stene vel neppe have noget med hvelvingerne at gjøre. Hertil kan føjes, at den tredelte lysaabning, som er fremkommet ved seneste gravning, højst rimelig maa være den samme som det store vindu, hvortil Sverdrup ovenfor sigter og som efter hans opgave var «⅓ smalere end den store vestre kirkedør».

Den rundbuede aabning ved hver side af korets oprindelige del eller nu dets vestligste halvdel er uden anslag for dør. Den søndre aabning kan derfor ikke, ligesaalidt som den nordre, der støder til det hvelvede sakristi, nogensinde have vendt mod det frie, og følgelig maa der allerede fra først af, ligesom nu,

have været et rum ved korets sydside. Dette rum maa da, som ogsaa dets stræbepiller vise, senere sammen med koret og sakristiet have faaet en forlængelse mod øst, og tillige sammen med korets forhøjelse og sakristiets paabygning med en etage være bleven forhøjet. Sverdrup siger nemlig udtrykkelig (anf. Magaz. II, 194), at det omhandlede søndre rum eller, som han kalder det, «kapel» havde samme højde som sakristiet og dettes andet stokverk «tilhobe». Ikke usandsynlig har dette «kapel» oprindelig ogsaa havt halvrund apsis mod øst, ligesom dette viste sig i koret ved en liden i høsten 1884 foretagen gravning og vistnok var tilfældet ogsaa ved sakristiet, hvad en nærmere undersøgelse paa vedkommende steder endnu maaske kan afgjøre.

Foruden de nævnte tilsætninger, som kirken har faaet mod øst, maa bygningen i senere tid være bleven forøget med et nyt rum, nemlig det, som ligger ved nordsiden af sakristiet, da dets stræbepiller staa som vidner om, baade at rummet var opført i spidsbuet stil og havde krydshvelv. Dette rum kan neppe være noget andet end det «bispens kapel», der strax nedenfor skal nærmere omtales, siden alle de øvrige rum i kirkens østende havde hver sin anden bestemmelse. Er denne min mening rigtig, saa var det følgelig det omtalte nordligste rum, hvortil der sigtes i beretningen af 1623 (anf. Magaz. 252), naar det heder, at «der var en gang af kirken og ind paa Hammers gaard (d. v. s. den oprindelige biskopsgaard, i nyere tid kaldet «staldgaarden») udaf bispens kapel, som bispens altersten endnu er tilstede og tilsyne i muren udi kirken»; denne alterfod er forresten endnu paa sin plads i rummets østende. Til samme gang sigter ogsaa Sverdrup (anf. st. 298), naar han, idet han meget rigtig antager, at «staldgaarden» oprindelig var biskopsgaarden, som grund for denne sin antagelse bemerker, at «der findes endnu (1707) en hvelving under jorden, der gaar fra den vesterste mur (neml. af staldgaarden) under gaden til domkirken, mulig en underjordisk eller fordækt gang til kirken, som i de tider ingen *laico* var tilladeligt». Til det ovenstaaende kan endnu lægges, at den omtalte gang ogsaa sees antydet paa det ovennævnte (s. 144) grundrids fra ca. 1790 og at derom i notiserne gjøres følgende bemerkning: «Ovenpaa denne hvelving stod endnu for 70 aar siden et lidet taarn, som hr. justitsraad Grønbech (Storhammers ejer 1716—1734) lod nedrive, og deri forefandtes nogle gamle papirer, som bleve nedsendte til det kongelige arkiv». En saadan forbindelse mellem domkirken og biskopens gaard var forresten ikke enestaaende hos os, da noget lignende fandtes baade ved Halvardskirken i Aaslo og Stavangers domkirke.

Ved udgravningen fremkom flere stene med kalkpuds og derpaa rød maling. Herved kan mindes om, hvad der siges i beretningen af 1623 (anf. Magaz. 251), nemlig «at kirken indeni var herligen beprydet med drabelig formaling.» Mulig har den

røde farve været valgt for at bringe overensstemmelse tilveje med hvelvingens ovenomtalte (s. 144) slutstene. Ialfald hidrørte denne maling vistnok fra den senere middelalder.

Endelig kan det omtales, at af de løse gjenstande, som engang maa have været i kirken, ere tre ligstene over biskoper førte tilbage til ruinen og fæstede paa korets indre væg. Stykker af de to fandtes ved trappen i gaardens have, men deres levnede indskrifter give ikke nogen oplysning om, hvilken biskop enhver af dem var lagt over; den tredje havde i mange aar staaet indmuret i Vangs kirkes sakristimur (N. Fornl. 66) og er lagt over biskop Herman († 1503 el. 1504). Derimod er ikke gjenfundet den gravsten, Schøning omtaler i sin reisebeskrivelse af 1775 som liggende ved samme Vangs kirkes vestre dør. Stenen havde en indskrift, som dog var saa udslidt, at Schøning ikke kunde læse mere end *Sigurdi.* Han antog derfor, at stenen var lagt over den biskop med dette navn, som døde 1419. Denne antagelse er dog neppe rigtig, da der paa grund af navnets genitivform vel snarere kan være tale om Karl Sigurdssøn († 1487).

Samles, hvad der ovenfor er paavist med hensyn til flere dele af kirkens bygning, og dette sættes i forbindelse med, hvad ellers er bekjendt, kan kirkens historie i korthed fremstilles paa følgende maade:

Kirken blev paabegyndt ca. 1152, viet før ca. 1200, dog neppe til trefoldigheden, men i dens navn til en helgen, som nu ikke vides. Den var en treskibet basilika med to taarne mod vest, et større taarn over krydset og et kor med halvrund apsis samt et ved hver side af koret liggende rum, hvoraf det nordre tjente som sakristi og vistnok afsluttedes mod øst paa samme maade som koret. Bygningen fremviste romansk stil og havde sandsynligvis aaben tagstol undtagen i det hvelvede sakristi. Senere og ialfald efter ca. 1250 men sandsynligvis før 1350 foregik følgende forandringer: det omtalte biskopens kapel blev tilbygget fra nyt og kirken forlænget mod øst, hvor den nu fik retvinklet afslutning; endelig bleve alle rum ligesom sakristiet dækkede med hvelving, dog maaske undtagen tverskibets nordre og søndre arm. Allerede i 1540 var bygningen i en saa skrøbelig tilstand, at den blev foreslaaet nedbrudt, hvilket dog ikke nød bifald af kongen, som derimod, men først i 1551, paabød, at dens yderligere forfald skulde forhindres ved reparation. Efterat kirken dernæst var brændt i 1567, gik det dog smaat med dens istandsættelse, da det endnu i 1575 heder, at man kun havde faaet «største parten under tag,» og maaske har kirken senere stadig gaaet sin undergang imøde, da det i et kongebrev af 1584 siges, at den ikke stod mere til at hjelpe (jfr. N. Fornl. 70).

KRISTIANS AMT. — Jevnaker pr., Jevnaker s. I *kirkens* sakristi forefindes oljemalede portræter af sogneprest Peder Madtzen Lyche og hans hustru Magnille Hansdotter.

Ifølge indskriften paa kirkens sølvkalk, der fra formens side ej har synderligt værd, er den skjænket af begge de nysnævnte 30 juli 1718. Vinkanden er af samme beskaffenhed og skjænket 1768 af datteren «Ane Pedersdatter Løche».

Lunner s. *Kirken* er i sin vestre del af træ med udspringende fløje, medens dens østre gjenstaaende oprindelige del viser, at bygningen fra først af udgjorde en aflang firkant; paa grund af dens spidsbuede aabninger maa den rimeligvis være yngre end midten af det 13de hundredaar. Af de i N. Fornl. (134, 758) omtalte stene med udhuggede fantastiske figurer er der i det hele 9, alle malede røde med sort farve for øinene. Deraf staar en paa sit oprindelige sted over østgavlens vindu og 4 ligeledes paa sine oprindelige steder i bygningens sydvæg, medens de øvrige 4 ere indsatte i den nyere grundmur under søndre fløj.

JARLSBERG og LAURVIKS AMT. Sande pr. Paa *Killingholmen* ved indløbet til Sandebugten var der i 1883 ifølge velvillig meddelelse fra hr. agent Henr. Mathiesen en rund gravhaug, noget oprodet og 25 fod i tvermaal.

Borre pr., Nykirke s. Paa *kirkens* loft findes ophængt en tavle med et daarligt maleri, som fremstiller Kristus paa korset. Tavlen er ifølge indskriften skjænket 1722 af «monsieur Lorensøn» til Løvø kapel som et taknemmeligheds tegn for hans redning fra døden rimeligvis paa en søreise, da der i tavlens nederste del er afbildet et skib. Kapellet var altsaa den tid igjen i brug, hvad der ogsaa sees af L. Daae's Norske Bygdesagn 2den saml. s. 73 ff., jfr. aarsber. 1882, 199.

Tønsberg. Ifølge velvillig meddelelse fra hr. agent A. Lundquist fremkom ved gravning i mai 1886 for en tilbygning i hans gaard (no. 125 ved Øvre Langgade) et stykke af fundamentet af den gamle St. Petri kirke, der saaledes viste sig at have været af sten. Paa grund af nærstaaende bygninger lod fundamentet sig ikke forfølge videre, og der fandtes ellers kun en del menneskeben tæt ved muren men uden spor af kister Müller (Tønsbergs Beskriv. s. 30, 57) siger kun, at kirken havde ligget «aller østerst i byen», hvor en hestemølle indtog endel af dens fundament.

Sandehered p. I en skrivelse af 4 decbr. 1884 til foreningens direktion har hr. overlærer T. Winther velvillig meddelt følgende:

«Den ubetinget interessanteste fornlevning i Sandefjords nærmeste omegn er «stenkredsen» paa Elgesem. Den nævnes i N. Fornl. s. 197 og er udførligen beskrevet i aarsber. for 1870 s. 142 af hr. antikvar Nicolaysen, der ogsaa udgravede den. Saavidt jeg ved, er denne fornlevning hidtil enestaaende i vort land, medens der findes flere i Sverige, særlig kanske i Bohus-

län, hvor der findes bl. a. en smuk, vel vedligeholdt saadan paa Blomesholm nær Strömstad. Disse kredse har form af et skib, er altsaa meget lange i forhold til bredden og spidse i enderne; i hver ende staar en meget høi, spids sten. Derfra bliver — ialfald i Blomesholmskredsen — stenene lavere mod midten af siderne; et saadant forhold kan vistnok her ikke iagttages, da mange af stenene mangler. Men skibsformen er tydelig, stavnstenene er 2,50 og 1,85 m. høie over jorden, den høieste tydeligvis i forstavnen, den bagerste levnede sidesten 1,2 m., de øvrige 0,9—0,6 m. høie; 2,3 m. midt foran agterstavnen staar en 0,8 m. høi, flad, forholdsvis bred sten, der muligens skal forestille styrmandens plads — hovedfjælen. I forstavnen mangler alle stene undtagen selve endestenen. Skibets bredde er mellem det bagerste levnende stenpar 5 m.; dets største bredde mellem det forreste levnede par, noget foran midten, er 7 m. — Rundtom «skibet» findes fremdeles en mængde gravhauger, hvoriblandt nogle meget betydelige. — Følger man postveien nordover fra Elgesem, støder man flere steder paa gravhauger i marken ved veiens vestre side og fordetmeste i kort afstand fra veien og let synlige fra denne, forsaavidt de ligger paa aaben, ryddet mark. Saaledes 150 skridt n. for sideveien til Elgesem ved en plads og kun 25 skr. fra veien en stor, oprodet sandhaug; gravningen syntes at være temmelig ny. Noget nordenfor ved en anden plads i nærheden af *Pinsle*, men paa vestsiden af veien atter en ret betydelig haug, ligeledes oprodet, og muligens en lignende tæt bagenfor. I skoven ligeoverfor nysnævnte gaard (Pinsle) og ikke langt fra sidstnævnte hauger finder vi 3 smukke gravhauger: *a)* lige i skovens søndre kant, ca. 80 skr. vid og ca. 2,5 m. høi, bestaaende af sten og grus, med skarp veit, er oprodet ved en gang ind mod midten, og i midten er et hul; *b)* 20 skridt længere i n. en lav, men vid, smuk haug; mellem disse to er muligens en liden haug, der dog isaafald er meget forstyrret; *c)* lige ved siden af *b*, 1,5 m. høi, ca. 100 skr. vid, bestaaende tildels af sten, delvis oprodet paa flere steder oppe i haugen. Alle haugerne er runde, og ligger temmelig nær postveien; den sidste, veien nærmest, ligger kun 30 skr. fra denne. — Længere i nord overfor *Lasken*, hvor Sandefjordsveien støder til postveien, ligger i en uryddet mark v. for postveien en stor haug lige i gjærdet mod veien; den er ca. 20 skridt i diameter, men meget ødelagt. Og længer oppe og nordligere i samme mark finder vi et par hauger til; den ene over mandshøi, men adskillig oprodet, som det synes nylig, den anden omtrent urørt, 55 skr. vid, men betydelig lavere. Der synes at have været flere hauger her. Muligens er disse de i N. F. s. 198 nævnte paa Skjeldbred. — Et lidet stykke længer i n. i samme skovstykke er en lav, urørt langhaug, 20 skr. lang og 7 skr. bred, og rimeligvis et par smaa rundhauger. — Ved *Mo* længer i n.

ved postveien ligger der et stykke op fra dennes vestside paa høiden i skoven en stor rundhaug, 105 skr. vid, af sand og mindre stene; den er af anseelig høide, men oprodet i toppen. Fra haugen er smuk udsigt saavel nedover mod Sandefjorden som over Gogsjø. Lige i n. for den er det levninger af en mindre, aldeles ødelagt haug, og muligens af en til — begge disse synes at have været ca. 50 skr. vide. Kanhænde dette er de i aarsber. 1874 s. 160 ved Haukerød nævnte hauger. — Paa øvre *Gogstad* sees i et uryddet stykke mark paa vestsiden af «Gogstadgaden» en liden gravflok lige under den bratte skraaning og tæt ved veien. Øverst i en linie fra gjærdet i nv. ned mod veien ligger 3 rundhauger i en række, de to øverste 9 skr. i diameter, den nederste ca. 12 skr., alle synes at være lidt forstyrrede. Nedenfor disse levninger af flere mindre hauger, hvoriblandt en langhaug — 10 skr. lang og 6 à 7 skr. bred. Haugerne synes at bestaa af ret store stene. I Goviken paa *Vindal* lige bag det nybyggede trankogeri oppe under skoven er flere gravhauger, 8 noget større, hvoriblandt et par aldeles ødelagte, og levninger af flere mindre. En af de ødelagte store synes at have bestaaet væsentlig af sand med sten i midten.»

Brunlanes pr., Tanum s. Paa en af *Sande*-gaardene skal staa en mandshøj bautasten. — Paa *Hvatum* og *Foldvik* (jfr. N. Fornl. 203) er der nu kun faa gravhauger, derimod findes paa *Nalum* (Hans Martin Hansen) helt nede ved havet, hvor der dog nu kun er en ubetydelig skov, endnu 22 hauger, 19 runde og 3 langhauger, hvoraf den største har en opreist sten i hver ende og er næsten 21 m. lang.

Berg s. Blandt den forrige *kirkes* inventariesager, som forefindes paa loftet i den nye kirke, er der en ca. 3 al. høj og bred tavle med et hæsligt maleri af Kristi himmelfart og en underskrift, hvori det siges, at tavlen er bekostet af Dorthe Christensdotter paa Eidsteen til erindring om hende og hendes husbonde, «som var Hans Marchusen, som døde i Opsloe og blev sammesteds begraven i kirken anno 1590, Hans Foed, som Gud kaldet anno 1597, salig Bertel Andersen, som er hensovet udi Herren anno 1601 og begge ligger her begraven ved Bergs kirke.»

BRATSBERG AMT. — **Bamble pr.**, Bamble s. Ifølge velvillig medelelse fra hr. arkitekt W. Hansteen er der i *kirkens* kor fra den forrige kirke en stor epitafiumstavle med malerier af vedkommende personer og en længere indskrift. Denne indeholder, at tavlen er bekostet i 1631 af Knud Lauritzen Malmø og hustru til erindring om presten Aalborg med familje. Der findes ogsaa to portræter (brystbilleder), fra midten af forrige hundredaar, som efter sigende skulle fremstille sogneprest Alstrup og hans hustru.

Sandøkedals pr., Sandøkedals s. Paa *kirkens* indre vestre dør er anbragt et jernbeslag med ring fra middelalderen. Ligeledes er endnu bevaret den gamle døbefonts fod af klebersten, medens skaalen er yngre og uden hul i bunden for vandets afløb. Alterbordet har to par messingstager med forskjellig form fra 17 eller 18de hundredaar. Paa loftet henstaar den forrige prædikestol fra 1621 og altertavle fra 1640, begge indenlandsk arbeide og uden synderligt værd. Af større intesesse er derimod et sammesteds henstaaende 3 al. højt, 2 al. bredt skab af furutræ med to døre, korrekte fladornamenter og sort farve i fordybningerne; oprindelig tjente det som gjemme for de geistlige klædningsstykker i sakristiet. Ogsaa dette skab er tydelig indenlandsk arbeide, dog godt gjort. Det er ifølge indskriften skjænket til kirken 19 decbr. 1650 af flere personer, alle bønder undtagen «her Knud Laressøn», altsaa presten. Kirkens brødæske er af sølv, aflang, med en graveret kalk paa laaget og, ifølge den af Christen Christensen, residerende kapellan til Kragerø og Sanikedal, forfattetede indskrift, dateret 1703 og skjænket af Jacob Jensen af Kragerø, skipper paa skibet patriarken Jacob, for hans frelse i en havsnød. Vinkanden, ogsaa af sølv, har forsiret laag og hank og er skjænket 1708 af skipper Ole Nielsøn og to sønner samt 6 navngivne bønder.

Drangedal pr., Drangedal s. Paa indsiden af *kirkens* indre vestre dør er fæstet den forrige kirkes ring af jern fra middelalderen med de sedvanlige dyrehoveder. I skibet hænger 3 lysekroner af messing, den østligste med net form og indskriften: Gjertru Olsdatter, Halvor Halvorsøn Solberg 1 januar 1708. Den vestligste krone bestaar af 4 arme med middelalderske former i bladverket og lysepiberne samt en nyere midtstamme, hvorpaa armene ere fæstede. Døbefadet er af messing uden forsiringer og med indskriften Herman Thomssen, Dortea Pedersdatter 1 oktober 1663. Paa korets nordre væg hænger en sortmalet trætavle, ifølge indskriften skjænket af kirkeejerne til erindring om stedets sogneprest Andreas Christian Krog samt hans hustru Friderica Christiana, født Hempel, og med løfte om, at ingen andre end dem og deres familje skal begraves i kirkens «korsgang». Ifølge indskriftens øvrige indhold var hustruen født i Kjøbenhavn 17 mai 1756, blev gift 19 marts 1775 og døde 18 april 1787 efterat have havt 6 børn, 2 sønner og 4 døtre. Paa kirkens loft henligger i en kasse den forrige altertavle fra 17de hundredaar med et værdiløst maleri. — Nede i bakken sydøst for kirken er en rund gravhaug og en lignende et kort stykke søndenfor *Holte* ved vestre side af vejen. Dette var de eneste hauger af dette slags, jeg saa i hele dalen ligetil Kragerø.

Tørisdals s. Foran *kirkens* vestre indgang ligger som

trappesten den forrige kirkes alterplade med firkantet relikviegjemme i midten, og paa vestre dør er fæstet den gamle jernring med sedvanlig form og dyrehoveder. Paa alterbordet staar 2 ubrugte messingstager, af det mindre slags fra 17de hundredaar, med udpuklet arbeide, snoede skafter og den øvrige sedvanlige form, desuden to større stager, som bruges, fra 18de hundredaar, noget plumpe, støbte og afdrejede. I prestens rum henstaar en aattekantet døbefont af træ fra 17de hundredaar med hjørnesøiler, forenede med rundbuer, og forøvrigt den tids arkitektoniske anordning, dog uden noget synderligt værd. — Det i aarsber. 1882, 202 ved *Vraalstad* omtalte loft, der oprindelig stod paa vestre side af den nuværende vej og skal have havt rødt klæde mellem vægstokkene, blev senere flyttet til en gaardpart paa vejens modsatte side, hvor det nu med sine svære «vægge» (d. e. stokke) udgjør en del af den derværende stuebygnings 1ste stokverk.

Laardal pr., Laardal s. Paa *Hægthveit* (Nikuls Eyvindsen) er et stabur med lignende udskjæringer som det, der sees i Berdalsburet (fra 1749) paa Bygdø. Det er opført af den nuværende ejers bedstefader i dennes yngre dage; han døde i 1822, 94 aar gammel. I burets underste stokverk er en seng, hvis forstykke har rige udskjæringer i den smag, der ofte træffes blandt andet paa manglebrætter. Om sengen er samtidig med buret eller overført fra et ældre saadant, vides ikke med sikkerhed.

Høidalsmo s. Paa *Bredland* er et stabur fra ca. 1750 med udskjæringer i rokokostil. Stuehuset har to høider med svalgang paa begge langsider, men det er aldrig bleven rigtigt fuldført. Væggene fremvise maaske de sværeste stokke, som nu findes nogensteds i landet; de ere omhyggelig afhøvlede med lister langs kanterne. Derimod er husets grundplan og indretning uden interesse.

Vinje pr., Vinje s. Paa *kirkens* indre vestre dør er anbragt den forrige kirkes rige jernbeslag med den sedvanlige middelalderske form og ring med dyrehoveder. Alterbordet har to messingstager, ca. 1 fod høje, med udpuklet arbeide, snoet stamme og ellers med den i det 17de hundredaar for dette slags stager sedvanlige form. Kalken er af sølv med nyt bæger men gammel underdel, der viser en overgang fra middelalderen til renæssanse; foden er sexdelt og med ophøjede englehoveder paa stettens knopper. — Paa *Drotning* i Aaby grænd skal der være ca. 20 gravhauger og et stabur fra 17de hundredaar med udskjæringer. Paa en anden gaard i nærheden skal der være en stuebygning, hvori der i nogle rum findes figurmalerier og tankesprog i hvide og sorte limfarver fra 1766; dette

stuehus siges at vise det ældste exempel i Vinje paa anvendelse af maling indvendig.

Moland pr., Veum s. Den runesten med indskriften *Gnupr reist* o. s. v., der omtales i N. Fornl. 237, har i længere tid efter nedtagelsen af den forrige kirke ligget som kantsten tæt ved gaarden *Veums* stuebygning, men er af ejeren, landhandler O. Løvik, lovet at skulle med det første opsættes paa dens oprindelige sted.

Hviteseid pr., Hviteseid s. Paa *Opsund* (Niels Pedersen) er der noget over et halvt snes gravhauger. I en saadan blev for flere aar siden fundet et af de bekjendte redskaber fra yngre jernalder med vedhængende ringe.

NEDENES AMT. — Gjerestad pr., Gjerestad s. Paa *kirkens* alterbord staa 2 støbte og afdreiede messingstager fra 18de hundredaar, med pig for lyset og ellers god form. I sakristiet forefindes portræter af følgende af kaldets prester: Bent Pedersen Amdal (1657—1695) og hustru Ellen (knæstykker), Henrik Lauritzen Scavenius (1709—1716) og hustru Johanne Falch (brystbilleder), Lars Larsen Eskildsen (1751—1783) og hustru Christine Busch (brystbilleder), Hans Mathias Abel (1784—1803) og hustru Elilabeth Knut Normann (brystbilleder), provst Aas († 1868) (brystbillede).

Vegarsheiens s. I *kirken* findes intet af interesse, undtagen den forrige kirkes dørring af jern med de sedvanlige dyrehoveder, som dog ere meget forslidte. Ringen er nu fæstet paa indsiden af døren mellem taarnet og skibet.

Tromø pr. Foruden de i N. Fornl. 241 omtalte stenrøser paa Tromø skal der ifølge velvillig meddelelse fra hr. amtmand Bonnevie efter sigende være nogle saadanne paa gaarden *Bjelland*. Selv havde meddeleren leilighed til i sommeren 1885 at bese nogle lignende røser, som findes paa *Tromlingen*, en flad ubeboet ø udenfor Tromøen, i et antal af omkring et halvt snes. De ere som ellers cirkelrunde med en tragtformet fordybning i midten og antagelig fra 4—5 m. indtil 15—16 m.'s tvermaal i grundfladen. Højden varierer derimod mindre, i det de store ere forholdsvis lavere afskaarne end de smaa. Ydersiden bestaar af runde stene med et hoveds størrelse, fylden af mindre sten. Enkelte synes at være uforstyrrede, andre ere delvis forsvundne eller udfaldne, dog som oftest med tydelige rester af grundfladens yderkant gjenliggende i jorden. En af røserne ligger oppe paa en lav fjeldknaus inde paa øen, de øvrige paa fladen nær havstranden.

LISTER og MANDALS AMT. — Kvinesdals pr., Liknes s. I *kirkens* skib hænger en simpel lysekrone af messing fra det 17de hundredaar. Paa korets østre væg er over pulpituret fæstet to urneformede tinplader til erindring om Niels

Aamodt og hans hustru, den første boende paa Øie, «borger og guldsmedmester», født 7 marts 1737, død 8 marts 1811, gift 15 novbr. 1764 med Elisabeth Cecilie Schanche, født 11 januar 1744, død 17 april 1827. Ligeledes over pulpituret hænger paa samme væg et portræt af sogneprest Brochmann, malet efter hans død efter fotografi og skjænket af hans enke. Endelig er der over samme pulpitur paa korets nordvæg fæstet en mindetavle over sogneprest og provst Samuel Sørensen Friis, ifølge indskriften født i Kristiansand 23 april 1671, død 6 mai 1742. I rummet bag alteret henstaar en ubrugt, vel arbeidet tinbox (til vin?), ca. 1½ fod høi, 9″ bred og 4″ tyk, med skruelaag, ring og ciseleringer, hvoriblandt aarstallet 1730. Kalkens bæger er fra 1769, medens stetten med rosetformet fod er fra middelalderen. Den cylinderformede brødæske af sølv skriver sig antagelig fra det 17de hundredaar og har ciselerede ornamenter paa laaget og monogrammet I H S.

Den saakaldte Thinghaug paa øvre *Øie* (N. Fornl. 285) er forlængst udjevnet, hvilket ifølge udsagn af min hjemmelsmand skede omkring 1840, da der under midtstenen skulde være truffet en lerurne med brændte ben og flere stykker beg, hvoraf man i bygden sluttede, at der i haugen havde været begravet «en skomager»; beget har naturligvis været foringskit for et trækar ligesom i den paa det anf. sted i N. Fornl. omtalte anden haug, hvor det der fundne samme slags kit dengang antoges for røgelse. — Naar man gaar opad den flade dal fra dampskibsbryggen, er der af de vistnok mange hauger, som tilforn have været paa *Øiegaardene*, nu kun ca. 7 tilbage, nemlig først en rund lige under heien og i nordøst for den telegrafstolpe, som støttes med en snor til en liden i marken nedrammet pæl; tæt i øst for denne haug er der en meget udjevnet ligeledes rund, endvidere 170 skridt længer øst ved samme side af vejen efter hverandre 3 runde og som det synes en langhaug. Ved den østligste af de runde ligger en omkastet bautasten, ca. 3 al. lang, i enden formet som et fodblad, og nogle skridt længer øst ved den modsatte side af vejen en stor rund haug. Her begynder gaarden *Slimestads* grund; et lidet stykke fra grinden ligger først paa søndre side af vejen en rund haug, tæt østenfor en betydelig udjevnet langhaug, lige i nord for denne ved den anden side af vejen to flade runde hauger. Nordenfor disse tæt under heien er der en jordrab, som ansees for en gravhaug og i bygden gaar under navn af «langdøs», hvorhos det antages, at den er opkastet over et skib; paa grund heraf har der ogsaa tid efter anden været foretaget smaa udgravninger, men uden resultat. Den er ca. 150 skridt lang fra sv.—nø., meget høj, fritliggende paa alle sider undtagen mod sydvest, hvor den saa at sige er landfast med fjeldskraaningen, og adskilles paa indre langside fra fjeldet ved et lidet vandløb. Dette i forbindelse med dens noget uregel-

mæssige form og usedvanlige størrelse gjør det saagodtsom sikkert, at den hidrører fra naturen og er en moræneνold. Et stykke længere øst og ovenfor broen træffes tæt ved nordre side af vejen først en stærkt affladet rund haug og dernæst paa søndre side af vejen to tæt ved hinanden liggende runde hauger. De fleste af alle de nævnte gravhauger formindskes aarlig ved at tage fyld derfra til agrene, men selv i de sterkest udjevnede synes bunden endnu at være urørt. Endelig er der et godt stykke østenfor de nævnte to tætliggende runde hauger og et stykke ovenfor en bro nogle opreiste stene, i sin tid syv i tallet og derfor kaldte «sjustenene», hvorom bygdens fortælling lyder, at sognets kirke engang var paabegyndt der, men flyttedes om natten af underjordiske til sin nuværende plads. I virkeligheden ere disse stene derimod tydelig levninger af en kreds med opreiste stene, hvorigjennem vejen gaar og som derved er bleven forstyrret. Der er nu kun 5 stene, hvoraf alene to have bibeholdt sin oprindelige højde, den ene 2½, den anden 3½ fod høi, hvorhos hullet for en sjette sten mod sydvest ogsaa er tilstede. Imellem stenene indbyrdes er en afstand af 5 skridt. To stene ere aabenbart borttagne for at faa plads for vejen. Der har saaledes fra først af vistnok været 8 stene og mulig en 9de i midten. Stedet ligger paa nedre *Ekelands* grund.

Flekkefjord pr., Nes (Flekkefjord) s. *Kirken* ejes af private og har i skibet 2 messingkroner, en mindre og en større; den sidste hænger nærmest indgangen, er ca. ¾ al. høj og lidt smalere, med net form; den har øverst en flakt ørn, nederst en egeknop og derimellem 12 lyseplader med bøiler i 2 rader over hinanden. Ifølge indskriften er kronen skjænket til «Nes kirke» 1656 af Anders Findsen og Gundele Hendrixdatter.

Bakke pr., Bakke s. I det øverste stokverk af skolebygningen ved kirken forefindes en bænk med aarstallet 1688 og tynde profilerede spiler i ryggen men fra formens side uden værd; den havde oprindelig sin plads i kirkens kor, hvor den brugtes som «brudebænk», efter den fra middelalderen nedarvede skik (se aarsb. 1879 s. 10). — Den i aarsb. 1874, 163 omtalte runde haug nordenfor kirken er i senere aar betydelig formindsket ved at tage vejgrus derfra, uden at ifølge vejloven amtmandens tilladelse dertil er indhentet, skjønt man maatte kunne se, at den var en gravhaug; der sees tydelige kullag mellem sanden, men hidtil skal intet være fundet.

STAVANGER AMT. — Lunde pr., Lunde s. I *kirkens* skib hænger en liden lysekrone af messing med net form, fra forrige eller 17de hundredaar; paa alteret staa to par lysestager omtrent fra samme tid ligeledes med gode former. Brødæsken, af sølv og glat, er ifølge indskriften skjænket 1723 af sogneprest Wilhelm Scythe og hans hustru Anna Mogensdatter Rask. —

Paa den del af *Moi*, som tilhører fabrikbestyrer Olaus Salvesen, findes nu 3 gravhauger, medens en fjerde nær ved disse liggende blev udjevnet i 1885, uden at man traf andet end brændte ben og stykker af en lerurne. — Paa *Hauklandsmoen* er der ogsaa endel gravhauger.

Heskestad s. *Kirkens* døbefad af messing hører til de mindre, men har foruden de sedvanlige mandelformede drevne forsiringer paa randen endvidere i bunden en stiliseret leopard med opløftet sabel i høire pote og et lidet skjold til venstre uden vaabenmerke. Det blev sagt, at der i kirken før 1884 var et røgelsekar, som af den daværende sogneprest blev indsendt til Stavangers museum, hvor der dog ikke findes noget saadant. Ved hver sin side af den ene port til kirkegaarden staar opreist to heller, der antagelig ere bautastene, den ene 6 al høj og ca. 3 fod bred, den anden, der skal have havt samme størrelse, derimod nu kun ca. 3 fod høj.

Ekersund pr., Ekersund s. I *kirkens* skib hænger en net lysekrone af messing fra det 17de eller 18de hundredaar, og paa alteret staa to store lysestager, støbte og afdreiede, med god form og omtrent fra samme tid. Døbefonten har et ualmindelig stort fad af messing, ca. 3 fod i tvermaal, hvis rand prydes med ciselerede, i række gaaende dyr, løver eller tigre, paa randen; i bunden sees en flakt ørn med krone imellem og et skjold med forskjellige vaabenmærker, som det synes omgivet af den bekjendte mystiske indskrift, alt dog temmelig udvisket ved slid.

Helleland pr., Helleland s. I *kirkens* rum for daabsbørn staar en malet simpel bænk, paa hvis rygs forside sees med lysere maling «Elisabeth Seehus — Kirsten Aagaard anno 1699»; paa ryggens bagside fremstilles to unge personer af forskjelligt kjøn og i elegant dragt, som give hinanden haanden, manden dog venstre haand, men damen højre. Formodentlig er bænken skjænket af de nævnte for fremtidig at benyttes som «brudebænk» (jfr. s. 154). — Paa laaget af den cylinderformede brødæske af sølv er indgraveret en roset og «Hans Seehusen — Mette Kirstine Bock 1701».

Birkrem s. Paa *kirkens* alterbord benyttes to støbte og afdreiede messingstager af det oftere forekommende mindre slags (ca. 25 cm. høje) med god form: pig for lyset, kreneleret mansjet og foden hvilende paa 3 løver. — De paa *Birkrem* i N. Forn. 292 omtalte gravhauger forefindes endnu, og desuden er der endel saadanne paa Thengesdal tæt ved vejen til Ekersund, efterat broen er passeret. Derimod kjender ingen af bygdens bedste og mest lokalkjendte folk noget til, at der paa Birkrem, saaledes som det er fortalt, findes en stenrøs, der gaar

under det apokryfiske navn «Krypterne». Denne fortælling maa derfor være uden grund.

Haa pr., Nærbø s. I *kirkens* skib hænger 3 lysekroner af messing med mindre god form; den østligste er ifølge indskriften skjænket 1790 til minde om afdøde børn af et egtepar blandt bygdens bønder. Paa alteret staa 2 noget plumpe lysestager af messing fra vort eller det 18de hundredaar, hvilke dog ikke benyttes, da man her ligesom ellers paa Jæderen og andre steder i amtet i regelen ikke mere bruger lys paa alteret hverken under natverden eller paa de store festdage. I rummet bag alteret forefindes en cylinderformet brødæske af sølv, ca. 4 cm. høj, glat undtagen paa laaget, hvor der sees en net ciseleret blomsterkrans og indskriften «H. (hr., altsaa en prest) Peder Ericksen, Karen Lares Daatter Lin 1675» samt to forenede vaabenskjolde, det ene med et sverd som merke, det andet, hustruens, med et træ, formodentlig lindetræ. — Paa strøget nærmest nordenfor Nærbø jernbanestation er der langs vejen til Time kirke og især paa *Nærbo* og *Gudmestad* (jfr. N. Fornl. 294) mange gravhauger.

Varhaug s. I *kirken* forefindes to ubrugte støbte og drejede messingstager fra 17de eller 18de hundredaar med den ofte forekommende form: snoet stamme og højt fodstykke.

Klep pr., Klep s. I *kirkens* sakristi er et par ubrugte messingstager, ca. 40 cm. høje, støbte og afdrejede, med mansjet og pig for lyset, rund profileret stamme og trekantet fodplade, hvilende paa 3 kugler. Sammesteds er ophængt et stort, italiensk (?) ældre maleri, overdraget af Bergens museum, som bytte for en runesten (jfr. N. Fornl. 97, 788), der fandtes i sognets forrige i 1846 nedtagne kirke. Desuden opbevares i sakristiet en oval trætavle med en oprindelig forgyldt ramme, skjænket af sogneprest Søren Jensen Godsen til erindring om hans hustru Engel Pedersdatter Arentz. Ifølge indskriften var hun datter af sognepresten i Kvindhered med dette navn, født sammesteds 2 august 1666, gift 11 febr. 1691 med den ovennævnte Godsen og død 31 juli 1724. Manden var søn af sognepresten i Stavanger, blev født den 20 aug. 1665, udnævnt til sogneprest i Klep 15 marts 1690 og til provst over Jæderen 6 septbr. 1706. De havde sammen 1 søn og 6 døtre. Ifølge senere tilføjelse døde manden 8 septbr. 1734 og blev begravet hos sin hustru den 17de samme maaned. Paa tavlens bagside opregnes deres afdøde børn: 1) Christina, født 19 novbr. 1691, gift med Oluf Jakobsen Schmidt og død 3 decbr. 1708 i Stavanger samt der begraven; 2) Engel, født 26 juli 1705, død 1 aug. næstefter; 3) Jens, født 12 oktbr. 1708, død 12 decbr. s. a.

Orre s. *Kirken* (N. Fornl. 301, jfr. aarsber. 1862, 39) blev

i 1864 forlænget mod vest med en tilbygning af træ, og frembyder derfor i det hele et usselt skue.

Bore s. *Kirken* er fra 1641 og den eneste paa Jæderen, som i sin helhed er ældre end vort hundredaar; der har i længere tid været forhandlet om opførelse af ny kirke, uden at man har kunnet enes om dens plads. Af dens inventariesager frembyder ingen nogen interesse undtagen en gammel hidtil aldeles ukjendt døbefont af klebersten fra middelalderen. Den bestaar af to kubusformede stykker af forskjellig størrelse, satte paa hinanden, den mindre, med skaalfordybningen, øverst. Paa alle sideflader er der meget godt skaarne romanske forsiringer: palmetter og slyngninger. Fonten kan derfor ialfald ikke være yngre end ca. 1250. Den er nu strøget med oljemaling. — Foruden de fornlevninger mellem *Refve* og *Hodne*, som nævnes i aarsber. 1884, 109 er der ogsaa alvedanser og bunden af gamle stengjærder. De merkeligste ere maaske de store runde stenrøser, som ligge helt ude ved havkanten.

Høiland pr., Høiland s. *Kirkens* døbefont er af klebersten og fra middelalderen, kalkformet, aattekantet i sin fod, stette og skaal, den sidste ca. 1 al. i tvermaal og som sedvanligt i den tid med hul i bunden for afløb af vandet. Foden bestaar af 2 retvinklede platter med forskjellig udstrækning, saa den udgjør to trin. Døbefadet af kobber, med samme tvermaal som fontens skaal, har i bunden en udpuklet roset, omgivet af 2 cirkler med indskrifter af det mystiske slags, men er nu overstrøget med hvid oljemaling. I sakristiet hænger portræter af en prest og hans hustru, malede i olje, men bedre end sedvanligt; deres navne kan ikke sees, derimod er paa prestens portræt noteret «natus 1658, ordinatus 1683, exstinctus 1686». Paa hustruens tavle sees i det ene hjørne «laborate & orate» og et vaabenskjold med en højbenet, langnebbet fugl, holdende noget i højre klo. Under skjoldet findes en indskrift, som paa grund af tavlens smuds og manglende lys ikke kunde læses. Hustruens dragt er meget rig: halssmykker, armbaand af perler, broderier m. v. Paa taarnloftet er fastspigret i væggen en epitafiumstavle af furu med malet kridtbelæg og i rennæssansesstil, noget over 1 al. i firkant; rammen omslutter et maleri med limfarver paa kridtgrund men meget ramponeret, saa at nederdelens indskrift, der bestaar af flere linjer, ialfald paa stedet er aldeles ulæselig. Maleriet gjengiver Kristus paa korset, og derover er skrevet *mortuus propter peccata nostra*. Ved den ene side af korset staar en mand med sine sønner, ved den anden side hustruen med døtrene. Mandens dragt peger hen paa en adelsmand fra slutningen af det 16de hundredaar.

Haaland pr., Malde s. *Kirken*, der blev opført i 1865 paa Revheim istedetfor den forrige paa Malde, har fra denne

et døbefad af messing, svarende til det i Ekersunds kirke (se s. 155) men ikke afslidt.

Sand pr., Sand s. Paa *kirkens* alterbord henstaar to ubrugte støbte og afdrejede messingstager antagelig fra det 18de hundredaar og med pig for lyset. I sakristiets kiste forefindes blandt andet: 1) en kalk af sølv med nyt bæger men forøvrigt af den sedvanlige middelalderske form: foden rosetformet og sexdelt, stetten med 6 knopper, dog ikke ældre end det 16de hundredaar, da bogstaverne i navnet Ihesus, der sammenlagt findes paa knopperne, ere almindelige romerske majuskler; 2) en brødæske af sølv med sedvanlig form, ifølge indskriften skjænket 1711 af sogneprest Niels Tiurholm og hustru Malene Mikkelsdotter Hebbel; desuden er tilføjet i ciselering to vaabenskjolde, det ene for manden med merket en tyr og en oprakt haand, det andet for hustruen med et utydeligt merke, som det synes en blomst mellem to i en spids vinkel sammenstødende streger eller bjelker; 3) 2 mindre messingstager af drevet arbeide og med sedvanlig form, skjænkede af de ovennævnte 1699; og 4) halvdelen af en fane med merkerne en svane, en drage og 3 kroner. — Angaaende de mange gravhauger i sognet især paa *Helland*, *Skei*, *Hauge* og *Grov* kan henvises til aarsber. f. 1869 s. 56, 57, 59 og 150.

Suledals pr., Suledals s. Foruden gravhauger paa *Hovtun*, *Fisketjøn*, *Sørestad*, *Stein*, *Lunde*, *Ritland*, *Vatshus* (jfr. N. Fornl. 332 og aarsb. 1870, 152—154), de fleste dog paa Ritland, er der saadanne, som det blev sagt, ogsaa paa *Førreland og Underbakke*.

BERGEN. — Bergenhus I den første periode (16 febr. 1880 — 19 aug. 1882) af restaurationsarbeidet ved *Haakonshallen*, hvilket da som bekjendt havde ingeniør P. Blix til leder, fremkom der ved hans undersøgelse mange værdifulde bidrag til bygningens historie. Disse oplysninger, som mestendels indeholdes i hans kvartalsrapporter, have fuldt krav paa at blive nærmere bekjendte for en større læsekreds og at opbevares for eftertiden. Jeg vil derfor her samle dem paa ét sted og knytte nogle bemerkninger dertil.

For det første siges i rapporten for 16 febr.—1 mai 1880 følgende: «Det har ved undersøgelsen af bygningens fundamenter vist sig, at bygningen er opført paa fjeld, der ligger fra 6—12 fod under terrænet . . . . Ved de foretagne gravninger og undersøgelser ere fremkomne en del tilhugne og forsirede kleberstene, dele af konsoler, søilekapitæler, søilebaser, vinduspóster etc., endel sølvpenge, smeltet bly, hvilket sidste laa langs efter hallens midte og formentlig har tjent til dækning af tagmønet, større masser af en legering af kobber og tin dels i

smeltet tilstand dels i større og mindre usmeltede stykker, en større samling af forskjellige slags dyreben, østersskaller etc., der laa lige ned paa hvelvet ved vestre langvægs søndre vindu, flere stykker farvede glasskiver, sønderslaaede, hvoraf et stykke med tegninger, hvilket synes at tyde paa vinduer med forsiret glas. Rummene mellem og over hvelvene vare opfyldt med rester af tagheller (af glimmerskifer og lerskifer) samt kul og aske; hellerne vare alle sterkt forbrændte. Den stedfundne brand har paa enkelte steder været saa voldsom, at flere tagheller ere fundne sintrede sammen til én masse, og er der paatruffet mængder af heller, som ere bøjede krumme og saaledes vel maa have været glødende. Spiger og spigerhullerne findes endnu i helleresterne. Hellerne have yderst forskjellig tykkelse og dimensioner, fra ¼″ til over ¾″ tykke og fra 6″ til 18″ og derover i omfang. Der er ikke fundet spor til noget hellegulv, hvorfor det maa formodes, at hallens gulv har været af træ. Derimod er der ved de to firkantede lysaabninger i østre væg fundet, at rummet over en af hvelvkapperne paa begge steder er udmuret højere end noget andet sted mellem hvelvene til noget op under hvelvtoppen, ligesom der paa disse steder er fundet et par heller, der vare sterkt belagte med sod, samt to stykker tilhugne kleberstensrør, sexkantede udvendig, det ene med 10 toms indvendigt tversnit, det andet med 9 toms indvendigt tversnit; flere mindre stykker af lignende stene ere fundne paa hvelvene i nærheden; et stykke klebersten, der ligger som rendestensbund ved indkjørselen til fæstningen, turde have tilhørt lignende rør. Hvis man tør antage disse kleberstensrør for røgrør eller toppen af røgpiber over tagfladen, da har hallen muligens været forsynet med en eller to peiser. Der er imidlertid nu neppe noget haab om at konstatere disse formodede ildsteders tilstedeværelse ved hallens opførelse, da den østre langvæg efter den maade, den er opført paa, og det materiale, der er benyttet i den, synes at vise, at den engang har været nedrevet og opført paa nyt, og saaledes røgkanalerne, hvis de have lagt inde i muren, nu ere borte. Man kan forresten ogsaa tænke sig, at røgpiberne have staaet direkte over peisen langs opad indsiden af muren, hvorved de vilde være komne ind i tagskraaningen og saaledes ikke være til hinder for passagen langs taget paa langmuren.

Da hallen efter al sandsynlighed har, som oven bemerket, havt trægulv, og pallen ligeledes har været af træ, er det lidet rimeligt, at der skulde have været stenbænke langs nogen af væggene; disse stenbænke maatte i saa fald havt fundament fra hvelvene af, men der findes intet saadant. Derimod findes [1]

[1]) I rapporten er her gjort et rids, men det følgende ansees fuldt forstaaeligt uden at ridset gjengives.

paa midten af alle murpillarer mellem vestre langvægs vinduer indmuret en klebersten i hver, eller i det hele 6, der oventil have en tilhugget rand, men nedentil ere sønderslaaede; 4 lignende stene findes i østre langvæg fra nord af i indbyrdes lige afstande (2 mellem nordre hjørne og den nordligste firkantede lysaabning, 1 lige under denne og 1 søndenfor) indtil 9′ forbi den nævnte aabning; disse stene have dog ingen oventil tilhugget rand, men ere alle sønderslaaede. Underkanten af samtlige 10 nævnte stene ligger i samme højde eller 0,7′ over hellen i hovedindgangen og deres overkant 1,2′ over samme helle, samt derhos i flugt med og paa det nærmeste i samme højde som hellen i indgangsdøren til trappen i nordre gavlvæg og pallens underlagssten i nordøstre hjørne. Det gamle gulv maa, efter hvelvenes slutstenes højde at dømme, have ligget omtrent i højde med hovedindgangshellen og altsaa paa det nærmeste 1,2′ under de nævnte kleberstenes overkanter og 1,2′ under baade hellen i indgangsdøren til nordre gavlmurs trappe og pallen.

I vinduernes indvendige hjørner har der været kleberstene, men disse ere i senere tid overalt udtagne og erstattede med graastens- og tegelstensmur, ligesom den nederste del af vindusnischerne i alle vinduer er udmuret. Man kan tænke sig, at der ved vinduernes nævnte hjørner har været indsat lignende mindre stene som de 6 ovennævnte, og at der ovenpaa stenene har været anbragt planker, der saaledes have dannet bænke ved hver pillar eller murvæg mellem vinduerne; en planke ovenpaa disse stene vil nemlig danne passende siddehøjde over gulvet. De omtalte kleberstene ved vindusnischernes kanter have været store og gode hjørnestene; disse har man kunnet benytte, og de ere blevne udtagne, medens man har ladet de øvrige smaa eller mindre stene langs væggen blive staaende. Om der har været bænke af sten ved begge sider af vindusnischerne lader sig nu ikke udfinde, da siderne som nævnt ere udrevne og ny mur indsat; men udrivningen synes at tyde hen paa, at den er foretaget i en eller anden hensigt, og det ligger nær at søge den i lysten til stenbænkenes store stene.

Hvortil de ovennævnte 4 kleberstene i østre langvæg have tjent, er vanskeligt at bestemme, muligens have de ogsaa tjent som underlag for bænke; deres afstand fra hverandre er fra 8 til 11 fod og saaledes noget lang for overdækning med en planke, men ogsaa dette kan tænkes; bænken har i saa fald gaaet fra pallens trin til den sten, som er den sidste eller sydligste og staar ved den formodede plads for den ene af peiserne; det er ret ned for denne plads midt i hallen at den omtalte mængde af smeltet legering af kobber og tin er funden.

Efter fornyet opmaaling viser hallen sig at være indvendig 105′ lang, 41′ ¾″ bred ved nordre tvervæg og 40′ 10½″ bred ved søndre tvervæg.»

I rapporten for 1 mai—4 septbr. 1880 bemerkes, at af hallens østre væg var «nedre del indvendig tæt over hvelvene sterkt forbrændt og større dele løse og udfaldne,» og ved oprensningen af søndre kjelder var «fremkommet et par murede afdelinger i kjelderen, hvoraf det ene med kleberstensbænke i afsatser over hverandre langs den ene væg, afsatserne belagte med 2 toms planker, der vare forraadnede, gulvet belagt med graastensheller i kalk.»

I rapporten for 27 juni 1881—1 januar 1882 anføres, at det ved nedtagelsen af kommandantens fjøs, der som bekjendt stod nær hallen, viste sig, at dets «mure vare opført umiddelbart ovenpaa en tidligere brolægning af runde kuppelstene, satte i gul sand, der laa over hele tomten fra ¾ til 1¼ alen under det nuværende terræn. Denne brolægning strækker sig ogsaa ind under den nuværende borggaard og ned langs kongshallens vestre væg. Omtrent 1 alen under denne brolægning er i fjøstomten fundet rester af gamle mure, hvoraf endel, ret ud for hallens sydvestre hjørne, ligger lige til 10 fod under nuværende terræn. Den vestligste ende af muren var bygget ovenpaa en træstamme af 24 tommers diameter og ca. 3 fod høj; træstammen var ret afskaaret i begge ender og sat umiddelbart paa den lerholdige grusbund, der her ligger 4½ fod tyk over fjeldet. Da der desværre ikke er anledning til at grave længer mod vest paa grund af et haveanlæg, kan det nu ikke afgjøres, om den fundne mur videre mod vest er fundamenteret paa lignende pæle; jeg nævner dette her, fordi fundamenteringsmaaden har fuld lighed med fundamenteringen af de træ- og stenbygninger, der kom for dagens lys i Aaslo ved anlægget af sydbanen[1]». (Jfr. Arkitektforeningens Organ for 1879 s. 39).

«Ved nedtagningen af støttepillen i hallens sydvestre hjørne faldt endel af hjørnet indenfor ned. Denne del af muren var i en miserabel forfatning, idet murpartiet kun bestod af løse stene uden forband og uden kalk. Det synes som om hjørnet har været udsat for beskydning, da stenene vare delvis knuste og der fandtes to kanonkugler af 4″ kaliber siddende inde i stenfugerne. Den reparation, der i sin tid er udført ved hjørnet, synes at være foretagen i stor hast; vistnok er det saa, at al muring og lapning paa bygningen, der er udført i senere tider, er yderst slet og mangelfuld, men her omkring dette sydvestre hjørne overgaar muringen alt, hvad der hidtil er fundet af daarligt arbeide i væggene.»

«Ved nedtagelsen af fjøset, hovedportalet, trappen og det sydvestre hjørnes pillar er fremkommet endel tagvandsspyere,

---

[1]) nemlig dens skjæring paa Sørengen mellem begge broer.

rigt profilerede gurtstene for korshvelv og endel stene, der sees at have været benyttede i vinduer og døre.»

Til det ovenstaaende kan føjes, at hr. Blix som noget hidtil ubekjendt traf lysaabninger mod vest i bygningens nederste stokverk eller kjelderrummene samt levning af et vindu i søndre gavl og rester af stene, der efter hans mening tydelig pegede hen paa en krenelering langs taget. Hvad særlig det øverste stokverk eller den egentlige hall angaar, fremkom der i dens nordre gavl buestene, som bestemt viste, at midtpartiet af recesvæggen ikke havde været firdelt men tredelt; ligeledes blev der i den vestre langvægs vinduer truffet fastsiddende en basis, hvoraf fremgik, at der havde været midtpost, og endelig fandtes blandt løse sager bladknoller, der passede nøjagtig paa de gjenstaaende stilke af kapitælerne i disse vinduer.

Til endel af de saaledes ved hr. Blix's undersøgelser fremkomne fund eller oplysninger kan bemerkes følgende:

Den ovennævnte voldsomme brand kan ikke være indtruffet efter begyndelsen af det 16de hundredaar eller kort før, da den i saa fald vistnok vilde have været omtalt i vedkommende historiske beretninger eller sat sine spor i bygningsregnskaberne for Bergenhus. Denne brand maa derfor højst rimelig være den eneste, som vides at have overgaaet hallen, eller den samme, der nævnes i de islandske annaler (Flatøb. III, 536), hvori det blandt begivenheder ca. 1266 omtales, at da «brændte hallen i Bergen», altsaa kun ca. 10 aar efterat bygningen var fuldført af Haakon Haakonssøn, og det kan vel neppe betviles, at hans søn kong Magnus lagabøter dernæst har sørget for bygningens hurtige istandsættelse. Forresten synes det at fremgaa af de merker, som branden ifølge de ovennævnte rapporter havde efterladt sig, at den indvendig kun har ødelagt bygningens øverste stokverk eller den egentlige hall og saaledes ikke strakt sig under hvelvingerne. Derimod har den ogsaa fortæret alt træverk, som fandtes udvendig. Hr. Blix traf nemlig, hvad der ikke ovenfor er berørt, i den ydre mur af søndre gavlvæg tæt under hallens portal forbrændte ender af bjelker. Disse have følgelig været levninger af aaser for et ydre gulv, og da der ikke er truffet nogetsomhelst spor af stenfundament for trappen, maa denne saaledes vistnok oprindelig i sin helhed have været af træ. Efter den skik for saadanne ydre trapper, som har vedligeholdt sig overalt ved loftsbygninger paa landet næsten til vor tid, maa vel hallens trappe have gaaet langs væggen ligesom den seneste. Der var da i saa fald kun den forskjel mellem hallen og de øvrige nævnte bygninger, at trappen i de sidste altid har sin plads paa langvæggen. Derimod har hallens trappe efter norsk skik vistnok været forbundet med en af tag overdækket svalgang. Vi træffe ogsaa saadan anordning allerede

ved den af kong Eystein 1107—1110 omtrent paa den nuværende kommandantboligs plads opførte store hall, og ligeledes ved en anden offentlig træbygning i Bergen nemlig gildeskaalen, der laa ved Breidaalmenning eller omtrent i midten af den oprindelige by eller nu tyskesiden. Det heder saaledes i vedkommende diplom af 1348 (D. Norv. II, 243), som handler om et drab ved gildeskaalen, at efterat der paa svalen var opstaaet en kamp mellem to personer, skubbede den ene af dem sin modstander udaf svalen og nedover trappen.

Tilværelsen af kaminer i bygningen faar nogen støtte derved, at man paa det gamle kobberstik af Bergen fra ca. 1579 over bygningens tag ser tvende opstaaende gjenstande, der synes at skulle betyde skorstenspiber. Hvorvidt imidlertid dette kan tillægges nogen vægt, vil bero paa, om kobberstikket overhovedet staar til troende. I denne henseende blev det rigtignok for et par aar siden ved en vis leilighed, da der var spørsmaal om, hvorvidt det kunde antages, at bygningen har havt trappegavler, saaledes som kobberstikket viser, med en merkelig sikkerhed udtalt, at der ikke kunde tages hensyn til denne tegning. Man gik nemlig, som det synes, ud fra, at tegningen navnlig i henseende til den her omhandlede bygning tildels kun var saa at sige abstrakt eller gjengav bygningen saaledes som den tyske tegner var vant til at se lignende bygverker i sit hjemland, og det saa meget mere, som de trappeformede gavler ikke skulde findes i England, hvorfra forbilledet til hallen maatte antages at være hentet. Dette var dog at tage tingen altfor let. En skjønsom kritik vilde derimod, naar der opstod tvil i en eller anden retning angaaende tegningens paalidelighed, først have søgt om muligt at komme paa det rene med, om den viser sig urigtig i de punkter, hvori den kan kontrolleres. Det maa herved naturligvis sættes ud af betragtning, at tegningens perspektiv og forhold ere mindre rigtige, da saadant oftere viser sig i den tid og hænger sammen med mangel paa tegnedygtighed. Naar vi derimod holde os til byens lokalitet i det store og navnlig til dens bygninger, faa vi et sterkt indtryk af, at tegningens forfatter netop har lagt an paa at gjengive, hvad han havde for øjnene, saa individuelt eller stemmende med virkeligheden, som han formaaede. Dette kan oplyses ved nogle exempler. Saaledes vilde vistnok mange, som intet kjendskab have til Bergens udseende i den omhandlede tid, være tilbøjlige til strax rent ud at benegte eller ialfald anse det tvilsomt, at der, saaledes som tegningen viser, dengang yderst paa Bergenhus stod et stort træ med en mægtig krone, eller at der paa Rosenkrantses taarn var et udspringende karnap mod vest, eller at korskirken havde to taarne, eller at alle byens privathuse vare dækkede med torvtag, hvilket yderligere fremhæves i tegningen

derved, at smaafæ sees græssende paa tagene. Men alt dette og endnu mere kan bevises at være rigtigt. Det store træ, en bøg, som stod paa Bergenhus endnu over midten af forrige hundredaar, kunde endog saa at sige henregnes til et af byens «vartegn». Ogsaa formen af domkirkens taarnbedækning vil være paafaldende i tegningen, men derfor vistnok ikke mindre stemmende med virkeligheden, skjønt vi ej længer kunne kontrollere dette, da det forbillede, som biskop Geble Pederssøn valgte ved opførelsen af taarnet, nemlig Olafskirken i Amsterdam, allerede for mange aar siden er forsvundet, og der, saavidt jeg har kunnet finde, ikke gives noget afbildning af den. Det tør da saaledes heller ikke benegtes, at hallen i 1579 havde trappeformede gavle. Som det vil erindres, antog afdøde landskabsmaler professor Chr. Dahl, der som bekjendt var den første, som henledede opmerksomheden paa denne merkelige bygning, at den ikke nogensinde havde havt gavler. Men dette modsiges saavel af et kongebrev af 17 mai 1594, hvori det heder, at bygningens ene gavl var faldt ned, som af forholdene i begge dens smalenders lysaabninger, og selv om forbilledet til bygningen maatte, som det er anført, være hentet fra England, saa vare trappegavler i dette land, om end sjeldne, dog ikke ukjendte. Som støtte herfor kan paaberaabes det bedste specialverk over dette slags arkitektur.[1] Deri siges om de engelske gavler i det 14de hundredaar, at de ere «*not unfrequently drawn with corbie-steps,* et slags detalje eller ornament, som til alle tider dog var mere fremherskende i Frankrige og Tyskland end i England. Imidlertid findes exempler derpaa af forholdsvis sen dato i dette land, og de ere meget talrige i Skotland . . . . . Det sidste ligger det nær at tilskrive den nøie forbindelse, som fandt sted mellem Skotland og Frankrige indtil henimod den tid, da det forenedes med England». Vil derhos nogen paastaa, at det slags gavler ellers vare ukjendte hos os i den omhandlede tid, saa svigter netop grundlaget for dette argument, da de øvrige faa verdslige stenbygninger, som fandtes hos os i middelalderen, enten ere forsvundne eller ligge i ruin, uden at nogen afbildning deraf kjendes. Det tør derfor antages, at hallen paa den omhandlede tegning væsentlig er fremstillet saaledes, som bygningen var i 1579 og som det nogenlunde lod sig gjøre i en saa liden maalestok som den anvendte. Spørge vi dernæst om, naar gavlerne fik den omhandlede form, saa kan dette neppe være skeet under reparationer i den del af det 16de hundredaar, som ligger forud for 1579, da der i saa fald maatte have vist sig spor til reparationsarbeider i vedkommende bygningsregnskaber for Bergenhus. Heller ikke er det, naar alle hidhørende historiske hensyn tages med i betragtning, rimeligt, at gavlernes trappe-

[1]) Some account of Domestic Architecture in England, vol II, 24.

former skrive sig fra tiden inden ca. 1500 og efter ca. 1400 eller ca. 1350; thi som bekjendt indtraadte der hos os ved den sidste tid en lang stans i alle byggeforetagender. Der vides heller ikke overhovedet noget til hinder for, at de nævnte former kunne have været oprindelige eller hidrøre fra bygningens istandsættelse efter branden i 1266. Forresten maa der rimeligvis sigtes til den i 1594 gjenstaaende gavl, naar det i en beretning (N. Magas. I, 523) heder, at lensherren Peder Thott (altsaa inden 1596) lod af hallen eller «langhuset», som bygningen i den tid kaldtes, «nedrive den øverste part af stenmuren, fordi det var en meget høj og stor mur», ventelig af den grund, at gavlen i sin skrøbelighed truede med at falde ned af sig selv.

At de fundne vandspyere (s. 161) virkelig hørte til denne bygning, viste sig for nogle maaneder siden, da man ved nedtagelsen af vestre langvægs øverste del, som hidrørte fra nyere tid, derunder traf lignende stenrør, endnu siddende fast i muren paa deres oprindelige steder. Derved fik man ogsaa i forbindelse med de ovennævnte profilerede stene (s. 162) bestyrkelse paa, at der indenfor disse vandspyere maatte have været en langs efter bygningen gaaende hovedrende og foran denne igjen en parapet eller et brystværn med krenelering. Ikke usandsynlig var den omtalte nyere del af muren bleven opført i forbindelse med den besynderlige omdannelse af hallen til et aabent fort, som foregik i 1643 (N. Saml. I, 624). Herom heder det ved Henrik Thotts afleverelse af lenet i 1648: «Eftersom langhuset er et af de batterier, som skal forsvare slottet, og man ikke sikkerlig kunde gaa derinde, for sperreverket var raadent og vilde falde en paa hovedet, da er det ganske aftaget, og med tømmeret batterierne forfærdiget omkring slottet, som stykkerne staa paa; med stenene, der laa paa (taget), ere tvende andre huse takte af ny, og er der i langhuset bygget hytter, som 50 soldater kan ligge udi, af fjæler, takte med næver; derovenover er gjort et banket, som soldaterne kan staa (paa) og skyde over muren.»

De jernkugler, som fandtes i hallens sydvestre hjørnemur (s. 161), vare, ligesom de tilforn bekjendte af samme slags i nogle af byens andre bygninger, vistnok minder om engelskmændenes kamp med hollænderne paa Bergens vaag i 1665 (N. Mag. II, 226). Rimeligvis har man snart efter søgt at udbedre skaden ved en reparation, som kun har været overfladisk, hvorfor hjørnet maatte styrkes ved en tilføjet pille. Denne nævnes som tilværende før 1685 (N. Saml. I, 630) og har rimeligvis været tilsat i 1683, da der blandt reparationsarbeider i det aar utrykkelig anføres, at «den sjunkne huk blev ganske forfærdiget» (anf. st. 629).

Hvad endelig de under kommandantens fjøs forefundne

rester (s. 161) angaar, er brolægningen højst rimelig den samme, som den, lensherren Jørgen Hansen lod udføre i 1518 (Histor. Tidsskr. 2den række III, 119 eller nu H. Huitfeldt-Kaas, Norske Regnskaber I, 145), og det under brolægningen trufne orienterede fundament maa sandsynligvis have tilhørt den i 1247 indviede og i 1302 borttagne apostelkirke, da denne, som det kan sluttes, vistnok har ligget nær hallen (jfr. aarsber. 1884, 140). Forresten traf jeg et sidestykke til den af hr. Blix omtalte egne fundamentering i 1868 ved udgravningen af Mariekirken i Aaslo, hvor der under den ene side af korbuen var anbragt en lignende stor trækubbe.

AARSBERETNING FOR 1885 FRA DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

Efterat Administrationen af den gjenværende Del af Haakonshallens Restauration ved Kongl. Resol. af 6te Dec. 1884 var bleven henlagt under det Kongl. Departement for Kirke- og Undervisningsvæsenet, blev det bestemt, at en af Departementet opnævnt Kommitte skulde sammentræde i Bergen Sommeren 1885 for at besigtige Hallen, gjennemgaa de ældre Tegninger og udarbeide en Indstilling om den hensigtsmæssigste Plan for Arbeidets Fortsættelse.

Indstillingen fra denne Kommitte slutter sig i alt væsentligt til den af Filialafdelingen fastholdte Opfatning, at Restaurationen ikke kunde fortsættes efter de ældre Hovedtegninger, men at nye maatte udføres, forinden Arbeidet kunde gjenoptages.

Denne Indstilling er approberet af det Kongl. Departement, saaledes at de nye Hovedtegninger blive at udføre af Architect Christie mod særskilt Honorar, medens Arbeidets Ledelse er overdraget til en Bestyrelse paa to Medlemmer. Hr Fischer som Architect og Hr Kapitain Angell som Inspektør.

De af Filialafdelingen til Haakonshallens Restauration anskaffede Redskaber og Materialer ligesom Arbeidsrapporter og ældre Tegninger ere af Bestyrelsen stillede til den nye Administrations Raadighed.

Borgunds Stavekirke er i Sommer besigtiget af Formanden. Taget er blevet tjæret og delvis udbedret, ligesom Svalgangen er bleven gruset. Omkostningerne hermed, Kr. 49,80, ere dækkede af de af Reisende i Kirkeblokken nedlagte Bidrag.

Paa samme Reise erhvervedes for Museet otte rigt udskaarne Dørplanker fra den i 1823 nedblæste Stavekirke paa Tønjum i Lærdal.

De to af Foreningen indkjøbte gamle Stuebygninger paa Aadland og Landsvik tilrænge Reparationer, og efterat man har modtaget Overslag over Omkostningerne, er der Haab om, at disse Reparationer vil kunne komme til Udførelse næste Sommer.

Efter længere Tids Underhandlinger blev iaar ved Filialafdelingens Medvirken indkjøbt for Museet den i Aarsb. 1880 af Hr. Bendixen omhandlede store Egetræs Kiste i Voldens Kirke med Jørgen Brockenhus og Margrethe v. d. Lühes Vaabenskjolde, Navnetræk og Portrætmedailloner, ligesom det i samme Kirke opbevarede interessante Maleri fra omkr. 1500.

Af de til antikvariske Undersøgelser bestemte Midler har Filialafdelingen i det forløbne Aar fra Centralforeningen modtaget Kr. 300. Af disse er Kr. 250 udbetalte til Hr Ross, som har undersøgt en Del Gravhauger paa Stordøen og paa Huglen samt nogle Bygdeborge i søndre Bergenhus og Stavanger Amt.

Kr. 100 var af Bestyrelsen stillet til Hr. Bendixens Raadighed til Udgravninger, men paa Grund af Veirforhindringer kom af dette Beløb kun Kr. 20 til Anvendelse.

I Anledning af, at Davikens Kirke i Nordfjord og Jondals Kirke i Hardanger skal rives, har Bestyrelsen søgt at sikre for Museet saadanne ældre Inventariesager, som fortjener at bevares.

Indberetning om de af Hr. Ross foretagne Undersøgelser vil paa sædvanlig Maade komme til at ledsage Aarsberetningen ligesom Fortegnelse over de i 1885 til Museet indkomne Oldsager ældre end Reformationen.

Bergen 11te Januar 1886.

A. Lorange. Fr. von der Lippe. Ross.
B. E. Bendixen. E. Mohn.

AARSBERETNING FOR 1885 FRA DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

Af direktionens medlem, adjunkt Lossius, er der i det forløbne aar foretaget nogle gravundersøgelser i Hevne prestegjeld. Paa gaarden Sunde ved Hevnefjordens indløb udgroves 9 hauger og paa Vold ved Snildfjorden ligeledes 9. I de fleste af disse fandtes der kul tildels i forbindelse med brændte ben; kun i en haug, paa Sunde, havde liget været nedlagt ubrændt. Af oldsager var der meget lidet, paa en usedvanlig stor og smuk glasperle nær, saagodtsom udelukkende klinknagler og nogle brudstykker af vaaben fra yngre jernalder. Den indsendte beretning om disse udgravninger vedlægges.

Fra et andet af direktionens medlemmer, brigadeintentant Krefting, er indkommen «nogle noticer fra arkæologiske undersøgelser i Throndhjem.» Ifølge disse har han efter de gravninger, som bl. a. i forrige aar ere gjorte her i byen, søgt at opklare dennes ældste topografi og bestemme beliggenheden af flere i sagaerne omtalte punkter i det gamle Nidaros. Det synes at fremgaa af disse undersøgelser, at terrænet omtrent fra den nuværende Munkegade og østover til Nidelven har dannet tre forskjellige høideplateauer, begrændsede ved afsatser eller mælkanter, og hvert af disse igjen med smaa dalfører og forhøininger. Det sydlige eller øverste plateau laa omkring 40′ over fjorden. Paa det midtre — eller strøget mellem Kongensgade og Strandgaden — antages Nidaros oprindelig at have været anlagt. Nedenfor dette mod fjorden var de gamle ører, hvor det bekjendte Ørething holdtes. Fra elven gik her ind en bugt mod vest, Skipakroken, hvor der var en skibshavn, og hvor «kongens brygge» blev bygget. Mellem Skipakroken og fjorden var en landtunge, «Skagen» eller «Øreodden» mod n. o., der mod elven endte med en brat mæl, «Bratøren».

Ved Skipakrokens sydside findes endnu dybt under Strandgadens østende en række svære pæle, hvis øverste ender ere afbrændte, og som antages at være levninger af gamle brygge-

anlæg. Strax ovenfor Skipakroken lod Olav Trygvessøn sandsynligvis sin kongsgaard bygge. Denne blev antagelig senere efter en ildebrand gjenopført af sten og benævnedes fra det 12te aarhundrede «Skulegaarden». Omtrent hvor denne laa, findes der under gaarden no. 3 ved Strandgadens sydside merkelige levninger af en kjelder eller stenhal, omtr. 25' i firkant, hvoraf tegning medfølger, og som engang har ligget over jorden. Den har en klæberstens pillar i midten, der bærer dens korshvælv og er opført i lighed med en stenhal i Throndhjems erkebispegaard (nu «Kongsgaarden»).

Ved søndre ende af det midtre plateau, omtrent hvor Norges bank nu ligger, var før en dyb forsænkning mod elven med et sumpigt terræn, som i sagaen benævnes Saurhlid. Paa dettes nordside antog Munch, at man maatte søge det sted, hvor Magnus den gode opførte sin Olavskirke til ære for sin fader. Her findes ogsaa under byens raadhus levninger af en stenkirke, som ifjor bleve undersøgte og afbildede. Grundmuren bestaar af mindre brud- og kuppelstene uden kalkforbindelse (røsmur) omtrent som de grundmure i Throndhjems domkirke, som man antager skriver sig fra Olav Kyrres tid. Ovenpaa grundmuren er der paa et 2' høit underlag af veldannede graasten reist en 2½, høi klæberstens sokkel af tidlig romansk profil.

Strax i s. v. for Saurhlid laa en stor haug, som man endnu kan se spor af, og paa toppen af denne fandtes ifjor ved gravning til det nye baptistkapel levninger af en gammel stenkirke, 96' lang, 46' bred og med et ca. 30' bredt kor; den er sandsynligvis fra omkring midten af det 12te aarhundrede. Dens grundmure ere dannede af flade stene, som ere satte paaskraa mod hinanden («sildebensmure») i lighed med grundmurene under domkirkens tverskib. Paa samme haug var der endnu 2 kirker i middelalderen, idet nemlig i slutningen af det 12te aarhundrede Mariakirken (nu vor Frue kirke) blev opført paa dens nordre skraaning, efterat Harald Haardraades Mariakirke oppe paa domkirkegaarden var nedreven, og paa haugenes sydøstre skraaning fandtes i 1854 levninger af en stenkirke, som Munch antog maatte være Korskirken.

Ifølge Kreftings beretning er der fremdeles i det forløbne aar foretaget en undersøgelse af «Olavsbrønden» i domkirken, hvoraf fremgaar, at den er 37' dyb med omtr. 3' diameter og er særdeles omhyggelig opført af flade stene, satte paa høikant, saaledes som vedlagte tegning viser. Uagtet den før har været renset, fandtes nu en liden relikviekrukke af gulglasseret, haardbrændt ler indkilet mellem bundstenene. Den har antagelig tilhørt en af domkirkens altere, men er i alle dele saa nøiagtig lig en relikviekrukke, som for et par aar siden fandtes under alterpladen i Logtu gamle kirke paa Frosten (Videnskabsselsk. Oldsagsaml. no. 3211), at de begge maa skrive sig fra samme

haand. Den sidstnævnte var fyldt med smaa ben og tøistykker og tillukket med en voxprop, der igjen havde været ombundet med en snor gjennem krukkens 2 hanker, i hvilken der til bevis for relikviernes ægthed havde været fæstet erkebiskop Gautes segl (1473—1510), der laa ved siden i voxaftryk i velbevaret stand.

Filialafdelingens udgifter har i 1885 beløbet sig til kr. 165,43, og kassebeholdningen var ved aarets udgang kr. 657,70, der indestaar i Throndhjems sparebank.

Throndhjem den 29de marts 1886.

K. Lossius. O. Krefting. Chr. Christie. O. F. Ebbell.

CENTRALFORENINGENS AARSBERETNING FOR 1885.

Under Ledning af Direktionens Formand blev paa Nes i Hedrum aabnet 52 Gravhauger, alle fra yngre Jernalder. For Udbyttet af disse Udgravninger er gjort nærmere Rede paa et andet Sted i nærværende Aarsberetning, hvorhos de derved fremkomne Fund som sedvanligt have faaet sin Plads i Universitetets Oldsagsamling. Til denne Samling er ligeledes ved Direktionens Mellemkomst overdraget et yngre Jernalders Fund fra Allum i Hedrum, et Døbefad fra Lilleelvedals Kirke, flere Stene med Profiler og Ornamenter, tilhørende den nedrevne Vestby Kirke, en Runesten, udtagen ved Direktionens Forføining af en Mur i Grans nordre Kirke, et Røgelsekar fra Tvet Kirke samt en Nøgel, en Benbrikke og en liden yderst merkelig Notisbog fra det 14de Hundredaar, fremkomne ved Arkitekt Blix's Undersøgelser af Rummet under Koret i Hoperstads Kirke. Endvidere blev for Kunstindustrimuseet erhvervet nogle Gjenstande fra 17de Hundredaar: en Stol fra Øiestads Kirke, en Bænk fra øvre Rendalens Kirke og en Altertavle, hidrørende fra Bamble forrige Kirke. Endelig fik Foreningen som Gave fra Viks Formandskab i Sogn to Lysekroner af Messing, som have tilhørt Hoperstad Kirke, dog paa Betingelse af, at de deri skulle anbringes efter Kirkens Restauration.

Af Mangel paa Midler har Foreningen i det forløbne Aar ikke seet sig istand til at bekoste nogen Arkitekts Reise for at optage Skitser af Bygninger og andet, som endnn ikke er afbildet. Dog er Selskabets Samling af Tegninger ved Gave fra Arkitekt Blix forøget med 8 Blade. Disse gjengive nogle arkitektoniske Detaljer, forefundne i Selje Klosterkirkes Ruiner, samt Gaarden Dramshusen paa Bryggen i Bergen og et Par ældre Huse paa Strandsiden sammesteds.

Under sine Reiser omkring i Landet besigtede Formanden 21 Kirker, og hvad derved forefandtes af Interesse, er omtalt i

forrige Aarsberetning. Disse Kirker vare foruden Borgunds i Lærdal og Renlids i Valders følgende, som ikke tilforn have været undersøgte: Øvre Rendalens Kirke og Ytre Rendalèns i Østerdalen; Vardals; Aas og Kolbo paa Thoten; Svennes i Valders; Slagn, Vallø, Ske, Tjølling, Larviks og Langestrands Kirker i Jarlsberg og Larviks Amt; Dypvaag og Holt i Nedenes; endelig Austad, Kvaas, Hegebostad, Spinds og Fedde Kirker i Lister og Mandals Amt.

Den i 1884 paabegyndte Udbedring af Bamble forrige Kirkes Ruiner fuldførtes. Ligeledes blev ved Arkitekt Blix's velvillige Besørgelse foretaget den mest paatrængende Istandsættelse af Selje Klosters Ruiner. Endelig ydedes 500 Kroner til Selskabet for Hamar Bys Vel som Foreningens Bidrag til dermed at fortsætte den i forrige Aarsberetning omtalte Oprensniug og Udbedring af Ruinerne paa Storhammer.

Efterat Direktionen, som bemerket i forrige Aarsberetning, havde modtaget Arkitekt Blix's Tilbud vedkommende Hoperstads Kirkes Restauration, blev denne under hans Ledning paabegyndt i 1885 efter en af Direktionen approberet Plan.

Ved Direktionens Mellemkomst indkjøbtes for Hs. Maj. Kongens Regning en gammel Røgstue paa Kjelleberg i Sætersdalen for at opsættes paa Bygdø Kongsgaard.

Da det var bestemt, at Raade Prestegaard ved Salg skulde fraskilles blandt andet et Jordstykke, hvorpaa findes to store Gravhauger, henvendte Direktionen en Anmodning til Kirkedepartementet om, at der i Salgskonditionerne maatte forbeholdes Foreningen samme udelukkende Ret til Undersøgelse af disse Fornlevninger, som den hidtil har havt ifølge kgl. Resol. af 28 Mai 1872. Dertil føjede man et Ønske om, at dette i lignende Tilfælde maatte blive iagttaget ikke alene for Prestegaardes men overhovedet for alle Embedsgaardes Vedkommende.

En Besigtelse af Tusendaarsmonumentet ved Haugesund havde vist, at dets omgivende Stakiter m. m. vare meget forfaldne, og da det af de i den Anledning indhentede Oplysninger fremgik, at der ikke paahvilede Nogen Forpligtelsen til at vedligeholde Monumentet, henstillede Direktionen til Kirkedepartementet at bevirke Vedligeholdelsen overtaget af Staten, i hvilket Fald Foreningen var villig til at overdrage sin Ejendomsret over det Jordstykke, hvorpaa Monumentet med tilhørende Omgivelser har sin Plads. Sagen blev ogsaa, som bekjendt, forelagt det senest forsamlede Storthing, uden at dette dog fattede endelig Beslutning derom.

Som anført i Aarsberetningen for 1883 S. 139, gav den da foretagne Undersøgelse af Taarnet paa Bergenhus ikke noget Resultat med Hensyn til Besvarelsen af Spørsmaalet om, hvorvidt Kaminen i Taarnets ældste Del kunde antages at være

samtidig med denne eller fra Haakon Haakonssøns Dage, fordi der ikke var Adgang til vedkommende Rum, da det tjente til Opbevarelse af Bomber. Direktionen henvendte sig derfor i denne Anledning til Forsvarsdepartementet, som med velvillig Imødekommenhed traf Foranstaltning til den fornødne midlertidige Fjernelse af det nævnte Krigsmateriel.

Ved Foreningens senest reviderede Regnskaber for 1885, nemlig de, som angaa begge dens Filialafdelinger og Statsbidraget, har Revisionen ikke fundet noget at bemerke.

Det antikvariske Reisefond havde ved Udgangen af 1884

en Kassebeholdning af	Kr.	249,02		
Statens Bidrag for 1885	-	1600,00		
			Kr.	1849,02
Derimod anvendt til Reiser og Undersøgelser			-	1715,58
Kassebeholdning 31 Decbr. 1885 . . .			Kr.	133,44

Kontoen til Udgivelse af Plancheverket «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid» havde ved Udgangen af 1884 en

Kassebeholdning af	Kr.	1423,35
Statens Bidrag for 1885	-	1400,00
	Kr.	2823,35
Derimod anvendt til Lithografering, Trykning, Papir og Indheftning	-	1452,32
Kassebeholdning 31 Decbr. 1885 . . .	Kr.	1371,03

Kontoen for «Bevaring af Landets merkeligere Bygninger og Ruiner fra Fortiden» havde ved Udgangen af 1884 en Kasse-

beholdning af	Kr.	1431,81
Statens Bidrag for 1885	-	1500,00
Refusion af Udgifter i Anledning af Gols Kirkes Indkjøb	-	602,12
	Kr.	3533,93

Udgifterne vare:

1. Til Istandsættelse af Ruinerne paa Storhammer	Kr.	500,00	
2. Reparation af Bamble Kirkes Ruiner	-	131,32	
3. Ligesaa af Selje Klosters Ruiner .	-	742,74	
4. Restauration af Hoperstads Kirke .	-	768,64	
5. Indkjøb af Kjellebergstuen og dens Assuranse	-	602,50	
			Kr. 2745,20
Kassebeholdning 31 Decbr. 1885 . . .			Kr. 788,73

Kristiania 23 Novbr. 1886.

N. Nicolaysen. **O. Rygh.** **H. Huitfeldt-Kaas.**
H. Thrap-Meyer. **I. Undset.**

FORTEGNELSE

OVER FORENINGENS EJENDOMME SAMT DE FASTE FORNLEVNINGER, SOM ERE FREDEDE, OG OVER REGJERINGSFORANSTALTNINGER TIL FREMME AF FORENINGENS ØJEMED.

I. EJENDOMME.

1.	Tauterøens Klosterruiner.	1846 (N. Fornl. 621).
2.	Stor Gravhaug paa Sæim ved Bergen.	1855 (- — 399).
3.	Borgunds Kirke i Lærdal	1865 (Aarsber. 1865, 33).
4.	Aadlandsstuen paa Stordø	1873 (— 1873, 145).
5.	Sagshaug Kirke	— (— —, 5).
6.	Moster —	1874 (— 1874, 32).
7.	Torpe —	1880 (— 1880, 290).
8.	Hoperstad —	— (— —, —).
9.	Urnes —	1882 (— 1882, 223).
10.	Landsviksstuen i Herlø	1884 (— 1884, 117).

II. FREDNINGER.

1.	3 Bautastene, den ene med Runeindskrift, paa Bø i Hetland ved Stavanger	1865 (N. Fornl. 794).
2.	Gravfelt paa Hauge i Klep	1869 (Aarsb. 1869, 206).
3.	Bautasten — Anda - —	
4.	Stenkreds — Elgesem - Sandehered	
5.	2 Stenkredse — Lundeby - Raade	
6.	Bamble Kirkes Ruiner	1882 (— 1882, 223).
7.	Løvø Kapels —	

III. REGJERINGSFORANSTALTNINGER.

1. Kgl. Resol. af 6 Juli 1861 (Aarsber. 1861, 34), hvorved gives dem, som Foreningens Direktion «dertil bemyndiger, Tilladelse til indtil videre paa Staten tilhørende eller dens Bestyrelse underlagte Ejendomme at foretage antikvariske Undersøgelser og Udgravninger, forsaavidt disse kunne finde Sted uden Hinder for vedkommende Ejendoms hensigtsmæssige Benyttelse, uden Udgift eller Tab for det Offentlige og uden Indgreb i erhvervede private Rettigheder.»

2. Cirkulære fra Kirkedepartementet af 6 Juli 1861 (Aarsber. 1861, 34) gjennem Overøvrighederne «til de dem underordnede Embeds- og Bestillingsmænd om at afgive Indberetning direkte til Foreningens Direktion saavel i betimelig Tid forud, naar det maatte komme til deres Kundskab, at noget Oldtidsmindesmærke agtes borttaget og navnlig nogen Gravhaug udgraven i deres respektive Distrikter, som om de antikvariske Fund m. v., der maatte gjøres tilfældigvis eller hvor der ikke var noget ydre Mærke tilstede, som kunde lade formode, at saadanne Sager der vare nedlagte.»
3. Cirkulære af 23 Januar 1871 (Aarsber. 1870, 176) fra Kirkedepartementet til Stiftsdirektionerne om, at, naar endelig Beslutning af Vedkommende maatte være fattet angaaende Nedtagelsen eller Ombygningen af en ældre Kirke, skal Foreningens Direktion snarest muligt gives Underretning derom.
4. Skrivelse fra Indredepartementet til Vejdirektøren af 29de Juni 1871 og Cirkulære til Amtmændene af s. D. (Aarsber. 1871, 170), hvorved Budet i Veiloven af 15 Septbr. 1851 § 29 blev indskjærpet saaledes, «at i alle Tilfælde, hvor der paa Grund af Vejarbeider — det være til nye Anlæg eller til Vedligeholdelse — er Spørgsmaal om at borttage eller beskadige Oltidslevninger, derunder indbefattet ikke alene Gravhauger af Sand eller Sten, men tillige Stensætninger og Rune- eller Bautastene, Ejerens Samtykke og Amtmandens Bestemmelse i Forvejen indhentes,» hvorhos Amtmændene tillige anmodedes om, «naar det er endelig afgjort, at vedkommende Arbeide skal iverksættes, at drage Omsorg for, at der, inden dette sker, levnes Foreningens Direktion, som bedes meddelt Underretning om Sagen, en passende Frist til at træffe den Forføjning, som den maatte finde fornøden i Anledning af Arbeidet.»
5. Kgl. Resol af 28 Mai 1872 (Aarsber. 1871, 173) hvorved «det i Forbindelse med kgl. Resol. af 6 Juli 1861 med de i samme nævnte Forbehold bestemmes, at Gravhauger og andre faste Fortidslevninger af ethvert Slags paa geistlige, civile og militære Embedsgaarde eller paa andre Staten tilhørende eller dens Bestyrelse underlagte Ejendomme ikke maa borttages eller ved Udgravninger undersøges af andre end dem, som Foreningens Direktion dertil maatte bemyndige.»
6. Skrivelse af 26 Juni 1872 (Aarsber. 1872, 149) fra Armedepartementet om, at Cheferne for vedkommende Ingeniørdetachementer skulle give Foreningens Direktion den fornødne Underretning, inden nogen Reparation foretages paa Slotsbygningen paa Akershus, paa Taarnet og Kongshallen paa Bergenhus eller paa den saakaldte Kongsgaard i Throndhjem.
7. Cirkulære af 22 April 1884 (Aarsb. 1884, 127) fra Kirkedepartementet til Stiftsdirektionerne med Anmodning om «1) at give Foreningens Direktion snarest mulig Underretning, naar endelig Beslutning er fattet angaaende Restauration, Ombygning eller større Reparation af nogen Kirke; 2) at opfordre Stiftets Sogneprester til at gjøre vedkommende Herredsstyrelser, private Kirkeejere og Kirkeværger opmærksomme paa, at Inventariesager ligesaalidt som andre Ejendele maa fraskilles en Kirke uden Stiftsdirektionens Samtykke.»

FORTEGNELSE

OVER DE AF FORENINGEN UDGIVNE SKRIFTER, LØSE LITHOGRAFEREDE BLADE OG PLANCHEVERKER.

I. SKRIFTER.

1. Aarsberetninger for 1845—1853, folio, og for 1854—1885. 8vo.
2. Arkæologisk-historisk Fortegnelse over Norges Levninger af Kunst og Haandverk fra Middelalderen af N. Nicolaysen. 1855, 12mo. Deri ogsaa om Tegninger af norske Byer og om Bergens Segl.
3. Norske Fornlevninger af N. Nicolaysen. 1860—1866. 8vo.
4. Selje Klosterlevninger af O. Krefting. 1868. 4to.
5. Register til Selskabets Skrifter indtil 1875 inklus. i Forbindelse med statistiske Fundoversigter. 1876. 8vo.

II. LØSE LITHOGRAFEREDE BLADE.

Med	Indbydelsen	i	1844	2	Blade	(Forsiden af en Stol fra Vaage efter A. Tidemand og Eidsborgs Kirkes Portal af J. Frich).
—	Aarsber.	for	1845	2	—	(Stabur paa Bolkesjø efter A. Tidemand og Stuebygning samt Stabur i Laardal efter J. Frich).
—	—	-	1846	2	—	(Alterstage i Urnes Kirke og Grundplan af Hovedøens Kloster samt to Gravstene sammesteds).
—	—	-	1847	2	—	(Perspektiv af Klosterruinerne paa Hovedøen og Gulvfliser derfra, Pl. IV).
—	—	-	1848	1	—	(Bagsiden og en Langside af den ovennævnte Stol).
—	—	-	1849	2	—	(Kort over Hovedøen og en større Grundplan af Klosterruinerne sammesteds).
—	—	-	1850	5	—	(2 med Gulvfliser og 3 med Kapitæler, Kragstene m. m. fra nysnævnte Ruiner efter J. Nebelong).
—	—	-	1851	2	—	(Hiterdals Kirke i restaureret Stand).
—	—	-	1852	3	—	(Kort over Strøget ved Borre Kirke og Oldsager fundne i Gravhaugen paa Vold).
—	—	-	1853	2	—	(Kapitæler, Kragstene m. m. fra Hovedøens Klosterruiner efter J. Frich.

Med Aarsber. for 1856 2 Blade (Borgunds Kirke i Lærdal efter G. Bull med Text af N. Nicolaysen).
— — - 1857 1 — (Perspektiv af samme Kirkes Indre).
— — - 1858 1 — (Perspektiv af Kirkens Ydre).

III. PLANCHEVERKER.

1. Mindesmerker af Middelalderens Kunst i Norge med Text af N. Nicolaysen. Tverfolio. 1853—1854 5 Hefter, omfattende 10 Plancher (Hedals Kirke i Valders, Ringsakers paa Hedemarken samt Reinlids, Hurum og Lomens Kirker i Valders).
2. Norske Bygninger fra Fortiden med Text af N. Nicolaysen. Folio. 11 Hefter. 1860—1879.

   1ste Række 1860—1866 omfattende 20 Plancher (Urnæs, Vaage, Hoperstad, Vangsnes, Aardals og Rinde Kirker, Kongshallen paa Bergenhus samt Vernæs og Mære Kirker).

   2den Række 1867—1876 med 8 Plancher (Tuft Kirke i Sandsvær, Veglid Kirke i Numedal, Nes Kirke i Hallingdal samt Hove og Dale Kirker i Sogn).

   3dje Række 1877—1879 med 28 Plancher, omfattende følgende Kirker: Atro (Tinn), Stedje, Neslands, Tuft, Ulvik, Flaa, Hov i Solør, Dale i Tinn, Hyllestad og Osstad (Sætersdal), Veigusdal (Nedenes), Lardals (Jarlsberg), Øde (Valders), Sauland, Lillehered og Grandshereds (Thelemarken), Faabergs (Gudbrandsdalen), samt Øyfjells og Tudals (Thelemarken).
3. Kunst og Haandverk fra Norges Fortid med Text af N. Nicolaysen. Folio. 1880—1886 6 Hefter, indeholdende 41 Plancher.

   Pl. I—III. 47 Døbefonter.

   Pl. IV—XXXVII. Stuebygninger paa Søndre Raudland (Numedal), Uv (Rennebo), Kveste (Sætersdal), Landsvik (Herlø), Ødegaard, Bru og Gaardsjord (Thelemarken), Søndre Gjellerud (Numedal), Opheim (Vossestranden), Stedje (Søndfjord), Ramberg (Thelemarken), Brokke (Sætersdal), Roland (Thelemarken), Nordre Gjellerud og Sternes (Numedal), Kittilsvik (Hallingdal), Gammelsrud (Rakkestad), Søndre Raudland (Numedal), Gulsvik (Hallingdal), Kroken (Østerdal), Huse og Sandven (Hardanger), Nyhus (Hallingdal), Trønnæs (Østerdal), Huseby og Voll (Hedemarken), Løkra (Gudbrandsdal), Aanestad (Hedemarken), Austad (Solør), Hæmstad (Hedemarken), Flaaten, (Numedal), Groven (Thelemarken), Sorknes (Solør) og Elton (Hedemarken), Sandbu, Haakenstad og Bjølstad (Gudbrandsdal), Norheim og Aga (Hardanger), Valsvik (Sogn).

   Pl. XXXVIII.—XLI. Lofter eller Stabure paa Stave (Hallingdal), Vindlaus (Thelemarken) og Roldstad (Gudbrandsdal).

FORTEGNELSE

OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL TEXTEN.

STENALDER.

BRONSEALDER.

ÆLDRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER.

MIDDELALDEREN.

[1] i Tromsø Museum (se Aarsber. f. 1874, 41 No. 11).

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. — § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontingent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen.[4] — § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlandske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat være revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

[1]) Ordene „en Kasserer og“ udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1863.
[2]) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.
[3]) Ordene „og en Sekretær“ udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847
[4]) Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.
[5]) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1854 forandret til „Marts eller April“.

eller nogen anden af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Diskussion. Direktionen kan ogsaa til andre Tider sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger, naar den finder saadant hensigtsmæssigt. — § 9. Direktionen lader aarlig trykke og uden særskilt Betaling uddele til Foreningens Medlemmer en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger Afbildning og Beskrivelse af en eller anden merkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning om Fædrelandets Fortidsmindesmerker til Gjenstand. — § 10. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages, efterat være benyttede, til en af Rigets Oldsamlinger eller andre offentlige Samlinger, eftersom Foreningens Direktion maatte finde det mest passende.

J. Frich. R. Keyser. J. Nebelong. Chr. Holst. A. Tidemand.

LOVE
FOR DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 18 Oktober 1851.)

§ 1. Den Throndhjemske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Throndhjem og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i søndre og nordre Throndhjems Amter. — § 2. Afdelingens Øjemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralafdelingen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Throndhjem værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfælde af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at modtage og forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutning fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening.

LOVE
FOR DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 5 Juli 1871.)

---

§ 1. Den Bergenske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Bergen og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i Bergens Stift. — § 2. Afdelingens Øiemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralforeningen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Bergen værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfældet af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutninger fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening. — § 7. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddele, overdrages til Bergens Museum.

Foreningens Medlemmer.

Udgangen af November 1886.

Beskytter:

Hans Majestæt Kongen.

Hendes Majestæt Dronningen.
Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Victoria.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Eugenie.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Therese.
Hans Kongelige Højhed Kronprins Gustav.
Hans Kongelige Højhed Prins Oscar.
Hans Kongelige Højhed Prins Carl.
Hans Kongelige Højhed Prins Eugen.

Hans Kongelige Højhed Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach.

Direktører:

Antikvar N. Nicolaysen, Formand og Sekretær.
Professor O. Rygh.
Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt-Kaas.
Arkitekt H. Thrap-Meyer.
Dr. I. Undset.

Arkivfuldmægtig Otto Gr. Lundh, Kasserer.

Æresmedlemmer:

Museumsdirektør, Justitsraad C. F. Herbst, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. G. Stephens, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. A. F. Strunk, i Kjøbenhavn.
Rigsantikvar Dr. H. Hildebrand, i Stockholm.
Dr. O. Montelius, i Stockholm.

Aall, Diderik, Cand. juris. Kristiania.
— H., Justitssekretær. —
Aarflot, M. A., Gaardbruger. Ekset.
Aars, H., Kvæstor. Kristiania.
— J., Skolebestyrer. —
Aas, Guldsmed. Throndhjem.
— J., Handelsmand. Sparbu.
— L., Byfoged. Kristianssund.
Alstad, Arkitekt. Throndhjem.
— A. S., Bager. —
— Conrad, Bager. —
Ameln, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Andersen, R. O., Kjøbmand. Sandefjord.
— S., Generalkonsul. Kristiania.
— V. C. H., Overlærer. Fr.hald.
Andresen, Aug., Grosserer. Kristiania.
— E., Grosserer. —
— N., Grosserer. —
Angell, T. G. A., Stiftsprovst. Thr.hjem.
Antonisen, P. J., Kjøbmand. Bergen.
Arboe, P. N., Genremaler. Kristiania.
Arbuthnott, Mstrs. Sundalen.
Arentz, H., Protokolsekretær. Kristiania.
Arkiv, det antikv.-topogr. Kjøbenhavn.
Arnesen, A., Kjøbmand. Bergen.
— Kr. A., Sogneprest. V. Toten.
Arnstädt, Postbetjent. Bergen.
Aschehoug, H., Boghandler. Kristiania.
— T. H., Dr., Professor. —
— W., Toldkasserer. —
Aubert, L. M., Dr., fhv. Professor. —
— Otto, Advokat. —
— Otto, Amtmand. Bodø.

Baars, H., Kæmner. Bergen.
Bachke, A. S., kst. Bergmester. pr. T.hjem.
Backer, L., Trælasthandler. Larvik.
Balchen, F., Institutbestyrer. Kristiania.
Bang, J. G., Dyrlæge. Throndhjem.
Bang, T. C., Borgermester. Drammen.
Bay, N. K., Ingeniør. Kristiania.
Becker, Gabr., Kjøbmand. —
Beer, J., kgl. Fuldmægtig. —
Behrens, A. T., Seilmager. Bergen.
Bendixen, B., Skolebestyrer. Bergen.
Benneche, H. A., Kjøbmand. Kristiania.
Berg, F., Handelsmand. Syd-Krokø.
— Gustav, Arkitekt. Kristiania.
— J. F., Kjøbmand. —
— J. H., Sogneprest. Ullensaker.
Bergens Haandverkerforening.
— offentlige Bibliothek.
Bergersen, B. K., Overretssagf. Thr.hjem.
Bergh, Ingeborg, Frue. —
— Johs., Advokat. Kristiania.
— Karl, Overretssagfører. Bergen.
Bergseng, A., Kjøbmand. Lillehammer.
Bergstrøm, Axel, Landshøvding. Ørebro.
— W., Bygmester. Throndhjem.
Bergwitz, C. H., Kjøbmand. Kristiania.
Berner, H. E., Bankdirektør. —
— K., Direktør. Bergen.
— M. F., Politimester. Throndhjem.
Berstad, Kjøbmand. Bergen.
Berven, F., Grosserer. Kristiania.
Bessesen, T., Kjøbmand. Mandal.
Bibliothek, det Deichmanske. Kristiania.
— det store kgl. Kjøbenhavn.
Bing, Fr., Politimester. Fredriksstad.
— Ingeniør. Kristiania.
Birch-Reichenwald, C., Sorenskr. —
Birkeland, L. H., Træskjærer. Mandal.
— M., Rigsarkivar. Kristiania.
Biørn, Henr., jun., Kjøbmand. Kragerø.
Bjelke, O., Proprietær. Strømmen.
Bjørnebye, H., Grosserer. Fredriksstad.
Bjørnson, P., Bureauchef. Kristiania.
Blaauw, H., Kjøbmand. Bergen.
Blehr, Th., Redaktør. —
Blich, C., Høiesteretsassessor. Kristiania.
Blix, P., Arkitekt. Bergen.
Blom, Enkefru. Moss.
Boeck, Th., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Bomhoff, K., Direktør. Throndhjem.
Bommen, L., Grosserer. Kristiania.
Bonnevie, Dr. Drammen.
— N., Amtmand. Arendal.
Borgen, F., Advokat. Kristiania.

Borgen, G. A., Sogneprest. Throndhjem.
— H. P., Grosserer. Kristiania.
Borthen, Læge. Throndhjem.
Bostad, John, Bager. —
Brandt, Bundtmager. Bergen.
— Fr., Dr., Professor. Kristiania.
Breda, F., Mægler. —
Bredal, P. E., Sorenskriver. Ringsaker.
Bredsdorff, P., Kjøbmand. Kragerø.
Brinch, Chr., Verftseier. Kristiania.
Broch, H. H., Kjøbmand. Horten.
— H. H., Læge. Throndhjem.
— O. J., Dr., Professor. Kristiania.
Brodtkorb, Chr., Past. emerit. Thr.hjem.
— L. O. Vardø.
Brun, A., Boghandler. Throndhjem.
— J., Apotheker. —
— J. N., Bundtmager. —
Brunius, A. W., Kaptein. Stockholm.
— C. G., Dr. —
Bruun, Lina, Frue. Gausdal.
— N. H., Ingeniør. Bergen.
Bryde, J. M., Skibsreder. Sandefjord.
Bryn, Knud, Ingeniør. Throndhjem.
Brækstad, C. F., Boghandler. —
Brøgger, I. W., Overretssagfører. Aalesund.
Buaas, Ingv., Overretssagfører. Thr.hjem.
Buch, S. A., Fiskeriinspektør. Bergen.
Budde, Chr., kgl. Livlæge. Kristiania.
Bugge, J., Seilmager. Mandal.
— K., Bankchef. Kristiania.
— S., Dr., Professor. —
Bull, A. S., Generalkrigskommissær. —
— Chr., Expeditionssekretær. —
— E., Dr. med., Overlæge. —
— G., Stadskonduktør. —
Bäckström, C. C. J., Ingeniør. Kr.sund.
Bøckmann, M., Læge. Throndhjem.
Bødtker, F., Læge. —
— J. D., Sorenskriver. Fetsund.
— J. Elster, Rektor. Kristianssund.
Bøgh, V., Stiftsarkivar. Throndhjem.
Børseth, R. Kristiania.

Cammermeyer, A., Boghandler. Kristiania.
Capjon, Thv., Grosserer. Fredriksstad.
Cappelen, Diderik, Kjøbmand. Skien.
— H., Ingeniør. Gimsø Kloster.
Carstens, C. W., Overlærer. Throndhjem.
— M. C., Overlærer. —
Caspary, J., Grosserer. Kristiania.
Christensen, H., Advokat. —
— H. O., Byfoged. Stavanger.
— Joh. F. Kristiania.
— N., Murmester. Throndhjem.
— O. M., Prest. —
— Th., Toldinspektør. Arendal.
Christiansen, Chr., Konsul. Larvik.
Christie, Chr., Arkitekt. Throndhjem.
— J., Byfoged. Kragerø.
— J., Ingeniør. Skien.
— J. A., entl. Prest. Bergen.
— W., Cand. theol., Klokker. —
Christophersen, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.
Collett, J., Amtmand. —
Collin, Fr, Bankadministrator. Tromsø.
Corneliussen, C. L., Skrædder. Thr.hjem.
Coucheron, P., Skoledirektør. Kristiania.

Daae, A., Sogneprest. Throndhjem.
— L., Dr., Professor. Kristiania.
— L., fhv. Statsraad. Ørskog.
Dahl, C., Stadsingeniør. Throndhjem.
— Chr., Handelsfuldm. Vardø.
— Erik. Throndhjem.
— G. F., Adjunkt. Aalesund.
— H., Overretssagfører. Throndhjem.
— L., Medicinal-Direktør. Kristiania.
Dahll, Tellef, Bergmester. Kragerø.
Dahm, E., Korpslæge. Kristianssand.
Danielssen, D. C., Overlæge. Bergen.
Dekke, A., Skibsbygmester. —
Delgobe, Ch., Ingeniør. Kristiania.
Dessen, H., Boghandler. Tønsberg.
Devold, O. A., Fabrikeier. Aalesund.
Didrikson, J. F., Ingeniør. Kristiania.

Dietrichson, J. L. W., Overlærer. Molde.
— L., Dr., Professor. Kristiania.
Digre, Jac., Bygmester. Throndhjem.
Dircks, Vagtmester. —
Domaas, O., Sogneprest. Kristiania.
Dons, C. C. M., Provst. Maasø.
Drammens offentlige Skoles Bibliothek.
Drolsum, A., Universitetsbibliothekar. Kristiania.
Due, C. S., Artillerikaptein. Thr.hjem.
— P., Arkitekt. Kristiania.
Duus, O. F., resid. Kap. Throndhjem.
Dybvad, Maler. —

Ebbell, O. F., Arkitekt. Throndhjem.
Ebbesen, J. B., Sogneprest. Stangviken.
Eckhoff, Arkitekt. Kristiania.
Ege, C., Kjøbmand. Bergen.
Egeberg, J. H., Sorenskriver. Kristiania.
— W., Grosserer. —
Eger & Co. —
Eger, Chr., Distriktslæge. Vaagen.
Eide, Bogtrykker. Bergen.
— Overretssagfører. —
Ellingsen, Th., Grosserer. Kristiania.
Engelsen, H. T., Handelsfuldm. Vardø.
Engelstad, J., Jernbanedirektør. Kr.ania.
Engvig, Olaf K., Fotograf. Throndhjem.
Erichsen, E., Konditor. —
Eriksen, A. E., Rektor. Tromsø.
— Edv., Grosserer. Kristiania.
Essendrop, B., Stiftsprovst. —
— C. P., Biskop. —
Evans, Joh., Nash Mills Hemel Hampstead, London.
Evensen, N. Chr., Kjøbmand. Tønsberg.

Falch, Chr., Fuldmægtig. Drammen.
— S., Konsul. Fredriksstad.
Falkenberg, L., Kjøbmand. Kristiania.
Fandrem, O. C., Komagfjord. Finmarken.
Faye, F., Kammerherre. pr. Kristiania.
Fearnley, C., Professor. —
— Th., Agent. —

Finne, H., Sagfører. Stavanger.
— P. N., Grosserer. Throndhjem.
Flood, J., Sogneprest. Molde.
Fredriksen, B. J., Hotelvert. Sandefjord.
Fredrikshalds offentl. Skoles Bibliothek.
Fridrichsen, E. H., Sogneprest. Frosten.
Friele, Herm., Dr. philos. Bergen.
— Math. P., Skomager. —
Fritzner, J., Dr., fhv. Provst. Kristiania.
Furu, O., Overretssagfører. Kristianssund.
Fürst, V., Brugseier. Kristiania.
Færden, M., Sogneprest. Røken.

Gabrielii, G., Kjøbmand. Kristiania.
Gad, G. E. C., Boghandler. Kjøbenhavn.
Gade, F. G., Konsul. Bergen.
Gamborg, E., Politimester. Drammen.
Garmann, Chr., Handelsfuldmægtig. Throndhjem.
Geelmuyden, B., Civilingeniør. Kristiania.
— Johan, Kjøbmand. Bergen.
Generalstabens Bibliothek. Kristiania.
Gerner, C., Konsul. Moss.
— F., Grosserer. —
Gerold & Co., Boghandlere. Wien.
Getz, Carl, Cand. pharm. Throndhjem.
— N. J., Kontorfuldmægtig. —
Gjertsen, Fr., Skolebestyrer. Kristiania.
Gjessing, A., Adjunkt. Kristianssand.
— A., Rektor. Arendal.
— M. D., Kasserer. Kristiania.
Godager, H., Justermester. Throndhjem.
Gogstad, Olaf, Agent. Sandefjord.
Gram, F. Throndhjem.
— Generalinde. Ringerike.
— H., Sorenskriver. Sarpsborg.
— J., Konsul. Drammen.
— W., Boghandler. Kristiania.
Gran, Alb., Kjøbmand. Bergen.
— Christen, Kjøbmand. —
— Jens, Kjøbmand. —
Greve, Jens, Cand. theol. —
Grieg, J., jun., Konsul. —
Grimelund, A., Biskop. Kristiania.

Grosch, H., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Grundtvig, O. J., Apotheker. Lillehammer.
Grüner, H. F., Brugseier. Kristiania.
Guldahl, Paul, Handelsbetjent. Thr.hjem.
Gundersen, M., Kontrollør. Grimstad.

Hagelsten, C., Brugseier. Bergen.
Hagen, A., Premierløitnant. Thr.hjem.
Hals, K., Fabrikeier. Kristiania.
Halvorsen, J. B., Bibliotheksamanuensis. Kristiania.
— O. A., Kjøbmand. —
— P. G., Disponent. Bergen.
Hansen, Gartner. Throndhjem.
— C., Genremaler. Kjøbenhavn.
— C. A., Sogneprest. Strinden.
— C. M., Advokat. Kristiania.
— F., Overretssagfører. Kr.sand.
— G. Armauer, Overlæge. Bergen.
— Kr., Toldbetjent. Vardø.
— Lars, Kjøbmand. Throndhjem.
Hanson, Th., Kjøbmand. —
Hanssen, J., Kasserer. Arendal.
— Klaus, Læge. Bergen.
Hansteen, W., Arkitekt. Skien.
Harbitz, G. P., fhv. Sogneprest. V. Aker.
— J., Konsul. Tønsberg.
Hartmann, C., Læge. Throndhjem.
Hauan, T., Bager. —
Hauge, A., Provst. Skien.
— C., Grosserer. Kristiania.
— E., Grosserer. —
Haurowitz, W., Konsul. Throndhjem.
Havig, C. M., Lensmand. Vefsen.
— J. J., Lensmand. Namsos.
Heftye, J. H., Ritmester. Kristiania.
Hegdahl, H., Bager. Throndhjem.
Heiberg, H., Overretssagfører. Drammen.
— H., Proprietær. Amble i Sogn.
— J. A., Distriktslæge. Ørlandet.
Helland, G. J., Klasselærer. Bergen.
Helseth, P., Verksmester. Throndhjem.
Henrichsen, C., Rektor. Bergen.
— J., Kasserer. Kristiania.
Henriksen, G., Overretssagfører. Kristiania.
— J. H., Kjøbmand. Tromsø.
Henrikssen, O. E., Bankchef. Bergen.
Henze, W., Bygmester. Throndhjem.
Hesselberg, A., Grosserer. Kristiania.
Heyerdahl, H., Fabrikeier. —
Hiorth, L. K., Postexpeditør. Horten.
Hirsch, C., Læge. Throndhjem.
— R., Apotheker. —
— Robertus, Cand. pharm. —
— W., Overretssagfører. —
Hoell, P., Kjøbmand. Skien.
Hoff, N. E., Generalmajor. Throndhjem.
— S., Uhrmager. —
— Wilh. —
Hofflund, P. D., Prest. —
Hofgaard, G. C., Sorenskriver. Stavanger.
Holan, O., Overretssagfører. Throndhjem.
Holbæk Eriksen, A., Boghdl. —
Holst, A. T., Fattigforstander. Drammen.
— Chr., Overintendant. Kristiania.
— E., Dr., Univ.-Stipendiat. —
— J. M., Kjøbmand. Throndhjem.
— P. Th., Maler. —
Holter, A. R., fhv. Oberstløitnant. Skien.
— Adolf, Grosserer. Kristiania.
— H., Grosserer. —
Holtermann, P., Pastor emerit. Thr.hjem.
Homann, H., Advokat. Kristiania.
Horn, H., Raadmand. —
— J. O., Toldkasserer. Moss.
Hornemann, H., Forstander. Thr.hjem.
— R. N., Justitiarius. —
Horst, H., Overlærer. Tromsø.
Horstman, Chr., Dr. Celle.
Huitfeldt, H., Konsul. Throndhjem.
— Ivar, Konsul. —
Huitfeldt-Kaas, H. J., Arkivfuldmægtig. Kristiania.
Hval, A., Fængselsprest. Throndhjem.
Hvoslef, J., Stiftamtmand. Kristianssand.
Høiem, S. O., Maler. Throndhjem.
Høitomt, G., Premierløitnant. —

Hørbye, J. C., Forstmester. Kristiania.
Høst, F., Konsul. Sandefjord.

Ihlen, J., Advokat. Kristiania.
Irgens, Harald, Kjøbmand. Bergen.
— Jørgen, Kjøbmand. —
Isaachsen, O., Genremaler. Kristianssand.
Isdahl, Joh., jun., Kjøbmand. Bergen.

Jacobsen, J., Farvehandler. Kristiania.
— J. F., Grosserer. Fredriksstad.
— J. N., Grosserer. —
James-Hansen, J. M., Premierløitnant. Bergen.
Jarmann, J. S., Ingeniør. Kristiania.
Jebsen, P., Konsul. Bergen.
Jelstrup, H., Brugseier. Levanger.
— H., Sagfører. Throndhjem.
Jensen, Halvor, Kjøbmand. —
— Olaus, Orgelbygger. —
Jenssen, A., Konsul. —
— C., Kjøbmand. —
— Hans, Kjøbmand. —
— Hans P., Ritmester. —
Jentoft, O. C., Konsul. Vadsø.
Jessen, P., Fabrikeier. Bergen.
Johannesen, Kjøbmand. —
Johannsson, J., Grosserer. Kristiania.
Johnsen, A., Prest. Throndhjem.
— B. C., Kjøbmand. —
Jonasen, Gabriel A., Kjøbm. Stavanger.
Juel, N., Gaardbruger. Halsnø Kloster.
— Nils, Marinekaptein. Bergen.
Juell, H. A., Direktør. Kristiania.
Just, Aug., Kjøbmand. —
— J. C., Kjøbmand. —
Jürgensen, P., Læge. Bergen.
Jørgensen, Kjøbmand. Throndhjem.
Jørstad, Th., Skattefoged. —

Kahrs, C. A., Overlæge. Bergen.
Kallevig, I., Konsul. Arendal.
Kaurin, C., Ingeniør. Throndhjem.
Kensington Museum. London.
Keyser, C., Skolebestyrer. Kristiania.
Kielland, J., fhv. Kapteinløitn. Stavanger.
Kiær, A., Grosserer. Kristiania.
Kjelland, G., Stadsingeniør. Fredrikshald.
Kjær, H. S., Telegrafist. Throndhjem.
Kjøsterud, A., Kjøbmand. Drammen.
Klem, Kjøbmand. Throndhjem.
Klincksieck, C., Boghandler. (2). Paris.
Klinge, Underfoged. Throndhjem.
Klingenbeg, H., Kjøbmand. —
— H. F., jun. —
Knobelauch, O., Boghandler. Kristiania.
Knoff, Albrigt, Kontorchef. Throndhjem.
— C. S. —
Knudsen, K., fhv. Overlærer. Kristiania.
— M., Smed. Throndhjem.
Knudtzon, B., Konsul. Bergen.
— C. A., Konsul. Throndhjem.
— N. H., Konsul. Kristianssund.
Knutzen, S. S., fhv. Rektor. Kragerø.
Koller, T., Kjøbmand. Throndhjem.
Kolstad, A. E., Bogtrykker. —
Kongsbergs Middelskole.
Konow, H., Cand. juris. Kristiania.
— Joachim, Ingeniør. Bergen.
Kraft, Th., Læge. Kristianssand.
Kragerø kommunale Bibliothek.
Krmmer, J., Kjøbmand. Bergen.
Krefting, O., Brigadeintendant. Thr.hjem.
Krieger, A. F., Dr., Geheimeraad. Kjøbenhavn.
Kristiania Haandv.- og Industriforening.
— kgl. Tegneskoles Bibliothek.
— Kunstindustrimuseum.
Kristianssands Haandverkerforening.
Krog, A., Agent. Tønsberg.
— A. Pless, Apotheker. Sandefjord.
Krogh, Georg. Kristianssund.
— J. C., Bureauchef. Kristiania.
Krogness, O., resid. Kapellan. Thr.hjem.
Krohn, Optikus. Bergen.
Krøepelien, J., Kjøbmand. —
Kunig, H., Ingeniør. Throndhjem.
Køckeritz, Kjøbmand. Kristiania

Laache, N. J., Biskop. Throndhjem.
Lampe, J. F., Sogneprest. Bamble.
Langaard, Chr., Grosserer. Kristiania.
— M., Grosserer —
Langberg, C. H., Myntmester. Kongsberg.
Lange, Chr., Sogneprest. Sandehered.
Langlo, Cand. philos. Throndhjem.
Larsen, A. B., Adjunkt. Arendal.
— Konrad, Kjøbmand. Bergen.
— L. G., Skibsreder. Sandefjord.
— N. A., Kjøbmand. Kristiania.
Lassen, W., fhv. Bureauchef. —
Lehmann, H., Statssekretær. —
Lehmkuhl, Chr., jun., Kjøbmand. Bergen.
Lichtlé, katholsk Prest. Odense.
Lind, V. T. Børs-, Kjøbmand. Bergen.
Lindboe, J. A., Bankdirektør. Thr.hjem.
Lindeman, L. M., Organist. Kristiania.
Lindholm, J. N. K., Korpslæge. Bergen.
Lippe, von der, F., Stadskonduktør. —
Lofthus, O., Redaktør. —
Logen. —
Lorange, A., Konservator. —
Lorck, Karl, Kjøbmand. Throndhjem.
Lossius, K., Adjunkt. —
— Oberstløitn. Lade pr. —
Lothe, J., Apotheker. Bergen.
Ludwigsen & Schjelderup. Kristiania.
Lund, A. D., Forstmester. Skage pr. Namsos.
— Corn., Bagermester Vardø.
— H. P., Sorenskriver. Drøbak.
— Jac., Overlærer. Drammen.
— John, Agent. Bergen.
— K., Ingeniør. Throndhjem.
— L. M. —
— O., Overretssagfører. Hammerfest.
— Otto, Læge. Kristiania.
— P. L., Konsul. Arendal.
— T., Kommandør. Kristiania.
Lundgren. Helm., Konsul. Throndhjem.
Lundh, O. Gr., Arkivfuldm. Kristiania.
— S. H., Ingeniør. —
Lundqvist, Alb., Kasserer. Tønsberg.
Lyche, August, Kjøbmand. Drammen.
— C. A., Læge. Kristiania.
— E., Skolebestyrer. —
Lyng, M., Lithograf. —
Lynge, H. H. J., Boghdlr. Kjøbenhavn.
Lysholm, O., Konsul. Throndhjem.
Løberg, H., Bankadministrator. Bergen.
Løchen, Olaf, Overretssagf. Thr.hjem.
Løvenskiold, C., fhv. Statsminister. Kristiania.

Madsen, L., Kjøbmand. Aalesund.
— S., Læge. Bergen.
Magelssen, T. L., Politimester. —
Magnus, Chr., Kjøbmand. Kristiania.
Malmström, A., Professor. Stockholm.
Mariboe, W. A., fhv. Assessor. Kr.ania.
Martens, J., Papirhandler. Bergen.
Mastrup, L., Raadmand. Kristiania.
Matheson, Jac., Kjøbmand. Thr.hjem.
Mathiesen, A., Kjøbmand. Kristiania.
— H., Agent. —
— H. C., Kjøbmand. —
Matzow, G., Mægler. Throndhjem.
— H., Kjøbmand. —
Maurer, Konrad, Dr., Professor. München.
Meinich, H., Adjunkt. Throndhjem.
— J., Fabrikeier. Kristiania.
Mejdell, N., Bergmester. —
Meldahl, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Meyer, F., Grosserer. Kristiania.
— Gert, Kjøbmand. Bergen.
— Thv., Grosserer. Kristiania.
Michelsen, J. A., Konsul. Bergen.
— Joh., Jernhandler. —
— P. Chr., Overretssagf. —
Modenstrøm, Kjøbmand. Drammen.
Moe, Andreas, Kjøbmand. Throndhjem.
— Jens, Kjøbmand. —
Moestue, Thv., Kjøbmand. Kristiania.
Mohn, A., Kjøbmand. Bergen
— E., Adjunkt. —
— Th. W., Korpslæge. —

Mohr, Conr., Konsul. Bergen.
Monrad, M. J., Professor. Kristiania.
Monsen, H., Telegrafinspektør. Thr.hjem.
Morgenstierne, B., Bureauchef. Kr.ania.
Motzfeldt, C., Stiftamtmand. Thr.hjem.
— P., Politifuldmægtig. —
Mowinckel, Carl, Overretssagf. Bergen.
Müller, W., Distriktslæge. Dovre.
Munch, P. A. R., Cand. mag. Thr.hjem.
Møller, H., Konsul. Porsgrund.
— H. G., Overretssagf. Thr.hjem.
Mønniche, K. A., Overretssagf. Molde.
Mørch, Otto. Kongssagenes Brug, Modum.

Neuhaus, C., Kjøbmand. Bergen.
Nickelsen, N., Skolebestyrer. Kristiania.
Nicolaysen, Aug., Ingeniør. —
— L., Landskabsmaler. —
— N., Antikvar. —
— N., Kjøbmand. Bergen.
— N. A., Advokat. Kristiania.
— P., Hypothekbanksekretær. Kristiania.
Nielsen, J., Bankkasserer. —
— L., Politimester. Tromsø.
— Y., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Noodt, Uhrmager. Throndhjem.
Norbye, Julius, Kjøbmand. Kristiania.
Nordtømme, A. R., Lensmand. Meldalen.
Norgren, Kjøbmand. Bergen.
Nygaard, M., Rektor. Fredrikshald.
Næser, F., Generalmajor. Kristiania.
Næss, Guldsmed. Throndhjem.
— H. S., Skomager. Kristiania.
— Ludolph, Kjøbmand. Bergen.

Odland, Cand. theol. Bergen.
Olsen, Dyrlæge. Arendal.
— Mekanikus. Throndhjem.
— A. C., Kjøbmand. Drammen.
— E., Fotograf. Throndhjem.
— J. P., Bankadministrator. Kr.ania.
— Rhoar, Cand. juris. Throndhjem.
Olsen, Rob. J., Cand. theol. Throndhjem.
Onsum, O., Verkseier. Kristiania.
Opmaalingskontor, det geografiske. Kristiania.
Ottesen, Arthur, Arkitekt. —
Oxaal, G., Direktør. —

Parelius, Gram. Kristianssund.
— N. R., Kjøbmand. —
Paulsen, Jul., Murmester. Kristiania.
Pedersen, P. C., Kjøbmand. Sandefjord.
Petersen, A. B., Byskriver. Kristiania.
— C., Kommandør. Tromsø.
— H. H., Rektor. Throndhjem.
— P., Generalkonsul. Kristiania.
— P., Sektionschef. —
— R., Fængselsdirektør. —
Peterson, Th., Konsul. Moss.
Pettersen, Emil, Kjøbmand. Bergen.
— P., Coiffeur. —
Piene, J. C., Kjøbmand. Throndhjem.
Pihl, H. M., Kjøbmand. Bergen.
— O., Direktør. Kristiania.
Platou, C., Borgermester. Bergen.
— O., Magistratssekretær. Kr.ania.
— P., Overretssagfører. Bergen.
Poulsen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Poulsson, J. T., Korpslæge. —
— P. H., Kjøbmand. —
Prahl, F. C., Politifuldmægtig. Bergen.
Prebensen, N., Politimester. p. t. Kristiania.
— P. D., Grosserer. Risør.
Printz, H. C., Distriktslæge. Vestre Slidre.
Prøsch, Joh. O., Kjøbmand. Throndhjem.

Qvale, B. F., Kasserer. Throndhjem.
Qvam, Fredrikke, Frue. Guldalen.

Ramm, H., Foged. Balestrand.
— W., Ingeniør. Throndhjem.
Rasch, G., Korpslæge. Fredrikshald.
Regenburg, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Reimers, Henr., Kjøbmand. Bergen.
Richter, O., Statsminister. Stockholm.

Rigsarkivets Bibliothek. Kristiania.
Rise, O., Proprietær. Stjørdalen.
Rogneby, Adolf, Gaardbruger. Ø. Thoten.
Rolfsen, M., Mælter. Bergen.
Roosen, Herman, fhv. Postmester. Larvik.
Roshauw, A. E., Kæmner. Kristiania.
Ross, Im., Skolebestyrer. Bergen.
Ruprich-Robert, V., Arkitekt. Paris.
Ruud, F., Kjøbmand. Kristiania.
Rygh, K., Adjunkt. Throndhjem.
— O., Professor. Kristiania.
Rynning, L., Godseier. Kongsvinger.
Ræder, G., Generalmajor. Kristiania.
Rønneberg, R., Konsul. Aalesund.
Rønning, G. F., Lensmand. Strinden.
— Henr., Overveier. Throndhjem.

Salvesen, Th., Kaptein i Marinen. Kristiania.
Sandborg, Grosserer. Aalesund.
Sars, J. E., Dr., Professor. Kristiania.
Saxegaard, A. N., Sogneprest. Flatanger.
Saxlund, E., Høiesteretsassessor. Kr.ania.
Schaanning, Chr., Overretssagfører. Throndhjem.
Schanche, C. F., Byfoged. Sandefjord.
Schirmer, H. M., Arkitekt. Kristiania.
Schiøtt, C. T., Brigadelæge. —
Schiøtz, J., Forstmester. Throndhjem.
Schjelderup, W., Sagfører. Bergen.
Schjøth, H. K., Adjunkt. Kristiania.
Schnelle, Mægler. Bergen.
Schnitler, M., Overlærer. Throndhjem.
Schrøder, H., Theaterchef. Kristiania.
— O., Byfoged. Arendal.
Schultz, J. C., Skattefoged. Kristiania.
Schweigaard, C., Advokat. —
Schøning, S., Telegrafstationsbestyrer. Namsos.
Schøyen, O. B., Distriktslæge. Nerø.
Segelcke, L., Generaldirektør. Kr.ania.
Sejersted, J., Kaptein. Throndhjem.
Semb, L., Kjøbmand. Kristiania.
Sevaldsen, O. R., Bogholder. Thr.hjem.
Sibbern, G., fhv. Minister. Verne Kloster.
Siem, I. L, Kjøbmand. Throndhjem.
Simonsen, O. K., Stiftskapellan. Tromsø.
— P., Kjøbmand. Kristiania.
Sinding-Larsen, A., kst. Auditør. —
Skaar, pers. Kap. Fane.
Skavlan, S., Sogneprest. Askøen.
Smith, H. C., Overretssagfører. Thr.hjem.
— I., Oberst. Kristiania.
Smitt, J., Biskop. Kristianssand.
Soelberg, Overinspektør. Throndhjem.
Sollie, C., Guldsmed. —
Sommerfeldt, H. C., Krigskommissær. Throndhjem.
Sommerfelt, G. A., Kaptein. Kristiania.
Sommerschield, H. J., Kaptein. Verdalen.
Sommerschild, Chr., Overkontrollør. Throndhjem.
— Edv., Kjøbmand. —
Spørck, A., Premierløitnant. —
Stabell, Fr., Læge. Kristiania.
— G., Cand. philos. Throndhjem.
— W., Læge. Bergen.
Stang, E., Advokat. Kristiania.
Steen, A., Cand. juris. Kristianssand.
— C. J., Lensmand. Lurø.
— Daniel, Fabrikeier. Kristiania.
— Fr., Sorenskriver. Førde.
— J. W., Rektor. Stavanger.
— Th. Throndhjem.
Steenstrup, H., Toldinspektør. Skien.
Steinarson, H., Redaktør. Lac qui parle Co., Minnesota, U. S. A.
Stenersen, L., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Stockholms kongelige Bibliothek.
Stoltz, Kjøbmand. Bergen.
Storjohann, J. W., Kjøbmand. —
Storm, Gustav, Dr., Professor. Kr.ania.
— H., Adjunkt. Tromsø.
Strøm, Enkefrue. Kristiania.
— C. A., Lensmand. Throndenes.
— Eduard, Snedkermester. Thr.hjem.
— H. J., Murmester. —

Strøm, Ludv. Wilh., Kjøbmand. Thr.hjem.
— S. C., Borgermester. —
Stub, P., Foged. Ullensaker.
Sundt, G., Kjøbmand. Bergen.
— I. L., Bogtrykker. Throndhjem.
Sunne, Skibskaptein. Arendal.
Sveaas, A. Drammen.
Svegaard, P. Kagerup i Danmark.
Svendsen, H., Assurancekasserer. Bergen.
Swensen, S. H. H., pers. Kap. Thr.hjem.
Swenson, P. G., Kjøbmand. —
Sæhlie, A., Brugseier. Sælid ved Hamar.
Sømme, Jacob, Konsul. Stavanger.
Sørensen, B., Smed. Throndhjem.
— S., Cand. theol. Sandefjord.
Sørenssen, C. M., Assessor. Kristiania.

Tandberg, G. E., Gaardbruger. Septun i S. Land.
Tangen, H. von, Kjøbmand. Bergen.
Tharum, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Thauloff, A. H., Restauratør. —
Thaulow, Chr., Konsul. —
Thesen, J., Kjøbmand. Bergen.
Thilesen, G., Overretssagfører. Drammen.
Thomesen, O., Sorenskriver. Thelemarken.
Thomsen, Jess, Grosserer. Kristiania.
Thomle, I. S., Justitiarius. —
Thorgrimsen, T., Bestyrer. Throndhjem.
Thrap-Meyer, H., Arkitekt. Kristiania.
Throndhjems Haandverkerforening.
— tekniske Institut.
Throne, J., Bankbogholder. Throndhjem.
Thuesen, J., Sorenskriver. Bergen.
Thune, A. L., Smed. Kristiania.
Tofte, C. L., Frisør. Throndhjem.
Torin, K., Bibliothekar. Skara.
Torkildsen, R. R., Læge. Bergen.
Tostrup, J., Guldsmed. Kristiania.
Tromholt, S., Stipendiat. —
Tromsø kommunale Bibliothek.
— offentlige Skoles Bibliothek.
Tønsberg, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.

Udvorden, Hans O., Gaardbruger. Throndhjem.
Undset, I., Dr., Stipendiat. Kristiania.
Undseth, H., Forstander. Throndhjem.
Unger, A., Arkitekt. Kristiania.
— C. R., Dr., Professor. —
Upsala Universitetsbibliothek.

Wallem, Fr., Fiskerikonsulent. Kr.ania.
Wang, P. O., Sadelmager. —
— S., Apotheker. Throndhjem.
Warmuth, Carl, senior. Kristiania.
— Carl, kgl. Hofmusikhandler. Kristiania.
Vauvert, Louis, Skibsreder. Porsgrund.
Wedel-Jarlsberg, H., Baron. Bogstad.
— H., Baron. Bærum.
— P., Greve. Jarlsberg.
Vedeler, Theodor, Kjøbmand. Bergen.
Wefring, M. I., Sogneprest. Thr.hjem.
Weidemann, Sofus A., Ingeniør. —
Wennberg, S., Lensmand. Balsfjorden.
Werner, C. C., Bogtrykker. Kristiania.
— W., Tømmermester. —
Veseth, J. O., Lensmand. Haus pr. Bergen.
Wessel, P. M., Ingeniørkaptein. Kr.ania.
Wessel-Berg, A., Sorenskriver. Kgs.vinger.
Videnskabernes Selskab i Throndhjem.
Widerberg, N., Kaptein. Kristiania.
Wiel, A. M., Konsul. Fredrikshald.
Wiesener, J., Læge. Bergen.
Wille, A., Kaptein. Throndhjem.
Willumsen, H., Kjøbmand. Kristiania.
Wilse, Th., Læge. —
Winckler, H., Rørlægger. Throndhjem.
Winge, E., Professor. Kristiania.
Winther, H. T., Overlærer. Drammen.
Wisbech, C. W., Kommandørkaptein. Horten.
Wittlock, J. A., Dr. Vexiø.
Wognhild, Urmager. Throndhjem.
Vogt, C. J., Oberstløitn. Kristianssand.
— L. J., Toldinspektør. Fredrikshald

Voss, P., Skolebestyrer.	Kristiania.	Ytteborg, Fabrikeier.	Kristiania.
— V., Rektor.	Aalesund.		
Woxen, A. M., Læge.	Kristiania.	Ziegler, R., Kaptein.	Molde.
Væringsaasen, Helge.	Elverum.		
		Øien, Selimager.	Throndhjem.
Young, N. O., Brugseier.	Kristiania.	Øverland, G. A., resid. Kap.	—

Ifølge foranstaaende Liste ere Medlemmerne saaledes fordelte:

Udlandet.

Stockholm	5	
Upsala	1	
Skara	1	
Ørebro	1	
Vexiø	1	
Kjøbenhavn	8	
Odense	1	
Kagerup (Danmark)	1	
London	2	
Paris	3	
Celle	1	
München	1	
Wien	1	
Minnesota	1	
		28

Kristiania Stift.

Kristiania	223	
Drøbak	1	
Moss	5	
Fredriksstad	6	
Sarpsborg	1	
Fredrikshald	7	
Drammen	16	
Kongsberg	2	
Horten	3	
Tønsberg	5	
Sandefjord	10	
Larvik	3	
Landsbygderne	14	
		296

Hamar Stift.

Kongsvinger	2	
Lillehammer	2	
Landsbygderne	8	
		12

Kristianssands Stift.

Kristianssand	10	
Skien	7	
Porsgrund	2	
Kragerø	6	
Risør	1	
Arendal	9	
Grimstad	1	
Mandal	3	
Stavanger	7	
Landsbygderne	3	
		49

Bergens Stift.

Bergen	103	
Aalesund	7	
Landsbygderne	9	
		119

Throndhjems Stift.

Throndhjem	187	
Molde	4	
Kristianssund	8	
Levanger	1	
Namsos	3	
Landsbygderne	15	
		218

Tromsø Stift.

Tromsø	10	
Bodø	1	
Vardø	5	
Vadsø	1	
Hammerfest	1	
Landsbygderne	8	
		26
Tilsammen		748
hvoraf i Landsbygderne		57

1.

4.

3.

1/3

2.

2/3

2/3

1/1

5.

1/1.

6.

1/1.

7.

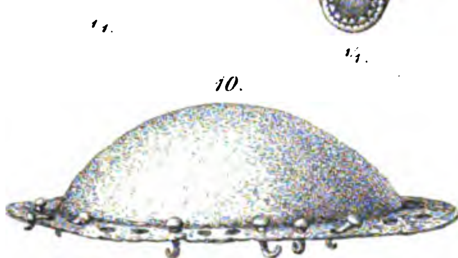
1/1.

9.

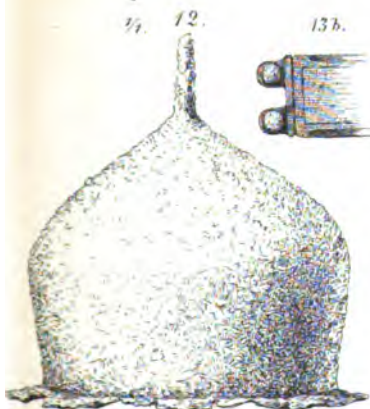
2/3.

10.

1/3.

12.

1/3

13 b.

13 a.

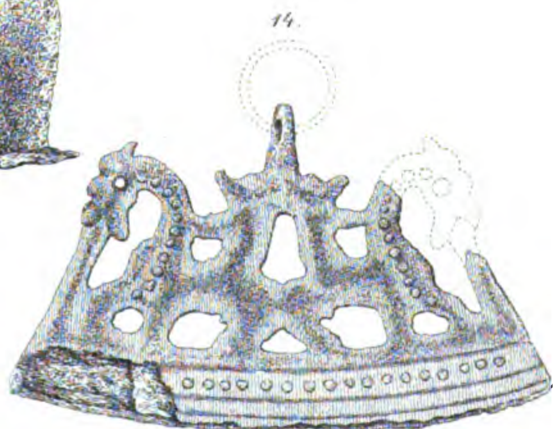
1/1.

11.

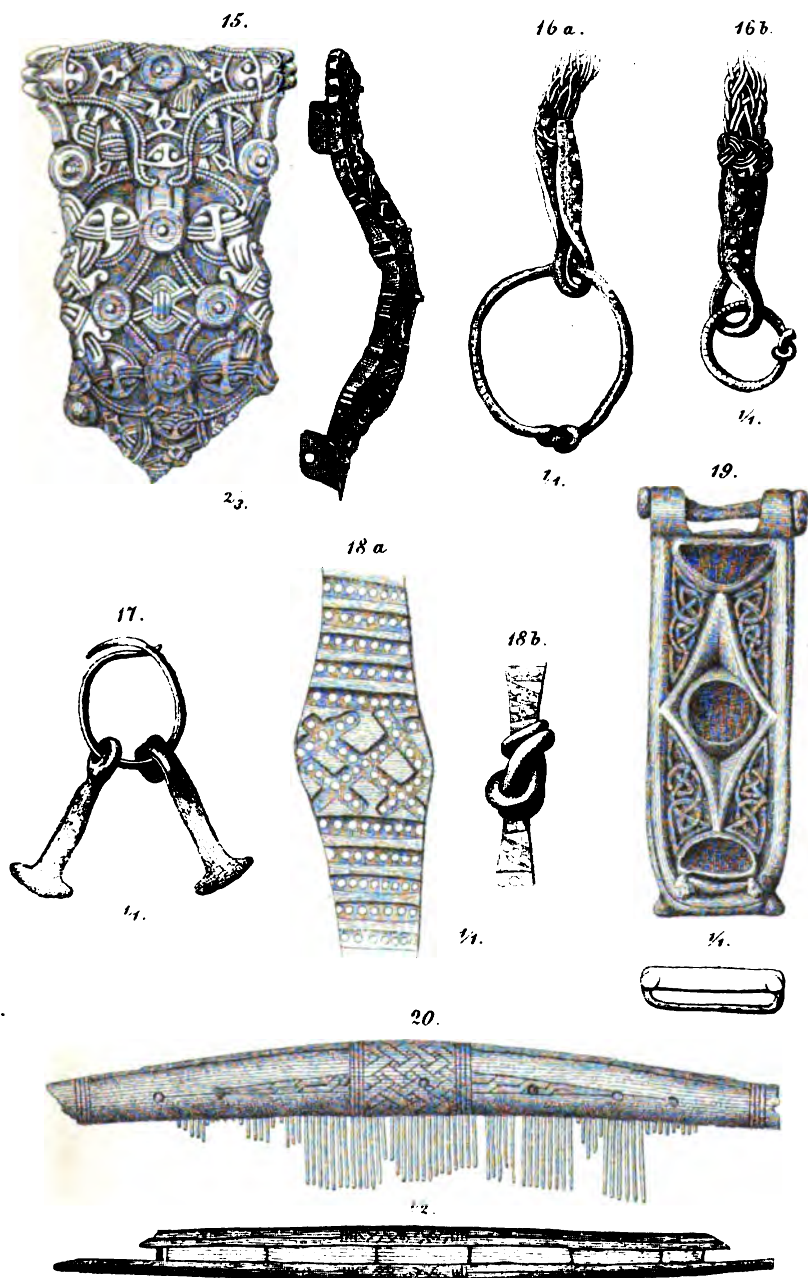

2/3.

14.

1/1.

15.
2/3.
16 a.
1/1.
16 b.
1/1.
19.
18 a
17.
18 b.
1/1.
1/1.
1/1.
20.
1/2.

21.

1/1.

22 c.

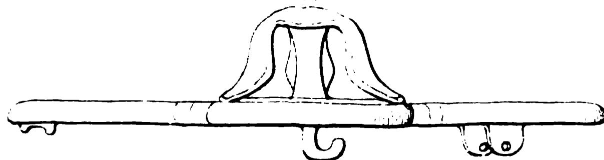

22 a.

1/1.

22 b.

23.

1/3.

FORENINGEN

TIL

NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING

AARSBERETNING FOR 1886

Hermed 7de Hefte af »Kunst og Haandverk fra Norges Fortid«

KRISTIANIA

C. C. WERNER & CO.'s BOGTRYKKERI

1887

INDHOLD.

UNDERSØGELSER I NORDLANDS AMT 1886.[1]

AF O. NICOLAISSEN.

HAMMERØ PRESTEGJELD.[2]

De nordligste af bygdens gaarde toges ikke med ved undersøgelserne i 1883. Hvad disse steder frembyder af arkæologisk interesse, meddeles her.

Tanø. Paa den under gaarden liggende, ubeboede Trindø er en langhaug, ca. 30 skridt lang, 10 skridt bred, med skarpt nedfaldende kanter, men af ringe høide og flad ovenpaa; dens ender er ikke spidse, men halvrunde, og den danner saaledes en næsten aflang firkant. Ved jordudskiftning, som foretoges f. a., blev der gjort nogle spadestik i haugen for boniteringens skyld. Derved stødte man paa et sverd af yngre jernalders form, enegget og nogenlunde vel vedligeholdt; klingen er 80 cm. lang og 4 cm. bred, lig 498 i Ryghs «Norske oldsager.» Ligeledes fandtes et knivblad samt et jernstykke. Sagerne erhvervedes for museet. Videre undersøgelser blev ikke foretagne, og haugen er saaledes saagodt som urørt I Stensviken tæt ved indmarken paa Tanø er et par stenrøser, lave og urørte, Paa Nordsjøvolden er 4 langagtige forhøininger, maaske nøsttomter, men langt fra stranden. I udmarken skal være flere rundhauger af sten.

---

[1]) Undersøgelserne er foretagne for Tromsø museums regning.
[2]) cfr. aarsber. f. 1883 s. 12.

Paa fastlandet.

Stensosen. Paa en bergrab sydøst for gaarden er 4 rundhauger af sten; samtlige er udkastede, og af den ene er opbygget en varde.

Skogvold. I udmarken mellem denne gaard og Stensosen er paa en berghøide en rundhaug, bygget af sten; den er 64 skridt i omkreds og noget beskadiget i toppen. Paa en ligeoverfor mod vest liggende berghøide, adskilt fra den førstnævnte ved en myrsump, er ligeledes en rundhaug af sten, mindre end den østlige og næsten helt udkastet. Paa indmarken er ved kjeldergravning fundet menneskeben.

Titlvik. Nær den østligste opsidders huse er 6 langhauger; de ligger parvis parallelt med hinanden. Det er vanskeligt at afgjøre, om de er gamle nøsttomter eller gravhauger; de ligger langt fra stranden og er adskilte ved brede fordybninger; i en ager ovenfor disse er ofte fundet menneskeben.

Tysnes.[1] Nordenfor gaarden er paa den søndre Dukhaug en stor gravhaug, helt af sten; den danner en langagtig firkant af henved 30 skridts længde og 14 skridts bredde; den har havt skarpt nedfaldende kanter; men disse er næsten helt bortrevne, og haugen er sterkt beskadiget. Paa den nordre Dukhaug er 3 rundhauger af sten, den største 56 skridt i omkreds og helt udkastet, den mindste urørt. De er byggede paa en bergflade, som dækkes af et tyndt jordlag.

TYSFJORDENS PRESTEGJELD.[2]

Denne fjordbygd er overmaade fattig paa oltidsminder. Paa næsten samtlige gaarde, som besøgtes, fandtes intet spor af tidligere bebyggelse, og det maa vistnok antages som sikkert, at fjorden først i senere aarhundreder har faaet fastboende norsk befolkning. Titisfjord (Tysfjordens gamle navn) omtales i det 17de aarhundredes første halvdel som beboet af finner, og endnu

[1]) cfr. aarsb. 1876, s. 40, og 1883, s. 17.
[2]) cfr. «Norske fornlevninger» s, 687.

saa langt ned i tiden som i 1729 angiver missionæren Jens Kildal deres antal til 303. Paa en af de yderste gaarde i fjorden, *Leiknes*, er der ved Skotneshaugen en udkastet gravhaug, hvor der for et par menneskealdre siden blev fundet et sverd sammen med menneskeben.

Storjord. Paa indmarken er den saakaldte «Kjæmpesten», maaske en bautasten. Den har en saa sterkt ludende stilling, at kun halvdelen af dens nedad vendende side er over jorden; den opad vendende side er over 2 meter lang, og den har en jevn bredde af henved 13 cm. undtagen ved toppen, hvor den er smalere. Paa fastlandet besøgtes gaardene Bogen, Kalvevik, Forsaa, Rørvik, Nævervik, Kjær og Drag; paa Ulvøen Holmsund, Borg, Ulvø og Ulvønæs. Samtlige disse gaarde er uden oldtidsmindesmerker, og ingen oldfund kjendes derfra.

OFOTENS PRESTEGJELD.

Ofotenfjorden, som er Vestfjordens fortsættelse mod øst, har ligesom Tysfjorden kun havt sparsom norsk bebyggelse i oldtiden. Herfra undtages dog fjordens yderste del, hvis gaarde hører til Lødingens prestegjeld; thi her er, som nedenfor vil blive omtalt, ikke faa oldtidsmindesmerker. At denne fjordbygd har i hedningetiden kun været tyndt befolket, synes ogsaa at fremgaa af den omstændighed, at først henimod midten af det 13de aarhundrede under Haakon Haakonssøns regjering blev den første kirke opreist der.

Skaarnes. Paa en nyrydningsplads blev ifjor udjevnet en rundhaug af sten, som var lagt paa en berghelle; i den fandtes menneskeben. Paa et lavt høidedrag mellem denne plads og gaarden er en anden rundhaug af ringe størrelse. Paa nabogaarden Pundsvik mod øst samt paa Heklestranden skal der findes gravhauger. Foruden Skaarnes besøgte jeg ogsaa Tjeldebotn, Tjelde, Porsebogen og Harnnes paa fjordens sydside samt Bjeldgam, Sommervik, Prestegaarden, Evennes, Tørrestad, Skar

og Ramnes; samtlige disse gaarde er uden oldtidsminder, og ingen oldfund kjendes derfra.

Paa *Lidland* skal tidligere have været en gravhaug, som nu er bortryddet, og paa *Stuenes* er nede paa Vikneset en liden rundhaug, 24 skridt i omkreds, bygget af sten og grus og uden grøft om.

LØDINGENS PRESTEGJELD.

Melsbø og *Rambø* i Hols annekssogn er uden gravhauger; paa førstnævnte gaard har dog muligens tidligere været saadanne, som nu er bortryddede. Paa *Ramstad* længere nord ved Ramsundet er paa Stokkeøen en rundhaug, delvis udkastet; i den er der ved gravning fundet ben. En rundagtig forhøining oppe ved gaardens huse er snarere en rydningsrøs end en gravhaug.

Paa Tjeldøen.

Stokke. Her fandtes iaar ved pløining endel oldsager, som er indsendte til universitetets samlinger. Flere gjenstande af sten er tidligere fundne paa gaarden; af disse er 3 knive, 1 retmeisel og 1 hulmeisel indsendte til Tromsø museum. (Se aarsb. 1874 s. 40, 1877 s. 44 og 1878 s. 311). For flere aar siden fandtes ved pløining et enegget sverd, stykker af en benkam, en hein samt en paalstav sammen med et menneskekranium; disse sager var med undtagelse af kammen opbevarede og erhvervedes for Tromsø museum. Ligeledes er der tidligere fundet stykker af et tveegget sverd. Østligst paa gaarden er en gravhaug af langagtig form, henved 2 meter høi, 74 skridt i omkreds og lidt udgravet i den ene kant. Nogle skridt derfra er en næsten trekantet haug, henved 60 skridt i omkreds; begge er byggede af sand med et jordlag ovenpaa; paa den sidste er oplagt en ager. Paa en rab nærved er et par nu næsten helt borttagne gravrøser.

Hol. Paa bakken ovenfor kirken er en rundhaug af sten og grus, som af opsidderne paa gaarden antages at være en

rydningsrøs; dette er dog neppe tilfældet; saavel denne som en liden rundhaug paa bakken ovenfor er vistnok gravhauger; lidt sten er der nok ved jordrydning kastet op paa den førstnævnte haug; men dens underste del er af gammel oprindelse og har uden tvivl tjent til begravelse.

Dragland. Syd for gaarden skal i udmarken være en stor udkastet rundhaug af sten.

Vargnes og *Kilstad* er uden oldtidsminder, og oldfund kjendes ikke fra disse gaarde.

Bredvik. Paa Drotneset er en rundhaug af sten, bevokset med lyng og smaakrat og 40 skridt i omkreds; lidt sten er borttaget af dens kanter, forresten er den hel.

I hovedsognet.

Myklebostad. Her fandtes i den saakaldte Kongshaug de i aarsb. for 1881, s. 133, omtalte oldsager, som indsendtes til universitetets samlinger. Paa denne gaard er flere gravhauger. Saaledes er der østenfor indmarken paa Hesteberget et par rundhauger nær hinanden; den største er 34 skridt i omkreds, og begge er meget beskadigede. Paa Kraakneshaugen øst for gaarden er ifølge meddelelse af en af gaardens opsiddere en rundhaug med en stor fordybning i midten; ved dens side ligger en stenhelle, som er over 2 meter lang og 1,50 meter bred. En stenrøs ved pladsen Rusvik er vistnok ogsaa en gravhaug. Paa Harevolden paa indmarken er en aflang firkantet stensætning, 16 skridt lang, 1,50 meter bred, og tæt ved dennes ene side samt parallelt dermed 2 kortere stensætninger med lige bredde og af samme slags, alle i retning fra øst mod vest. Stenene staar tæt ved hinanden og rager kun lidet op over jordens overflade.

Paa Nabogaarden *Tjeldodden* paa Tjeldøens sydspidse skal være flere gravhauger.

Tjeldnes. Paa nyryddet mark fandtes for flere aar siden mellem sammenlagte stene et stort tveegget sverd med indre-

hjalt; det er bortkommet. I udmarken vest for gaarden er 4 lave rundhauger af sten; den største er 28 skridt i omkreds, og kun den ene er urørt Et godt stykke derfra, ligeledes i udmarken, er 3 smaa sterkt beskadigede rundhauger. Paa Anklakhaugen mod syd er en stor rundhaug, bygget af sten, 50 skridt i omkreds og næsten aldeles ødelagt. En stenrøs paa Vardehaugen er nok ogsaa en gravhaug.

Tofte. Paa Kvanneshaugen er en stor rundhaug, bygget af sten og 50 skridt i omkreds; den er næsten urørt; kun paa den ene side blev en del sten borttaget til kjeldermur, hvorved fandtes et menneskekranium; den ligger mellem 2 mindre rundhauger, alle 3 i rad fra nord mod syd med nogle skridts mellemrum; den sydligste synes urørt. Lidt østenfor disse paa en berghelle, som er dækket af et tyndt jordlag, er en lav liden haug. Ovenfor Sjøborosen er en lav, liden græsbevokset rundhaug, hvori der for lang tid siden ved gravning er fundet ben.

Kjærstad. Paa gaardens indmark er en langagtig stenhaug, dækket af jord og græsbevokset; en del af den er oplagt til ager, og i dens ene ende er gravet en kjelder; ved gravning i den er fundet menneskeben.

Skarstad, paa fastlandet ligeoverfor Myklebostad.[1] Paa Storvardhaugen er en rundhaug af sten med græsbevokset fod, 44 skridt i omkreds og synlig i lang afstand. Den er meget oprodet i midten, og en del sten er bortkjørt. Paa Kvanvikhaugen er ligeledes en udkastet rundhaug. Paa Jobenhaugen er 4 rundhauger, den største over 60 skridt i omkreds, den næststørste over 40; den største er meget beskadiget. De ligger paa en bergflade og har græsbevokset fod. Paa indmarken er for længere tid siden en rundhaug bortkjørt, uden at oldsager fandtes i den. Den saakaldte »Sandgrav« paa den under gaarden liggende Lyngø er neppe nogen gravhaug, men en naturdannelse.

---

[1]) Begge disse gaarde samt Barø med Engelsøen ligger yderst i Ofotenfjord.

Barø. Paa den nærved gaarden liggende Engelsø er et større gravfelt; da terrainet her er lavt og tunglændt, er samtlige gravhauger omgivne af dybe grøfter for at bevare liget og det dermed nedlagte gravgods fra væde og fugtighed. Skade kun, at næsten alle gravhaugerne er mer eller mindre beskadigede. Den største af rundhaugene er 45 skridt i omkreds, den næststørste 42; 2 er 35, og et par er 30 skridt i omkreds, den mindste 28 skridt. Nær rundhaugerne er 4 langhauger, de 2 parallele og over 20 skridt lange med spidse ender. Jeg talte ialt 7 rundhauger og 4 langhauger, men der er vistnok flere paa øen. De ligger nær hverandre, og samtlige er byggede af jord og sand med lidt sten i midten. Udgravningerne er foretagne for lang tid siden; ingen af gaardens folk ved at fortælle, at saadanne er udførte i senere aar.

Gaardene Staksvold, Taraldsvik, Fiskeøen, Dybfest og Strand paa Hindøen er uden oldtidsminder, heller ikke er oldsager, saavidt vides, fundne her.

Paa Lødingens prestegaard har efter ældre folks sigende været gravhauger, som nu er bortryddede. Paa Rotværholmerne, som tilhører prestegaarden, skal være gravhauger, som dog for længe siden er udkastede.

Nes. Paa gaarden er der i en torvmyr fundet en kniv af graa lerskifer, som af finderen, hr. Lauritz Bang, foræredes til Tromsø museum. Et par udkastede stenrøser mellem denne gaard og Lødingen er muligens gravhauger.

Eriksstad og *Svendsgam* er uden gravhauger.

Sneisen. Paa en plads under gaarden er paa bunden af en 83 cm. dyb torvmyr fundet en liden aare, som laa i lerbunden under myrlaget. Myren er nogle hundrede skridt fra stranden og har, saavidt sees kan, oprindelig været et tjern, som lidt efter lidt er groet sammen. Aaren er af furutræ og bleven brækket ved optagningen.

Rindbø. Paa indmarken gaar parallelt med hinanden 2 lavagtige forhøininger, adskilte fra hinanden ved en nogle skridt

bred, dyb grøft. Forhøiningerne er 20 skridt lange, og, dannende en ret vinkel med deres ender, er der nærved en tredje forhøining af samme form. Til at være tomter efter gamle baadnøster er de altfor langt fra stranden.

Ytterstad. Paa Baadberghaugen østenfor gaarden er et par rundhauger af sten; den østligste er 50 skridt i omkreds, den vestligste noget mindre, begge beskadigede. Paa stranden nedenfor den sidstnævnte er flere rundhauger. Den største har sten i kanterne, er 46 skridt i omkreds og henved 2 meter høi; den har en liden fordybning i den ene side og er omgivet af en dyb grøft; 2 andre har samme grundflade, men er lavere, den ene med et hul i toppen. Tæt ved den midterste er en grøftomgivet rundhaug, 35 skridt i omkreds og med et hul i toppen. Den er ved en saakaldt »bro« fast med det omliggende terrain. Paa bergrabben ovenfor Kulskogstranden er ogsaa flere rundhauger af sten uden grøft om; de 3 nordligste er hver 35 skridt i omkreds, udkastede og med aabne gravkamre. En meget liden haug har et gravkammer, som kun er 1,12 meter langt og 0,40 bredt. Længere mod syd er en rundhaug, ligeledes udkastet og med et aabent gravkammer, som er 2,10 meter langt og 0,71 meter bredt. Paa indmarken er fundet brudstykker af sverd og spyd sammen med menneskeben. Paa pladsen Fenes er paa Stengravhaugen en stor, noget oprodet rundhaug af sten, 50 skridt i omkreds; en halvcirkelformet stensætning i nogle skridts afstand fra haugen omgiver dens ene kant; mod syd er en anden rundhaug af sten, 60 skridt i omkreds og sterkt beskadiget. En stenrøs af langagtig form, med spidse ender og noget oprodet i midten, er vist ogsaa en gravhaug. Søndenfor Stengravhaugen er en græsbevokset udgravet rundhaug. I Hompskogen er en urørt rundhaug, 38 skridt i omkreds og med stensatte kanter. Ved Blaabærhaugen er 2 smaa gravhauger af sten, den ene med aabent gravkammer. I skaret nordenfor er en grøftomgivet lav rundhaug, den er ca. 50 skridt i omkreds, træbevokset

og urørt. I skaret søndenfor Blaabærhaugen er 2 gravhauger, begge beskadigede, den ene med aabent gravkammer.

Hægstad. Paa Lahaugen i udmarken er en forstyrret rundhaug af sten. Paa Storholmen udenfor, som ved lavvande er landfast, er 4 rundhauger af sten, samtlige beskadigede. Paa indmarken er tidligere fundet et sverdhefte samt andre gjenstande fra oldtiden; disse er bortkomne. Paa den til gaarden hørende Svinø er under Spandshaugen flere begravelser; samtlige ligger i en større ur. Gravkamrene er aabne, men haugernes form er utydelig; kun paa et par steder kan rundhaugens form sikkert paavises. En rundhaug er 26 skridt i omkreds; dens halve gravkammer dækkes endnu af overliggere. Muligens har gravhaugerne havt en tydeligere form, før de blev udkastede.

Voje. Nedenfor kirken, der nylig er opført som anneks-kirke til Lødingen, er 2 opkastede rundhauger af sten; den største er 50 skridt i omkreds, nogle skridt mod vest er paa en bergknat et par andre rundhauger af sten; den største er 34 skridt i omkreds, og begge er beskadigede.

Offersø er ved et meget lavt eid, som endnu af og til næsten helt overskylles, landfast med Hindøen; i oldtiden har den vist været aldeles omflydt. Vestligst er gaarden *Vestø*, hvor de i aarsb. for 1877, s. 26, omtalte oldsager fandtes paa gaardens indmark. I en ur tæt ved indmarken er 2 lave rundhauger, begge udkastede; i den ene sees et aabent gravkammer. I Svartskogen nord for gaarden er en rundhaug, 40 skridt i omkreds og bygget af sten; den er delvis udkastet. Paa gaardparten *Øens* grund er den saakaldte Ryggelhaug, en aflang høide, flad ovenpaa og overalt omgiven af fladt terrain. Paa dennes top er en stor rundhaug af sten, 70 skridt i omkreds og meget beskadiget. Paa nogle steder i haugen er dybe huller, andre steder smaa stenhobe, sandsynligvis fremkomne ved udgravninger. Nærved er en liden urørt rundhaug. Nærmere indmarken er paa en høide nord for gaarden en udkastet rundhaug, 40 skridt i omkreds; den ligger paa en bergknat, hvis

top stikker frem gjennem gravhaugens stene. Ved Skarpstranden er i yderkantene af en ur et par udkastede stenrøser.

Husstad. Paa denne gaards grund findes et større gravfelt; gravhaugerne ligger rundt gaarden, saavel paa indmarken som i udmarken. Ovenfor gaarden nær fjeldet er et par rundhauger, den ene dækket af et tyndt muldlag og lyngbevokset, den anden helt af sten og 36 skridt i omkreds. Nærmere ned imod gaarden er en anden gravhaug af samme størrelse. I Skutviken vest for gaarden er paa indmarken en ikke meget høi langhaug af 32 skridts længde og med spidse ender; den har i midten et par udgravninger. Længere op mod bakken er inde i krattet en stor rundhaug, over 70 skridt i omkreds og omgivet af en dyb grøft. En stor fordybning i dens midte er sandsynligvis en ældre udgravning. Ikke langt fra denne er inde i det samme krat en græsbevokset, grøftomgivet rundhaug med et større udkast i midten. Henover sletten mod skaret, som føres ned til Svinøvalen, er flere smaa lave rundhauger, nogle urørte. Søndenfor disse er en noget beskadiget langhaug; et par langagtige forhøininger i nærheden er muligens gravhauger. Paa den nordligste pynt af Svinøen, som hører til gaarden, er en stor gravhaug, som har været bygget af sten rundt en bergknat; den er udoverkastet, og nedenfor pynten er en anden gravhaug, ligeledes ødelagt. I en ur paa øens østside er flere gravhauger, som har murede gravkamre, hvoraf nogle er over 2 meter lange og 70 cm. brede. Haugerne har ikke været meget høie, og gravkamrenes øverste kant er i høide med urens overflade. Overliggerne er dels helt borttagne, dels dækker de endnu det halve af gravkamrene.

Paa Skjærvø under gaarden *Svelingen* skal findes nogle rundhauger af sten, hvoraf en enkelt er udgravet uden at oldsager eller ben fandtes i den.

HADSEL.

Ind i Langøen skjærer Eidsfjorden, hvis inderste arm kun ved et lavt smalt eid er adskilt fra Skjærfjorden i Øksnes mod vest. Paa enkelte af fjordens gaarde findes fornlevninger, saaledes paa

Holmstad, hvor der paa Kvasneset nord for gaarden er 3 rundhauger nede ved søen; den største er 38 skridt i omkreds og helt udkastet; en har været bygget ved siden af en større jordfast sten, og dens gravkammer kan endnn sees. Længere frem paa stranden er 4 delvis udkastede rundhauger. Paa en liden bakke et stykke fra søen er en lav rundhaug, 35 skridt i omkreds. Paa en plads under gaarden fandtes i jorden en kniv af rødagtig lerskifer; den erhvervedes for museet.

Holmstadstranden. Nordenfor gaarden er 4 store gravhauger; den største, over hvilken er bygget et gjerde, hvortil en hel del sten er borttaget af gravhaugen, er over 50 skridt i omkreds; en anden, 30 skridt i omkreds, har været bygget rundt en bergknat; samtlige er meget oprodede. I en af disse fandtes for nogle aar siden ved gravning et par blaa glasperler, brudstykker af et jernkar, samt en forgyldt knap, muligens en sverdknap. Nogle skridt mod nord er en lav langhaug. Yderst paa Grindsbogneset er 2 noget beskadigede rundhauger.

Grønning. Paa indmarken er en stor rundhang med spids top, 1,50 meter høi og 3c skridt i omkreds. Det er usikkert, om den er en rydningsrøs eller gravhaug.

Kvalsø. Nordenfor pladsen Kvalsøbogen er en rundhaug af sten, delvis udkastet; halvdelen af gravkammeret kan endnu sees. Nærmere husene er segmenterne af en større rundhaug, som nu er bortkjørt til veifyld. Gaardene Kjørstad og Moen paa fjordens østside, samt Solum, Grytting og Valdnes paa vestsiden er uden kjendte oldtidsminder.

Vikøen ved gaarden Vik i Sortland (omtalt i aarsberetningen for 1875, s. 129). Her udgravedes 4 rundhauger; i den

ene, som var 40 skridt i omkreds, gravedes en gang, 2,50 m. lang tvers igjennen haugen, som var bygget af større og mindre stene samt grus; der gravedes lige til grunden, 76 cm. dybt; i haugen fandtes 3 smaa stykker af en lerurne, et brækket knivblad samt flere stykker rustent jern. I en anden haug af omtrent samme størrelse fandtes et stykke ben samt et lidet stykke jern; i de to andre fandtes intet. Under stenene var i samtlige hauger et tykt sort jordlag.

Som af foranstaaende indberetning vil sees, er iaar undersøgelser foretagne i det nordlige af Hammerø, paa større strækninger af Tysfjorden og Ofoten samt paa størstedelen af Lødingens gaarde med undtagelse af de nordlige i annekssognet Hol, hvor oldtidsminderne er beskrevne af hr. Winther i aarsb. for 1876, s. 18. For Ofotens og især for Tysfjordens vedkommende har bebyggelsen i hedenold været sparsom, noget som ifølge de hidtil gjorte erfaringer vistnok har været tilfældet for de fleste nordlandske fjordbygders vedkommende. Anderledes stiller forholdet sig for Lødingen, hvor de talrige gravhauger paa Hindøen i bygdens vestlige del samt paa det nordlige og sydlige af Tjeldøen tilligemed oldfundene saavel fra stenalderen som fra ældre og yngre jernalder afgiver tilstrækkeligt vidnesbyrd om, at her var landet bygget og beboet allerede i den graa oldtid. Fra stenalderen haves saaledes fra gaarden Stokke 5 stenredskaber, fra Fjelddal 4, fra Kongsvik og Nes 1 fra hver gaard; desuden er en paa Fjelddal funden stengjenstand bortkommen. Til ældre jernalder hører de ovenfor omtalte oldfund fra Myklebostad og Offersø, til yngre jernalder de paa Stokke fundne oldsager. Bygdens heldige beliggenhed og naturbeskaffenhed indbød ogsaa til tidlig bebyggelse. Den nordlige del, Hols annekssogn, er en af de vakreste og for opdyrkning bedst skikkede trakter i Nordland; dens sydlige del tæt ved den aabne seilled, som den store Vestfjord danner, beskyttes af holmer og smaaøer med sunde

og bugter, viker og polder, som afgiver gode havne, hvad der naturligvis maatte være af stor betydning for et fisker- og søfartsfolk. Den laa nær de store Lofotøer, hvor torskefiskeriet allerede i oldtiden ydede sine rige skatte. Bygden havde større birke- og furuskog end nu, ager- og england, gode havnegange for kvæget, sælveide og fuglevær. Paa øer og nes nær gaardene blev de afdøde hauglagte. At der paa gaardenes indmarker træffes færre gravhauger, hidrører dels fra, at oprydning af jorden til ager og eng har tilintetgjort disse gamle oldtidsminder, men vel især fra den omstændighed, at begravelserne skede udenfor det dengang opdyrkede territorium, for at gravens fred ikke skulde forstyrres. En og anden gravhaug paa de yderste holmer turde ogsaa være hvileplads for en søkriger, som i træfningen ude paa havet lod sit liv og saa af sine vaabenbrødre er bleven hauglagt paa den nærmeste holme. Flere af de største gravhauger ligger paa øernes eller nesets høieste punkter, synlige i lang frastand, og aarhundreder har ikke formaaet at tilintetgjøre disse ældgamle mindesmerker. Nordligst i herredet paa gaarden Hov har gudehuset staaet; her samledes man til de store blotfester, paa hvilke offerpresten eller, som han kaldtes, hovgoden, foretog ofringerne for godt aar og fred, for seier og lykke, indtil kristendommen fortrængte den ældgamle asadyrkelse.

Tromsø den 9de september 1886.

UDGRAVNINGER I BRUNLANES 1886.

AF N. NICOLAYSEN.

TVETENE (Jørgen Johannessen).

Den samling af gaarde, som bærer navnet Tvetene, eller efter bygdens udtale Tveitane, ligger i Tanum sogn ved postvejen ca. 3 kilom. i sydvest for Larvik. Kun paa to parter af disse gaarde findes der levninger af begravelser fra hedendommen. Den ene part er den, hvis stuebygning ligger et kort stykke oppe i bakken nordvest for den i overskriften nævnte. Her sees nu paa højden under heien 4—5 udgravede hauger. Sandsynligvis var det fra to af disse de fund indkom til universitetets samling, som beskrives i foreningens aarsberetning for 1882 s. 173—176 og tilhøre den ældre jernalders seneste tid eller den undertiden saakaldte mellemjernalder, ca. 500—700 efter Kristus.

Det gravfelt derimod, som her skal omhandles, ligger ca. 280 m. søndenfor postvejen og ret i syd for vedkommende gaardparts stuebygning. Det danner enden af en svagt mod syd heldende aaben slette, bestaar af et skovholt, og strækker sig fra øst til vest langs skigaarden mod Ulleberg. Som det antages, var det paa dette felt det fund blev gjort, der ligeledes er i universitetets samling og findes omtalt i aarsberetningen f. 1880, s. 199. Ogsaa dette fund hidrører fra den ældre jernalder, men fra dens tidligere del eller ca. 300—500 aar efter vor tidsregnings begyndelse.

Da skoven paa flere steder af strøget staar meget tæt,

kunde tallet paa de derværende hauger ikke med sikkerhed bestemmes, dog er der antagelig ca. 42. Af disse blev imidtid nogle faa forbigaaede, dels paa grund af træernes mængde og dels fordi haugerne syntes fuldstændig udgravne tilforn. I det hele undersøgtes følgende 31, som alle bestod af sand, naar intet modsat derom bemerkes.

1. Den østligste, rund, 6,8 m. i tvermaal. Viste sig at være udgravet tilforn. Intet fandtes.

2. Rund, ca. 6,16 m. i vest for no. 1, 19 m. i tvermaal, 1,6 m. dyb.

   Var ligeledes fuldstændig udgravet tilforn. Blandt det opkastede grus fandtes: *a)* nogle smaastykker (13093) af antagelig 3 forskjellige *lerurner* og et *jernstykke*, mulig af et knivskaft. *b)* Et *sneldehjul* (13094) af brændt *ler*, 3,7 cm. i tvermaal og 22 cm. højt, af form som NO. 170 med tætte linjer paa oversiden fra hullet ned til periferien.

3. Rund, ca. 10 m. i vest for no. 2, 15,8 m. i tvermaal, 2,2 m. dyb, i midten bestaaende af en røs, ca. 10 m. i tvermaal.

   Paa bunden var to tynde kullag, ca. 0,6 m. i tvermaal, det ene 5,95, det andet 5,8 m. i syd for midten. Ellers paa bunden blev i følgende retninger og afstande fra midten truffet følgende sager:

   1,2 m. i nordvest *a)* en *smykkenaal* af *sølv* (12948, afbild. fig. 7) med kantede knopper i øvre og nedre ende af firkanten og indslagne forsiringer. *b)* 6 *perler* (12949): 5 smaa gule, ringformede af *glas* og en større kugleformet af *rav*. *c)* 2 *jernstykker* (12950 *a*), hvoraf det ene er den øvre del af et svært søm med paasiddende træ, nu 10,5 cm. langt. *d)* Et stykke *foringskit* (12950 *b*).

   1,8 m. i nordøst: *e)* Stykker af en *lerurne* (12951), sandsynligvis af formen NO. 365, dog neppe med hank, forsiret paa bugen med guirlandelinjer og mellem disse runde fordybninger, omgivne af en række meandere, og læn-

ger oppe rundtom løbende ophøjede ribber, adskilte ved brede furer og skraariflede afvexlende i modsatte retninger.

1,8 m. i nord: *f)* En mængde stykker af *foringskit* (12952) af et sandsynligvis temmelig stort trækar. *g)* Levninger af stavene af et større *træspand, bronsebeslag*, rester af et rundt *haandtag* af træ, 1,8 cm. i tvermaal, omgivet med temmelig tætstillede jernbaand, en liden rød ugjennemsigtig *glasperle*, smaa levninger af *tøj*, tildels fastsiddende ved træfragmenter og bronsebeslaget, stumper af *næver* og *marienglas* (12953 *a—f)*.

1,8 m. i sydøst: *h)* Stykker (12954) af en ganske liden *lerurne*, lidt over 6 cm. høj, med lignende form som NO. 360 men uden forsiringer. *i)* 12 *glasperler* (12955), deriblandt 2 prismatiske grønne, 2 ganske smaa grønne, 3 ugjennemsigtige røde, 1 dobbeltperle af hvidt glas med indstøbt gul masse, 3 ugjennemsigtige gule. *k)* En liden *ravperle* (12956) med en i hullet indstukken bronsestift, udentvil levning af en bronsering, hvoraf et større stykke fandtes løst; det hele mulig en *ørenring* lig NO. 284. *l)* Den ene ende af et *kvartsbryne* (12957 *a*) med flade bredsider og afrundede smalsider. *m)* Overdelen af en *sax* af *jern* (12957 *b*) med ældre jernalders form og vedsiddende træ, der ikke synes at være af et futeral.

0,8 m. i syd: *n) Sneldehjul* af *bronse* (12958), af form som NO. 170 men med omtrent lignende forsiringer som NO. 166; træstokken bevaret i hullet. *o) Sølvring* (12959), 2,5 cm. i tvermaal, dannet af en traad, hvis ender er snoede om hinanden; desuden et stykke af en spæd, vreden sølvring og nogle andre sølvstykker, hvoraf 2 smaa i hinanden hængende ringe mulig er rester af en kjæde. *p)* En temmelig tyk bronsering (12960), 3,2 cm. i tvermaal, ikke sammenloddet, mulig en beltering. *q)* En mængde *perler* (12961), ialt 113, deraf 34 større og mindre af *rav*, resten af *glas*, større og mindre, gjennemsigtige eller ugjennemsigtige, blaa,

røde, gule eller grønne, en større af prismatisk form; desuden en gjennemboret knop af sølv, hvis form viser, at den har hørt til en spende af typen NO. 247, eller snarere været endeknop til naalespiralen paa en spende af noget ældre form. *r)* Stykker af en *lerurne* (12962) som det synes i form og ornamenter lig den ovenfor under *e* omtalte. *s) Sneldehjul* (12963) af *klebersten,* som NO. 170, med indskaarne streger fra hullet til periferien, 2 cm. højt, 3,4 cm. i tvermaal. *t)* Nogle ganske smaa *bronsesager* (12964), nemlig den øvre del af en *synaal* og et lidet stykke af en *kjæde,* dannet af runde af bronsetraad sammenbøjede led, hvoraf et bærer en liden krampe af bronse. *u)* Stykker af *jernsager* (12965), hvoriblandt en liden *kniv,* en *krumkniv* og stykker af en hadde til et kar, hvortil maaske ogsaa hører dels et til hadden fastsiddende bronsestykke dels flere løse saadanne. *v)* Smaastykker af (12966) *tøj, næver* og *træ.* *x)* En lidt uregelmæssig kugleformet *sten* (12967), ca. 3,3 cm. i tvermaal, med en indre huling, hvori ligger et løst stykke, og smaa huller fra overfladen til det indre hule rum, det hele selvfølgelig et naturprodukt, hvis ejendommelige indre hidrører fra forvitring, men mulig opbevaret af den nedlagte person som en kuriositet.

1,3 m. i sydvest: *y)* Stykker af 2 *lerurner* (12968), den ene med form som NO. 361, svag sort farve, forsiret med streger og rader af punkter; den anden som NO. 364, men mulig uden hank, forresten ufarvet og forsiret med 2 rader kopformede fordybninger.

Nærmere omkring midten: *z)* En mængde *perler* (12969), ialt 126, hvoraf 23 af *rav* og resten af *glas,* de sidste af forskjellig størrelse og form, gjennemsigtige eller ugjennemsigtige, med grøn, blaa, rød eller hvid farve, 2 hvide med indstøbt gul masse. *æ)* Nogle *jernstykker* (12970), hvoraf de fleste er af et fladt 2 cm. bredt baand (gjorder til et kar?), og stykker af *marienglas.* *ø)* En hel del styk-

ker (12971) af en *lerurne* med gjennemboret hank som NO. 357 og svage spor af farve, forsiret paa bugens øvre del med tætte linjer og punkter. *aa)* Nogle stykker (12972) af en ufarvet *lerurne* med hank, maaske af formen NO. 361. *bb)* Endel stykker (12973) af *foringskit* til et trækar. *cc) Jernstykker* (12974): levninger af en mindre *sax* og 2 dele af et kantbeslag til trækar. *dd) Kam* af *jern* (12975) med form som NO. 160, 7,7 cm. bred og ca. 6 cm. høj.

Endelig fandtes omkring midten men noget over haugens bund *ee)* et *jernredskab* (12976) som NO. 150, beskadiget i den ydre ende, nu 30 cm. langt.

4. Rund, ca. 15,12 m. i sydøst for no. 3, ca. 8,5 m. i tvermaal, ca. 1 m. dyb.

Hist og her viste sig brændte ben, opkastede ved en tidligere gravning, som havde været gjennemgaaende.

5. Rund, ca. 11,20 m. i sydvest for no. 3, 6,2 m. i tvermaal, 1,3 m. dyb.

Spredte kul. Ca. 0,5 m. under overfladen laa i midten en rundagtig sten, og under denne igjen fandtes: *a)* en *lerurne* (12977) med form som NO. 362 men uden hank og forsiringer, 8 cm. høj og 11 cm. i tvermaal. *b)* Nogle stykker (12978) *foringskit* til trækar. *c)* En tyk *pren* (12979) af *ben,* afbrudt i begge ender, nu 12,5 cm. lang, indtil 8 mm. i tvermaal, med et stort ovalt hul omtrent ved 1/3 af længden fra den ene ende. *d)* Nogle stykker af en halvmaaneformet *benkam* lig NO. 159, sammennittet med bronsenagler.

Lerurnen *(a)* var hvelvet over brændte ben, hvoriblandt de øvrige sager laa.

6. Rund, ca. 8,96 m. i sydsydvest for no. 5, 9 m. i tvermaal, 1,4 m. dyb.

Paa bunden blev truffet: *a)* stykker af en *lerurne* (12980) af formen NO. 364 men uden ornamenter. *b)* Stykker af *foringskit* (12981) til et trækar. *c)* 27 *perler* (12982): 25 af *rav,* 2 af *glas,* den ene blaa, den anden hvid med

indstøbt gul masse. *c) Bøilespende* af *bronse* (12983) med typen NO. 247, 6,5 lang, og naal af jern med lidt vedheftende tøj. *d) Bøilespende* af *bronse* (12984), ligearmet, 6,4 cm. lang, med store trekantede endestykker, forsirede med større og mindre punktcirkler og smaa buer langs kanten. *e) Bøilespende* af *bronse* (12985) af typen NO. 235 men med flad bøile, 4 cm. lang, forsiret med nogle tverstreger ved bøilens nedre rod; naalen af jern løs. *f)* Rest af en lignende *bronsespende* og et 5,2 cm. langt stykke (12986) af den runde stamme af en *smykkenaal* af bronse, forsiret med indskaarne ringe. *g)* Nogle smaa *jernstykker* (12987), hvoriblandt levninger af et knivblad.

Urne- og jernstykkerne *(a* og *f)* laa sammen, ligeledes de øvrige sager men 0,5 m. fra hine. Blandt perlerne fandtes kroner af to menneskejæxler.

7. Rund, ca. 14 m. i vestsydvest for No. 3, 8 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Her fandtes kun et par spredtliggende brændte ben og et stykke *flint* (12988), spidst tilhugget i den ene ende, for, som det synes, at bruges til bor.

8. Rund, ca. 11,2 m. i sydvest for no. 7, 5,6 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden var om midten et rundt lag, ca. 1 m. i tvermaal, bestaaende af kul og brændte ben. I dette lag laa en *beltesten* (12989) af hvid kvarts, 11,5 cm. lang. 2,4 tyk og 3,3 bred, med sterkt slidspor paa oversiden.

9. Rund, ca. 5,6 m. i v. for no. 8, 9 m. i tvermaal, 1 m. dyb.

Paa bunden fandtes ca. 0,6 m. i nv. for midten: *a)* Størstedelen (12990) af en ufarvet *lerurne* af typen NO. 361 og mindre stykker af en anden. *b)* En del stykker af *foringskit* (12991) til et trækar.

10. Rund, ca. 19,6 m. i v. for no. 9, 5,7 m. i tvermaal, 1,25 dyb, med en huling i midten efter tidligere gravning.

Denne havde vistnok været gjennemgaaende, da der

nu kun fandtes lidt kul og et stykke (12992) af en hank af en *lerurne*.

11. Langhaug, ca. 12,32 m. i v. for no. 10, 13 m. lang fra nø.—sv., 7,2 m. bred.

Paa bunden var i midten en samling af brændte ben og deriblandt levninger af en *benkam* (12993), sammenføjet med bronsenagler, som NO. 159.

12. Rund, ca. 2,8 m. i sv. for no. 11, 10,6 m. i tvermaal, 1,3 m. dyb.

Paa bunden om midten var et tyndt lag af kul og aske. I selve bunden en grav, 2,5 m. fra v.—ø., 1,3 m. bred, med tydelige spor af opløst træ af en kiste, der havde været 0,65 m. bred og ca. 0,4 dyb, med bund ligeledes af træ. I denne kiste fandtes:

a) En knust *lerurne* (12994) af formen NO. 361, med sort farve, forsiret paa halsen med horisontale og vertikale streger. *b)* Største delen af et lidet *knivblad* (12995) af *jern* med spor af en sølvplade ved tangens begyndelse. *c)* En knust *lerurne* (12996) af formen NO. 361, ufarvet, forsiret ved den største udbugning med to rundt om løbende parallele streger og under disse en rad korte og brede vertikale streger. *d) Sneldehjul* (12997) af *bronse*, 2,5 cm. i tvermaal, med sterkt sammentrykt kugleform og de sedvanlige radierende streger; i hullet en stump af træstokken, der synes at have været omvunden med traad. *e)* En stor samling af *perler* (12998), ialt 169, hvoraf 56 af *rav*, 1 mosaikperle og resten af glas med forskjellige former, farver og mønstre. *f) Beilespende* af *sølv* (12999), som NO. 237, men med en 4,7 cm. lang og smal naaleskede, forsiret langs kanterne med buer, hvori et punkt; naalen stikker i et stykke tøj, hvoraf ogsaa findes flere stykker, som tildels sees at have ligget mod spenden; naalespiralen, der har havt betydelig længde, er nu i mange stykker. Ved spenden laa en liden halvrund blaa glasflus af det slags, som

ellers kan findes indfattet i spender. *g)* En ganske liden baandformet *fingerring* (13000) af *guld* med 3 ophøjede ribber, hvoraf den midterste er skraariflet, vægt 2,1 gr., antagen metalværdi kr. 3,80.

Begge lerurner *(a, c)* og kniven *(b)* laa i kistens vestende, den første urne og kniven ved nordre side, den anden urne ved søndre side. De øvrige sager fandtes ca. 0,5 m. fra vestre ende og omtrent i midten af et sammentrykket lag af træ. Her var vistnok nedlagt et ubrændt kvindelig, hvis hoved havde vendt mod vest.

13. Rund, ca. 6,72 m. i sv. for no. 12, 14 m i tvermaal, 2,2 m. dyb; om midten en kjerne af sten. En vid grube i midten vidnede om en tidligere foretaget gravning. At denne var gaaet dybt ned, viste sig ogsaa, da der blandt det paa grubens kant opkastede grus fandtes: *a)* Stykker (13001) af et *bæger* af samme slags som NO. 338, af hvidt grønligt *glas* med paalagte melkehvide traade og med fod, men som det synes ikke synderlig stort. *b)* Stykker af 2 *lerurner*, hvoraf den ene kan sees at have havt hank og været forsiret med vertikale baand af parallele linjer nedover bugen, samt 2 blaa *glasperler*, den ene med indlagte røde pletter (13002).

Omtrent 2,3 m. i øsø. for midten fandtes blandt røsens stene *c)* stykker af en *jernkniv* (13003). *d)* En knust *lerurne* (13004) som NO. 364, ufarvet, af tykt temmelig grovt gods, forsiret paa halsen med 3 parallele streger og længer ned med brede svagt indtrykte vertikale furer nedad bugen.

I bunden var omtrent ved midten en grav med kanter og bund af sten, 2,4 m. lang indvendig fra nord til syd, ca. 0,5 m. dyb, som det syntes 0,85 m. bred i søndre ende, men kun 0,5 i nordre. I graven fandtes:

e) En *lerurne* (13005) af formen NO. 365 men uden hank og mere jevnt buget, temmelig liden og ualmindelig smal i forhold til højden, ufarvet, af graat ler, haardt brændt,

forsiret med et horisontalt baand af 6 parallele linjer ovenfor den største udbugning og en rad indtrykte punkter, længer nede med lignende vertikale baand med en rad punkter paa hver side og en lignende i midten; under bunden en rund fordybning, omgiven af punkter. *f)* En knust *lerurne* (13006) af typen NO. 357 med gjennemboret hank, ikke meget stor, udvendig sort farvet, forsiret paa halsen og hanken med streger og runde indtrykte fordybninger. *g)* Endel *næver* i flere lag, stykker af *bark* og *tøj* (13007). *h)* En hel del *glasperler* (13008), ialt 75, af forskjellig farve og form; desuden 2 smaa perler af sølv eller snarere endeknopper, hørende til naalespiralerne paa de nedenfor under *k* omtalte spender. *i)* *Sneldehjul* (13009) af *bronse*, næpeformet med 3 horisontale brede fordybede linjer rundt om, 19 × 14 mm.; et stykke indskrumpet træ udgjør resten af stokken. *k)* Levninger af 5 smaa bøileformede *spender* (13010) af *sølv*, hvoraf 3 med formen NO. 237 og 2 ligeledes men uden knop paa bøilen, den bedst bevarede lidt over 4 cm. lang, naaleskederne forsirede med bølgelinjer; af naalespiralerne en mængde brudstykker (jfr. *h*). *l)* En hel del stykker af *sølvkjæder* (13011), dannede af runde, af traad bøjede led, maaske bestemte til parvis at sammenhefte nogle af de under *k* anførte spender. *m)* Et stykke (13012) paa 1½ omgang af en *spiralring* af *sølv*, afbrudt i den ene ende.

Den ene lerurne stod i gravens sydende, den anden lidt nordenfor, og det omtalte lag (g), hvori sagerne *h—m* fandtes, laa fastklemt paa bundstene i gravens nordre ende. Skjønt ikke sikkert spor af skelet viste sig, maa der dog have været nedlagt et kvindeligt lig med hovedet mod nord.

14. Rund, ca. 22,4 m. i sv. for no. 13, 10,8 m. i tvermaal, 1 dyb.

I bunden var omtrent ved midten en grav, 3,3 m. lang fra n.—s., 0,6 dyb, 1,35 bred i nordre og 1,25 i søndre ende.

I denne grav fandtes: *a)* Et tveegget *sverd* (13013) af *jern*, hvis overhjalt manglede, hjalterne nærmest som NO. 489, klingen 77 cm. lang, med betydelige levninger af træskeden og spor af, at denne og øvre hjalt har været omviklede med tøj, samt træbelægget udenpaa tangen omvundet med traad, *b) Spydspids* af *jern* (13014) som NO. 518, men 54 cm. lang og saaledes usedvanlig stor. *c) Øxeblad* af *jern*. (13015) af typen NO. 561 med en stump af træskaftet levnet i hullet. *d)* Et *knivblad* af *jern* (13016), 11,3 cm. langt, med en levning af træskaftet. *e)* Et stykke (13017) af et temmelig tykt *knivskaft* af træ, afbrudt i den ene ende, 8 cm. langt. *f)* Stykker af forskjellige *jernsager* (13018), hvoriblandt en *sax*, et større *knivblad*, en *sigd*, 2 ringe af et *mundbid* og nogle *klinknagler*. *g)* Et *bryne* (13019) af fin violet *skifer*, 28 cm. langt. *h)* Et *bryne* (13020) af grov graa *skifer*, 21 cm. langt. *i)* Stykker af en *ringnaal*[1] af *bronse* (13021), temmelig stor; naalens nedre del mangler, lidt tøj vedhænger. *k) Spende* (13022 *a*) af *bronse* til en sverdrem, firkantet med smaa runde udspring i hjørnerne og ved enden af naalen. *l) Ledstykke* (13022 *b*) af *bronse* af sverdbeltet, aflang, firkantet, 3,7 cm. langt, 2 cm. bredt, i den ene ende omsluttende et stykke læder, i den anden forsynet med stift; samt nogle stumper af læder og tøj.

Sverdet *(a)* laa med knappen ca. 0,35 m. fra gravens nordende og med eggene op og ned langs gravens østvæg; derefter fulgte spydet *(b)* med spidsen mod syd. Øxeblaget *(c)* stod omtrent midt i graven nær vestre væg med banen op og saaledes at skaftet har vendt mod nord. Kniven *(d)* laa tæt ved sverdets haandtag, saxen *(f)* og brynerne *(g, h)* længer nede ved klingen, og knivskaftet *(e)* paa

---

[1]) Dette slags naale har vistnok været anvendte til at lukke den saakaldte *höfuðsmátt* eller split øverst i koften, hvorigjennem som ogsaa ordet betegner, man stak hovedet under paaklædningen.

tvers under sverdspidsen. Spenden *(k)* og ledstykket *(l)* af sverdbeltet laa midt i graven ca. 35 m. fra dens nordende, spenden lige i vest for sverdknappen, ringnaalen *(i)* lidt i sydvest for spenden. Endelig fandtes de to jernringe samt klinknaglerne, knivbladet og sigden *(f)* i gravens sydende sammen med hovedskallen og nogle ben af en hest.

Skjønt der ikke blev truffet levning af skelet, eller saaes tydelig forskjel mellem sandens farve i og udenfor graven, maa det dog antages, at et mandligt lig i fuld dragt har været nedlagt der med hovedet mod nord. Merkeligt nok fandtes endel kul i det vestre hjørne af gravens nordende.

15. Rund, ca. 1,68 m. i s. for no. 14, 6 m. i tvermaal, 0,9 dyb.

Paa bunden blev omkring midten truffet en brandflæk, ellers intet med arkæologisk betydning.

16. Rund, ca. 3,92 m. i ssv. for no. 15, 8,4 m. i tvermaal, 2 m. dyb, med en grube i midten som vidne om tidligere gravning. Denne maa have været gjennemgaaende, da der intet fandtes.

17.[1] Rund, ca. 33,60 m. i ø. for no. 16, 1 m. i tvermaal, 2,2 dyb.

Samme omstændigheder som ved no. 16.

18. Langhaug, ca. 3,92 m. i ø. for no. 17, 13 m. lang fra n.—s., med en ca. 0,4 m. høj opreist sten i hver ende, 7,6 bred, ca. 0,6 dyb. I midten en udgravet huling.

Blandt det tilforn opkastede løse grus fandtes *a)* et ubetydeligt stykke af en *lerurne* og en mangekantet blaa *glasperle* (13023).

I den urørte bund ved og nær omkring midten blev truffet: *b)* et stykke af et *kvartsbryne* (13024), 5 cm. bredt, 6 mm. tykt. *c)* Et *sneldehjul* af *sten* (13025), som NO. 170, forsiret med radierende stregebaand og mindre streger mel-

---

[1]) Nogle faa skridt ret i sydvest for denne haug ligger tæt ved skigaarden paa Ullebergs grund en nedfalden 7 fod lang bautasten, dog uden indskrift.

lem disse, 4,8 cm. i tvermaal, 2,2 cm. højt. *d)* Et mindre *sneldehjul* af *klebersten* (13016) med samme form og forsiret paa samme maade, 3,2 cm. i tvermaal, 1,6 cm. højt. *e)* Levninger af en *jernkniv* (13027 *a*) med træskaft, beslaaet med jern, og ovalt endebeslag. *f)* Nogle *jernstykker* (13027 *b*), hvoriblandt størstedelen af en *krognøgel*. *g)* En *spillebrikke* af hvidt *glas* (13028), som NO. 179, 1,3 cm. i tvermaal; har maaske havt et lidet hul paa undersiden. *h)* En knust *lerurne* (13029), som NO. 361, af graa farve, forsiret med rette og skraastillede streger ovenfor og nedenfor den største udbugning. *i)* En knust lerurne (13030), som NO. 364, uden forsiringer.

19. Rund, tæt i sø. for no. 18, 11,2 m. i tvermaal, 0,8 dyb, med spor af tidligere gravning.

Blandt det ved nysnævnte leilighed paa kanten opkastede grus fandtes tykke stykker (13031) af en temmelig stor *lerurne* uden farve, forsiret med linjer.

Paa bunden blev ca. 1,5 m. i sø. for midten truffet et rundt lag af kuljord og indsprængte brændte ben, ca, 0,6 m. i tvermaal. I midten var en tragtformet fordybning, ca. 0,6 m. i tvermaal øverst og ca. 1 m. dyb, hvori fandtes kun brændt jord og smaa kul.

20. Rund, ca. 1,12 m. i ønø. for no. 19, 14 m. i tvermaal, 1,6 dyb.

Omtrent 0,35 m. under haugens top laa en udentvil tildannet sten, 1,15 m. lang, 0,15 tyk, 0,6 bred i den ene ende og jevnt afsmalnende mod den anden. Rimeligvis havde stenen fra først af staaet opreist.

Næsten lige under denne sten og i haugens bund var den nordre ende af en grav, hvori saaes levninger af en trækiste med rustflækker efter jernnagler langs kanterne og i laaget. Graven var 3,6 m. lang fra nø.—sv., 1,5 bred, kisten derimod kun 3,1 m. lang og 0,85 bred, begge ca. 0,5 m. dybe.

I kisten fandtes: *a)* 2 *spydblade* af *jern* (13032), det ene 26 cm. langt, tveegget og med skarp midtryg, det andet 27 cm. langt med modhager. *b)* Nogle stykker af en *skjoldbule* af *jern* (13033) med form som NO. 221. *c)* Tveegget *sverd* af *jern* (13034) med ældre jernalders form, klingen 66 cm. lang, oventil 5,5 bred, omgivet med levninger af skeden; paa tangen rester af træbelæg. *d)* Stykker (13035) af en større *kniv* af *jern* med træskaft, bladet ca. 14 cm. langt, smal bronseholk og en plade af bronse for enden af skaftet. *e)* Staver (13036) af et *træspand* med levninger af bronsebeslag og hadde, den sidste i sit midtparti flad, 1 cm. bred, med rader af indskaarne buer langs kanterne. *f)* Et grønligt *glasbæger* (13037 af den sjeldne type NO. 336 med ribber opgaaende fra bunden, ca. 9 cm. i tvermaal oventil og 7 cm. højt. *g)* Smaastykker af et drejet *trækar* (13038), til hvis rand ved kramper har været fæstet 2 bronseringe, 2,4 cm. i tvermaal (jfr. aarsber. 1872 fig. 9 b). *h)* En knust *lerurne* (13039), som NO. 361, forsiret med horisontalt baand af streger og furer ovenfor den største udbugning. *i)* *Beltespende* af *bronse* (13040), lig NO. 320 men med tverstang paa naalen, 8 cm. bred og forbundet med gjænget ved 2 stænger. *k)* Nogle *bronsebeslag*, mindst 5 (13041), af samme form som aarsber. 1869 fig. 7, 7,5 cm. lange og 1,1 cm. brede, med en krog i enden, hvorpaa sees at have hængt bronseringe af 1,8 cm. tvermaal, og paa bagsiden rester af læder, hvortil de har været fæstede med nagler; altsaa til et belte og ikke til en sverdskede som anført i den citerede aarsber. s. 77 e. *l)* *Endebeslag* af *bronse* (13042) til sverdbeltet, væsentlig med samme form som NO. 323, endende i en rund plade nedentil, men slankere og meget større, mindst 7,5 cm. langt; ovenfor pladen forsiret med tverlinjer og hak i kanterne mellem disse. *m)* Stykker af *tøj*, *træ* og *næver* (13043). *n)* *Beltesten* (13044) af chokoladefarvet *kvartsit*, oval med konvexe,

bredsider, bred fure langs kanten, skraa slidespor paa begge bredsider, 7,8 cm. lang, 6,5 cm. bred, 3,5 cm. tyk.

Sagernes plads i kisten var følgende. Spydene *(a)* stod jevnsides med spidserne op i midten af kistens sydvestre ende. Omtr. 0,5 m. i nø. for spydene var haandtaget af sverdet *(c)*, som laa med flad klinge langs kistens nordvestre side og med spidsen mod nø. Fra sverdets haandtag i en række tversover kisten fra nv.—sø. fandtes i et sammentrykket lag af de under *m* nævnte sager kniven *(d)*, bronsesagerne *(i, k, l)* og beltestenen *(n)*. Endelig i en afstand af 0,6 m. fra kistens nordøstre væg laa ligeledes tversover i en række fra nv.—sø. lerurnen *(h)*, trækarret *(g)*, glasset *(f)*, med mundingen op, træspandet *(e)* og skjoldbulen *(b)*, med den konvexe side op.

Sandens farve inde i kisten i modsætning til udenfor viste, at der havde været begravet et ubrændt lig. Dette var paa grund af de nedlagte sagers beskaffenhed følgelig af en mand, som havde ligget paa ryg i fuld dragt, omgjordet med sverd og med hovedet mod sydvest.

21. Langhaug, ca. 25,2 m. i v. for no. 20, 8 m. lang fra v.—ø., 5,5 bred, 1,3 dyb.

Omtrent 0,65 m. under haugens overflade fandtes i midten en samling af brændte ben og nogle stykker *foringskit* (13045) til et trækar.

22. Langhaug, ca. 11,2 m. i n. for no. 21, 12,5 m. lang fra v.—ø., 7 m. bred, 1,4 m. dyb.

Paa bunden stod i midten en helle, 0,4 m. høj og bred, og 3 m. i v. for denne en anden lignende. Mellem begge var en stenlagt grav med levning af en trækiste, 1 m. bred, 0,40 dyb, og deri spor af et skelet.

I kisten fandtes: *a)* et grønligt *glasbæger* (13046) uden fod, som NO. 335, 12,5 cm. højt, 8,5 cm. i tvermaal over mundingen, forsiret med 4 rader smaa ovaler over hverandre og 2 horisontale linjer under randen, alt meget raat

indslebet. *b)* En knust *lerurne* (13047), som NO. 368, men med kugleformet nederdel, ufarvet, ca. 18 cm. høj, sterkt poleret, udvendig gulagtig, øverste del forsiret med skraastillede og vertikale linjebaand, kopformede runde fordybninger og smaa buer samt nedenfor denne ornamentrække med en tæt rad vertikalt stillede ovale, nedad tilspidsede fordybninger og ovenfor et baand af 3—4 horisontale furer rundt om. *c)* Knust *lerurne* (13048) af typen NO. 361, ligeledes ufarvet, forsiret med linjer, furer og kopformede fordybninger samt nedenfor med guirlander af dobbelte brede furer, tildels kantede med linjer. *d)* Knust *lerurne* (13049) med sort farve, nærmest lig NO. 365, men med usedvanlig høj hals og høj kant, forsiret med furer og linjer. *e)* *Knivblad* (13050) af jern, 10 cm. langt, med ældre jernalders form. *f)* Ubekjendt *redskab* (vævske?) af *jern*, (13051), som NO. 150, med rester af træskaft, i hvis ene ende er en jernring, medens der til anden ende var fastrustet et jernstykke, der synes at være en syl og er firkantet i skaftenden. *g)* Rest af en *haandsneldestok* af *træ* (13052) med kugleformet *sneldehjul* af *bronse*. *h)* Et lidet cylinderformet *sneldehjul* (13053) af brændt *ler*, 1,4 cm. højt, 2,4 cm. i tvermaal, uden forsiringer. *i)* En ligearmet *bøilespende* (13055) af *bronse* med brede trekantede ender, forsiret paa bøilen med tverfurer og paa enderne med større og mindre cirkelslag; har havt dobbel naalespiral. *k)* *Ring* af *bronse* (13056), 3,2 cm. i tvermaal, dannet af en rund stang, og et lidet stykke fint *uldtøj*, der har ligget mod ringen og er bleven bevaret ved irren. *l)* En hel del *perler* (13054, 13057), ialt 120, hvoraf 83 af *rav*, deriblandt en meget stor og 3, som endnu ere forbundne med den oprindelige snor; 37 af blaat glas. *m)* Nogle stykker (13058) af *foringskit* til et trækar.

Glasbægeret *(a)* og kniven *(e)* laa i kistens vestende, det første i midten, den anden i søndre hjørne. Noget

længer mod øst stod tversover kisten lerurnerne *(b—d)* ved hver sin væg, og mellem dem var et sammentrykket lag af træ, næver og tøj, hvoriblandt laa spenden *(i)*, perlerne *(l)* og ringen *(k)*. I østenden fandtes karforingskittet *(m)* ved nordre væg, ligeledes jernredskabet *(f)*, med ringen mod vest, og sneldehjulene *(g, h)* lidt vestenfor.

Den begravne var følgelig en kvinde, som har ligget med hovedet mod vest.

23. Rund, ca. 3,92 m. i sv. for no. 22, 7,8 m. i tvermaal, 1,3 dyb, med en kjerne af sten i midten.

I bunden var i midten en grav, 2,5 m. lang fra nv.—sø., 1,1 m. bred med spor af trækiste.

Ved kistens nordvestre ende fandtes smaa levninger af *menneskétænder*, og ca. 0,8 m. derfra i midten af kisten en knust *lerurne* (13059), som NO. 361, ufarvet, forsiret med et horisontalt baand af 3 linjer og derfra langt ned paa bugen gaaende vertikale baand af 6 linjer, i hvis mellemrum er skaalformede runde fordybninger, omgivne af en rad punkter.

Den begravne havde saaledes ligget med hovedet mod nordvest.

24. Langhaug, ca. 8,4 m. i ø. for no. 23, 12,5 m. lang fra v. —ø., 8 m. bred, 1,1 dyb.

I bunden var en stenlagt grav, 3,4 m. lang fra v.—ø., 1,6 m. bred, med østenden lige under haugens midte.

I denne grav blev truffet: *a)* en knust *lerurne* (13060) af typen NO. 361, ufarvet, forsiret med et horisontalt baand af linjer og furer samt runde skaalformede fordybninger. *b)* En knust *lerurne* (13061) af samme type og beskaffenhed som *a*. *c)* Et *sneldehjul* af *sten* (13062), som NO. 170, forsiret med tætte skraalinjer fra hullets ene aabning til den anden, 2,5 cm. højt, 3,6 cm, i tvermaal. *d)* Et meget mindre *sneldehjul* (13063) af brændt *ler*, uden forsiringer. *e)* En mængde *perler* (13064), i alt 215 hele, hvoraf 39 smaa

af *rav* og resten af *glas* med forskjellige former og farver. *f)* 3 smaa *spiralperler* (13065) af *sølv,* dannede af flade, tætlagte stænger, og en lignende af *bronse* samt levning af snoren. *g)* En liden *bøilespende* (13066) af *sølv* som NO. 237, men kun 2,5 cm. lang, med 2 flade guldstrimler omkring bøilen, den ene riflet langsefter. *h)* En liden *spiralring* (13067), vistnok fingerring, af forgyldt *sølv,* bestaaende af en firkantet stang, der er lagt i $3^1/_2$ tætsluttende omgange, vægt 5,3 gr., metalværdi kr. 0,53. *i)* Stykker (13068 *a*) af en af en rund stang dannet *sølvring* med vidde for en finger. *k)* Flade konvexe stykker (13068 *b*) af, sandsynligvis 3, *ringe* af *bronse* med størrelse som en stor fingerring. *l)* Stykker (13068 *c*) af *tøj* og *næver.* *m)* Stykker af *foringskit* (13069) til trækar. *n)* Et lidet trekantet fladt *jernbeslag* (13070 *a*), der har været fæstet paa et underlag af træ. *o)* Stykker (13070 *b*) af nogle *jernstifter.*

Lerurnerne *(a, b)* stod 0,6 m. fra gravens vestre ende og lidt nordenfor dens midtlinje, begge med hankene mod nv. og i en indbyrdes afstand af ca 0,12 m.; tæt ved dem laa sneldehjulene *(c, d)* og jernstifterne *(o).* Ca. 0,5 m. længer mod øst var et kageformet lag af tøj og næver *(l)* tversover fra nord—syd og i dette lag de under *e—k* nævnte sager, hvoraf sølvringen yderst ved gravens søndre væg. Endelig fandtes *m* og *n* i gravens østre ende.

Her havde følgelig været nedlagt et kvindeligt lig paa ryg og med hovedet mod vest.

25. Rund, ca. 5,04 m. i sv. for no. 10, 6,7 m. i tvermaal, 0,85 dyb.

I bundens midte var en ellipseformet grav, 1,75 m. lang fra n.—s., 0,9 bred og ca. 0,4 dyb, uden spor af trækiste men med merker af et skelet.

I graven fandtes: *a)* stykker (13071) af *foringskit* til et trækar. *b)* En liden *lerurne* (13072), omtr. som NO. 360, forsiret med horisontale furer og buer, 9 cm. høj, 8,5 cm.

vid over mundingen, ufarvet. *c)* En *lerurne* med gjennemboret hank (13073, afbild. fig. 8), ufarvet. *d)* En knust *lerurne* (13074) af typen NO. 361 men med hanken usedvanligt langt nede, sortfarvet, forsiret med horisontale furer og linjer, afvexlende med vertikale linjer og runde fordybninger.

Disse sager fandtes i gravens søndre ende; urnerne stod tæt ved hverandre i et triangel, saaledes at den mindste *(b)* dannede spidsen mod gravens sydende.

Den begravne har saaledes rimeligvis ligget med hovedet mod syd.

26. Rund, ca. 5,04 m. i sø. for no. 10, 11,5 m. i tvermaal 1,2 dyb.

Ca. 2,2 m. i nord for midten og 0,5 m. under overfladen blev truffet en stor samling af brændte ben, omringet af *foringskit* (13075) til et trækar, hvori benene saaledes har været nedlagte.

27. Langhaug, tæt i v. for no. 26, 10,5 m. lang fra v.—ø., 8,6 bred, 1 m. dyb.

I bunden var fra haugens midte og mod vest en grav-2,5 m. lang, 1,3 bred og 0,5 dyb, med spor af trækiste, jern, nagler og skelet.

I graven fandtes: *a)* en knust *lerurne* (13076) af typen NO. 361, men ligesom 25 *d* med hanken ualmindelig langt nede og spor af farve, forsiret med horisontale streger og furer samt derunder guirlander af to furer og runde fordybninger. *b)* En knust *lerurne* (13077), nærmest som NO. 365, men noget højere i halsen og med længere hank, sortfarvet, forsiret med streger og furer omkring halsen samt grupper af 3 og 3 vertikalt stillede ovale fordybninger. *c)* Smaastykker (13078) af *foringskit* til et trækar. *d)* Kugleformet *sneldehjul* (13079) af *bronse,* uden forsiringer, 2 cm. højt, med spor af træstok i hullet. *e)* Levninger af en liden *kniv* og af en *synaal* af *jern* samt nogle andre jern-

stumper (13080). *f)* En lignende rund *sten* (13081) og af samme beskaffenhed som den under no. 3 *x* omtalte, samt en liden svovlkiskugle, bedækket med jernrust. *g)* En mængde perler (13082), ialt 129 hele, hvoraf 26 temmelig store af *rav* og resten af glas med forskjellig farve og form, deraf to gjennemsigtige, en grøn og en gul, med sjelden form, som en cylinder, omgivet med smale ribber (afbild. fig. 9 og 10); desuden rest af en sølvspiralperle lig 24 *f* med en stump af snoren. *h)* Levning af *tøj* og *træ*, en af en rund stang dannet *bronsering*, 4 cm. i tvermaal, med vedsiddende tøj, og stykker af to yderst irrede større *ringe* af bronse, bestaaende af en smal og temmelig tyk flad stang, indhyllede i tøj (13083).

Lerurnerne *(a, b)* laa tæt ved kistens nordvæg og 0,6 m. fra dens vestre ende. Derefter fulgte i midten af kisten og indtil 1,3 m. fra østenden et kageformet lag med de under *g* og *h* omtalte sager. Endelig fandtes de under *c—f* nævnte ting ved kistens søndre væg og 0,6 m. fra dens østende. Som sedvanligt, var det omtalte lag brunt og meget haardt.

Her havde saaledes været nedlagt et kvindelig paa ryg og formodentlig med hovedet mod vest.

28. Rund, ca. 5,6 m. i *ø.* for no. 27, 7 m. i tvermaal, 1,9 dyb.

Midt i haugen og ca. 0,5 m. over dens bund var en samling af brændte ben og *a)* stykker (13084) af *foringskit* til et trækar.

I bundens midte blev truffet en grav, 1,35 m. lang fra v.—*ø.*, 0,6 bred, med spor af trækiste og skelet.

I kisten laa *b)* en knust *lerurne* (13085) af typen NO. 364, uden forsiringer. *c)* En mængde *perler* (13086), i alt 126 hele, deraf 6 af *rav* og resten af *glas* med forskjellig form og farve. *d)* Levning af en liden *bøilespende* (13087) af *bronse*, nærmest som NO. 235, men med flad bøile og meget mindre naaleskede; naalen af samme metal og for-

synet med en kort spiral med tilbagegaaende bøile. Desuden fandtes en rund *jernklump*, ca. 4 cm. i tvermaal, med ubestemmeligt øiemed.

Lerurnen *(b)* laa i kistens midte, 0,3 m. fra dens vestre ende; 0,4 m. i nø. for lerurnen fandtes jernklumpen og perlerne *(c)*, saaledes at den første dannede ligesom et lidet hoved, om hvis hals perlerne var lagt. Ca. 0,1 m. længer øst laa bøilespenden *(d)*.

Den begravne var saaledes af kvindekjøn og havde været nedlagt paa ryg med hovedet mod vest, men maatte paa grund af den ringe afstand mellem lerurnen og gravens østende have været kun en dverginde eller et barn.

29. Rund, ca. 7,84 m. i ø. for no. 28, 7,6 m. i tvermaal, 1 m. dyb, med en stenrøs i midten.

Der sporedes intet med arkæologisk betydning.

30. Rund, ca. 6,72 m. i ø. for no. 29, 7,4 m. i tvermaal, 1,3 dyb.

Omkring haugens midte og 1 m. under dens top blev truffet et rundt lag af brændt jord og brændte ben, ca. 1,3 m. i tvermaal og ca. 0,5 m. tykt. I dette lag fandtes:

a) En *lerurne* (13088) af typen NO. 364, forsiret med rader af ganske smaa kopformede huller fra halsen til bunden, dels horisontale, dels vertikale. *b)* Stykker af en ufarvet *lerurne* (13089), som NO. 361, forsiret med 4 horisontale furer ovenfor den største udbugning. *c)* En som spende benyttet *dyrefigur* af *bronse* (13090, afbild. fig. 11), hvoraf kun den forreste del er levnet, medens resten er bortkommet ved ødelæggelse af ild; dyrets horn se nærmest ud som en kos, hvorimod dets holdning snarest peger paa et dyr af hjorteslegten (jfr. aarsber. 1883 fig. 11 samt N. Fornl. 249, under Birkeland, og aarsber. 1885 fig. 11, dog er de to sidste ikke spender, men beslag). *d)* Et stykke af et lidet *sneldehjul* (13091 *a*) af brændt *ler*. *e)* En stump (13091 *b*) af en *beltering* af *bronse*, sammenrustet med jern, hvoriblandt synes at være et stykke af en *syl*. *f)*

Stykker (13091 *c*) af en *bronsenaal* med en ring i toppen og muligt af en krummet *haarnaal* af *jern*.

Lerurnen *(a)* var i midten af det omtalte lag hvelvet over større brændte ben, og rundt om laa de øvrige sager spredte.

31. Langhaug, ca. 2,8 m. i sv. for no. 30, 11 m. lang fra nv.—sø., 8 m. bred, med dybe hulinger efter en tidligere gravning.

Det viste sig, at haugen havde været fuldstændig udgravet, men blandt det dengang opkastede grus fandtes følgende smaasager (13092): et *flintstykke* uden spor af bearbeidelse, odstykket af et *knivblad* af *jern* og halvdelen af en *perle*.

Af de undersøgte 31 hauger havde trende (no. 2, 3, 20) en ualmindelig størrelse, medens de øvrige var som sedvanlig.

Efter formen var 24 hauger runde, de øvrige syv derimod langagtige. Af disse igjen havde fire (no. 21, 22, 24, 27) retningen fra øst — vest eller den samme som gravpladsens strøg, medens de tre andre var mere eller mindre afvigende i denne henseende. Saaledes strakte no. 11 sig fra nø.—sv., no. 18 fra n.—s. og no. 31 fra nv.—sø.

To hauger (no. 15, 29) frembød intet med arkæologisk betydning, og i syv (no. 1, 2, 4, 10, 16, 19, 31) var der tidligere foregaaet udgravninger, hvorved størstedelen af deres oldsager var ødelagte eller forsvundne.

Hvad begravelsesmaaden angaar, var der, som ellers sedvanligt, enten anvendt ligbrand (no. 5, 7—9, 11, 19, 21, 26, 30), — hvilket vistnok ogsaa havde været tilfældet ved haug no. 3, skjønt ingen ben fandtes levnede, — eller ogsaa var den døde bleven jordet i ubrændt stand. I sidste fald havde man i haugens bund indrettet en grav, hvori den døde fandtes nedlagt i en trækiste med sin fulde dragt (no. 12, 13, 20, 22—25, 27, 28), og selv hvor intet spor (no. 14) saaes af kiste, maa dog saadan oprindelig have været tilstede, eller ialfald et

dæksel over graven, da det jo vilde være meningsløst at gjøre sig umag med at indrette en grav, og dog lade kisten staa aaben, saa den strax blev fyldt med grus. I én haug (no. 28) var begge begravelsesmaader anvendte, idet der i bunden var grav med kiste, men over bunden en samling af brændte ben, hvilke følgelig var tilkomne samtidig med eller efter den første begravelse.

I langhaugerne havde gravene selvfølgelig samme retning som haugen, dog kunde det alene i tre tilfælde (no. 22, 24, 27) sluttes, til hvilken kant den begravnes hoved havde vendt, og dette var mod vest. Det samme viste sig ogsaa i den runde haug no. 12, hvorimod hovedet i de øvrige runde hauger laa mod nord (no. 13, 14, 25), nordvest (no. 23) eller sydvest (no. 20).[1]

I haugen no. 3 synes der at have været begravet flere end to individer, i haugene no. 13 og 28 to, men i de øvrige kun ét individ.

Hvad den begravnes kjøn angaar, var der, forsaavidt det med sikkerhed fremgik af de forefundne oldsagers beskaffenhed, i tre hauger (no. 8, 14, 20) jordet mænd, i tretten derimod kvinder (no. 2, 3, 5, 6, 12, 13, 18, 22, 24, 27, 28, 30, 31).

Med hensyn til tiden for begravelserne hidrørte kun én haug (no. 14) fra den yngre jernalder eller fra ca. 900 efter Kristus. Alle de øvrige hauger, hvori der fandtes oldsager, maatte paa grund af disses beskaffenhed henføres til den ældre jernalder (omtr. de første 600 aar af vor tidsregning) dog hverken til den ældste del af denne periode eller til den yngste (ca. 500—700 efter Kristus), men senest til omkring ca. 400, og saaledes til det tidsrum, hvori der viste sig en sterk indvirkning paa vore brugsgjenstande fra den romerske kulturs former.

Sættes begravelsesmaaden i forbindelse med tiden, frembyder denne udgravning i flere punkter mere end almindelig

---

[1]) Jfr. aarsber. f. 1885 s. 42.

interesse, For det første træffe vi her flere bundgrave end hidtil paa noget andet sted fra en saa tidlig periode af den ældre jernalder.[1] Dernæst møder os her noget lignende som i haugene paa Nes[2] fra yngre jernalder, at langt flere kvinder (her 6, paa Nes 5) blev begravne paa den nævnte maade end mænd (her 2, ligeledes paa Nes). Endelig indbyde de to mandsgrave (no. 14 og 20) til en lærerig og interessant sammenligning. Thi skjønt de tilhørte vidt forskjellige tider, den første ca. 900 den anden ca. 400 efter Kristus, og de saaledes fremviste en tidsforskjel af ca. 500 aar, var dog begravelsesmaaden aldeles den samme, medens det ved at betragte de gjenstande, den ene grav indeholdt og den anden manglede eller omvendt, og ligeledes de former, der viste sig paa de samme slags sager i begge grave, bliver iøinefaldende for enhver, hvad der forsaavidt dannede forskjellen mellem begge tidsaldere.

Tallet paa de i hver haug forefundne oldsager var meget forskjelligt, som oftest lidet men i flere tilfælde (no. 3, 13, 14, 20, 22, 24, 27, 28) meget stort. For det meste havde selve gjenstandene ikke noget usedvanligt ved sig. Undtagelser herfra dannede glasbægeret (no. 20 *f*), og de med gjennemborede hanke forsynede lerurner (no. 2 *e*, 13 *f*). Endnu sjeldnere eller enestaaende var spenden med dyreform (no. 30 *c*), smykkenaalen (no. 3 *a*) og de to ejendommelig formede glasperler (no. 27 *g*).

De mange lerurner, som udgravningen bragte for lyset, var ikke egentlig noget merkeligt, men de kan dog give en støtte for visse hidtil gjorte iagttagelser. Det slags kar blev saaledes truffet i 11 hauger, dels hvor bundgrave fandtes (no. 12, 13, 18, 20, 22—25, 27, 28), dels hvor ingen saadan var forhaanden (no. 30). I tre hauger (no. 20, 23, 28) var der i hver et saadant kar, i to hauger (no. 22, 25) derimod 3 urner, medens der i de øvrige 6 hauger fandtes 2 saadanne kar i hver haug. I de sidste tilfælde bestyrkedes saaledes, hvad der ellers har vist sig som

---

[1]) Jfr. dog aarsber. f. 1878 s. 189.

[2]) Aarsber. f. 1885 s. 22 ff.

regelen, at der med hver begraven person blev nedlagt to lerurner og som oftest indbyrdes forskjellige i sin form. Som det synes rimeligst, maa disse kar stilles i klasse med gravens øvrige oldsager, saaledes at man medgav den begravne de gjenstande, som han eller hun i levende live havde brugt. Derved opstaar igjen det spørsmaal, hvorledes disse kar anvendtes dengang i det huslige stel. Dette kan vistnok ikke have været til at koge i, da de dertil var baade for smaa og mestendels altfor fint udstyrede. Derimod har de rimeligvis tjent som drikkekar eller beholdere for flydende spisevarer. Sandsynligvis er disse kar en indenlandsk frembringelse,[1] ialfald de urtepotformede, der næsten ikke kjendes udenfor Norge; de er da gjorte paa steder, hvor der fandtes tjenlig ler, og dernæst, ligesom kleberstenskarrene i den yngre jernalder, ved tuskhandel bragt omkring i landet. I en anden henseende kan der spørges om grunden til, at dette slags kar saa godt som forsvinde ved udgangen af den ældre jernalders periode, et spørsmaal, ved hvis besvarelse jeg ikke her vil opholde mig.

Lerurnerne kan siges at danne en egen klasse sammen med sverd og længere spyd, forsaavidt der udkræves en særegen omhyggelighed for at faa disse sager i hel tilstand frem af jorden. Herved forudsættes naturligvis, at de ikke allerede i haugen har sprækker, da der i saa fald intet hjelper. Men hvor de tilsyneladende er hele, vil det paa grund af den skrøbelige tilstand, hvori de befinde sig, som oftest bero paa behandlingsmaaden, om maalet skal naaes.[2] Det gjelder da her, at gjenstanden paa alle sider først løses fra det omgivende grus derved, at dette forsigtig bortgraves, dernæst at den ikke gribes eller løftes med hænderne, da deslige sager paa grund af sin skrøbelighed ej taale noget ujevnt tryk. Ved lerurnerne er det overhovedet mest praktisk strax deres munding viser sig i jorden

---

[1]) Jfr. aarsber. 1874 s. 154 ff.
[2]) Jfr. aarsber. f. 1873 s. 128.

at slaa et baand, helst et smalt bændel, et par gange stramt om urnens hals, og naar den rundt om er frigjort for sammenhæng med omgivende grus, at faa sikkerhed tilveiebragt ogsaa for underdelens vedkommende. Dette vil med mindst risiko kunne ske ved hjælp af en tynd firkantet jernplade, som med et hjørne foran drives horisontalt ind under bunden, og hvorpaa urnen, uden selv at berøres, kan hæves i veiret ved at holde i pladens kanter. Efter optagelsen bør da karret hensættes nogen tid paa et luftigt sted helst i solen, inden der skrides til tømning af dets indhold, hvilket bedst sker ved hjelp af en ske.

Noget anderledes maa man bære sig ad med de omtalte jernsager. Thi her vil det, som erfaring har vist, ikke være tilraadeligt, hvad undertiden er bleven foreslaaet, at skyde et fladt bræt under dem, hvorpaa de kan hvile, før de hæves op af jorden. Foruden at de nemlig vil blive udsatte for at brækkes ved brættets indskydning, saa kan det samme opstaa derved, at de ofte har krumninger, der ikke saaledes som i jorden vil faa en jevn understøttelse paa et horisontalt bræt. Det bedste middel er derimod det, som jeg ved den her omhandlede udgravning fik leilighed til at anvende for første gang. Dette er at man, efterat jorden er løst under vedkommende gjenstand, forsigtig drager et smalt net fra dens ene til den anden ende, saaledes at gjenstanden kommer i midten, og dernæst gjennem de øverste masker paa nettets langsider stikker en ret stok, hvormed gjenstanden løftes op af jorden og bæres, idet den da hindres fra at brække derved, at den faar en jevn understøttelse overalt af traadene i nettets masker. Forresten gjelder med hensyn til jernsagernes behandling efter deres fremkomst af jorden det modsatte af, hvad der er sagt om lerurnerne, idet jernsagerne just maa lægges i vand for at befries for rust og derved løses fra andre gjenstande, som maatte være fastrustede dertil.

Paa grund af de mange bundgrave, der viste sig ved denne undersøgelse ligesom paa Nes,[1] vil jeg her endelig gjøre et par

[1]) Jfr. aarsber. f. 1885 s. 43.

bemerkninger i saa henseende. Lad os her først tænke os, at der i en haug er indrettet en saadan grav i forbindelse med trækiste og under alle omstændigheder, som oven udtalt, beskyttet af kistens laag eller et løst dæksel af træ. Lidt efter lidt bliver denne træplade saa raadden, at den ikke længer yder nogen modstand mod det overliggende gruslag, og dette vil da følgelig sammen med de levnede træpartikler og i tilfælde jernnagler, som har været anbragt i træet, synke ned i graven og fylde denne. Der opstaar dernæst en kemisk proces mellem gruset, træet, den foraadnede meneskekrop og de nedlagte sager navnlig af metal, saa at gruset inde i graven faar en anden farve end den udenfor værende aur. Snart efter vil mulig ogsaa træer, men ialfald mindre planter, skyde sine rødder ned i gravens grus, hvor haugen ikke har for stor høide, medens den faste aur udenfor graven er uimodtagelig for rødder. Alle disse omstændigheder eller ialfald flere af dem vil under en udgravning af haugen komme tilsyne og saaledes vise sig som ubedragelige merker paa, at der er en bundgrav. Efterat nemlig den egentlige haug eller jordlaget over bunden er kastet ud til alle sider og aurens overkant lagt klart i dagen, vil, forsaavidt grav findes, konturerne af denne som oftest for et opmerksomt øie vise sig tydelige paa bunden. Inden gravens omraade vil da gruset være løsere og have en anden farve end auren udenfor og tillige som oftest fremvise rødder, hvorfor denne er fri. Naar graven saaledes har vist sig som en kjendsgjerning, gjelder det ved forsigtig fremgangsmaade at faa de nedlagte sager op af jorden. Det følger da af sig selv, at spaden ikke længer tør bruges i skraa stilling, men fylden lag for lag skuffes bort, indtil man træffer de nedlagte gjenstande, og fra det øieblik maa en træpind eller fingrene træde i spadens sted.

UNDERSØGELSER I SØNDHORDLAND OG RYFYLKE 1886.

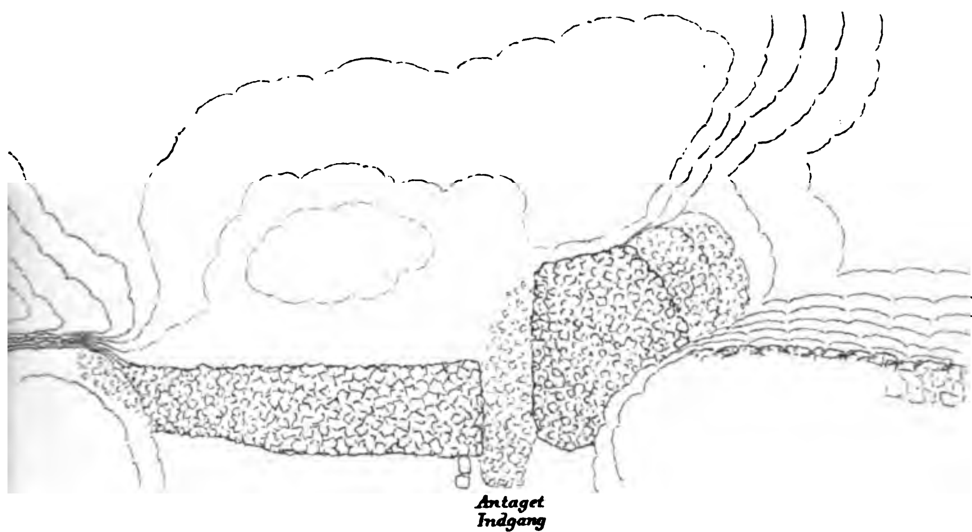
AF I. ROSS.

Var veiret ugunstigt i den tid, som stod til min raadighed sommeren 1885, saa var det i endnu høiere grad ugunstigt sidste sommer. — Jeg udrettede derfor ogsaa lidet.

Paa *Borgaraasen* i *Etne* (350 fod høi) anstillede jeg nogle undersøgelser, men kom ikke til synderlig store eller sikre resultater; murene er saa til grunden nedrevne, at det endog er vanskeligt at bestemme de oprindelige kanter der, hvor stenmængden har været størst, nemlig mod nord paa det flade, af naturen ganske ubefæstede strøg, og hvor stenene nu ligger som en temmelig bred flad ur. Vedføiede rids antyder i det væsentlige, hvad der syntes mig at fremgaa af undersøgelse.

Paa det 80—90 fod brede, ganske flade strøg mod nord har strukket sig en mur, der i sin største længde synes at have varieret mellem 12 og 17 fods bredde. Den støtter sig mod vest til en omkring lodret styrtning, og gaar derfra i nogenlunde ret linie omtrent 55 fod; her synes grundlagets karakter at forandre sig noget og mere at antage udseendet af en maadelig brolægning, der ogsaa strækker sig noget indenfor og udenfor muren. Her mener jeg har været en indgang med en vidde af omkring 10 fod. Øst for denne udvider muren sig til en stor røs, der, saavidt jeg kunde finde grænsen for den, syntes at have i største udstrækning S.—N. 36—38 fod, Ø.—V. 26—28

Borgaraasen i Etne.

0 10 20 30 40 Fod.

fod; mod nordøst gik den som en løs ubestemt ur et stykke ned gjennem skaret, og her har den forrige eier af gaarden Motskaar efter sønnens, den nuværende eiers, sigende bortkjørt en mangfoldighed af læs med sten til gjerder paa gaarden. Hvorledes denne udenfor den egentlige mur skydende røs skal betragtes, kan vel være vanskeligt at afgjøre; muligens har det været et noget taarnlignende fremspring til at flankere murene til begge sider, især muren vestover, der ellers maatte være adskillig vanskelig at forsvare, da der foran endog ligger en liden forhøining i fjeldgrunden, bag hvilken angriberne kunde finde nogen dækning, naar ikke murfremspringet var; paa samme tid forsvaredes herfra særlig indgangen, hvis den har været, hvor jeg antager den. En noget lignende anordning synes — efter Ryghs »Bygdeborge i Norge« — at have fundet sted paa Trælborgnuten i Bø pr., Bratsberg amt, — dog at der hovedrøsen ligger lige *indenfor* indgangen. — Jeg lod grave noget der, hvor vandsamlingen er, men fandt ingen kunstig dæmning. Hverken gravningen der eller paa et andet punkt, hvor jeg tænkte mig muligheden af, at en liden bygning havde staaet, hvilket neppe har været tilfældet, bragte frem nogensomhelst oldsager; heller ikke fremkom saadanne ved rydning langs muren mod nord.

Fra Etne begav jeg mig over Ølen, Sandeid og Vikedal til Rosseid. I det jeg paa baad passerede fra Vikedal til sidstnævnte sted, saa jeg gjennem regntykket paa den anden side af fjorden i Skjolds pgd. en høi nut, hvis form vakte min opmerksomhed. Baadsfolkene kaldte den *Bornuten*, liggende paa gaarden Skigelstrand eller Skikkelstrand (amtskartet). Den øverste top havde, seet fra fjorden, steilt afskaarne kanter paa begge sider. Paa skriftlig henvendelse fra mig har gaardbruger Jørgen Jørgensen Skigelstrand svaret: »Nutens navn har været og endnu er *Borgnuten*. Borghuse eller befæstningsmure viser sig nu ikke noget synbart«. Han tilføier et sagn om et »pengeskrin i Borgnuten«, som kanske antyder, at man dog har be-

merket spor af menneskeverk deroppe, og at saaledes levninger af mure ved nøiere undersøgelse kunde findes. Dog er der vel ogsaa mulighed for, at fjeldtoppe af særlig form har kunnet faa borgnavnet her som paa Island, uden at der har været nogen befæstning.

Da jeg besøgte Børshaugen paa Rosseid, forekom det mig snart, at kartet over den i »Bygdeborge i Norge« maatte være mindre nøiagtigt, hvorfor jeg foretog opmaaling og bestemmelse af murenes retning. Rids af haugen med mure vedføies. — Opgangen er fra syd (el. syd—syd—vest), hvor murene straks viser sig for en. Omtrent 190 fod fra toppen træffer man første og vel altid laveste mur, — nu temmelig sterkt nedbrudt, bygget af store stene og strækkende sig i ganske ret linie nord—nord—vest; især er den meget ramponeret, tildels ganske nedrevet i sin nordligste ende. Her var en svær grundsten noget nedgledet og havde taget med overlaget, hvoraf endnu endel laa i lag oppaa stenen; denne maalte 10 fod i længde og 5½ i bredde, hvilket sidste er noget mere, end man i det hele kan anslaa murens bredde til; 43 fod fra sydligste ende er en indgang 4—5 bred. Denne nedre murs længde maalte jeg til 108 fod. — 40 fod ovenfor, altsaa 150 fod fra topfladen, ligger den anden mur, der har en noget mere brudt og bugtet retning, men med indtagelse af sin sydligste del i det væsentlige gaar mod nord —nord —vest. Denne mur, som jeg maalte til 205 fod, er bygget af svære stene og i det hele ret vel bevaret, undtagen nordligst. Bredden omkring 5 fod; kronen skraaner her, som ved andre borge iagttaget, indover og gaar lige i fjeldet, høiden indtil omkring 6 fod; 152 fod fra sydøstlige ende er der en indgang, 6 fod bred. — Omtrent i samme høide som øvre mur er der længere mod nord under en lidt udadskraanende fjeldhammer en afsats med sterkt fugtig grund. Lige paa kanten af denne med brat styrtning udenfor strækker sig en 16 fod lang og 3 fod bred murlægning, der maa opfattes som dæmningsvold for en vandsamling; befæstningsmur trængtes ikke her. —

Fjorden

(Ny Gaard)

N

Börshaug

Rösseid

(gamle Gaard)

Seet fra Nord-Öst.

Seet fra Öst.

Seet fra Syd.

Ved barometermaaling fandt jeg Børshaugs høide over havet 250 fod, over gaardens huse 150 fod.

Jeg drog derfra videre til *Finø*, hvor jeg undersøgte et par gravhauger paa *Kindingstad*. — Den største var en rundhaug, ved navn Pikhaug, der laa omtr. 100 skridt vestlig for ladebygningen paa Vestre Kindingstad (Nils Kindingstad). Den egentlige gravhaug, omkring 5 fod høi, laa oppe paa en rund fjeldknat, saaledes at det hele saa ud som en mægtig rundhaug af 240 fods omkreds (60 fod N.—S., 70 Ø.—V.) og 16 fods høide. Skjønt jeg snart saa, at haugen tildels bestod af fjeld, havde jeg dog ventet den egentlige grav mægtigere. Den bestod af jord og en stor mængde løftestene. Nederst laa store flade stene. Omtrent midt i haugen i et lidet rum mellem disse — intet egentligt gravkammer — laa i sterkt kulblandet jord (omtr. 5 fod under toppen) en samling *perler*, nogenlunde i en kreds og tildels i en saadan stilling til hverandre (ende mod ende), at de synes at have været paa traad, da de nedlagdes. De fleste og største var aflange ravperler, desuden nogle perler af brændt ler og endel af blaat og gult glas, disse sidste især som dobbeltperler. Sammesteds fandtes ogsaa en *armring* af *bronse*, væsentlig som Norske Olds. 721, og et lidet brudstykke af en anden tyndere ring med svage tverrifler. Noget tilsiden for dette laa under en mindre helle en ganske knust, grovt forarbeidet *urne* af brændt *ler*, fyldt med brændte ben; nær herved laa et brudstykke af en *kleberstensskaal*, anden begravelse fandtes ikke i haugen, og var fjeldet lige under. — Dernæst undersøgte jeg en af de smaa runde stenrøser eller stenlægninger nede paa sletten, hvor de gamle hustomter er (kart og beskriv. i aarsberetningen 1885 s. 55). Den havde omkring 15 fods diam., to à tre stenlag, kulrand over hele bunden, ellers intet. — Et stykke nord for Pikhaug paa samme høidedrag er et par rundhauger til, hvilke tildels syntes udgravede. — I Kindingstadhagen nede mod stranden, straks øst for bækken, ligger en langhaug, 100 fod lang, 20 fod bred, strækkende sig nogenlunde

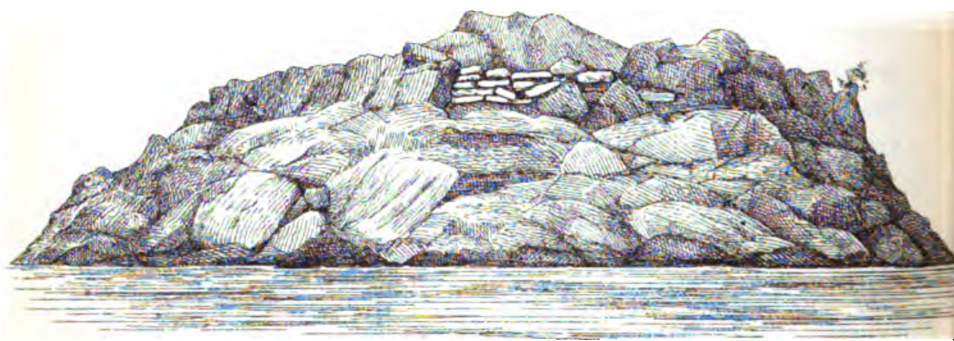
Ø.—V. — Noget længere vest, paa den anden side af bækken, nede ved stranden straks øst for Ole Kindingstads hus er der 5 eller kanske flere lave stenrøser; fra den nordligste af disse er der i senere tid taget en mængde sten til en brygge lige ved.

Noget længere vest paa *Ladstenhage-næsset* (gaarden Ladsten) er der en samling af store stenrøser. Den østligste 1) er en lang lav røs af svære stene, 40 fod lang, 14 fod bred, med retvinklet afslutning mod nordvest; 2) 10 skridt vest for no. 1 en rund, lav stenrøs af store stene, med regelmæssig muret rand, 140 fod i omkreds, især mod midten mægtige stene og her ligesom et muret aabent kammer, omkr. 6 fod hver vei, hvis dette ikke blot er fremkommet ved, at man her har brudt sig ned; 3) 20 skridt sydvest for en rund, lav stenrøs, 100 fod i omkreds; 4) lige syd for no. 3 en rund, lav stenrøs, 64 fod i omkreds. — Længere nede ved stranden, lidt øst for no. 1, ligger et par mindre røser.

Langs veien mellem Kindingstadhagen og Relstad (Regelstad) er der flere større og mindre stenrøser paa begge sider. — Nede ved nøsterne paa *Relstad* (Ole Endresens grund), en 25 skridt fra stranden, 8—10 fod over almindelig vandstand, er der grundmurene af to gamle skibsnøster omkring 70 fod fra hinanden, hver 70 fod lange og 16—18 fod brede. — Paa Relstadhaugen, en rund fjeldknaus nede ved stranden, ved en liden vig adskilt fra Borgaraas, er der en rund stenrøs noget aftaget i toppen.

I det jeg skulde gaa ombord i dampskibet, fik jeg høre, at der en halv fjerding længere nord — paa en ø under gaarden *Naaden* — skulde være en aas, som kaldtes »Naadenøslottet«, og at der nok var nogle mure. Da beretteren ikke var ganske sikker paa dette sidste, og veiret var saa slet, vilde jeg ikke blive tilbage for at undersøge dette nærmere, men fik det løfte af meddeleren, D. Nilsen Regelstad, at han skulde drage derhen og melde mig, hvad han kunde opdage. Paa senere skriftlig henvendelse til ham har jeg faaet besked om, at der er adskillige gamle mure. »Slottet« er efter hans medde-

Borgholmen ved Vigsnæs.

lelse den østlige ende af Naadenøen, — med god udsigt til hver kant. Den østlige side, som er omgivet af søen, er ubestigelig. Mod syd stikker en liden odde ud; her er fjeldet temmelig steilt, men med besvær kan man dog komme op. Vestenfor denne odde gaar en vig ind. Mod nord stikker øen sig ud i et næs, paa østsiden af hvilket der gaar en større vig ind; mellem denne østre og den vestre vig — saavidt jeg kan forstaa af beretningen — er en lav dal, der dog er delt paa tværs af et mindre høidedrag, der gaar ud over det nordre næs og sænker sig langsomt ned mod søen. Ad dette høidedrag, mener beretteren, at den egentlige opgang til »slottet« har været, og paa denne skraaning ved »foden« af slotshøiden er en 200 fod lang mur; en 80—100 fod høiere oppe er en større mur, dog meget nedramlet; det, som nu »staar i mur«, er 5 fod høit og 3 fod bredt; 10 fod høiere oppe — er der — en «svag antydning til en 3die mur, som med en bergknat imellem fortsætter sig videre mod øst; her viser den sig at have været solid, men enkel«. Ogsaa paa andre punkter, hvor man kan komme op, viser sig spor af dobbelte mure. Længden af det befæstede rum er fra nord mod syd 900 fod, bredden fra 480 til 500 fod.

Efter min anmodning har magasinforvalter ved Vigsnæs verk, hr. S. Schanche godhedsfuldt undersøgt og beskrevet »*Borgholmen*« ved indløbet til Vigsnæsvaagen (omtalt under no. 148 i profess. Ryghs »Gamle bygdeborge i Norge«); en tegning af den er ogsaa taget fra vestsiden, hvor muren endnu paa et stykke ligger i lag, hvilken tegning vedføies. — Efter hr. Schanches meddelelse er holmens længde 120 meter, bredden 4c m., høiden 16 m.; det rum, som maa antages at have været befæstet, er 15 m. × 6,5 m., (altsaa ganske usædvanlig lidet), og danner en temmelig regelmæssig firkant; da det imidlertid senere heder, at »muren paa nordre side af dette rum ganske er borte, saaledes at det nu er ubestemmeligt, om denne har dannet en ret vinkel ind til fjeldvæggen eller fortsat længere

udover i ret linie til den ubestigelige kant« (østre), kan vel det indesluttede rum have været noget større. Kun paa vestsiden er endnu muren i lag i en længde af henimod 4 m. Den bestaar af meget store stene »ca. 2 m. × 1,5 m. paa den flade side. Gjennemsnitlig er stenene ca. 2,5 kubikmeter«. Denne mur, der nu har en høide af 1 m. og en bredde af 1.5 m., støtter sig (mod nord?) til en brat fjeldkant af 4 m. høide. I en ret vinkel fra murens søndre ende findes et meget let tilgjengeligt skar, der i høide med muren er fyldt af store nedrevne stene. — Paa østre side er holmen ganske steil, naar undtages et brat skar, der gaar fra toppen lige ned i vandet. Dette skar er stængt med en stor rund sten, der er støttet i underkant med flere smaastene. — Paa den øverste top er et græsbevokset plateau, omtrent 3 à 4 m. i firkant, og i midten heraf er en cirkelformet fordybning, fyldt med mose og vand, vel altsaa enslags brønd. — Af en gammel opsidder paa gaarden Vigsnæs fortaltes, at i hans ungdom byggedes paa Karmøen ligeoverfor — sundet er omkr. 60 m. bredt — en stenkai til optagning af nøter etc., og at man da for letheds skyld benyttede de store stene i borgmuren, som ved den leilighed for en stor del blev nedbrudt. Hr. Schanche tilføier, at hvis det igjen skulde hænde, at man fik lyst paa den lille rest, som er tilbage, skal han — saavidt det staar til ham — søge at faa borttagningen hindret. — I syd for Borgholmen ligger en mindre holme, og oppe paa denne skal ligge en stor, tyk og ganske flad sten, »som er lagt der af mennesker«, da holmens hele bygning og fjeldart umuliggjør nogen udrasning fra denne. Imidlertid har hr. Schanche ikke havt tid til at undersøge dette nærmere.

Paa gaarden *Sunde* (Tysnæsøen) lige ved Loksundet er en rund brat fjeldhøide, som kaldes »Sundeslottet«, ubestigelig fra de fleste sider. Her fandt jeg imidlertid ikke nogen spor af mure. — Længere syd ved samme sund, straks nord for gaar-

den Nymark, stikker et lidet næs ud (Titlesnæs); her er en væsentlig udkastet stenrøs. — Paa *Hammerhaugsnæsset* (Gitle Hammerhaug, Onarheim), tvers over for gaarden Hovland, ligger en stenrøs, 38 fod SV.—NO., 32 fod SO.—NV. Den var noget udrodet i midten. Jeg lod den undersøge, men uden noget udbytte. Fra den høinende top til fjeldgrunden var 2—3 fod.

UNDERSØGELSER I STENVIKSHOLMS RUINER 1886.

AF INGENIØR AXEL KREFTING.

Stenviksholm Slot, der som bekjendt blev bygget af Norges sidste Erkebiskop Olaf Engelbrektsøn (1524—37) paa en liden Holme i Aasenfjorden tæt ved Gaarden Stenvik, spillede en fremragende Rolle i Norges Historie i Reformationstiden og under Syvaarskrigen.

Efterat Erkebispen i 1537 havde flygtet fra Slottet og ud af Landet, blev det erobret af Lensherren over Trøndelagen, der gjorde det til sin Residents og gav Lenet Navn af Stenviksholms Len. Omtrent 20 Aar senere flyttede Lensherrerne dog sin Residents til Trondhjem.

Slottet blev opført i en skjevvinklet Firkant med omtrent 150 Fod lange Sider og med et stort rundt Hjørnetaarn i SV. samt et mindre i NO. Ved en 4—500 Fod lang bro, hvoraf endnu sees Levninger, har det været forbundet med Landet.

I krigsvidenskabelig Henseende er det mærkeligt som Repræsentant for Befæstningskunstens Standpunkt strax efter Krudtets Indførelse til Krigsbrug her i Landet, og da Slottet antageligt blev sløifet som Befæstning allerede i 1570, havde man ingen Anledning til at forandre dets oprindelige Anlæg som saadan. Slottet brændte 1542, medens Lensherrerne endnu boede her, men blev strax efter restaureret.

Efter mange Mærker at dømme maa det dog have tjent som Privatbolig efter 1570, maaske som Avlsgaard for Lens-

herren, og har da for at være tjenligere til dette Brug faaet en Del Tilsætninger, hvilket nedenfor nærmere skal blive paavist. I 1875 blev der foretaget endel Undersøgelser i Slottets Ruiner af Kaptein Ziegler, til hvis Indberetning, Karter og Planer jeg skal tillade mig at henvise.[1]

Ifølge Anmodning fra Bestyrelsen for den trondhjemske Filialafdeling blev de nævnte Undersøgelser gjenoptagne i 1886. Hertil anvendtes Arbeidsfolk fra selve Stedet, og der var ingen Mangel herpaa, da Slaatarbeidet netop var endt. Da de fleste var øvede Veiarbeidere og som Bygdens Folk interesserede i Arbeidet, gik dette hurtigt for sig.

Arbeidet begyndte med det sydvestre Taarn *T* (Pl. I) og det østenfor dette liggende Parti, der i 1875 ikke blev undersøgt paa Grund af de her opdyngede store Masser af Grus og Sten. De i det søndre Kanonhvælv opbevarede fundne Sager blev bragt ud, og her saavel som for det vestre Kanonhvælvs Vedkommende blev der samtidigt arbeidet indenfra opad og ovenfra nedad. Taarnets Indre er opfyldt af en Blanding af Fjæresten og Kalk, der, som allerede af Kaptein Ziegler berettet, her som overalt har bundet sig sammen til et Konglomerat, hvis Haardhed i høi Grad hemmede Arbeidet. Da det var lykkedes at faa brudt en Aabning ovenfra til Hvælvene, gik det dog hurtigere, da nu de større Stene kunde bringes ud herigjennem, istedetfor at løftes over Muren. Der blottedes en stor Del af Taarnets indvendige Murskal, der paa den vestre Side endnu har en Høide fra Gulvet af 19′ 2″ og paa søndre 17′ 6″. Gulvet bestaar af tykke Stenheller, som mod V., hvor det blev brudt igjennem, viste sig at hvile paa 1½″ tykke og ca. 13″ brede Bord, der atter ligger paa Bjelker. Ved disse er Fjeldets Form udjevnet. Muren er paa Syd- og Vestsiden jevn og uden Afbrydelser fra Gulvet til Murkronen. Paa Østsiden ca. 16 Fod fra Gulvet sees derimed Resterne af et Vindu, 21″ bredt, hvis

[1]) Se Aarsber. f. 1875 S. 20 ff.

Bund er stensat og stigende indenfra og udad. Paa Nordsiden, hvor Murhøiden er lavest, sees ca. 12—13 Fod over Gulvet Resterne af en Døraabning, 5′ 10″ bred indvendig, hvis udvendige Bredde har været ca. 3½ Fod. Da den vender ud til Hovedporten, har den vel tjent til herfra at forsvare denne, og Adgangen til den maa være foregaaet ad en Trætrappe indvendig i Taarnet. Her fandtes ogsaa Rester af Træværk og ligeledes noget smeltet Svovl. Af Taarnets ydre Murskal staar der kun en ca. 6 Fod høi Ring tilbage, som i Hjørnet ved søndre Mur har sin største Høide, ca. 10 Fod. Her blev der fundet et helt Kanonhvælv med sin ydre Klæberstensindfatning ligesom det, der er gjengivet i Aarsberetningen for 1875. Ligesaa ser man her 3 smaa Hul i Muren, sandsynligvis anbragte for Stilladserne ved Slottets Opførelse. Et fjerde Kanonhvælv, hvor den ydre Indfatning mangler, blev funden paa Nordsiden. Taarnet har altsaa havt fire Kanonhvælv, et mod hvert Verdenshjørne, alle indvendig ca. 11′ brede, 6′ høie og med 3′ Pil. Murtykkelsen er 16½′.

Adskilt fra Taarnets Indre ved en 6′ tyk Mur mod Øst blev Resterne af et ca. 15½′ langt og 8′ bredt Rum *R* (Pl. IV fig. 16) funden, hvis Gulv ligger ca. 8′ over Taarngulvet. Her sees Resterne af et Vindu mod Nord ud til Vinkelen mellem Taarnet og vestre Væg samt tillige et Vindu mod Syd. Endvidere har man her Spor efter et i Nordmuren indbygget Skabrum, hvis Bund bestaar af en Stenhelle. Ved Taarnvæggen sees de første Par Trin af en Trappe, som vistnok har ført op til Taarnets øvre Del. Da Gruset var bortført fra Rummet *R*, opdagedes ved søndre Mur en velbevaret Trappe paa 11 Trin, som da den møisommeligt var bleven befriet for den kompakte Kalkmasse, hvormed den var opfyldt, viste sig at føre ned til et Hvælv *H* under *R* gjennem en Klæberstens Dør *D*. Denne er paa Trappesiden forsynet med Hul i Muren til en Bom.

Hvælvet *H*, der har holdt sig udmærket, var halvt opfyldt af Kalk og Sten og gjennemvævet af mangfoldige Drypstens-

former, der strakte sig fra Taget ned i Gruset. Lignende saaes ogsaa at være Tilfældet ved alle de under denne Udgravning fundne Hvælv.

Hvælvet *H* er 23½′ langt, ca. 5′ bredt, 7′ høit, og er den eneste Indgang til Taarnet. Gulvet har været belagt med *glaserede Fliser* af brændt Sten, 5″ i Kvadrat og 1″ tykke, som imidlertid var saa fast sammenbunden med Kalken, at ved Oprydningen en stor Del blev revet op. Rummet er forsynet med et Kanonhvælv, der munder ud i Hjørnet mellem Vestvæggen og Taarnet. Her blev der funden 2 kasserede feilstøbte *Blykugler* tilligemed Bundblyet fra en Støbning, ligesaa i Hvælvet *H* en *Jernslægge*, ca. 6 Kg. tung, med et saa lidet Hul, at Skaftet vistnok ogsaa har været af Jern, en 2 Alen lang, 2½″ bred og ½″ tyk *Jernbarre* og endelig Resterne af et *Kobberkar*, fyldt med Trækul.

Mod næste Rum *r* har Hvælvingen *H* en Dør *E* med Klæberstens Indfatning, som mod Øst er prydet med indhugne Søiler uden Basis eller Kapitæl. Denne Indfatning maa, efter Maalene at dømme, sikkerlig være taget fra Lisenerne ved Trondhjems Domkirkes Tværskib. Paa to Steder ser man *Stenhuggermærket* Pl. III Fig. 2. Paa Hvælvsiden har ogsaa denne Dør Huller til en stor Bom.

Hvælvet *H* er nu bleven ryddet og indrettet til Opbevarelsesrum for de fundne Sager, som ikke er indsendt til Oldsagsamlingen. En solid Trædør er anbragt ved *E* og en Kjelderlem over Trappen.

Rummet *r*, som altsaa gjennem *H* staar i Forbindelse med Taarnet, er 66′ langt, 30′ bredt mod V. 27½′ mod Ø. Det er i betydelig Høide opfyldt med kompakt Kalkmasse, som Tid og Midler ei tillod at fjerne. Der blev derimod hugget saa dybt som muligt langs Væggene, saa at Rummets Bygning kunde konstateres. Omtrent 20′ fra Vestvæggen er der et Kanonhvælv *F*, som, da Sydmurens ydre Side blev undersøgt, viste sig at have beholdt sin ydre Klæberstens Indfatning, der

er ensartet med de to før fundne. Den østre Væg *G* viser sig at være indsat, efterat Salen *r* var bygget, saa at denne altsaa har strakt sig til *J* og saaledes havt en oprindelig Længde af 77′ paa Sydsiden; thi *G* løber lige mod et nedstyrtet Kanonhvælv *K* (Fig. 13 Pl. IV) og deler dette i to Dele, saa at det senere umuligt kan have været brugt. Derved opnaaedes der at faa et Forværelse saavel til Rummet *r* som til *n* og *x*.

Salen *r* har sandsynligvis havt sit Tag i Høide med Rummet *R*'s. da der mod V., hvor Muren er temmelig høi, ikke sees Spor efter Bjelkehuller. Ved *L* blev der funden to Buestene nøiagtig lige store (Fig. 19), som muligens har tilhørt et af *r*'s Vinduer ud til Gaarden. Her fandtes ogsaa en forbrændt Bjelke tilhugget i Enden (Fig. 21). Lige foran Døren *D* blev der endvidere fundet et eiendommelig formet 2 Al. dybt ganske glat Hul *M* (Fig. 1 og 22) i den sammenbundne Kalkmasse. Her maa under Nedrivningen have staaet en lang Gjenstand, som efter Kalkens Sammenbinding er bleven trukket ud. Hullet bevaredes. I nordvestre Hjørne blev der funden en smuk *Nøgel* (Fig. 23). Dersom *r* senere bliver ryddet for Kalkmassen, som opfylder den, vil man vistnok finde adskilligt her, som kan belyse dens fordums Udseende. Den har sandsynligvis været Slottets pragtfuldeste Rum. Udenfor gaar Fjeldet brat ned til Porten. Her ligger ogsaa en Mængde Grus, og da Undersøgelserne her først paabegyndtes den næstsidste Dag, blev de heller ikke ganske afsluttet. Der blottedes den største Del af Portrummet *N*'s Brolægning, som paa Nordsiden er forsynet med Rendesten hvorimod ikke paa Sydsiden. Veien op til Porten har ligeledes været brolagt og paa Søsiden sandsynligvis været forstøttet med en Murstensmur *O*, da her fandtes Mursten Kant i Kant et Stykke ned i Kalkmassen. Portens Bredde er 8′ mellem Sokkelstenene. Paa disse ser man *Stenhuggermærket* Fig. 5 (Pl. III). Paa Nordsiden er der indbygget i Muren en ca. 14″ dyb Bænk med Stenplade. Paa Sydsiden, omtrent 7′ fra nævnte Sokkel, stødtes der paa et indspringende Hjørne, hvor en Stang blev

stukket 4—5' dybt ind. Her har muligens været, hvad senere Undersøgelser vil vise, en Trappeopgang fra Porten til Murkronen eller Terassen *p* (Pl. II). Af Rummet *a* ved Siden af Porten findes kun Fundamenterne. Rendestenen gaar i brukket Linje omkring det sydøstre Hjørne. Her blev der funden to nedstyrtede Kjelderhvælv, hvoraf det søndre *P* maa være af nyere Dato, da dets Sydmur løber lige mod Kanonhvælvet *Q* (Fig. 10) og har skjult dette. Herned fører den i 1875 fundne Trappe *(t)*. Paa Grund af Grusmængden, hvormed begge Kjeldere er opfyldt, blev ikke nogen Døraabning funden mellem dem. Der maa antagelig findes en saadan, da ellers Adgangen til Hvælvet *S* vilde have været meget besværlig. Det sidste er vistnok oprindeligt, da det er muret et Stykke ind i Vestmuren.

Det smale Rum *b* nordenfor *a* var Nøglen til to interessante Hvælvfund. Ved at grave ned langs de store Overliggere *1* og *2* (Fig. 6 Pl. III) blev der funden en Klæberstens Døraabning *(3)*, der er 4 Fod høi og 1' 10" bred, og som ved 3 Trappetrin fører ned til et Rum, der aabenbart maa have været Slottets Brønd eller rettere sagt dets Vandcisterne. Dette Rum (Fig. 9), der er særdeles omhyggeligt bygget, er 13' langt, 6½' bredt og 7' høit, og dets Gulv bestaar af Bord nedlagt i Ler. Det har indvendig en ca. 14" bred og 18" høi Sokkel. Ved Opdagelsen var det fyldt med klart velsmagende Vand, og fra Loftet hang der et Net af tynde indtil 6' lange Drypstenstraade, saa fine, at de brast ved den mindste Berøring. Henved 80 Bøtter Vand blev bragt ud. I Bunden fandtes to *Meier* af en 7' lang Slæde samt et stort *Laas*, der muligens har tilhørt Brønden. Paa Indgangens Nordside sees et halvcirkelformet Hul *(4)*, som gaar dybt ind i Muren, og hvis Øiemed er uforstaaeligt.

Rummet *b* (Pl. I) forlænger sig over Brøndindgangen til Vestmuren. Tværs over *b* er lagt en Stenhelle *U* (Fig 6), som forbinder Rummene *a* og *c* ved en Trappe *V* (Fig. 7), der fører ned til *c*. Noget over denne Stenhelle ser man Rummet *a*'s Brolægning, som altsaa ogsaa har strakt sig over *b*.

Rummet foran Brønden blev ryddet helt ned til Bunden, hvorved der paa den ene Side blev funden Indgangen til Hvælvet *S* og paa den anden Side den nedstyrtede Indgang til et Hvælv *W*, der strækker sig under Rummet c, og som er 22′ langt, 9½′ bredt og 7½′ høit. Anordningen ved Brønden er noget uklar. Adgangen har ikke været direkte fra Gaarden, hvilket kan sees deraf, at den tilbagestaaende Del af Gaardsmuren har ca. 4′ Høide. Heller ikke sees i Forrummet Spor efter nogen Nedgang. Adgangen til Brønden maa enten have foregaaet gjennem Hvælvene *P* og *S* ved Trappen *t* eller gjennnem *X*, *Y* og *W* ved Trappen *m*.

Forrummet maa have været aabent fra Bunden til *a*'s Brolægning, da der paa Nord- og Østvæggen, som er bevaret ca. 2—3′ over *a*'s Brolægning, ikke sees Spor efter Hvælv eller Bjelkehuller. En Vandcisterne af ovennævnte Dimensioner maa desuden have været temmelig utilstrækkelig for Slottets Behov. Den kan kun rumme ca. 150 cbf., naar ikke Vandet skal gaa over Tærskelen. Vandtilsiget var næsten umærkeligt 4 Dage efter Udrensningen.

Til Rummet *c* fører en Trappe paa 4 Trin. Den maa være bygget senere, da den ender ved Gulvet *y* (Fig. 7), der er af nyere Dato. Rummet *a*'s oprindelige Gulv har desuden, efter Kanonhvælvet *Q* at dømme, ligget saa dybt, at det vist ikke ved Trappeanlæg har været forbunden med *c*.

Hjørnerummet *c*, som i det nordvestre Hjørne er afrundet indvendig, har to Kanonhvælv, et 10′ langt og 4½′ høit indvendig mod Nord, og et mod Vest. Det sidste, som er forsynet med en Jernring under Hvælvet, ligger halvt under Gulvet *y*, hvorved Trappen *b* ender og som altsaa maa være lagt senere. Ved Udgravningen fandtes her blandt Andet en hel Del Glas af *Vindusruder* og *Drikkeglas*, desuden nogle *Stentøiskaar* samt en prægløs *Kobbermynt*. Mod N. blev der gravet ned helt til det oprindelige Gulv, og er Murhøiden her ca. 15′. I en Høide af 10½′ over Gulvet (Fig. 11 Pl. IV) sees 8 Bjelkehuller, (5 paa

Nordsiden og 3 paa Vestsiden), hvori endnu findes Trærester. Ca. 3′ over disse omtrent midt paa Rummet sees paa Nordsiden en Stenplade *sp*, som muligens har dannet Underdelen af et Vindu i 2den Etage. Afstanden mellem Bjelkehullerne er ca. 4½′. Nederst ved Gulvet fandtes et sort Jordlag, ligesom ogsaa Væggen her synes sortbrændt. Her blev sammen med Trækul funden en hel Del forskjellige Jernsager, som *Skibssøm*, *Knive*, *Øxer*, *Sporer*, *Plougjern* o. s. v. Endnu er Midtpartiet opfyldt af en fast Kalkmasse, ved hvis Borthugning man sikkert vil finde flere Sager. Man skulde næsten tro, at her i senere Tider har været en Smedje; dog var ogsaa østenfor den ca. 3′ høie Skillevæg *Æ* Fundet af Jernsager rigt.

Partiet *dd* synes at have været et eneste Rum, hvorunder der har været ikke mindre en 4 hvælvede Rum ved Siden af hinanden og vinkelrette mod Nordmuren. Denne er her lavere end ved *c*, saa at ingen Bjelkehuller er tilbage. Det hvælvede Rum nærmest Muren *Æ* strækker sig under denne og Gaardsmuren, men gaar ikke saa langt som til Nordmuren. Det er brudt af paa Midten, saa at kun Enderne staar igjen. Ved *m* fandt Kaptein Ziegler 1875 en dyb Forsænkning og formodede, at her maatte have været en Nedgang. Ved Oprydningen blev her ogsaa funden en stor, af 7′ lange Stene dannet Trappe, hvoraf de 5 nederste Trin er bevaret. Paa østre Side af denne fandtes Levninger af en Mur, der har gaaet ud fra Gaardsmuren, og som vistnok har været en Del af et Trappehus. Nedenfor Trappen under *d* blev der fundet et hvælvet Rum *Y*, hvoraf søndre Del er ganske nedstyrtet, medens nordre Del er hel. Indgangen fra Trappen til Hvælvet er 4′ 3″ bred og dannet af brændt Sten. Lidt af Buens Vederlag staar tilbage. Trappen ender oventil ved en Brolægning, der ligger ca. 4′ under den nuværende Gaardsbrolægning (Snit 9—10). Paa Grund af de store Grusmasser, hvormed Gaardsrummet er opfyldt, blottedes kun en liden Del af denne ældre Brolægning, men dog saa meget, at en Rende-

sten *A*, der løber parallel med Gaardsmuren, saaes. Det kan derfor maaske antages, at Grusdyngerne efter Slotsbranden 1542 (den eneste bekjendte større Ildebrand, der har overgaaet Slottet) ikke blev fjernet ved dets Restauration, men kun udjevnet, hvorefter en ny Brolægning blev lagt derover. Dette har Kaptein Ziegler ogsaa paavist for Rummet *d*'s Vedkommende. Isaafald har Ødelæggelsen været betydelig, og Oplysning om det oprindelige Slots Udseende kan da maaske søges i det temmelig mægtige Lag mellem den ældre og den yngre Brolægning.

Hvælvingen *Y* har sandsynligvis været forbunden med *X*, da en saa mægtig Trappe sikkert ikke har været bygget for et eneste hvælvet Rums Skyld.

Med det østre Hvælv er der mærkeligt nok ingen Forbindelse. Derimod vil der sandsynligvis, dersom senere Gruset fjernes, findes Mærker efter Aabning mellem *X* og *Y*.

Hvælvet *Θ* er det bedst bevarede af de 4 hvælvede Rum under *d* og er kun lidt beskadiget paa den østre Side, hvorved en Del Grus er kommen ind. Mod Nord er der et Vindu, ca. 2′ i Kvadrat, hvorgjennem *Θ* har faaet Lys paa en eiendommelig Maade. Mellem Nordmuren og *Θ* er der nemlig en Lysbrønd (Fig. 8 Pl. III), ca. 6′ × 5′ i Tversnit og 10′ dyb, der støder op til et Vindu *Aa* paa Nordvæggen, hvilket har skaffet Lys samtidigt til *Θ* og det ovenfor værende Rum *d*. Fra Bunden af Lysbrønden gaar der tvers igjennem Nordvæggen et Hul, 9″ i Kvadrat, med Stigning mod Nord og overdækket med en Bue. Lysbrønden blev ikke ryddet tilbunds paa Grund af de nedfaldende store Stene. *Aa* er indvendig 6′ bred og 6½′ høi.

Ved at bortrydde Grusmængden østenfor *Θ*, blev der fundet et 4de hvælvet Rum *Ba*, og ved at grave helt tilbunds, fandtes en Døraabning mellem *Θ* og *Ba*. Nedgangen til disse to Rum blev ikke funden; men den maa vistnok ligge i den

søndre Ende af *Ba*, da *Θ*'s Endevæg mod Syd er ganske hel og lukket.

I Hjørnet *h* stødtes i en Dybde af ca. 7′ paa et tykt Lerlag, hvorpaa Muren *Ca* og Gaardsmuren *Ca* staar. Ved at grave dybere blev der ca. 9—10′ under Brolægningen funden et Slags firkantet Dræneringsrør *h* (Snit 3—4. Pl. II), 8″ i Kvadrat, dannet af 1″ tykke friske Bord. Det gaar under og lodret paa Gaardsmuren. Senere Undersøgelser vil forhaabentlig oplyse, hvorfra og hvorhen dette Rør fører.

Ved Hjørnet *Da* blev der fremgravet en Døraabning af *brændt Sten*, skjønt der ogsaa syntes at have været en Døraabning ved *Ea*.

Rummet *e* er ogsaa brolagt, og Brolægningen er endnu vel bevaret; men da den næsten dækker Kanonhvælvet *Fa*, maa ogsaa den være fra en yngre Tid og vistnok samtidig med omtalte senere Gaardsbrolægning. En Dør, 3½′ bred, som oprindelig har været af Klæbersten, men som senere har været repareret med Mursten, forbinder *e* med Rummet *f* i en Afstand af 8′ fra Gaardsmuren. Lige ved Kanonhullet er der ogsaa en Aabning mellem de to Rum, et Slags Vindu af *brændt Sten* og forsynet med en Fals (Fig. 12 Pl. IV). Væggen *Ga* skjærer omtrent 1′ af Kanonhvælvet. Under Rummet *e* kan der godt, hvad Gulvets Høide over Fjeldet angaar, være hvælvede Rum, og det kan hænde, at man senere vil finde saadanne her.

I Rummet *f* blev Østvæggen blottet. Her fandtes en stor Mængde Slag og ligesaa en Del Brudstykker af *brændte Sten* (Fig. 24), vistnok Rester af Slottets Tagsten. I Hjørnet *v* blottedes det nordøstre Taarns Indgang, hvis Bund ligger 3′ 2″ under Rummet *e*'s nuværende Gulv. Af Gulvet i *f* blev der intet Spor funden; men dette og Taarngulvet har vistnok ligget i Høide med Indgangens Gulv, og i Høide hermed har da sandsynligvis ogsaa *e*'s oprindelige Gulv været.

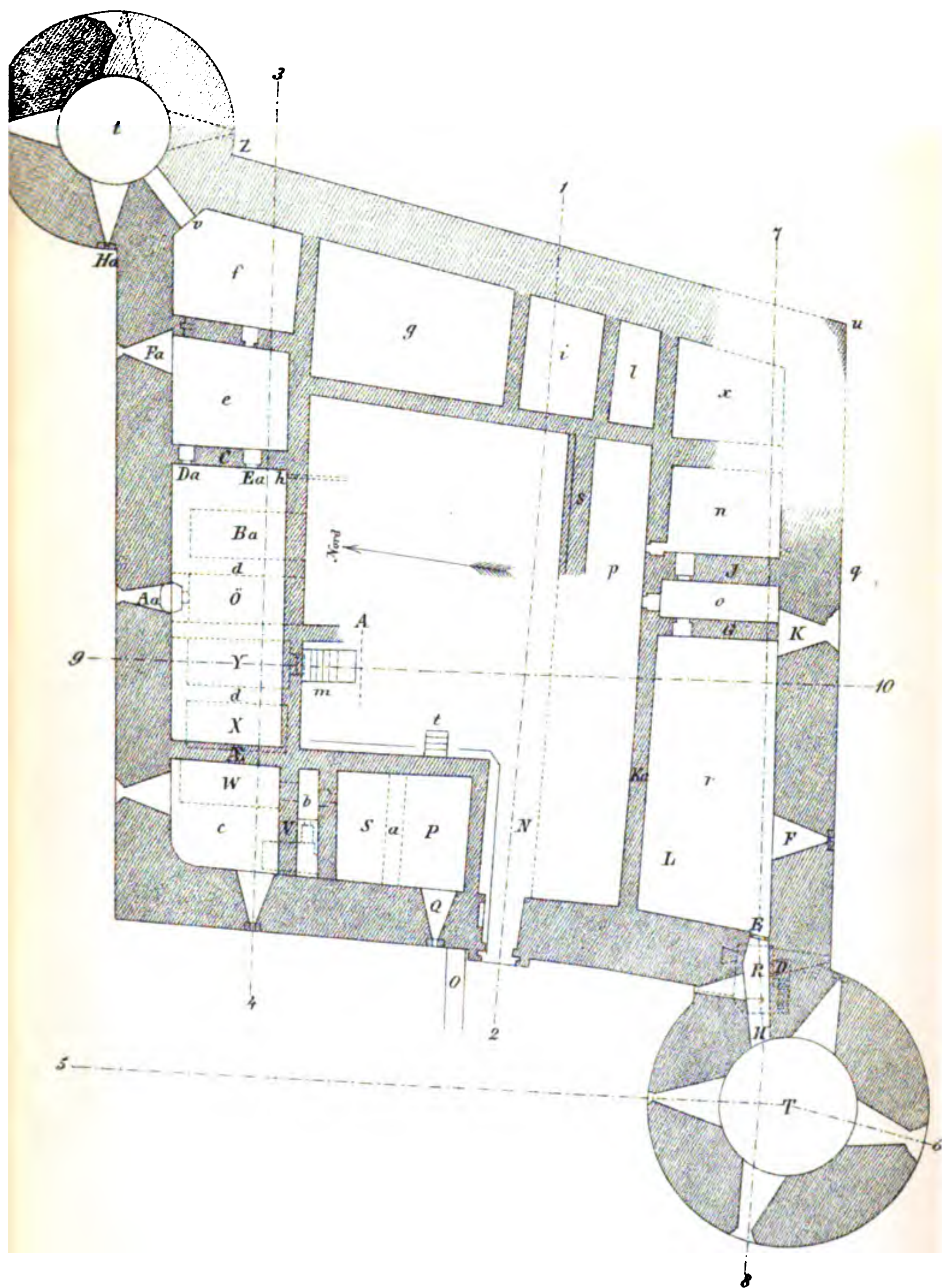
Taarnindgangen er ca. 15′ lang, 3½′ bred og er endnu bevaret i en Høide af ca. 5′. Taarnet *t* er 23½′ i indre Diameter

med 14½′ tyk Mur. Paa Nordsiden staar der mest tilbage af Muren, paa Sydsiden ligger den i Flugt med Græsplænen. Ved her at grave udvendig langs Muren viste den sig endnu at være 7′ høi og at staa paa Fjeldet. Indvendig blev den blottet helt rundt, hvorved der blev funden foruden det i 1875 paaviste nordre Kanonhvælv et lignende mod Vest ud til Hjørnet *Ha*, sandsynligvis med sin ydre Klæberstensindfatning bevaret, samt et ganske ødelagt Kanonhvælv mod *Ø*., alle ca. 8½′ brede indvendig. At der paa Sydsiden ud til Hjørnet *Z* har været et fjerde Kanonhvælv, ligesom ved Taarnet *T*, kan vel ikke betvivles, da her netop er Plads til et saadant, der har flankeret Slottets østre Side og desuden havt en god Skudlinje mod Landsiden.

Rummene *g* og *i*'s Gulv er begge brolagt, og Høideforskjellen mellem dem er ca. 4′. Disse Rum blev af Mangel paa Tid ikke nærmere undersøgt, og saaledes Indgangen fra Gaarden til Rummet *g* heller ikke funden. Fjeldet under dem stiger saa stærkt mod Syd, at medens Muren under Græsplænen ved *g*'s nordøstre Hjørne er 7′ høi, saa er den ved det sydøstre kun 1′, og for Rummet *x* er Ydermurene ganske bortfaldne undtagen i Hjørnet *u*. Rummet *i* har formodentlig, som af Kaptein Ziegler antaget, tjent som Vagtstue, da her findes Underliggeren af et Skydeskaar, rettet lige mod Hovedporten. Det ligger nu lige ved den nuværende Brolægning, saa at sandsynligvis ogsaa her Gulvet oprindelig har ligget dybere.

I Rummet *l* blev der gravet ned til Fjeldet og herved funden en hel Del for det meste uformeligt *Jern* (ca. 40—50 Kg.) tilligemed 2 *Kobbermynter*, hvis Præg er aldeles afslidt.

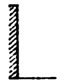
Terrassens Ydermur *s*, hvis Tykkelse er ca. 4′, har været forsynet med en Sokkel, 16″ bred og 18″ høi. Af Muren findes kun nogle Rester ved Gaardsrummets sydøstre Hjørne; men den har formodentlig strakt sig lige til Slottets Vestvæg, da Afstanden fra Muren *Ka* til Gaardens Brolægning her er lig Terrassens Bredde.

Nord
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Fod.

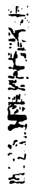
II.

T

V.

Ö.

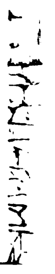

S.

T

V.

N.

1.

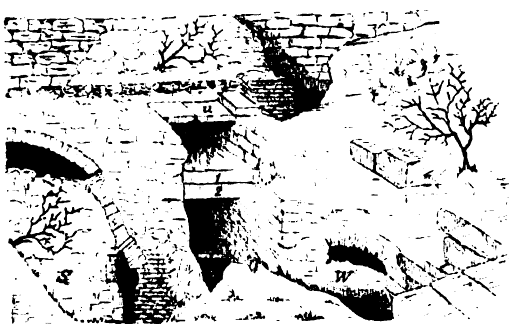
2

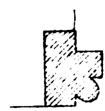

5.

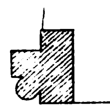

6

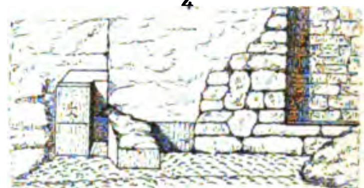

3

4

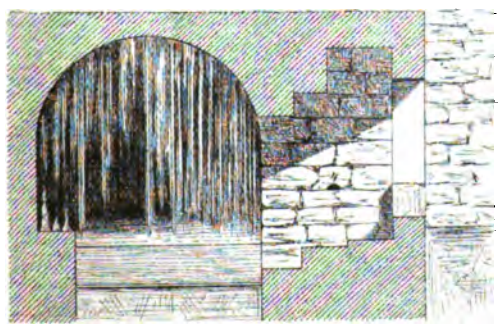
7.

10

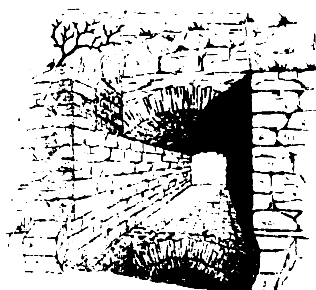

9.

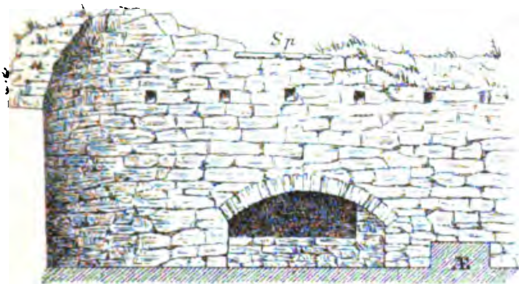

1/100.

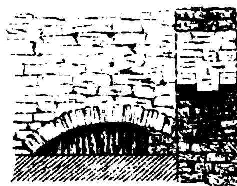
8

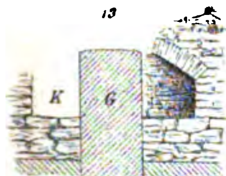

IV.

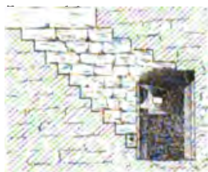

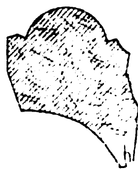
11

12

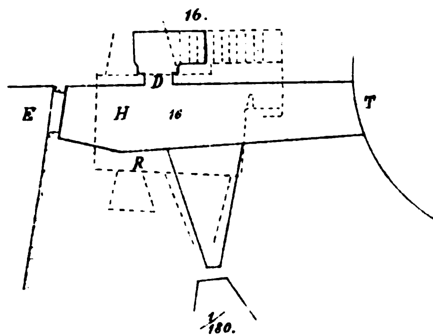

13

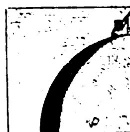

14

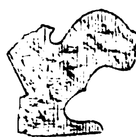
15.
1/6.

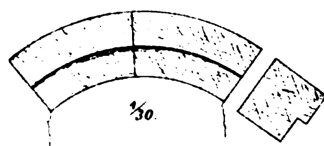

16.

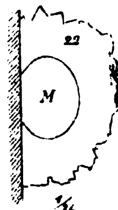
17
1/30.

18
1/5.

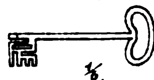

19

20

22.

23.

21.

24

Af huggen Sten tilhørende Slottet blev der foruden de omtalte *Buestene* funden:

1) En firkantet *Sten* (Fig. 17 Pl. IV), hvori er indhugget en 8″ dyb Kvadrant med ca. 15″ Radius, som, efter Hugningen paa Siden at dømme, maa have tilhørt en hel Cirkel. Den er funden af Holmens Opsidder i en Stenrøs østenfor Slottet og ligger nu i hans Gaardsrum.
2) En *Sten* (Fig. 18), som, efter Profilet at dømme, muligens ogsaa har tilhørt Trondhjems Domkirke.
3) En *Profilsten* (Fig. 15).
4) En huggen *Stenrende*, funden udenfor Kanonhvælvet *K*.
5) Underliggeren for Kanonhvælvet *La*'s Skydeskaar ligger nedenfor blandt Fjærestenene, ligesaa Overliggeren for et lignende ved *Fa*. En i 1875 funden *Sten* (Fig. 9, Aarsberetning for 1875) har et Profil, der nøiagtig ligner et, der forekommer i Trondhjems Domkirke.

Som af det ovenstaaende kan sees, har Stenviksholms Slot været underkastet endel Forandringer. Har Ildebranden 1542 været Grunden hertil, som jo er en rimelig Antagelse, saa vil man, som før sagt, vistnok finde mange Vidnesbyrd om det oprindelige Slot i det mægtige Lag mellem Brolægningerne i Gaardsrummet og de fleste Rum nedenfor Terrassen. Det vil derfor være af stor Interesse, at Undersøgelserne fortsættes, og at Slottet saa meget som muligt befries fra de mægtige Grusdynger, som opfylder det; men det vilde isaafald være bedst, at dette blev udført snarest muligt, da det igjen udgravede Grus igjen raser til, saalænge Grusdyngerne ligger der. Dette var Tilfældet paa de fleste Steder, hvor Kaptein Ziegler lod grave 1875. Ligeledes vil det vistnok vise sig nødvendigt at bevare Ruinerne ved at belægge Ydermurene med Græstorv, hvor den indvendige Kalkkjerne ligger i Dagen, da Vind og Veir her tærer stærkt paa Resterne af de gamle Slotsmure.

FORTEGNELSE OVER DE I 1886 TIL BERGENS MUSEUM INDKOMNE OLDSAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF A. LORANGE.

---

1. *Røgelseskar* af *Kobber* med Stænger og Ring af Jern. Underskaalen har en forsiret Borde ligesom Laaget. Borden paa dette dannes af fire korsdelte Ringe, adskilte ved Bladværk. Ovenfor denne er gjennembrudte Figurer af sædvanlig Form. Høiden er 0,15; f. i Jorden paa *Hereid* i *Eidfjord*, Hardanger, omtr. 20 Tom. dybt og omgivet med Kul. Ved Optagningen er det blevet beskadiget, ligesom Jernstængerne ere forrustede og Kobberet dækket med Ir. (4383).
2. Tilskaaret *Benstykke* (afbild. Fig. 14), 0,097 langt men oprindelig længer, idet den ene Ende er afbrudt og mangler. Bredden ved den bevarede Ende er 0,015, men aftager mod den anden. Det hele Stykke er buet og langs Oversiden tildannet med to Skraaflader, der langs Kanterne har fordybede Dobbeltlinier, mellem hvilke er indridset to Rækker Runetegn, en paa hver Skraaflade. Om Indskriften har Hr. Prof. S. Bugge velvilligen meddelt: »Jeg antager, at Indskriften *ikke* indeholder Ord skrevne ligefrem, og at den Mand, der har indridset Indskriften, *ikke* har ved de indridsede Tegn villet udtrykke Ord med bestemt sproglig Betydning. Hvorvidt disse Runer, ligesom Runerne paa den ene Side af »Benormen« fra Skaane, har *magisk* Betydning, tør jeg ikke sige med Bestemthed, men det forekommer mig ikke at være usandsynligt. De to Siders Indskrifter ere indbyrdes aabenbart beslægtede, navnlig viser dette sig ved Indskriftens Begyndelse og Slutning«. Ved den bredeste Ende er Ryggen skraat afskaaret og Siderne afdelte ved Linier. Ved den smalere afbrudte Ende afsluttes Indskrifterne ved to, af skjærende Linier dannede spidse Ornamenter, (forskjellige). Undersiden er noget hul.

F. sammen med brændte Ben i en Urne i en Gravhaug paa *Ødemotland* i *Haa* paa Jæderen. Blandt disse br. Ben fandtes ogsaa Brudstykke af en af de sædvanlige af flere Stykker sammensatte Benkamme, der sammenholdtes ved to forsirede Sideskinner. Indsendt af Guldsmed Hellstrøm, Stavanger. (4384).

3. *a)* 2 *Glasmosaikperler*, den ene af gul gjennemsigtig Masse med røde og blaagrønne Tungeornamenter, den anden af flaskegrøn Bundfarve med røde og hvide buede Tværtraade, der imidlertid for en stor Del ere forvitrede og udfaldne. Begge ere omtr. 0,02 i største Tværmaal. *b) Blysynke* i Form af en efter Længde gjennemskaaret Pære, 0,066 lang. Ved den spidse Ende er to Huller og ved den tykke et skraat Hul til Snorens Befæstelse. *c) Sølvnaal:* Naalen selv er rund og temmelig massiv, men ved Toppen udhamret til en tynd Ten, som er bøiet i Form af en Trekløver og hvis yderste Spids er dreiet tre Gange omkring Naalens Hals, cfr. NO. 681, der er f. i Suldal, Stav. Amt (se N. Fornl. 333). *d)* Forskjellige *Klinknagler*. *e) Økseblad* med buet Eg og noget ualmindelig Form. I Skafthullet sidder en Stump af Skaftet og en i Skaftet inddreven Trækile. *f)* Tvæegget *Sværd*, aldeles oprustet og brudt i mange Stykker, men nedlagt helt og i Skede; Knappen er femtunget, har ligesom de rette Hjalt ornamenteret Sølvbelæg og er forbundet med Yderhjaltet ved tykke vredne Sølvtraade.

F. med udbrændte Ben i en efterhaanden bortkjørt Haug paa *Rossebø* i *Skaare* ved Haugesund. (4385).

4. *Broncekjedel* af sædvanlig Form med indadbuede Sider, udmærket bevaret med Undtagelse af et Stykke i Bundvinkelen og af, at det ene Øre er afklippet af Finderen.

Kjedelen stod i et lidet efter dens Størrelse afpasset Gravrum i en stor Røs paa *Fondanæs* i *Lindaas* Pgd. Østrem S. Røsen var opført af Fjæresten paa Fjeld. Høiden var 2 Meter og Omkredsen omtrent 70. Over Graven, der var anbragt paa Røsens Bund noget i Nord-Vest for Centrum, var lagt en stor Helle med Længeretn. N.—S. I Kjedelen var brændte Ben, omtrent saaledes at den var halvfuld, men Oldsager blev ikke bemærkede og Benene blev af Finderen nedlagte i Gravkammeret. (4386).

5. *Stenøks* af graa, fin Sten, sleben paa alle Sider, men bedst paa Bredsiderne, knækket ved Skafthullet, der har været temmelig conisk og noget skjævt. Boringen er foregaaet kun fra en Side, men fra den anden er mødt med en hugget Fordybning; f. ved Markarbeider paa *Evanger* Gaard, Evanger S, *Vos* Pgd. (4387).

6. Y. J. Gravfund fra *Ødemotland* i *Haa* paa Jæderen.
a) Tvæegget Sværd, nedlagt i sin Balg, men nu brudt og

ufuldstændigt. Indrehjaltet er ret, 0,12 langt, og synes at have havt afrundede noget udvidede Ender eller Hjørner.

b) Enegget Sværdklinge, hvoraf imidlertid nu kun Odstykket er tilbage, 0,33 langt, der synes at vise gammelt Brud.

c) Spydspids med Conturlinier nærmest som NO. 522, men mangler Od. Bladets største Bredde 0,05. I Skaftholderen sees en Stump af Træskaftet.

d) Økseblad, af Form nærmest som NO. 553, men med Fliger ved Skafthullet og af forholdsvis større Længde. Eggen er buet og 0,1 bred, medens hele Øksen er 0,225 lang. Den ser ud til at have været et smukt Vaaben.

e) 2 brede *Hakker,* den ene lidt længere end den anden.

f) Ljaablad, brudt og ufuldstændigt.

g) Bidselmundbid.

h) Skiferbryne, 0,32 langt og slidt paa alle fire Sider.

i) Brudstykke af et lignende.

Ingen af Oldsagerne viser Spor af Brand, men synes med Undtagelse af den eneggede Klinge at have været nedlagte ubeskadigede, altsaa utvivlsomt med ubrændt Lig, men om Fundomstændighederne vides kun, at Haugen var rund, og at der foruden de ovennævnte Gjenstande fandtes en hel Del Klinknagler. Alt er stærkt opløst af Rust. (4388).

7. *a) Tvæegget Sværd* med spæde udadbøiede Hjalt. Klingen er nu 0,6 lang, men Odden er forsætligen afhugget. Ligeledes er Tangen knækket og Yderhjaltet med Knappen mangler; stærkt forrustet. *b) Spydspids* af Form som NO. 532, nu 0,4 lang, men yderste Od og et Stykke af Skaftholderen er regelmæssig, rund og velformet, men er ikke bleven lukket. I hele dens Længde gaar altsaa en Sprække, der aftager i Bredde opover; stærkt angrebet af Rust.

Begge Stykker ere fundne sammen i en Haug paa *Vos,* men nærmere Underretning savnes. (4389).

8. *a) Vævske* af sædvanlig Form med Skaftholderen anbragt i en stump Vinkel med Bladet; beskadiget og ufuldstændig. *b)* Tinder til en *Linhekle.* F. ved Eftergravning og fortsat Rydning i samme Haug, som No. 4327 a—h (Aarsber. f. 1885 S. 79) paa *Hønsi* i *Vik* i Sogn, (4390).

9. *Broncekjedel* med indadbuede Sider, trekantede Ører og Rester af Jernhadde; f. i en Rundhaug paa *Tonstad* i *Siredalen.*

Haugen laa paa Sletten omtrent 300 m. i SO. for Tonstad Kirke, var 3 m. høi og omtrent 24 m. i Omkreds. Ved Planering af Haugen fandtes Kjedelen omtrent midt i Haugen. Den stod i Høide med Jordoverfladen under en

Helle, der var støttet med Stene paa Siderne, saaledes at den ikke kom nær Kjedelen. Kjedelen var omgivet med Næver og indeholdt brændte Ben, der synes at have været indhyllede i Filt, hvoraf flere Stykker ere bevarede. (4391).

10. *a) Haandledsring* af *Bronce* af samme Type som NO. 719, spædere og med uklare tungeformede indstemplede Ornamenter. I hver af de fordybede Tunger sees fire eller fem ophøiede smaa Punkter. *b)* En cylinderformet *Perle* af lyseblaat *Glas*, hvorpaa er smeltet tre ophøiede rundtløbende Baand eller Ringe af gul Farve. *c)* En liden *Perle* af grønt mat Glas.

F. sammen med brændte Ben ved Jordgravning i en Haug paa *Sagstad* i Meland S., *Alversund* Prgld., Nordhordland. (4392).

11. *a) Enegget Sværdklinge*, krogbøiet og 0,83 lang. Grebtangen er 0,18 lang. Hele Sværdet altsaa 1,03 langt. Klingens største Bredde er 0,042. Ryggen er ret. *b) Økseblad* nærmest ligt NO. 555. F. sammen med Bidselmundbidt og Hein tilfældigvis paa Hole i *Vossestranden*. Begge Stykker synes at have været paa Baal. (4393).

12. *a) Spydspids* af Form som NO. 532, ialt 0,41 lang, med Ringforsiringer paa Skaftholderen. *b)* En liden *Sigd* med Fæstehage og Klinknagle. *c) Tværøks* med krum Eg, cfr. NO. 402. *d) Hammer*, 0,1 lang, af Form som NO. 394, men noget massivere. F. ved Markarbeide i Ruinerne af en Rundhaug paa *Holstad* i *Vik* i Sogn. (4394).

13. *a) Tvæegget Sværd* med buede Hjalt, Yderhjaltet er 0,102 langt, jævnbredt og omtrent lige tykt og synes ikke at have havt Knap. Det indre Hjalt er 0,13 langt og ligeledes jævnbredt, men med ganske tilspidset Tværsnit. Afstanden mellem begge er 0,092. Klingen er 0,785 lang. Af Odden er et 0,095 langt Stykke i Oldtiden forsætligen afhugget. Klingens største Bredde er 0,052.

b) Tvæegget Sværd med rette, skyttelformede metalbelagte Hjalt og tresidet Knap. Grebtangen er knækket, Klingen noget bøiet og Odden forsætligen afhugget. Klingens Bredde ved Roden 0,005 Dens nuværende Længde fra Indrehjaltet til Afhugningen er 0,74. Omtrent midtpaa er den brustet næsten tværtover.

c) Økseblad nærmest ligt NO. 555, dog med forholdsvis noget kortere Eg og tykkere Hals, 0,173 langt.

d) Økseblad af Hovedform som sidstnævnte, 0,155 langt.

e) Spydspids af noget eiendommelig Form. Bladet 0,2 langt, kun 0,025 bredt ved Roden, jævnt aftagende mod Odden og tykt langs Midten. Ved Roden svinger begge Egge i en skarp Bue ind mod Halsen, der har to ret udstaaende Hager eller Tværstykker, hvis oprindelige Form

nu ikke længer nøiagtigt kan angives. Skaftholderen er 0,145 lang og 0,023 i udvendigt Tværmaal ved Mundingen. Hele Spydspidsens Længde altsaa 0,37.

f) *Spydspids*, der vistnok nærmest har lignet NO. 523, men nu mangler Od og næsten hele Skaftholderen.

g) To *Bidselmundbid* med dobbelt Led og Hjørneringe, ligeledes meget forrustne.

h) Opløste Rester af en *Skjoldbule*.

Oldsagerne fandtes ved tilfældig Gravning i en opdyrket Rundhaug paa *Utigaard*, *Eids* Pgd., Romsdals Fogderi. De laa alle omtrent ved Haugens Midte, noget høiere end den omgivende Mark og spredte i et Lag af Kul. Den ene Spydspids *(e)* var lagt parallelt med, men under det ene Sværd. Alle Gjenstande sees at have været i Ilden eller paa Baalet. Ben blev ikke bemærkede. (4395).

14. En to Gange spiralbøiet *Guldtraad*, tilspidset i begge Ender, passer som Fingerring, Vægt 6 Gram. F. i Jorden paa *Jaa i Haaland*, Jæderen. (4396).

15. En *Metalgryde* med tre Ben og retvinklede Ører, forholdsvis stor, nemlig 0,23 høi og 0,25 over Mundingen. Paa Undersiden af den udbrettede Rand nær det ene Øre sees Støbemesterens Mærke D—K i ophøiede Træk. Gryden har en senere tilsat Jernhadde; f. i en Myr paa *Bø* i Nærbø S., *Haa* Prg., Jæderen. (4397).

16. *a)* Korsformet *Broncespænde*, 0,1 lang, beskadiget af Ir. Det aflang, firkantede øverste Stykke har et forsiret Midtparti i Ramme med ornamenteret Borde. Bøilen har spidse Fliger som NO. 361. Korsets tre Spidser ere dyrehovedformede, og fra Bøilen gaar langs Korsets Stamme to dyrehovedlignende Ornamenter ligesom paa NO. 258. *b)* En liden bøileformet *Broncespænde*, hvis Ornamenter og ydre Konturer nu ikke længere kan bestemmes. F. i et stort Gravkammer i en forlængst udgravet Haug paa *Haa* Præstegaard, Jæderen. (4398).

17. *Kvartsbryne*, fladt med afrundede Smalsider, nu kun 0,09 langt men afbrudt, f. paa *Vigre* i *Haa* paa Jæderen. (4399).

18. 2 *Spydspidser*, f. i en Røs paa *Fresvik* i Fresvik S., *Lekanger* Pgd. i Sogn. Den ene har fladt Blad, er nu 0,27 lang, men ufuldstændig baade ved Odden og Skaftholderen. Den anden er kun 0,12 lang og smal, men ligeledes ufuldstændig. De synes nærmest at maatte henføres til den ældre Jernalders sidste Aarhundreder. F. sammen med brændte Ben og Kul. (4400).

19. Fodstykket af en *Monstrans* af forgyldt Messing. Formen omtrent som Worsaae 612. Høiden 0,2. Foræret af *Rob. B. Armstrong*, London, der havde kjøbt den hos Guldsmed

Hammer, efter hvis Opgivende den skulde være fra *Hoprekstad* Stavekirke i *Vik* i Sogn. Den var i senere Tid forsynet med Lysepibe og anvendt som Lysestage. (4401).

20. *Spydspids* af *Flint;* f. i en Myr paa *Terøen*, Søndhordland. Skaftstykket er afbrudt og mangler. Bladet er nu 0,085 langt af graa, flammet Flint. Paa den ene Bredside er ved Tilhugningen udspaltet et altfor dybtgaaende Stykke. (4402).

21. *Flintredskab* af ukjendt Bestemmelse. Formen er nærmest som en stor halvmaaneformet Skraber, men Længden er 0,225 og Bredden paa Midten 0,11, desuden omtrent 0,05 tyk, spaltet med kraftige Slag og med Eg paa begge Langsider. Nær den brede Eg er ved Feil i Flinten et rundt Hul·

Saavidt erindres opbevares i Univ. Saml. et Par lignende store Flintredskaber f. i Smaalenene; det her beskrevne Eksemplar af blaagraa Flint er f. i en Myr paa *Rørvik* ved Aalesund og er det første af sit Slags her i Samlingen. (4403).

22. Yngre Jernalders Gravfund fra *Fet* i *Hafslo:* *a)* Enegget *Sværdklinge* med bar Grebtange ialt 0,9 lang. *b)* *Økseblad* af Form som NO. 552, men kun 0,135 langt. *c)* Enegget *Sværd* med smaa rette Hjalt. Klingen 0,61 lang, Klingen med Tange 0,7. Tangen er bred ved Roden. Hjaltene simple og synes ikke at have havt Knop. *d)* to smaa Sigdblade, begge ufuldstændige. (4404).

23. Spydspids, f. liggende langsefter ovenpaa Dækhellen til en stor Hellekiste, der er bygget i den vestre Udkant af en Rundhaug paa *Bale* i Balestrands Pgd. i Sogn. Spydet mangler Od, og er nu 0,23 langt, af Form nærmest som NO. 527, men med tyk Midtrand. Af Skaftholderen er i Oldtiden udsprængt et langt Stykke paa den ene Side.

Haugen ligger nær Stranden paa en naturlig Bakke eller Forhøining. I Toppen var fra gammel Tid en Forsænkning; nu er en stor Del af den mod Fjorden vendende Side bortført. Under dette Arbeide fandtes Gravkammeret, der er bygget af kantstillede store Heller med en stor og en mindre Dækhelle. Kammeret, der ligger i Retning N.—S., var omgivet paa alle Kanter med et tykt Lag af tydeligvis med Flid udsøgt, grov løs Sand, der ved sin Bevægelighed skulde hindre Jordrotter eller Mus fra at naa ind til Graven. Graven selv var 1,90 lang, 0,6 bred og 0,55 høi, fri for Jord eller Grus og med Gulv af Smaastene ovenpaa et Lag af ovennævnte Sort Sand. Paa Gulvet langs den søndre Langvæg fandtes nogle smaa og ubestemte Jernstykker, ellers intet. (4405).

24. Tvæegget *Sværd*, f. i en liden Haug paa *Mæland* i *Stryn*. Da Sværdet fandtes, var Odden bøiet op til Hjaltet og Knappen bøiet op mod det indre Hjalt. Da Finderen vilde

rette Sværdet, brast Klingen og Grebtangen. Overstykket og Grebet ere senere tabte. Det nu bevarede Rodstykke af Klingen er 0,345 langt foruden en Stump af Tangen. Andre Oldsager blev ikke bemærkede i Haugen. (4406).

25. En «hellig hvid *Sten*» af storkornet *Kvarts*, f i en Røs paa *Fosnæs* i *Opstryn*. Med Hensyn til Form lig de andre, Museet eier af samme Slags cfr. Katalogen S. 113 Anm.; med Hensyn til Størrelse svarer den nærmest til Museets No. 3311, der er f. ved siden af Gravkammeret i en Haug paa Loen i Loen Sogn til Stryns Pgd. (se Aarsb. 1879 S. 231, 5). Eiendommeligt ved Stenen fra Fosnæs er, at der i Rodenden er indhulet en oval skaalformet Fordybning. Ved Bortrydning af Røsen fandtes omtr. midt i Røsen en Helle, og under Hellen var Stenen gjemt. Senere blev et Stykke af Rodenden afslaaet, men er tilstede. (4407.)

26. *a)* Enegget liden *Sværdklinge* med næsten ret Ryg og lang spids Od. Tangen er afbrudt og mangler. Nuværende Længde 0,43, stærkt forrustet. *b)* Lidet *Økseblad*, nærmest ligt NO. 153, 0,14 langt, stærkt forrustet. *c)* Lidet *Haandsneldehjul* af Form som en tyk Skive og med straaleformede Indridsninger paa den ene Side.

F. sammen med en nu tabt Hvæssesten i en Rundhaug paa *Aarheim* i *Stryn*. (4408).

27. *Tollekniv* fra Middelalderen, f. ved Veiarbeide i Halvkandebakken i *Bergen*. Skaftet er 0,1 langt, og dækkes næsten helt af to rigt graverede Messingholker, der indbyrdes ere forbundne med fire brede Messingbaand, der ere indfældte i det stærkt udvidede Midtparti. Tangespidsen er nittet til en rosetformet Knop, der er omgivet af fire stribede Bøiler, hvori hænger bevægelige Ringe. Bladet er 0,11 langt med tyk, ret Ryg og skraa Spids, saaledes at Odden har lagt omtr. i Midtlinien. Et af de forsirede Baand og en af de løse Ringe er tabt, ligesom Bladet er temmelig angrebet af Rust, men forresten er Skaftet godt vedligeholdt og et sjeldent Stykke. (4409).

28. *Stenøks*, ufærdig, 0,21 lang, af graablaa *Sandsten*. Skafthullet er skjævt anbragt, 0,02 dybt og med opstaaende Tap i Bunden; f. i *Sogndal*. (4410).

29. *Metalgryde*, f. i et Myrhul i Sandviken ved *Bergen*. Den har som sædvanlig tre Ben og to ret udstaaende Ører, men er ualmindelig lav og vid i Bugen. Høiden er 0,13, Vidden tværs over Randen 0,227. Bunden og Siderne havde tykt Sodlag. (4411).

30. *Stenøks* af gul og sortspettet *Porfyr*, 0,14 lang. Fremsiden er hvælvet og med en ophøiet Kjøl langs Midtlinien, ellers er Tværsnittet ægformet, og Bredden størst paa Midten, hvor Skafthullet er anbragt. Dette er boret fra den ene

Side, 0,023 i Tværmaal ved Bagsiden og betydeligt mindre ved Fremsiden, hvor der ved Borehullets Bund endnu er en fremstaaende Ring rundt Aabningen. Øksen er overalt sleben, men noget beskadiget ved Eggen. F. paa *Finneteigen*, Vangen paa *Vos*. (4412).

31. *a) Ske* af *Messing*, der sees at have været forsølvet. Paa Toppen af Skaftet er anbragt en nu meget slidt Apostelfigur(?). Skaftet er ret og noget høiere end Bladet. Indvendig i Bladet i Spidsen ved Skaftet er et indstemplet uklart Fabrikmærke. *b)* 2 lignende *Skeer*, men med Drueklaser paa Toppen af Skaftet, den ene med og den anden uden Fabrikmærke. F. i en gammel Hustomt paa *Mørk* i *Høgsfjord* i Ryfylke. (4413).

32. Ældre Jernalders Fund fra *Vemmestad* i *Lyngdal*. Haugen er omtrent 33 Favne i Omkreds og omsluttede et stort Gravkammer, der var bygget paa den naturlige Jordflade af udmærket jævne og regelmæssige, kantstillede Heller. Gravens indvendige Længde var 3,3, Høide 0,79 og Bredde 0,94. Længderetning N.—S. Graven var dækket med fire fine Heller, og saavel under disse som paa Siderne og Gulvet var Rester af Næver. Haugens Høide over Graven var omtrent 3,25. Ved søndre Ende i Graven havde ligget eller været opstillet et Skjold, af hvis *Bule* (NO. 221) Rester ere tilstede. *Haandtagsbeslaget* bestaar af en 0,135 lang, svagt hvælvet og jævnbred Jernskinne med en Nagle i hver Ende. Langs den vestre Væg laa Rester af et Skelet dækket med Næver med Hovedet mod Nord. Ved hver Side af Hovedet havde været nedsat et *Kar* af Træ, hvoraf store Brudstykker er tilstede. Begge har Foringskit med Trænagler og Kitskiver over Naglehullerne cfr. NO. 380). I det ene Trækar havde været anbragt et 0,238 høit *Glasbæger* af grøn, lidt brunagtig Farve med udenpaalagte Glastraade (af Form omtrent som NO. 337, men med tættere Traade, og med en liden tyk Plade til Fod, altsaa meget ligt Glasset fra Snartemø). Da Trækarret raadnede, faldt Glasset overende saaledes, at det kom til at ligge over Skelettets Hoved med Mundingen ned mod Skulderbenene. I nordre Ende langs vestre Væg laa ogsaa to *Spydspidser*, den ene fireegget, 0,145 lang, nærmest lig NO. 209, den anden med Modhager, 0,176 lang, nærmest lig NO. 212. I begge sidder Stumper af Træstagen.

Omtrent midt i og langsefter Graven fandtes et i Balg nedlagt tvæegget *Sværd*. Hverken Haandtag eller Balg viser Metalbeslag, derimod har Balgen været prydet med ophøiede Linieornamenter. Sværdet er stærkt opløst og brudt i flere Stykker. Stykker af Tøi sees fastrustet til Balgen. Omtrent i samme Del af Graven, men ved den

vestlige Væg, fandtes en *Øks,* der havde været nedlagt med Skaft, og hvis Blad altsaa laa paa tværs i Graven. Det er 0,21 langt og af Form som NO. 153. Ovenpaa de endnu tydelige Hofteben fandtes Rester af et *Læderbelte* med Beslag og Led af *Bronce*. *Spænden* er kun 0,018 bred i Aabningen, med høi, stærkt udhulet Bøile og med fortinnet Klinkplade. Beltets to Ledbeslag har Form af Hængsler med tværgaaende Ornamentslinier og med et Klinkhul i hvert Hjørne. Endebeslaget er langt, tungeformet med Hak mellem parallele Linier ved Roden og med indstemplede Halvcirkler langs Kanten. Beslaget sidder endnu fast i Smøigstolen. Til Beltet har været fæstet forskjellige tykke Bronceringe, hvori har hængt:

a) En *Pincet* af *Bronce* med Ring af Jern. *b)* En *Benkam* (afbild. Fig.) af samme Sort som NO. 159, men med vinkelbøiet Ryg. Den er 0,094 lang med indridsede Linie- og Cirkelornamenter paa 2 Benskinner, der sammenholder de tre Dele, hvoraf den egentlige Kam er dannet. Tinderne ere beskyttede ved et Futteral af Bronce, der altsaa er aabent langs den ene Langside. Dette Futteral er prydet med Linier af indstemplede smaa Halvcirkler. Midt paa Kammens Ryg er fæstet en solid Broncering i Bøile. Gjennem denne Ring gaar den ene Læderrem, hvormed Kammen har været fæstet til Beltet. Denne Rem har Endebeslag af Bronce, der passer i en liden Skede, der gaar tværs over Futteralets ene Langside. Til Futteralets Bagside har været klinket to Remmer, der har forenet sig straks ovenfor Kammens Ring, hvor en firkantet sandsynligvis bevægelig Smøigstol har omsluttet saavel disse som Remmen fra den anden Side. (Kamme hængende ved Beltet er ofte bemærket i Mellemeuropas Grave fra Folkevandringstiden, cfr. l'Abbé Cochet: la Normandie souterraine 254. I Lindenschmit's Handbuch 1 Theil 314 er afbildet en i Belgien funden Kam med Skede, Ringe og Remme væsentlig af samme Indretning som paa det her beskrevne Exemplar.) Desuden har i (eller til) Beltet været fæstet en *Beltesten* af smuk rødflammet Kvarts. Den er spids-oval, næsten ret paa Undersiden, men buet paa Oversiden og i den fordybede Rifle er indfældt et smalt profileret Broncebaand, cfr. NO. 155.

Midt i Graven fandtes ogsaa et omhyggeligt tildannet firesidet *Kvartsbryne,* 0,124 langt, svagt hvælvet paa alle fire Sider, og med fladslebne Smalender. Tæt ved, men nærmere den østre Langvæg, fandtes Rester af et vævet *Belte*, der har havt *Hægtespænde* med smaa flade *Klinkknapper*. Lignende Klinkknapper har ogsaa været anbragte som Or-

namenter paa andre Dele af Beltet: tre og tre i Linier tværsover. De synes at have været af Bronce med Dækplade af Sølv. Her fandtes ogsaa en *Saks* med ganske spidsvinklet Bøile og to *Haandsneldehjul* af rødflammet Sten.

Nærmere Sydenden og tæt ved den forannævnte Skjoldbule fandtes en *Guldring* (afbild. Fig. 12), der tydeligvis kun kan have passet for en Kvindehaand. Den ligner meget B. M. No. 3731 k fra Øfstehus i Fjelberg (se Aarsb. 1881, S. 88). Den er baandformet, 0,01 bred med en ophøiet glat Ring i Midten; paa hver Side af denne er fire eller fem tætte Rifler og ophøiet glat Rand. Den ophøiede Midtring er udhulet, saaledes at Ringen kun veier 2 Ørken 4 Es, altsaa omtrent til Kr. 12, men baade Farven og Formen er smuk. Paa den ene Side er den noget fladklemt.

Ved den søndre Endevæg var stillet to *Urner*, en urtepotteformet 0,13 høi med rette rigt forsirede Sider og en Hankeurne af haardbrændt Masse med sortbrun, blank Overflade. Begge ere nu meget beskadigede.

Efter Oldsagernes Art og Plads i Graven maa denne efter al Rimelighed have omsluttet to Lig: en Mand langs den vestlige Langvæg med Hovedet mod Nord og en Kvinde langs den østlige Væg med Hovedet mod Syd. Begge har været paaklædte og med Belte om Livet. Manden har desuden havt fuldstændig Krigsudrustning: Sværd ved venstre Side, to Spyd i høire Arm og Skjold ved Fødderne. Ved Mandens Hoved havde desuden været nedsat to Trækar og i det ene af disse et høit Glasbæger. Beltestenen, Kammen og Pincetten har ogsaa hørt ham til, Kvinden har været tarveligere udstyret: med Saks og Haandten, dog med Guldring paa Fingeren, ligesom der ved hendes Hoved var blevet nedsat to Urner.

Paa Gravens Gulv har været udbredt en *Bjørnehud*, hvoraf flere store Haartavser er bevaret. Af Klæderne er ogsaa enkelte sortfarvede Filler tilbage.

Blandt de mange ubestemte Stykker, der optoges af Graven, er to Rester af tilskaarne *Træredskaber*, hvoraf det ene har havt fordybede Ornamenter paa den ene Side. Blandt ufuldstændige Stykker er et 0,09 langt, der vistnok har været et *Knivshaandtag* af Horn, og et mindre, der synes at være Roden af et Knivblad og den forsirede Holk af et Haandtag af Ben. Undersøgelsen blev velvilligen ledet af Hr. Skolebestyrer Alex. Salvesen.

Paafaldende er den totale Mangel paa bøileformede Spænder i dette Fund.

To Lig bemærkedes ogsaa i den i 1821 aabnede omtrent samtidige Grav paa Trygland i Bjelland (cfr. I. Undset:

norske Oldsager Pag. 12). Mange Overensstemmelser med begge disse viser det rige Gravfund B. M. No. 3731 fra Øfsthus paa Borgundøen i Fjelberg, (cfr. Aarsb. 1881. 87), hvor der ligeledes maa have været begravet baade Mand og Kvinde. (4414).

33. Et Par enkelte *skaalformede Spænder* af Typen NO. 648, f. ved Jordarbeide i en Rundhaug paa *Gunnarshaug* i *Torvestad,* Karmøen. Paa Spændernes Underside er tydelige Afstøbningsmærker efter rudet Tøi. (4415).

34. *Tværøks* af brun, flækket *Flint,* 0,11 lang, hvælvet og sleben paa hele Undersiden, hul og ujævn paa Oversiden, men med stærk, lidt skjæv Eg; ogsaa Smalsiderne ere noget slebne; funden paa *Tjøtta* i *Klep.* (4416).

35. *Tværøks* af mørk, graa *Flint,* 0,135 lang, kun tilknakket. Eggen er 0,046 bred, men Halsen er meget smal og med tresidet Tværsnit. (4417).

36. Liden *Spydspids* af graa *Flint* og af Form nærmest som NO. 69. Længden 0,08, vel tilhugget og med Slidningsmærker paa den ene Bredside; f. paa *Njaa* i *Time,* Jæderen. (4418).

37. *a)* En 0,08 lang *Pilespids* af *Flint* med Tange. Denene Side bestaar ef en Slagflade, den anden af tre med Tilknakning langs begge Egge. Odden er skjæv og buet, men hele Overfladen glat af Slidning i Sanden. *b)* Ni almindelige smaa *Pilespidser* med Tange. *c)* Ti *Skrabere.* *d)* Seks hjerteformede *Pilespidser* af forskjelligfarvet *Flint.* *e)* Brudstykke af en *Spydspids* af graa, flammet *Flint.* F. paa *Orresanden,* Jæderen. (4419).

38. *a)* Brudstykke af en bøileformet *Broncespænde,* omtrent lig NO. 230, men kortere i Bøilen og med bevaret Rest af en Plade over Spiralen.. *b) Haandsneldehjul* i Form af en fladtrykt Kugle; paa hver Side er indridset en femstribet Korsfigur. F. i Ruinerne af en Haug paa *Hauge* i *Klep.* (4420).

39. 2 Brudstykker af en riflet, urtepotteformet *Lerurne;* f. i en Haug paa *Regelstad* i *Finnø* Pgd., Ryfylke. (4421).

40. Brudstykker af mindst tre *Lerurner,* f. i en mindre Gravhaug paa *Vemmestad* i *Lyngdal.* Haugen var dannet over en stor Røs, og mellem Bundstenene laa Urnestykkerne blandt Kul og brændte Ben. En af Urnerne har havt Form som NO. 364 med Neglindtryk. En anden har tætte Neglindtryk paa Bugen, men indridsede Linier paa Halsen; Formen sandsynligvis som NO. 361. Den tredie har været af den almindelige Type NO. 361 med Stregornamenter og Rækker af Skraahak. (4422).

41. *a)* Brudstykker af tre omtrent lignende *Urner.*
b) Bøileformet *Spænde* af *Bronce,* den dyrehovedformede Spids er smeltet og mangler, Bøilen er noget beskadiget,

medens Overfladen med de tilhørende mangekantede Knopper er uforandret. Paa Pladen har været indridset fem Dobbeltcirkler om Midtpunkt.

c) En meget lignende *Spænde*, der vistnok ogsaa har været paa Ligbaalet, og hvis Bøile er knækket, men som forresten har holdt sig godt. Langs Bøilen er en kraftig Midtribbe og en langs hver Kant. Dyrehovedet har fremstaaende Øine og Næsebor; Spændens Længde 0,105.

d) En liden *Broncering*, hvori to Remholdere, ligeledes af Bronce.

e) *Broncenaal* med fugleformet Hoved, men ufuldstændig.

F. under Bundstenene i en rund torvdækket Røs paa *Vemmestad* i *Lyngdal*. (4423).

42. Yngre Jernalders Gravfund fra *Sexe* i *Ullensvang:*

a) Krogbøiet, enegget *Sværd* med rette, metalbelagte, riflede Hjalt og høi spids Knap. Klingen er 0,7 lang.

b) Tvæegget *Klinge*, forsætligen brudt i tre Stykker. Odstykket er 0,38 langt med fin Damascering i den fordybede Midtrand. Grebtangen er brudt, bøiet og bar.

c) *Spydspids* af eiendommelig Form, idet Bladets Bredsider ere smedede med Hulrand i hele Længden, medens kun Stykket nærmest Odden har Eg. Odden er bortrustet. Spydspidsens nuværende Længde er 0,365. Hele Vaabenet er noget buet, men ikke forresten beskadiget ved Nedlægningen.

d) Velformet *Øks* med ret Eg ligesom NO. 559, men tykkere, kraftigere Hals.

e) En yderst forrustet *Spydspids* nærmest af Form som NO. 530, men med Tange.

f) *Jerngaffel* med to Tinder. Skaftholderen er 0,19 lang og hul som paa en almindelig Spydspids. Afstanden mellem Tinderne er 0,07. Disse ere firesidede og noget udad krummede.

g) Brudstykker af en stor *Saks* med udvidet Bøile lig NO. 443.

h) En *Pilespids* med Tange.

i) To temmelig forrustede *File*.

k) Brudstykker af et *Bidselmundbidt*.

l) Do. af en *Sigd*.

m) Do. af en *Grydehank* (Jernkjedel?)

n) To *Knivblade*.

o) *Jernnagler* og Smaastumper.

p) Brudstykke af en *Væverske* af *Jern*.

Desuden fandtes et *Skiferbryne*. Oldsagerne laa blandt Kul og brændte Ben i Ruinerne af en i Aarenes Løb udjævnet og bortryddet Røs. (4424).

43. En stor grov *Jordkakke* (Celt), f. ved Markarbeide paa *Røkenæs* i *Hammer*. (4425).
44. *a)* Bøileformet *Broncespænde* med tre Knopper ved Spiralpladen og dyrehovedformet Spids, Bøilen jævnbred, Længden 0,065. Naalen og Spiralen har været af Jern og har ved Forrustning fæstet en hel Sandklump under Spænden. Under Bøilen sees fastrustet Kul og brændte Bensplinter.
   b) Bøileformet *Spænde* af samme Form, men noget kortere og kraftigere.
   c) Bøileformet *Spænde* af samme Type, men større og med udvidet, profileret Bøile; stærkt forbrændt, Knopperne mangle, og Spidsen er tildels smeltet.
   d) Smeltede *Bronceklumper*.
   e) Hagen af en *Hægtespænde* af *Bronce*.
   f) Smaa Brudstykker af *Hankeurner*.
   g) *Haandsneldehjul*, skiveformet af brændt Ler.
   Disse Oldsager sammen med Kul og brændte Ben fandtes i en svagt ophøiet Jordbanke, der ligger igjen efter en forlængst udplaneret Rundhaug paa »Spanskslottet« ved *Lundevaagen* i *Vanse* Pgd. (cfr. Aarsb. 1877. 99 og 1884. 95). (4426).
45. Liden halvkugleformet *Bolle* af *Vægsten*, 0,15 over Mundingen. Ydersiden er glat, indvendig er dybe, regelmæssige Snitmærker; f. i en Røs etsteds i *Lyngdalen*. (4427).
46. Halvmaaneformet *Flintekniv*. f. paa *Lunde* i *Vanse*; regelmæssig af graablaa Flint, 0,108 lang. (4428).
47. *Meisel* af sortspettet *Sandsten*, sleben baade paa Bredsiden og Smalsiden, 0,1 lang med noget skraa Eg; f. paa *Garpestad* i Time S., *Ly* Pgd. (4429).
48. To *Meisler* af *Sandsten*; den enes Eg er dannet ved skraa Tværslibning fra Oversiden ned mod den hvælvede Underside; paa den anden danner Eggens Overside kun en noget stærkere Bue end paa Undersiden; begge har firesidet Tværsnit og aftager i Bredde mod Banen; f. sammen paa *Lunde* i *Vanse*, Lister. (4430).
49. Ældre Jernalders Gravfund fra *Sjøtun* i *Vik* i Sogn. Ved Rydning af en Røs nær Stranden fandtes: *a)* En halvkugleformet *Skjoldbule* med bred, skraa Rand; Haandtaget har havt tyndt Jernbeslag. *b)* En smuk *Spydspids*, lig NO. 206. *c)* En do. *Spydspids* med Modhager, nærmest lig NO. 212. Spydspidserne fandtes under Skjoldbulen sammen med Kul og brændt Ben, hvoraf enkelte Splinter ere fastrustede til Jernsagerne. (4431).
50. Yngre Jernalders Gravfund fra Gaarden »*Fladen*« nær Vaksdal i *Brudviks* Pgd., Nordhordland:

a) Enegget *Sværd* med bar Tange. Klingens Længde 0,52, men Odden mangler.
b) Brudstykker af en *Saks*.
c) To *Bidselmundbid* med store Hjørneringe.
d) Et 0,2 langt *Økseblad* af Typen NO. 553.
e) Et do. mindre af samme Type, men med spidse Eghjørner.
f) Brudstykker af et stort enegget *Sværd.*
g) To *Knivblade.*
h) En *Pilespids.*
i) En *Hvæssesten,* firesidet af Skifer.
k) *Vægstensbolle,* knust.
l) To *Vævtyngder* af *Vægsten.*
m) *Haandsneldehjul,* fladt paa Undersiden, hvælvet paa Oversiden, dreiet af *Vægsten.*
n) Underskaalen til en dobbelt *skaalformet Spænde.*
o) *Ringspænde* af *Bronce.* Bøilen er oval med mangekantede Endeknapper, 0,045 i største indvendige Tværmaal. Naalen er 0,11 lang. Saavel Ring som Naal sees at have været fortinnet eller forsølvet.
p) To smaa *Perler* af ensfarvet ugjennemsigtigt Glas.

F. sammen med brændte Ben og en Mængde Kul i en Røs, der ligger paa en Morænevold, og som nu tildels er ryddet. Alle Jernsager ere stærkt ødelagte af Rust og vil neppe kunne bevares. (4432).

51. Yngre Jernalders Gravfund fra *Remme* i *Vang* i Valders:
a) Enegget *Sværd* med 0,63 lang Klinge. Grebtangen er lav og 0,16 lang. Klingen er noget forbøiet, men godt bevaret.
b) Et buet tyndt *Hjalt,* der maaske har hørt til nævnte Sværd.
c) *Økseblad* af Typen NO. 553.
d) *Bidselmundbid* med Led og Hjørneringe.
e) En *Pilespids.*
f) En *Syl,* hvis Od er forsætligen bøiet.
g) Rester af en *Laas.*
h) Brudstykker af en *skaalformet Broncespænde,* der har havt forsiret Borde og gjennembrudt Dækplade samt Naal af Jern.

F. i en Røs sammen med Kul og brændte Ben.

I samme Røs fandtes en Hestesko af tyndt Jern til en liden Hest. Paa hver Side er to Naglehuller. Desuden har Skoen en Midthage og to Endehager, men da disse synes altfor tynde til at bære Hestens Vægt, har de maaske tjent til sammen med Naglerne at fæste Skoen til Hestehoven. Hvorvidt den hører med til Gravfundet eller er meget yngre, kan vanskeligt afgjøres. (4433).

52. *a)* *Haandledsring* af *Messing* med fordybede Tungeornamenter, meget spædere end NO. 721, desuden ufuldstændig, idet Smalenderne ere afbrudte af Finderen.
b) En rørformet *Mosaikperle*, en gul og en hvid *Perle* af mat Glas, 17 smaa *Perler* af mørkeblaat Glas.
c) *Jordhakke*.
d) Brudstykker af en *Vævske* af *Jern*
e) En tildannet *Vægsten* med to Huller, sandsynligvis en Fiskesten.

F. paa *Fladen*, ved Vaksdal i *Brudvik*, Nordhordland, i en liden Røs. (4434).

53. *a)* *Slibesten* af *Kvarts* formentlig fra Stenalderen, 0,303 lang og firesidet, altsaa nærmest som NO. 90, men paa den ene Side er tre dybe bugtede, glatslebne Hulrænder; paa den anden en kort, men plan Slibningsflade og paa den tredie en smal og dyb Hulrand i hele Stenens Længde samt en næsten plan Slibningsflade og paa den fjerde er to parallele Hulrænder. Cfr. NO. 89; f. i *Ullensvang* i Hardanger.
b) Liden *Tværøks* af haard sort *Sten* med forsiret Tværsnit, blanksleben og med skarp Eg; f. i Jorden paa *Sole* Gaard paa Jæderen. Længde 0,073. (4435).

54. *Tværøks* af samme Slags, men af brunagtig *Sandsten* og med mere buet Eg; f. paa *Tuv* i *Klep*. (4436).

55. Dragehovedformet *Beslagstykke* (afbild. Fig. 20) til et Relikvieskrin fra den romanske Tid. Desværre mangler Underkjæven, Tungen og Overkjævens Næsespids. Hovedet har lange Øine med ringformet Pupil og gaar i et med Halsen, der har havt opstaaende gjennembrudt Kam, hvis Form kan sees. Desuden ligger paa hver Side af Halsen en i fem Lokker inddelt Manke, mellem hvilke er slynget en Bladranke, der paa den ene Side nærmest ved Hovedet ender i et skarpt tegnet Ormehoved i Profil, der bider i sin egen Hals.

Stykket er af forgyldt *Kobber* og 0,105 langt; fandtes ved Gravning i Grunden indenfor Korvæggene i den nedrevne gamle *Kirke* paa *Torvestad* paa Karmøen. (4437).

56. *a)* Atten *Spillebrikker* af *Rav*, dreiede, nogle halvkugleformede, andre mere lig NO. 471. Størrelsen noget forskjellig. Paa de største er Grundfladens Tværmaal omtrent 0,025, paa de mindste 0,021. Fire har rødbrun Farve, 10 voksgul og fire ere flammede.
b) Tolv topformede *Spillebrikker* af blaahvidt mat *Glas*, Grundfladens Tværmaal 0,021.
c) Fire lidt større *Spillebrikker* af samme Form, men af *Glas* med brun Top.
d) En *Spillebrikke* af mørk blaat *Glas*, hvori hvide Aarer,

Toppen er brun med gul Spids. Denne Brikke er større end de andre og 0,025 i Tværmaal.

e) Sænkesten, pæreformet, noget flad med dybt indridset Fure rundt Kanten. Omtrent paa Midten er boret et Hul fra Fure til Fure. Stenen er særdeles regelmæssig og slebet, 0,11 lang.

f) Brudstykke af en flad, tynd *Vokskage*, hvorpaa synes at have været anbragt en punkteret, ligearmet Korsfigur.

F. ved en foreløbig Undersøgelse i den nu halvt bortførte «Storhaug» paa *Gunnarshaug* Gaard i *Torvestad* paa Karmøen. Oldsagerne laa tæt sammen nær ved, d. v. s. i Jorden tæt over, Kjølplanken af et Skib, over hvilket Haugen synes at være opført. (4438).

57. *Spydspids* af Form nærmest som NO. 523, men meget forrustet og beskadiget; f. paa Gaarden *Siem* i Gjersetbygden i *Eids* Pgd. i Romsdalen. (4439).

58. *«Billedsten»* f. paa *Kirkeide* i *Stryn* i Nordfjord, d. v. s. en Helle 1,2 lang, 0,44 bred, dog noget smalere ved Toppen og ganske tynd, hvis ene Bredside synes at være jævnet med Kunst, og hvorpaa er indhugget en hel Del forunderlige Figurer. Nær Rodenden er indhugget to parallele Tværstreger, lodret paa disse omtrent langs Midten en ret Linie, hvis nederste Ende har en triangelformet Udvidelse, medens Toppen gaar over i en noget oval ringformet Flade. Over denne, lidt skjævt, er indhugget en bred Ring og udenom denne en smal Kreds, medens Rummet mellem begge er opfyldt med tæt indhuggede straaleformede Linier. Denne øverste og største Figur, der har nogen Lighed med en Solskive, er 0,26 i Tværmaal. Paa hver Side af Midtlinien er anbragt tre Tegn, paa den ene: Fremstilling af en Kam og lodret paa dennes Ryg en Figur, der maaske skal fremstille en Spydspids, derover tre koncentriske Kredse og øverst en trebugtet Linie eller Slangefigur; paa den anden: en uklar Figur, hvoraf kan udskilles en ret Linie, hvis Top er krogbøiet henimod en liden Ring, derover en *tværliggende* Halvmaane og øverst tre parallele Streger indbyrdes forbundne i Toppen. (4440).

59. *a)* Halsbaand af *Perler:* fire Dobbeltperler med Guldfolie, sex blaa *Glasperler*, to af rød Masse og sex af Rav; desuden flere knuste *Ravperler*. *b) Haandledsring* af Bronce med dybe Tungeornamenter cfr. NO. 721; paa Indsiden Rester af fastrustet Tøi, Spidserne noget beskadigede. F. i en Haug paa vestre *Kindingstad* i *Etne*. (4441).

FORTEGNELSE OVER DE TIL UNIVERSITETETS SAMLING AF NORDISKE OLDSAGER I 1886 INDKOMNE SAGER FRA TIDEN FØR REFORMATIONEN.

AF O. RYGH.

---

1. *Flintøxe*, oprindelig lig NO. 17 og ligesom denne sleben paa Bredsiderne, nu afbrudt ved Banen og beskadiget i Eggen. Det bevarede Stykke er 15,5 cm. langt, Bredden i Eggen ca. 6 cm. F. paa dyrket Mark paa *Tokerud* i *Eidsberg* Pgd., Smaalenene. (12670).
2. Fragment af en efter Længden kløvet *Stenøxe* med Skafthul, der synes at have lignet NO. 27, 11,3 cm. lang, næsten helt sleben; 5,4 cm. høi i Eggen F. Sommeren 1885 paa Pladsen *Mørksand* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (12671).
3. *Stenøxe* uden Skafthul, 19 cm. lang. Ligner NO. 12, men Skraaslibningen rækker længere og Stykket er slankere og desuden stærkere tilspidset opad. Sleben blot ved Eggen, hvis Bredde er 5 cm. (12672).
4. *Skiferbryne*, 13 cm. langt, tilspidset i den ene Ende, saa at det der danner et Slags Eg, lig de i forrige Aarsoversigt under No. 193 og 220 b beskrevne Stykker. Langs den ene Bredside har det, ligesom flere Kvartsbryner, en smal og dyb Rille. Mulig fra Stenalderen. (12673).

   No. 3 og 4 ere fundne paa *Peterud* i *Strøm* Sogn, *Søndre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt.
5. En 13,2 cm. lang *Stenøxe* uden Skafthul, af Typen NO. 12, dog jevnt tilsleben i Eggen fra begge Sider, f. paa *Ullermoen* under *Ulleren*, ligeledes i *Søndre Odalen*. (12674).
6. To *Stenøxer* med Skafthul, 18 og 11 cm. lange, nærmest lignende NO. 32; forvitrede paa Overfladen, men sandsynligvis oprindelig helt slebne. Begge f. paa *Evje* i *Rygge* Pgd., Smaalenene. (12675. 12676).
7. Gravfund fra yngre Jernalder:
   a) *Oval Spænde* af *Bronce* med dobbelt Plade; stærkt irret; en Del af Overpladen mangler. Typ NO. 652. En Stump af Jernnaalen bevaret paa Indersiden. (12677).

b) *Trefliget Spænde* af *Bronce*, 6 cm. bred mellem Armenes Ender, med Hensyn til Ornamenter lig NO. 671, ret vel bevaret. (12678).

c) Smaastykker af et *Kar* af *Klebersten*, udentvivl af den vanlige Form NO. 729, med en dertil hørende, forbøiet Hadde af Jern. (12679).

d) *Mundbid* af *Jern* af vanlig Form, 13 cm. langt mellem Sideringene. (12680).

e) *Hvirvel* (Endestykke af en Lænke) af *Jern*, 12 cm. lang. (12681).

f) *Hovbeslag* af *Jern* til en Hest, som NO. 591. (12682).

g) Cylinderformet *Jernrør* af lidet Tvermaal, aabent og ubeskadiget i begge Ender, 7 cm. langt. Mulig et Naalehus. (12683).

h) *Stegepande* af *Jern*, lig NO. 430; mangler noget af Pladen og det yderste af Skaftet. Det sidste bestaar af 2 sammennaglede Stykker. Pladens Tvermaal 20 cm., Skaftets Længde over 60 cm. (12684).

i) Fragmenter af forskjellige *Jernsager* (en *Sax*, et *Sigdblad* med Sagtænder i Eggen, en *Krog* lig NO. 466, et *Ildstaal*, Falen af et Redskab ligt NO. 462 eller 465 m. m.) (12685.)

k) Omtrent Halvdelen af et *Skiferbryne;* bærer Spor af at have været i stærk Ild. (12686).

Disse Sager ere fundne i en Gravhaug paa *Lierskogen* i *Lier* Pgd., Buskerud Amt. Brændte Ben fandtes sammen med dem, og Jernsagerne bære paa flere Steder Spor af Glødeskal.

8. En liden *halvmaaneformet Flintskraber* lig NO. 53, 8,7 cm. lang og 3 cm. bred paa Midten. (12687).

9 *Flintpilespids* af Formen NO. 80, 7,5 cm. lang, usædvanlig svær og tyk. (12688).

10. *Flintdolk* lig NO. 63, 15,8 cm. lang, beskadiget i Odden. Paa Haandtaget ikke liden oprindelig Slibning. (12689).

No. 8—10 ere fundne paa *Veidal* i *Vaaler* Sogn og Pgd., Smaalenene.

11. *Stenøxe* uden Skafthul, 19 cm. lang, lig NO. 8, med svag Antydning til Smalsider, sleben ved Eggen. Bredde ved denne 7 cm. F. paa *Haltorp* i *Spydeberg*, Smaalenene. (12690).

12. *Flintøxe*, kun 6 cm. lang og 2,7 cm. bred i Eggen, lig NO. 5, men tykkere. Helt sleben. F. paa *Brensrud* i *Asker* Sogn og Pgd., Akershus Amt. (12691).

13. Den nedre Del af en *Stenøxe* uden Skafthul, af betydelig Størrelse, lig NO. 11, dog forholdsvis bredere. Sleben langt op paa begge Bredsider. Stykkets Længde 12 cm., Bredde i Eggen 6 cm. F. paa samme Gaard. (12692).

14. *Jerngryde* fra den senere Middelalder, støbt, med 3 Fødder af trekantet Tversnit, ganske lig de vanlige Messinggryder fra samme Tid (Aarsb. 1878 fig. 30). F. dybt i Jorden paa *Øvre Bakken*, ligeledes i *Asker*, efter Sigende hvælvet over endel Ben (?). (12693).
15. En 5 cm. lang *Flintflekke*, noget tilhugget i Kanterne, dog tilsyneladende ikke til noget bestemt Brug, f. paa *Hjøsong* i *Asker*. (12694).
16. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, ligt NO. 555, 14 cm. langt og 7,6 cm. bredt i Eggen; f. paa samme Gaard som No. 14. (12695).
17. Gravfund fra yngre Jernalder:
    a) *Enegget Sværd* af *Jern*, beskadiget i Odden, med Hjalt som paa NO. 491 (øvre Hjalt er af eet Stykke). Klingens nuværende Længde 74 cm. og dens Bredde øverst 5 cm.; Afstanden mellem Hjaltene 9 cm. (12696).
    b) *Spydspids* af *Jern* af Formen NO. 529, 36 cm. lang, med Ornamenter paa Falen i samme Stil som paa det nævnte No. i NO. Bladets største Bredde 4,8 cm. (12697).
    c) *Øxeblad* af *Jern*, ligt NO. 561, 17,5 cm. langt og 12 cm. bredt i Eggen. (12698).
    d) *Skjoldbule* af *Jern* af Formen NO. 562, meget beskadiget. Tvermaal, Randen medregnet, 15 cm. (12699).
    e) *Mundbid* af *Jern*, som NO. 567. Ringene flade, 10,5 cm. i Tvermaal; Afstanden mellem dem 13,5 cm. (12700).

    Fundet er gjort paa *Tegdal* i *Bamle* Pgd., Bratsberg Amt, ved Pløining. Brændte Ben fandtes. Gave fra Ingeniør *Carl Schulze*.
18. *Stenøxe* uden Skafthul, 21 cm. lang, Form som NO. 8, men noget tykkere, med Antydning til Smalsider. Bredde i Eggen 7,3, Tykkelse indtil 4,8 cm. F. paa *Svinskog* i *Garder* Sogn, *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12701).
19. *Fingerring* af *Guld* fra den senere Middelalder, baandformet, ikke sammenloddet. Paa ydre Side indgravet følgende Indskrift (med Majuskler): ANNA MATER S. MARIE (Anna, den hellige Marias Moder). Vægt 2,75 gr. F. Oktbr. 1885 i en Grushob paa Slotsberget i *Tønsberg*, ved sydvestre Hjørne af det gamle Udkigstaarn. (12702).
20. *Vævskytteljformet Sten* fra ældre Jernalder, af graa Kvartsit; temmelig langstrakt Form med spidse Ender, 10,5 cm. lang. Begge Sider næsten plane; dybt Slidspor paa Oversiden. F. paa *Ask* i *Lier* Pgd., Buskerud Amt. (12703).
21. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, ligt NO. 554, dog med bredere Blad og lidt buede Kanter. Længde 15,2 cm., 9,8 cm. bredt i Eggen. F. dybt i Jorden paa samme Gaard. (12704).
22. *Stegepande* af *Jern*, i Hovedsagen lig NO. 430, men fo

skjellig i Enkeltheder og maaske yngre end den hedenske Tid. Skaftet er af eet Stykke med Pladen og udgaar fra dennes Kant. Af Skaftet nu kun et Stykke af 13,5 cm. Længde levnet; Pladens Tvermaal 16 cm. Nær Pladens Kant er fra Undersiden drevet ind i Skaftet en stærk, nedad krummet Nagle, formodentlig bestemt til Stykkets Ophængning. F. paa *Aasen* i *Lier*. (12705).

23. *Flintøxe*, lig NO. 20, men med mindre buede Kanter, 16,5 cm. lang; helt sleben paa Bredsiderne. Bredde i Eggen 5,9 cm. F. paa *Grimsrud* i *Hobøl* Pgd., Smaalenene. (12707).

24. *Øxe* eller *Meisel* af fin, sort *Skifer*, helt sleben, 12,8 cm. lang. Formen er usædvanlig (se Afb. fig. 3). Bredde og Tykkelse omtr. 2,3 cm. F. ved Pløining paa *Graverjordet* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt. (12708).

25. *Sneldehjul* af *Sten*, ringformet, af Tvermaal 4,6 cm., uden Ornamenter. F. i en borttagen Haugs Tomt paa *Guneim* i *Nes* Sogn, *Saude* Pgd., Bratsberg Amt. (12709).

No. 24 og 25 ere Gaver fra Lærer *Johannes Larssen* i Eidanger.

26. *Stenøxe* uden Skafthul, 13,5 cm. lang, lig NO. 12, men af stærkt ovalt Tversnit. Sleben ved Eggen (ikke skraasleben); største Bredde 4,2 cm., Tykkelse indtil 3,6 cm. F. paa *Vilberg* i *Fet* Sogn og Pgd., Akershus Amt, i en Bjergkløft, tilligemed en liden Skafthuløxe. (12710).

27. *Spydspids* af *Flint*, lig NO. 74, 12,5 cm. lang. I nedre Ende sees Flintblokkens naturlige Overflade. F. paa *Huser* i *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12711).

28. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, lig NO. 539, nu 12 cm. lang (ikke ganske fuldstændig nedentil). F. i Nærheden af *Blaker* Kirke, *Urskog* Pgd., Akershus Amt. (12712).

29. *Stenøxe* med Skafthul af Formen NO. 32, næsten helt sleben, 15,8 cm. lang. Paa Oversiden er Hullets Boring forberedet ved Indhugning af en Grube. F. paa *Raanaas* i *Udenes* Sogn, *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12713).

30. En stærkt forvitret *Stenøxe* med Skafthul, 9 cm. lang, oprindelig maaske lig NO. 28; f. paa samme Gaard. (12714).

31. *Stenøxe* uden Skafthul, noget lig NO. 8, 12 cm. lang, sleben paa Bredsiderne, medens Smalsiderne kun ere raat tilhugne. Ligeledes f. i *Udenes* Sogn, paa Pladsen *Engebraaten* nordenfor Raanaas. (12715).

32. En liden *Dolk* eller *Spydspids* af *Flint*, med Haandtag af trekantet Form; Bladet ubetydelig bredere end dette. Længde 13,3 cm. F. sammesteds. (12716).

33. *Spydspids* af *Flint*, som NO. 73, dog ikke som denne udvidet nedentil, 14,3 cm. lang. F. i Sandet paa Elvebakken ved *Brauter*, ogsaa i *Udenes* Sogn. (12717).

34. *Stenøxe* med Skafthul, 10 cm. lang, af Formen NO. 32, helt sleben, af fin, sortagtig Stenart. F. paa *Aarnes*, ligeledes i *Nes* Pgd. (12718).

35. Gravfund fra yngre Jernalder:
   a) *Oval Spænde* af *Bronce* med dobbelt Plade, af Typen NO. 652, noget beskadiget. (12719).
   b) *Øxeblad* af *Jern*, hvoraf Stykket bagenfor Skafthullet mangler, forrustet. Form som NO. 555; Bredde i Eggen ca. 9 cm. (12720).

   F. i en Sandhaug paa *Berg* i *Udenes* Sogn tilligemed noget andet «Smaatteri».

36. Bagstykket af en *Stenøxe* med Skafthul, maaske lig NO. 29; har været af ringe Størrelse, helt sleben. Spor af Grube omkring Skafthullet paa Undersiden. (12723).

37. En *Flintskraber*, 5,5 cm. lang og 4 cm. bred, dannet af en tyk Flekkestump, hvorpaa Skraber-Egg er tilhugget omtrent i dens halve Omkreds. (12724).

38. *Hulmeisel* af *Sten*, 14,5 cm. lang, lig NO. 23, men noget mere tilspidset oventil. Bredde i Eggen 3 cm. Er af rød Sandsten, men udvendig belagt med en tyk Kalkskorpe. Den skal ogsaa have ligget i kalkholdig Jord. (12725).

   No. 36—38 ere fundne paa Gaarden *Nærstads* Grund i *Norderhov* Pgd., Buskerud Amt, ved Veien til Aadalen, dels nordenfor Pladsen Bilidtmoen, dels ved Pladsen Halbak. Gave fra Forstkandidat *Seip*.

39. Fragment af en raat arbeidet *Stenøxe* med Skafthul, funden i Nærheden af *Eidsberg* Kirke, Smaalenene. (12726).

40. a) *Fil* af *Jern*, fra yngre Jernalder, 20,1 cm. lang, af usædvanlig Form (afb. fig. 15). Tversnittet kvadratisk; Sidens Længde nederst ved Stiften 5 mm. Af Filehuggene nu intet sikkert Spor levnet. (12727).
   b) En *Dopsko* (?) af *Jern*, lig det i Aarsb. 1868 fig. 42 afb. Exemplar, 13 cm. lang. (12728).

   F. paa *Lunde* Kirkegaard, Bratsberg Amt, ganske nær det Sted, hvor de i Aarsb. 1884 S. 56 No. 64 beskrevne Sager fandtes, saa at der er Rimelighed for, at ogsaa disse Stykker kunne høre til samme Grav.

41. *Pilespids* af *Flint*, meget omhyggelig arbeidet og smukt formet, 3,9 cm. lang, afb. fig. 1. Som det vil sees, ligner den NO. 77, men adskiller sig fra denne ved de til Støtte for Omviklingen anbragte Indhak ovenfor Spidserne. F. for længere Tid siden paa *Smedstadeiet* i *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12729).

42. *Stenøxe* med Skafthul, 16,5 cm. lang, lig NO. 27, men uden ophøiet Midtryg, sleben ved Eggen. Høide i Eggen 4,7 cm. F. paa *Dorr*, ligeledes i *Eidsvold*. (12730).

43. *Spydspids* eller *Dolk* af *Flint*, ufuldstændig nedentil, nu 10,7

cm. lang. Haandtaget paa den ene Side rygget, paa den anden afrundet. F. paa *Løken* i *Eidsvold*. (12731).

44. *Kvartsbryne* med Smalsiderne afrundede ved Slid paa sædvanlig Maade. Paa den ene Bredside en smal Slidfure langsefter, jfr. No. 4 ovfr. F. paa *Berger* i *Eidsvold*. (12733).

45. *a) Bryne* af grov graa Skifer, med Slid af samme Beskaffenhed som det paa Kvartsbrynerne vanlige, 20 cm. langt (afbrudt i den ene Ende). (12734).
b) Kvartsbryne, tyndt og fladt, stærkt indknebet i Kanterne ved Slid. (12735).
Begge f. paa *Olsrud* under Eidsvold Værk, *Eidsvold*.

46. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, af Formen NO. 518, dog afvigende fra denne med Hensyn til Bladet, der er meget bredere, og hvis Kanter danne en stump Vinkel. Falen fortsætter sig ind paa Bladet som en rund Ryg med aftagende Bredde. Forrustet og beskadiget; et gammelt Hug i Bladets ene Kant. F. i en Gravhaug paa *Løken* i *Eidsvold*. Desuden fandtes en Kam af Ben, der er indkommet til Samlingen i 1887. (12736).

47. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, til et Kastespyd, afb. fig. 16, 22 cm. lang. Har to Par Gjenhager, det ene over det andet, saaledes at de staa lodret paa hinanden. Nedentil Huller til 1 Nagle. Har saaledes nogen, om end kun en fjernere Lighed med NO. 525. F. ved Søen *Svenskin* (Storvandet) i Høifjeldet vestligst i *Vestre Slidre* Pgd. i Valdres (Christians Amt) ved Sæteren *Haugvørpin* paa Søens østre Side. (12737).

48. *a) Spydspids* af Jern fra yngre Jernalder, 31,5 cm. lang, med Hensyn til Bladets Form lignende NO. 520. (12738).
b) Stort *Knivblad* af *Jern*, ligt NO. 407, 34 cm. langt, men smalt i Forhold til Længden. (12739).
F. sammen i Fjeldet mellem Hallingdal og Valdres, antagelig i samme Egn som No. 47.
Fra Egnen omkring Svenskin har Samlingen tidligere faaet 3 Fund fra samme Tid, hvoraf ialfald det ene sikkert er et Gravfund (se Aarsb. 1879 S. 198 No. 138 og 141 og 1881 S. 133 No. 13). Disse Fund tyde paa en ikke saa liden Bebyggelse i denne høitliggende Egn i Slutningen af den hedenske Tid; nu er der, saavidt vides, alene ved Grunke, ved Søens nordlige Ende, faste Beboere; men ogsaa denne Plads har neppe i de senere Menneskealdre altid været beboet. Om andre den yngre Jernalder tilhørende Gravfund, gjorte i Høifjeldsegne, se Aarb. f. nord. Oldkyndighed 1877 S. 115.

49. *Stenøxe* med Skafthul, 15,5 cm. lang, lig NO. 32, men med afrundede Kanter. Sleben ved Eggen; Grube indhugget paa Undersiden før Skafthullets Boring. F. paa *Aas* i *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12740).

50. *Stenøxe* uden Skafthul, af graagrøn Lerskifer, næsten helt sleben, 10,5 cm. lang. Tversnittet en spids Oval. Ligner Øxerne af Typen NO. 4, men adskiller sig fra disse ved den fuldstændigere Slibning, ved at have jevn Bredde i hele sin Længde og derved, at Banen er tvert afskaaren. F. paa *Kløften* i *Ullensaker* Pgd., Akershus Amt, ved Jernbanestationen af samme Navn. (12741).
51. *Kastespydspids* af *Jern*, 12,1 cm. lang, af Formen NO. 526, dog med bredere Blad, hvis Kanter ere buede. F., sammen med en stor Spydspids af Jern, ved Gravning for en Vandledning paa *Aas* i *Eidsvold*, i Gaardsrummet. (12743).
52. Gravfund fra yngre Jernalder:
    a) Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt som paa NO. 490 (øvre Hjalt af eet Stykke). Odden mangler; Klingen aftager usædvanlig stærkt i Bredde ud mod denne. Klingens nuværende Længde 73 cm.; dens Bredde oventil 6 cm.; Afstanden mellem Hjaltene 9 cm. (12744).
    b) *Redskab* af *Jern*, nær beslægtet med NO. 462, men usædvanlig lidet og spædt. Den største, i selve Falen anbragte Ring er af sammentrykt oval Form, 7,5 cm. lang; i den hænge 3 andre Ringe af samme Form og paa lidet nær samme Længde. I hver af de sidste Ringe hænger igjen en cirkelrund Ring af 2 cm. Tvermaal (en af de sidste Ringe mangler nu). (12745).
    c) En stor *Krognøgel* af *Jern*, 19,3 cm. lang, lig NO. 459, med 2 Tænder. (12746).

    F. i en rund Haug paa *Alstad* i *Østre Slidre* Pgd., Christians Amt.
53. *Stenøxe* med Skafthul, i Form staaende mellem NO. 27 og 32, 12 cm. lang, 5 cm. høi i Eggen; ser ud til oprindelig at have været helt sleben. Skafthullet uforholdsmæssig stort, hvilket vistnok skriver sig fra, at Stykket oprindelig har været længere og er blevet formindsket ved Omhugning af Eggen. Paa Undersiden Skafthullet begyndt med Indhugning af en Grube. F. i en Bæk paa *Enggrav* i *Hiterdal* Pgd., Bratsberg Amt. (12747).
54. Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, forrustet og ufuldstændigt; baade Odden og øvre Hjalt med en Del af Tangen mangle. Hjaltene synes at have havt samme Form som paa NO. 491. Klingen før Nedlægningen i Jorden forhugget i Eggen; det levnede Stykke af den er 71,5 cm. langt. F. i en liden Haug paa *Bjertnes* i *Sandsvær* Pgd., Buskerud Amt. (12748).
55. Et lidet enegget *Sværd* af *Jern* fra samme Tid, med Hjalt, der i Form ligne NO. 495, 505, 508 (Overhjaltets Knap mangler). Klingen, hvis Længde er 61,5 cm., er overbrudt paa Midten og opstuvet, maaske ogsaa forhugget, i Eggen

før Nedlægningen i Jorden. F. ved Oprydning af Nyland paa *Rokstad*, ligeledes i *Sandsvær*. (12749).

56. *Stenøxe* uden Skafthul, 16,5 cm. lang, lig NO. 8, sleben ved Eggen. Bredde der 6.1 cm., Tykkelse indtil 4 cm. F. paa *Hotvet* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12750).

57. *Hulmeisel* af *Flint* af Typen NO. 22, men kortere; næsten helt sleben. Beskadiget i Eggen, nu 10,5 cm. lang; Bredde nederst 4,8 cm., Tykkelse indtil 2,7 cm. F. paa *Bøler* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (12751).

58. *Stenøxe* med Skafthul af betydelig Størrelse, 21 cm. lang. I Form staar den mellem NO. 27 og 29. Med den første har den tilfælles den ophøiede Ryg midt efter Oversiden, der fortsætter sig ogsaa bagenfor Skafthullet, medens den forøvrigt i Form stemmer med NO. 29 (dog er den ikke buet efter Længden paa Undersiden). Omtrent helt sleben. (12752).

59. *Stenøxe* med Skafthul, 15,4 cm. lang, nærmest lig NO. 29. (12753).

No. 58 og 59 ere f. paa *Skredshol* i *Ringsaker* Sogn og Pgd., Hedemarkens Amt.

60. 2 *Meisler* eller *Øxer* af *Sten* (Skifer) af Typen NO. 4, omtrent halvrundt Tversnit, 13—14 cm. lange, slebne ved Eggen. Den ene af dem er af fin sort Skifer. F. paa *Labu* i *Saaner* Sogn, *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (12754. 12755).

61. Den nedre Del af en *Flintmeisel* af Typen NO. 17, omtrent helt sleben; Bredde i Eggen 4,9 cm. (12756).

62. Forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, i Form lig den tilsvarende Del paa NO. 41. Undersiden flad; helt sleben. (12757).

No. 61 og 62 ere f. paa *Askehaug* i *Nordby* Sogn, *Aas* Pgd., Akershus Amt.

63. En liden *Stenøxe* med Skafthul, 9,5 cm. lang, lig NO. 32, oprindelig helt sleben, men nu forvitret paa Overfladen. F. paa *Mørk* i *Heli* Sogn, *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (12758).

64. *Stenøxe* med Skafthul, 15 cm. lang, noget lignende NO. 28, men skjødesløst arbeidet og af usymmetrisk Form. F. paa *Langset* i *Trøgstad* Sogn og Pgd., Smaalenene. (12759).

65. *Flintdolk*, 16,5 cm. lang, nærmest lig NO. 64; af temmelig simpelt Arbeide. F. paa *Hofslien* i *Hov* Sogn, *Søndre Land* Pgd., Christians Amt. (12760).

66. *Dolk* eller *Spydspids* af *Flint*, 15,4 cm. lang. Nedre Del omtrent som paa NO. 63, men af mindre udpræget firkantet Form. Ingen bestemt Adskillelse mellem Blad og Skaft, da den øvre Del har omtrent samme Form som den nedre, med ubetydelig forøget Bredde. Lidt slebet paa et Par

fremstaaende Partier. F. paa *Degvold, Vestre Toten* Pgd., Christians Amt. (12761).

67. Et mindre Stykke af Overfladen af en dobbelt *oval Spænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, af Typen NO. 652. F. i en Gravhaug paa *Bleiken* i *Gran* Pgd., Christians Amt. (12762).

68. Den øvre Del af Klingen af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med nedre Hjalt og et Stykke af Tangen. Hjaltet som paa NO. 489. F. for længere Tid siden i en Gravhaug ved *Aavedals* Bro, ligeledes i *Gran*. Efter de af Sælgeren meddelte Oplysninger synes det i 1851 til Samlingen indkomne Øxeblad NO. 1714 (N. Fornl. S. 133) at være fundet i samme Haug; ogsaa andre Sager skulle være fundne der. (12763).

69. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder. Det synes oprindelig at have lignet NO. 555, men er stærkt formindsket ved Opslibning, saa at det nu kun er 11 cm. langt. F. paa *Berger*, ogsaa i *Gran*. (12765).

70. *Øxeblad* af *Jern* fra samme Tid, 17 cm. langt og ligesaa bredt i Eggen. Det egentlige Blad ligner NO. 558, medens Skafthulpartiet stemmer mere med 554. F. i en Gravhaug paa *Sande* i *Gran*. (12766).

71. *Trefliget Spænde* af *Sølv*, antagelig fra den tidligere Del af Middelalderen; 5,5 cm. mellem Armenes Ender. Ligner i Form og Ornamenter det i Aarsb. 1879 fig. 52 afb. Exemplar i den trondhjemske Samling, men er af meget simplere Arbeide. Randen kantet med en paa Oversiden tilloddet tyk Perletraad, hvoraf det meste dog nu er borte. Forresten er denne Side prydet med paaloddede Spiraler af vredne Sølvtraade, meget tyndere end Kanttraaden. I Spiralernes Centrum og hist og her ellers glatte, runde Sølvperler. Paa Bagsiden findes paa to af Armene Spor af paaloddede Stykker, udentvivl Naalens Charnier og Bøile. Vægt 22,05 gr. F. paa *Bilden* i *Gran*. (12767).

72. *Stenøxe* uden Skafthul af Formen NO. 8, 12,9 cm. lang, sleben ved Eggen (fra den ene Side skraasleben). Bredde i Eggen 7,2 cm., største Tykkelse 3,2 cm. F. paa *Langset* i *Trøgstad* Sogn og Pgd., Smaalenene. (12768).

73. Stykker af et temmelig stort *Kar* af *Klebersten*, som NO. 729, og et større Stykke af en af smedede Plader sammenklinket *Kjedel* af *Jern* som NO. 731, fra yngre Jernalder. F. sammen i en Jordbakke paa *Hestskodiket* i *Brunkeberg* Sogn, *Hviteseid* Pgd., Bratsberg Amt. (12769).

74. En stor *Dørring* af *Jern*, 19 cm. Tvermaal, der skal have tilhørt *Atraa* Kirke, *Tinn* Pgd., Bratsberg Amt. Bestaar af en overalt jevntyk Stang, der har nogle simple indstemplede Ornamenter (Punkter og Vinkler). Krampen mangler. (12770).

75. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 24 cm. lang; smalt Blad med buede Kanter og lang Fal. Bladets største Bredde 3 cm. F. ved Pløining over en Haug paa *Arnestad* i *Nes* Pgd., Akershus Amt; flere Oldsager skulle være fremkomne der paa lignende Maade før. (12772).

76. Tveegget *Sværd* af *Jern*, fra samme Tid; overbrudt allerede i gammel Tid i den ydre Del af Klingen. Denne er 68 cm. lang, men Odden mangler. Hjaltene som paa NO. 490, 491 (øvre Hjalt af eet Stykke). I Eggene en Mængde Hug; men det synes tvivlsomt, om de ere gamle. F. ved Oprydning af Nyland i en Mose paa *Seim* i *Opstad* Sogn, *Søndre Odalen* Pgd., Hedemarkens Amt. (12773).

77. Tveegget *Sværd* af *Jern*, antagelig fra ældre Jernalder, uden Hjalt. Klingen kun 51,5 cm. lang, øverst oppe 4 cm. bred. I Eggene nogle Hug, der synes at være gamle. F. omtrent i Midten af en endnu kun delvis udgravet Haug paa *Grehammer* i *Øie* Sogn, *Vang* Pgd., Christians Amt, — altsaa alleraøverst i Valdresdalen. (12774).

78. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, et daarlig gjort og slet bevaret Exemplar af en Form, der staar imellem NO. 29 og 32. Sleben ved Eggen. F. 1885 ved Pløining paa *Haugum* i *Lier* Pgd., Buskerud Amt. (12775).

79. Gravfund fra yngre Jernalder:

a) Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, meget forrustet; Overhjaltets Knap og det yderste af Odden mangle. Klingens Længde 79 cm.; den har været tyk, men ikke meget bred. Hjaltene som paa NO. 489; Afstanden mellem dem 9,5 cm. (12776).

b) *Celt* (Paalstav) af *Jern*, Form som NO. 402, men med svagere Krumning i Eggen og helt sammensluttet Fal. Længde 15 cm. (12777).

c) Fragmenter af forskjellige *Jernsager* (*Søm* og *Klinknagler*, to mindre Stykker af Klingen af et tveegget *Sværd*, Stykker af en *Isbrodd* med 3 Arme, der udgaa fra et fælles Midtpunkt m. m.) (12778).

d) *Skiferbryne*, ufuldstændigt, nu 13 cm. langt, slidt paa alle Sider. (12779).

e) *Sneldehjul* af *Klebersten*, Cylinderform med afrundede Kanter, 2,7 cm. i Tvermaal. (12780).

f) Stykker af en *Ringnaal* af *Bronce* og 2 Stykker af *Bly*, der efter Formen maa antages at være Dele af Fiskesænker som NO. 427, jfr. Aarsb. 1885 S. 126 No. 253 *i*. (12781).

F. i en Gravhaug paa *Bringsjord* i *Lyngdal* Pgd., Lister og Mandals Amt, efter Sigende i en i Retning Ø—V liggende «firkantet Grav, som var muret helt rundt» (det

vil vel sige, i et muret, aflang-firkantet Gravkammer). Sværdet laa ogsaa i Ø—V. med Haandtaget mod Ø.

80. *Stenøxe* uden Skafthul, 11 cm. lang, lig NO. 11, forholdsvis bred og tynd. Sleben ved Eggen. Største Bredde 7 cm., Tykkelse indtil 2,5. cm. F. i en Jordbakke paa *Solum* i *Skoger* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12782).

81. Stykker af 2 tveeggede *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, yderst forrustede. Af det ene findes øvre Del af Klingen med nedre Hjalt, af det andet 2 Klingestykker paa tilsammen 62 cm. Længde. Det sidste Sværd kan mulig være fra ældre Jernalder. (12783).

82. Forreste Del af et *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder af Formen NO. 559 (Skjeggøks). Bredde i Eggen 13 cm. (12784).

83. Et stærkt forrustet kileformet *Øxeblad* af *Jern,* med mangekantet Stamme, 20 cm. langt. Uvist, om fra ældre eller yngre Jernalder. (12785).

Om No. 81—83 har ikke kunnet tilveiebringes anden Oplysning, end at de sandsynligvis ere fundne i Egnen omkring Stavanger.

84. *a)* 18 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, alle af Formen med flad Skaftstift som NO. 540. De bedst bevarede af dem ere 15—16 cm. lange. (12788).

b) 2 *Saxe* af *Jern,* 19—20 cm. lange. I Bøilens Form ligne de mest Saxene fra ældre Jernalder, hvorfra de dog ikke kunne være, hvis Fundberetningen er paalidelig. (12789. 12790).

c) Et større *Knivblad* af *Jern,* hvis Odstykke mangler; nu 18 cm. langt. Bladet har paa begge Sider en ophøiet Kant langs Ryggen. (12791).

d) *Spydspids* af *Jern,* 16,8 cm. lang. Nærmer sig til Formen NO. 526, men Bladet er forholdsvis længere og jevnere buet i Kanterne. (12792).

e) Et Par Jernstykker af uvis Bestemmelse; det ene af dem muligt den ene Arm af en mindre *Sax.* (12793).

Disse Sager ere fundne, liggende under en stor Helle, ved Opbrydning af Ager paa *Moastuen* strax søndenfor *Loftsgaard* i *Sel* Sogn, *Vaage* Pgd., Christians Amt. Hvor Forrustningen tillader det, sees Glødeskal paa Jernet; imidlertid synes det tvivlsomt, om Fundet kan betragtes som Gravfund.

85. *Skjoldbule* af *Jern* fra yngre Jernalder, af Form som NO. 564, med stærk, bred Indknibning ovenfor Randen; Tvermaal med Randen 13,5 cm. F. under en stor Røs paa *Kvarberg* i *Vaage* Sogn og Pgd., Christians Amt. (12794).

86. *a)* *Plogjern* af vanlig Form (som NO. 383), 17 cm. langt og 10 cm. bredt i den brede Ende. (12795).

b) *Celt* (Paalstav) af *Jern*, som NO. 401, 18 cm. lang, tyk og svær. (12796).

c) *Jern* til en *Høvl* (Skjøve) af Formen NO. 411, men meget større og svagere bøiet i Armene. Eggens Længde 13,5 cm., Armenes Længde 12,5 cm. Eggen ret. (12797).

d) 48 Stykker *Vævlodder* af *Jern*, som NO. 438. Længden af de bedst bevarede Exemplarer varierer mellem 26 og 31 cm. (12798).

Fundet er gjort ved Veiarbeide i Udmarken paa *Holdbø* i *Vaage* Sogn og Pgd., Christians Amt, temmelig dybt i Jorden. Der fandtes 1 Celt til, i Størrelse og Form lig No. 12796, og 10 Vævlodder til. Fundet er aabenbart Depotfund, ikke Gravfund; det kan være enten fra yngre Jernalder eller fra den tidligere Del af Middelalderen.

87. *a)* Enkelt *oval Spænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, ikke ganske fuldstændig; desuden stærkt oxyderet paa Overfladen, saa at Ornamenterne vanskelig kunne skjelnes. Den tilhører den forholdsvis gamle Typ med bred, flad Midtryg og 6 Knopper, ordnede parvis, saaledes at det ene Par staar nærmere sammen end de to andre og i kort Afstand fra det nærmeste af disse (jvfr. NO. 642). Knopperne have været særskilt gjorte og paasatte med Jernnagler; nu sees kun Mærker efter dem paa Spændens Overflade. Af Ornamenterne sees alene sikkert en Baandslyngning i irsk Stil etsteds ved Kanten. Stykket er, som vanlig er Tilfældet med disse gamle enkelte ovale Spænder, temmelig lidet (oprindelig Længde c. 8,5 cm). Naalens Charnier har været dobbelt. (12799).

b) Et Par *Armbøiler* af *Bronce* (NO. 717—721), stærkt medtagne, temmelig spæde. De synes at have havt firkantet Tversnit med afrundede Hjørner; Forsiden har været prydet med Rader af Huller af uvis Form. (12800).

Disse to Stykker ere f. sammen paa en Gaard i *Styrvold* Sogn sydligst i *Lardal*, Jarlsberg og Larviks Amt.

88. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 16,5 cm. langt, med Hensyn til Skafthulpartiet væsentlig stemmende med NO. 554, med Hensyn til Bladets Form med NO. 558. Bredde i Eggen 10,2 cm. — F. paa samme Gaard, i Skoven. (12801).

89. *Endebeslag* til et stort *Drikkehorn* fra den senere Middelalder, af forgyldt *Bronce*, sædvanlig Form med en riflet Knop nær ydre Ende. F. i Jorden paa *Kurstad*, ligeledes i *Lardal*. (12802).

90. *Stenøxe* med Skafthul, 17,7 cm. lang, ganske lig NO. 32. Ingen Slibning; Høide i Eggen 5,3 cm. F. paa *Nord-Strøm* i *Strøm* Sogn, *Søndre Odalen* Pgd., Hedemarkens Amt. (12803).

91. *Stenøxe* med Skafthul, 15 cm. lang, i Form staaende mellem NO. 29 og 32; sleben ved Eggen, hvis Høide er 5,5 cm. F. c. 1 m. dybt paa *Vansum* i *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12804).
92. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, uden Hjalt, men forresten helt bevaret. Klingens Længde 81 cm. F. i den ene af tre store Hauger paa *Dramdal* i *Eker* Pgd., Buskerud Amt. Ved en senere Gravning fandtes en «Jernkop, som var væltet» (en Skjoldbule?), og under den «nogle Stenstykker, som lignede Bryner.» — Gave fra *Christoffer Dramdal*. (12805).
93. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt lignende de paa NO. 490. 491 (øvre Hjalt af eet Stykke), helt bevaret. Klingens Længde 71,3 cm., dens Bredde oventil 6,2 cm. Afstanden mellem Hjaltene 9,3 cm. Spor af Glødeskal. F. for 4—5 Aar siden paa *Buttedal* i *Trandby* Sogn, *Lier* Pgd., Buskerud Amt, i en Gravhaug, tilligemed «Smaaben» og Kul. (12808).
94. *Stenøxe* uden Skafthul, af graa Lerskifer, 17,5 cm. lang, Form som NO. 11, dog tykkere og af jevnere Bredde. Helt sleben. Største Bredde 5,1 cm., Tykkelse indtil 4 cm. F. paa *Krojt*, ligeledes i *Trandby* Sogn. (12809).
95. *Spydspids* af *Flint*, 15,7 cm. lang, lig NO. 69, men med længere og spidsere Nederdel; Bredde indtil 4,5 cm. F. ved Pløining paa *Hennum*, fremdeles i *Trandby* Sogn. (12810).
96. Liden *Spydspids* af *Flint*, 8,5 cm. lang, i Hovedsagen af samme Form, men smal og tyk. Skaftenden har paa den ene Side en stærk rundagtig Forhøining, som maaske ikke er tilfældig. F. i en bratliggende Ager nede ved et Vand paa *Brensrud* i *Asker* Sogn og Pgd., Akershus Amt. (12811).
97. *Spydspids* af *Flint*, i Form staaende mellem NO. 68 og 69, 15,5 cm. lang, temmelig tyk. Største Bredde 3 cm. F. ved Opbrydning af Ager i en Elvebakke paa Pladsen *Sagen* under *Stokker* i *Ullensaker* Sogn og Pgd., Akerhus Amt. (12812).
98. *Stenøxe* uden Skafthul, 21 cm. lang, lig NO. 11, helt sleben paa Bredsiderne. Bredde i Eggen 6,7 cm., Tykkelse indtil 3,9 cm. F. paa *Mere* i *Frogner* Sogn, *Lier* Pgd., Buskerud Amt. (12813).
99. Forreste Del af en over Hullet brudt *Stenøxe* med Skafthul, noget lignende NO. 28, men af eiendommelig høi og smal Form. Fragmentets Længde er 14 cm., Høiden i Eggen 7 cm. F. paa *Saude* i samme Sogn. (12814).
100. En liden *Flintkjerne*, beskadiget i den ene Ende, nu 3,5 cm. lang. F. paa *Hørte* i *Sylling* Sogn, ogsaa i *Lier* Pgd. (12815).

101. Tveegget *Spydspids* af *Jern* fra ældre Jernalder, beskadiget. Synes nærmest at have lignet NO. 204; 12,4 cm. lang. Falen har kun paa den ene Side et Naglehul, der er stort, af trekantet Form. F. paa Pladsen *Bakken* ved *Svangstranden* i samme Sogn. (12816).

102. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, nu 25 cm. lang. Har for Bladets Vedkommende lignet NO. 521, men er meget mindre. Sammenbøiet før Nedlægningen i Jorden; Odstykket mangler. F. paa *Øksne* i *Frogner* Sogn, *Lier*. (12817).

103. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, lig NO. 28, helt sleben. Er af graa Stenart med rødlige Pletter. Paa Undersiden har en Grube været indhugget for at lette Indslibningen af Skafthullet. F. i en Bæk paa *Foss* i samme Sogn. (12820).

104. *Flintdolk* med firkantet Haandtag, 14,5 cm. lang. Bladet er slidt og omhugget, og derfor forholdsvis lidet. Overdraget til Samlingen af det Kgl. Museum for nordiske Oldsager i Kjøbenhavn, til hvilket Stykket blev foræret 1851 af en dansk Mand med den Oplysning, at det var fundet 1839 «i det nordlige Norge.» (12821).

105. *Stenøxe* med Skafthul, nærmest af Typen NO. 28, men mindre afrundet ovenpaa, oprindelig c. 12,5 cm. lang. Er af graa Sandsten og helt sleben. F. for længere Tid siden paa *Korslund* i *Langset* Sogn, *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (12822).

106. *Slibesten* fra Stenalderen, af Kvartsit, ligesom NO. 91 med mange smale konkave Slibeflader. Længde 26 cm. F. ved Pløining paa *Byrud* i samme Sogn. (12824).

107. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 29, men ikke buet efter Længden. Helt sleben. F. paa *Solberg* i *Feiring* Sogn, *Hurdalen* Pgd., Akershus Amt. (12825).

108. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, med tykt, men smalt, rygget Blad og svær Fal. Noget beskadiget; Odden mangler. Nuværende Længde 32 cm. F. paa *Bjørnstad* i samme Sogn, efter Sigende sammen med et Øxeblad. (12827).

109. Et Stykke af Sten af Form som de almindelige *Kvartsbryner*, men af rødlig, temmelig blød Sandsten. Indknebet ved Slid paa Siderne paa to Steder, nu ufuldstændigt, 14,8 cm. langt. F. paa samme Gaard. (12828).

110. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 32, dog stærkt afrundet i Banen; næsten helt sleben. Den betydelige Høide i Eggen (6,5 cm.) viser, at Stykket oprindelig maa have været længere. F. paa *Lindstad* i *Gran* Pgd., Christians Amt. (12829).

111. Gravfund fra ældre Jernalder:
a) Skjoldbule af *Jern*, lig NO. 217 (med høi Pig i Toppen). Synes blot at have havt 3 Nagler. Høide 13,5 cm.; Vidde nedentil 16,3 cm. Har Glødeskal. (12830).

b) *Øxeblad* af *Jern*, 31,7 cm. langt, kileformet med sexkantet Stamme, jvfr. NO. 153. (12831).

Disse to Stykker ere f. paa *Undli*, ligeledes i *Gran*, i en Haug, tilligemed «smaa Spyd» m. m.

112. *Skjoldbule* af *Jern* fra ældre Jernalder, af den tidlige Form No. 218 (kegleformet). Har været fæstet med 4 Klinknagler med smaa runde Hoveder, efter hvis Længde Træpladens Tykkelse kan bestemmes til 1,5 cm. Høide 11 cm., Vidde nedentil 13,5 cm. F. med andre Sager i en Gravhaug paa *Molden*, ogsaa i *Gran*. Stykket har Glødeskal. (12882).

113. *a)* *Sigdblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, ligt NO. 384, 29 cm. mellem Enderne og følgelig usædvanlig stort, uden Sagtænder. (12833).

b) Et noget mindre *Sigdblad* af *Jern* af samme Form, sammenbøiet i Spidsen og mindre vel bevaret, ligeledes uden Sagtænder. (12834).

c) Et Fragment af *Jern*, der ser ud til at kunne være den forrustede nedre Del af en *Spydspids* med Modhager fra ældre Jeralder. (12835).

Disse Sager ere opgivne at være fundne sammen i en Haug paa *Einang* i *Vestre Slidre* Pgd., Christians Amt. Opgaven er imidlertid mistænkelig, baade paa Grund af Fundets Indhold, og fordi der som fundne i samme Haug indsendtes et gjennembrudt Jernbeslag, et Stykke af en Hestesko m. m., der ikke kunne være meget gamle, og hvis Udseende desuden viser, at de ikke have ligget i samme Slags Jord.

114. *Spydspids* af *Jern* fra ældre Jernalder, tveegget med skarp Midtryg, stærkt forrustet. Den er af usædvanlig Længde, 58 cm., men temmelig spæd. F. paa *Sandnes* i *Hollen* Sogn og Pgd., Bratsberg Amt. (12839).

115. Forvitret Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul, antagelig af Formen NO. 27. F. paa *Boddingbraaten* i *Udenes* Sogn, *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12840).

116. *a)* Stykker af en *Jernlænke*, dannet af Led af samme Form som de, der sees paa NO. 464, men stærkere sammenklemte. Ledenes Længde er høist forskjellig, fra 7 til 41 cm. (12841).

b) *Celt* (Paalstav) af *Jern*, 12,8 cm. lang, lig NO. 402, men med helt sammensluttet Fal. (12842).

c) Et svært dopskolignende Stykke af *Jern*, beskadiget oventil, nu 15 cm. langt. Tversnittet aflang firkantet, afrundet i nedre Ende. (12843).

Disse Stykker ere fundne paa *Ulleren* i *Søndre Odalen* Pgd., Hedemarkens Amt, — om sammen, vides ikke. Ialfald de to første maa være fra yngre Jernalder.

117. *Stenøxe* med Skafthul, 21 cm. lang, i Form lignende NO. 41; dog har den Skafthullet nærmere ved Banen, og denne er bredere og mere afrundet. Forvitret paa Overfladen, saa at Slibning ikke kan sees. Største Bredde, bag Skafthullet, 7 cm., Høide i Eggen 3,7 cm. Paa Undersiden indhugget Grube for Skafthullet, som er meget trangere her end oventil. F. paa *Hon* i *Haug* Sogn, *Eker* Pgd., Buskerud Amt. (12844).

118. *Vævskyttelformet Sten* fra ældre Jernalder, 9,2 cm. lang, af hvid, gjennemskinnende Kvarts, uden Fure omkring Kanten. Begge Sider konvexe, med tydelige Slidspor. F. paa *Stenset*, ligeledes paa *Eker*. (12845).

119. Den ene Kugle af Ringen af en stor *Ringspænde* af *Sølv* fra yngre Jernalder (NO. 680). Den er afplattet paa den ene Side, men uden Ornamenter. Dens største Tvermaal er 3,1 cm., Vægt 72,45 gr. F. paa *Søndre Stokke* i *Frogner* Sogn, *Lier* Pgd., Buskerud Amt. Tidligere var paa samme Sted fundet en lignende Kugle, som blev bortkastet og ikke har kunnet gjenfindes. Efter Finderens Sigende var der ved Optagelsen i Hullet Rester af en Jernstang; altsaa har man sandsynligvis anvendt Kuglerne af en oprindelig Spænde af helt Sølv til en ny Spænde med Ring af Jern. (12846).

120. En *Pilespids*, lig NO. 539, 13,5 cm. lang, og en middels stor *Klinknagle* af *Jern* fra yngre Jernalder, fundne paa ovennævnte Gaard *Søndre Stokke* i den Gravhaug, i hvis Nærhed det foregaaende Stykke fandtes. (12847. 12848).

121. En *Pilespids* af *Jern*, nærmest lig NO. 539, 15,5 cm. lang, f. ved *Kolsnuten* i Fjeldet V. for Mjøsvandet, *Rauland* Pgd., Bratsberg Amt. (12849).

122. *Stenøxe* med Skafthul, 16 cm. lang, beskadiget. Form omtrent som NO. 27, men uden Midtryg, sleben ved Eggen og hist og her ellers; Høide i Eggen 5,5 cm. F. paa *Braate* i *Kroer* Sogn, *Aas* Pgd., Akershus Amt. (12852).

123. *Hovedring* (eller Halsring) af *Bronce* fra Broncealderen, vreden, af Typen NO. 129, dog med smalere Vinger og temmelig liden (15,5 cm. i Tvermaal). F. i Udmarken paa *Røste*, N. for Grua, i *Lunner* Sogn, *Jevnaker* Pgd., Christians Amt. (12853).

124. *Vegtlod* af *Bronce* fra Middelalderen, i Form af en Hest, simpelt Arbeide, uden Mærker. Vægt 52,85 gr.; udentvivl et Halvmarkslod. F. paa samme Gaard som foregaaende No., ligeledes i Udmarken. (12854).

125. 13 *Vævlodder* af *Jern* fra yngre Jernalder eller Middelalderen, som NO. 438, af temmelig jevn Størrelse, op til 29 cm. F. paa *Bjøralt*, ligeledes i *Lunner* Sogn. (12855).

126\. Den forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, omtrent som NO. 28, sleben ved Eggen. F. ved Brøndgravning paa *Hofsrud* i *Udenes* Sogn, *Nes* Pgd., Akershus Amt. (12858).

127\. En liden *Øse* af *Klebersten*, med firkantet Skaal; Hul i Haandtaget for at gjøre det muligt at hænge Stykket op. Opfisket af Søen ved Handelsstedet *Kjeøen* i *Lødingen* Pgd., Nordlands Amt; uvis Ælde. Gave fra Telegrafinspektør *J. B. Lie*. (12859).

128\. *a)* Enkelt *oval Spænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, af Typen NO. 656, noget beskadiget; af Jernnaalen kun en Stump bevaret. (12860).

b) *Ringnaal* af *Bronce*, afb. fig. 17. Naalen af sædvanlig Form. Ringen har nederst en Udplatning, hvorpaa fremstillet 2 mod hinanden gabende Dyrehoveder. I Ringens nedre Kant en nu beskadiget Hempe (til at fæste en Kjede i?). Naalens Længde 10 cm. Ringen synes at have havt hvidt Belæg. (12861).

F. i en Haug paa *Koltjøn* i *Skafsaa* Sogn, *Mo* Pgd., *Bratsberg* Amt, hvorfra Samlingen oftere i de senere Aar har faaet gravfundne Sager fra yngre Jernalder (se Aarsb. 1883 S. 109 No. 65 og 1884 S. 66 No. 139 samt No. 186 i nærværende Aarsb.).

129\. *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, oprindelig omtrent som NO. 28, men nu forvitret og beskadiget. F. i en liden Elv mellem Klokkergaarden og *Heggum* i *Røken* Pgd., Buskerud Amt. (12862).

130\. Nye Fund fra Stenaldersværkstedet paa *Nøstvet* i *Aas* Pgd., Akershus Amt (se Aarsb. 1879 S. 192. 1880 S. 206. 1881 S. 137, 150. 1882 S. 156. 1884 S. 52. 1885 S. 100). Denne nye Sending indeholder 14 *Øxer* eller *Meisler* af de her vanlige Former (NO. 4), fordetmeste ufuldstændige, nogle Fragmenter af pladeformede *Slibestene* (de fleste af rød Sandsten, 1 af Kvartsit) og en hel Del *Flintaffald* (deriblandt 2 smaa *Skrabere*). (12864).

131\. 2 *Meisler* eller *Øxer* af *Sten*, ligeledes af Typen NO. 4, f. nogle hundrede Alen fra den nævnte Værkstedplads, mellem 2 Aaser. (12865).

132\. *a)* Et Stykke af *Sten* (Lerskifer), der ser ud til at kunne have været Egg-Enden af en Stenøxe uden Skafthul, af Form lig NO. 7.

b) Den yderste Del af Egpartiet af en *Meisel* eller *Øxe* af *Sten* (Skifer), af Typen NO. 4; Tversnittet en halv Oval; sleben.

c) Fragment af en temmelig tyk pladeformet *Slibesten* af graa Sandsten. (12866).

F. paa forskjellige Steder paa Gaarden *Haltorp* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene.

133. *Hulmeisel* af graa *Lerskifer*, lig NO. 23, men meget større og mere tilspidset opad; omtrent helt sleben. Længde 23 cm., Bredde i Eggen 4 cm. Hulslibningen dyb og lang. Er helt bedækket med en tyk Kalkskorpe. F. 1885 i en Ager paa *Sjøli* i *Gjesaasen* Sogn, *Aasnes* Pgd., Hedemarkens Amt. Gave fra *Otto Sjøli*. (12867).

134. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, forrustet; Klingens ydre Del mangler. Hjaltene som paa NO. 489, Afstanden mellem dem 9 cm. F. ved Grusgravning paa *Konnerudværket* i *Konnerud* Sogn, *Skoger* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12868).

135. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 28,5 cm. lang, lig NO. 530. Spidsen lidt bøiet. F. i «Knutshaugen» paa *Hennum* i *Trandby* Sogn, *Lier* Pgd., Buskerud Amt, (12870).

136. *Pilespids* af *Jern* fra samme Tid, ufuldstændig i Enderne; bredt, fladt Blad med jevnt buede Kanter. F. paa samme Gaard. (12871).

137. *Endebeslag* af *Bronce* til en *Rem*, fra yngre Jernalder, af Form som NO. 607 (aflang firkantet med Afrunding i den ene Ende). Forsidens Ornamenter noget utydelige; synes kun at bestaa af Baandslyngninger. Nedre Ende er beskadiget og ufuldstændig. Nuværende Længde 5 cm., Bredde indtil 3,1 cm. Ogsaa f. paa samme Gaard. (12872).

138. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, i Form lig NO. 8, men større og af mere ovalt Tversnit. Øvre Del mangler. Nuværende Længde 14 cm., Bredde i Eggen 7 cm. Overfladen noget forvitret, saa at det ikke kan sees, hvor langt Slibningen har strakt sig. F. paa *Buttedal*, ligeledes i *Trandby* Sogn. (12873).

139. Fragmenter (blot Smaastykker) af mindst 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder, af hvilke den ene sees at have været af Formen NO. 361; den har havt svag sort Farve paa begge Sider og Stregeornamenter. En anden af Urnerne har havt stærk og glindsende sort Farve paa den udvendige Side og har været ornamenteret med brede Furer, der dels gaa horizontalt, dels vertikalt. Mellem de vertikale Furer af og til stærkt fremstaaende Ribber, der til begge Sider ende i udstaaende Knopper. Ved Urnestykkerne ligge Stykker af 2 tykke *Søm* af *Jern* med runde Hoveder. F. i en stor Stenhaug paa *Eikeberg* i *Spydeberg*, Smaalenene, langt ude i Haugen, men dybt nede i den. (12874).

140. *a) Pilespids* af *Flint*, lig NO. 79, men meget mere langstrakt. Længde 2,9 cm. (Odden mangler). Vel arbeidet. (12875).

b) 2 *Flintflekker* og et Endestykke af en meget bred Flekke, der er noget tilhugget i den ene Kant. (12876).

F. paa *Holstad* i *Skiptvet* Pgd., Smaalenene.

141. Et stort, raat tilhugget *Flintstykke* af samme Slags som Sv. forns. 44, men noget mere langstrakt, 17,5 cm. langt og indtil 6 cm. bredt. F. ved *Skiptvet* Kirkegaard. (12877).
142. Fragment af et *Kvartsbryne*, der ved stærkt Slid har faaet næsten ovalt Tversnit, 9 cm. langt. F. paa *Borger*, ligeledes i *Skiptvet*. (12879).
143. Endel *Flintaffald*, hvoraf enkelte Stykker synes at have nogen Tilhugning. Samlede omkring paa Markerne paa *Præstdalen* i *Spydeberg*, Smaalenene; jvfr. Aarsb. 1885 S. 122 og No. 187 nedenfor i nærværende Aarsb. (12880).
144. *Stenøxe* uden Skafthul, 18 cm. lang og 7 cm. bred i Eggen. Er et smukt Exemplar af Typen NO. 11, men med blot Spor til Smalsider. Sleben ved Eggen. F. paa *Søndre Kinn* i *Aas* Pgd., Akershus Amt, i Gaardens Have, ¼ Alen dybt. (12881).
145. Den forreste Del af en baadformet *Stenøxe* med Skafthul, som NO. 35, men uden ophøiet Midtryg. F. paa *Asgjerrud* i *Trøgstad* Pgd., Smaalenene. (12884).
146. *Kvartsbryne*, 13,3 cm. langt, med sædvanligt Slid paa Smalsiderne, f. paa *Revaug* i *Askim* Pgd., Smaalenene. (12885).
147. Et stort *Skiferbryne*, slidt paa samme Maade som Kvartsbrynerne, 33 cm. langt. Tversnittet firkantet, slidt paa alle Sider og stærkest paa Midten. F. 1885 i en Dybde af 2 Alen i en Myr nær *Vestby* Kirke, *Akershus* Amt. (12887).
148. *Kvartsbryne*, ufuldstændigt i begge Ender, nu 11,8 cm. langt, næsten rundslidt ved Brug. Henimod den ene Ende paa en af Siderne en af de ofte paa det Slags Stykker forekommende dybe, smale Slidfurer langsefter. F. paa *Ingulstad* i *Svindal* Sogn, *Vaaler* Pgd., Smaalenene. (12888).
149. Den forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, beskadiget, saa at dens Form ikke sikkert kan bestemmes, 12 cm. lang. F. paa *Femtegjeld* i *Vaaler*, Smaalenene. (12889).
150. *Stenøxe* uden Skafthul, 15 cm. lang, lig NO. 12, dog med en liden plan Flade paa den ene Side. Helt sleben. Bredde ved Eggen 4,2 cm., største Tykkelse 3,9 cm. F. for lang Tid siden paa *Skavdalen*, ligeledes i *Vaaler*. (12890).
151. *a)* Den nedre Del af en *Spydspids* af *Flint* af Formen NO. 68. 69, 11 cm. lang og indtil 4,5 cm. bred. (12891).
b) 3 *Flintstykker*, hvoraf de to ere Flekkeender og det tredie et lidet, noget tilhugget fladt Stykke. (12892).
F. 1885 ved et Fjeld paa *Sanderud*, ogsaa i *Vaaler*.
152. *Stenøxe* med Skafthul, hvis Egparti er afslaaet, hvorefter Bruddet er tvert tilhugget med Afrunding i Kanterne. Form oprindelig som NO. 32, med afrundet Bane og afrundede Kanter. Er af en grovkornet, broget Stenart; Længde 12 cm. F. paa *Natvall* i *Sandeherred*, Jarlsberg og Larviks Amt. (12893).

153. En liden *Flintøxe*, 9,7 cm. lang, lig NO. 5, men ikke skraasleben i Eggen, hvis Bredde er 4,1 cm.; Tykkelse indtil 1,2 cm. F. paa *Fevang*, ligeledes i *Sandeherred*. Delvis sleben over det hele. (12894).

154. *Øxeblad* af *Jern*, 15,7 cm. langt, kileformet, foran Skafthullet firkantet med afskraanede Kanter, f. i en Haug i Skoven paa *Haneval* i *Skoger* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, tilligemed flere andre Jernsager, hvoriblandt et Sværd. Mulig fra ældre Jernalder. (12896).

155. *Meisel* eller *Øxe* af *Sten*, lig NO. 12 (ikke skraasleben ved Eggen), 10,7 cm. lang. Sleben ved Eggen og et Stykke opad efter Midten af Siderne; temmelig stærkt tilspidset mod øvre Ende. F. paa samme Gaard. (12897).

156. *Vævskyttelformet Sten* fra ældre Jernalder, af violet Kvarts, 10,7 cm. lang. Formen langstrakt med spidse Ender, der dog yderst ere tvert afskaarne. Svagt Slidspor paa den ene Side; den anden ru. F. paa *Kjellaas* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (12898).

157. *a)* *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 15,6 cm. langt, ligt NO. 555 (med Hensyn til Partiet omkring Skafthullet) og 553 (med Hensyn til Bladet). Bredde i Eggen 6,5 cm. Synes at have et Par gamle Hug i Eggen. (12899).

b) 7 *Pilespidser* af *Jern* af forskjellig Længde og tildels forskjellig Form. Nogle ligne NO. 538, andre for Bladets Vedkommende NO. 548; en enkelt, der er ufuldstændig, har ganske fladt Blad. Længde fra 14,7 til 8 cm. (12900).

c) Stykker af en *Krognøgel* af *Jern* og af et *Skiferbryne*. (12901).

d) *Knivblad* af *Jern*, 21 cm. langt. (12902).

F. paa *Skjefstad* i *Elverum* Pgd., Hedemarkens Amt, tilligemed et Sværd, sammen med brændte Ben. Fundet er ikke gjort i en Gravhaug, men i en Bakke ved Glommen. Gave fra *Jørgen Skjefstad*.

158. Gravfund fra yngre Jernalder:

a) Enegget *Sværd* af *Jern* med Hjalt (øvre Del af Haandtaget mangler). Det bevarede nedre Hjalt ligner det tilsvarende Stykke paa NO. 489. Klingens Længde 75 cm. (12903).

b) Enegget *Sværd* af *Jern*, uden Hjalt, tredobbelt sammenbugtet. Eggen skraasleben. Klingen 69 cm. lang, 4,6 cm. bred; Tangens Længde 15 cm. (12904).

c) 2 *Øxeblad* af *Jern* af Formen NO. 553, 16 og 18,8 cm. lange, Bredde i Eggen 8 og 8,7 cm. (12905. 12906).

d) *Pilespids* af *Jern*, lig NO. 539, 12,2 cm. lang. (12907).

e) *Knivblad* af *Jern*, afbrudt i begge Ender, stærkt slidt, nu 12 cm. langt. (12908).

f) *Knivblad* af *Jern*, 21 cm. langt, vel bevaret. (12909).

g) *Celt* (Paalstav) af *Jern*, som NO. 401, 11,4 cm. lang og 4,2 cm. bred i Eggen. (12910).

h) *Sigdblad* af *Jern*, ligt NO. 384, 23,5 cm. langt i lige Linie mellem Enderne; Sagtænder i Eggen. (12911).

i) Fragment af et *Mundbid* af *Jern* af almindelig Form. (12912).

Disse Sager skulle være f. i en stor Langhaug paa *Midsund* i *Hviteseid* Pgd., Bratsberg Amt. Der skal desuden være f. endnu «et Sværd eller Spyd». De ovenanførte Sager ere meget ulige konserverede. No. 12904, 12906, 12909, 12910 og 12911 er meget vel vedligeholdte, medens de øvrige ere stærkt forrustede. Der er saaledes vistnok stor Sandsynlighed for, at her foreligger to Fund, fra forskjellige Gravhauger eller fra forskjellige Grave i samme Haug.

139. To *Øxeblad* af *Jern*, 14 og 16 cm. lange. Det mindste af dem ligt NO. 555, altsaa fra yngre Jernalder. Det største, der for Bladets Vedkommende er af samme Form, har et Skaftparti, der ikke passer til en Øxe fra hedensk Tid. Efter Sælgerens Opgivende skulle de begge være f. paa *Tveiten* i *Hiterdal* Pgd., Bratsberg Amt, i den samme Haug, hvori det i Aarsb. 1883 S. 97 No. 7 omtalte Fund fra yngre Jernalder er gjort. Dette kan dog, efter hvad ovenfor er anført, ialfald ikke være rigtigt med Hensyn til det ene Øxeblad. (12913. 12914).

160. 3 *halvmaaneformede Skrabere* af *Flint*, af Længde fra 14,2 til 15,3 cm., i Form lignende NO. 52 (den ene af dem har saa stærkt udadbuet Eglinie, at den i Form nærmer sig til Spydspidser som NO. 68. 69). Disse 3 Stykker ere fundne sammen under en Helle paa *Heggtveit* i *Brunkeberg* Sogn, *Hviteseid* Pgd., Bratsberg Amt; de ere alle af samme Slags Flint, af mørk gul Farve. Fundet er tydeligvis et «Depotfund» (Sager, der have været nedlagte i Jorden i bestemt Hensigt); halvmaaneformede Skrabere træffes, som bekjendt, ofte i større Antal i saadanne Fund. (12915—12917).

161. *a)* *Bøile* med *Ringe* af *Jern* (fra yngre Jernalder), nærmest lig NO. 463. Af Ringe findes kun en enkelt Rad, bestaaende af 3 Stykker, af oval Form, 18 cm. lange. Bøilens Længde, ligesom Falens, 19 cm. (12920).

b) Et lignende *Redskab* af *Jern*, bestaaende af en 13 cm. lang, af en sammenbøiet Jernplade dannet Fal, hvori bevæger sig en Ring af stærkt sammentrykt oval Form,

17,6 cm. lang, i hvilken igjen hænge 3 mindre Ringe af samme Form, 14 cm. lange. (12921).

c) Øxeblad af *Jern* fra yngre Jernalder, som NO. 555, 18,3 cm. langt; Bredde i Eggen c. 10 cm. (12922).

F. sammen paa *Stokke* i *Sande* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, ved Gravning af Kjelder til et Hus. Flere Jernsager fandtes, men kunde ikke optages hele. Neppe Gravfund.

162. *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, i Form staaende nær ved NO. 29, men paa Oversiden dannende som en Tagryg, helt sleben. F. paa *Revaa*, ligeledes i Sande. (12923).

163. *Hammer* af *Sten*, en almindelig Rullesten af Kvartsit af 9,1 cm. Længde, der ikke har nogensomhelst Tildannelse for Anbringelsen af Skaft, men i begge Ender viser stærke Spor af Brug som Hammer. (12924).

164. Et Fragment (den nedre Del) af en *Kølle* af *Sten*, lig NO. 42. 43. Stykkets Længde er 11,5 cm., Tversnittet ovalt, med Ansats til Smalsider. (12925).

De to sidste Stykker ere begge f. paa *Veberg i Sande*.

165. En liden *Armring* af *Sølv*, dannet af en tynd, rund Stang, der afsmalner noget mod Enderne. Disse skulle, da Ringen fandtes, have været snoede et Par Gange om hinanden; nu er Ringen aaben. F. paa *Gjerset* i *Eid og Vold* Pgd., Romsdals Amt, i en endnu kun ufuldstændig udgravet Haug. Der skal paa Gaarden findes 6 smaa Langhauger med Stenring om Foden. Stykkets Vægt er kun 13 gr. (12927).

166. Gravfund fra yngre Jernalder:

a) Enegget *Sværd* af *Jern*, med Hjalt, forrustet og uden Od, men ellers helt bevaret. Klingens nuværende Længde 80 cm. og dens Bredde 4,8 cm. Hjaltene som paa NO. 494, med riflet Broncebelæg; Afstanden mellem dem 9 cm. (12928).

b) Enegget *Sværd* af *Jern*, med Hjalt, ogsaa temmelig forrustet. Øvre Hjalt mangler. Klingens Længde 79 cm. og Bredde 4,8 cm. Hjaltenes Form og Ornamenter har været ligesom paa foregaaende No. (12929).

c) Krognøgel af *Jern* (NO. 459), 25 cm. lang, med 3 Tænder. (12930).

d) 6 Stkr. *Beslag* af *Jern*, hvoraf ialfald de fleste aabenbart have været Skrinbeslag. Desuden et Stykke af et lidet *gaffelformet Redskab* af *Jern*. (12931).

e) Endel *Vævlodder* af *Jern*, som NO. 438, hørende til 2 Sæt af forskjellig Størrelse. De større have været c. 27 cm. lange, de mindre 17 cm.; af det første Slags ere 8 tilstede, af det sidste c. 100. (12932).

Disse Sager skulle tilhøre to forskjellige Fund fra *Aadalen* Pgd., Buskerud Amt. De to Sværd opgives at

være f. i en Haug paa Gaarden *Semmen*, de øvrige paa et andet Sted i Dalen, oppe i «vilde Skogen»; de sidste skulle alle have ligget i det Skrin, hvortil de omtalte Beslag have hørt. Det sidste Fund kan ikke være Gravfund.

167. *Vævskytteljormet Sten* fra ældre Jernalder, af graa Kvartsit, 14 cm. lang. Formen er usædvanlig langstrakt, smal og spids i Enderne. Paa Oversiden Slidspor; Undersiden ru og afrundet i Kanterne. F. etsteds paa *Hadeland*, Christians Amt. (12933).

168. *Kølle* af *Sten*, lig NO. 43, men med meget svage Fremspring paa Siderne af Skafthullet; nederste Del mangler. Tversnittet ovalt; buet efter Længden. Skafthullet, som vanligt, trangt i Midten; helt sleben. Nuværende Længde 18 cm., Bredde over Skafthullet 5,5 cm. F. i Lerjord paa *Lahelle* i *Frogner* Sogn, *Lier* Pgd., Buskerud Amt. (12934).

169. Bagstykket af en *Stenøxe* med Skafthul af temmelig betydelig Størrelse; ubestemmelig Form. F. paa *Kovestad* i samme Sogn. (12935).

170. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, forrustet; Odstykket og øvre Hjalt mangle. Hjaltene synes at have havt samme Form som paa NO. 490. 491. Opgives f. i en liden Forhøining paa flad Mark etsteds i *Sandsvær* Pgd., Buskerud Amt, tilligemed 2 Nøgler af Jern, der ogsaa indsendtes, men som aabenbart ere fra Middelalderen og adskilligt yngre end Sværdet. (12937).

171. Gravfund fra yngre Jernalder:
a) Et Par dobbelte *ovale Spænder* af *Bronce*, af Typen NO. 652. Overpladerne ere løse; ellers ere de ret vel vedligeholdte. (12939).
b) 2 *Vævskeer* af *Hvalben*, som NO. 439. Begge ere noget ufuldstændige. Den bedst bevarede, hvoraf kun Odden mangler, er nu 80 cm. lang, hvoraf Haandtaget indtager 25 cm. Rigelig prydet med smaa inddreiede Cirkler med et Punkt i Centrum. Det andet Exemplar, der mangler et større Stykke af den ydre Del, maaler nu 60 cm. (med 22 cm. langt Haandtag); samme Slags Ornamenter. (12940. 12941).
c) Nogle mindre Jernstykker, hvoriblandt Stykker af en *Krognøgel* og nogle Stifter af en *Linhekle*. (12942).

Disse Sager ere f. paa *Stokke* i *Hol* Sogn, *Lødingen* Pgd., Nordlands Amt, ved Pløining, i en Plogfures Dybde, tilligemed endel meget medtagne ubrændte Menneskeben.

172. *Stenøxe* uden Skafthul, af graa Lerskifer, lig NO. 9, men med Skraaslibning ved Eggen paa den ene Side, 11 cm. lang. Delvis sleben. Bredden i Eggen 6 cm., Tykkelse indtil 1,9 cm. F. andensteds paa samme Gaard. (12943).

173. 5 *Øxer* eller *Meisler* af *Sten* af den hyppigt forekommende Form NO. 4. En af dem har trekantet, de øvrige halvrund Form. Høre til det i Aarsb. 1885 S. 123 No. 227 omhandlede Værkstedfund fra *Hasledalen*, *Raade* Pgd., Smaalenene; jvfr. nedenfor No. 204. (12944).

174. *Spydspids* af *Flint*, lig NO. 69, 14 cm. lang og indtil 3,3 cm. bred. F. 1886 paa *Øtne* i *Tune* Pgd., Smaalenene, ved et Berg i Udmarken. (12945).

175. *Skiferbryne*, af graa Skifer, 16 cm. langt, men maaske afbrudt i den ene Ende; efter Slidets Beskaffenhed maaske brugt paa samme Maade som Kvartsbrynerne. F. paa samme Gaard, paa dyrket Mark. (12946).

176. 25 Gravfund fra Jernalderen (hvoraf 1 fra yngre Jernalder, de øvrige fra ældre Jernalder). Fremkom ved en af Antikvar Nicolaysen i Juli Maaned foretagen Gravning i en større Gravplads paa *Tveitene* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Beskrevne særskilt paa andet Sted i nærværende Aarsberetning. (12948—13094).

177. *Sneldehjul* af Form som en Cylinder med afrundede Kanter, 3,5 cm. i Tvermaal og 1,9 cm. høit; af broget Stenart (sort og hvid). Antagelig fra yngre Jernalder. F. paa *Hvam* i *Hobøl* Pgd., Smaalenene. (13095).

178. *Meisel* eller *Øxe* af graablaa Skifer, 11,2 cm. lang; har skraasleben, ret Eg, men ligner forresten meget NO. 23. F. ved et Stenbrud i *Bragernesaasen* ovenfor *Drammen*. (13096).

179. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, hvoraf bagre Del, fra midt paa Skafthullet, mangler. Form som NO. 561 (Skjeggøx). Nuværende Længde 17 cm., Bredde i Eggen 15 cm.; stærkt forrustet. F. tilligemed et Sigdblad, ikke langt fra en Røs, paa *Gjerstadneset* i *Tysnes* Sogn og Pgd., Søndre Bergenhus Amt. Gave fra *Johannes Andersen Gjerstad* ved Stud. philol. *Meyer*. (13098).

180. *Meisel* eller *Øxe* af *Flint*, i Form lig NO. 17, helt sleben, noget beskadiget. Nuværende Længde 10 cm., Bredde i Eggen 4 cm. F. for mindst 50 Aar siden paa Pladsen *Kraaka* under *Fossum* i *Østre Bærum*, Akershus Amt. (13099).

181. *Flintøxe* af Formen NO. 7, helt sleben; det øverste Stykke mangler. Nu 13 cm. lang; 8,4 cm. bred i Eggen. F. paa *Digerud* i *Fron* Sogn, Akershus Amt. Gave fra *Ole O. Bratager*. (13100).

182. *Hammer* af *Sten* af Formen NO. 45, med indhugget Fure rundtom for Skaftet. Længde 8,5 cm.; svage Spor af Brug i Enderne. (13107).

183. Halvdelen af en stor *Flintblok*, der er slaaet tversover og hvoraf brede Flekker ere udspaltede hist og her. Største Tvermaal 12 cm. (13108).

No. 182 og 183 ere f. paa *Hov* i *Søndre Land* Pgd., Christians Amt; Gaver fra Stationsholder *Martin Eid* ved Dr. *Elling Holst.*

184. *Flintøxe* lig NO. 7, 12,5 cm. lang og 5,2 cm. bred ved Eggen. Helt sleben. F. paa *Vestre Rød* i *Hurum* Pgd., Buskerud Amt. (13109).

185. Et Stykke af Klingen af et *tveegget Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med et Nedrehjalt, der i Form ligner det paa NO. 494, samt et ubestemmeligt Stykke af Jern, f. paa samme Gaard *Vestre Rød* i en Jordhaug. (13110).

186. Levninger af et forrustet *Mundbid* af *Jern* fra yngre Jernalder, med store, spæde, flade Sideringe. F. paa *Koltjøn* i *Skafsaa* Sogn, *Mo* Pgd., Bratsberg Amt (jfr. No. 128 ovenfor). Gave fra Læge *Carl Thaulow.* Sammen med det fandtes endel andre Jernsager, der fremdeles ere i Giverens Eie (et Sværd med sølvindlagt Haandtag, 2 Øxeblad, 1 Skjoldbule). (13111).

187. En liden Samling *Flintaffald*, samlet paa *Præstdalen* i *Spydeberg*, Smaalenene (jvfr. ovfr. No. 143), deriblandt en tyk Flekkeende med Skraberegg; desuden Stykker af 2 *Kvartsbryner*. (13112).

188. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 11,7 cm. lang, lig NO. 538, dog med den Forskjel, at Bladet er kortere og bredere, samt at Kanterne nedenfor største Vidde ere skarpe og lidt indadbuede (jvfr. NO. 537). Gave fra *Ole Øisteinsen Mørstad*, *Østre Slidre*, ved Maler *Eilif Petersen*. Udentvivl funden i Østre Slidre, maaske i Fjeldet. (13113).

189. *Flintøxe*, lig NO. 7, 10,2 cm. lang og 5,2 cm. bred ved Eggen, helt sleben. Skal være f. af en Jernbanearbeider i *Smaalenene*. (13114).

190. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 10, vel 11 cm. lang og 3,8 cm. bred i Eggen. Har ligesom det nævnte Expl. i NO. indbuede Smalsider, men er tykkere og smalner stærkere op mod Banen. F. paa *Fevik* i *Holter* Sogn, *Nannestad* Pgd., Akershus Amt. (13115).

191. *Nøgel* af *Bronce* fra yngre Jernalder, til en Hængelaas, lig NO. 456, 8 cm. lang, spæd. Endepladen (Skjæret), der synes at være beskadiget, lader til at have været noget afvigende fra den almindelige Form. F. paa *Flatby* i *Gjerdrum*, Akershus Amt. (13116).

192. *Øxe* eller *Meisel* af *Flint*, 10,7 cm. lang, noget lignende NO. 17, men temmelig uregelmæssigt og skjødesløst formet; paa den ene Side et Stykke af Flintblokkens naturlige Overflade. Sleben ved Eggen, hvis Bredde er 4,2 cm. F. etsteds i Egnen omkring *Øieren*. (13117).

193. *Meisel* eller *Øxe* af sort Skifer, 10 cm. lang og 4,4 cm. bred i Eggen, af ovalt Tversnit, tilspidset opad. Sleben blot

ved Eggen. F. ved Rodhugning i Skoven paa *Løken* i *Eidsvold*, Akershus Amt. (13118).

194. *a)* Tveegget *Spydspids* af *Jern* fra ældre Jernalder, nærmest lig NO. 205, men med spidsere Odparti, 28,5 cm. lang. Forrustet; Odden bøiet. (13120).

b) *Beslag* til et *Skjoldhaandtag* af *Jern* fra samme Tid, af en Form, der ikke vides tidligere at være forekommet i Norge, men som oftere træffes længere sydpaa (se f. Ex. Lindenschmit, Handbuch der deutschen Alterthümer fig. 177—179. 181). Enderne ere afbrudte og Stykket ellers meget forrustet og bøiet; nuværende Længde c. 40 cm. (13121).

F. sammen ved Arbeide paa Veianlægget Trøgstad Station—Gardermoen, strax i Ø. for den gamle Vei nordenfor Gaarden *Brudalen* i *Ullensaker* Pgd., Akershus Amt, nær ved Gaarden, i Skov paa flad Sandmo, 1 Alen dybt. Gave fra Veianlægget ved Ingeniør *Chr. Grøndahl.*

195. *a)* *Stenøxe* med Skafthul, 13,5 cm. lang, lig NO. 32, dog afrundet i Banen; sleben ved Eggen. (13122).

b) *Meisel* af mørkgraa Skifer, lig NO. 14, dog af jevnere Bredde og ikke skraasleben i Eggen; 8 cm. lang, Bredde i Eggen 4,2 cm. Helt sleben. (13123).

c) 15 smaa *Vævlodder* af *Jern* (NO. 438), c. 15 cm. lange. (13124).

Disse tre Stykker ere f. paa *Gullerud* i *Norderhov* Pgd., Buskerud Amt. *c* synes at høre til det mindste af de to i 1865 fra samme Gaard indkomne Sæt Vævlodder (Saml. No. 3676, jfr. N. Fornl. 760, hvor Samlingsnummeret og Maalene dog ere feilagtige).

196. Et Stykke grov gul *Sandsten*, der er tildannet omtrent i samme Form som de vævskyttelformede Stene fra ældre Jernalder, men høiere i Forhold til Længden og med aldeles plane Sider, uden Spor af Fure. Længde 8,3 cm., Tykkelse 3,6 cm. F. paa *Myren* i *Hole* Pgd., Buskerud Amt, i et Myrhul tæt ved Stensfjorden, tilligemed en «forstenet Pil». Uvis Ælde og Bestemmelse. (13125).

197. *Stenøxe* med Skafthul, af blaagraa Lerskifer, 12,5 cm. lang, helt sleben. Ligner NO. 30, men har jevnere Kantlinier omkring Skafthullet. Høide i Eggen 5 cm. F. ved Pløining paa *Nedre Nes* i *Brandbu* Sogn, *Gran* Pgd., Christians Amt. (13126).

198. *Beltebeslag* af *Bronce*, firkantet, ligt NO. 328 og udentvivl, ligesom dette, fra ældre Jernalders seneste Tid. Har 2 Afsatser istedetfor den ene paa det nævnte Expl. i NO.; er forøvrigt ganske simpelt, uden Ornamenter. Sidens Længde er 2,5 cm., uberegnet de i Hjørnerne værende

Fremspring med Naglehuller. F. paa *Sørum* i *Norderhov* Pgd., Buskerud Amt. (13127).

199. *Stenøxe* med Skafthul, 19 cm. lang, lig NO. 28, dog mindre afrundet paa Oversiden. Helt sleben; Skafthullets Boring paa Undersiden begyndt med Indhugning af en Grube. F. paa *Ask* i samme Pgd. (13129).

200. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 13,5 cm. langt (formindsket ved Opslibning i senere Tid), oprindelig vel ligt NO. 553. Bredde i Eggen 7,3 cm. F. paa *Røsingeiet*, ligeledes i *Norderhov*. (13130).

201. *Flintøxe* af Formen NO. 7, beskadiget oventil, helt sleben. Nuværende Længde 12 cm., Bredde i Eggen 7,4 cm. Bærer der tydelige Spor af Opslibning i senere Tid. F. i *Smaalenene*, antagelig i Fredrikshalds-Egnen. (13131).

202. *Mundbid* af *Jern* fra yngre Jernalder, vanlig Form med Sideringe og enkelt Led. F. ved Gravning i Jorden paa *Gulskogen* ved Drammen; Gave fra Maler *P. N. Arbo*. (13133).

203. *a) Halvmaaneformet Skraber* af *Flint*, meget liden, 8,5 cm. lang, indtil 2,5 cm. bred. Største Bredde falder, som ofte, ikke paa Midten af Længden. (13134).
b) Kvartsbryne, 11,3 cm. langt, stærkt indknebet ved Slid paa Midten; slidt paa alle 4 Sider. (13135).
c) Redskab af *Flint*, 8,2 cm. langt, ligt en Spydspids som NO. 73, men stærkt butslidt i Oddenden og desuden noget indknebet paa Midten af Bladet. Maaske oprindelig gjort til Brug som Spydspids, men Slidets Beskaffenhed viser, at den ialfald senere maa have været anvendt til andet Brug. (13136).
Disse Sager ere alle f. paa *Vestre Berg* i *Vaaler* Sogn og Pgd., Smaalenene, formodentlig paa forskjellige Steder paa Gaarden.

204. 4 *Meisler* eller *Øxer* af *Sten* af Typen NO. 4, alle af trekantet Tversnit; ialfald de 3 af dem slebne i Eggen. Længde 11,3—13,5 cm. Høre ligesom No. 173 ovenfor til det der omtalte Værkstedfund paa *Hasledalen* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (13137).

205. *a) Meisel* af *Sten*, 10 cm. lang, helt sleben; Tversnittet ovalt med jevnt aftagende Tykkelse fra Banen til Eggen. Bredde i Eggen 3,7 cm. og ubetydeligt mindre ved Banen; Tykkelse paa sidste Sted 3 cm. (13140).
b) Den øvre Del af en *Øxe* eller *Meisel* af *Flint*, firkantet Tversnit, flad; Bredden stærkt aftagende fra Eggen til Banen. Sleben paa Bredsiderne. Længde 7,6 cm., Bredde 4,2—2,7 cm., Tykkelse 1,6 cm (13141).
c) Den nederste Del af en sleben *Øxe* af *Skifer*, 4,5 cm. bred i Eggen. (13142).
d) En ganske liden *Stenøxe* uden Skafthul, 4,5 cm. lang

og 3 cm. bred, helt sleben. Banens længste Kanter stærkt afrundede. (13143).

e) En bred *Flintflekke,* tilhuggen i Kanterne, saa at den i begge Ender danner et spidst Blad, 6 cm. lang og indtil 3,5 cm. bred. Tilhugningen tyder paa, at den har været brugt som skjærende Redskab. (13144).

f) En i begge Ender ufuldstændig *Spydspids* af *Flint,* der maa have lignet NO. 73. I Oddenden synes den at være butslidt, jvfr. No. 203 c ovenfor. (13145).

Alle disse Sager ere f. paa *Kalsrud* i *Skiptvet,* Smaalenene, paa forskjellige Steder paa Gaardens Grund.

206. *Halvmaaneformet Skraber* af *Flint,* 9,5 cm. lang, lig NO. 53. Bredde indtil 2,7 cm. F. paa *Knapstad* i *Hobøl,* Smaalenene. (13146).

207. 2 *Slibestene,* begge mulig fra Stenalderen. Den ene er et firkantet Langbryne af graa Skifer, slidt blot paa den ene Side, 38,5 cm. langt; den anden en liden Rullesten af Sandsten, 14—15 cm. lang, med maaske noget tvivlsomme Slidspor paa den ene Side. Begge f. i en Singelhaug paa *Kraakstad* Præstegaard, Akershus Amt. (13147).

208. *Stenøxe* uden Skafthul, af rødlig Sandsten med fine mørke Aarer, 13,5 cm. lang, Form som NO. 8, dog med Antydning til plane Smalsider. Sleben ved Eggen. Bredde i Eggen 5,2 cm. F. ved Gravning af en Dam, dybt i Jorden i haard Lere, paa *Frogner* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (13150).

209. *Stenøxe* uden Skafthul af sort Skifer, omtrent af samme Form, 13,5 cm. lang og 4,4 cm. bred i Eggen. Sleben ved Eggen og hist og her ellers. F. ved Pløining paa *Sander* i *Ski* Sogn, samme Pgd. (13151).

210. *Stenøxe* med Skafthul, 11,5 cm. lang, noget lignende NO. 32, men stærkt afrundet overalt og aftagende i Høide bagover. Er af Sandsten, helt sleben. Indslibningen af Hullet begyndt med en Grube paa Undersiden. F. paa *Raaum* i samme Pgd. (13152).

211. *a)* Bagstykket af en *Stenøxe* med Skafthul af temmelig betydelig Størrelse, sandsynligvis af Form som NO. 28. (13153).

b) *Bryne* af grov graa Skifer, i den ene Ende aftyndet, i den anden afbrudt; firkantet Tversnit, 10 cm. langt; maaske fra Stenalderen. (13154).

F. i en Jordbakke paa en Husmandsplads under *Kraakstad* Præstegaard.

212. *Stenøxe* med Skafthul, 14 cm. lang, stærkt forvitret. Synes i Form at have lignet NO. 28, men med stærkere Afrunding paa Undersiden. F. paa *Nor* i *Brandvold* Pgd., Hedemarkens Amt. (13155).

213. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 34 cm. lang. Bladet

har sin største Bredde (næsten 6 cm.) lige ved Falens Begyndelse og gaar der over til denne med skraa, afrundede Kanter. Længere ude have Kanterne været stærkt indadbuede. Falens Længde 9,5 cm. F. for længere Tid siden paa *Holm* i *Gran* Pgd., Christians Amt. (13156).

214. *Halvmaaneformet Skraber* af *Flint*, hvis ene Endestykke er afbrudt i nogen Afstand fra Midtpunktet; ogsaa ellers noget beskadiget. Har været af betydelig Længde; det bevarede Stykke maaler 12,5 cm.; største Bredde omtr. 4 cm. F. paa *Skjønhaug* ved Østensjø i *Aas* Pgd., Akershus Amt. (13157).

215. Bred, temmelig tyk *Flintflekke*, 7,5 cm. lang og 4—5 cm. bred, uden Tilhugning. F. paa *Haga* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (13158).

216. *Kvartsbryne* af den vanlige Form med indknebne Smalsider, bredt og kort. Længde 10,5 cm. og Bredde indtil 6 cm. F. paa *Nedre Gryteland*, ogsaa i *Kraakstad*. (13159).

217. *Stenøxe* med Skafthul, 18 cm. lang, lig NO. 29. Forvitret; Slibning kan ikke sees. F. paa *Revaug* i *Kroer* Sogn, *Aas* Pgd., Akershus Amt. (13160).

218. *Stenøxe* med Skafthul, 13,5 cm. lang, oprindelig lig NO. 29, men forvitret og beskadiget; maaske fra først af helt sleben. F. paa *Dyrud* i *Kraakstad* Sogn og Pgd., Akershus Amt. (13161).

219. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Fal (NO. 535) beskadiget ved Forrustning. Oprindelig Længde c. 14,5 cm. Bladet sammenbøiet. F. paa *Helgestad* i *Kroer* Sogn, *Aas* Pgd., Akershus Amt. (13162).

220. *Meisel* eller *Øxe* af *Sten* af Typen NO. 4, vel bevaret Exemplar, slebet ved Eggen, 14,8 cm. lang. Afb. fig. 2. F. i Septbr. 1886 paa *Levik* i *Rødenes* Sogn og Pgd., Smaalenene. (13164).

221. *Stenøxe* uden Skafthul, Typ. NO. 11, 18,5 cm. lang, beskadiget. Sleben ved Eggen og delvis ellers; Kanterne stærkt afrundede. F. paa Pladsen *Aakebakken* under Landbrugsskolegaarden i *Aas* Pgd., Akershus Amt. Gave fra *O. A. Øverland*. (13165).

222. *Stenøxe* med Skafthul, 22,7 cm. lang. Form væsentlig som NO. 27, dog uden Midtryg paa Oversiden; sleben ved Eggen. Paa Undersiden Grube indhugget før Skafthullets Boring. F. ved Pløining paa *Aannerud* i *Asker* Sogn og Pgd., Akershus Amt. (13166).

223. *Smalmeisel* med hulsleben Eg af *Flint*, 16 cm. lang, indtil 2 cm. bred og 1,5 cm. tyk, helt sleben. Vel bevaret. F. paa *Bjerke* i *Ski* Sogn, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (13168).

224. *Stenøxe* med Skafthul, 18,8 cm. lang, lig NO. 32, dog med

afrundede Kanter; meget svær (Høide i Eggen 6 cm., Bredde foran Skafthullet 8,3 cm.). Sleben ved Eggen. F. paa samme Gaard. (13169).

225. En raa *Flintblok*, af 15 cm. største Længde; flere større og mindre Stykker udslaaede. F. paa *Solberg*, ligeledes i *Ski* Sogn; den laa under en Træstubbe, og dennes Rødder vare voxede om den. (13170).

226. Et svært *Langbryne* af graa, grov Skifer, slidt paa alle 4 Sider, 25 cm. langt. Uvist, om fra yngre Jernalder eller fra Stenalderen. F. paa *Kverner*, ligesaa i *Ski*. (13171).

227. *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, lig NO. 28; helt sleben. Høide 5 cm., Bredde over Skafthullet 6 cm. Skal være f. i *Bamle* Pgd., Bratsberg Amt. (13172).

228. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 18,5 cm. langt, ligt NO. 555, men lidt smalere, ret vel bevaret. Bredde i Eggen 9,8 cm. F. paa *Onsrud* i *Ullensaker* Pgd., Akershus Amt, paa et Sted, hvor der var Spor efter en Gravhaug. (13174).

229. Den ene Arm af en *Sax* af *Jern* fra samme Tid og et ufuldstændigt *Redskab* af *Jern*, der har havt Form af en flad Trekant med et Slags Egg i Grundlinien og en Skaftstift opstaaende fra Toppunktet. F. paa samme Gaard, vistnok sammen. (13175).

No. 228 og 229 ere Gaver fra *Halvor Berg*.

230. Bagstykket af en liden *Stenøxe* med Skafthul, vel lig NO. 29, helt sleben. F. ved Potetoptagning paa *Mo* i *Hole* Pgd., Buskerud Amt. (13177).

231. Hulefund fra ældre Jernalder, fra *Skongneshulen* nordligst paa Vaagsøen i *Selje* Pgd., Nordre Bergenhus Amt:

a) Den ene Side af en urtepotteformet *Urne* af *Ler* (NO. 370—377), 11,3 cm. høi. Lermassen blandet med Fliser af Asbest. Paa den øvre Halvdel Ornamenter af noget usædvanligt Slags, Baand af Skraastreger, der dels ere sammenhængende Linier, dels blot punkterede, indesluttede mellem to parallele Horizontallinier. (13178).

b) En liden, raat tilskaaret *Pren* af *Ben*, 6,5 cm. lang. (13179).

Fundet er gjort 1886 af Dr. *H. H. Reusch*, som har foræret disse Stykker til Samlingen. Øverst paa Hulens Bund laa, som sædvanligt, et tykt Lag Gjødning efter de Faar, som have søgt Tilflugt her i Uveir. Derunder et endnu tykkere Lag Forvitringsgrus. Øverst i dette Lag fandtes ubrændte Ben af flere Mennesker (mindst 6 Individer), og ved disse Lerurnen. Lidt dybere 2 Kjøkkenmøddinglag, 5—10 cm. tykke og med en indbyrdes Afstand af 20—30 cm. De bestod af Skjæl (Patella'er og enkelte Exemplarer af Buccinum og Blaaskjæl), Kul, Træsplinter, Aske, afrundede Stene, Ben af drøvtyggende Dyr,

Fiske og formentlig ogsaa af Mennesker. I det underste af disse Lag fandtes Benprenen.

232. *Stenøxe* med Skafthul, 21,5 cm. lang. Form som NO. 27, dog uden Midtryg paa Oversiden. Synes at have været helt sleben, men er nu fordetmeste forvitret. Høide i Eggen 5,5 cm. F. paa *Nedre Folberg* i *Nes* Pgd., Akershus Amt. (13180).

233. *a) Stenøxe* med Skafthul, 8,6 cm. lang, lig NO. 32, men afrundet overalt; synes at have været helt sleben, men er maadelig bevaret. Grube for Indboringen af Skafthullet paa Undersiden. (13181).

b) Meisel eller *Øxe* af *Skifer*, 8,7 cm. lang, lig NO. 15, men tyndere og uden Skraaslibning; helt sleben. Bredde i Eggen 4,7 cm. (13182).

Disse Stykker ere begge f. paa *Udenes* i *Udenes* Sogn, *Nes* Pgd., Akershus Amt.

234. Bagstykket af en større *Stenøxe* med Skafthul, stærkt forvitret. F. i Myr paa *Hvamseiet* i samme Sogn. (13183).

235. *Øxeblad* af *Jern*, kileformet med firkantet Tversnit, 16 cm. langt. Skafthullet meget stort; derfor snarere fra yngre end fra ældre Jernalder. F. paa *Frogner*, ligeledes i *Nes* Pgd. (13184).

236. *Flintøxe* af Formen NO. 7, 11,5 cm. lang, Bredde indtil 7,5 cm.; helt sleben. Skraasleben Egg paa begge Sider. F. paa *Knalstad* i *Vestby* Sogn og Pgd., Akershus Amt. (13185).

237. *Stenøxe* med Skafthul, 20,7 cm. lang, lig NO. 27, men afrundet ovenpaa. Forvitret, saa at Slibning ei kan sees. Høide indtil 6,1 cm. F. paa *Brensmork* i *Eidsvold* Pgd., Akershus Amt. (13186).

238. *a) Stenøxe* med Skafthul, 16,5 cm. lang, nærmest lig NO. 27. Er af kornet Stenart (hvid, graa og sort), helt sleben, vel vedligeholdt. Grube for Skafthullet paa Undersiden. (13187).

b) Stenøxe med Skafthul, 14 cm. lang, nærmest lig NO. 32, dog stærkt afrundet overalt. Vid Grube indhugget paa Undersiden for Skafthullet; Hullet meget stort. Høide 4,8 cm., Bredde over Skafthullet 7,6 cm. Beskadiget i Banen og Eggen. (13188).

Begge f. ved Pløining paa nybrudt Ager paa *Frogner* i *Ullensaker* Pgd., Akershus Amt.

239. Et Par dobbelte *ovale Spænder* af *Bronce* fra yngre Jernalder (af den ene kun Overpladen tilstede); Type NO. 652. Middelmaadigt bevarede. F. ved Udgravning af en Haug til Kjelder paa *Romsaas*, ligeledes i *Ullensaker*. (13190).

240. 2 *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder; det ene, 18 cm. langt, ligt NO. 555, det andet, der er stærkt beskadiget,

sandsynlig ligt NO. 561. F. i en Gravhaug paa *Bakke* i *Sandsvær* Pgd., Buskerud Amt. (13191. 13192).

241. Kileformet *Øxeblad* af *Jern*, udentvivl fra ældre Jernalder, 19,5 cm. langt og 6,8 cm. bredt i Eggen. Øxens Stamme er ottekantet. F. i en Gravhaug paa *Nølstad* i *Nærbø* Sogn, *Haa* Pgd., Stavanger Amt, c. 1 m. under Haugens Top. (13193).

242. *Fingerring* af *Guld* med indfattede Stene, fra den senere Middelalder, afb. fig. 19. Paa Bagsiden er der 3 parallele skraastrierede Ribber. De 3 Stene ere Saphirer, af hvilke kun den største, midterste er oprindelig; den er gjennemboret efter Længden. De to smaa runde Stene ere indsatte i nyere Tid; de Indfatningsrammer, hvori de sidde, vare nemlig tomme, da Ringen fandtes. Vægt med Stenene 12,55 gr. F. paa *Grefsum* i *Nes* Pgd., Hedemarkens Amt. (13194).

243. En liden *Stenøxe* med Skafthul, 9 cm. lang, oprindelig vel af Formen NO. 32, nu meget stærkt forvitret. F. paa *Rove* i *Sandeherred* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (13195).

244. *Kile* af *Sten*, 13 cm. lang, af fuldstændig trekantet Horizontalsnit og firkantet Tversnit; Banen er dog noget afrundet. Noget sleben henimod Eggen. Kan ikke opfattes som Emne til en Skafthuløxe, da Formen ikke svarer til nogen af de bekjendte Typer af saadanne. Høiden er 6,5 cm., Bredden ved Banen 7,5 cm. F. paa samme Gaard. Uvis Tid. (13196).

245. Dobbelt *oval Spænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, lig NO. 654, idethele vel bevaret. F. paa *Bryni* i *Romedal* Pgd., Hedemarkens Amt. (13197).

246. *Stenøxe* med Skafthul af Typen NO. 38, af rød Stenart med hvidgraa Nyrer. Noget stærkere Ansats til Midtryg bag Skafthullet end paa det nævnte No. i NO. Helt sleben. Hullet meget trangere nedentil end oventil. Eggen er tvert afskaaren, hvorfor Stykket maa antages udelukkende bestemt til at bruges som Vaaben. Længde 11 cm.; 4,5 cm. høi i Eggen. F. paa *Kranstad* i *Fon* Sogn, *Ramnes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (13198).

247. *Øxe* eller *Meisel* af *Flint* af Typen NO. 17, helt sleben paa Bredsiderne. Længde 13,7 cm., Bredde i Eggen 5 cm. F. paa samme Gaard. (13199).

248. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 29, men mindre afrundet ovenpaa og med kjendelig Midtryg foran Skafthullet. Sleben ved Eggen. Længde 12 cm., Høide i Eggen 4,5 cm. F. i Myr paa *Varill* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (13200).

249\. Gravfund fra ældre Jernalder:

a) Den nedre Del, til et Stykke op paa Bøilen, af en *Spænde* af *Bronce* af den i Norge sjeldne Typ NO. 229, stærkt oxyderet, og en Stump af den til samme Spænde hørende Naal af Bronce. Desuden ligge herved 2 flade, langagtige Stykker af Bronce, mulig hørende til en *Pincet*. (13201).

b) *Vægtlod* af *Bronce*, cylinderformet, ligt NO. 181 c, særdeles vel bevaret. Tvermaalet er 3 cm., Høiden 2,4 cm. Midt paa begge Sider en tredobbelt Cirkel med et Punkt i Centrum; ellers intet Mærke eller Ornament. Vægt 77,85 gr., der efter Stykkets Udseende maa svare temmelig nøie til den oprindelige. (13202).

c) *Spydspids* af *Jern*, tveegget, 20 cm. lang, stærkt rustet. Bladet synes ikke at have havt opstaaende Midtryg. (13203).

d) To Stykker af en *Sax* og et ufuldstændigt, temmelig stort *Knivblad*, meget tyndt, begge af *Jern*. (13204).

e) Et *Kvartsbryne*, 13,5 cm. langt, af firkantet Tversnit med afrundede og indknebne Smalsider. Paa den ene Side en smal, dybt indskaaren Fure langsefter. (13205).

Alt fundet 1886 i en rund Haug paa *Auby* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, i Gaardens Udmark, der ligger indenfor *Hedrum* Pgds. Grænser. Haugen var 16 m. i Tvermaal og 1½ m. høi. Fundet gjordes under en Helle, der laa omtrent i den naturlige Jordflades Niveau; der var brændte Ben. Spændens Form antyder, at Begravelsen er temmelig gammel (3—400 e. Chr.?).

250\. Gravfund fra ældre Jernalder:

a) *Spænde* af *Bronce* af Typen NO. 247 og flg., 14,2 cm. lang. Ligner nærmest NO. 252. Ligesom denne har den en rhomboidisk Forsænkning midt paa Bøilen (dog med buede Sider som paa NO. 253). Sideknopperne ere kugleformede, den øverste Knop derimod fladt afskaaret paa Bagsiden. Særeget er, at der paa Nederstykket istedetfor de udtungede Sideudspring nedenfor Bøilen, der f. Ex. findes paa NO. 252 og 253, er anbragt 2 mangekantede Knopper, lignende de paa Spænder af denne Typ paa Overstykket forekommende Knopper. Paa Nederstykket en høi Kam tversover ovenfor Dyrehovedet i Enden. Spænden er rigt ornamenteret. Paa Overstykket i Midten en Samling af concentriske Cirkler med Punkt i Centrum og omkring den 4 mindre lignende Samlinger; 2 lignende strax nedenfor Bøilen. En Mængde ophøiede Perlelinier paa Bøilen og nedenfor denne; tildels Hak i Kanterne mellem 2 tversover gaaende Linier. Er brudt i 2 Stykker, men forresten vel bevaret. (13206).

b) En mindre *Broncespænde* af samme Typ, ikke ganske fuldstændig nedentil, i sin nuværende Skikkelse 8,8 cm. lang. Knopperne mangekantede; rhomboidisk Forsænkning paa Bøilen som paa den foregaaende; ingen Sideudspring nedenfor Bøilen. (13207).

c) Levninger af mindst 3 *Spiralhegter* af *Sølv*, lig NO. 271. Kun Stykker af Spiralerne bevarede. (13208).

d) 4 smaa *Glasperler* af ugjennemsigtigt gult eller rødt Glas. (13209).

e) 2 *Sneldehjul* af *Sandsten*, cylinderformede, uden Ornamenter. Tvermaal 3,9 og 3,8 cm.; Høide 1,3 og 1,8 cm. (13210. 13211).

Fundet er gjort i en rund Haug paa *Ringdal* i *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Haugen var tidligere næsten jevnet med Jorden, saa at blot ½ m. var igjen af Høiden; Tvermaal 7 m. Den bestod næsten blot af Sten. Kul og brændte Ben fandtes. Graven maa være adskilligt, antagelig 1—200 Aar, yngre end No. 249.

251. Endel forrustede Stumper af *Jernsager* fra yngre Jernalder, hvoriblandt kan skjelnes *Klinknagler* og et *Sigdblad*, f. paa *Kleppaker* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, i en rund Haug, 6 m. i Tvermaal og 2½ m. høi. Der skal ikke være fundet Ben; af Klinknagler var der mange. (13212).

252. Gravfund fra yngre Jernalder:

a) *Trefliget Spænde* af *Bronce;* Afstand mellem Armenes Ender 5,8 cm. Ornamenter omtrent i Stil som paa NO. 673, ret vel bevarede. Oversiden forgyldt; Randen og enkelte af de stærkest ophøiede Partier have dog hvidt Belæg, der ogsaa findes paa Bagsiden. (13213).

b) 4 temmelig store *Perler* af *Glas* og 1 af *Rav*. Blandt de første er en af de oftere forekommende langsefter riflede Perler med blaagrøn Glasur, 1 blaa med svage Rifler, 1 gul med paalagte Knopper af rød, hvid, gul og sort Farve, 1 rød med Knopper af grøn, hvid og sort Farve. (13214).

c) Et Fragment, omtrent Halvdelen, af en *Sømglatter* af *Glas*, lig NO. 446, stærkt forvitret. (13215).

d) En *Stangknap* af hvidagtig Metalkomposition, der har holdt sig meget godt i Jorden og er meget haard, afb. fig. 18. Som det vil sees, ligner den Broncealderens Stangknapper, men med den Forskjel, at den Stang, i hvis ene Ende Hempen er anbragt, med den anden Ende skyder noget ud over Tverstangen, saa at det hele faar Korsform, og at der er en korsformet Gjennembrydning i Centrum. Tverstangens Længde 2,3 cm., Længde til den anden Kant 3,5 cm. Noget tilsvarende Stykke vides ikke hidtil at være fremkommet i Fund fra Jernalderen. (13216).

e) Stykker af *Jernsager*, hvoriblandt et *Mundbid* og et lidet *Knivblad*. (13217).

f) Et Par Stykker af en ikke meget stor *Skaal* af *Klebersten*, lig NO. 729, sodet udvendig. (13218).

Alt fundet ved Veiarbeide i en stor Gravhaug paa *Huse* i *Romedal* Pgd., Hedemarkens Amt, i Udkanten af Haugen. Stenskaalen skal have ligget hvælvet over de øvrige Sager.

252. En liden *Skaal* af *Jern*, omtrent som Pullen af en Skjoldbule, 8 cm. i Tvermaal og c. 3 cm. dyb, med Spor af Broncebelæg, temmelig tyk. Skal være f. paa *Finstad*, ligeledes i *Romedal*, i den samme Haug, hvori det i Aarsb. 1883 S. 98 No. 12 omtalte Fund fra yngre Jernalder blev gjort. (13219).

253. *Stenøxe* med Skafthul af usædvanlig Længde (26,5 cm.), nærmest som NO. 27, men uden Midtryg ovenpaa. Sleben ved Eggen og hist og her ellers; ikke meget regelmæssig formet. Største Høide 7 cm. (ved Eggen 5½ cm.), største Bredde 8,9 cm. F. ved Pløining paa *Bjørke* i *Frogner* Sogn, *Sørum* Pgd., Akershus Amt. (13220).

254. Et Endestykke af en pladeformet *Slibesten* af rød Sandsten, fra Stenalderen, 17 cm. langt. Det er, som oftere er Tilfældet med det Slags Slibestene, tilspidset i Enden (nebformet). Slidt ogsaa paa Smalsiderne; paa den ene Bredside en smal Fure langsefter. Tykkelse 3 cm. F. paa *Øvre Aas* i *Eidsvold* Pgd., Akerhus Amt. (13221).

255. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 13,5 cm. langt, af Typen NO. 555; forrustet. Bredde i Eggen 7 cm. F. paa samme Gaard. (13222).

256. *Ambolt* af *Jern*, i Form adskilligt afvigende fra de sædvanlige Exemplarer fra yngre Jernalder (NO. 392. 393) og maaske noget yngre. Hammerfladen danner en aflang Firkant med noget buede Sider og afrundede Hjørner, 11,5 cm. lang og 3,5—6,5 cm. bred. Den har ved den ene Side et temmelig stort rundt Hul, ikke gjennemgaaende, med fladagtig Bund. Det nedre Parti, hvormed Stykket har været drevet ind i den Træblok, hvorpaa det har været anbragt, er kileformet, temmelig tyndt, 6,5 cm. langt og 8 cm. bredt. F. dybt i Jorden paa *Blekstad*, ogsaa i *Eidsvold*. (13223).

257. *Skaftkar* af *Klebersten* (jvfr. NO. 728). Skaalen er rund, med flad Bund; Skaftet kort og bredt. Skaalens Tvermaal 14 cm. I Skaftet er boret et temmelig dybt rundt Hul, som ikke gaar helt igjennem. Sodet udvendigt. Uvis Tid. F. paa *Bjørke* i *Frogner* Sogn, paa en anden Part af Gaarden end den ved No. 253 omtalte. (13224).

258. *Stenøxe* med Skafthul, 12,5 cm. lang, lig NO. 29, dog

stærkere afrundet paa Oversiden; sleben ved Eggen. Skafthullet uforholdsmæssig stort, ligesom ogsaa Høiden (5,2 cm.) og Bredden (6,2 cm.). F. paa *Vik* i *Vestby* Sogn, *Enebak* Pgd., Akershus Amt. (13225).

259. *Stenøxe* med Skafthul, 12,5 cm. lang, lig NO. 27, med Midtryg ovenpaa foran Skafthullet, der ogsaa her er uforholdsmæssig stort. Spor af Slibning ved Eggen. F. paa *Buraas* i *Tomter* Sogn, *Hobøl* Pgd., Smaalenene. (13226).

260. Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul af temmelig betydelig Størrelse, antagelig lig NO. 28; delvis sleben. F. paa *Skjegstad* i *Ski* Sogn, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (13227).

261. *a)* Et mindre Fragment af en *Skaal* af *Klebersten* lig NO. 729, sodet udvendig. (13228).

b) *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 17,3 cm. langt og 11,2 cm. bredt i Eggen, af Formen NO. 561. Meget forrustet. (13229).

F. i en kun delvis udgravet Haug paa *Nitteberg* i *Blaker* Sogn, *Urskog* Pgd., Akershus Amt.

262. *Meisel* af *Flint*, 9,3 cm. lang, usleben; Tversnittet aflangfirkantet og Banen tvert afskaaren. Ukjendt Findested, antagelig ikke langt fra Christiania. (13230).

263. Fragment af et *Kvartsbryne*, afbrudt i begge Ender. Foruden det vanlige Slid en smal Fure paa en af Bredsiderne. F. paa *Peterud* i *Strøm* Sogn, *Søndre Odalen* Pgd., Hedemarkens Amt. (13231).

264. Endel *Betalingsringe* af *Guld* og Fragmenter af saadanne, hørende til det i 1833 i Stranden ved Byglandsfjorden paa Gaarden *Nes* gjorte Fund af Guldsager, hvoraf Resten allerede længe har været i Samlingens Besiddelse (No. 667—684, se N. Fornl. S. 253).

a) Blegt Guld, lidt over 2 Omgange, Stangen sexkantet, af indtil 6 mm. Tykkelse. Ubeskadiget i begge Ender; Vægt 47,6 gr. (13232).

b) Blegt Guld, 1¼ Omgang, største Tykkelse 4,5 cm., forresten ganske som den foregaaende. Vægt 15,85 gr. (13233).

c) Mørkere Guld, 2¼ Omgang, rund Stang af indtil 3 mm. Tykkelse. Ligeledes ubeskadiget i begge Ender. Vægt 8,08 gr. (13234).

d) Blegt Guld, 1⅜ Omgang, rund Stang, Tykkelse indtil 3 mm. Ogsaa ubeskadiget. Vægt 4,7 gr. (13235).

e) Lidt mørkere Guld, 3¼ Omgang, indtil 2 mm. tyk. Ubeskadiget i begge Ender. Vægt 2,7 gr. (13236).

f) Blegt Guld, 4 Omgange, 2 mm. Tykkelse. Synes ubeskadiget. Vægt 2,07 gr. (13237).

g) Mørkere Guld, 3¼ Omgang, største Tykkelse 1,5 mm.; mulig afbrudt i den ene Ende. Vægt 0,75 gr. (13238).
h) Et i begge Ender afhugget Fragment, blegt Guld; Tykkelse indtil 5 mm. Vægt 7,25 gr. (13239).
i) Ligeledes i begge Ender afhugget Fragment, af blegt Guld, vel 4 mm. tykt. Vægt 4,9 gr. (13240).
k) Blegt Guld, 1⅓ Omgang, afbrudt i den ene Ende, indtil 2,7 mm. tyk. Vægt 3,65 gr. (13241).
l) Fragment af mørkere Guld, afskaaret i begge Ender, 2¼ Omgang. Tykkelse 2 mm., Vægt 1,5 gr. (13242).
m) 5 Smaafragmenter, af Vægt tilsammen 2,65 gr. (13243).

Disse Stykker have henligget i Universitetets Myntkabinet og ere nu af dette overdragne til Samlingen. Den Del af Fundet, som tidligere eiedes af denne, bestaar af 17 Betalingsringe af Guld (hvoraf flere indbyrdes sammenheftede), en hel Del Brudstykker af saadanne, 6 runde Perler af Guld, hvoraf 1 er massiv, de øvrige hule (en af de sidste afb. NO. 280) og 2 smaa Hængesmykker af Guld. Fundets samlede Vægt er 262,5 gr.

265. *Betalingsring* af *Guld* paa næsten 2 Omgange, vel 2 mm. Tykkelse, ubeskadiget i begge Ender. Vægt 6,87 gr. F. 1843 i en Gravhaug paa *Sogndal* Præstegaards Grund, Stavanger Amt. (13244).

266. *Betalingsring* af blegt *Guld*, 1⅜ Omgang, Tykkelse indtil 4,7 mm., afhugget i den ene Ende. Vægt 53,85 gr. F. omkring 1810 paa *Klep* i *Øiestad* Pgd., Nedenes Amt. (13245).

No. 265 og 266 ere ligeledes overgaaede til Samlingen fra Myntkabinettet.

267. 3 *Vævlodder* af *Jern* fra yngre Jernalder eller Middelalderen, jvfr. NO. 438, men af den undertiden forekommende sværere Art, der ligner kileformede Øxer som NO. 556. Længde 23—25 cm. F. i en Dam paa *Gillund* i *Stange* Pgd., Hedemarkens Amt, tilligemed 13 lignende Stykker, der dog vare ufuldstændige. (13248).

268. *Flintøxe*, 20 cm. lang, lig NO. 17, men meget større. Helt sleben. Bredde i Eggen 5,5 cm., Tykkelse indtil 3 cm. F. i *Aremark* i Smaalenene. (13249).

269. Halvmaaneformet *Skraber* af *Flint*, lig NO. 52, men uden Sagtænder, 16 cm. lang og indtil 4,5 cm. bred, vel bevaret. F. paa Pladsen *Agerbæk* i *Id* Pgd., Smaalenene. (13250).

270. *a)* *Kvartsbryne*, 14,5 cm. langt, sædvanlig Form. (13251).
b) Den nedre Del af en *Hulmeisel* af *Flint*, helt sleben, 5,2 cm. bred i Eggen. (13252).

Begge f. paa *Anerød* i *Berg* Pgd., Smaalenene.

271. *a)* 3 *Meisler* eller *Øxer* af *Sten* af Typen NO. 4 eller Afb. fig. 2 i denne Aarsberetning, smaa; to af dem, som ere fuldstændige, ere 11,5 cm. lange. (13253).

b) Den øvre Del af en *Stenøxe* uden Skafthul lig NO. 12, spidsere opad. Fragmentets Længde er 8,8 cm. (13254). F. paa *Fuglesangen* i *Onsø*, Smaalenene. De under *a* opførte 3 Stykker tilhøre høist sandsynlig et Værkstedfund.

272. *Stenøxe* med Skafthul, 10,3 cm. lang (formindsket i Længden ved Omhugning), i Form staaende mellem NO. 28 og 32. Høide ved Eggen 5,5 cm. Sleben ved Eggen; Skafthullets Boring paa Undersiden begyndt med Indhugning af en Grube. F. paa *Brenne* i *Varteig*, Smaalenene. (13255).

273. *Stenøxe* uden Skafthul, 17,5 cm. lang, lig NO. 8, men tilspidset opad og ikke skraasleben ved Eggen; Smalsiderne ubetydelige. Ingen Slibning; Eggen allerede i gammel Tid but afrundet. Bredde i Eggen 6,7 cm. F. paa *Søgaard* i *Aremark*, Smaalenene. (13256).

274. Bagstykket af en smukt arbeidet baadformet *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 35, hvorfra den alene adskiller sig ved ikke at have Midtryg paa Oversiden. F. paa *Præstegaardsjordet*, ligeledes i *Aremark* (13257).

275. *Spydspids* af *Flint* af Typen NO. 68; kun nedre Del bevaret. Har været af betydelig Størrelse, da det bevarede Stykke er 17,5 cm. langt; største Bredde, strax nedenfor Bruddet, 4,5 cm. Afsmalnes meget stærkt nedad. F. paa *Tolsby*, ogsaa i *Aremark*. (13258).

276. Fragment af et stort rundt *Kar* af *Klebersten* som NO. 729, sodet udvendig. F. dybt i Jorden ved Veiarbeide paa *Bjørke* i *Frogner* Sogn, *Sørum* Pgd., Akershus Amt. (13259).

277. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, hvoraf Odstykket mangler, ligesom ogsaa Overhjaltets Knap. Det bevarede Stykke af Klingen er 66 cm. langt. Hjaltenes Form som paa NO. 502; deres Afstand fra hinanden 9 cm. Fundet paa *Skjerden* i *Stange* Sogn og Pgd., Hedemarken. (13263).

278. *Kastespydspids* af *Jern* lig NO. 526, 21,5 cm. lang; f. ved Pløining paa *Ottestad* i Ottestad Sogn, ligeledes i *Stange*. (13264).

279. 5 *Vævlodder* af *Jern*, lig NO. 438, 27 cm. lange. Skulle være fundne paa nysnævnte *Skjerden* i *Stange*, i en Hustomt, hvori ofte saadanne Jern siges fundne. Høre sandsynligvis sammen med et stort Fund af saadanne Vævlodder, der indkom til Samlingen fra denne Gaard i 1841 (Samlingens No. 986; dengang fandtes 546 Stykker). Form og Størrelse er i begge Fund den samme. (13265).

280. *Nøgel* af *Bronce* fra yngre Jernalder, lig NO. 454, 9,5 cm. lang. De gjennembrudte Ornamenter i Haandtaget meget utydelige, tildels udfaldne. F. i en Gravhaug paa *Linstad*, ogsaa i *Stange* Sogn. (13266).

281. *Kvartsbryne*, 17 cm. langt; stærkt slidt, saa at det har faaet omtrent ovalt Tversnit. F. paa *Bredsvold* i *Stange*. (13267).

282. *Slibesten* fra Stenalderen, af rødgraa Sandsten, flad, men temmelig tyk, slidt alene paa Bredsiderne. 27 cm. lang, 10—12 cm. bred og 6 cm. tyk. F. paa *Løken* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (13269).

283. *Notitsbog* fra *Middelalderen*, sammensat af Voxtavler. Den bestaar af 6 aflang-firkantede Trætavler (af Bøg), 7,6 cm. lange og 4,3 cm. brede, ikke fuldt 2 mm. tykke. De have i alle 4 Kanter en ophøiet Rand, og Rummet indenfor denne er udfyldt med grønt Vox. Kun Ydersiderne af de to yderste Tavler er ikke voxbelagte, men have istedet været prydede med et Mosaikmønster af smaa paalimede Træstykker af lysere og mørkere Farve, der danne Ruder i Form af skraa Firkanter. Med lignende Mosaik have ogsaa Pladernes Tverkanter været belagte; en stor Del af disse Ornamenter er dog nu borte. Pladerne er sammenheftede i Ryggen med Pergamentstrimler, saa at de sammenlagte danne en liden Bog. De 10 Skriftsider ere omtrent helt beskrevne (Skriften er udført med en fin Metalstift). Indholdet vedkommer Jordegods og Retssager; de nævnte Stedsnavne findes paa Voss, i Hardanger og paa Hordeland. Enkelte af de nævnte Personer kjendes fra Diplomer, og Optegnelsernes Alder kan derefter bestemmes til omkring 1300. Paa flere Steder sees Spor af udslettet (eller rettere udglattet) ældre Skrift. Bogen har været indlagt i et ganske simpelt, raat sammensyet Futteral af Læder, der sees oprindelig at have været lukket i den ene Ende med et paasyet Stykke. Dette sjeldne Stykke er fundet under Chorgulvet i *Hopperstad* gamle Stavekirke i *Sogn*, Nordre Bergenhus Amt, ved den nu foregaaende Restauration af Kirken; jvfr. de i Aarsb. 1885 S. 119 No. 198 omtalte Sager, der ere fundne paa samme Sted. Sandsynligvis ere disse Sager tabte paa Kirkens Gulv og ere siden tilfældigt komne under Gulvet. — Bogen er udførlig beskrevet og afbildet og dens Text udgivet af Arkivfuldmædtig Huitfeldt-Kaas i Christiania Videnskabsselskabs Skrifter 1886 No. 10. — Gave fra Foreningen. (13270).

284. Endel *Flintaffald*, hvoriblandt et Stykke af en noget større Blok og to Flekker af 9,2 og 6,3 cm. Længde. Ere fra det oftere i Aarsberetningerne omtalte Findested i Egnen ved *Mulcrud* og *Holstein* sydligst i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene, jvfr. Aarsb. 1885 S. 117 No. 193 og de der anførte Steder. (13271).

285. *Stenøxe* med Skafthul, Form som NO. 27, med Midtryg foran Skafthullet. Bagstykket mangler; oprindelig Længde c. 15 cm. Sleben ved Eggen. F. paa *Hovmoen* i *Tomter* Sogn, *Romedal* Pgd., Hedemarken. (13272).

286. Et tvert afhugget Endestykke af en større *Flintblok*, hvoraf flere Stykker ere udslaaede. Længde og Tykkelse indtil 10 og 8,5 cm. F. i Stranden ved Mjøsen paa *Helseteiet* i *Stange* Pgd., Hedemarken. (13273).

287. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 32, men mere afrundet, især i Banen. Oprindelig maaske helt sleben, nu forvitret. F. paa *Jæderen*. Gave fra Dampskibsexpeditør *Hiorth* i Egersund ved Professor *Collett*. (13276).

288. *Flintøxe*, væsentlig som NO. 17, 16 cm. lang, usleben. F. ved Gravning under en Dampsag ved *Lillestrøm*, *Skedsmo* Pgd., Akershus Amt. (13277).

289. *Sølvske*, antagelig fra Tiden omkring 1500, 13,2 cm. lang, hvoraf 7,2 cm. komme paa Skaftet; oprindelig forgyldt paa Skaftet og paa Bladets Forside. Paa den sidstes øvre Halvdel en Indskrift med Minuskler, anbragt paa et langs Kanterne løbende indgravet Baand, der nedentil gaar ind paa Bladet, og hvis Ender, der ere ombøiede og stukne i hinanden. Indskriften lyder saaledes: **help ihesus o mater dei memento mei** (Hjelp Jesus! O Guds Moder! kom mig ihu!). Indskriftens Begyndelse er betegnet med en Stjerne; som Skilletegn mellem Ordene er benyttet en skraatstillet Løvkvist. Over Baandendernes Sammenstød er indgravet et Hjerte med en Krone over. Skaftet, der er rundt, har øverst et Menneskehoved, nedentil Løvværk. I Mellemrummet er i Spiral paaloddet et fladt Baand, hvori er indgravet en anden Indskrift med Minuskler. Dennes Begyndelse og Slutning er dog tabt, da Baandets Ender ere affaldne. Der staar nu: . . . . **vincit omnia et facit mirabilia h** . . . Af Ordadskillelsestegn findes her kun en Løvkvist foran **vincit** og en Stjerne foran og efter **mirabilia. omnia** er skrevet forkortet **oia** med gjennemstrøget **o**. Det manglende Ord i Begyndelsen maa vel være **amor**, hvortil den ledige Plads passer. Man maa altsaa oversætte: »Kjærligheden beseirer alt og gjør Vidundere». **h** i Slutningen er maaske første Bogstav af et Personnavn, der isaafald maa have været kort, da den tiloversværende Plads neppe strækker til for mere end høist 4 Bogstaver. Paa Bladets Bagside staar øverst oppe et temmelig stort Minuskel-**h**. — Skeen er temmelig svær (Vægt 70,4 gr.)- Skal være funden i Fjæren etsteds i *Sortland* Pgd. i Vesteraalen, Nordland. Gave fra Distriktslæge *J. Danchertsen*. (13278).

FORTEGNELSE OVER GJENSTANDE, ÆLDRE END REFORMATIONEN, INDKOMNE TIL VIDENSKABSSELSKABETS OLDSAGSAMLING I THRONDHJEM I 1886.

AF K. RYGH.

---

1. *Bidselmundbid* af jern af formen NO. 570. F. paa *Hetling* i *Singsaas* i plogdybde paa fjeld. Gave fra Iver O. Hetling (Kat. nr. 3414).
2. *Bryne* af *kvartsit* af ovalt tversnit, 11,5 cm. langt. F. paa *Vekre* i *Sparbuen*. Gave fra Edvard Vekre. (3416).
3. *Spydspids* af graa *skifer*, 14,5 cm. lang, med modhager og tange, temmelig udpræget ryg efter bladets midte. F. paa *Aakvik* i *Aure*. Gave fra Bundtmager I. N. Bruun. (3417).
4. *Celt* af *bronce*, usedvanlig liden, kun 4,7 cm. lang, 2,7 cm. bred ved eggen og over skafthullet. Omkring den øvre rand en fremspringende kant, hvortil der slutter sig en hempe. F. i en stenurd i en li ved pladsen Olderviken under *Ingdalen* i *Stadsbygden*. (3424).
5. *Haandtenshjul* af *grøtsten*, fladt, 3,5 cm. i tverm. Rundt hullet en række indskaarne triangler. F. paa den samme plads Olderviken, men længere nede ved søen. (3425).
6. To *jernringe*, 9 cm. i tverm., gjorte af en rund jernten. I den ene hænger en afbrudt naal af jern, den anden er brækket i to dele, hvorfor den naal, som kan have hørt til den, mangler. F. paa *Ven* paa Høilandet i *Melhus*. Gave fra Peder A. Ven. (3426).
7. *Yngre jernalders gravfund* fra *Flaa* i *Øksendalen*. Brudstkr. af 1 eller 2 *spydspidser* af *jern* med fal. Brudstkr. af klingen af et tveegget *sverd* af *jern*. Brudstkr. af 3 *ringe* af *jern*, 2 à 3 cm. i tverm , hvoraf to har været festede i hinanden, saa at de sandsynligvis er led af en kjede. En *hvirvel* af *jern*, der maaske har hørt til denne kjede. Brudstkr. af en større *ring* af *jern*, omtr. 5 cm. i tverm. Endel *klinksøm* og *spiger* af *jern*. En *hein*, 12 cm. lang, med hul ved den ene ende. Dobbelt *perle* af grønt *glas*, omtr. 1 cm. lang, prydet med en hvid zigzaglinje. Rund *perle* af *rav*, 1 cm.

i tverm. Et lidet stykke *flint*. F. i en langhaug tæt ved søen. Klinksømmene fandtes spredte over hele haugen. Alle jernsagerne er i en meget medtaget forfatning. Gave fra Einar Flaa. (3427—3438).

8. *Perle* af blaat *glas*, 1 cm. i tverm., affladet paa begge sider over hullet. Lignende *perle* af grønt *glas* med en hvid og rødbrun zigzaglinje. 2 Brudstkr. af overkanten af en *urne* af brændt *ler*. Lige under randen har gaaet et smalt snoet baand mellem to linjer, og nedenfor dette synes der at have været afvexlende felter med horizontale og vertikale parallele linjer. Dette fund fra ældre jernalder er gjort paa samme gaard *Flaa* i en haug med gravkammer, 6 fod langt, 2 fod bredt og vel 1 fod høit, sydligst paa Flaaøen. Gave fra Einar Flaa. (3439—3441).

9. *Økse* af *sten* med ufuldendt skafthul, noget lig NO. 40, 12,5 cm. lang, 5 cm. bred ved eggen. Paa den ene side er der boret et 1 cm. dybt hul, som i bunden er næsten fladt, kun med en ubetydelig forhøining i midten. F. paa *Leangen* i *Aasen*. (3442).

10. Oval *sænkesten* af almindelig form med omgaaende fure efter længden. F. paa *Faaren* i *Aasen*. Gave fra Bonsak Faaren. (3443).

11. En liden *økse* af *bronce* af yngre jernalders form, meget lig den i universitetets samling bevarede nr. 2993, funden ved Villa fyr i Flatanger. Den er 5 cm. lang 3 cm. bred ved eggen, har fliger ved skafthullet. Den er prydet med indtrykte cirkler med en prik i centrum, 4 ved skafthullet, 5 ved overgangen mellem halsen og bladet og 4 paa bladet. Skal være funden ved nedrivning af endel af hovedbygningen paa *Bakke* gaard ved *Throndhjem*. Gave fra børsbud Aalberg. (3446).

12. To *betalingsringe* af *guld*. Den største veier 172 gr. og har en pengeværdi af kr. 395,60, viser sig at have sin oprindelige størrelse, idet den har en indhulning i begge ender. Den er 0,5—0,7 cm. i tverm., 27 cm. lang, sammenbøiet i omtr. 1¾ omgang. — Den anden veier 73,4 gr., af pengeværdi kr. 168,82, men er afhugget i begge ender. Den er 0,4—0,5 cm. tyk, 22,5 cm. lang, sammenbøiet i 1¾ omgang. Fundne sammen paa Sundlimo, en part af *Sundli* i *Orkedalen*, paa østre side af elven og høit oppe paa bakkerne, under pløining i en ager ikke langt fra husene, lidt over ¼ alen dybt. (3448. 3449).

13. *Yngre jernalders* gravfund fra *Alvstad* i Nedre *Stjørdalen*. *Økseblad* af *jern*, afbrækket ved skafthullet, af form omtr. som NO. 561. *Oval skaalformet spende* af *bronce* af den sjeldne type NO. 643, meget tynd og flad. Charnieret (enkelt) og naalefestet er anbragte yderst ved endekanterne.

Brudstk. af en *skaalformet spende* af *bronce* med enkelt plade uden ornamenter. Den maa have været ganske lig NO. 640 og har ogsaa som denne en bred stribe af jernrust indvendig efter midten, men ikke spor af befestelse for naal. 6 *perler* af *glasmosaik*, hvoraf en i brudstk., med forskjellige mønstre, men alle med blaa eller blaahvid bundfarve og affladede ved enderne. Den største er 1,5 × 1,7 cm. i tverm. 6 andre *perler*, deraf 2 af *rav*, en flad og en terningformet, 3 smaa af *glas* og en stor tøndeformet af blaat *glas* med paalagte hvide og røde bueformede striber. 3 smaa brudstkr. af *uldtøi* af forskjellig vævning. Brudstkr. af nogle *klinksøm* af *jern*. Smaa brudstkr. af et *sverd* af *jern*, nemlig den trekantede knap og en stump af klingen. Et stk. af en *bidselring* af *jern*. F. i 2 hauger oppe paa Bringberget mellem Alvstad og Røkke. I den ene haug skal kun øksebladet og den terningformede ravperle være funden sammen med kul og «kjævebenet af et menneske». Det øvrige fandtes i den anden haug sammen med kul og en hestetand. (3450—3456 og 3499).

14. *Oval skaalformet spende* af *bronce* med enkelt plade af formen NO. 647. F. paa *Ershus* i *Soknedalen* i en haug af jord sammen med «brændte og ubrændte ben». (3458).

15. Smaa brudstkr. af 2 ovale *skaalformede spender* af *bronce* med dobbelt plade. Af den ene er kun bevaret stykket af underpladen med det dobbelte charnier, af den anden kun stykker af charnieret. Dertil kommer en enkelt knop af den ene af overpladerne. F. paa *Slurdal* i *Hevne* i en aflang haug sammen med en mængde kul paa en slette ved elven. Gave fra Gabriel G. Slurdal. (3459).

16. *Spydspids* af *bronce*, omtr. af form som NO. 111, men uden ornamenter, lidt afbrækket her og der i kanterne, samt paa den ene side af falen, men ellers vel bevaret. F. paa *Fiskvik* i Nedre *Stjørdalen*, løst i en bakke af grusjord under veiarbeide. Stedet ligger ikke langt fra Røkke, hvorfra der haves et gravfund fra broncealderen, og fra Auran, hvor der er fundet en celt af bronce. Paa flere steder i omegnen, saaledes mellem Fiskvik og Bremset, findes helleristninger. (3461).

17. 2 *økser* af *sten* og en flad *slibesten*, prøver fra findestedet paa *Nøsttvet* i *Aas*, Akershus Amt. Gave fra universitetets samling. (3462).

18. To brudstkr. af et tveegget *sverd* af *jern*. Det ene bestaar af haandtaget med begge hjalterne og en liden stump af klingen, det andet af 16 cm. af klingen. Det nedre hjalt ret, 18 cm. langt og temmelig smalt, det øvre buet, 9 cm. langt. Mellemrummet mellem hjalterne 8 cm. F. paa *Huseby* i *Buviken*. Gave fra gaardbr. Arnt Einum. (3463).

19. En samling af gjenstande, der blev fundne under de i afvigte sommer foretagne udgravninger paa *Stenviksholm* (se foran). Endel af dem kan ansees for at være fra overgangstiden mellem middelalderen og den nyere tid, nogle fra en senere del af det 16de aarh., nogle er maaske endnu yngre. Blandt middelalderske sager kan navnlig fremhæves brudstkr. af en *kjedel* af *bronce* af formen med 3 fødder under. Fremdeles endel halvrørformede *tagsten* af brændt ler, maaske ogsaa nogle *lerkar* med haandtag i form af hule cylindre. Forøvrigt bestaar samlingen af brudstkr. af mindst 8 lerkar, stykker af *kaminbelæg* af majolika, stkr. af koniske *glasbægre*, trekantede *vinduesruder* i blyindfatning, myntformede, runde *brikker* af kobber og bronce, som ikke synes at have havt præg, en *malle* af sølv, *bordknive* med benskafter, en *nøgel* og et *laas* af jern, en *bor*, en *passer*, *sporer*, *økseblade*, *ambolt*, *klinksøm*, *spiger* og *bolter*, *kramper*, *hestesko* uden græv fortil og nogle større og mindre *ringe* af jern, en *kanonkugle* af jernmalm, 3 *voldbøssekugler* af bly, nogle ubestemmelige gjenstande af jern og nogle *heiner*. (3464—3488).

20. Brudstk. af et *vævspyd* af *hvalben*, bestaaende af haandtaget, 28 cm. langt, og 11 cm. af bladet. Omtr. lig NO. 439. F. paa *Borgan*, Vikna sogn i *Nærø*. (3489).

21. Et ufuldstændigt enegget *sverd* eller stor kniv af jern, nu 35 cm. langt, indtil 4 cm. bredt, temmelig medtaget af rust. Levninger af træslire. Ryggen er noget konvekst krummet. F. med dele af skelet i en stenrøs paa *Urdsund*, Vikna sogn i *Nærø*. (3490).

No. 20 og 21 er gaver fra seminarist J. Borgan.

22. 2 *vævstene*, den ene trekantet af almindelig form, f. i elven ved *By* i *Stod*, den anden rund med hul i midten, f. paa *Sundnes* i *Inderøen*. Gave fra brugsbestyrer H. Lund. (3492. 3493).

23. Brudstk. af en *pilespids* af *skifer*, 1,3 cm. bred, stykket er 4,5 cm. langt. Paa den ene side har den været noget affladet efter midten. Brudstk. af en *spydspids* af *skifer*, 3 cm. bred, temmelig tynd. Stykket er 3,5 cm. langt. Et fladt, aflangt stykke *skifer*, der synes at være et halvbearbeidet emne til en spydspids. Disse 3 stykker er fundne paa *Sæternes*, Vernes sogn af *Ørlandet*, hvorfra tidligere haves et par fund af skifersager. (3494—3496).

24. *Økse* af *sten* af hovedform som NO. 12, med ovalt tversnit oventil, eggen kun tilsleben fra den ene side, 6 cm. lang, 2,5 cm. bred ved eggen. F. paa *Baret*, Vernes sogn af *Ørlandet* (nabogaard til Sæternes), hvorfra samlingen tidligere har flere stenalderssager. Gave fra Ingesæus Baret. (3497).

25. *Økse* af *sten* med skafthul af formen NO. 35, men simplere uden rand paa forsiden og uden udvidning ved hammeren.

Forsiden meget sterkt buet: 13 cm. lang, 3,5 cm. bred ved eggen. F. paa *Husvik* paa vestsiden af *Frøien* ved grøfttag nær søen, 1 m. dybt i jorden. (3500).

26. 6 *perler* af *glas*, 1 af ufarvet glas, omtr. rund, over 2 cm. i tverm., — 1 fladtrykt af samme tverm., mørkblaa med lysere flammer og grønne flekker, — 1 tøndeformet, grøn, blaa, rød og hvid, — 1 mørkblaa med røde og hvide, bugtede striber, — 1 liden, gul, — 1 ganske liden ringformet, blaa. *Ring* af *sølv*, omtr. 5,5 cm. i tverm., af en ten, som er 0,3 cm. tyk paa midten og tilspidset mod enderne. Disse fandtes ved indsendelsen sammenbøiede, hvilket dog maa være gjort efter fundet. Den mindste af perlerne skal have siddet paa ringen, da den fandtes. F. ved *Sandnessjøen*, *Alstahaug* pgd. i Nordland. (3501. 3502).

27. *Ældre jernalders* fund fra *Bangsund* i *Namsos* pgd., bestaaende af *glasperler* og en ufuldstændig *spende* af *sølv*. *Perlerne* udgjør en ualmindelig stor samling, som tæt optrukne paa en traad danner et over 60 cm. langt baand. De fleste er sammensatte paa indtil 5 led med guldgult, brungult, blaat eller hvidligt belæg, deraf nogle afbrækkede, derhos nogle smaa enkelte. Af *spenden* er bevaret det firkantede overstykke og halvdelen af bøilen; den er beslægtet med NO. 260, men ornamenterne er finere og oprindeligere end paa denne; saaledes er dyremotiverne renere fremtrædende. Bagsiden glat. Der medfølger et brudstk. af jern, der kunde være det øverste af naalen. Fundet er gjort i en rund haug af sand nede ved søen, 5 m. i tverm., 2 m. høi, lidt affladet i toppen. I haugen fandtes derhos levninger af et ganske oprustet sverd og smaa klinksøm, «staaende i en rad af omtr. 3 al. længde og 1½ al. bredde». Gjenstandene fandtes mod den ene side af haugen uden sten omkring. (3504. 3505).

28. *Ældre jernalders* fund fra *Bangsund* i *Namsos*. En samling *perler* af *glas* og *rav*, som optrukne danner et baand af 40 cm. længde. Deraf er 17 af rav, mere eller mindre flade, 19 enkelte af glas og de øvrige sammensatte, de fleste med gult belæg. *Haandtenshjul* af *bly* af form som to med basis sammenstødende lave kegler, jf. NO. 170. Nogle brudstkr. af *uldtøi* i smaa klumper, hvortil hefter haar af skind og næver. Et 4 cm. langt brudstk. af et 1 cm. bredt *baand* af fin vævning, maaske lintøi. En klump *haar*, formentlig af dyreskind, samt nogle stykker *næver*. F. i en rund sandhaug nær den foregaaende, 16 m. i omkreds og 2 m. høi. Sagerne fandtes i et gravrum af reiste heller, 2 al. langt og 1½ al. bredt, dækket af en stor helle, som var knækket af jordmassen. Tøiet saa for finderen ud som «smaa rester af en sammenlagt kappe med skindbesætning og kantet med smale kantebaand, det hele omviklet med tyk næver». (3506—3510).

29. *Klinksøm* af *jern*, en 12 cm., de andre 4 cm. lange, med levninger af træ. Der fandtes flere af samme slags foruden de indsendte. Et 4 cm. langt odstykke af et *knivblad* af *jern*, ved bruddet omtr. 1,5 cm. bredt, indesluttet i træ, rimeligvis af sliren. F. i en haug i den samme samling paa *Bangsund*, rund, dannet af sand med indsænkning i toppen, 6 m. i tverm., 2,5 m. høi. I haugen var en masse sten, derunder et kulblandet jordlag og nederst fedtagtig jord. (3511. 3512).
30. Nogle stykker *brændte ben* fra en fjerde haug i den samme samling paa *Bangsund*.

Fundene 27—30 er gjorte og sagerne indsendte af dyrlæge Antoni Bangsund.

31. *Fingering* af *guld* fra middelalderen, meget lig samlingens nr. 223 fra en bispegrav under domkirken. Ligesom denne har den paa den ene side en ottesidet plade, der hæver sig til en ophøiet firkant. De 8 skraa sider er afvekslende glatte eller forsirede med skjærende linjer eller grenede mønstre. Paa midtfladen og den nærmeste del af selve ringen er ornamenter med plantemotiver. Bagtil er ringen meget smal og nu der aaben, maaske fremkaldt af slid. F. for længere tid siden i *Nidelven* udenfor marineetablissementet i Throndhjem, idet den blev hængende ved et fiskeredskab. Gave fra handelsmand Ludv. Bergh. (3514).
32. Brudstk. af en *runesten*, omtr. 10 cm. tykt, 40 × 60 cm. i tvermaal. Paa den ene side findes nogle runetegn, ikke sammenhængende og heller ikke sikre paa grund af sterk afskalling. Det første tegn synes at være X eller ᛟ; med et mellemrum følger derpaa ᛏ, < og ᚢ, hvilke dog alle er usikre. F. ved *Lysøsundet* i *Aafjorden* og gave fra Jens Lysø. (3518).
33. Odstykket af en *pilespids* af *graa skifer*, 1,7 cm. langt, bagtil 1,2 cm. bredt. Den er dog ikke brækket bagtil, men fint tilskaaret. Det synes dog lidet rimeligt, at det skulde være en hel spids. Brudstk. af en *enegget kniv* af graa *skifer* af formen NO. 57. Eggen er bevaret i 5,5 cm. længde, ligeledes et stykke af den bagerste, opgaaende kant med 2 hak oventil. Det forreste stykke af bladet af en *enegget kniv* af rødbrun *skifer*, som vel har havt samme hovedform som NO. 57, men har været noget smalere, 5 cm. langt, ved bruddet 3,5 cm. bredt. Et kort brudstk. af midten af bladet af en *enegget kniv* af rødbrun *skifer* med hvide flammer, temmelig tynd. Disse stykker er fundne paa *Bølestrand* i *Flatanger* paa et jordstykke, hvorfra der tidligere er indkomne flere redskaber af skifer, og som støder nær til det endnu rigere findested paa Bøleseter. (3519—3523).
34. Tresidet *hein*, kort og smekker, med et hul ved den ene

ende, der er indboret fra begge sider. F. paa *Bøleseter* i *Flatanger*, rimeligvis paa den samme plads. (3524).

35. *Enegget kniv* af rødbrun *skifer* af en med NO. 55 beslægtet form, men den har ikke noget udpræget skaftstykke og er mere krum, navnlig er odden paafaldende sterkt krummet opad (ogsaa med ryggen). Nær den bagre ende er fremstaaende knopper og hak til skaftets befæstelse. 10 cm. lang mellem enderne, men 13 cm. maalt efter eggens krumning, største bredde ikke fuldt 3 cm. F. paa pladsen Stor dalen under *Sunde* i *Hevne*, hvorfra tidligere haves den ufuldendte skiferkniv nr. 3370 og en kølle af sten. Gave fra gaardbr. Otto Cold. (3525).

36. Tveegget *spydspids* af *jern* af formen NO. 522, 30 cm. lang og indtil 4 cm. bred, lidt afrustet. *Økseblad* af *jern*, 15 cm. langt og 5,5 bredt ved skafthullet. Den nedre del af bladet er usedvanlig kort og smal, maaske en følge af slid. Den nedre del af et nedenfor eggen afbrudt *økseblad* af *jern*, nærmest af formen NO. 554, nu 12 cm. lang, 9 cm. bred ved eggen. F. paa *Vasstrand* i *Aafjorden*. Gave fra handelsmand Nils Berg. (3526—3528).

37. *Økse* eller *meisel* af *sten* af noget eiendommelig form. Længde 17 cm., tversnittet omtr. rundt navnlig i den øvre del. Største tykkelse, omtr. 3,5 cm. lidt ovenfor midten, hvorfra den smalner jevnt af til en spids i den øvre ende. Eggen tilsleben fra begge sider, kun 2 cm. bred, noget buet og skjev. Egslibningen strækker sig op til øksens halve længde. F. paa *Holme* i *Verdalen*. Gave fra gaardbr. Olaus Holme. (3530).

38. *Økse* af *sten* af formen NO. 38, omtr. 9 cm. lang, 6,5 cm. bred over midten. Paa begge bredsider er indgnedet en grube som begyndelse til skafthullet. F. paa *Stokke* i *Melhus*. Gave fra Bundtmager I. N. Bruun. (3531).

39. Brudstk. af en tveegget *kniv* af *skifer*, bestaaende af skaftstykket, 7 cm. langt, yderst 3 cm. og inderst 2,5 cm. bredt, med lidt over 1 cm. af bladet, der viser en udsvingende, skarpt tilsleben eg paa begge sider. Skaftstykket er tverslebet i kanterne med et hak i hver kant nær bagenden, temmelig tykt med en ophøiet kant efter midten, som ogsaa fortsættes udover bladet. Ved bladets begyndelse er svagere hak. Formen er vistnok forskjellig fra alle tidligere bekjendte knive. Stykket lod sig maaske ogsaa opfatte som en spydspids af særegen form. F. paa Nedre *Vist* i *Verdalen* paa en slette strax ovenfor gaarden. (3541).

40. To *Vævstene* af almindelig form, trekantede med hul ved det ene hjørne. F. paa *Lien* i *Strinden*. Gave fra gaardbr. Anders Grendahl. (3542).

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER INDKOMNE TIL STAVANGER MUSEUM 1886.

AF T. HELLIESEN.

---

1. En sleben *stenkile* 95 mm. lang, 43 mm. bred over eggen. Funden på gården *Naig*. *Strand* prgld. og sogn. Ryfylke.
2. Et simpelt ovalt *armbånd* af *bronce*, den lange akse 67 mm., den korte 53 mm. Fundet i en haug på gården *Helle* i samme sogn.
3. En *skjægøks* af *jern*, 182 mm. lang, 120 mm. langs eggen. Hammeren 42 mm. bred. Gården *Røberg*. Ryfylke.
4. Brudstykke af et *sværd*. Bladet 5 cm. bredt. F. paa samme gård.
5. En *Kværnsten*, 60 cm. i diamter. Hullet 8 cm. I nærheden af kanten et lidet hul, 2 à 3 cm. i diameter. F. paa samme gård.
6. En *skjægøks* af *jærn*, 13,5 cm. lang, 6,8 cm. langs eggen. Hammeren 4 cm. bred. Funden i en haug på gården *Håve*, Jæderen.
7. *Skjægøks* af *jærn*. 17 cm. lang. 14 cm. langs eggen. Funden på gården *Haugstad* i Riskekværven.
8. *Jærnøks* med rundt skafthul. Langs eggen 12,5 cm. Høiden 17 cm. Funden på gården *Storevatne*. *Høiland*.
9. *Dobbeltøks* af *skifer*, med skafthul, som NO. 34. Længden 14 cm., bredden 6,5 cm. På midten blot 2,5 cm. Funden på gården *Vea*, Karmøen.
10. En korsformet *kølle* af *klæbersten* med samme form og størrelse som NO. 42. Længden 25 cm. Tværstykket 13 cm. langt. Jæderen.
11. *Stenkile* af *kvartsit*. 12 cm. lang, 5,5 cm. bred. *Næse*. Jæderen.
12. *Spydspids* af *flint*, 13 cm. lang, 3,7 cm. bred. *Nærland* i *Høgsfjord*.
13. *Skjægøks* af *jærn*, 21 cm. lang, 6,5 cm. bred langs eggen og 4,5 cm. langs skafthullet. I dette sidder et stykke af skaftet igen.

14. Nedre stykke af et *landseskaft* med et kileformet jærnbeslag. Dettes længde er 14 cm. og langs eggen 4,5 cm.
15. *Landsespids* af *jærn*, 13,5 cm. lang, på midten 4,5 cm. bred.
16. En bundt af sammenrustede *jærnpile*, af størrelse og form som NO. 535, 10 i tallet.

No. 13—16 fundne i en haug i *Sirdal* (Dirdal?), Ryfylke.

17. *Landsespids* af *jærn* med korsformet tværsnit, 27 cm. lang. *Malde*.
18. *Landsespids* af *jærn*, 31 cm. lang, bladet 3,5 cm. bredt. *Hetland*.
19. *Skjægøks* af *jærn*. 17 cm. lang, 8,5 cm. langs eggen, 6,5 cm. bred ved skafthullet. *Hetland*.
20. En *flintpil*, 4 cm. lang og 2 cm. bred, med afrundet basis. *Klep*. Jæderen.
21. En liden *lerurne*, urtepotteformet med svagt udbøjet rand. 9,5 cm. høi, 9 cm. i diameter. Siden forsynet med simple ornamenter. Fundet i et gravkammer på gården Store *Ege* i *Egersunds* prestegjeld.
22. Brudstykker af en *bøilespænde* af *bronce*, fundet i samme kammer.
23. *Øks* af *jærn*. 18 cm. lang, 12 cm. langs eggen. Under skafthullet 2 cm. bred. *Klep*. Jæderen.
24. Stort *landseblad* af *jærn*. Bladet 34 cm. langt. På det bredeste 6 cm. *Høgsfjord*, Ryfylke.
25. Et blykors, på hvis ene side er indridset en korsfæstet Kristusfigur og på den anden runer. *Malde*.

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER, INDKOMNE TIL TROMSØ MUSEUM I 1886.

AF O. NICOLAISSEN.

---

1. Fra den arktiske stenalder: *Pilespids* af rød *lerskifer*, 7 ctm. lang, funden i jorden paa *Værnes* i *Thorsken* paa Senjenøen. (686).
2. *Altertavle* fra *Hemnes* gamle kirke paa Helgeland. Sagnet om, at den skal være røvet fra Sverige, er vistnok fuldkommen ugrundet. Den har aarstallet 1662 og er uden uden antikvarisk eller kunstnerisk værd. (687).
3. Skaalformet *broncespænde* fra yngre jernalder; den har dobbelt plade, er af størrelse og har form og ornamentering som nr. 652 i Ryghs «Norske oldsager» og er vel vedligeholdt. Funden paa *Berg* i *Trondenes* i en stenrøs. (688).
4. *Klokke* fra *Kjelvik* gamle kirke med inscriptionen *año. dni. m. vc. xxi* (I Herrens aar 1521) og nedenunder en katholsk bispefigur med krumstav og mitra. Klokken skal ifølge sagnet være røvet af russerne og nedsænket paa Kjelvik havn, hvorfra den senere blev opfisket med en dræg. (689).
5. *Stenkniv* fra arkt. stenalder, (afbild. fig. 4), funden paa *Hundstad* i *Kvedfjord*. Dens form er nogenlunde lig 57 i NO., men den er meget større; bladet er 7 ctm. langt, 5 ctm. bredt; haandtaget 13 ctm. langt, 5 bredt, men brækket paa midten; det er det største eksemplar af den form, som samlingen eier. (690).
6. *Betel* af lerskifer, 8 ctm. lang, 2 ctm. bred, findested sammesteds. (691).
7. Fra yngre jernalder: *a)* 4 *perler*, de 2 af *glas*, de andre 2 af *ler*, den ene glasperle er blaa, den anden grøn; af lerperlerne er den ene gul, den anden grøn, begge glasserede (692). *b)* Brudstykker af et enegget *sverd*, uden hjalt, en rund *sten* med udhugget rand rundt om (sænkesten) samt en *hein*. (693). Fundet under tre store heller i en stenhaug paa gaarden *Aase* paa Andøen i *Dvergberg*.

8. Fra arkt. stenalder: *a) Spydspids* af rød *lerskifer* med tange, 11. ctm. lang, 3 ctm. bred ved tangen. Funden paa gaarden *Skraalsvik* paa *Senjenøen*. (694). *b)* Brudstykker af en *retmeisel* af graa *lerskifer*. (695). Findested som foreg. no.
9. Raat udhulet og tilhuggen *gjenstand* af *træ* (øsekar?), forkullet i enden; funden sammen med hvalben i en torvmyr paa *Reine* i *Lofoten*. (696).
10. *Kniv* af graa *lerskifer*, bladet 10,5 ctm. langt, 3 ctm. bredt; haandtaget 4 ctm. langt; bladet blev brækket ved optagningen. (698). Funden i en torvmyr paa gaarden *Nes* i *Lødingen* og tilhører den arkt. stenalder.
11. Fra arkt. stenalder: *Kniv* af rødagtig *lerskifer*; bladet 9 ctm. langt, 4,5 ctm. bredt; lidt beskadiget ved optagningen. Funden i en torvmyr paa gaarden Holmstad paa *Langøen* i *Hadsels* prestegjæld. (699).
12. Fra den arkt. stenalder: *Økse* uden skafthul af vakker grøn og sort flammet *skifer* og fint sleben. Størst lighed med NO. 15; 12 ctm. lang, 6 ctm. bred og funden paa *Fjelddal* i *Lødingens* prestegjæld. (700).
13. Arkt. stenalder: *Kniv* af graa *lerskifer*, lig nr. 57 i NO., men meget større. Den halvcirkelformede eg er mellem yderspidserne 18 ctm. 13 ctm. lang fra eggen til haandtagets øverste ende. (701). Findested som foreg. no.
14. Yngre jernalder: *a)* Enegget *sverdklinge*, 80 ctm. lang, 4 ctm. bred, funden i gravhaug paa *Trindø* under Tanø i *Hammerø*. (702). *b) Knivblad* af *jern*, fundet sammen med fr. nr. (703) og omtalt i indber. for d. a. foran s. 1).
15. Arkt. stenalder: *Retmeisel* af grøn *lerskifer*, 14 ctm. lang, største bredde 6 ctm. lig nr. 19 i NO. Funden paa *Kongsvik* i *Lødingen*. (704).
16. Yngre jernalder: Enegget *sverd*, fundet sammen med et menneskekranium samt en *paalstav* (707) og en *hein*, hvoraf nu kun et brudstykke tilbage paa gaarden *Stokke* i Hols anneks til *Lødingen*. Sverdet, som af finderen er blevet slebet, er ca. 40 ctm. l., men var oprindelig længere.
17. *Aare* af *furutræ*, funden i leren under en torvmyr, som er 81 ctm. dyb; myren har vist fra først af været et tjern. (708).
18. *a)* 8 *fiskesten*, dels med, dels uden hul igjennem. *b) Stenskaal* af granit, hvori en del angler af ældre form. *c)* 2 *hængelaas*, 1 *fil*, 1 *knivblad* samt 2 *benredskaber* af ukjendt brug. *d)* Liden *jernkanon*, 31 ctm. lang, tvermaal 14 ctm. (711—714). Samtlige sager er med undtagelse af kanonen fundne paa *Vardø* ved udgravning af kjælder under en gammel gammetomt. «Over fjeldgrunden et lag fra ½—3 fod lysskjærsand. Paa dette har været opført en gamme med jordgulv, ildsted i midten; ca. 2 fod over dette jordgulv laa et gulv

af hellestene; ½ fod høiere atter et gulv af hellestene, derefter 4 trægulve over hinanden med fra 1—2 fods mellemrum. Lidt til siden, men 2½ fod høiere end omtalte trægulv atter et saadant, og 1 fod derover en netop nedreven gamme, opført for 80 aar tilbage». Saavel i sandlaget hvori en hel del hvalben fandtes, som i lagene ovenover fandtes ovennævnte sager, der neppe tilhører oldtiden, men snarere middelalderen eller nyere tid.

19. *a) Kastespyd*, ligt 523 i NO., men mere afrundet ved falen og med smalere spids, brækket tæt nedenfor falen; bladets længde 20 ctm., største bredde 5 ctm.; kun nærmest falen en ophøiet midtrand. (716). *b) Kam* af *ben*; den bestaar af 5 stykker, som med jernnagler har været fæstede til to tverskinner; den er 15 ctm. lang og har megen lighed med nr. 447 i NO.; men ornamenteringerne er lidt anderledes, idet der langs den buede overside af tverskinnerne gaar 3 parallele linjer og ligesaamange langs den rette underside. De runde cirkler med en prik i midten er ogsaa anderledes grupperede, idet der midt paa kammen er 9 saadanne, som danner en firkant, og paa hver side af midtpartiet 4 saadanne ligeledes i en firkant. (717). *c)* 8 forrustede *pilespidser*, samtlige lig 542 i NO. undtagen ved tangen, som er rund, medens partiet nedenfor er uden bueformet indsnit. (718). *d)* Falen af et *spyd*. (719). *e) Hein* samt en aflang *sten* med stumpe ender, runde sider og glat overflade. *f)* Brudstykker af et par *knivblade* samt forrustede *jernstykker* af ubestemmelige redskaber. *g) Benredskab* af ukjendt form. (720—722).

Disse sager er fundne paa *Engholmen* ved *Helgø* omtrent 30 meter vest for det sted, hvor det i aarsb. for 1877, s. 50 nr. 28 omtalte fund gjordes. Stedet er for 18 aar siden udlagt til kirkegaard, og Engholmen er ved stor fjære landfast med Helgø; der skal ifølge hr. Horst's meddelelse ikke være synlige gravhauger. Sagerne laa i sanden under store stenheller, som er førte did, da der paa holmen kun er sand og fast berg, sammen med skelettet af et menneske, hvis hoved vendte mod nord; heinen samt stenen laa under hovedet, spydet over brystet, kammen paa hovedet.

20. Tveegget *spyd* af graa *flint*, ligt Montelius 51. Den yderste spids afslaaet efter optagningen; det er 15 ctm. langt, 4 ctm. bredt paa midten og fundet i en myr paa Engeløen i *Stegen* ved gaarden *Røtnes*, 80 ctm. under overfladen og 40 ctm. fra grunden. Spydet er især interessant derved, at kun yderst sjelden flintesager findes heroppe. Stenalderens vaaben og redskaber har paa disse kanter været dannede af skifer. I Tromsø museum findes kun foruden denne en spydspids af flintagtigt stof (kvartsit). (723).

21. *a)* Sverdformet *vævske*, 61 ctm. lang, 4,5 ctm. bred og forarbeidet af *hvalben*. (724). *b)* Brudstykke af et lignende. *c)* Lidet *haandsneldehjul* af *ben*. *d)* 2 *ravperler*. *e)* 3 *krystalperler* og 2 mosaikperler. (725—729). Sagerne fandtes paa gaarden *Sand* i *Borge* i Lofoten under en gammel hustomt nedenunden et overlag af stene og jord sammen med et menneskeligt skelet, som laa med hovedet mod sydøst. Alle tænderne, undtagen 1, sad i overkjæven; fundet laa 30 ctm. under jordfladen, hvilket naturligvis hidrører fra, at gravhaugens øverste del blev bortryddet, dengang da huset opførtes over den.
22. *Halsring* af *sølv*; den bestaar af 10 runde, sammensnoede stænger, hvis ender er fæstede til hager, hvormed ringen kan lukkes; dens vægt er 190 gram; tvermaal 16,5 ctm. (730). Lig Montelius 618.
23. *Halsring* af *sølv*, flettet af 4 runde stænger med mellemliggende tvundne sølvtraade; dens ender er uden hager eller anden indretning til at lukke den med og er heller ikke knyttede sammen; dens vægt er ca. 155 gram, tvermaal 18 ctm. (731).
24. Tynd *sølvring* af en enkelt stang med rundt tversnit, har muligens været en liden halsring. (732).
25. *Hængesmykke* fæstet til en liden i enderne sammenknyttet ring, hvorpaa 2 dubber, som formentlig har været fæstet til en større ring. (733).
26. Rund *spænde* af *sølv* med hægte og naal af samme metal og ophøiet midtparti. (734).

    Nr. 22—25 fandtes ved pløining af nyland paa *Fladvold* i Pollen i *Lyngen* og indkjøbtes af et selskab, som forærede dem til museet. Der var hverken gravhaug eller sammenlagte stene over dem; heller ikke ben, kul eller aske; de laa i grus ca. 20 centm. under jorden.
27. Arkt. stenalder: *Kniv* (afbild. fig. 5) af hvidgraa *lerskifer* med skarpsleben eg; siderne delvis slebne; 10,5 ctm. lang fra skaftets ende til eggen, 6 ctm. bred over eggen, som løber ud i 2 skarpe spidser; funden paa gaarden *Simavik* paa Kvalø i *Tromsøsundet*. (735).
28. Endel inventariesager fra *Dolstad* kirke i *Vefsen*, nemlig: *a)* 2 fritstaaende *menneskefigurer*, udskaarne i træ (Adam og Eva). De giver hinanden den ene haand og støtter sig med den anden til et imellem dem staaende udskaaret træ. *b) Kristus* benedicens, udskaaret i træ; figuren er fæstet til en trælist, hvis nederste ende er fastnaglet til en træblok, hvori er udskaaret knælende menneskefigurer (Kristi himmelfart). Sagerne er neppe ældre end fra det 17de aarhundrede. (736—737).
29. Arkt. stenalder: *Spydspids* af graahvid *lerskifer*, odden mangler; funden paa *Løgsletten* i *Loppens* prestegjæld. (739).

30. *a)* Fra yngre (?) jernalder: 9 større og mindre *mosaikperler*. (740). *b)* Brudstykker af en *spore* (?) af *sølv*. (744). *c)* Større samling af *glasperler*, dels grønne, dels broncefarvede. (741). *d)* 2 grønne og 1 rød *glasperle* samt en liden klump sammen snoet *sølvtraad*. (742). *e)* Brudstykker af en grøn *glasurne*. (743). *f)* Lidet stykke af en *spydspids*, *flint*, *ildstaal*, *klinksøm* samt et lidet stykke sort *harpikslignende stof* (karforingskit?). (745 a). Samtlige sager fundne i gravhaug paa *Hadsels prestegaard*.
31. *a) Armbaand* af *bronce*, størst lighed med NO. 721 og samme størrelse. (745). *b)* Skaalformet *broncespænde*, lig 650 i NO. og med enkelt plade. (762). *c)* 3 *haandsneldhjul* samt en større flersidet *stenperle*. (746). Fundne i gravhaug paa *Hadsel*.
32. Arkt. stenalder: *a)* Halvmaaneformet *skraber* (afbild. fig. 6) af sort *lerskifer*, 14 ctm. lang, 3 ctm. bred paa midten, arbeidet saaledes, at den, som snittet viser, ved et brud er bleven skilt fra det øvrige stykke, efterat der fra begge de modstaaende sider langsefter var gjort en dyb fure og derved den mellem begge furer gjenstaaende væg fortyndet. (748). *b)* Firkantet *pilespids* af rødagtig *lerskifer*, 7 ctm. lang. (749—750). Fundne paa gaarden *Kalsnes* paa Langøen i *Hadsel*.
33. Tveegget *sverd* af *jern* med indre hjalt og halvrund knap; klingen 78 ctm. lang, 6 do. bred ved hjaltet; partiet mellem hjaltet og knappen mangler. (751). Fundet i gravhaug paa gaarden *Ongstad* paa Hadseløen i *Hadsel*.
34. Et par dobbelte skaalformede *spænder*, vel vedligeholdte, lidt større end 651 i NO., men forresten lig denne i form og ornamentering. (753—754). Findested som foreg. no.
35. *a)* Sverdformet *vævske* af *ben*, 60 ctm. langt blad. *b) Haandsneldehjul* af klebersten. *c)* Rund skaalformet *spænde*, uden ornamenter og sterkt fortæret, samt en stump af naalen og en liden *ring*, som muligens har tilhørt spænden. *d)* 4 *pilespidser* af *jern* med tange. (755—759). *e) Øks* af *jern*, lig NO. 559. (752). Findested som foreg. no.
36. *a) Sverdhaandtag* af *jern*, ligt NO. 495, 8 ctm. mellem hjalt og knap. (763). *b)* Flere *glasperler* og en *mosaikperle*. (764). *c)* Liden *øks* af *jern*. (765). Fundet paa gaarden *Vasvik* i *Hadsel*.
37. 2 *plader* af *hvalben* af ukjendt brug med smaa ornamenter langs kanterne; fundet paa *Myre* i *Dvergberg*. (769).
38. Arkt. stenalder: *Kniv* af graa *lerskifer*, nogen lighed med NO. 57, men haandtaget, som er uslebet, er meget længere, 10,5 ctm. over eggen; 14,5 ctm. lang fra eg til haandtagets øverste ende; fundet paa *Aaknes* paa Andøen i *Dvergberg*.

39. *Spiseske* af *ben*, samt 3 broncestykker, som vist er brudstykker af et *skeskaft*. (772—773). Jordfund fra *Haug* i *Hadsel*.

40. *a) Spyd* af *jern*, bladet ligt NO. 532, men falen er uden ornamentering; bladets længde er 33 ctm. (774). *b) Spyd*, ligt 520 i NO.; bladets største bredde er 6 ctm., længden 32. (775). *c)* Stykke af et enegget *sverdblad*. (776). Fundne i jorden paa *Indbjorg* i *Hadsel*.

Samtlige gjenstande 30 –40 er skjænkede museet af hr. lensmand, cand. filos. *Edv. Roll*, Gimsø i Lofoten, som under et fleraarigt ophold i Vesteraalen har samlet en større del oldsager, der godhedsfuldt foræredes til oldsamlingen; den hele samling indbefatter 38 nr. fra forskjellige gaarde i Vesteraalen. De nærmere fundomstændigheder er for flere gjenstandes vedkommende ukjendte.

41. Fra broncealderen: *Celt* af *bronce*, lig Montelius 152, dog er eggens spidser mere udadgaaende; det indre af falen er rundt, og hempen paa siden er afbrækket. (778). Bredden mellem eggens spidser er 6,5 ctm., længde 9 ctm. Fundet paa *Skatvol* i *Nedre-Størdalen*.

ANTIKVARISKE NOTISER

AF N. NICOLAYSEN.

HEDEMARKENS AMT. — Vinger p., Vinger s. *Kirken* har en romansk døbefont af klebersten, dog nu oversmurt med oljemaling; den er kalkformet, har hul i bunden, og er kun forsiret med en taugsnoning langs skaalens rand. I sakristiet hænger et daarlig malet brystbillede af, som det siges, sogneprest Fuglberg fra forrige hundredaar, med buklet paryk. Paa loftet forefindes to udpuklede messingstager af god form med snoet stamme og forsiringer paa foden, samt endel hanker og beslagplader af jern fra ligkister og med ualmindelig godt smedarbeide.

Eidskog p., Eidskog s. I *kirkens* kor er en romansk døbefont af klebersten, nu oljemalet, med hul i bunden og udhuggede forsiringer, endvidere et stort døbefad af messing med drevne forsiringer deriblandt i bunden fremstilling af Adam og Eva i Paradis. Paa korvæggen hænger et portræt af provst Ole Gaarder Rynning († 1865), og paa alteret staa 2 store lysestager af messing med mindre god form, ifølge indskriften skjænkede til kirken 1669 af P. T. S. og I. H. D.

Søndre Odalens p., Strøm s. I *kirkens* sakristikiste henligger 4 forsirede messingplader til væglys, og i døbefonten benyttes et stort messingfad med drevne forsiringer, hvoriblandt i bunden en flakt ørn med krone over. Nysnævnte messingplader skal for fremtiden ophænges i kirken eller paa prestegaarden.

Nordre Odalens p., Sand s. I *kirken* benyttes et meget stort døbefad af messing, 59 cm. i tvermaal, med drevne forsiringer, paa randen og i bunden springende hjorter, midt i bunden Marias bebudelse.

Mo s. *Kirkens* døbefont har et lidet messingfad med drevne forsiringer, der i bunden gjengive Samson, som opspiler løvens gab, dyret dog meget forvrængt.

Brandvold p., Brandvold s. *Kirkens* døbefont er af klebersten med kalkform, hul i bunden og udhuggede forsiringer i romansk stil: spidser langs skaalens rand og slyngninger paa foden.

Vaaler p. *Kirkens* vestre dør har gammelt beslag fra den forrige stavkirke omkring nøglehullet. Døbefonten er af klebersten, men oljemalet, 60 cm. høi, med hul i bunden og overalt prydet med udhugne forsiringer i romansk stil: fletverk, slyngninger med bladverk, og spidser. Klokken er fra middelalderen med den sedvanlige lange og smale form, omgiven paa flere steder af smale, snorlignende baand, men uden indskrift.

Aasnæs p., Aasnæs s. I rummet bag *kirkens* alter forefindes et par nyere tinstager uden værd og en gammel stage af smedejern, yngre end middelalderen, sammensat af en lodret stang paa 3 fødder og med en hane i toppen samt en eiendommelig formet om stangen bevægelig smal kasse til 6 lys med gjennembrudt arbeide paa siderne og behængt med løv. Døbefonten er af klebersten, kalkformet, aattekantet, saaledes gotisk, og med hul i bunden; den er nu glat, da dens udhugne forsiringer under kirkens reparation for noget over 7 aar siden blev borthøvlede, formodentlig fordi de var forvitrede. I fonten benyttes et meget net, rundt kobberfad, men i nyeste tid fortinnet, 64 cm. i tvermaal, dels med drevne for det meste kopformede forsiringer og dels paa randen med ciselerede bladslyngninger; i bunden findes en indskrift, ifølge hvilken fadet er »bekostet til Aasnæs kirke 1738 pastore Severino Lemmech«. Paa sakristiets væg hænger to portræter, brystbilleder, det ene af den nævnte Søren Lemmech, fælt malet, det andet af den som storthingsmand bekjendte Haagen Bergh, død 1863 som sogneprest til Skjeberg. Altertavlen er malet af Axel Ender 1876 og fremstiller Kristi opstandelse af graven. I komunestuen ligeoverfor kirken forefindes i skabet et lidet røgelsekar af bronse fra middelalderen.

Romedal p., Romedal s. Hvad der siges om *kirken* i N. Forml. (s. 63) kan berigtiges derhen, at ogsaa de to forenede vinduer i korets østvæg var spidsbuede. Ved bygningens nedtagelse i 1886 kunde det ikke med sikkerhed afgjøres, om koret var i forband med skibet og saaledes opført samtidig med dette, eller om koret var yngre, hvad der dog ikke synes rimeligt. Derimod kunde det sees, at koret oprindelig ikke havde havt halvrund apsis men derimod, som senere, var ret afsluttet mod øst. Foruden den i aarsber. 1885 s. 142 omtalte vindski, fandtes ved kirkens nedtagelse en lignende men med simplere udskjæringer. Om disse vindskier fra først af har tilhørt den senest nedtagne kirke eller en ældre paa samme tomt, og da vistnok en trækirke, kan neppe afgjøres.

Næs p., Næs s. *Kirken* (jfr. N. Fornl. s. 76) har oprindelig, som endel andre af vore middelalderske kirker, udgjort en aflang firkant, dog her med muret taarn i vestenden, ligesom det kan sees, at der var skillevæg mellem skibet og koret. Det sidste har indvendig i sin øverste del af begge langvægge en afsats, formodentlig som støtte for tagverket, men hvorledes dette var beskaffent her eller i skibet, kan ikke sees, dog har kirken ei været dækket med hvelving. Ved nordre side af koret ligger, som en sjeldenhed i sognekirker, et sakristi, hvis østende gaar i flugt med korets og er dækket med spidsbuet tøndehvelv. Taarnet danner i underste stokverk en forhall og aabner sig mod skibet i en stor bue; i taarnets sydøstre hjørne er en vindeltrappe, som har døraabning mod skibet og gaar helt op til taarnets øverste kant. I modsætning til, hvad der siges i N. Fornl., er alle kirkens oprindelige aabninger, paa én nær, spidsbuede, hvad der, i forbindelse med den runde dækplade (abacus) paa kapitælerne ved det vestre portal og i de tre forenede vinduer i korets østvæg, viser — skjønt disse detaljer er utydelige ved den oversmurte kalk og tildels navnlig de sidste sterkt beskadigede, — at kirken hidrører fra det 13de hundredaar og er udført i den tidligere engelsk gotiske stil («early english», 1189—1272), saaledes at den rimeligvis har havt en ældre forløber paa samme tomt, som vistnok var af træ. En undtagelse fra den nævnte bueform i kirkens aabninger danner alene indgangen til koret paa dettes sydside; denne har nemlig en saakaldt flad bue eller, rettere sagt, en vandret overligger, der ved hver side støttes af profilerede konsolstene, en form, som i England først træffes i den ældre normanniske stil (1080—1125), men hos os er sjelden og, saavidt vides, ellers kun sees i sakristivinduet i Akers kirke, i døre og vinduer i Haakonshallen i Bergen samt i en dør i Vernæs kirke i Stjørdalen og i Talgø kirke i Ryfylke. Som en egenhed ved Næs kirke kan ogsaa fremhæves, at der i korets sydvæg noget østenfor døren findes en fordybning i muren med en liden spidsbuet aabning i enden. Denne aabning kan paa grund af sin lave stilling neppe have til hensigt at bringe lys ind i koret, men maa snarest i forbindelse med fordybningen tyde hen paa et kapel, da der her neppe kan være tale om en skrifteluge i lighed med flere af dette slags, som findes i nogle stavkirker. Vestre portal har 3 recesser i vertikal retning, og paa dets dør fra nyere tid er fæstet en gammel jernring i form af to vingede drager, som sno sine haler om hinanden; paa en aaben del af ringen mellem disse slyngninger er der i ringens nederste del flere indhuggede mærker, hvis form paa grund af manglende lys ikke kunde tydeligere skjelnes, men mulig er runer. Døren mellem koret og sakristiet er beklædt med jernplader, som i horisontal retning er sammenklinkede med jernnagler og i visse mellemrum for-

sirede med rosetter. Tvers over dørens øverste del er fæstet et oprindelig forgyldt, men senere med graa oljemaling overstrøget bronsebaand, som i gjennembrudt arbeide fremviser dels forsiringer og dels flere minuskelbogstaver fra det 15de hundredaar, hvilke tilsammen danne indskriften *ave Maria gracia* (afbild i aarsber. f. 1855 pl. XI). Længer nede paa døren er fæstet en af de gamle romanske jernringe med to dyrehoveder, hvis snude støde imod bolten; ogsaa nøgelen er fra middelalderen og viser et meget godt smedearbeide. Som det fortælles, skal døren oprindelig have tilhørt Hamars domkirke, hvilket dog synes tvilsomt og ialfald kun kan gjelde det omtalte bronsebaand, der ved den maade, hvorpaa det er fæstet, viser, at det ikke fra først af har hørt døren til. I 1698 blev midten af skibets nordre væg gjennembrudt og tilbygget en fløi, og det samme skede paa sydsiden i 1704, begge gange ved hjelp af store kalkstenskvadre fra Hamar domkirkes ruiner, hvilke ifølge et meget rimeligt sagn blev kjørt over isen. I forbindelse med disse tilbygninger blev da den ovennævnte skillevæg mellem skibet og koret nedbrudt, og vistnok samtidig med den nordre fløi blev af generalmajor Brockenhuus paa Hovinsholm opført en muret familjebegravelse; denne staar nn tom, da kisterne tilligemed ligene brændte sammen med kirkens træverk i 1773 ved et lynnedslag. Under denne brand blev formodentlig ogsaa korets østgavl sprængt, da muren har en sterk udbugning og mellem kvadrene er udfyldt med teglstensbrokker, ligesom gavlvinduets ovennævnte søiler er noget forrykkede fra sin plads og forøvrigt oversmurte med kalk, hvorover er strøget blaagraa maling. Kirkens gulv ligger nu høiere end oprindelig, men kunde meget vel faa sin gamle plads, hvis man istedetfor at anvende unødig bekostning paa at kalke kirken udvendig, hvor kalken idelig falder af, skaffede fugtigheden bort fra kirkens grundvold ved at sænke terrænet nærmest denne til dets oprindelige sted og sørgede for vandets afledning fra fundamenterne. Blandt kirkens inventarium har kun et døbefad af messing nogen interesse; det er 50 cm. i tvermaal og har i bunden en stiliseret leopard med skjold og krumsabel.

KRISTIANS AMT. — Vaage p., Hedal s. Den i N. Fornl. s. 95 omtalte lade paa *Bjølstad* er opført af laft og indvendig malet med den fra Kristian IVdes tid sedvanlige dekoration i limfarver af blomster, navnlig roser, og slyngninger. Bygningen maa derfor vistnok være den samme som den af Schøning nævnte kirke. Om denne heder det i et vidnesbyrd af almuens ældste (brev af 4 juni 1600 fra Vaage, i rigsark.), at «Bjølstadfolket havde paa sin egen arvetomt bygget denne annexkirke, da den gamle kirke, som stod ved prestegaarden i Hedal, var nedfalden; men nu erklærer Bjølstadfolket, at det ei formaar at holde samme ved magt, da der maa bygges fra nyt. Der

lever endnu folk, der erindre, at Sels og Hedals annexer havde anpart af tienden, men den blev dem fratagen af bisperne» (d. e. de katholske). Det maa saaledes heraf kunne sluttes, at de i N. Fornl. nævnte dørstolper med udskjæringer oprindelig havde tilhørt den i nysanførte vidnesbyrd omtalte kirke ved prestegaarden i Hedal.

BUSKERUD AMT. — Norderhov p., Norderhov s. Paa øvre *Thanberg* fandtes ifølge dr. I. Undsets indberetning i forsommeren 1885 en interessant sten, som han «tog i øiesyn paa en tur didop 22de august. Mellem chefsgaarden og øvre Thanberg, der ligger i en afstand fra hinanden af omtr. 500 alen, er der en mark, der egentlig hørte til øvre Thanberg, men som nu ved mageskifte er bleven lagt under chefsgaarden. Midt paa denne mark, paa dens høieste punkt, er der endnu noget ned i jorden levninger af grundmure; jordsmonet indeholder her stumper af tegl og kalk, vidnesbyrd om, at her har staaet en gammel bygning, vistnok det i N. Fornl. s. 143 omtalte kapel. Paa denne mark rundt om tomten af nævnte gamle bygning er de l. c. omtalte runestene fundne; af dem bevares endnu den med indskriften *Her hvilir Guthormr sleikir* o. s. v. paa øvre Thanberg; den er oplagt paa to tilhugne stene, der fandtes sammen med runestenen, og som sammen med den har dannet graven. Den ene af endestenene er nu kløvet og den ene del reist under midten af runestenen, saa denne nu hviler paa tre stene. Paa denne mark støder man endnu stadig paa gamle begravelser. Disse staa ikke synderlig dybt; almindelig dannes de af paa kant reiste heller, omgivende skeletter, som altid findes uden medgivne oldsager; undertiden har graven ogsaa regelmæssig tilhugne endestene, omtrent som de ved Guthorms gravsten med runer. Her er ogsaa nu iaar [1885] fundet den mærkelige sten, som her skal omtales. Det er en flad helle, paa hvis ene side er indridset en slange eller drage, der bugter sig i flere slyngninger; dens krop er gjennemboret af et sværd; paa den anden side sees en figur af flere firkanter indeni hinanden, forbundne ved tverstreger som brettet til et mil- eller møllespil . . . . Stenen er desværre fragment; aabenbart er kun dens mindste del fundet; ved jordarbeide, rimeligvis ved nedsætning af kornstør, er den blevet slaaet itu nede i jorden, hvor derfor vistnok ogsaa resten af den endnu findes. Muligens vil resten da ogsa vise sig at indeholde en runeindskrift. Stenen har aabenbart været et lignende monument, som den bekjendte runesten ved Vangs prestegaard i Valders, der ogsaa har bredsiden dækket med lignende ormslyngninger og desuden en eiendommelig runeindskrift (aarsber. 1854 pl. II). De store mærkelige runestene paa Alfstad paa Thoten og fra Dynna i Gran paa Hadeland vise ogsaa rig dekoration af indridsede figurer m. m. (ibid. pl. I og III, se og hellen fra Strand

i Aal i Hallingdal, aarsber. 1868 fig. 34). Alle disse stene er af samme stenart som samtlige de paa Thanberg fundne nemlig af en art finkornet rødlig sandsten, der brydes paa østsiden af Stensfjorden og nu over hele Ringerike kaldes fjordsten.«

Paa *Haga* er der ifølge velvillig meddelelse fra skolelærer Hemb en saakaldet »kjæmpering« eller en kreds, ca. 17 m. i tvermaal, af 15 store stene, enkelte indtil 1 m. i tvermaal Den ligger paa en høi med fri udsigt over en større del af Tyrifjord og bygderne deromkring. Paa samme gaard er der tæt ved fjorden mærker af et slags bygning, da der paa et par steder ligger stene i en ring ligesom efter en mur.

JARLSBERG og LARVIKS AMT. — Hedrum p., Hedrum s. Paa *Hagthvet* skal der være flere gravhauger, tildels skovgroede og tildels bestaaende af lerjord, og paa *Bjerke* (jfr. N. Fornl. s. 202) ligger endnu langs postveiens østside mange saadanne hauger i en række fra nord til syd.

Kvelle s. Paa *Rimstad* (jfr. N. Fornl. s. 202) findes der endnu gravhauger.

Hvarnes s. Paa *Odberg* og *Haugen* skal være flere grav hauger.

Brunlanes p., Tanum s. Paa *Aske* skal findes en kreds med opreiste stene og paa *Anvik* flere gravhauger. — Ifølge indberetning fra dr. I. Undset er der paa *Kolbensrud* tæt foran huset og paa dens noget skraanende flade en helleristning, væsentlig bestaaende af ca. 50 skaalformede fordybninger, desuden 6 fodsaalefigurer, dannede derved, at 2 heller er forbundne ved en fordybning. Etsteds synes 2, et andet sted 3 fodsaalefigurer kombinerede. Helleristningen ligger kun 40—50 fod over flodmaalet.

Berg s. En lignende som nysnævnte kreds paa Aske skal findes i skoven paa *Manvik*, og foruden de bekjendte store stenrøser langs stranden paa *Mølen* (jfr. N. Fornl. s. 204) endvidere lignende røser paa fjeldtoppe navnlig paa *Nordmanbu*.

BRATSBERG AMT. — Porsgrund p. I vestre Porsgrunds *kirkes* skib hænger en net lysekrone af messing med 4 bøileformede arme og tilhørende lyseplader i 2 rader; den har to ciselerede vaabenskjolde med aarstallet 1645 og øverst en flakt ørn. Ifølge indskriften blev kronen skjænket til kirken af provst Anders Pedersøn Boor.

Sandøkedal p. Det i aarsber. f. 1885 s. 150 omtalte skab er senere skjænket af heredsstyrelsen til kunstindustrimuseet i Kristiania. Om kirken heder det i besigtigelse[1] af 1668, at den var »af stolper bygget, med planker imellem reist, og sviller under samt skru [svalgang] rundt omkring«.

---

[1]) For at undgaa gjentagelse bemærkes, at denne og alle de senere nævnte besigtigelser forefindes løse eller i vedkommende protokoller i rigsarkivet.

Drangedal p., Drangedal s. Om *kirken* siges i besigtigelse af 1668, at den er «i sig selv [d. v. s. skibet] bygget af bolverk [laft] med en sval omkring langs paa den nordre side indtil koret» og tildels takt med spaan. «Koret er af planker reist og bygget og ingen svaler eller skru omkring». Disse omgange var følgelig borttagne før den tid.

Laardal p., Laardal s. Den ved *Hægthveit* omtalte seng (aarsb. 1885 s. 151) er senere kjøbt af kunstindustrimuseet i Kristiania.

Solum p., Solum s. *Kirken* var ifølge besigtigelse af 1669 «opreist med stolper og planker og tækket med spaan».

Melum s. Angaaende *kirken* heder det i besigtigelse af 1663, at den er «i sig selv [d. v. s. skibet] bygget af planker imellem stolper og klædt med dæler; behøver tjære paa den søndre side. Taget paa den ganske kirke samt paa taarnet er mest overalt brøstfældigt og behøver ny spaan og tjæres paalæggelse saavelsom schruehuset. Taget paa sanghuset er af tagsten og er ved magt». Kirken havde altsaa faaet et nyt kor af laft. Forøvrigt maa det nævnte »schruehus« forstaaes om svalgang og ikke, som i N. Fornl. s. 210, om skrudhus (d. e. sakristi).

Bø p. Efter opførelsen af prestegjeldets nuværende *kirke* blev det ved hjelp af en i bygden tegnet subskription bestemt (jfr. aarsber. 1875 s. 250), at den ældre kirke skulde blive staaende urørt og vedligeholdes. Der blev ogsaa efter anmodning til foreningens direktion udarbeidet en plan for bygningens restauration, hvilken dog ikke blev fulgt anderledes end ved udbedringen af en del af taget. Som det synes har man desværre atter hvidtet bygningen, hvilket i forbindelse med den ældre kalkpuds gjør det næsten umuligt at se de udhugninger, som vistnok findes paa døromgivelsernes kapitæler. Bygningen er opført af huggen sten og omfatter et aflang firkantet skib samt et noget smalere og kortere kor af samme form men med halvrund apsis. I østre ende af skibet er der ved hver side af korbuen en halvrund nische. Af døre er der en mod vest, en paa skibets sydside nær vestre hjørne og en paa samme side af koret, alle rundbuede. Vinduer findes ikke paa nordsiden, derimod et i enden af apsen, to paa skibets sydside og et i vestre gavl, alle ligeledes rundbuede og med sin oprindelige form, undtagen det østligste vindu paa sydsiden, hvilket er udvidet i nyere tid; desuden er der over det nævnte vindu i vestre gavl en cirkelrund aabning. Vestre døraabning har ingen fordybning, begge de øvrige derimod 3 recesser med søiler, hvis kapitæler er kalkformede, omgivne nedentil af en rundstav og vistnok forsirede med udhugninger navnlig ved vestre side af kordøren som det synes med siksak, hvilket dog ikke bestemt kan sees paa grund af den dækkende kalkskorpe. Dørenes kapitællister fremvise en

firkantet platte eller abacus med afskraaning paa undersiden. Om kirken oprindelig har havt fladt loft eller aaben tagstol, lader sig ikke afgjøre, da skibets østre gavl er borttaget og erstattet med trævæg, saaledes at det ei kan vides, om gavlen oprindelig havde aabning til koret, hvad der vilde tyde hen paa fladt loft, medens mangelen af saadan aabning maatte pege paa en aaben tagstol. Blandt kirkens inventariesager er følgende af interesse: 1) to ramponerede messingstager fra 17 hundredaar paa alteret af drevet arbeide med snoet stamme og knop paa midten; 2) paa alterbordets vestside en antependiumstavle af træ med temperamalerier; den er 1 m. høi og 1,5 m. bred, men har været ca. ⅓ bredere, saaledes at enten maa alterbordet oprindelig have havt en større udstrækning end nu, hvilket dog synes mindre rimeligt, eller saa maa tavlen fra først have været anvendt paa et andet sted. Hvad der nu findes levnet, er midtfeltet, som indtager tavlens fulde høide og fremstiller Kristus kronende (?) Maria, samt venstre sidefelt, der er delt i to mindre felter, hvoraf det øverste viser Kristus bunden af soldaterne og det nederste gangen til Golgatha; desuden er der levnet lidt af høire sidefelt, der ligeledes er delt i to, hvoraf der i nederste afdeling sees en engel, saa at det formodentlig har fremstillet Marias bebudelse; efter kostymet at dømme, er tavlen fra det 13de eller 14de hundredaar. 3) Midtstykket, nu blaamalet, af en døbefont af træ (afbild. i Kunst og Haandverk fra Norges Fortid pl. III fig. 6). 4) En lysekrone af smedejern i skibet, men nu ligeledes blaamalet; den er cirkelrund, 1 m. i tvermaal, og bestaar af et bredt baand, sat paa høikant, med gjennembrudt romansk bladverk, og ophængt i lænker, i det hele et sjeldent stykke og meget godt gjort.

Hiterdal p. Hiterdal s. *Kirken* beskrives i besigtigelse af 1668 som «en underlig trækirke med 3 taarne og mange skru med omgange», hvortil føies: «og som samme kirke er med mange skru og omgange, er uforbigjængelig fornødent, at hun aarlig af sin indkomst vorder repareret og vedligeholdt, anseende des mærkelige bygning». Dette er det eneste sted, jeg har truffet i den tids besigtigelser, hvor et saadant hensyn som det sidste gjøres gjeldende.

Vinje p., Vinje s. Paa skydsstationen *Hæggestøl* er et godt stabur fra 1725, men et endnu vakrere paa *Groven* ligeop for skydsstationen Aamot. Det sidste er ikke dateret, men maa rimeligvis være ældre end 1741, da dette aarstal findes indskaaret paa den ene sidevæg. Ved sine forsiringer og formen af hjørnestolperne ligner det buret fra Berdal paa Bygdø, men er dog langtfra saa rigt.

Nesland s. *Kirken* var ifølge besigtigelse af 1668 «af samme bygning som de andre tvende» [d. e. Vinje og Raudland, N. Fornl. s. 231]. Niels Pedersen, nu eier af Opsund i

Hviteseid, men fra 1848 i flere aar kirkesanger i Nesland, fortalte mig, at da kirken i 1846 blev nedtaget, var den uden svalgang og i sin helhed af reisverk med et aflang firkantet skib med en dør mod vest samt et smalere kor af samme form men, som det tydelig syntes, fra nyere tid end skibet; dette havde tagrytter paa midten, men var indvendig uden himling eller med aabent loft. Ingen skal have kjendt til den paa det anf. st. omtalte planke med indskrift, førend Arendt ved sit besøg af kirken i 1805 opdagede den i dens skjul, fik den befriet for beg og læste dens indskrift.

Hviteseid p., Brunkeberg s. Paa *Bjaaland* tæt ovenfor skydsstationen Haugen fandtes paa den gaardpart, hvis eier er Knut, vaaren 1887 i en røs tæt nedenfor husene en firkantet brynesten og i en anden haug en omtrent firkantet sten, ca. 1 m. i hver kant. Denne er nu opreist, og paa dens ene side sees ligesom udhuggede eller indskurede mærker, der tildels ligne runer, dog er disse sandsynligst kun naturens verk.

Treungen s. Hvad der siges i N. Fornl. s. 239, maa berigtiges derhen, at *kirken* i besigtig. af 1668 beskrives som «en liden trækirke, bygget af boelleverch [bolverk, laft] og klæd med dæler». Den var saaledes vistnok yngre end reformationen.

NEDENÆS AMT. — Hegrefos p., Mykland s. «Askelands» kirke[1] var ifølge besigtigelse af 1666 «forfalden gammel bindingsverk [stavverk], staaende paa 4 stolper».

Bygland p., Austad s. At *kirken* i sin tid var en stavbygning, fremgaar dels af dens dørplanker med udskjæringer (se N. Bygn. fra Fortiden III pl. XVI) dels af en besigtigelse af 1628. I denne besigtigelse ansees det nødvendigt, at taget over kirkens søndre «sval» fornyes paa grund af, at baade dens «rafter, trod og spaan» var raadne. Ligeledes udtales det, at da baade skibet og koret var uden «himmel», maatte denne mangel afhjelpes; «thi ellers staar kirken som en lade». Dette er første gang, jeg har truffet grunden anført til den fordring, som hos os fra kirkeopsynets side overalt gjøres gjældende efter reformationen, nemlig at der skulde lægges loft i kirkerne. Af den anførte besigtigelse kan det ellers i kulturhistorisk retning være af interesse at anføre nogle flere punkter. Saaledes heder det, at «eftersom der er et alter af nogen løs opblødt (?) sten med en helle paa, synes os til større kirkens sirlighed og beprydelse at behøves et træalter af snedkerverk med alterskab og altertavle». Endvidere siges, at «eftersom i samme kirke er en font gjort som et lidet fodkar med gjorder paa, da synes os sirligere

[1]) Denne maa vistnok henføres til det nu saakaldte Mykland sogn og ikke, som i N. Fornl. s. 251 og Munchs Geografi s. 133, til Gjevedal sogn. Der har følgelig før reformationen været kirke paa Gjevedal og Askeland men ikke paa Mykland, (jfr. Munch anf. st.).

en font at være gjort med snedkerverk». Endelig tilføies, at «i koret er der nogle draaber, saa at presten kan neppe staa tør, naar det regner, saa det gjøres endelig behov strax at forfærdiges og nogen ny spaan at indlægges».

LISTER og MANDALS AMT. — **Mandal p.**, Halsaa s. Ifølge besigtigelse af 1663 var sognets daværende kirke «muret», «lang indeni 68 fod, bred 37 fod». Denne maa vel have været ældre end reformationen og brændte i 1810, hvorefter den nuværende af bindingsverk og teglsten blev opført.

Bakke p., Bakke s. Om kirken siges i besigtigelse af 1663 at «koret af bindingsverk [d. v. s. stavverk] og gammelt er ganske paa fald»; «intet loft i kirken».

STAVANGER AMT. — **Ekersund p.**, Ognes. *Kirken* er, som sagt i N. Fornl. s. 291, opført af graasten med hjørner og omfatninger af kleberstein, og udgjorde fra først af en aflang firkant med aaben tagstol. Den har nu et usselt udseende, da den ved senere forandringer er ynkelig mishandlet. Stenmurene ere hvidkalkede og det tilføiede træverk hvidmalet. Dette bestaar af et taarn i vestre ende og en forlængelse mod øst, der udgjør koret, efterat den oprindelige østvæg med to forenede spidsbuer med et rundt over var borttaget. Ogsaa det levnede vestre portal er spidsbuet, og skjønt det er oversmurt med kalk, kan det dog sees, at buerne har profiler og kapitælerne rund dækplade (abacus), rund kalkform med voluter og nedentil er afsluttede med en rundstav, alt vidner om den gotiske særlig engelske stil (*«early english»*), fra det 13de hundredaar. Blandt inventariesager kan mærkes, at døbefonten har en aattekantet skaal af klebersten, saaledes fra den gotiske tid, men ganske simpel uden forsiringer. Kirken har ligeledes en simpel lysekrone af messing, og paa alteret benyttes en messingstage af formen med en cylinderdannet, noget høi og profileret fod samt stamme med skruegang øverst og 2 lysearmer. Oblatæsken er rund med ciseleringer paa laaget, deriblandt 3 vaabenskjolde, og ifølge indskriften skjænket 1675 af Jahane Nilsdatter, Michel Gundersen og Soffia Rasch.

Stavanger. Til hvad der siges om *domkirken* i N. Fornl. (315 ff.) kan føies følgende. Det vestre portal er i samme stil som koret eller den gotiske, særlig engelsk stil («early english») fra slutningen af 13de hundredaar. Derimod fremviser skibet den tidligere normanniske stil, som forekommer i England fra ca. 1050 til ca. 1125, og det kan saaledes ansees rigtigt, hvad der udtales paa det anførte sted, at denne del af kirken var eller blev paabegyndt ca. 1128. Paa flere steder sees det samme som i England, at udhugningerne maa være foretagne først efterat stenen var indmuret, da flere af dem ikke er færdige; ligeledes

sees udhugninger saasom paa de foldede eller orgelpibelignende kapitæler, der har saa liden dybde, at de, som det træffes i England under stilens første periode, kun synes gjorte ved indridsning med øx uden anvendelse af meisel. Stilen viser sig fornemmelig i de runde piller, kapitælernes firkantede dækplade (abacus) med dens profiler, og i de forsiringer, som var egne for denne tid i England: stjerner, enkel og dobbel siksak, ruder m. fl. Det østligste kapitæl ved skibets nordside viser lignende voluter som paa flere steder i Normandiet eller f. ex. tildels i White Tower i London (fra 1081).

Renneso p., Hausken s. I besigtigelsen af 1663 siges: «er *kirken* i sig selv en gammel stavkirke og meget forliden til almuen, der er, og hel brøstfældig». Ligeledes heder det i besigtigelse af 1666: «denne kirke er ei alene en meget gammel bygning med bindingsverk [d. e. stavverk], men endog opstanderne paa den søndre side næst jorden forraadnede . . . . saa og taget paa svalerne omkring kirken». Heraf kan dog neppe, som i N. Fornl. s. 322, sluttes, at de nævnte «opstandere» eller stolper stode frit, saa at kirken var basilikaformet eller med sideskibe. — Foran kirkens vestre indgang ligger endnu dens gamle alterplade af klebersten (jfr. N. F. anf. st.), medens den der omtalte døbefont (afbild. i Kunst og Haandverk f. Norg. Fort. pl. V fig. 1), senere er indbragt i kirken og fremdeles bruges.

Sørbø p. *Kirken* er af sten (N. Fornl. s. 323) med sedvanlig form, dog med et smalere fremspring eller en forhall mod vest. Ligeledes er alterbordet af sten. Ved en reparation for ca. 3 aar siden blev vestre indgang samt korbuen og korets søndre vindu gjort videre, derimod skibets søndre indgang samt korets og skibets nordre vindu tilmurede, medens den store rundbuede aabning mellem forhallen og skibet bibeholdt sin oprindelige form; dens kapitællister har normannisk form og slyngninger med bladverk. Lignende forsiringer fandtes ifølge Christies tegn. fra 1860 (i foren. ark.) paa den borttagne korbue, hvorimod den forrige vestre indgang havde mere særlig normanniske forsiringer og navnlig det fordybede eller udgravede stjerneornament (*«sunk star».)* I korets østgavl er der to forenede vinduer med midtsøile, og disse vinduers stilling høit oppe paa væggen lader formode, at kirken havde aaben tagstol. Dette styrkes ved den omstændighed, at der ikke findes nogen aabning oppe i skibets østre gavl ind til koret. Foruden de nævnte vinduer er der i korets østvæg ét saadant men med spidsbuet form. — Søndenfor kirken sees indsat i kirkegaardsmurens ydre side en gammel stenkiste med laag. Denne omtales paa dette sted allerede af de Fine[1]. — Ovenfor gaarden

[1]) N. Magaz. III, 218

Sørbø staar endnu den i N. Fornl. omtalte store bautasten eller «pighelle».

Askø s. Blandt *kirkens* inventariesager kan mærkes: 1) paa alteret to støbte og afdreiede messingstager med den oftere forekommende form af en profileret stamme paa en plade og derunder en omtr. halvkugleformet fod, ifølge indskriften skjænket kirken i 1662; 2) i rummet bag alteret to ubrugte messingstager, den ene fra 17de hundredaar med to arme, men uden synderligt værd, den anden derimod fra 14de eller 15de hundredaar, kun 22,5 cm. høi med ornamenteret knop paa midten af stammen, samt manskjet, 7 cm. i tvermaal, og pig, 7 cm. høi, for lyset; den hviler paa 3 fødder med dragefigurer, og er støbt med gjennembrudt arbeide, hvori paa stagens fodkrave sees 3 evangelistsymboler: løven (Marcus), ørnen (Lucas) og som det synes engelen (Johannes).

Hvitingsø s. I *kirken* benyttes nu som døbefont den firkantede skaal, ca. 48 cm. i hver kant, af en font af klebersten med rundt hul i bunden og godt udskaarne romanske slyngninger paa alle 4 sider; dog er den nu overstrøget med hvid oljemaling. I rummet bag alteret forefindes to messingstager, som i mange aar ikke har været i brug; den ene af det godt formede slags med pig, kreneleret manskjet og hvilende paa 3 løver; den anden med høi profileret cylinderfod og 3 arme omkring midtstammen, ca. 33 cm. høi. — Paa kirkeøen er der paa forskjellige gaarde (jfr. N. Fornl. s. 326) endnu 3 høie «pigheller» eller bautastene.

Finnø p., Hestbø s. *Kirken* er af sten og har oprindelig havt den sedvanlige form: et aflang firkantet skib med indgang fra vest og paa sydsiden, nær det vestre hjørne, samt et smalere og kortere kor med samme form som skibet og med indgang paa sydsiden. Kirken har derhos havt, hvad de udstaaende stene i skibets vestvæg endnu vise, et taarn (jfr. N. Fornl. s. 327). Dette taarn blev, som ældre folk fortalte, efterat det i lang tid havde truet med at falde ned, borttaget som det synes omtrent i begyndelsen af indeværende hundredaar, og ved den seneste reparation af kirken i 1873 blev istedet derfor mod vest bygget en forhall, ved hvis indgang er anvendt endel af de vægsøiler, som tilforn stod ved hver side af skibets søndre indgang og her dannede en spidsbue; samtidig blev denne indgang tilmuret. Korbuen er derimod som det synes endnu tilstede i sin oprindelige form; den har hjørnesøiler med kalkformede kapitæler, hvis dækplade eller abacus ikke som i den normanniske stil er firkantet men som i den engelsk gotiske stil *(early english)* rund. Denne stil fra det 13de hundredaar viser sig ogsaa derved, at af de 3 tætstaaende vinduer i korets østvæg og de 2 ligeledes tætstaaende i dets sydvæg har spidsbuet form. Foruden disse findes der nu ingen andre origi-

nale aabninger mod det ydre, end i skibets østre gavl en øverst og to lidt længer nede, en ved hver side af korets møne, alle tre firkantede, samt en mindre af samme form øverst i korets østgavl. Hvad kirkens tagverk angaar, er der i skibets østgavl en kvadratisk aabning, kantet med klebersten, og altsaa oprindelig; deraf kan det sluttes, at kirken ogsaa fra først af havde fladt loft. Dette modsiges vel heller ikke af en egenhed, som sees i den øverste del af skibets langvægge. Her findes nemlig ca. 64 cm. under overkanten indlagt i muren en langsville, hvorpaa der med mellemrum af ca. 94 cm. i murverket reiser sig standere, der gaa helt op til murens overkant. Denne konstruktion hidrører dog neppe fra nyere tid, men maa snarest ansees som oprindelig, for at tilveiebringe en større støtte for sperrerne, efterat rummet mellem de omtalte standere var udfyldt med murverk. Kirkens alterbord er af mur med plade af klebersten, hvis hjørner er udhugget i ret vinkel med en rundstav mellem vinkelens ben. I midten af alterpladen findes en liden aflang firkantet fordybning for relikvier, lidt længer fra nord—syd end fra øst—vest og dækket med en marmorplade, som ligger i en fals og ovenpaa danner en ret flade men paa undersiden er noget krum. Baade over- og undersiden har midt paa indskaaret et, som det synes, originalt retvinklet kors med lige arme, der afsluttes med tverstreg. Ellers er der i nyere tid indridset flere begyndelsesbogstaver af besøgeres navne undertiden med tilføiet aarstal, hvoraf det ældste er 1600 det yngste 1763; saadanne indridsninger findes endog paa pladens kanter og her med aarstallet 1751. Af inventariesager med interesse har kirken i skibet en net lysekrone af messing med 6 øvre og 5 nedre bøileformede arme og ifølge indskriften bekostet af kirken i 1706 ved Lauritz Friis. Paa alteret benyttes foruden 2 nyere stygge stager af messing en ældre med tre arme og ellers med samme form som den i Hvitingsø kirke (s. 142). — Paa en af de gaarde, som bære navnet Hæsbø eller rettere Hestbø, staar et stykke søndenfor kirken imod et stengjærde en svær opreist sten, ca. 4½ al. høi, 3 al. bred nederst og lidt smalere i toppen, ca. 1 fod tyk. Den omtales af de Fine i 1745 (N. Magas. III, 151), med en fortælling om, at den ved en vis leilighed skulde være reist som en mindesten i middelalderen, hvad der vel er lidet sandsynligt, da den snarere maa være en bautasten fra hedendommen.

Talgø s. *Kirken* (jfr. N. Fornl. s. 328) er af huggen sten og en af vore interessanteste mindre landskirker, men har i nyeste tid og navnlig under en reparation i 1870 lidt ikke mindst derved, at den da igjen blev overkalket, og dens forsiringer saaledes utydelige. Denne reparation blev fremkaldt dels ved en svaghed i skibets søndre mur, som maatte nedtages, dels for at tilføie et vaabenhus eller en forhall paa vestsiden og dels

endelig derved, at der viste sig sop i gulvene. Ved det sidste undlod man dog af uskjønsomhed, hvad der først og fremst maa foretages under saadanne omstændigheder, nemlig at aflede fugtigheden fra bygningens fundamenter. Disse er nu ligesom f. ex. i Næs kirke (se s. 134) og Ringsaker kirke overgroede ved jordsmonnets væxt i de mange aar kirken har staaet og dens kirkegaard benyttet til begravelser, hvorfor der ogsaa indvendig viser sig grønske af fugtighed paa murenes indside langt over gulvet. Naar undtages tilsætningen af den nævnte forhall, er dog kirkens oprindelige hovedform bevaret og viser, som sedvanligst ved vore kirker, et aflang firkantet skib og et ligedant men smalere kor, dog har dette her en halvrund apsis og er dækket med et, som det antages, oprindeligt tøndehvelv af sten, og da der i skibets østre gavl findes en ligeledes oprindelig firkantet aabning i høide med hvelvet og en lignende aabning i korets østre gavl imod apsens loft, maa det antages, at saavel apsen som skibet fra først af ikke havde aaben tagstol, men var dækkede af fladt bjelkeloft. Under den nævnte reparation blev vinduerne paa sydsiden udvidede, saa at der i kirken nu kun findes to i sin oprindelige stand, det ene paa skibets nordside med firkantet form og trappeafsatser i bunden, det andet i vestre gavl. Det sidste viser to forenede rundbuer men uden midtstøtte og er saaledes vistnok en lydglug for klokken. Ved den samme reparation blev skibets søndre dør, der stod nær dets vestre hjørne, tilmuret, og dens portal anbragt ved indgangen til forhallen. Dette portal er rundbuet med recesser og vægsøiler og viser normannisk stil baade i de foldede eller orgelpibelignende kapitæler, i profileringen af disses firkantede dækplade (abacus) og i dennes stjerneformede forsiringer. Korbuens kapitællister har ligeledes normanniske siksakornamenter. Den oprindelige vestindgang eller nu fra forhallen til skibet er afsluttet med en vandret overligger, støttet af konsoler ligesom i Næs kirke (jfr. s. 133). — Talgø kirke danner med de ovennævnte nærliggende gamle stenkirker paa Sørbø og Finnø et triangel omtrent midt i Ryfylke, og staar sammen med den sidste som interessante exempler paa de to engelske stiltyper, der fulgte paa hinanden, den normanniske i det 12te hundredaar og den tidlig engelske i det 13de, den første med halvrund korafslutning, den anden med firkantet. — Af kirkens inventariesager kan mærkes skibets tolvarmede lysekrone med flakt ørn øverst og ellers mage til den mellemste i Jelse kirke fra 1717 (se nedenfor), men ifølge indskriften istandsat 1783. Altertavlen har et maleri uden synderligt værd og uden aarstal men med nogle latinske vers, i hvis slutning maleren angiver sit navn saaledes:

Si qvis qværatur, Godtfridus pinxit et illam [sc. tabulam]
Hentschel, Silesiæ natus. Amice vale.

Den i N. Fornl. s. 328 nævnte gravsten ligger endnu ved kirkegaardsmuren i syd for kirken. — Paa en liden høide tæt vestenfor kirken er i et af de seneste aar opreist en bautasten, som tilforn i lang tid havde ligget nedfalden.

Hjelmeland p., Fister s. *Kirken* har en gammel døbefont af klebersten, hvis skaal er formet som en firkløver eller firpas med en spids mellem rundingerne (jfr. Kunst og Haandv. fra Norges Fort. pl. VI, 5 og 6) og baaret af 4 forenede søiler og dertil svarende fodstykker med en rundstav mellem disse og søilerne, altsaa i gotisk stil omtrent fra 13de hundredaar. Over altertavlen, hvis rammeverk viser den sedvanlige stil i begyndelsen af det 17de hundredaar, staar «Anno 1626», medens der under midtbilledet, som fremstiller natverden, sees to forenede bogstaver, hvoraf det ene er G og det andet, som det synes, A; derefter følger «pinxit anno 1633».

Jelse p., Jelse s. I trappen foran *kirkens* vestre indgang er anvendt en gammel alterplade. I skibet hænger 3 lysekroner af messing, den østligste ifølge indskriften skjænket af oberst Johan Jacob Fasting og frue Christiane Sophia Fasting, née de Spidberg, Foldøen 21 juli 1771. Den anden er større og interessantere, skjønt med noget plumpe forsiringer, og ifølge indskriften skjænket af sogneprest Nils Tyrholm og Malene Michelsdatter 1717. Den vestligste er mindst og uden indskrift. Paa loftet henstaar to epitafiumstavler. Den ene, ca. 2 al. bred og 2½ al. høi, er ifølge indskriften skjænket til erindring om sogneprest Per Hindrickssøn Hørlick, død 1621, 56 aar gammel. Paa tavlen fremstilles presten og hans hustru samt ved mandens side 9 sønner og ved hustruens 2 døtre. Nedenunder findes en anden indskrift, som paa grund af smuds ikke kunde læses, men som det synes indeholder en opregning af egteparrets afdøde børn med deres fødsels- og dødsaar. Den anden tavle er ca. 2½ al. bred og 3 al. høi med et større brystbillede sf sogneprest Marcus Pedersøn og hans hustru Sophia Jensdatter med datter, en liden pige. Maleriet er noget bedre end sedvanlig er tilfældet med dette slags. Ifølge indskriften var manden fød i Stavanger 1599, ordineret 1621, død 12 febr. 1664, hustruen fød i Nørbek i Jylland 1599, død «anno 16» (aabent rum for de øvrige to tal), datteren Margretha Marcusdatter død 1 aar gammel 14 septbr. 1622. Begge tavler er i den tids smag med sidesøiler og malede med røde og grønne farver. — De i N. Fornl. s. 331 og 802 omtalte to store kugler af sten er nu oplagte paa hver sin støtte ved siden af kirkegaardsporten. — Tæt nordenfor, hvor man pleier at sættes iland fra dampskibet, staar en af de faa røgstuer, som endnu er levnede i Ryfylke, ialfald den eneste i Jelse. Den er yderst liden og lav, har røgovn, ljore og, som overalt uden undtagelse ved det slags stuer, naamtrod, men er uden kleve eller kove og svalgang.

Vikedal p., Vikedal s. I *kirkens* forhal staar en gammel altertavle af furu og indenlandsk arbeide i det 17de hundredaars stil men uden synderligt værd.

Imsland og Sandeid sogne. Naar det i N. Fornl. s. 333 siges om disse sognes *kirker*, at de havde vægge af «bord», er dette urigtigt, da det anførte ord i besigtigelsen refererer sig til tagene. Sandeid kirke har nu 2 gamle klokker fra middelalderen med den tids smale og lange form, den ene formodentlig den med runeindskriften (aarsber. 1866 s. 68), hvorom kirketjeneren dog ikke vidste besked og som heller ikke kunde sees af mangel paa lys.

SØNDRE BERGENHUS AMT.[1] — **Sveen** p., Sveen s. *Kirken* var en stavbygning, da der nævnes «svaler» baade ved siden af «hovedkirken» (d. e. skibet) og koret.

Valestrand s. *Kirken* havde «svaler».

Finnaas p., Bremnæs s. «Huen» paa *kirkens* taarn nævnes.

Fjælber p., Eid s. «Kapellet (?) ved *kirken* er ganske op og ned forraadnet. Parnillet [panelet], som er indentil, befindes dygtigt».

Ølen s. *Kirken* har nu i skibet en lysekrone af messing med 6 arme i hver af de 2 rækker og ifølge indskriften skjænket 1697 af provst Peter Heldtberg og hustru Margareta Clausdatter Hønnike. Døbefadet er ligeledes af messing, 47 cm. i tvermaal, med drevet arbeide, og har i bunden en roset og derom den ofte forekommende mystiske indskrift fra 17de hundredaar.

Etne p., Stødle s. *Kirken* kaldes ogsaa i besigtigelsen «Krist hovedkirke» (jfr. N. Fornl. s. 360) og havde allerede dengang et skib af træ.

Gjerde s. *Kirken* havde svaler og var saaledes en stavbygning, hvad der ogsaa fremgaar af at der i «hovedkirken» (skibet) «eller neden i kirken mod taarnet er to hovedstolper ufærdige, hvorfor vil oplægges en stor bjelke tvers over kirken, 9 alen lang, som med jernbolter vil bebindes». «Kaaben» paa taarnet nævnes.

Skaanevik p, Skaanevik s. *Kirkens* «staver og stavleene (stavlægjerne) overalt forfaldne».

Holmedal s. Paa *kirkens* alterbord staar nu levningen af et alterskab af ek fra middelalderens senere tid, men uden døre. Disse blev borttagne i 1882, da den nuværende bygning opførtes, og anbragte paa væggene som salmetavler, efterat deres temperamalerier var overstrøgne med sort oljemaling. Selve skabet er indsat i ny ramme, og dets udskaarne billeder over-

---

[1]) Med undtagelse af notiserne om Ølens, Holmedals og Aakre kirker samt om Røldals, Fane og Selje prestegjelde hidrøre alle de øvrige, vedkommende Bergens stift, fra besigtigelser i 1665.

malede med oljemaling, samt et stykke af dets oprindelige rammeverk med gjennembrudt arbeide og sengotiske buer med æselryg opigjen forgyldt. De nævnte træbilleder fremstille i midten Kristus paa korset, ved hans høire side Maria og til venstre Johannes.

Aakre s. Paa *kirkens* alteropsats er anbragt en ca. 20 cm. høi jernplade, hvorpaa der er fæstet en Kristusfigur af bronse, nu forgyldt, med krone og adskilte ben, utvilsomt et stykke fra middelalderen. Tæt ved skibets søndre væg henstaar paa kirkegaarden ca. 3 fjerdedele af et hjulformet gravmonument fra middelalderen, dog uden indskrift.

Tysnæs p., Opdal s. «Paa *kirken* og taarnet paa den nordre side vil opsættes to hjørnesviller, saa og drifskeer [drivskier] for det nye sudtag paa forkirken [vaabenhuset] paa begge sider».

Kvinnhered p., Ænæs s. I *kirkens* «vestre bryst paa muren vil ½ tylvt bord udentil anslaaes til at bedække muren for regn».

Strandebarm p., Jondals s. *Kirkens* (jfr. N. Fornl. s. 368) «svaler paa nordre og søndre side» nævnes, ligeledes skjelnes mellem «aldkirken [*adalkirkja*, skibet] og koret» eller «kirken og koret». «Behøves et nyt spaantag paa kirken paa nordre side, hvortil ungefær kan medgaa 6000 ekespaan,[1] eftersom ingen huggen bord der kan faaes uden stor bekostning».

Vikør p., Vikør s. *Kirkens* (jfr. N. Fornl. s. 369) «sperrer», «stavlægjer» og «spaan» nævnes, ligeledes «dør paa svalen paa nordre side».

Ullensvang p., Ullensvang s. «Ombudsmanden har udlagt resten til *kirkens* malning [selvfølgelig indvendig] foruden det, almuen velvillig udlagde».

Kinservik og Odde s. Om begge sognes *kirker* siges ogsaa, at «almuen selv næsten havde bekostet malningen, resten har kirken selv betalt».

Røldal p. Paa et part af *Sæim*, tilhørende Orm, gjordes vaaren 1887 i en liden rund haug et fund fra yngre jernalder, hvilket, med undtagelse af 2 brynestene, et spyd og en mængde klinknagler, efter gaardeierens beretning blev medtaget af en tindøl (Hermandsen), der er opkjøber, for at tilbydes Bergens museum. Foruden de nævnte sager bestod fundet af et sverd, øx, spyd, pile, levning af en kjedel af sammenklinkede jernplader og med snoet hank samt en ringnaal af bronse. Paa samme gaardpart er der endnu endel runde hauger med stene om, men

[1]) Spaan af denne træsort traf arkitekt Blix ved istandsættelsen af Hopperstad kirke, og, mærkeligt nok, viste det sig, at de var meget mere fortærede end samtidige furuspaan.

nu flade, ventelig paa grund af, at toppen er borttaget, samt en trekantet haug, hvori eieren havde gravet i kanten men intet fundet. I den førstnævnte haug blev foruden de anførte sager ogsaa efter Orms opgivende truffet kul og brændte ben.

Ulvik p., Graven s. *Kirken* «behøver en messestage, eftersom der findes kun én stage». «Sval i østre bryst» nævnes (jfr. N. Fornl. s. 385).

Lindaas p., Myking s. «Almuen begjærer, at kirken maa blive formalet, hvortil den selv endel vil forære».

Fane p. Birkeland s. Paa *Sjold* skal der være flere gravhauger, og i en af dem fandtes i begyndelsen af 1886 blandt andet en øx, et spyd, en «hjelm» (skjoldbule) og en knust «lerurne».

NORDRE BERGENHUS AMT. — **Aurland** p., Flom s. *Kirken* maa have været af stavverk, da «svaltaget paa sydsiden» nævnes. Forresten «behøves og bænke i vaabenhuset, og udskjæres et hul paa bordene neder i kirken [d. v. s. skibet], hvorigjennem de, der sidde i forkirken [vaabenhuset], kan se og sees af presten».

Underdals s. Ved *kirken* (jfr. N. Fornl. s. 446) nævnes «begge svaler»; desuden siges: «vil en ny stolpe i den nordre sval indsættes, eftersom svalen formedelst den forraadnede stolpe helder meget ind til kirken, og siden at opslaaes et krogbaand [knæ], hvorved svalen til kirken kan blive befæstet».

Lærdal p., Borgund s. *Kirken* siges at være «af skjelterverk» (stavverk), og det øverste af taarnets bedækning kaldes «hue». «Svalen paa den søndre side af koret vil opveies og noget forbedres. Desuden bemærkes følgende om klokkestøpelen: «Siden seneste regnskab (af 1661) er klokkehuset, som staar for sig selv udenfor kirkegaarden, næsten af ny repareret, hvortil er kommet 4 store sviller, 12 alen lange, 13 krog- eller hjørnebaand [krumknæer?], 15 tylvt huggen bord, en ny kjøl eller hjørnesville, 12 à 13 alen lang; 2 af de andre hjørnesuder forbedrede. Støpelen er bleven opveiet; imellem de nye suder er underlagt, hvorpaa berettes 18 karle at have arbeidet en dag; skal være opbrugt til spiger i taget 4 pund jern».

Lyster p., Fortun s. Angaaende *kirken* siges, at «svalerne om koret vil forbedres». Desuden omtales, at kirken var trang især i koret, hvorfor det begjæres, at dette gjøres større, «hvilket uden stor bekostning kunde ske, naar alle bordene, som er opslagne imellem stolperne paa begge sider i koret, blev udflyttede til svalerne, og det [koret] siden med nogle nye bord og 3 nye sylder [sviller] samt nyt tag, gulv og lem kunde blive gjort større».

Næs s. «Svalerne rundt omkring *kirken*, som var gamle og forfaldne, er nedrevne». «De 4 hovedstolper vil klædes udentil rundt omkring».

Hafslo p., Hafslo s. Ved *kirken* nævnes «svalen med stolperne paa' nordre side»; ligeledes var «svalen paa søndre side fra koret og ned til taarnet overalt forbedret med nye stavlægjer».

Urnes s. I *kirken* var «siden seneste regnskabsforhør gjort en hvelving over alteret».

Sogndals p., Stedje s. «Almuen ønsker, at den gunstige øvrighed vil bevilge, at *kirken* med malning maatte beprydes».

Kaupanger s. I *kirken* nævnes «svalerne omkring koret».

Lekanger p., Lekanger s. Om *kirken* siges: «vil og klædes med nogle bord langs efter murlegerne [murremmene?] paa lemmen under sperrene».

«Frøsvig» (Fræsvik) s. *Kirken* var for liden, hvorfor det foreslaaes at lade den i sin helhed gaa over til kor og opføre et nyt skib, 12 eller 14 alen langt, vesten for den gamle del.

Rinde eller Feios s. Om *kirken* jfr. (N. Bygn. fra Fort. I, 5), som nedtoges i 1866 (aarsb. f. dette aar s. 75), siges følgende: «svalen paa nordre side forfalden, baade sylden (svillen) og aalestokken (stavlægjen)». . . . «Vil lægges stenlag under hovedstolperne paa nordre side af koret og gjøres et korsbaand mellem begge de øverste [d. e. østligste] stolper i koret bag alteret, og lægges en samholdsstok derover, hvorved begge stolper og bindingsbaand blive sammenheftede».

Balestrand p., Tjugum s. Om *kirken* anføres, at «samholdsbiten ved koret er ganske raadden og løs af knippingen». Deraf fremgaar vel ikke ligefrem, at kirken var en stavbygning, men bliver dog sandsynligt, da biten forudsætter aabent loft, der tilhørte stavkirker.

Vik p., Hopperstad s. Om *kirken* heder det i besigtigelsen, at «medens Jørgen Poss var kirkeværge har han ladet» blandt andet «efterskrevne reparere»: «koret til kirken opveiet, som tilforn var sunket og heldte fra kirken paa alle sider, og forbedret stenlaget derunder». «Anno 1660 oplagt paa kirken en ny kjøl, 18 alen lang. Ladet nedeni kirken [d. v. s. i skibet] opunder taget oplægge 1 samholdsstok, 4 tverbjelker og en bjelke, 18 alen lang, som gaar langs igjennem kirken, med tilbørlige krogbaand og hjørnebaand, — er gjort kirken til bestyrkelse». «Taget paa middelkoret [korets mellemskib?] er noget forbedret».

Ladvik p., Kirkebø s. Ved *kirken* nævnes «sudtaget paa nordre side og paa svalen», hvad der peger hen til en stavbygning.

Brekke s. At *kirken*, der var en stavbygning (jfr. N. Fornl.

s. 481), ogsaa som sedvanligt havde svalgang, fremgaar af besigtigelsen, hvori det heder at «bordtaget og svalerne paa begge sider er næsten forraadnede».

Ytre Holmedal p., Holmedal s. *Kirken* var vistnok en stavbygning, hvad der antydes i følgende udsættelse: «Gjøres fornøden 3 skorer (skorder, skraastøtter) til kirken à 14 alen lange paa søndre side, og i brystet at opsættes en ny skore, 18 alen, og en ny skore til taarnet».

Indviken p., Indviken s. *Kirken* var en stavbygning (N. Fornl. s. 496), og havde som sedvanlig ogsaa svaler, da besigtigelsen omtaler, at «skottet paa nordre side, til at forvare kirkestierne i, vil forbedres med nyt tag». Forresten udkræevedes «2 hjørnestøtter til koret, pr. stykke 1 rdlr».

Eid p., Eid s. *Kirken* synes allerede i 1665 at have været af laft, da der i besigtigelsen nævnes «8 oplenninger [d. e. oplænger] paa begge sider af kirken».

Selje p., Hove s. Paa *Drage* paa Statlandet stod ifølge en velvillig meddelelse af 3 juni 1885 fra distriktslæge O. Hiorth en gammel stuebygning med 6—8 omfar og opført af runde «ringhugne» stokke, fint høvlede. Stuen udgjorde kun ét rum, indvendig ca. 5 m. i hver kant, uden vinduer men med en smal aflang ljore og oprindelig uden trægulv. I det ene hjørne var en tarvelig grue, og i en af væggene var fæstet et lidet slagbord, aldeles tyndslidt af mange aars skuring. Huset omgaves paa tre sider af sval, som paa søndre side var tømret og havde en liden glug, men paa de to andre sider bestod af «bindingsverk» (standerverk?). I svalgangen kunde der langs de to vægge gaaes opreist, medens man paa den tredje side maatte bøie sig. Stuen havde kun én bite: sperrerne var forsirede med forskjellige slags staffer, og alt træverk omhyggeligt og smukt gjort. Tagbordene, 6—7 stykker og 12—18″ brede, var ikke sagede men frembragte ved kløvning. Forøvrigt var taget belagt med næver og torv. Saavidt vides, er stuen endnu bevaret.

ROMSDALS AMT. — Ulfsten p., Ulfsten s, «*Kirken* befindes meget liden, hvorfor er fornødent, at den mellemmur imellem kirken [d. e. skibet] og koret blev nedbrudt, at der i steden kunde gjøres en stol eller to paa hver side».

[illegible] Hareid s. *Kirken* var en stavbygning (N. Fornl. s. 509). I besigtigelsen heder det: «Behøves 3 nye støtter under kirken, 30 alen lange; kan koste ungefær 9 rdlr. . . . Fattes en ny stav i det nordre kors, 16 alen lang; vil koste med alt 3 rdlr».

Volden p., Volden s. *Kirken* var en stavbygning (N. Fornl. s. 512), hvorom i besigtigelsen siges: «behøves 6 støtter under kirken à 1 rdlr., ... nok behøves 2 sviller under koret à 14 alen».

Hjørendfjord p. Ogsaa dette sogns *kirke* var en stavbygning (N. Fornl. s. 515), og derom heder det i besigtigelsen: «behøves endnu svalerne om kirken af ny at gjøres»; «5 støtter under kirken, 30 alen lange, 4 støtter, 16 alen lange, vil af ny indsættes; vil koste med at opsætte og lang vei at hente stykket 3 rdlr. overhovedet».

Norddal p. *Kirken* var en stavbygning (N. Fornl. s. 516), men havde, som det sees af besigtigelsen, korsform, da det heder: «vil indsættes 4 staver imellem begge kors og kirken [d. v. s. skibet], som kirken staar paa, hver 16 alen lang».

Ørskog p., Ørskog s. Om *kirken* siges blandt andet i besigtigelsen: «1662 er gjort en ny font af ek med billedsniderverk; haver kostet 28 rdlr., som hr. Christen Hegelund [presten] til kirken vil have foræret».

Skodje p., Vatne s. *Kirken* var en stavbygning (N. Fornl. s. 523), hvorom besigtigelsen anfører: «en sval ved nordre side forbedret, og takt det nye kors», der saaledes rimeligvis var tilføiet den oprindelige bygning.

SØNDRE THRONDHJEMS AMT.[1] — **Holtaalen p.**, Aalen s. Om *kirken* siges i besigtigelsen af 1663, «at paa taget fattes nogle faa spaan, og at svillerne under svalen paa nordre side af koret er forraadnede».[2] Da bygningen havde vist sig meget forliden, foreslaaes, at den i vestre ende skulde forlænges nogle favne, og med det samme tilbygges et kors paa nordsiden, alt af laft.

Støren p., Horg s. I N. Fornl. s. 586 anføres, at der paa *Grinde* før reformationen fandtes en kirke; denne vedblev dog at være til langt ud i det 17de hundredaar. Af besigtigelsen i 1665 sees nemlig, at da Grinde og Fos kirker, som stod kun en fjerdingvei fra hinanden, paa grund af skrøbelighed maatte kasseres og en ny kirke for begge sogne opføres, men man ikke kunde enes om dens plads, blev det vedtaget, at valget mellem de to foreslaaede steder skulde afgjøres ved lodkastning. Dette udførtes ved at kaste med terninger paa alterbordet i Grinde kirke, og udfaldet blev, at den nye kirke skulde bygges paa gaarden Horgs grund.

Melhus p., Flaa s. «Den gamle *kirke*, heder det i besigtigelsen af 1665, er af stavverk bygget» og skrøbelig, især paa grund af uveiret 3dje juledag 1664, da kirken er «saaledes løftet over til den nordre side, at den række [d. v. s. stavlægjen], som opholdes af de store stave eller opstandere og som taget ligger paa, er sønderbrusten».

---

1) Ogsaa de nedennævnte kirkebesigtigelser forefindes i vedkommende protokoller i rigsarkivet.

2) I aarsber. 1881, s. 170, ansees det sandsynligt, at kirken ei havde havt svalgang, hvilket følgelig modbevises ved den ovennævnte besigtigelse.

NORDRE THRONDHJEMS AMT. — **Lexviken p.**, Stranden (Hindrem) s. I besigtigelsen af 1664 siges om «Henderum» kirke, at den «i sig selv (d. v. s. skibet) var og er liden, førend koret anno 1648 blev tilbygget, og grundvolden derunder og svillerne er skrøbelige». Heraf kan vel sluttes, at den ældste del eller skibet var af stavverk.

Yterø p., Vinje s. *Kirkens* kor og lidt af skibet var ifølge besigtigelsen af 1664 opført 1652, medens den øvrige del var en gammel stavbygning, tækket med spaan og omgivet paa begge sider med svalgang; denne var dog «for gammel og ikke nyttig at gjøre bekostning paa; thi den vil falde stor; eragtes, at svalerne maa nedkastes».

Stenkjær p., Egge s. *Kirken* (jfr. N. Fornl. s. 653) var ifølge besigtigelse af 1664 af «bindingsverk» [d. v. s. stavverk], og da koret var skrøbeligt men skibet «hjelpelig sterkt, besynderlig dets stolper og opstandere», foreslaaes skibet forlænget samt koret nedtaget og erstattet med et nyt.

Stod p., Kvam s. *Kirken* var ifølge besigtigelse af 1664 vistnok en stavbygning, da deri siges, «at alle sviller og opstandere [d. e. staver], som er udi den lange kirke [d. e. skibet] og koret er ganske forraadnede».

Følling s. *Kirken* var oprindelig i sin helhed af reisverk (jfr. N. Fornl. s. 658). I besigtigelse af 1664 siges nemlig, at koret, bygget 1646, og den vestre ende, bygget ca. 1614, var af laft, medens det mellemværende del var «af stavbygning».

NORDLANDS AMT. — **Brønø p.**, Nøstvik s. At *kirken* var af reisverk, kan sluttes af besigtigelsen 1661, hvori det kræves, at «tverstolperne frarives baade uden og inden og af ny gjøres», hvortil føies, at «hjørnestolperne fattes paa begge sider saavelsom ved koret».

Vik s. Til de i aarsber. 1868 s. 182 ved *Mardal* nævnte hauger maa der sigtes af italieneren Francesco Negri i hans reise (1664—1665), hvor der dog kun omtales 4 gravhauger (Histor. Tidsskr. 2den række VI, 131). Hvad han dertil føier, lyder forunderligt: «Nær ved gravhaugene, siger han, kun et stenkast borte, hæver sig over jorden figuren af en umaadelig kjæmpe i liggende stilling. Jeg maalte den fra hovedet til foden og fandt, at den var 19 skridt (*passa*). Havde jeg været i besiddelse af den fornødne auktoritet, saa havde jeg ladet gjøre udgravninger i jorden omkring figuren, uden at skade denne, og saaledes forsøgt, om man kunde finde nogle benbygninger af en kjæmpe eller andre oldsager». Da forfatteren overalt viser sig som en sandhedskjærlig mand, kan ikke det anførte holdes for en fabel, uden at man dog rigtig skjønner, hvorledes det skal forstaaes. Imidlertid kommer man her til at tænke paa noget

lignende som den eiendommelige stensætning paa Dingemo i Søndfjord (jfr. N. Fornl. s. 485).

Vefsen p., Vefsen s. Om Dolstad *kirke* bestemmes i besigtigelsen af 1661, at der «skal forfærdiges loft over ganske kirken». Endvidere «faar der gjøres dobbelte døre for koret med sprinkelverk, at presten skulde ikke overiles med formegen almue, som paa engang vilde trænge sig frem til skriftestolen».

Alstarhaug p., Alstarhaug s. *Kirken* havde ialfald 1661 synligt sperreverk, da det i besigtigelsen af dette aar heder: «og loft for alting over kirken at gjøres».

Lødingen p., Lødingen s. Angaaende *kirken* (jfr. N. Fornl. s. 687) siges i besigtigelsen af 1661, at den havde «udskot eller svaler omkring». «Kirken i sig selv, som er af skjelterverk eller stavverk, staar nogenledes til nederfalds, som længe siden var skeet, om skorderne, som staa op til den paa begge sider, ikke havde hjulpet; dog, bliver den i tide hjulpen, kan den i nogle aar bestaa».

AARSBERETNING FOR 1886
FRA DEN TRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

I 1886 har filialafdelingens midler saagodtsom udelukkende været anvendte til fortsatte undersøgelser af Stenviksholms slot, der blev ledede af hr. ingeniør Axel Krefting, hvis indberetning med 4 blade tegninger vedlægges.

Ved en foreløbig undersøgelse i 1875 af daværende premierløitnant Ziegler blev slottets grundplan nogenlunde fuldstændig bragt paa det rene, og indre og ydre murrester tildels blottede, medens de svære grusmasser, som fyldte alle rum, forøvrigt blev ladte urørte. Slottet viste sig at være opført i en noget uregelmæssig, skjævvinklet firkant med ca. 150′ sider og flankerende runde taarne i sydvestre og nordøstre hjørne. Den indre slotsgaard er ogsaa firkantet og næsten helt omgivet af en række vaaninger, der ligge mellem ydermurene og en med disse nogenlunde parallel indre mur; disse rum har i regelen ligesom gaardsrummet været brolagte og ligget i samme niveau som dette undtagen paa sydsiden, hvor gulvene ligge 8′ høiere i flugt med en foran den indre mur opført terrasse, der hæver sig i nævnte høide over gaardspladsen.

Ifjor ryddedes nu begge taarnene samt rummene paa vest- og nordsiden. Taarnene har havt en ydre diameter af resp. 64′ og 52′ og en murtykkelse af 16½′ og 14½′ (medens slottets øvrige ydermure har været omtrent 13′ tykke), og i hvert af dem har der været placeret 4 kanoner. I indgangsrummet fra slottets indre til det sydvestre taarn har der desuden været anbragt en 5te kanon, der foruden en af taarnets egne har kunnet bestryge den vestre sidemur, hvor porten var. Forøvrigt er der mere eller mindre fuldstændig bevaret 7 kanonhvælv, hvoraf 3 paa nordre og 2 paa vestre og søndre side, medens paa østre ethvert spor af saadanne er borte, om de har existeret.

Hvad de ovenomtalte rum angaar, har de været af forskjellige dimensioner; paa nordsiden fandtes et, som ser ud til at have været 60′ langt, og paa den søndre side, hvor hovedvaaningen synes at have været, sees slottets formentlig stadseligste hal at have havt en længde af 77′. Bredden (mellem ydermuren og

den indre mur) har været op til 30'. I det nordvestre hjørne findes i væggene 10½' fra gulvet bjelkehuller med isiddende trærester, som vise, at der her har været en anden etage, hvortil man ellers intet tegn har fundet, selv ikke i søndre taarn, hvor dog muren endnu har en høide indvendig af henved 20'.

Under de fleste af disse rum fandt hr. Krefting kjelderhvælv, og blaudt disse kan særlig fremhæves en meget omhyggelig bygget hvælving, 7' høi, 13' lang og halvt saa bred, der omsluttede en slags brønd, som viste sig at have været fæstningens vandcisterne; den rummer ikke mere end 150 kubikfod og kan, da tilsiget er høist ringe, ikke paa langt nær have været tilstrækkelig til behovet, hvorfor ogsaa sagnet ved at fortælle om vandmangel under en af slottets beleiringer og om en vandledning, fra land over til holmen, hvortil dog endnu intet spor er fundet (aarsb. 1875 p. 21.[2]). Til disse kjeldere førte 2 trapper ned fra gaardspladsen, en i n. og en i v. — Ved den første af disse fandt man en ældre brolægning 4' under den nuværende, hvilket hr. Krefting forklarer saaledes, at man, efterat slottet var bleven betydelig ødelagt ved en ildebrand i 1542; ikke har bortført grusdyngerne, men kun udjevnet dem og lagt en ny brolægning ovenpaa, hvorfor man ogsaa tør vente interessante oplysninger om bygningens arkitektur, naar det mellemliggende gruslag i sin tid bliver fjernet. — Der er ogsaa flere spor af ombygninger til mere fredelige øiemed; hr. Krefting mener derfor, at slottet, efterat det ca. 1570 blev nedlagt som fæstning, kan være brugt til avlsgaard, noget som ogsaa synes at bekræftes fra andre kilder. Saaledes er tvermure satte midt i et par kanonhvælv, hvis skydehuller er blevne gjenmurede, nye gulve lagte i høide med disse m. m.

Af mere interessante fund ved udgravningen kan nævnes: profilstene, navnlig af de kleberstens dørindfatninger, og hvoraf enkelte se ud til at have tilhørt Trondhjems domkirke, brudstykker af glasbægere, majolika- og lerkar, bunden af en messingkjedel med fod, jernsager, som nøgler, sporer, spiger etc., hvilke gjenstande dels opbevares i et rum ved søndre taarn, dels i videnskabsselskabets oldsagsamling i Trondhjem.

Det vilde være særdeles ønskeligt, om undersøgelsen af denne i flere henseender saa interessante og vigtige ruin med det første kunde fortsættes og bringes til afslutning, saameget mere som det gjenstaaende vistnok tildels har været de mest pragtfulde dele af slottet; men bortførelsen af de betydelige grusdynger, der for det meste danne en af kalk og sten sammenbundet, haard masse, vil forvolde betydelige udgifter, hvortil kommer, at man vistnok ogsaa maa gjøre noget for at bevare de fritstaaende, tildels skrøbelige mure. Dette arbeide vil saaledes utvivlsomt langt overskride filialafdelingens aarlige midler, og om det helt skulde dækkes af disse, desværre komme til at

strække sig over et langt tidsrum. Det kunde derfor være spørgsmaal om at søge bidrag af offentlige midler til dette øiemed, navnlig paa grund af slottets interesse i krigshistorisk henseende. Det blev nemlig som bekjendt bygget som fæstning af Norges sidste erkebiskop, Olaf Engelbrektssøn (1523—1537), og er saaledes en vistnok enestaaende repræsentant for befæstningskunstens standpunkt her i landet fra hin tid, som i militær henseende har sin særegne interesse ved at ligge saa nær krudtets første anvendelse til krigsbrug. Da slottet endvidere kun existerede som fæstning i omtr. 40 aar, har det antagelig ikke undergaaet nogen nævneværdig forandring som saadan, hvorfor dets betydning som historisk monument bliver saa meget større.

Paa foranledning af generalforsamlingen har filialafdelingens direktion henvendt sig med en forestilling til Trondhjems formandskab, hvori man udtalte ønskeligheden af, at stadsingeniøren, naar fund af arkæologisk interesse gjordes i byen ved gravninger til byggeforetagender e. desl., bemyndigedes til i samraad med direktionen at foretage de nødvendige undersøgelser i den anledning, selv om det vilde foranledige noget videre gravning og en smule forøgede omkostninger. Denne henstillen modtoges af byens autoriteter med al ønskelig forekommenhed og har allerede baaret sin frugt, idet kommunen ved stadsingeniøren har ladet de i aarsberetningen for 1885 pag. 66 og 170 omtalte grundmure af den formodede Olafskirke under raadhuset nærmere undersøge. Skibets nordre grundmur er saaledes funden i sin hele udstrækning fra vest til henimod koret, og den smukke sokkel var ogsaa her for en del bevaret; denne ligger nu frit, medens resten af grundmurene atter er tilkastet, men antydes ved, at hjørnerne er merkede ved særegen brolægning. Naar undersøgelserne i sin helhed er afsluttede, skal man i sin tid give en samlet fremstilling af de visselig interessante resultater.

Regnskabet for 1886 udviser en indtægt af kr. 1226,02, hvoraf som bidrag fra centralforeningen kr. 200,00, og en udgift af kr. 808,88, hvoraf til undersøgelserne paa Stenviksholm kr. 773,06. Kassebeholdningen er altsaa kr. 417,14, der henstaar i Trondhjems sparebank.

Trondhjem den 7de marts 1887.

K. Lossius. Chr. Christie. O. Krefting. O. F. Ebbell.

AARSBERETNING FOR 1886 FRA DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

Hr. Kandidat Ross har i forrige Sommer fortsat sine Undersøgelser angaaende Bygdeborge i Søndhordland, hvortil af Centralforeningen var bevilget Kr. 100. Hr. Ross's Indberetning vil blive trykt i Foreningens Aarsskrift.

I den ene af de saakaldte «Belehauger» paa Balestrand stødte Eieren ved tilfældig Gravning sidste Vaar paa en stor Gravkiste i Haugens vestlige Udkant. Efter Opfordring fra forhenværende Sogneprest U. Sverdrup reiste Formanden ind for at undersøge Graven og for om muligt at faa selve Haugen fredet, idet Balestrands sagnrige Kyst allerede begynder at blive meget fattig paa synlige Oltidsminder. Graven var bygget med stor Omhyggelighed og har neppe tidligere været rørt, men indeholdt ingen Oldsager, der nærmere kunde bestemme dens Alder. Derimod fandtes umiddelbart ovenpaa Dækhellen et Spyd fra Folkevandringstiden.

Eieren, Skrædder Nokken, var fast bestemt paa at ville sløife Haugen. Faa Skridt mod Øst ligger imidlertid Ruinerne af den anden, større Belehaug, der engang skal have havt Bautasten, og hvorpaa nu voxer en stor Birk. Da denne Haug ligger paa Klokkergaardens Grund, der er offentlig Eiendom, har Bestyrelsen indgaaet paa et Tilbud fra Kirkesanger Øvrebø om, at han skulde besørge denne Haug restaureret og fredet, mod at Filialafdelingen overtog en rimelig Del af Omkostningerne. Arbeidet er nu i fuld Gang, og Filialafdelingen har hidtil bidraget Kr. 50. Eieren af Flesje Gaard, Hr. Kapitain Meidell, har velvilligen skjænket en stor Bautasten, der for omtr. en Menneskealder siden skal være ført fra Bale til Flesje. Stenen er nu i Vinter bleven ført tilbage og vil blive reist paa eller ved Haugen.

Ifølge Opfordring fra Centraldirektionen har Bestyrelsen indledet Underhandlinger med Eieren af Gaupne Kirke i Sogn om Afstaaelse til Bergens Museum af to udskaarne Portalplanker,

der for nærværende ere anbragte, en paa hver Side af Kirkens Hovedindgang mod Vest. Eieren er ikke uvillig, men da Menigheden er betænkt paa selv at ville bygge Kirke, ønsker Eieren at udsætte med at ansøge om Stiftdirektionens Tilladelse til Salget, indtil Spørgsmaalet om ny Kirke er afgjort.

Den gamle Kirke paa Moster har ifølge Hr. Lensmand Gerhardsens Indberetning i det forløbne Aar kun trængt nogle mindre Udbedringer. Ved Hr. Gerhardsens Omsorg er i Kirken bleven opstillet en Bøsse, for at Besøgende skal kunne nedlægge Bidrag til Bygningens Vedligeholdelse.

Da det gamle Loft paa Gaarden Finne paa Vos kun slet vedligeholdes af de nuværende Eiere, har Bestyrelsen gjort Forslag om, at Foreningen skulde indkjøbe og istandsætte Bygningen. Begge Eiere erklærede sig villige til at sælge, men forlangte en saa uforholdsmæssig høi Pris, at Bestyrelsen foreløbig har maattet lade Sagen falde.

Ifølge Indberetning fra Ole Kirkevold har Borgundskirken klaret Vinteren godt, men vil som sædvanligt trænge Tjære til Vaaren. Paa Urnæskirken er udført nogle nødvendige Udbedringer under Gaardbruger Bugges velvillige Tilsyn. Ifølge Meddelelse fra ham vil Bygningen til Vaaren behøve baade Tjære og anden Udbedring, ligesom Bestyrelsen vil tillade sig paa nyt at henlede Centraldirektionens Opmærksomhed paa det nødvendige i, at der ved ny Svalgang og ny Tagdækning snart bliver sørget for denne værdifulde og mærkværdige Bygnings Bevarelse.

Da den gamle Stue paa Aadland paa Stordøen tiltrængte nyt Tag, henvendte Bestyrelsen sig i Sagens Anledning til Hr. Vidsten, der er bosat i Nærheden, og som med Beredvillighed gav Løfte om at ordne det nødvendige og at tilse Arbeidet. Dette var beregnet til at koste Kr. 120. Centralforeningen og Filialafdelingen havde bevilget hver Kr. 60.

Bestyrelsen besørgede den nødvendige Næver anskaffet og nedsendt, men ifølge Hr. Vidstens sidste Brev kom Arbeidet af forskjellige uforudseede Aarsager til at blive udsat, og da senere Skjæring af den nødvendige Torv var bleven hindret ved Frost, vil Arbeidet ikke kunne komme til Udførelse før til Vaaren.

En af de smukke Bautastene paa Vatne i Sæim, nær «Haakonshaugen», blev for nogle Aar siden omstyrtet og kjørt frem paa Gaarden. Ifølge Anmodning fra Bestyrelsen har imidlertid Eieren, Gaardbruger Mons A. Vatne, nu atter afstaaet Stenen, der i Vinter er bleven gjenreist paa sin gamle Plads paa Filialafdelingens Bekostning.

Ved Bestyrelsens Medvirken er i det forløbne Aar blandt andre Gjenstande erhvervet fra Bergens Museum Fodstykket af en Monstrans af forgyldt Kobber. Dette sjeldne Stykke, der i sin Tid skal have tilhørt Hoprekstad Stavekirke i Sogn, var

kjøbt af en reisende Englænder, men blev paa Opfordring fra Bestyrelsen velvilligen skjænket til Muséet.

Fortegnelse over de i 1886 til Bergens Museum indkomne Oldsager, ældre end Reformationen, vil som sædvanligt blive trykt i Foreningens Aarsskrift, ligesom Kassererens Regnskab følger vedlagt.

Bergen 18de Febr. 1887.

A. Lorange. **Fr. von der Lippe.** **E. Mohn.**
J. Ross. **B. E. Bendixen.**

CENTRALFORENINGENS AARSBERETNING FOR 1886.

I Aarets Løb blev under Ledning af Direktionens Formand aabnet 31 Gravhauger paa Tvetene i Brunlanæs, næsten alle, som det viste sig, fra ældre Jernalder. For Udbyttet af disse Undersøgelser er gjort nærmere Rede paa et andet Sted i denne Aarsberetning, og som sedvanlig er de derved fremkomne Oldsager overdragne til Universitetets Samling, hvori de udgjøre 146 Numere.

Paa sin Reise foretog Formanden ogsaa Besigtigelse af 30 Kirker, som hidtil ei har været undersøgte, nemlig: Elverum, Romedal, Jevnaker, Lynner, Fredriksværn, Sandøkedal, Drangedal, Tørisdal, Vinje, Gjerrestad, Vegarsheien, Kvinesdal, Flekkefjord, Bakke, Gyland, Lunde, Heskestad, Ekersund, Helleland, Birkrem, Nærbø (Haa), Varhaug, Time (Ly), Gjesdal, Klep, Orre, Bore, Høiland, Reveim (Malde), og Sand (i Ryfylke); ligeledes besigtigedes Ruinerne af Hamar Domkirke efter deres Istandsættelse og Levningerne af Bergs Kirke i Brunlanæs. De Iagttagelser, hvortil disse Besigtigelser eller Reisen forøvrigt gav Anledning, har allerede faaet sin Plads i Aarsberetningen for 1885. Derhos er der af de løse Gjenstande med arkæologisk Betydning, som forefandtes, ved Direktionens Mellemkomst erhvervet for Universitetets Oldsagsamling en Dørstolpe med Udskjæring og Levningen af en Antependiumstavle med Maleri fra det forlængst nedlagte Kapel paa Dyste paa Thoten samt to Vindskier med Udskjæringer fra Romedal Kirke, endvidere for Kunstindustrimuseet en Messingstage fra Tønset Kirke og to Tinstager fra Elverum Kirke, 3 Døbefade af Messing fra Øset Kapel i Løiten samt fra Heskestad og Høilands Kirker paa Jæderen, en Lysekrone, to Lysearme og en forgyldt Ramme fra Nykirke (Borre), et udskaaret Forstykke af en Seng fra Hægthveit i Laardal (Thelemarken), et Skab fra Sandøkedals Kirke samt en Tinbox for Altervin fra Kvinesdals Kirke, alle tilhørende det 17de eller 18de Hundredaar, endelig en middelaldersk Messingstage fra Gaupne Kirke i Sogn.

Restaurationsarbeidet ved Hopperstad Kirke i Sogn blev under Arkitekt P. Blix's velvillige Ledning fortsat med en Udgift for Selskabet af Kr. 1835,80. Ved Oprensning af Rummet

under Kirkens Gulv fremkom en Mynt og to Brakteater, som overdroges til Universitetets Myntkabinet.

Ligeledes blev under Arkitekt Blix's velvillige Tilsyn foretaget en Undersøgelse af de i forrige Aarsberetning omhandlede Kaminrum i Taarnet paa Bergenhus.

Derimod saa Direktionen sig af Mangel paa Midler heller ikke i 1886 istand til at udsende nogen Arkitekt for at optage Tegninger af Gjenstande, som endnu ikke er afbildede.

Den i forrige Aarsberetning omhandlede Restauration af Renlid Kirke i Valders blev i Aarets Løb fuldført og ifølge den af Storthinget i sin Tid ved Bevilgningen til dette Foretagende opstillede Betingelse efter sagkyndig Besigtigelse godkjendt af Direktionen, som udført i Overensstemmelse med den vedtagne Plan.

Efterat Selskabets forrige Revisor var afgaaet ved Døden, har Direktionen i hans Sted valgt Konservator H. Grosch.

Alle de Centralforeningen eller Selskabets Filialafdelinger vedkommende Regnskaber for 1886 er reviderede, uden at Revisionen har fundet Anledning til at gjøre nogen Udsættelse ved disse Regnskaber.

Foreningens Hovedregnskab for 1886 udviser paa Indtægtsiden følgende:

Kassebeholdningen fra 1885	Kr.	70,17		
Hs. Majt. Kongens Bidrag for 1886 . .	-	250,00		
Et Medlem	-	40,00		
Kontingent og Restancer	-	3088,30		
Regnskabsførerens Udlæg til Decbr. 1878	-	985,96		
Do. Do. i 1886 . . .	-	26,76		
			Kr.	4461,19

Udgifterne var:

1.	Til den throndhjemske Filialafdeling	Kr.	352,55		
2.	- - bergenske —	-	230,00		
3.	Trykning, Lithografering, Papir og Indbinding	-	1059,60		
4.	Kommissionsgebyr, Fragt, Porto og Inkassation m. v.	-	258,71		
5.	Kassereren	-	283,06		
6.	Sekretæren	-	160,00		
7.	Revisor	-	40,00		
8.	Regnskabsførerens Forskud til Decbr. 1878	-	985,96		
9.	Afdrag og Renter paa Sparebankslaanet	-	1091,31		
				-	4461,19

Extrakt

af Regnskabet over Foreningens Statsbidrag for 1886.

	A. Det antikvariske Reisefond.			
1.	Kassebeholdning fra 1885		Kr. 133,54	
2.	Statens Bidrag for 1886		- 1600,00	
			Kr. 1733,54	
	Anvendt til Reiser og Undersøgelser		- 1590,15	
				Kr. 143,39
	B. Plancheverket «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid».			
1.	Kassebeholdning fra 1885		Kr. 1371,03	
2.	Statens Bidrag for 1886		- 1400,00	
			Kr. 2771,03	
	Anvendt til Papir, Lithografering, Trykning og Indheftning . .		- 1503,50	
				- 1267,53
	C. Bevaring af Bygninger og Ruiner.			
1.	Kassebeholdning fra 1885		Kr. 788,73	
2.	Statens Bidrag for 1886		- 1500,00	
			Kr. 2288,73	
	Anvendt til			
1.	Kjellebergstuens Assuranse	Kr. 2,08		
2.	Bamble Kirkeruins Vedligeholdelse	- 16,00		
3.	Hopperstad Kirkes Restauration	- 1835,80		
4.	Aadlandsstuens Istandsættelse	- 60,00		
			- 1913,88	
				- 374,85
	D. Antikvarens Løn.			
	Statens Bidrag for 1886 Kr. 4000, som er udbetalt			- 00
	Tilsammen			Kr. 1785,77
	Renter i 1886			- 120,86
	Samlet Kassebeholdning 31 Decbr. 1886			Kr. 1906,63

Kristiania, 23de Novbr. 1887.

N. Nicolaysen. O. Rygh. H. Huitfeldt-Kaas.
H. Thrap Meyer. I. Undset.

FORTEGNELSE

OVER FORENINGENS EIENDOMME SAMT DE FASTE FORNLEVNINGER, SOM ER FREDEDE, OG OVER REGJERINGSFORANSTALTNINGER TIL FREMME AF FORENINGENS ØIEMED.

I. EIENDOMME.

1.	Tauterøens Klosterruiner.	1846	(N. Fornl. 621).
2.	Stor Gravhaug paa Sæim ved Bergen.	1855	(— 399).
3.	Borgunds Kirke i Lærdal	1865	(Aarsber. 1865, 33).
4.	Aadlandsstuen paa Stordø	1873	(— 1873, 145).
5.	Sagshaug Kirke	—	(— — , 5).
6.	Moster —	1874	(— 1874, 32).
7.	Torpe —	1880	(— 1880, 290).
8.	Hoperstad —	—	(— — , —).
9.	Urnes —	1882	(— 1882, 223).
10.	Landsviksstuen i Herlø	1884	(— 1884, 117).

II. FREDNINGER.

1.	3 Bautastene, den ene med Runeindskrift, paa Bø i Hetland ved Stavanger	1865 (N. Fornl. 794).
2.	Gravfelt paa Hauge i Klep	1869 (Aarsb. 1869, 206).
3.	Bautasten — Anda - —	1869 (Aarsb. 1869, 206).
4.	Stenkreds — Elgesem - Sandehered	1869 (Aarsb. 1869, 206).
5.	2 Stenkredse — Lundeby - Raade	1869 (Aarsb. 1869, 206).
6.	Bamble Kirkes Ruiner	1882 (— 1882, 223).
7.	Løvø Kapels —	1882 (— 1882, 223).
8.	2 Bautastene paa Haugen i Borge	1886.

III. REGJERINGSFORANSTALTNINGER.

1. Kgl. Resol. af 6 Juli 1861 (Aarsber. 1861, 34), hvorved gives dem, som Foreningens Direktion dertil bemyndiger, Tilladelse til indtil videre paa Staten tilhørende eller dens Bestyrelse underlagte Eiendomme at foretage antikvariske Undersøgelser og Udgravninger, forsaavidt disse kunne finde Sted uden Hinder for vedkommende Eiendoms hensigtsmæssige Benyttelse, uden Udgift eller Tab for det Offentlige og uden Indgreb i erhvervede private Rettigheder.

2. Cirkulære fra Kirkedepartementet af 6 Juli 1861 (Aarsber. 1861, 34) gjennem Overøvrighederne «til de dem underordnede Embeds- og Bestillingsmænd om at afgive Indberetning direkte til Foreningens Direktion saavel i betimelig Tid forud, naar det maatte komme til deres Kundskab, at noget Oltidsmindesmærke agtes borttaget og navnlig nogen Gravhaug udgraven i deres respektive Distrikter, som om de antikvariske Fund m. v., der maatte gjøres tilfældigvis eller hvor der ikke var noget ydre Mærke tilstede, som kunde lade formode, at saadanne Sager der vare nedlagte.»
3. Cirkulære af 23 Januar 1871 (Aarsber. 1870, 176) fra Kirkedepartementet til Stiftsdirektionerne om, at, naar endelig Beslutning af Vedkommende maatte være fattet angaaende Nedtagelsen eller Ombygningen af en ældre Kirke, skal Foreningens Direktion snarest muligt gives Underretning derom.
4. Skrivelse fra Indredepartementet til Veidirektøren af 29de Juni 1871 og Cirkulære til Amtmændene af s. D. (Aarsber. 1871, 170), hvorved Budet i Veiloven af 15 Septbr. 1851 § 29 indskjærpes saaledes, «at i alle Tilfælde, hvor der paa Grund af Veiarbeider — det være til nye Anlæg eller til Vedligeholdelse — er Spørgsmaal om at borttage eller beskadige Oltidslevninger, derunder indbefattet ikke alene Gravhauger af Sand eller Sten, men tillige Stensætninger og Rune- eller Bautastene, Eierens Samtykke og Amtmandens Bestemmelse i Forveien indhentes,» hvorhos Amtmændene tillige anmodes om, «naar det er endelig afgjort, at vedkommende Arbeide skal iværksættes, at drage Omsorg for, at der, inden dette sker, levnes Foreningens Direktion, som bedes meddelt Underretning om Sagen, en passende Frist til at træffe den Forføining, som den maatte finde fornøden i Anledning af Arbeidet.»
5. Kgl. Resol. af 28 Mai 1872 (Aarsber. 1871, 173) hvorved «det i Forbindelse med kgl. Resol. af 6 Juli 1861 med de i samme nævnte Forbehold bestemmes, at Gravhauger og andre faste Fortidslevninger af ethvert Slags paa geistlige, civile og militære Embedsgaarde eller paa andre Staten tilhørende eller dens Bestyrelse underlagte Eiendomme ikke maa borttages eller ved Udgravninger undersøges af andre end dem, som Foreningens Direktion dertil maatte bemyndige.»
6. Skrivelse af 26 Juni 1872 (Aarsber. 1872, 149) fra Armedepartementet om, at Cheferne for vedkommende Ingeniørdetachementer skulle give Foreningens Direktion den fornødne Underretning, inden nogen Reparation foretages paa Slotsbygningen paa Akershus, paa Taarnet og Kongshallen paa Bergenhus eller paa den saakaldte Kongsgaard i Throndhjem.
7. Cirkulære af 22 April 1884 (Aarsb. 1884, 127) fra Kirkedepartementet til Stiftsdirektionerne med Anmodning om «1) at give Foreningens Direktion snarest mulig Underretning, naar endelig Beslutning er fattet angaaende Restauration, Ombygning eller større Reparation af nogen Kirke; 2) at opfordre Stiftets Sogneprester til at gjøre vedkommende Heredsstyrelser, private Kirkeeiere og Kirkeværger opmærksomme paa, at Inventariesager ligesaalidt som andre Eiendele maa fraskilles en Kirke uden Stiftsdirektionens Samtykke.»

FORTEGNELSE

OVER DE AF FORENINGEN UDGIVNE SKRIFTER, LØSE LITHOGRAFEREDE BLADE OG PLANCHEVERKER.

I. SKRIFTER.

1. Aarsberetninger for 1845—1853, folio, og for 1854—1886. 8vo.
2. Arkæologisk-historisk Fortegnelse over Norges Levninger af Kunst og Haandverk fra Middelalderen af N. Nicolaysen. 1855, 12mo. Deri ogsaa om Tegninger af norske Byer og om Bergens Segl.
3. Norske Fornlevninger af N. Nicolaysen. 1860—1866. 8vo.
4. Selje Klosterlevninger af O. Krefting. 1868. 4to.
5. Register til Selskabets Skrifter indtil 1875 inklus. i Forbindelse med statistiske Fundoversigter af N. Nicolaysen. 1876. 8vo.

II. LØSE LITHOGRAFEREDE BLADE.

Med	Indbydelsen i	1844	2	Blade	(Forsiden af en Stol fra Vaage efter A. Tidemand og Eidsborgs Kirkes Portal af J. Frich).
—	Aarsber. for	1845	2	—	(Stabur paa Bolkesjø efter A. Tidemand og Stuebygning samt Stabur i Laardal efter J. Frich).
—	— -	1846	2	—	(Alterstage i Urnes Kirke og Grundplan af Hovedøens Kloster samt to Gravstene sammesteds).
—	— -	1847	2	—	(Perspektiv af Klosterruinerne paa Hovedøen og Gulvfliser derfra, Pl. IV).
—	— -	1848	1	—	(Bagsiden og en Langside af den ovennævnte Stol).
—	— -	1849	3	—	(Kort over Hovedøen, en større Grundplan af Klosterruinerne sammesteds og Kapitæler derfra).
—	— -	1850	5	—	(2 med Gulvfliser og 3 med Kapitæler, Kragstene m. m. fra nysnævnte Ruiner efter J. Nebelong).
—	— -	1851	2	—	(Hiterdals Kirke i restaureret Stand).
—	— -	1852	3	—	(Kort over Strøget ved Borre Kirke og Oldsager fundne i Gravhaugen paa Vold).
—	— -	1853	2	—	(Kapitæler, Kragstene m. m. fra Hovedøens Klosterruiner efter J. Frich).

Med Aarsber. for 1856 2 Blade (Borgunds Kirke i Lærdal efter G. Bull med Text af N. Nicolaysen).
— — - 1857 1 — (Perspektiv af samme Kirkes Indre).
— — - 1858 1 — (Perspektiv af Kirkens ydre).

III. PLANCHEVERKER.

1. Mindesmerker af Middelalderens Kunst i Norge med Text af N. Nicolaysen. Tverfolio. 1853—1854 5 Hefter, omfattende 10 Plancher (Hedals Kirke i Valders, Ringsakers paa Hedemarken samt Reinlids, Hurum og Lomens Kirker i Valders).
2. Norske Bygninger fra Fortiden med Text af N. Nicolaysen. Folio. 3 Rækker og 11 Hefter. 1860—1879.

   1ste Række 1860—1866, omfattende 20 Plancher med Text (Urnæs Kirke i Sogn, Vaage i Gudbrandsdal, Hoperstad, Vangsnes, Aardals og Rinde Kirker i Sogn, Kongshallen paa Bergenhus samt Vernæs og Mære Kirker).

   2den Række 1867—1876, 8 Plancher med Text (Tuft Kirke i Sandsvær, Veglid, Nore og Opdal Kirker i Numedal, Nes Kirke i Hallingdal samt Hove og Dale Kirker i Sogn).

   3dje Række 1877—1879, 28 Plancher med Text, omfattende følgende Kirker: Atro (Tinn), Stedje, Neslands, Tuft, Ulvik, Flaa, Hov i Solør, Dale i Tinn, Hyllestad og Osstad (Sætersdal), Veigusdal (Nedenes), Lardals (Jarlsberg), Øde (Valders), Sauland, Lillehered og Grandshereds (Thelemarken), Faabergs (Gudbrandsdalen), samt Øyfjells og Tudals (Thelemarken).
3. Kunst og Haandverk fra Norges Fortid med Text af N. Nicolaysen. Folio. 1880—1887 7 Hefter, indeholdende 51 Plancher.

   Pl. I—III. 47 Døbefonter.

   Pl. IV—XXXVII. Stuebygninger paa Søndre Raudland (Numedal), Uv (Rennebo), Kveste (Sætersdal), Landsvik (Herlø), Ødegaard, Bru og Gaardsjord (Thelemarken), Søndre Gjellerud (Numedal), Opheim (Vossestranden), Stedje (Søndfjord), Ramberg (Thelemarken), Brokke (Sætersdal), Roland (Thelemarken), Nordre Gjellerud og Sternes (Numedal), Kittilsvik (Hallingdal), Gammelsrud (Rakkestad), Søndre Raudland (Numedal), Gulsvik (Hallingdal), Kroken (Østerdal), Huse og Sandven (Hardanger), Nyhus (Hallingdal), Trønnæs (Østerdal), Huseby og Voll (Hedemarken), Løkra (Gudbrandsdal), Aanestad (Hedemarken), Austad (Solør), Hæmstad (Hedemarken), Flaaten, (Numedal), Groven (Thelemarken), Sorknes (Solør) og Elton (Hedemarken), Sandbu, Haakenstad og Bjølstad (Gudbrandsdal), Norheim og Aga (Hardanger), Valsvik (Sogn).

   Pl. XXXVIII.—LI. Lofter eller Stabure paa Stave (Hallingdal), Vindlaus (Thelemarken), Roldstad (Gudbrandsdal), Sending (Sandsvær), Loftsgaard (Ranland), Gavelstad (Lardal), Skjeldbred (Andebo), Skjønne (Numedal) Lødve (Vossevangen), Figjan (Numedal), Hande (Valders), Garvik (Thelemarken), og Roinestad (Sætersdal).

FORTEGNELSE OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL TEXTEN.

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. — § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontingent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen.[4] – § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlandske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat være revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

---

[1]) Ordene „en Kasserer og" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1858.

[2]) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.

[3]) Ordene „og en Sekretær" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847

[4]) Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.

[5]) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1854 forandret til „Marts eller April".

eller nogen anden af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Diskussion., Direktionen kan ogsaa til andre Tider sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger, naar den finder saadant hensigtsmæssigt. — § 9. Direktionen lader aarlig trykke og uden særskilt Betaling uddele til Foreningens Medlemmer en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger Afbildning og Beskrivelse af en eller anden merkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning om Fædrelandets Fortidsmindesmerker til Gjenstand. — § 10. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages, efterat være benyttede, til en af Rigets Oldsamlinger eller andre offentlige Samlinger eftersom Foreningens Direktion maatte finde det mest passende.

J. Frich. R. Keyser. J. Nebelong. Chr. Holst. A. Tidemand.

LOVE
FOR DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 18 Oktober 1851.)

---

§ 1. Den Throndhjemske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Throndhjem og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i søndre og nordre Throndhjems Amter. — § 2. Afdelingens Øjemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralafdelingen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Throndhjem værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfælde af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at modtage og forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutning fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening.

LOVE
FOR DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 5 Juli 1871.)

---

§ 1. Den Bergenske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Bergen og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i Bergens Stift. — § 2. Afdelingens Øiemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralforeningen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Bergen værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfældet af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutninger fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening. — § 7. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddele, overdrages til Bergens Museum.

Foreningens Medlemmer.

Udgangen af December 1886.

Beskytter:

Hans Majestæt Kongen.

Hendes Majestæt Dronningen.
Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Victoria.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Eugenie.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Therese.
Hans Kongelige Højhed Kronprins Gustav.
Hans Kongelige Højhed Prins Oscar.
Hans Kongelige Højhed Prins Carl.
Hans Kongelige Højhed Prins Eugen.

Direktører:

Antikvar N. Nicolaysen, Formand og Sekretær.
Professor O. Rygh.
Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt-Kaas.
Arkitekt H. Thrap-Meyer.
Dr. I. Undset.

Arkivfuldmægtig Otto Gr. Lundh, Kasserer.

Æresmedlemmer:

Museumsdirektør, Justitsraad C. F. Herbst, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. G. Stephens, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. A. F. Strunk, i Kjøbenhavn.
Rigsantikvar Dr. H. Hildebrand, i Stockholm.
Dr. O. Montelius, i Stockholm.

Hans Kongelige Højhed Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach.

Aall, H., Justitssekretær. Kristiania.
Aarflot, M. A., Gaardbruger. Ekset.
Aars, H., Kvæstor. Kristiania.
— J., Skolebestyrer. —
Aas, Guldsmed. Throndhjem.
— L., Byfoged. Kristianssund.
Alstad, Arkitekt. Throndhjem.
Ameln, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Andersen, R. O., Kjøbmand. Sandefjord.
— S., Generalkonsul. Kristiania.
— V. C. H., Overlærer. Fr.hald.
Andresen, Aug., Grosserer. Kristiania.
— E., Grosserer. —
Angell, T. G. A., Stiftsprovst. Thr.hjem.
Antonisen, P. J., Kjøbmand. Bergen.
Arboe, P. N., Genremaler. Kristiania.
Arentz, H., Protokolsekretær. —
Arkiv, det antikv.-topogr. Kjøbenhavn.
Arnesen, A., Kjøbmand. Bergen.
— Kr. A., Sogneprest. V. Toten.
Arnstädt, Postbetjent. Bergen.
Aschehoug, H., Boghandler. Kristiania.
— T. H., Dr., Professor. —
— W., Toldkasserer. —
Aubert, Otto, Advokat. —

Baars, H., Kæmner. Bergen.
Bachke, A. S., Geschworner pr. T.hjem.
Backer, L., Trælasthandler. Larvik.
Balchen, F., Institutbestyrer. Kristiania.
Bang, J. G., Dyrlæge. Throndhjem.
Bang, T. C., Borgermester. Drammen.
Bay, N. K., Ingeniør. Kristiania.
Becker, Gabr., Kjøbmand. —
Beer, J., kgl. Fuldmægtig. —
Bendixen, B., Skolebestyrer. Bergen.
Benneche, H. A., Kjøbmand. Kristiania.
Berg, F., Handelsmand. Syd-Krokø.
— Gustav, Arkitekt. Kristiania.
— J. F., Kjøbmand. —
— J. H., Sogneprest. Ullensaker.
Bergens Haandverkerforening.
Bergens offentlige Bibliothek.
Bergersen, B. K., Overretssagf. Thr.hjem.
Bergh, Ingeborg, Frue. —
— Johs., Advokat. Kristiania.
— Karl, Overretssagfører. Bergen.
Bergseng, A., Kjøbmand. Lillehammer.
Bergstrøm, Axel, Landshøvding. Ørebro.
— W., Bygmester. Throndhjem.
Bergwitz, C. H., Kjøbmand. Kristiania.
Berner, H. E., Bankdirektør. —
— K., Direktør. Bergen.
— M. F., Politimester. Throndhjem.
Berstad, Kjøbmand. Bergen.
Berven, F., Grosserer. Kristiania.
Bessesen, T., Kjøbmand. Mandal.
Bibliothek, det Deichmanske. Kristiania.
— det store kgl. Kjøbenhavn.
Bing, Ingeniør. Kristiania.
Birch-Reichenwald, C., Sorenskr. —
Birkeland, L. H., Træskjærer. Mandal.
— M., Rigsarkivar. Kristiania.
Biørn, Henr., jun., Kjøbmand. Kragerø.
Bjelke, O., Proprietær. Strømmen.
Bjørnebye, H., Grosserer. Fredriksstad.
Bjørnson, P., Bureauchef. Kristiania.
Blaauw, H., Kjøbmand. Bergen.
Blehr, Th., Redaktør. —
Blich, C., Høiesteretsassessor. Kristiania.
Blix, P., Arkitekt. Bergen.
Boeck, Th., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Bomhoff, K., Direktør. Throndhjem.
Bommen, L., Grosserer. Kristiania.
Bonnevie, C. C., Læge. Drammen.
— N., Amtmand. Arendal.
Borgen, F., Advokat. Kristiania.
— G. A., Sogneprest. Throndhjem.
— H. P., Grosserer. Kristiania.
Borthen, Læge. Throndhjem.
Bostad, John, Bager. —
Brandt, Bundtmager. Bergen.
— Fr., Dr., Professor. Kristiania.
Breda, F., Mægler. —

Bredal, P. E., Sorenskriver. Ringsaker.
Bredsdorff, P., Kjøbmand. Kragerø.
Brinch, Chr., Verftseier. Kristiania.
Broch, H. H., Kjøbmand. Horten.
— H. H., Læge. Throndhjem.
— O. J., Dr., Professor. Kristiania.
Brodtkorb, Chr., Past. emerit. Thr.hjem.
Brun, A., Boghandler. Throndhjem.
— J., Apotheker. —
— J. N., Bundtmager. —
Brunius, A. W., Kaptein. Stockholm.
— C. G., Dr. —
Bruun, Lina, Frue. Gausdal.
— N. H., Ingeniør. Bergen.
Bryde, J. M., Skibsreder. Sandefjord.
Brækstad, C. F., Boghandler. Throndhjem.
Brøgger, I. W., Overretssagfører. Aalesund.
Buaas, Ingv., Overretssagfører. Thr.hjem.
Buch, S. A., Fiskeriinspektør. Bergen.
Budde, Chr., kgl. Livlæge. Kristiania.
Bugge, J., Seilmager. Mandal.
— K., Bankchef. Kristiania.
— S., Dr., Professor. —
Bull, A. S., Generalkrigskommissær. —
— Chr., Expeditionssekretær. —
— E., Dr. med., Overlæge. —
— G., Stadskonduktør. —
Bäckström, C. C. J., Ingeniør. Kr.sund.
Bøckmann, M., Læge. Throndhjem.
Bødtker, F., Læge. —
— J. D., Sorenskriver. Fetsund.
— J. Elster, Rektor. Kristianssund.
Bøgh, V., Stiftsarkivar. Throndhjem.
Børseth, R. Kristiania.

Cammermeyer, A., Boghandler. Kristiania.
Capjon, Thv., Grosserer. Fredriksstad.
Cappelen, D., Bankadministrator. Skien.
— H., Ingeniør. Gimsø Kloster.
Carstens, C. W., Overlærer. Throndhjem.
— M. C., Overlærer. —
Caspary, J., Grosserer. Kristiania.
Christensen, H., Advokat. —
Christensen, H. O., Byfoged. Stavanger.
— Joh. F. Kristiania.
— N., Murmester. Throndhjem.
— O. M., Prest. —
— Th., Toldinspektør. Arendal.
Christie, Chr., Arkitekt. Throndhjem.
— J., Byfoged. Kragerø.
— J., Ingeniør. Skien.
— J. A., entl. Prest. Bergen.
— W., Cand. theol., Klokker. —
Christophersen, Chr., Generalkonsul. Kristiania.
Collett, J., Amtmand. —
Collin, Fr., Bankadministrator. Tromsø.
Coucheron, P., Skoledirektør. Kristiania.

Daae, L., Dr., Professor. Kristiania.
— L., fhv. Statsraad. Ørskog.
Dahl, C., Stadsingeniør. Throndhjem.
— Erik, Bankchef. —
— G. F., Adjunkt. Aalesund.
— H., Overretssagfører. Throndhjem.
— L., Medicinal-Direktør. Kristiania.
Dahll, Tellef, Bergmester. Kragerø.
Dahm, E., Korpslæge. Kristianssand.
Danielssen, D. C., Overlæge. Bergen.
Dekke, A., Skibsbygmester. —
Delgobe, Ch., Ingeniør. Kristiania.
Dessen, H., Boghandler. Tønsberg.
Didrikson, J. F., Ingeniør. Kristiania.
Dietrichson, J. L. W., Overlærer. Molde.
— L., Dr., Professor. Kristiania.
Digre, Jac., Bygmester. Throndhjem.
Dircks, Vagtmester. —
Domaas, O., Sogneprest. Kristiania.
Dons, C. C. M., Provst. Hemnes.
Drammens offentlige Skoles Bibliothek.
Drolsum, A., Universitetsbibliothekar. Kristiania.
Due, C. S., Artillerikaptein. Thr.hjem.
— P., Arkitekt. Kristiania.
Duus, O. F., resid. Kap. Throndhjem.

Ebbell, O. F., Arkitekt. Throndhjem.

Eckhoff, Arkitekt. Kristiania.
Ege, C., Kjøbmand. Bergen.
Egeberg, J. H., Sorenskriver. Kristiania.
— Westye, Grosserer. —
Eger & Co. —
Eger, Chr., Distriktslæge. Vaagen.
Ellingsen, Th., Grosserer. Kristiania.
Engelstad, J., Jernbanedirektør. —
Engvig, Olaf K., Fotograf. Throndhjem.
Erichsen, E., Konditor. —
Eriksen, A. E., Rektor. Tromsø.
— Edv., Grosserer. Kristiania.
Essendrop, B., Stiftsprovst. —
— C. P., Biskop. —
Evans, Joh., Nash Mills Hemel Hampstead, London.
Evensen, N. Chr., Kjøbmand. Tønsberg.
Eyde, Bogtrykker. Bergen.
— J. N., Overretssagfører. —

Falch, Chr., Fuldmægtig. Drammen.
— S., Konsul. Fredriksstad.
Falkenberg, L., Kjøbmand. Kristiania.
Fandrem, O. C., Komagfjord. Finmarken.
Faye, F., Kammerherre. pr. Kristiania.
Fearnley, C., Professor. —
— Th., Agent. —
Finne, H., Sagfører. Stavanger.
Flood, J., Sogneprest. Hedrum.
Fredriksen, B. J., Hotelvert. Sandefjord.
Fredrikshalds offentl. Skoles Bibliothek.
Fridrichsen, E. H., Sogneprest. Frosten.
Friele, Herm., Dr. philos. Bergen.
— Math. P., Skomager. —
Fritzner, J., Dr., fhv. Provst. Kristiania.
Furu, O., Overretssagfører. Kristianssund.
Fürst, V., Brugseier. Kristiania.

Gabrielii, G., Kjøbmand. Kristiania.
Gad, G. E. C., Boghandler. Kjøbenhavn.
Gade, F. G., Konsul. Bergen.
Gamborg, E., Politimester. Drammen.
Geelmuyden, B., Civilingeniør. Kristiania.
— Johan, Kjøbmand. Bergen.
Generalstabens Bibliothek. Kristiania.
Gerner, C., Konsul. Moss.
— F., Grosserer. —
Gerold & Co., Boghandlere. Wien.
Getz, Carl, Cand. pharm. Throndhjem.
Gjertsen, Fr., Skolebestyrer. Kristiania.
Gjessing, A., Adjunkt. Kristianssand.
— A., Rektor. Arendal.
— M. D., Kasserer. Kristiania.
Godager, H., Justermester. Throndhjem.
Gogstad, Olaf, Agent. Sandefjord.
Gram, F. Throndhjem.
— Generalinde. Ringerike.
— H., Sorenskriver. Sarpsborg.
— J., Konsul. Drammen.
— W., Boghandler. Kristiania.
Gran, Alb., Kjøbmand. Bergen.
— Christen, Kjøbmand. —
— Jens, Kjøbmand. —
Greve, Jens, Cand. theol. —
Grieg, J., jun., Konsul. —
Grimelund, A., Biskop. Kristiania.
Grosch, H., kgl. Fuldmægtig. —
Grundtvig, O. J., Apotheker. Lillehammer.
Guldahl, Paul, Handelsbetjent. Thr.hjem.

Hagelsten, C., Brugseier. Bergen.
Hals, K., Fabrikeier. Kristiania.
Halvorsen, J. B., Bibliotheksamanuensis. Kristiania.
— O. A., Kjøbmand. —
— P. G., Disponent. Bergen.
Hansen, Gartner. Throndhjem.
— C., Genremaler. Kjøbenhavn.
— C. A., Sogneprest. Strinden.
— C. M., Advokat. Kristiania.
— F., Overretssagfører. Kr.sand.
— G. Armauer, Overlæge. Bergen.
— Lars, Kjøbmand. Throndhjem.
— O. M., Amtsskolebest. Næsset.
Hanson, Th., Kjøbmand. —
Hanssen, J., Kasserer. Arendal.
— Klaus, Læge. Bergen.
Hansteen, W., Arkitekt. Skien.

Harbitz, G. P., fhv. Sogneprest. V. Aker.
— J., Konsul. Tønsberg.
Hartmann, C., Læge. Throndhjem.
Hauge, A., Provst. Skien.
Havig, C. M., Lensmand., Vefsen.
— J. J., Lensmand. Namsos.
Heftye, J. H., Ritmester. Kristiania.
Hegdahl, H., Bager. Throndhjem.
Heiberg, H., Overretssagfører. Drammen.
— H., Proprietær. Amble i Sogn.
— J. A., Læge. Throndhjem.
Helland, G. J., Klasselærer. Bergen.
Helseth, P., Verksmester. Throndhjem.
Henrichsen, C., Rektor. Bergen.
— J., Kasserer. Kristiania.
Henriksen, G., Overretssagfører. —
— J. H., Kjøbmand. Tromsø.
Henrikssen, O. E., Bankchef. Bergen.
Henze, W., Bygmester. Throndhjem.
Hesselberg, A., Grosserer. Kristiania.
Heyerdahl, H., Fabrikeier. —
Hiorth, L. K., Postexpeditør. Horten.
Hirsch, C., Læge. Throndhjem.
— R., Apotheker. —
— Robertus, Cand. pharm. —
— W., Overretssagfører. —
Hoell, P., Kjøbmand. Skien.
Hoff, N. E., Generalmajor. Throndhjem.
— S., Uhrmager. —
Hofflund, P. D., Prest. —
Hofgaard, G. C., Sorenskriver. Stavanger.
Hojem, S. O., Maler. Throndhjem.
Holan, O., Overretssagfører. —
Holbæk Eriksen, A., Boghdl. —
Holst, A. T., Fattigforstander. Drammen.
— Chr., Overintendant. Kristiania.
— E., Dr., Univ.-Stipendiat. —
— J. M., Kjøbmand. Throndhjem.
Holter, A. R., fhv. Oberstløitnant. Skien.
— Adolf, Grosserer. Kristiania.
— H., Grosserer. —
Homann, H., Advokat. —
Horn, H., Raadmand. —
— J. O., Toldkasserer. Moss.

Horneman, H., Forstander. Thr.hjem.
— R. N., Justitiarius. —
Horst, H., Overlærer. Tromsø.
Huitfeldt, H., Konsul. Throndhjem.
— Ivar, Konsul. —
Huitfeldt-Kaas, H. J., Arkivfuldmægtig. Kristiania.
Hval, A., Fængselsprest. Throndhjem.
Hvoslef, J., Stiftamtmand. Kristianssand.
Høitomt, G., Premierløitnant. Throndhjem.
Hørbye, J. C., Forstmester. Kristiania.
Høst, F., Konsul. Sandefjord.

Ihlen, J., Advokat. Kristiania.
Irgens, Harald, Kjøbmand. Bergen.
— Jørgen, Kjøbmand. —
Isaachsen, O., Genremaler. Kristianssand.
Isdahl, Joh., jun., Kjøbmand. Bergen.

Jacobsen, J., Farvehandler. Kristiania.
— J. F., Grosserer. Fredriksstad.
— J. N., Grosserer. —
James-Hansen, J. M., Premierløitnant. Bergen.
Jarmann, J. S., Ingeniør. Kristiania.
Jebsen, P., Konsul. Bergen.
Jelstrup, H., Brugseier. Levanger.
— H., Sagfører. Throndhjem.
Jensen, Halvor, Kjøbmand. —
— Olaus, Orgelbygger. —
Jenssen, A., Konsul. —
— C., Kjøbmand. —
— Hans, Kjøbmand. —
— Hans P., Ritmester. —
Jessen, P., Fabrikeier. Bergen.
Johannesen, Kjøbmand. —
Johannsson, J., Grosserer. Kristiania.
Johnsen, A., Prest. Throndhjem.
— B. C., Kjøbmand. —
— Chr., Konsul. Kristianssund.
Juel, N., Gaardbruger. Halsnø Kloster.
— Nils, Marinekaptein. Kristiania.
Juell, H. A., Direktør. —
Just, Aug., Kjøbmand. —

Just, J. C., Kjøbmand. Kristiania.
Jürgensen, P., Læge. Bergen.
Jørgensen, Kjøbmand. Throndhjem.
Jørstad, Th., Skattefoged. —

Kahrs, C. A., Overlæge. Bergen.
Kaurin, C., Ingeniør. Throndhjem.
Kensington Museum. London.
Keyser, C., Skolebestyrer. Kristiania.
Kielland, J., fhv. Kapteinløitn. Stavanger.
Kiær, A., Grosserer. Kristiania.
Kjelland, G., Stadsingeniør. Fredrikshald.
Kjær, H. S., Telegrafist. Throndhjem.
Kjøsterud, A., Kjøbmand. Drammen.
Klem, Kjøbmand. Throndhjem.
Klincksieck, C., Boghandler. Paris.
Klinge, Underfoged. Throndhjem.
Klingenberg, H. F., jun. —
Knobelauch, O., Boghandler. Kristiania.
Knoff, Albrigt, Kontorchef. Throndhjem.
— C. S. —
Knudsen, K., fhv. Overlærer. Kristiania.
Knudtzon, B., Konsul. Bergen.
— C. A., Konsul. Throndhjem.
— N. H., Konsul. Kristianssund.
Knutzen, S. S., fhv. Rektor. Kragerø.
Koller, T., Kjøbmand. Throndhjem.
Kolstad, A. E., Bogtrykker. —
Kongsbergs Middelskole.
Konow, H., Cand. juris. Kristiania.
— Joachim, Ingeniør. Bergen.
Kraft, Th., Læge. Kristianssand.
Kragerø kommunale Bibliothek.
Kramer, J., Kjøbmand. Bergen.
Krefting, O., Brigadeintendant. Thr.hjem.
Krieger, A. F., Dr., Geheimeraad. Kjøbenhavn.
Kristiania Haandv.- og Industriforening.
— kgl. Tegneskoles Bibliothek.
— Kunstindustrimuseum.
Kristianssands Haandverkerforening.
— tekniske Aftenskole.
Krog, A., Agent. Tønsberg.
Krog, A. Pless, Apotheker. Sandefjord.
Krogh, J. C., Bureauchef. Kristiania.
Krohn, Optikus. Bergen.
Kroepelien, J., Kjøbmand. —
Kunig, H., Ingeniør. Throndhjem.
Kunstakademiet, det kgl. Kjøbenhavn.
Kotkeritz, Kjøbmand. Kristiania.

Laache, N. J., Biskop. Throndhjem.
Langaard, Chr., Grosserer. Kristiania.
— M., Grosserer. —
Langberg, C. H., Myntmester. Kongsberg.
Lange, Chr., Sogneprest. Sandehered.
Larsen, A. B., Adjunkt. Arendal.
— Konrad, Kjøbmand. Bergen.
— L. G., Skibsreder. Sandefjord.
Lassen, W., fhv. Bureauchef. Kristiania.
Lehmann, H., Statssekretær. —
Lehmkuhl, Chr., jun., Kjøbmand. Bergen.
Lichtlé, katholsk Prest. Odense.
Lind, V. T. Børs, Kjøbmand. Bergen.
Lindboe, J. A., Bankdirektør. Thr.hjem.
Lindholm, J. N. K., Korpslæge. Bergen.
Lippe, von der, F., Stadskonduktør. —
Lofthus, O., Redaktør. —
Logen. —
Lorange, A., Konservator. —
Lorck, Karl, Kjøbmand. Throndhjem.
Lossius, K., Adjunkt. —
— Oberstløitn. Lade pr. —
Lothe, J., Apotheker. Bergen.
Ludwigsen & Schjelderup. Kristiania.
Lund, H. P., Sorenskriver. Drøbak.
— Jac., Overlærer. Drammen.
— John, Agent. Bergen.
— K., Ingeniør. Throndhjem.
— O., Overretssagfører. Hammerfest.
— Otto, Læge. Kristiania.
— T., Kommandør. —
Lundgren, Helm., Konsul. Throndhjem.
Lundh, O. Gr., Arkivfuldm. Kristiania.
— S. H., Fabrikeier. —
Lundqvist, Alb., Kasserer. Tønsberg.
Lyche, C. A., Læge. Kristiania.

Lyche, E., Skolebestyrer. Kristiania.
Lyng, M., Lithograf. —
Lynge, H. H. J., Boghdlr. Kjøbenhavn.
Lysholm, O., Konsul. Throndhjem.
Løberg, H., Bankadministrator. Bergen.
Løchen, Olaf, Overretssagf. Thr.hjem.
Løvenskiold, C., fhv. Statsminister. Kristiania.

Madsen, L., Kjøbmand. Aalesund.
— S., Læge. Bergen.
Magelssen, T. L., Politimester. —
Magnus, Chr., Kjøbmand. Kristiania.
Malmström, A., Professor. Stockholm.
Mariboe, W. A., fhv. Assessor. Kr.ania.
Martens, J., Papirhandler. Bergen.
Mastrup, L., Raadmand. Kristiania.
Matheson, Jac., Kjøbmand. Thr.hjem.
Mathiesen, A., Kjøbmand. Kristiania.
— Henr. —
— H. C., Kjøbmand. —
Matzow, G., Mægler. Throndhjem.
— H., Kjøbmand. —
Maurer, Konrad, Dr., Professor. München.
Meinich, H., Adjunkt. Throndhjem.
— J., Direktør. Kristiania.
Mejdell, N., Bergmester. —
Meldahl, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Meyer, F., Grosserer. Kristiania.
— Gert, Kjøbmand. Bergen.
— Thv., Grosserer. Kristiania.
Michelsen, J. A., Konsul. Bergen.
— Joh., Jernhandler. —
— P. Chr., Overretssagf. —
Modenstrøm, Kjøbmand. Drammen.
Moe, Andreas, Kjøbmand. Throndhjem.
Moestue, Thv., Kjøbmand. Kristiania.
Mohn, A., Kjøbmand. Bergen.
— E., Adjunkt. —
— Th. W., Korpslæge. —
Mohr, Conr., Konsul. —
Monrad, M. J., Professor. Kristiania.
Morgenstierne, B., Professor. —
Motzfeldt, C., Stiftamtmand. Thr.hjem.
— P., Politifuldmægtig. —
Mowinckel, Carl, Overretssagf. Bergen.
Müller, W., Distriktslæge. Dovre.
Munch, P. A. R., Cand. mag. Thr.hjem.
Møller, H., Konsul. Porsgrund.
— H. G., Overretssagf. Thr.hjem.
Mønniche, K. A., Overretssagf. Molde.
Mørch, Otto. Kongssagenes Brug, Modum.

Neuhaus, C., Kjøbmand. Bergen.
Nickelsen, N., Skolebestyrer. Kristiania.
Nicolaysen, Aug., Ingeniør. —
— L., Landskabsmaler. —
— N., Antikvar. —
— N., Kjøbmand. Bergen.
— N. A., Advokat. Kristiania.
— P., Banksekretær. —
Nielsen, J., Bankkasserer. —
— L., Politimester. Tromsø.
— Y., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Noodt, Urmager. Throndhjem.
Nordtømme, A. R., Lensmand. Meldalen.
Norgren, Kjøbmand. Bergen.
Nygaard, M., Rektor. Fredrikshald.
Næser, F., Generalmajor. Kristiania.
Næss, H. S., Skomager. —
— Ludolph, Kjøbmand. Bergen.

Odland, Cand. theol. Bergen.
Olsen, Dyrlæge. Arendal.
— A. C., Kjøbmand. Drammen.
— E., Fotograf. Throndhjem.
— J. P., Bankadministrator. Kr.ania.
— Rhoar, Cand. juris. Throndhjem.
— R. J., Sogneprest. Hjørendfjord
Onsum, O., Verkseier. Kristiania.
Opmaalingskontor, det geografiske. —
Ottesen, Arthur, Arkitekt. —
Oxaal, G., Direktør. —

Ifølge foranstaaende Liste ere Medlemmerne saaledes fordelte:

Udlandet.

Stockholm	5	
Upsala	1	
Skara	1	
Ørebro	1	
Vexiø	1	
Kjøbenhavn	9	
Odense	1	
Kagerup (Danmark)	1	
London	2	
Paris	2	
München	1	
Wien	1	
Minnesota	1	
		27

Kristiania Stift.

Kristiania	214	
Drøbak	1	
Moss	4	
Fredriksstad	5	
Sarpsborg	1	
Fredrikshald	6	
Drammen	16	
Kongsberg	2	
Horten	3	
Tønsberg	5	
Sandefjord	10	
Larvik	2	
Landsbygderne	15	
		284

Hamar Stift.

Kongsvinger	2	
Lillehammer	2	
Landsbygderne	8	
		12

Kristianssands Stift.

Kristianssand	11	
Skien	7	
Porsgrund	2	
Kragerø	6	
Risør	1	
Arendal	8	
Grimstad	1	
Mandal	3	
Stavanger	6	
Landsbygderne	2	
		47

Bergens Stift.

Bergen	100	
Aalesund	6	
Landsbygderne	8	
		114

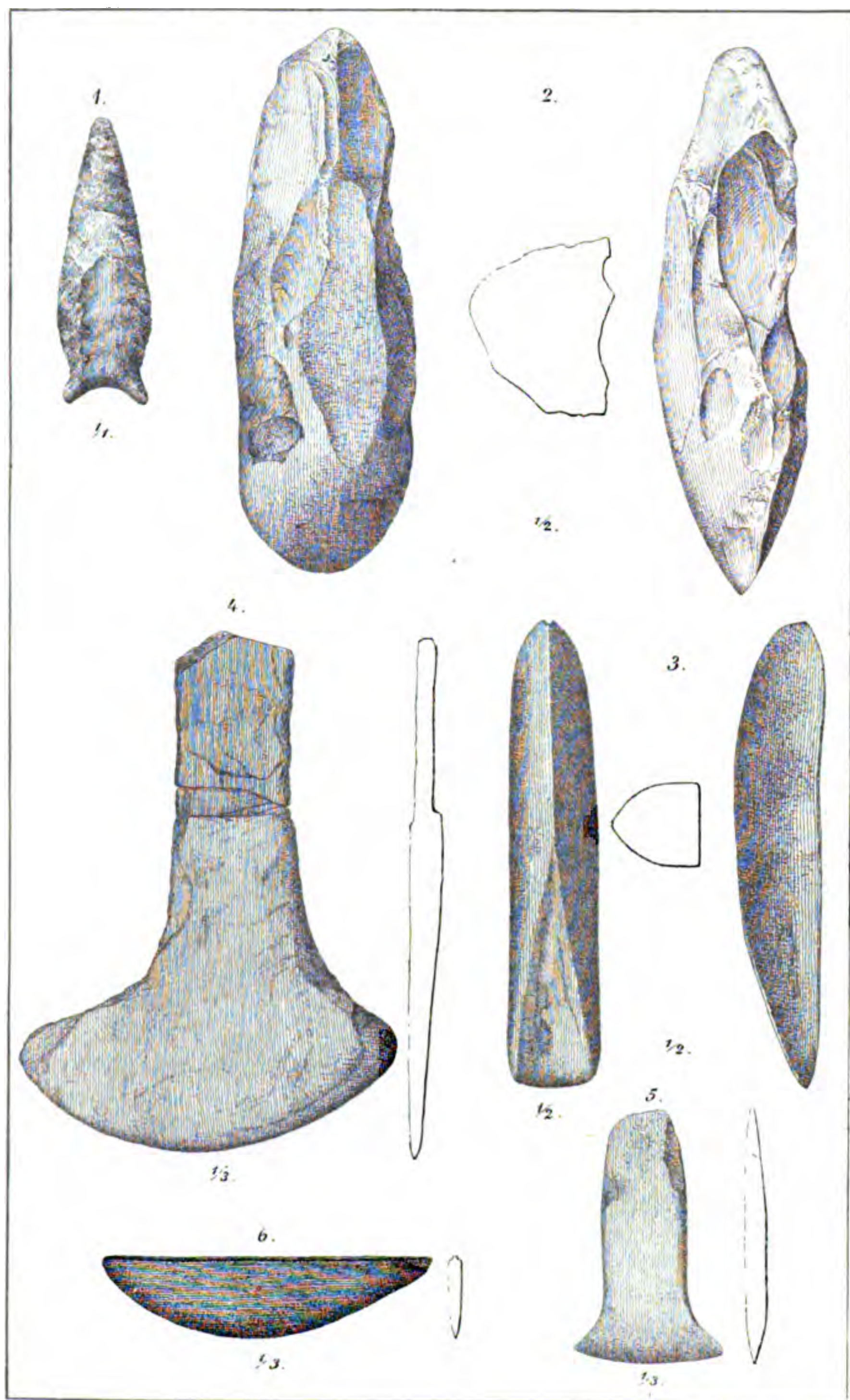
Throndhjems Stift.

Throndhjem	156	
Molde	3	
Kristianssund	8	
Levanger	1	
Namsos	3	
Landsbygderne	9	
		180

Tromsø Stift.

Tromsø	11	
Vardø	2	
Hammerfest	1	
Landsbygderne	8	
		22
Tilsammen		686
hvoraf i Landsbygderne		50

I.

7.

1/1

8.

1/3.

9.

10.

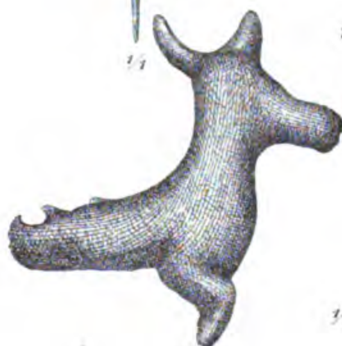
1/1.

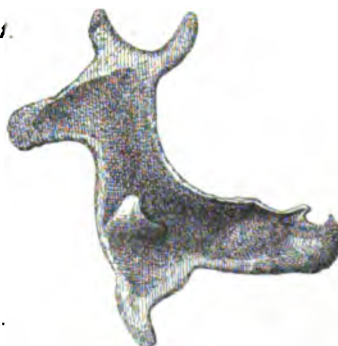
12.

1/1.

11.

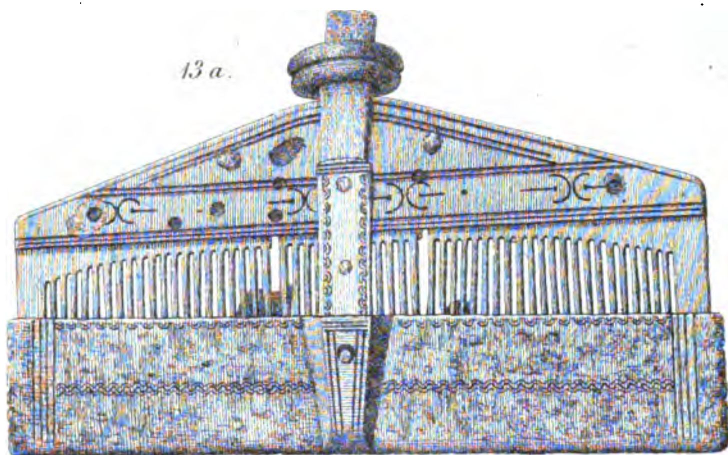

1/1.

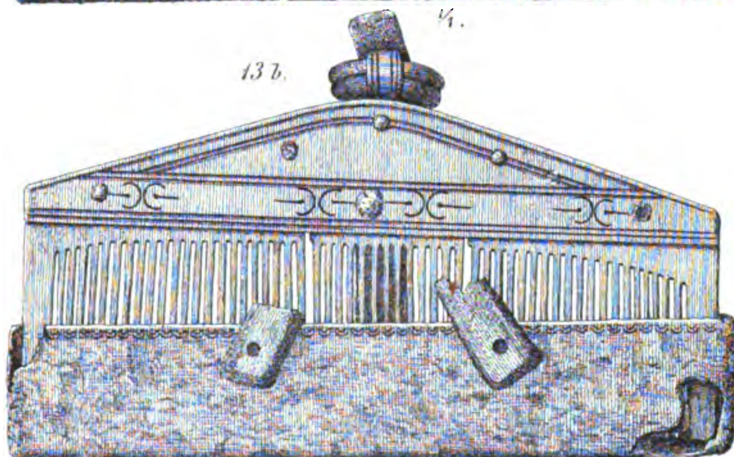
M. Lyngs lith. Anst. Christiania.

13 a.

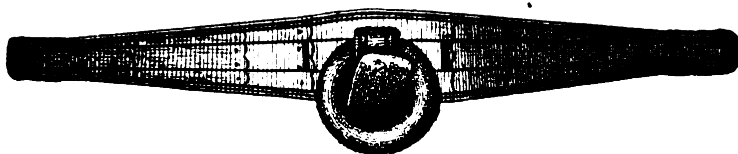

1/1.

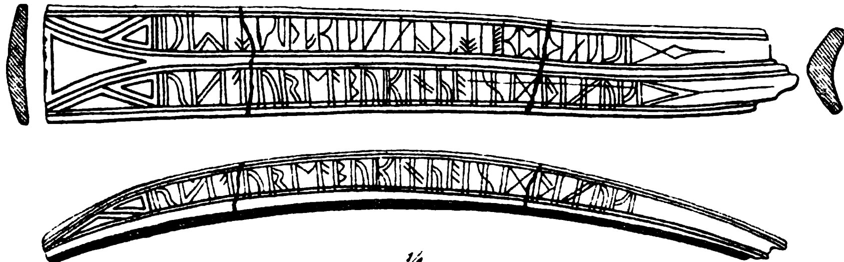
13 b.

13 c.

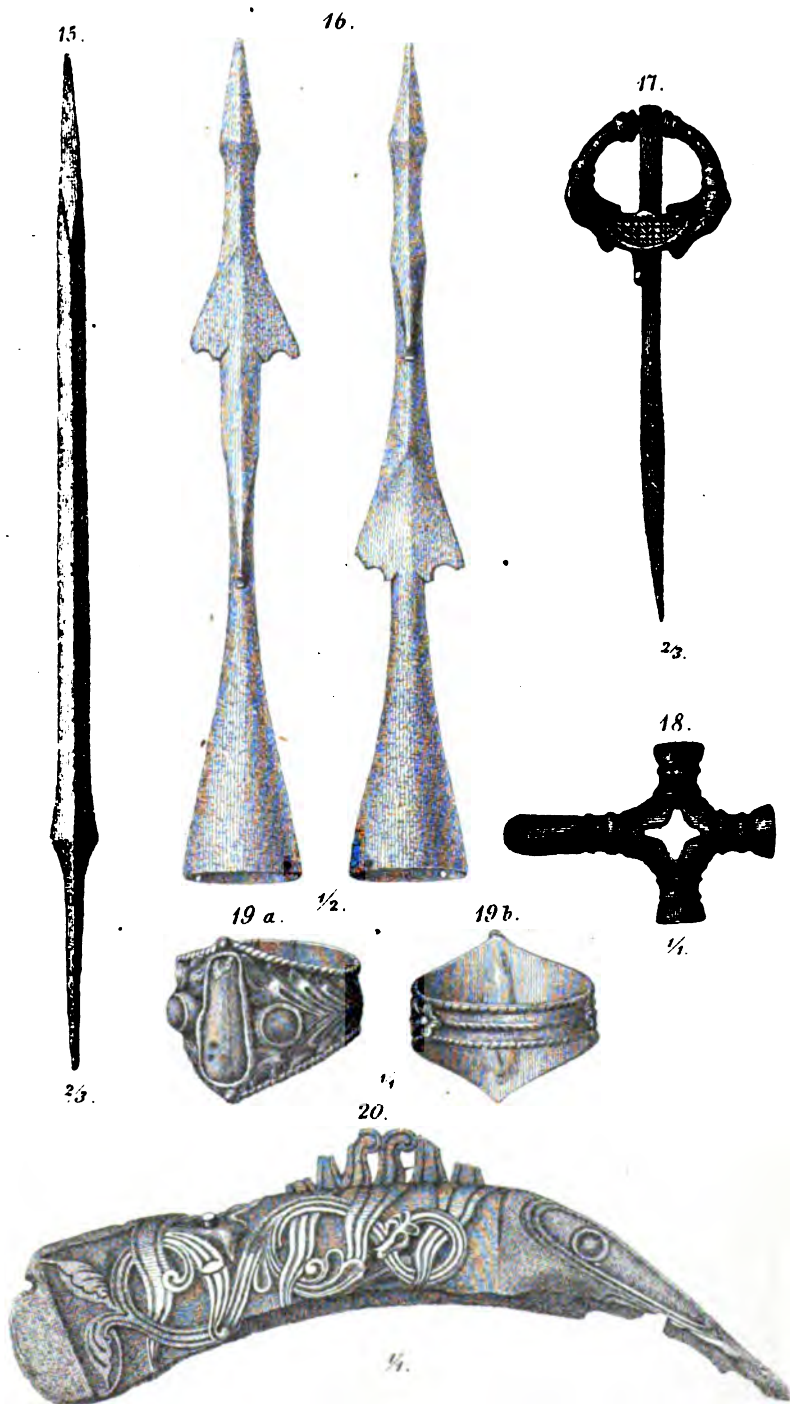

14.

1/1.

M. Lyngs lith. Anst. Christiania.

15.
2/3.
16.
1/2.
17.
2/3.
18.
1/1.
19 a.
19 b.
20.
1/1.